

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

40
Arch. 24-2

<36625814960017

<36625814960017

Bayer. Staatsbibliothek

1914

1

CARMINA
EX ANTIQVIS LAPIDIBVS.

CARMINA
EX
ANTIQVIS LAPIDIBVS
DISSERTATIONIBVS AC NOTIS
ILLVSTRATA

A P. FRANCISCO MARIA BONADA

CL. REG. SCHOLARVM PIARVM

*Eloquentiae Professore in Collegio Urbano
de Propaganda Fide.*

VOLVMEN II.

ROMAE, MDCCLIII.

Apud Josephum Collini, & Benedictum Francesi.
SUPERIORVM FACVLTA TE.

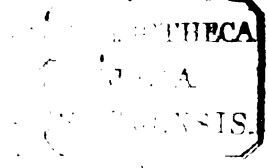
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL.

1911

RECEIVED

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1911

CHICAGO, ILL.

1

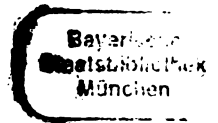
CHICAGO, ILL.

CHICAGO, ILL.

CHICAGO, ILL.

REVERENDISSIMO PATRI
FRANCISCO XAVERIO
 VASQUEZ PER VANO
 SACRAE THEOLOGIAE MAGISTRO
 TOTIVS ORDINIS EREMITARVM S. AVGVSTINI
 PRIORI GENERALI.

FRANCISCVS MARIA BONADA CL. REG. SCHOLARVM PIARVM
 S. P. D.

LITERVM hoc Volumen man-
 dari quum typis coepit, id
 ferme temporis tuis par est promeritis data laus,
 sive, quod idem est, tuis te virtutibus ornatum

vidimus, PATER REVERENDISSIME, in comitiis
nempe Bononiae habitis, doctissimorum optimo-
rumque suffragiis hominum, quibus, si quis alius,
tuus abundat ORDO, istius auctoritatem loci,
quem probe sustines, attigisti. Percrebuit ubique
nominis hinc celebritas ac famae tuae. Honoris
praeterea comes gratulatio haud impar fuit. Illud
enim jam cunctis fere gentibus persuasum est,
tum magnos in primis viros esse divina munera,
tum qui sacrorum aut Magistratuum, aut Ordini-
um gubernacula teneant, non eos temere non
fortuito cooptari, quare vix dignitatem adepti
sunt, tametsi nihil minus, quam plausus captent,
impedire id tamen nequeunt, quin aliis atque aliis
gratulationibus, siue quorum ab ipsis res magnae
aguntur, siue quorum interest sola virtus, occu-
patissimi esse soleant. Sed redeo ad te. Quod pas-
sim cernitur optimis quibusque viris, quum in
edito collocantur, usuvenire, hoc te maxime ex-
pertum esse, ne latius pervager, quaecumque id
Operis argumento est, quod tibi de ista tua, quae
multo se plus accepisse, quam dedisse existimat,
honoris amplitudine gratulatur. Singularis illa mo-
destia tua, cui sola virtus, sed nuda prorsus ab
omni laude, probata est, me illa quidem, nisi id,
quod tibi praesto, tam parum esset, quam quod
minimum offerri potest, vehementer ab hoc offi-
cio absterruisset, quum praesertim studiorum, quae
hic

hic tractantur, eorumque, unde fructus in te maximos trajecisti, sit alia plane ac dissimilis omnino ratio. Tu videlicet iis in disciplinis, unde major ad gloriam aditus patere solet, continenter & accurate versatus es, summaque cum laude tua, ac tuorum utilitate optimas facultates, quae reliquarum dominae atque reginae sunt, philosophiam ac theologiam diligenter, copiose, docte interpretatus, post te discipulos reliquisti, qui nunc easdem & probe tenent, & strenue profitentur doctrinarum aemulatores ac laborum tuorum. An timidam id vero efficiat observantiam hanc in te meam? imo etiam exciter necesse est. Siquidem, ut id palam fatear, quod verissimum est, suavissima antiquitatis studia nullo cum Ordine, quam cum isto, cujus tu princeps ac parens es, arctiore vinculo continentur. Quid? quod inveniri vix alium arbitror, cui tantum debeat antiqua res? Quis enim clarissimus ille Fortunatus Scacchus? ea nimirum doctrina, eruditione, auctoritate vir, cujus gratia vix dici potest, quid sacra antiquitas claritatis, quid splendoris, quid dignitatis habet. Quis Onuphrius Panvinus? veterum ille rituum, ludorum, nominum, historiarumque scriptor, ac totius antiquitatis interpres optimus, qui & cogitatis & scriptis omnibus non modo vixit aetatem suam (tempore non enim suo ac praemature interitu extinctus est), verum etiam omnis memoriae

riae gloriam adaequavit : tam praeclare immortaliterque de multiplici philologiae studio meritus est . Quis Angelus Rocca , istius auctor Bibliothecae Angelicae , & Episcopus Tagastensis ? is nempe vir , qui pro munere , quo fungebatur , Christianae antiquitatis utilissima commentaria edidit , cum de aliis argumentis , tum praecipue de Ritibus , de inscriptione SEMONI DEO SANCO FIDIO &c. ac de Tabulis Donariorum marmoreis Romae a Beato Gregorio Magno SS. Apostolis Petro & Paulo dicatis . Quis Cardinalis Norisius ? vere sapientia Princeps Eminentissimus , quem de abditissimis maximeque arduis theologiae partibus si disputantem audias , haerebis animo , ac vix credideris , qui tandem potuerit una mens , unus vir in profana eruditione tam mirifice excellere : in utroque autem scribendi genere illius doctrinam dixeris altum flumen ac latum ; illius eloquentiam , ut a ripa solvit , multo vehi longius rapidiusque , quam ut cuiusquam ingenio liceat pone sequi , nedum vincere aut aequare . Jam vero qui sui patronum Operis nacti sunt , illud habent in more positum , ut verborum apparatu quam splendidissimo versari soleant ejus in dignitate , recteque gestis , si modo sunt , aut impudenter fingere , si nulla sunt . At ego arrogem si mihi alterum , alterum nisi deprecor , amens sim . Novi quam generosa simul ac delicata sit virtus tua . Sic ero igitur officii retinens ,

nens, ut tecum loquar, si per te liceat, sed nihil de laude tua. Videlicet quicquid dixerò, ad prudentiam referri volo aut Principis, aut tuorum. In BENEDICTO XIV. universus, qua late patet, Christianus orbis & Parentem suspicit, & Pontificem veneratur, qui pro mentis excelsitate fere divina, plura didicit, quam alii concupiverint, plura scripsit, quam alii legerint, plura demum, quod ea jam aetate mirandum est, memoria tenet, quam alii legendo quaerendoque cognoverint, adeoque nulla res est tam alte posita, quae illius scientiam fugere possit. Aut igitur, quod docti pernegant, fateri oportet, cum sapientia imprudentiam commisceri, aut laus est tua, cui nulla pars, vix magnus ille vir, qui tenuit proximus ante te istum gradum, e vivis cessit, ab hoc Pontifice, ab hoc Principe Vicarium primo, deinde Priorem Generalem te non probatum modo, verum etiam laudatum esse, ac peramanter in praesens foveri, protegi, commendari. Jam illa a vobis celebrari comitia solent, quo, sive in rebus agendis prudentia, sive scientiarum cognitio consideretur, universi conveniunt Ordinis ipsa lumina. Nullus euripus, nullum fretum tot habet motus, quot aestuant agitationes, ubi imperitia dominatur. At longe secus, ubi sedem sapientia stabilem nacta sit. Distractae interdum sententiae sunt, sed quando ex multis, quae sit optima viri virtus, haud
fatis

atis liquet . In quem vero cooptatio incidit, is plane vir & haberi & esse debet, in quo summa sint omnia . Gaude igitur tam excellenti bono, nec modestia mihi succenseat tua, si ex isto, quod ut merito frueris, sic diu pervelim, virtutis praemio laetitiam dico cum in provinciis ac regnis omnibus, ubi Ordo nunc tuus, ut semper, floret, tum praesertim in Hispania singularem animi jucunditatem obortam esse. Ter illa felix ac perbeata virtutumATRIX multos jampridem Ordines, ac Patriarchas Ecclesiae dederat sanctitate, rebusque gestis incomparabiles, interim vero post tot jam secula, quum immortalitatis & gloriae insignia iisdem, quibus beneficentiam sol, terminis definiret, e suis adhuc optabat virum, cui supremam tui, quem impense diligit, moderationem Ordinis gratularetur . Indiarum vero, ubi splendidissimo e genere, ut per se satis indicat Vasquesia gens, & natus es, & liberalissime educatus, Indiarum, inquam, Procuratorem Matrity primum, deinde Romae, tum Magistri laurea donatum, atque Assistentem, ut ajunt, Generalem, nec multo post Procuratorem totius Ordinis, ac mox Vicarium Hispania te vix audivit, nullum sibi dubitandi locum reliquit, quin per te sibi expectata jampridem, & semper optata dignitas obveniret . Ac facta nunc voti compos, quam singulariter sibi gaudeat, quam te in ore, in oculis assidue ferat, nec
ego

ego persequi dicendo possum , nec tu facile cogitando . Quanquam illa de te quid sentiat , tu plane nosti , quum re non semel expertus sis , quanta sit clementia , quantus amor optimi summique Regis Ferdinandi VI. quem sua ipsius religio , & regiae virtutes omnes jampridem consecraverunt ad orbis terrae memoriam sempiternam . Et quoniam id minus cogitans ad majestatem Catholici Regis te prosequutus sum , sine , obsecro , illius ex augustissimo folio me argumentum capere , quo nihil magis mihi prodesse potest . Quandiu antiquitati suus constabit honor , tandiu miris in caelum laudibus efferetur Alphonsus Aragoniae Rex , quod in obsidione Cajetae , quum lapides , quibus opus erat ad explosionem tormenti bellici , defecissent , quumque non procul villae , quam Ciceronis fuisse opinio erat , antiqua rudera ad manum essent , maluit ab oppugnatione abstinere , quam monumento non parcere tam magni viri . Quod tibi praesto , PATER REVERENDISIME , obsequii genus , si quid habet pretii , quod sentio , quam sit exiguum , totum antiquitati acceptum refert . Sed tu Alphonsi exemplo motus , ne , quaeso , velis huic Volumini , quam enixe implorat , patrocinii gloriam denegare . Hanc si concedere benignitate , qua vales plurimum , non graveris , ante mei me oblivio capiet , quam mihi hujus beneficii tui recordatio non omni tempore jucundissima futura sit .

IMPRIMATUR

**Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii
Apostolici Magistro .**

F. Maria de Rubeis Patriarcha Constantinopol. Vicefg.

IMPRIMATUR

**F. Joseph Augustinus Orsi Ordinis Praedicatorum
Sacri Palatii Apostolici Magister .**

SYNOPSIS.

Eriribus apud Ethnicos in ultimo vitae articulo usitatis cur taceant veteres ac recentiores? Laudantur qui primi eos ritus ex lapidibus collegerunt. II. Testamentorum, Legatorumque diversa genera. Distincti a testibus signatores. Patavini marmoris explicatio. Quis, & quibus traditus in morte annulus? Fortunae insignia mortis solatia. III. Sacerdotum morientibus adstantium ritus ex lapidibus, causa & ratio ex mythologiae tenebris conjicitur. IV. Invocati a sacerdotibus Dii animarum duces: in primis Mercurius, dictus animarum Quæstor, & Nomenclator, itemque Præco, & Legatus inferorum. Signa ænea, & marmorea anaglypha rem confirmant. V. Parcarum eadem, quæ Mercurii potestas. Parcis additus Hercules, cujus ductus, ubicunque animarum sedem, quæ multiplex, prisca sibi vanitas fingeret, maximi habebatur. VI. Amor, & Psyche in gemmis considerantur. VII. Animarum ductibus adduntur Genii, & Manes factorum arbitri; tum Jupiter Parcarum ductor. Cur Sol, & quando potissimum invocatus? VIII. Sacerdotes a morientium lectulo nulla lex amovebat. Multa de sacerdotibus Coronatis, unde explicatio marmoris Parisini. IX. Vas cum igne, & ternarius sacerdotum numerus in dicto marmore quaeritur, quid sibi velit? Naemiac, & Isidis potestas. Sacerdotum formula ad morientium lectulos investigatur. X. Tibicines supremo in vitae momento cur adhibiti? XI. Luctus domesticus, dum quis efflaret animam, in lapidibus observatur. XII. Extremis lux

A

data

data ritibus in ipso interitu usitatis . XIII. Mortuorum unctura duplex , servilis , & libera . Haec Romae , quam in Aegypto , sumtuosior . Virtus mumiarum medica exploditur . Cadaverum conditura multiplex . XIV. Domi ante funus , quanta mortuorum custodia ? Quantula ejus merces ? Quae poena , si quicquam cadaveri defuisset ? XV. De Riculis , & Riciniis Gutherius , & alii emendantur . Ricinii genus duplex . Vestes Attalicae sepulcro traditae . Quando , & unde id vetitum ? XVI. Sterilitatis dedecus in funere ; foecunditatis praemium exquiritur . Scaliger confutatur . Matronarum luxus in pompa funebri . XVII. Contra Scaligerum statuitur , foecunditatis praemium fuisse coronas virtute partas . Funebris coronae nobilitas apud Graecos . Laudatae matronae in funere . XVIII. Virorum liberalitas , seu major levitas , in uxorio funere declaratur . Multa de Annulis . Conjugum ritus ad virorum rogam . Digressio ad conjuges barbarorum . XIX. Lugendi , elugendique , ac sublugendi tempus , & ratio . Augustarum a secundis nuptiis alienatio . XX. Vestis funebris color primo niger , deinde albus , ac de novo niger in more fuit . Intermittendi luctus causa multiplex . XXI. Liberatorum in parentes laudata pietas . Varia eorundem perstricta officia . De ludis circensibus , & eorum antiquitate , ac pompa . Spectatorum quae corona , quae vestis ? XXII. De Ludis scenicis . Gladiatorii muneris crudelitas , origo , interdictio . XXIII. Convivii funebris apparatus . Ad epulum ferale admissa saltatio scopias , & ascoliaestae , ac manducones . XXIV. Praeter epulum data visceratio , divisiones , sportulae , alimenta , & incrementa . XXV. Cura conjugalis in virorum sepulcris adeundis , custodiendisque , & honorandis . XXVI. Multifariam sepulcra abscondita , & urnae in sepulcris .

DIS-

DISSERTATIO VI.

De Novissimis Connubii Affectibus.

REVERENDISSIMO PATRI

PAVLINO A SANCTO JOSEPH

Cler. Reg. Scholarum Piarum Praeposito Generali.

PRIME illud approbo Epicteti
stoici: SILENTIVM AMA. Cui
me studiosius inservire, si un-
quam alias, nunc fas esse in-
telligo. Satius est enim vel
esse mutum, quam, ubi co-
piam res ipsa postulat, gratam
expromere non posse vocem,
quin illi ipsi, cujus laudes ef-
ferre debeas, importunissimus

videare. Talis est porro, nec sine causa, conditio mea.
Alterum hoc Volumen non tam priori ut responderet,

A 2

quam

quam ne propalam me ingratum proderet, exordium habere ejusmodi omnino debuit, ut Sexta haec Dissertatio in tuo nomine appareret, non patrocinii causa, ne mihi potius, quam tibi favere argueret, sed officii, quod debeo, publice testificandi. Quî vero id facerem cogitanti, occurrebat ratio perquam difficilis planeque nova, quod mihi per te haud liceret dicere de te quicquam; imo, quod vel audacissimum permoveret, sive oratione, sive silentio uterer, res mihi utraque impeditissima esset, quia necessario hinc subire, quicquid consilii caperem, oportere viderem, aut notam impudentiae certissimam, aut animi parum grati maculam sempiternam. Publice ingratus audiam, si taceo, necesse est; non ero tibi, si verbum fecero, non plus quam impudens. Quid ergo? Tanti est modestia mihi tua, ut sciens volensque, dum illi indulgeam, ingrati notam non deprecem, quam gravissimam iudico. Interim vero hac conditione delector, ac mihi illud jucundum est, quod etsi repente, quae nulla est, summa mihi obveniat dicendi copia, non plura tamen, non majora a me possint, quam quae sunt in oculis, in ore omnium, commemorari, aut dici de laude tua. Neque enim, postquam praesertim in Archigymnasio Romano ad annos duodequadraginta summa cum dignitate versatus es, mentis, ingenii, consiliique tui lumen ostendi dicendo oportet, cujus Opera egregie sunt cogitata & scripta omnia. Etenim quae studiosis Geometriae adolescentibus tuae vigiliae, tuaeque litterae ediderunt, ea jam pridem, ut rei duntaxat mentionem faciam, cui commendatio est nulla par, in celeberrimis Academiis, nedum Religiosorum, qui summopere doctrina valent, quam plurimis in scho-

scholis Ordinum , publice perleguntur , adeoque , id quod auctoribus etiam optimis perraro contigit , Institutiones tuae , sive Analyticae , sive Arithmeticae curis abs te sunt editae jam secundis , jam tertiis . Orationum volumina , quae prostant , duo , quam graviter , quam copiose , quam nitide scripta sint , locuples oppido est testis illa , cujus nomen ubique lucet , Academia Lipsiensis , ubi in tanta famae celebritate orationes versantur tuae , ut typis iterum promulgatae sint , aequae adolescentium amoribus , ac doctorum iudicio comprobatae . Eas enim acer ingeniorum aestimator sic laudat Walchius , ut cultoribus castae ac nitidae latinitatis , tanquam exemplum castigatissimum , proponendas putet : idemque plane de te iudicium faciunt & Frejerus in *Oratoria sua Halae Magdeburgicae impressa* , & Budaeus in *Isagoge ad Theologiam supplemento* . Per te igitur noster Ordo id habet boni , ut , quoniam a B. JOSEPHO CALASANCTIO ad juventutis institutionem creatus est , ibi etiam , quo nullum sibi aditum patere videt , praestanti hoc munere perfungatur . Haec ingenii ; quanta prudentiae laus ? Atque hanc quum nomino , ceteras quoque virtutes animi , unde vir optimus efflorescit , seu plane vir , jure laudatas volo , sine quibus nulla est prudentiae gloria , nulla vis , quam in te eximiam praedicamus . Archiam poetam , quod Lucullorum domus , quae prima illius adolescentiae fuerat , eadem fuerit familiarissima senectuti , laudat eximie Cicero : quidni laudetur & Ad magnos Principes , utcunque tempus , aut locus postulet , faciles habere aditus , magnae virtutis est : multo autem majoris , quibus semel illa placuerit , eandem semper fuisse gratam . Qualis haec vero & quantacunque
laus ,

laus, quae certe est maxima, totam esse tuam & propriam fatemur. An quis existimet, mihi in mentem venire, aut Clementis XI. Pontificis vere Optimi & Maximi, aut Alexandri Albani Cardinalis Amplissimi, aut totius Albanæ Domus & in te ipsum, & in Ordinem universum immortalia merita commendare? Non is ego sum, qui tam alte spectare audeam. Albae, Reate, Urbini in primis, vel me tacente, quam admiramur, beneficentiam Collegia prædicant: hic autem Romæ in collegio Nazareno marmorea Clementis protome, cujus & quanti sit beneficii monumentum, gaudeo verbis non posse commode explicari. Pontificiae haec fuerint, quod fatemur, fuerint Albanæ munificentiae argumenta; haec ipsa tamen si tecum Ordo communicaverit, benefico illi fonti, unde trajecta sunt, nunquam videbitur parum gratus, nisi si forte ingratos siderum ille princeps nos arguit sol, quod & aeri haud negemus debere plurimum, cujus gratia ad nos tranat, quae mundum efficit speciosissimum, divina lux. Jam vero tuae nunc alia occurrunt sive virtutis, sive prudentiae curricula: quae quidem, utpote tuorum omnium similia, dum per se lucent, nostrum plerique omnes vehementer dolent. Neque enim filiis, si grati esse velint, ut gratissimi sunt, dolori non esse debet ingravescentis jam Patris aetas. At equidem, quin me pudeat, quod sentio, ingenue dicere, ab hoc dolore sum plane vacuus. Etenim, ut rite vivis, corpore senex esse poteris, animo nunquam eris. Siquidem etsi negotiis undique occupatus, litteris tamen quotidie uteris, quotidie legis, aut scribis aliquid; itaque, ut olim Cato, vix plane intelligis, quando obrepat senectus. Ista vivendi ratio vix dubitare me quic

quicquam finit, quin hoc munusculum per se tenue, sed in curta suppellectili grande satis, utcunque feras, quum praesertim veluti quod tuum est, ad te redeat. Nam quicquid hoc est operis, si quicquam est, debet id sane plurimum Bibliothecae tuae, quam tu impensis laboribusque tuis eo librorum delectu & copia exornavisti, quae nostrae si tenuitatis ratio habeatur, est sane magna, alienae si opulentiae, non est inelegans, in qua & summae opes nonnihil fortasse invenerint, quod desiderent, nihil offenderint, quod contemnant. Illud est scilicet magnorum hominum, nihil aggredi non egregium, nihil post se relinquere non perfectum. Tu postquam diu collegio Nazareno, sicut in praesens Ordini universo, praesuisi, ut soles, prudenter, severe, fortiter, postquam optimam etiam, quae nunc maxime floret, disciplinam instituisi, haec ut perfecta, ut constans esset, id providisisti, pernecessaria ne hic deessent & subsidia litterarum, & instrumenta virtutis, quorum ope jam supra centum nobilissimi Adolescentes, Rectore in primis P. Philippo Maria Danesio, viro optimo & prudentissimo, virtuti ac litteris nunc strenue vacant. Sed jam pluribus non te moror, ne in publica commoda, si secus fecero, peccare videar.

I. Caeremoniae, dum quis extremum efflaret spiritum, a veteribus institutae, quanquam essent cum re funebri conjunctissimae, quotquot tamen huc appulerunt, eas ferre omnes, quasi nihil ad propositum pertinerent, in tenebris reliquerunt. Quod quidem non eorum negligentiae tribuendum puto, sed tempori. Ii enim ritus una cum libris acheronticis interciderunt, neque ex antiquis scriptoribus petendi sunt, quorum mos fuit, uti ad aliam rem
& Bo-

& Bodinus ^a, & Clericus ^b annotarunt, ea duntaxat memoriae tradere, quae suis poterant haud ita facile innotescere, iis omiſſis, quorum cognitio & usus vulgatus eſſet. Non poſſum ideo non magnopere curam laudare illorum, qui ad indagandum perſpicaciſſimi, quod ex ſcriptis non licuit, ex vetuſtis lapidibus exſculpere conati ſunt. Hoc in numero primas tenent Marchio Scipio Maſſejus ^c, Antonius Franciſcus Gorius ^d, Jo. Baptiſta Paſſerius ^e, & Domnus Martius Monachus Benediſtinus Gallus, viri & doctrinae & ingenii celebritate tales, quales eſſe eos erudita jam pridem volumina enunciarunt. Quorum ego veſtigiiſ haerens, poſtquam ritus attigero in ipſo mortis articulo uſitatos, tum poſtrema officia, quibus & viri in conjugum, & conjuges in virorum funere utebantur, ex multorum lectione colligam explicaboque, ſed ita quidem, ut, monente id in primis optimo & conſule & oratore ^f, non mihi cenſeam ſine propriis copiis in aliorum praefidia veniendum. Ac primum pauca de Teſtamentiſ. Siquidem morte jam imminente, ut plerique in praefens ſolent, teſtamentum veteres condidiſſe, plus quam Martialis ^g, docent mox laudandi antiqui lapides, ubi pleni lacrimarum liberi, ac neceſſarii ſuam quiſque ſortem anxii ad aegrotantiſ lectulum opperiuntur. Itaque a lapidibus exordium eſto, ubi actiones voluntateſque mortaliſ ultimaſ inſculptae ſunt.

II. Pervetus in capitolio eſt marmor, itemque Patavii ^h alterum: in utroque pater familiaſ aegrotans jacet, qui

^a *Method. ad Hiſtor. cap. V.*

^b *Art. critic. Part. I §. 3.*

^c *Obſervat. letter. Vol. I. & in Muſ. Veron.*

^d *Saepe in Muſeo Etruſco.*

^e *In Muſ. Etr. Vol. III. in Acheront.*

^f *Cic. ad Att. I. 17.*

^g *Epigr. 97. lib. X.*

^h *Franciſc. Ptolem. in Vetuſtal. XX.*

qui adstante cum lugentibus necessariis tabulario, jure civium Romanorum ^a proprio testamentum facit. Nota legatorum sunt quatuor genera, testamentorum tria, de quibus & alii complures, & Gravina potissimum est consulendus. Porro fiebant illa ^b per vindicationem; per damnationem; per sinendi modum; per praeceptionem: haec ^c in procinctu; per aes& libram ^d; in calatis comitiis ^e. Postremum hoc testamenti genus defuevit primum omnium, deinde progressu temporum etiam reliqua; obtinuitque tandem, ut voluntatem quisque suam tabulis commendatam legitimis accitis testibus obsignaret. Ne id vero in eam partem accipias velim, ut tecum statuas, veluti cetera, sic defuisse testamentum per aes & libram. Homines antiquis moribus, qui mordicus hanc consuetudinem retinuerint, postquam etiam lex vetus defuit, haud defuisse opinor. Etenim testamenti per aes & libram eadem ferme erat, ac adoptionis ratio: hanc vero, antiquis jam legibus abrogatis, nonnunquam fuisse in usu probat Augustus exemplo suo, quippe qui, vetustatem ut affectaret, Cajum, & Lucium *adoptavit domi per assem & libram* ^f *emptos a patre Agrippa*. In Svetonio non *per assem* hoc loco, sed *per aes* legendum Sigonius ^g autumat; sed absque causa. Prudenter enim Casaubonus ex Festo ^h observat, *aes* olim vulgo acceptum aeque pro signato, ac rudi: itemque pro assibus *aes* dixisse veteres Varro ⁱ est auctor: signatum autem, non rude in testa-

B

men-

^a Cic. pro Arch. Sigonius de Ant. Jur. Civ. Rom I 12.

^b Sidon. Apoll. VI. Epist. 12. Barth. interpr. Jur. lib. I. 19.

^c Ulpianus in Fragm.

^d Cic. II. de leg. Svet. Ner. 4.

^e Gruth. de Comit. Sigonius loc. cit.

^f Svet. Aug. 64

^g Lib. I. de Ant. Jure C. R.

^h In voce Rodus vel Rhodus.

ⁱ Lib. I. de L. L.

mentis, & adoptionibus viguisse, non haec ea res ^a est, quae probatione indigeat. Ceterum etsi testamentum per aes & libram non generatim antiquatum suspicemur; quum tamen hic loquimur de extremis ceris, illud testamenti genus nominatum volumus, quod vocatis testibus, ac signatoribus, communiter in usum venit. Testes, signatoresque, quicquid secus nonnulli sentiant, distingui Plinius ^b, & Sallustius ^c jubent; quin etiam constat signatores, Caesarum si testamenta excipias ^d, ipsos plerumque fuisse heredes, aut veros & legitimos, ut auctor est Cicero ^e, aut falsos, ut Juvenalis ^f:

*Et multum referens de Maecenate supino
Signator falso, qui se lautum atque beatum
Exiguus tabulis, & gemma fecerat uda ..*

Testes quidem vix reor unquam non fuisse accitos, quamquam in marmore Patavino alius occurrat nemo, nisi cogitabunda, quae sedet ad lectum, uxor, tum stans adolescens elata manu, dolens, opinor, filius, tum senes familiariter lugentes duo, fortasse morientis fratres, ac demum scriba, qui in tabulam inclinatus sedet, ad aliam partem accedente popa, qui sistit coram simulacro bovem, pro aegrotantis salute futurum victimam. Ab hoc sacrificandi more, extrema urgente necessitate, captatores Satiricus false de more carpit ^g:

*libet expectare, quis aegram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili: verum haec nimia est impensa, coturnix*

Nul-

^a Vid. Cardinal. Norisius. Cenotaph.

Pisan. Diss. II.

^b Lib. II. Epist. 20.

^c In Catilina.

^d Svet. Tib. 23.

^e Cic. pro Milone.

^f Satira I v. 66.

^g Sat. XII. v. 95.

Nulla unquam pro patre cadet . Sentire calorem

Si coepit locuples Gallita , & Paccius orbi ,

Legitime fixis vestitur tota tabellis

Porticus , existunt qui promittant hecatomben .

Ceris obsignatis mos erat annulum filio tradere ^a , & claves filiae , si plures essent , majori natu , sicut ab Augustis ad successores imperii simulacrum fortunae ^b aureum mittebatur . Annulum vero , quem heredi solebant morientes tradere , non pronubum , non equestrem , non gemma meliore illustrem , qui certe mortuis ^c detrahebantur , in rogo iterum ^d restituendi , sed *Signatorium* , ut dicunt , fuisse arbitror , distinctum proprio familiae typo ^e . Minime id autem impedimento est , quin & annuli signatorii quandoque cum cineribus sepelirentur . Ita Ficoronius ^f suspicatur factum antiquissima in urna ex marmore Tiburtino , in qua integro cum cadavere ad portam & viam Appiam inventus annulus ex auro est , qui desinebat in capita leunculorum duo , in quorum medio lamina quoque aurea incisum Harpocratem ostendebat , unde ille arguit , & signatorium fuisse annulum , & inibi ante conditum , quam Romani gemmis incisis delectarentur . *Veteres enim* , Macrobius inquit , *non ornatus* ^g , *sed signandi gratia annulum suum circumferebant ; imprimebatur autem sculptura materia annuli , sive ex ferro , sive ex auro foret : postea usus luxuriantis aetatis signaturas pretiosis gemmis coepit insculpere* . Sed ad rem . Papinianus ^h ubi ait annulum , cui traderetur , nihil eidem , heredes si plures essent , supra cete-

B 2

ros

^a *Valer. Max. VII. 9.*

^b *Volum. I. p. 115.*

^c *Suet. Tib. 73. Val. Max. VII. 9.*
Plin. XXIII. 1.

^d *Propert. IV. 7.*

^e *Dissert. V. num X.*

^f *Lib. cui titulus la Bolla d'oro pag 41.*

^g *Saturnal. VII. 13.*

^h *L. quum pater. §. pater pluribus.*
Guther. de Jure Manium I. 11.

ros profuisse, at eandem rationem omnium ab arbitro divisionis haberi solitam, narrat patrem familias morti proximum majori natu filiae non modo claves, & anulum tradidisse, sed & libertum, qui praefens erat, & res ejus custodiae datas, unde annulus non alius esse debuit, quam signatorius, de quo Plautus ^a:

Obsignate cellas: referte anulum.

Et quoniam annulos, qui pretiosissimis nitebant gemmis, viros pariter ac mulieres, ingruente jam morte, non deposuisse diximus, aequum videtur & illud addere, quam splendidissimis nonnunquam vestibus se exornavisse, & in fortunae honorumque insignibus voluisse mori. Hoc Romae, quum Galli rerum potiti sunt, seniores ^b fecisse constat, qui veste amicti, quae thesas ducentibus triumphantibusque augustissima erat, in sellis curulibus adventum hostium obstinato ad mortem animo expectaverunt: hoc de Varo ^c Paterculus, hoc de Philocle Atheniensi Plutarchus ^d narrat, & apud Curtium ^e Artabazus tradit, suos ivisse in aciem vestibus, armisque, & cultu, quanto liceret, maximo. Hac fortasse de causa Socrati venenum jam bibituro pallium & vestem pretiosam attulit ^f Apollodorus. Quod viris placuit, & mulieres id gessisse in Euripide Alcestis probat, & Olympias ^g Alexandri mater, & Cleopatra ^h, & aliae fortasse multae, nisi mors, cui cedunt omnia, luxum edomuisse videatur, cujus causa hunc sexum impotens indomitumque animal vocabat. ⁱ Cato.

III. Nulla quum supererat vitae spes, ritus ad morien-

^a In Cassin Plin. XXXIII. 1.

^b Livius V.

^c L. b. II.

^d In Lysandro.

^e Lib. V.

^f Aelian. I. 16. Var. Hist.

^g Justin XIII.

^h Flor. IV.

ⁱ Liv. Dec. IV. lib. IV. 1.

rientium lectulos erant varii, quos, si Etruscorum libri in tenebris non jacerent, nemo frustra requireret. Siquidem Arnobius ^a genitricem & matrem superstitionis Etruriam nuncupat, quae, ut ait Cicero ^b, habuit exaratum puerum auctorem disciplinae suae, nempe Tagetem cum Platone, & Pythagora ab Statii ^c interprete adaequatum. Ideo primis temporibus vulgo Romanos pueros Etruscis litteris imbutos esse habet auctores Livius ^d: cujus sane moris non tam litteras, quam religiones, causam fuisse compertum est. Omitto cetera, quae ad rem non faciunt, ii certe ritus, quo sermo pertinet, communes Romae, ut mox patebit, cum Etruria fuerunt, fortasse etiam cum Athenis, unde Cicero ^e tradit, hanc urbem non solum cum laetitia vivendi rationem accepisse, sed etiam *cum spe meliore moriendi*. Ad certa quaedam initia, de quibus alibi ^f nonnulla attigimus, si mavis Tullium respicere, non repugno: caeremoniae porro mox explicandae, nisi morientes & metu vacuos, & plenos facerent bonae spei, aliud non video, quid sibi vellent. Etenim aut amor suscepti negotii fallit, aut in illustribus posita monumentis res ipsa loquitur. Circumspicit ea celeriter animus, quae spectabant, dum quispiam vitae jacebat exspes, ad sacerdotes, ad tibicines, ad familiares. Romanum marmor satis sculptura nobile, non illi ab simile, quod Bellorius ^g laudat, Maffejus ^h Parisiis vidit explicavitque, ubi moriens femina repraesentatur. Praeter familiares lustru perditos, & tibicines personantes, morienti tres adstant viri

^a Lib. V. contra Gentes.

^b De Divinit. 123. Ovid V. Metam. 49.
Liv V. 1. Serv. Aen. I. III. VII. IX.

^c Theb. IV. 515.

^d Lib. IX. 25.

^e De Leg. II. 36.

^f Vol. I. Diff. I. pag. 50.

^g Lib. cui sit Admiranda Rom. Antiqu. vestigia.

^h Osserv. lett Vol. I.

viri togati simul, ac laureati, quos cum Maffejo praeclaro interprete sacerdotes credimus non tam ex corona, quam ex ore, ex oculis, & toto vultu placido ac tranquillo, & ad gravitatem majestatemque composito. Etrusco in marmore Perusiae invento ^a idem insculptus apparet ritus. Ad lectuli sinistrum latus, in quo vir moritur, plena lacrimarum circumstante familia, vir accedit, qui morientis manum dexteram adprehendit, indutus casula, quae ab humeris in pectus & in terga descendens, aequali ambitu sinuatur ita complicata & reflexa, ut neutra manus, vel brachium praepeditum sit, sed ad gestus & motus omnes liberum relinquatur. Hanc viri effigiem, qui tenet morientis dexteram, nihil reor ad medicum pertinere, quum ejus ars, sive morientis habitum, sive adstantium desperationem cernas, nullius jam esset usus. An ad tutorem? multo minus. Solebat ^b is quidem morienti fidem data dextera polliceri, quod in Germanici extrema morbi conflictatione amicos fecisse Tacitus ^c docet. At id officii locum habuisse crediderim, quum morti proximus adhuc sui compos esset (quod in Perusino lapide non occurrit) sicut de Germanico historia ^d refert, quippe qui nondum ad uxorem nec palam, nec secreto versus, quod postea fecit, diu amicos est alloquutus, jurantesque vidit, *spiritum ante, quam ultionem, amissuros*. Quid ergo? Sacerdos inibi insculptus est, eo vel maxime, quod usui esset in sacrificiis id genus vestis, quam Passerius ^e in Etruscis monumentis asserit, non adhuc sibi fuisse obviam. Apud Maffe-

^a Gor. Mus. Etr. Vol. I. tab. XX. XXI. XXII. XXIII. Passer. de Etr. funere tab. XXI. XXII. XXIII.

^b Gorius in loc. cit.

^c Ann. XI. num. 8.

^d Loc. cit. cap. 71.

^e Tabula XXIX.

sejum ^a quoque columella est celebris Perusiae inventa, ubi in uno circuitu quinque & triginta imagines insculptas vides. Jacet in lecto moriens; feminae circumstant tres, quarum altera puerum sternit super morientis pectus, at tollit altera hujus caput ad oscula. Ad utrumque latus lectuli duo sunt ordines dolentium, hinc mulierum, hinc virorum. Ad ima lecti togatus adstat, & is quidem haud dubie videtur sacerdos esse. Non procul est arula, & ligna instar pyramidis praeparata, ac velum alte positum. Ad aram aliae accedunt imagines, quae sacrificium meditari videntur, sed nulla est victima. Haec Massejo placent: secus Gorio, & Passerio, qui in lignis instar pyramidis praeparatis, non agnoscunt aram, sed pyram de more conditam ad arae speciem, ideo imagines, quae ad eam accedunt, non sacrificium, sed parentalia meditantur. Diversi enim ritus & caeremoniae, quod saepe fit, hisce anaglyphis exprimuntur, tum nimirum morientis propriae, tum demortui. Marmoris autem Perusini explicatio varia impedimento non est, quo minus de sacerdotibus, qui morientibus officiose adessent, concors doctorum sententia sit. Quid vero rei is sibi veller ritus, quis certo statuatur? Conjectura si uti licet, certis fortasse precibus ac lustrationibus diras & incantamenta, quibus animas opinio erat infernis numinibus ^b devoveri, sacerdotes impedire conabantur, quo & spectabat, ut mox videbimus, tibicinum sonus. Quum id pluribus persuasum esset, animam ^c vix solutam corpore ad stellam redire suam, cavebatur quam studiosissime, ne devotionibus ad
infe-

^a Vol IV. l. 24 Osserv. lett.

^b Tacit. Ann. II. 69.

^c Plato in Timaeo.

inferos ^a relegata, aut circa sepulcrum ^b detenta misere exularet, hinc nemo unus omnium, in tantis praesertim tenebris, non verisimile existimaverit, certa carmina fuisse opposita invidiae diris, quibus ne defigerentur, olim maxime ^c metuebant omnes. Neque hunc ritum ad aegrotantis salutem non spectavisse suspicor. Quidam numeri, praecipue impares, utpote ad omnia ^d vehementiores, si rite atque in tempore adhiberentur, contra multa morborum genera valere plurimum ferebantur; iccirco, nihil ut intentatum relinqueretur, nec praepostere quicquam fieret, ad morientis lectulum sacerdotes accitos fuisse, dubitare vix quemquam arbitror, qui penset omnia, pro illa temporum caecitate, superstitiose aniliterque. Atque illud etiam in mentem venit, sacra haec, aut, quod verius est, ridicula ministeria eo respexisse, ut & Deus Viduus, qui anima corpus viduabat ^e, & Dii animarum ductores, quum magna haberetur in utramque partem eorum vis, supplicationibus emorienti propitii fierent atque mites. Rides? at nullum iter inauspicato cepere veteres, ne ille quidem interriti animi vir, dictator ^f Caesar; ita ut nullus sit dubitandi locus, quin mulierculae, ubi de viris, aut liberis jam actum esset, ad sacerdotes confugerent, quorum ope placatos suis haberent tanti itineris auspices. Quinam ii porro sive auspices, sive duces? tamen si notiores sint, quam sui cuique lares, ad eos tamen, quoniam respicienda postulat, divertere parumper juvat.

IV. Animarum vel ad Elysios, quorum sedes ^g incerta

ta

^a Tacit. Ann. II. 69.

^b Porphy. lib. II vid. Licetus de Gemm. Ann. num. CXXVII.

^c Plin. H. N. XXVIII. 2.

^d Plin. ibidem.

^e S. Cyprianus de vanitat. Idolor.

^f Plin. loc. cit.

^g Vid. Rodulph. Venus. Collect. Tab. 40. 41. 42. 43.

ta est, vel ad Hesperidum hortos, quos cum Elysiis confundit ^a Strabo, vel demum ad superos, non unus erat ductor, & princeps omnium Mercurius auctore ^b Horatio:

*Tu pias laetis animas reponis
Sedibus: virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis Deorum
Gratus es imis.*

Ante Horatium Virgilius sic quoque de Mercurio cecinit ^c:

*es primum pedibus talaria nectit
Aurea, quae sublimem alis sive aequora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque es lumina morte resignat.*

Apud Laertium ^d idem Mercurius animarum quæstor, & nomenclator audit, & fortasse hac de causa cum volumine insculptus cernitur in perexigua gemma musei ^e Medicei, quod nempe Acaco animarum nomina ^f recitaret, nisi MAVIS, quod ei libri ab Aegyptiis ^g dedicarentur. Est quoque ductor ac janitor ^h appellatus, quare inter anaglypha sepulcralia saepe videntur portae, quas, tanquam mortis symbola, etiam in sacris litteris usurpat David ⁱ exaltas me de portis mortis, & alibi legitur ^k deducis ad portas mortis. A Luciano nunc ^l praeco, nunc legatus ^m inferorum dicitur, nunc ejus caduceo mirifica potestas ⁿ datur, quia

C

ut

^a Geogr. III.
^b Lib. I. Od. X.
^c Aen. IV. 239.
^d In Vit. Pythag.
^e Mus. Flor. Tab. LXIX. n. 4.
^f Lucian. in Cataplo.
^g Vid. Vol. I. inscr. XXIX.

^h Laert. ibid.
ⁱ Psal. IX.
^k Sap. XVI.
^l Loc. cit.
^m Apolog. de mercede conducti.
ⁿ Dialog. Apollin. & Vulcan.

ut vitae integras in excelsum ducebat animas, ita impuras tradebat furiis vincendas. In museo Etrusco * aeneum illius simulacrum cernitur virginem deferentis, & ad caelum quidem. Nam puella tum radiato nimbo ornata est, tum laeto ac sereno vultu ducem intuetur, sublatisque in caelum manibus aut Deos superos, aut ipsum Mercurium orat. Quanquam vero in sepulcralibus monumentis, praecipue Etruscis non solum velo, verum etiam diademate, mitra, tutulo, & quidem radiis distincto, aliisque divinitatis ^b insignibus mulieres ornatae occurrant; tamen radiato ex nimbo, quo renidet puellae caput, si eam potius esse Deam, quam virginis animam, arbitrere, fautor videtur hujus sententiae Gorius, qui ^c Proserpinam ibi repraesentari a Mercurio ^{ab} inferis liberatam suspicatur; sed pro eruditione, qua valet plurimum, jure id sibi ipse opponit, quod scilicet ea dicitur curru albis equis vecto conscendisse ad ^d Jovem. Dux ergo animarum Mercurius erat, cujus potestatem per sacerdotes, ne quid perperam in precando intercideret, morientium consanguineos imploravisse autumo, quum Plutarchus tradat ^e, Mercurio praesenti & prudentissimo Deo mortales fecisse vota, aut iter auspicarentur, aut cubitum pergerent:

Mercurio libant, quum jam dare corpora sonna

Est animus.

Somnum autem, & mortem fratrem & sororem Homerus ^f dixit, & utrique statuas junctim erectas ^g Pausanias memorat: mori denique ac dormire promiscue dictum legitur.

a Vol. I. Tab. XXXVIII. & LXXXI. num. 2.

b Mus. Etr. Vol. I. Tab. CXXXI. & alib.

c Ibid. Vol. II. Clas. I

d Scholiaf. Pindar. ad Olymp. VII.

vid. Turneb. Advers. XXIV. 26.

& Guther. de jure man. l. 12.

e Sympos. VII. Quaest. IX.

f Iliad. XIV

g In Laconicis..

gitur in sepulcris Ethnicorum pariter & ^a Christianorum . Ceterum haec Mercurii potestas aut nusquam alibi expressa est , aut clarissime in museo Capitolino , ubi in marmore fictor humani corporis Prometheus exstat ; pone Pallas infundit animam sub imagine papilionis ; tum quatuor vides elementa vitae perneceffaria ; deinde cadaver jacet , cuius capiti papilio imminet , simulacrum animae discedentis ; demum , ut alia praetermittam , quae ad rem non faciunt , Mercurius Psychen ad Elysios ducit . Eodem in museo aliud marmor rem tibi hanc ipsam ob oculos ponit , Mercurium nempe animas ad inferos deducentem .

V. Quo Mercurius , hoc quoque munere fungebantur Parcae . Tametsi apud Lucianum ^b Clotho cum Charonte in navim excipiat animas , mittatque Atropos mortuorum tesseram Aeaco recensendam , & alia alibi officia exerceant ; tamen amictae nunc cultu virginum , nunc matronarum palla , itemque nunc aperto capite , nunc velato , ducunt animas ad Elysios , ut intueri licet in museo Etrusco , ubi ^c adolescens Parcis praeceuntibus ad inferos equo vehitur , ad cuius pedes jacet projectum vasculum , mortis index , sive fatalis urna , de qua Horatius : ^d

Omnes eodem cogimur : omnium

Versatur urna : serius ocys

Sors exitura , & nos in aeternum

Exilium impositura cymbae .

Hanc cymbam , & Charontem , & animas transmeantes Virgilii codex in Vaticano exhibet , sicut museum Capitolinum tres Parcas nentes . Quae quidem Parcae quo-

C 2

niam ,

^a Bonarrot. ad Vitr. Coemet. & alii.

^b In Cataplo.

^c Vol. I. Tab. LXXXIV n. 1.

^d Lib. II. Od. 3. & III. Od. 1.

niam, ut dixi, interdum amictae tanquam matronae occurrunt, ideo eruditorum ^a opinio est, easdem haud semel in Thesauro Gruteriano ^b matrum ac matronarum nomine significari. Mercurio, & Parcis inter animarum ductores Hercules quoque addendus est, utpote qui si animarum sedes in imis terrae visceribus collocetur, eo victor cerberi ^c penetravit, cujus in potestate, sicut Plutonis, thesauros fuisse positos vetustas finxit, quare ait ille: ^d

o si

*Sub raistro crepet argenti mihi seria dextra
Hercule.*

Trans oceanum, & in Hesperidum hortis si fuerint beata loca, eo is etiam navigavit, & poma ^e sustulit, propterea dictus apud Hesychium Μῆλιος seu Pomarius, quae fabula in Donianis inscriptionibus ^f perbelle anaglyphis elegantissimis expressa est, & in musei Florentini ^g simulacro Herculeo poma gerente & clavam, tum in bilychni lucerna aenea inter Collectanea ^h Rodulphini Venuti: est hoc demum figmentum in statuis usitatissimum. Iisdem in Collectaneis Genius ⁱ regit bigas in amethysto, in cujus medio est persona, mortales fortasse exuvias exprimens; ad latera duae sunt columnae, forsan Herculis, trans quas Elysi. Ad rem etiam facit gemma Medicea ^k, in qua Hercules Dracones strangulans delphinum calcit. Porro ut illi ima terrarum incolunt, ita Delphinus pro maris symbolo

^a Franciscus Gorius loc. cit.

^b Pag. XC. 1. 2. 3. 7. 8. 9. 10. 12. XCI. 7. MXVI. 5. 6. 7. 8. MLXXIV. 2. 3. 4.

^c Boccat. XIII. Gen. Dier.

^d Pers. Sat. II. v. 10.

^e Apollod., Bibl. I. Athen. Deipnosoph. XI. 5.

^f Tab. VII. pag. LVII.

^g Tab. LVII. & LVIII.

^h Tab. LXXXIX. pag. 63.

ⁱ Pag. LXXXIII. vid. Mus. Florent. Vol. II.

^k Mus. Flor. Tab. XXXVI. n. 1.

bolo habetur ; nec sine mysterio est in sepulcris obuius . Nam quemadmodum Aegyptii , Diodoro teste , ad piorum sedes transvehi per nilum animas arbitrati sunt , sic easdem alii somniarunt oceanum transfretare , quare Mythologia sepulcris apponi iussit monstra marina , puta hippocampos , leontocampos , tauricampos , & alia huiusmodi , ac praesertim delphines , & conchas , quod illi equorum ^a gererent , haec curruum ^b vices . Felicem igitur stationem ubicunque prisca vanitas sibi fingeret , ductu Herculis indigebat . Si nempe cum philosophis crederet , e corporum vinculis , tanquam e carcere , piorum animas ^c in caelum rapi , impiorum autem offusas tenebris circum terram ipsam misere volutari , nec in eum locum , nisi multis exagitatas seculis , reversuras , hoc quoque somnium cum Alcide congruit . Eum quippe tum sideribus praeesse ^d censuerunt veteres , tum ejus tunica stellis apud Nonnium ^e distincta est , ac demum Orpheus eundem finxit capite auroram noctemque gerere , quod ille aut decerneret exordium simul ac finem vitae , aut , animarum ductor quum haberetur , educeret ad lucem in caelum alias , alias in ima truderet , & ad

Pallentes umbras erebi , noctemque profundam .

VI. Haec de Hercule cogitanti dux animarum praecipuus vix exciderat , nempe Amor . Nota satis ex Apulejo ^f est Amoris fabella , & Psyche , quam sub figura nunc papilionis , nunc puellae cum alis papilionis , saepe veterum in marmoribus , lucernis , annulis , ac cimeliis apud Spor-

^a Rodulphin. *Venus. loc. cit. Tab. 44.*

^b *Mus. Flor. loc. cit.*

^c *Cic. in somn. Scip.*

^d *Vid. Ger. ut supra .*

^e *Dionysiac. lib. 40.*

^f *Metamorph. IV.*

Sponium ^a, Bonarrothium ^b, Licetum ^c, Gorium ^d, Rodulphinum Venutum ^e, & passim alibi videre licet. Sub imagine papilionis variis in gemmis, sed cum aliquo discrimine, Psyche incisa est. Apud Licetum ^f supra mortis typum, apud Bonarrothium ^g ad caput sceleti, utrobique volitans insculpta cernitur, quasi anima mortis victrix, & curis libera videatur ad originem evolare. In Collectaneis Rodulphini Venuti fardonyche, seu corneola ^h est per-elegans, ubi cum perpendiculo, cornucopiae, rota, forcipe, unde papaver exit, mors adstat, aut sceletus cinerariae insidens urnae, & papilioni admota fax. Cum Aristotele ⁱ, & Ficino ^k statim aliquis ^l arguet, in papilione combusto, qui in ignem vertitur, hoc designari, nempe id animam fieri, quod intelligit, & amantis animum in amati naturam quodammodo immutari. At communis eruditorum haec sententia ^m est, quod face papilio incensus animam repraesentet e corpore exeuntem. Jam de Psyche sub figura puellae cum alis aut pyralidis, aut papilionis multa de more Licetus festive congerit ⁿ. Pergenti vero animae ad Elysios praeire Amorem, veluti ejus ducem, ex Platone ^o discimus, cujus doctrina est, Deum in luna alias, alias in reliquis ^p planetis ac stellis, temporum instrumentis, disseminare animas, quae Amore seu Genio duce in terras descendant, & hoc vitae confecto cur-

^a Art. 3. *Miscell. Erud. Ant.*

^b *Ad Vitr. Antiq.*

^c *In Gemm. Anularib.*

^d *Praefat. ad Columb.*

^e *Collectan. Antiq. Rom.*

^f *Ad gemm. XII. pag. 158.*

^g *In Vitr. Coemet. Tab. 28.*

^h *Fig. LXXX.*

ⁱ *De Anim. III.*

^k *In Conviv. Platon Orat. 2.*

^l *Licet. gemm. XXIX p. 298.*

^m *Vid. Rodulphin. Venut. Tab. LXXX.*

Admiranda Ant. Rom. Tab. LXVII.

Id. Spon. Miscell. Art. 3. Sect. 1.

ⁿ *Ibid. ut supra.*

^o *In Phaedro.*

^p *In Timaeo.*

curfu ad fuam originem referantur . In Borioni ^a fardonyche perbelle id quidem expreffum eft, ubi in parte fuperiore hinc luna, hinc ftella nitet; infra ftat rectus in curru Amor, erectam dextera tenet facem, finiftra currus, quem bijugi papiliones trahunt, habenas regit . Ex aftris defcenfum ne animae, an afcenfum hic recognofcam, incertus haereo . Vitam hominis denotat elata fax, inverfa mortem : hoc autem loco, quum non de homine, fed de anima res agatur, aegre quidem exiftimaverim, Pfyches e caelo defcenfum potius, quam afcenfum significari . Anima quippe cum Platonice & immortalis eft, & e corporis vinculis quum femel evolat, tum demum vivit, ac vitam vere vitalem ducit : haec enim nofta, *quae dicitur vita*, inquit ^b Scipio, *mors eft* . Itaque laudata fardonyx animam, nifi fallor, ad vitam priftinam redeuntem, non in terras delabentem, designat . Nec quifquam currum, quo fertur amor, mihi obefle exiftimabit, fi duplex vehiculum, quod, ut alibi dixi, extra corpus ^c erat adhuc animae reliquum, animadvertat . Quid praeterea in cimeliis, ac lapidibus ufitatius, quam Pfychen, ejusque duces ad Elyfios nunc concha, nunc navigio ferri ? At non is ego fum, cui mytologia vetus penetralia recludat fua .

VII. Animae ducibus hactenus enumeratis fi quas Ethnici fundebant preces, familiae lares, ac Genium domesticum, fi confideres, quae a nobis alibi ex Errufcorum ^d doctrina notata funt, vix ego arbitror praetermiffos . Non enim fine caufa, opinor, jam laudatis in Collectaneis ^e tres una Genii vehuntur concha, qui transve-

ctio.

^a *Vener. loc. cit. Tab. XLII. pag. 31.*

^b *Cic. in Somn.*

^c *Vol. I. Diff. II. pag. 167.*

^d *Diff. III. pag. 237.*

^e *Tab. XL.*

tionem animae repraesentant . Idem quoque de Diis Manibus sentiendum monet tum apud Virgilium ^a Turnus : *vos o mihi manes este boni* , tum apud Fabretum ^b ita inscriptus lapis : D. M. FATORVM . ARBITRIS , de quibus jus pontificium ^c statuit : *Deorum Manium jura sancta esto* , & quibus Romani pro patria ^d se devovebant . Quum vero constet , supremum fatorum arbitrum , Parcarumque ductorem fuisse Jovem , cujus in diademate Pausanias ^e insculpta narrat Parcarum signa , iccirco fortasse , dum quis animam ageret , invocatus est Pluto , ad quem in Euripidis Alceste chorus has preces fundit : *Vale : benevolus te subterraneus Mercurius , & Pluto excipiant* . Idem hic erat Pluto , ac Jupiter stygius , sive Summanus quasi *summus manium* , de quo Claudianus ^f

O maxime noctis

*Arbiter , umbrarumque potens , cui nostra laborant
Stamina ; qui finem cunctis & semina praebes
Nascendique vices alterna morte rependis :
Qui vitam fatumque regis .*

Haec de Jove Parcarum duce , qui erat & divitiarum ^g custos , fabella ab Aegyptiorum somniis non abhorret , qui fingebant , ut dixi , pergere per nilum animas ad Elysios . Quid porro nilus ? idem omnino ac ^h Jupiter , & divitiarum ⁱ dator , ac ipse sol , quod ex nili corona ^k Bonarro-
tius arguit , & ex nomine ^l Heliodorus : vox enim Νῆλος

ex-

^a Aen. XII 686.

^b Inscr. Ant. II. n. XI. pag. 87.

^c Cic. II. de Leg. 9.

^d Liv. VIII. 9. & X. 27.

^e In Phocidis X. 25. & Aeliacis V. 15.

^f De raptu Proserp. 55.

^g Vid. Struvii Syntagm. c. I.

^h Athen. Deipnos V.

ⁱ Maxim. Tyrius serm. 38.

^k Ad Demet. §. 30 p. 22.

^l Lib. X. Aethiopicorum .

explet ^a anni dies CCCLXV. , quare in monumentis saepe oriens cernitur & occasus , sive sol nunc vitae , nunc mortis index . Quoniam nilus idem erat ac sol , Aegyptiae , aut Graecae superstitioni tribuendum est Latinorum commentum , qui Apollinæm finxere mortuis prodesse plurimum , utpote in caelo , in terris , in inferis praepotentem , ita notante Servio ad illud Virgilii ^b

En quattuor aras ,

Ecce duas tibi , Daphni , duoque altaria Phaebo .

Is quidem non modo ut Deus infernus , verum etiam uti sol a veteribus , iisque in primis , quorum necessarii dolo malo occisi fuerant , invocabatur , homicidas ut aperiret . Facit ad rem pictura sepulchralis , cujus inter alias bene multas spectator fuit celeberrimus Carolus Maratta , easque dixit aetati nostrae admirandas quidem , vix imitandas ^c . Stat radiatus in curru Apollo , pallio & veste talari coloris violacei indutus , laevam , quasi miserantis signum , elatam tenet , dextera nigros & quadrijuges gubernat equos . Ubi haec pictura , erant sepulchra duo , alterum liberi , ancillae alterum , in illo parentes , in hoc patronus Apollinem rogant , utriusque ut occisores ad poenam vocet . Est filii lapis in fronte , & in basi inscriptus , atque utrobique sunt binae manus expansae indicia supplicantis usitata praesertim pro florenti adhuc aetate , de quo ritu dissertatio extat accuratissime nuper elaborata a Cl. P. Paciaudio Cler. Reg. Ordinis Theatinorum . En tibi ex Ficoronio uterque titulus & ancillae , & liberi ^d .

D

In

^a Gisb. Cuper. Diff. de Harpocr.

^b Eclog. V. in fine .

^c Ficoron. de Bulla Aurea pag. 36.

^d Ibidem pag. 38.

In fronte .	In basi .	D	M
		TIMOTHEAE	
D M S	QVISQVIS EI LAESIT	M. VLPIVS	
	A VT NOCVIT SEVERAE	NICANOR	
CALLISTOFILIO	IMMERENTI DOMINE	VERNAE	
	SOL TIBI COMMENDO	SVAE . F	
PARENTES	TVINDICESEIVSMORTEM	SOL TIBI COMMENDO	
		QVIMANVSINTVLITEI	

Cognitis animarum ductoribus ad Elysios, jam si lapides, unde digressi sumus, & ubi morientium schemata proponuntur, cum veterum superstitione conferantur, nemo inficias ibit, sacerdotes ibidem lectulo adhaerentes, ideo a consanguineis fuisse accitos, ut salutem a Diis, si posset fieri, impetrarent, si minus, animam eorum ductui committerent ad Elysios, aut ad sidera deducendam. At enim apage istas gerras. Quid sacerdotibus cum orco? Hunc vero scrupulum, si quem pungit, nullo negotio evellam.

VIII. Quod Augustus, & Tiberius, uterque pontifex, ille M. Vipfanium ^a Agrippam, hic filium ^b, pro rostris quum laudarent, cortinam inter se, & mortuos expandi jusserint, hinc nefas habitum pontifici cadaver tangere, vel adspicere: & vere quidem, nihil ^c obstante Dionis auctoritate, qui hujusmodi ritus causam sibi incomperam fatetur, infimulatque erroris, qui minime hunc ritum negant. At Dio & homo Graecus, & post ducentos annos rerum Romanarum scriptor, antiquas Latinae gentis caeremonias, sua fortasse aetate jam antiquatas, ignorasse arguitur a Cardinali ^d Norisio, favente Seneca

^a Dio lib. LIV.

^b Seneca Consol. ad Marcianum c. XV.

^c Ibidem ut supra.

^d Diff. II. 2. ad Cenot. Pisan.

neca haec ad Marciam scribente ^a: *Tiberius & quem genuerat, & quem adoptaverat, amisit: ipse tamen pro rostris laudavit filium, stetitque in conspectu posito corpore, interjecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret. Ex quibus verbis non modo decorum fuisse, uti existimabat Bosius, sed lege latum videtur, oculi ut pontificis, tanquam sacrorum praesidis, a funere arcerentur. Hanc vero legem, aut caeremoniam nusquam spectasse constat ad sacerdotes singulos & universos. Nam sicut ad pyram augures admittit Statius Thebaidos VI. v.85., ita in museo Etrusco sacerdotes cernimus ad rogam duos, lustrationes cum lauri ramusculo peracturos, dum juvenis palliatus sinistra tabellam tenet, eandemque designat dextera, quasi aliquid prolaturus, hymnos fortasse funebres, aut mortui laudes. Praeterea ne apud Judaeos quidem Levitis omnibus, sed tantum familiae Aaronis, ne funeribus interesset, legimus fuisse vetitum. Nemini quoque latet, Syllae funus amplissimum sacerdotes antecessisse ^b, sicut ab ipso fere urbis exordio & religionis Numae regis cadaver sacerdotes ^c quoque sunt prosequuti. A quo instituto nec Platonem alienum dixeris. Siquidem ubi pompae ordinem statuit in funere praefectorum civitatis haec habet: *chori* ^d *duo, alter puellarum numero XV., alter vero totidem puerorum, qui feretrum circumstarent, dum SACERDOTES vicissim demortuum laudabant, ejusque felicitatem totam diem decantabant.* Reponet aliquis, cupressos Romae mortuorum domibus fuisse appositas, ne quis funestam domum rem divinam facturus per imprudentiam adiret.*

D 2

Aequè

^a Consol. cap. 15.

^b Plutarch. in vita.

^c Idem in ejus vita.

^d De leg. XII.

Aequae Etruscis, ac Romanis arbor quidem feralis cupressus erat, solita sepulcris quam saepissime insculpi, testante id urna pervetere Cl. Abbatis Pennachii. Vide sis etiam in monumentis Middletonianis ^a tabulam V., ubi & duae cupressus affixae sunt, & aliam mimus saltabundus ad rogam deferret, quo alludit Horatius ^b:

Linquenda tellus, & domus, & placens

Uxor: neque harum, quas colis arborum,

Te praeter invisas cupressos

Ulla brevem dominum sequetur.

At illa arbor, utpote advena & peregrina, rara in potentiorum villis, nedum in agris, apponebatur nobilium tantum, non omnium domibus, ubi denatus lugeretur ^c:

Et non plebejos luctus testata cupressus.

Praeterea eum morem Josephus Scaliger non tam vetustum fuisse, quam putat Servius, ex eo conjicit, quod sero in urbem cupressus advecta sit, ideo de hac copiosius, quam de aliis ^d arboribus scripsit Cato. Verum esto: non pontifici, non flamini diali, non auguribus ^e tantum, sed cunctis etiam sacerdotibus collegiorum omnium, omnium sodalitatum fuerit omnis conspectu funeris interdictum: nulla tamen lege vel pontificis, vel sacerdotum pietas a morientium lectulis arcebatur. Jure ideo & Syllae, qui uxorem ^f aegrotantem in aliam domum transferri iussit, & Tiberio, qui Liviam non invisit, vitio tribuitur, exemplo Augusti, cui sacra Minervae quinquatria Caji, & Lucii Caesarum nomine celebranti vix extremus Agrippae morbus

^a *Antiq. Middleton. edit. Londini an. 1745.*

^b *Od. lib. II. 14.*

^c *Lucan. lib. III.*

^d *Plin. H. N. XVI. 33.*

^e *Struvius de Sacerd. Rom. XII.*

^f *Plutarch. in vita.*

bus compertus fuit , *statim* ^a *properato ex urbe profectus* mortuum cum invenit . Jam vero tres in marmore Parisino rogatos viros , fideis oculis & gravi vultu , dum tota domus perfamiliariter luget , adstantes morienti feminae , pro sacerdotibus habendos esse Marchio ^b Maffejus perite evincit ac diligenter . At in *luctu* , Paschalius inquit ^c , *nihil corona intempestivius est* . Esto : sed illi , tanquam ordinis insigne proprium , coronam gestant , quam & Plutarchus *sacerdotalem* nuncupat , & Ammianus Marcellinus sacerdotem nominat *coronatum* , cujusmodi quoque sacerdos fuit , quem S. Hillarius ad Christi fidem ^d convertit , unde scite Maffejus arguit , in sacerdotibus quandam olim fuisse classem , quae *Coronatorum* appellaretur , de quibus loquitur & Concilium ^e Illiberitanum , & Innocentius I. ad Concilium Toletanum ^f . De hoc eodem *Coronatorum* ordine mentionem facit Julius ^g Firmicus ; mense demum novembris quotannis in Ecclesia redit celebritas quatuor SS. *Coronatorum* . Insuper P. Mastellonius ^h Neapoli in die festo Translationis S. Januarii supplicationem laudat Sacerdotum *Coronatorum* , vulgo *Processione de' Preti Inghirlandati* , ejusque originem desumit a vetere Ecclesiae ritu , quo populi cum floribus ibant obvii Corporibus & Reliquiis SS. Martyrum . De ejusdem supplicationis ritu , si alia placeat interpretatio , vide sis Caesarem Eugenium ⁱ , & Marangonium ^k . Ceterum , ne abs re diutius , erant coronae sacerdotales apud Ethnicos celeberrimae , quandoque etiam aureae

^a Dio lib. LIV.

^b Osserv. letter. loc. cit.

^c De Corona II. 9.

^d S. Hieronym. Vol. II. pag. 27. edit. Veronae.

^e Canone LV.

^f Ep. III.

^g III. 14

^h Lib. III. Serm. di S. Maria della Vita

ⁱ Neap. Sacr. pag. 9.

^k Lib. cui titulus : delle cose Gentilesche e profane trasportate ad uso ed ornamento sacro pag. 32.

aureae pompam augebant ; ideo Prudentius cecinit ^a :

Summus Sacerdos

Mire infulatus festa vittis tempora

Nectens , corona tum repexus aurea ,

ubi & describit victimas nitentes floribus , & ornamentis aureis . Bacchi etiam sacra qui rite celebrabant , ut constat ex sacris litteris ^b , *cogebantur hedera coronati Libero* circuire . At in lapide Parisino , de quo sermo est , sacerdotalis corona ex lauro est , sicut folia & bacchae ostendunt , ac generatim *laureatos* Prudentius nuncupat sacerdotes :

Laurigerosque Deum templis adflare ministros .

Macrobius quoque ^c sacerdotes refert , dum sacra facerent , fuisse lauro , aut aliis , quae Diis dicatae essent , frondibus coronatos : itaque tres ii sacerdotes aut ex classe coronatorum putandi sunt , aut iccirco coronam gestant , quia sacrum aliquod meditantur : etenim junior acerram tenet , & ardens cernitur prope lectum focus .

IX. Vas equidem , ubi flamma apparet , ad rem medicam pro aegrotantis salute pertinere posse non nego : sed Iosephus ^d nescio quam herbam commemorat , cujus vis ad fugandos malignos spiritus vulgo maxima habebatur . Id ne genus aromatis in acerra contineretur , an quidpiam simile , quis certo , praeter Sibyllam , affirmare possit , aut inficiari ? Illud haud dubie reor , quod sacerdotes aliquid tacite insufurrarent , ac preces funderent , sive Diis , sive Geniis animarum ductoribus , nisi mavis Naeniae , cujus in tutela , inquit Arnobius ^e , illi habentur , quibus extrema sunt tempora . Deorum enim , qui homini a primo
ejus

^a *Hymn. de S. Romano .*

^b *Macchab. II. 6.*

^c *Sat. III. 12.*

^d *De bell. Judaic. VII.*

^e *Lib. IV.*

eius conceptu, usque ad interitum praesto essent, feriem prosequutus, tandem ad Deam Naeniam conclusit Varro, quo quidem opere amisso, illa Deorum turba ex Augustino^a, & Tertulliano^b petenda est. Et quoniam Fabrettus (recte ne, an secus, eruditi viderint) in antiquis monumentis^c nihil mysterio vacare existimat, suspicabar aliquando, vel potius vigilans somniabam, in ternario, quem continet laudatus lapis, sacerdotum numero non tam eorum cum moriente amicitiam, aut familiae splendorem, quam aliquid religionis subolere vel ad tres Parcas spectans, vel ad triformem Hecaten, vel ad Deos superos, inferos, medioxumos, tribus fortasse Geniis in supradicto Borioni sardoniche repraesentatos: cur non etiam ad furias ipsas? saepe enim in sepulcris insculptae sunt aut bonis praemia, aut supplicia improbis persolventes, propterea^d taedas, lampades, faces, malleos, hastas, contos, secures, gladios gestant, quibus impios agitant, vexant, territant, insectantur. Isidem quoque in tanto casu non praetermissam fuisse ea satis docent, quae in I. nostro volumine^e perstricta sunt. Jam vero formulas, quibus sacerdotes id temporis precabantur, pro diversa cujusque secta, iis haud dissimiles fuisse arbitror, de quibus facit mentionem^f Livius, & quae passim leguntur, dum concise ac breviter vel totus Deorum grex invocatur, *Dii vestram^g fidem*, vel certus Deus, *N. tuam^h fidem*. Quem admodum omnis casus, nedum calamitas, pro aruspicum,

at-

^a De Civitate Dei VII.

^b II. ad Nationes.

^c Antiq. Inscript. cap. IV.

^d Vid. Dempster. Tab. XXI. XXV. LXXXII. LXXXIV. LXXXVI. & al.

^e Diff I pag. 50.

^f Lib. VI. 16. VIII. 10.

^g Plaut. Amphitr. Aët. I. Sc. 1. Capto. Aët. II. Sc. 3.

^h Idem Curcul. Aët. II. Sc. 2. Aulul. Aët. IV. vid. Brisson. de Formulis.

atque augurum sycophantia , non religione modo complebat animos , sed plane attonitos tenebat , praesens vero incommodum ad vota ^a , ad hostias , & pulvinaria Deorum omnia compellebat ^b , praecipue Apollinis , Aesculapii , Higiae , Machaonis , Telesphori , Febris etiam , ac Tussis ; ita , si unquam alias , certe in cuiuspiam interitu , sacerdotes si minus verbo , re sane ipsa , dum affectato ac lento murmure susurrabant , tot tantisque se tenebris occupari fatebantur , ut ex impurissimo Deorum fursure ignorarent , cui fiderent , quem sequerentur , ac interea , ne errarent , formulas in usu haberent ex earum genere , quas Struvius ^c singulares appellat apud Dionysium Halicarnassensem ^d , & ^e Apulejum . Ille enim sic Brutum inducit orantem *Jupiter Diique omnes , quibus cordi sunt res mortales .* Hic vero ait : *Regina caeli , sive tu Ceres , seu tu caelestis Venus , seu Phoebi soror , seu nocturnis ululatibus horrenda Proserpina , quoque nomine , quoque ritu , quaque facie te fas est invocare : tu meis jam nunc extremis aerumnis subsiste .* Haecenus de sacerdote , quod sequitur de Tibicine .

X. Ante XII. tabulas in clarorum funeribus tibicines conduci pro cuiusque arbitrio consuevisse compertum est , docente Cicerone , id ^f lege cautum , ne plures , quam decem , advocarentur , cui deinceps legi abrogatum esse hinc plane discimus , quod Seneca ^g facete dixerit , tot tibicines , cornicinesque , & tantam omnis generis aeneatorum turbam , dum Claudius efferebatur , undique personuisse , ut posset ab aeterno somno vel ipse mortuus excitari . Sed tibi-

^a Cic. de Arusp. resp. Liv. V. 18. XXVI.

23. Plin. H. N. XXVII. 2.

^b Liv. XXVII. 11. XXXI 9.

^c De Romanor. Precib. III. p. 210.

^d Lib. IV

^e Metam. XI. in princip.

^f De Leg. II. 59.

^g De morte Claudii .

tibicinum conventus , quum tantus in sepultura fuerit , in ipsa morte nusquam auctus legitur , aut imminutus , imo illius traditur ne usus quidem: itaque Ficoronius ^a jure antiqua anaglypha demiratur in scimpodio , quod extat in museo Kircheriano , ubi mulier agit animam hinc tibicine , inde cornicine perstreptentibus , cum hac epigraphe MORITVR . Nec in marmore Parisino non idem omnino apparet excepta epigraphe , cujus ritus nunc causa breviter investiganda est . Musices usum olim fuisse in quorundam curatione morborum testantur prae ceteris Theophrastus in Athenaeo , & Democritus apud Gellium : sed in utroque lapide , nisi fallor , nihil tibicines ad salutem . Etenim a Petronio Arbitro , tanquam proverbii loco , ad tibicines mittuntur ii , qui desperata jam valetudine , sicuti scimpodii titulus palam facit , sunt morti proximi ; quo etiam respexit Artemidorus ^b , ubi de iis , qui tuba canere somniarent , dixit , *tale somnium aegrotantes tollit* , addita praeterea interpretationis causa , quia nempe tuba , utpote ex osse , & aere composita , praesignificet aegrotum in ossa & cineres dissolvendum . At ad rem nostram parum interpretatio hujusmodi . Nam haec instrumenta erant aenea , ex Etruria in urbem translata . In luctu ferali tibicines Morestellius ^c traducit non ad mortuum quidem , sed ad ejus consanguineos , quasi tubarum clangore excitati minus dolorem sentirent . Verum ita fuerit apud Judaeos , secus arbitror apud gentes . Macrobius ^d hanc caeremoniam non ad curationem morbi , non ad praeludium mortis , non ad familiarium consolationem refert , sed potius

E ad

^a Lib. cui tit. delle Maschere pag. 222. ^c De Pompa Ferali .
^b Lib. I. cap. 58. ^d In somn. Scipion.

ad philosophiam, existimatque in tubarum strepitu dogma Platicum redolere, quod *post corpus animae ad originem dulcedinis musicae, id est ad caelum redire* crederentur. Igitur eo forte spectabat id instituti, ut anima mox sui compos futura, sono admonita cogitaret, reditum sibi ad caelestes orbes, unde venerat, eorumque sonitus concentusque mirabiles. ^a aperiri. Haec ex philosophiae, quid ex religionis penetralibus? Cum plurimi divini honores, tum hic quoque ritus, meo quidem iudicio, argumento est, quod ethnici eos, qui ex hac vita migrassent, in Deorum numero esse voluerunt, quocirca Arnobius ^b merito deridet gentes existimantes, musicis instrumentis iratos Deorum animos demulceri: praeterea sonos & cantus in sacris peragendis fuisse adhibitos edocemur ex nummis, ac toreumatibus sacrificia exprimentibus, itemque ex inscriptionibus, in quibus collegium laudatur ^c fidicinum, tibi cinumque, qui S. P. P. S. i. e. *sacris publicis praesto sunt*. Ut ergo animam, dum e corpore demigrabat, suavitate musices ad suam originem comitabantur, ita postquam decesserat, jam Diis adscriptam, cultu Deorum proprio honorabant. Non me fugit, huiusce ritus & aliam afferri causam. Lucianus ^d spectra & larvas sono aeris & ferri fugari autumat: Plinius ^e diras ait, & magicas excantationes defixionesque impediri sono praesertim ^f dissono. Artis Thessalicae, de qua late Gevartius ^g, & ^h Piccartus, variae erant species: ego quatuor commemorabo. Ad primam referuntur *evocationes manium*, quas Cicero ⁱ ap-

^a Cic. *somn. Scip.*

^b Lib. VII. *adv. Gent.*

^c *Grut. pag. 275. 279. in Mus. Capitol.*

^d *In Philopseud.*

^e *H. N. XXVIII. 2.*

^f *Ibid. II. 12.*

^g *EleP. III. 16.*

^h *Peric. Critic. I.*

ⁱ *In Vatin. VI.*

pellat *sacra nefaria*, Plinius ^a *umbrarum inferorumque colloquia*, utpote fieri solita, secundum Horatium ^b, Virgilium ^c, Apulejum ^d, ut animae ab inferis evocatae responsa darent. Secundam speciem Paulus ^e jurisconsultus nuncupat *obcantare*, tertiam *interficere*, quartam *obligare*. Porro tubarum sonus in articulo vitae novissimo neque ad primam speciem, neque ad alteram pertinebat: nullus enim locus aut evocationibus esse poterat, aut amatoriis incantamentis. Restat igitur, ut ille sonus impedimento esset, ne quis magicis defixionibus, quas nemo olim ^f non metuit, aut interfici posset, aut obligari. Utramque speciem, suspicio fuit, Germanicum expertum esse: ita enim de Pisonis, & Plancinae maleficiis Tacitus ^g: *reperiebantur solo, ac parietibus erutae humanorum corporum reliquiae, carmina, & devotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semusti cineres, ac tabe obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari*. En tibi & defixio ad mortem, & obligatio animae, ne ad superos iret. Nescio quid simile de Vestalibus narrat etiam Plinius ^h, & Vopiscus in Aureliano ⁱ refert sacra facta in certis locis, ne barbari transire possent. At in lapidibus, quos explicamus, tum anaglypha, tum epigraphe plane ostendunt, tubarum sonum ad quartam duntaxat speciem referri oportere. Interim vero dum alte tibicines personabant, non dubito, quin sacerdotes, ut maleficiis occurrerent, Avernuncos Deos invocarent, usurparentque aliquam ex iis formulis, quas Brissonus habet, ac mutatis

E 2

mu-

^a H. N. XXX. 2.^b Epist. V. & I. Sat. VIII.^c Eclog. VIII. 69.^d In Apolog.^e Lib. V. sentent. Tit. 23.^f Plin. XXVIII. 2. vid. Tertull. de spe. Facul. 2.^g Annal. II. 69.^h Plin. H. N. loc. cit.ⁱ In vit. cap. 18.

mutandis non huic abfimilem; *te precor quaeſoque, uti ſes volens propitiuſ mihi familiaeque noſtrae, uti morboſ viſoſ inviſoſque, viduertatem vaſtitudinemque, calamitates intemperantiaſque prohibeſſiſ, defendaſ^a averrunceſque*. Jamque ut tubae ſilentium indicamus, ne ad hanc anilem ſuperſtitionem traducaſ velim Judaeorum ritum^b, ac multo minus Chriſtianorum. Eccleſia enim aliquando, cujuſpiam ut magna virtus ſingulariter teſtata eſſet, tubarum clangorem in pompa funebri non improbavit, id narrante Fulgentio^c, quod Innocentiuſ IV. P. M. cum populo totaque aula, ubi S. Clarae virginis jacebat corpus, *profeſſuſ, canentibuſ tubicinibuſ intra urbem detulit, atque ipſe omne funeris officium exequutuſ eſt*.

XI. Quicquid haecenus dixi de ſacerdotibuſ, de animarum ductoribuſ, de tibicinibuſ, quanquam exſculptum ſit e ſarcophagiſ, qui, ſi Kircherianum excipiaſ, patrum videantur matrumque familiaſ eſſe, fuit id tamen morientium commune omnium, non ita luctuſ domeſticuſ, quum propoſitiſ in lapidibuſ tota cum liberis familia lugeat. Atque iſ quidem luctuſ, aut nuſquam alibi, aut Peruſino in monumento graphice expreſſuſ eſt. Huic ergo uni, quoniam nec perſequi poſſum omnia, nec me id facere oportet, inſiſtam breviter, Paſſerio^d duce, a quo ſic appoſite ſingula explicantur, ut nemo mihi rem poſſe aliter videatur, atque ipſe exiſtimat, definire. Ac primo ad leſtulum non ſponſiſ munitum, non parieti adhaerentem, ſed circum undique pervium, ſecuſ ac Romae in uſu eſſet, matrona accedit eo cultu ornata, quem Etruria nobilium femi-

^a Cato de re ruſt. cap. 141.

^b Marth. IX, 23.

^c Lib. VIII. 16.

^d Ibidem ut ſupra.

feminarum, Dearumque proprium esse voluit, talari nimirum tunica, & stola, quae supra caput recurrit, amicta luget, & expiranti viro filium natu minimum offert, ut patris spiritum ore excipiat, non tam ex pietatis instituto, ut mox probabitur, quam religionis. Deinde servus, fortasse cubicularis, sola indutus tunica, nec ultra cubitos manuleata, ad lectuli caput adstans manibus dolorem exprimit. Vir, qui sequitur, & nobilis est, & tanquam Mezentius ^a Lausi, vicem morientis dolet elata manu: tunica inferiore caret, solo indutus pallio, quo in humerum rejecto, brachium exerit nudum, ita nempe amictus est, ut saepe viri in Etruscis vasculis, gestu plerumque sacrificantium. Hanc porro vestem neque plebejam neque servilem esse veteres Romani docent, *primo quidem sine* ^b *tunicis, toga sola amicti*, qualem Romuli statuerant in capitolio, & in rostris ^c stetisse tradunt. Postea ancillam vides, ritu in funeribus ^d usitato, manibus ubera comprimentem, avertentemque oculos a spectaculo, sicut olim in Aegypto mulieres, Diodoro ^e teste, lessum faciebant ad regum funera. Tum alia atque alia matrona sequitur, singulas comitante ancilla, atque hae dum pariter sinum comprimunt utraque manu, illae velo, ne funus videant, obnubunt caput, quemadmodum in vetere sarcophago apud Montfauconium matrona in cathedra sedet, vestemque ad oculos attollit, ritu nimirum non tam Etruscis, & Romanis, quam Graecis pariter, & Judaeis usitatissimo. Matronas palliati juvenes excipiunt duo, qui manibus caput lacerant: hos imitatur senex ampliore indu-

^a Virg. Aen. X. 844.

^b Gell. Noct. Att. VII. 12.

^c Plin. H. N. XXXIV. 6.

^d Serv. ad Aen. V. 78.

^e Bibl. II.

durus casula, nonnihil a superioribus differenti. Alius praeterea senex cubile ingreditur, quem quasi choragum in medio sex hominum stantem vides, trium a dextris, a sinistris trium, quorum sunt tres barbati, & tres imberbes, caput alii rudentes, alii vellentes crinem utraque manu, excepto minimo, qui dextram ad capillos admoveat, lacrimas sinistra tergit. Horum & statura dissimilis, & vestis varia totam esse familiam, distinctis pro officio vestibus, palam facit. Ceterum maeror in carorum morte affabre insculptus, cum alibi ^a oculis subjicitur, tum eodem in museo Etrusco ^b, ubi jacenti viro adstat a sinistris matrona, fortasse uxor, quae pallio caput, manusque regit, lugent a dextris filii pallio circumvoluti, rectisque manibus, duobus exceptis junioribus, quorum minimus ad caelum sublata, alter capiti admota dextera dolorem restantur suum more apud Homerum, Virgilium & poetas tragicos perfamiliari.

XII. Is erat vestitus, habitus, incessus, ordo, quo olim consanguinei, dum omnis spes vitae in aegro abjecta erat, ad novissima & calamitosa officia, nempe ad extremos amplexus, ad exceptionem spiritus, ad oculorum, totiusque vultus compositionem dolore perdit accedebant. Mortem quippe, auctore Festo, quum *abitionem* antiqui dicerent, propterea morientes, tanquam peregre abeuntes, osculis dimittebant amplexibusque, nec sane qui agebat animam, his officiis, dum morbus fineret, mutuo non respondebat, sicut toties jam citatis in lapidibus & Kircheriano, & Perusino ostenditur: illic enim adstanti

mu-

^a Collect. Rom. Antiq. cui titulus Admiranda pag. 60. & libell. cui titulus Villa Borgheze pag. 196.

^b Vol III. Tab. XXIII. vid. ibid. Disfert. pag. 174.

mulieri expirans mulier, hic viro dat manum vir, unde opinor, morem tenuisse, ut necessarii ex ordine ad morientem accederent, & manus mutuo conjungendo indicia amoris extrema darent acciperentque. Neque idem de osculis quoque non dictum volo, non tam lapidibus id testantibus, quam historia; quoniam ut Caesar Drusum in Germania gentes ferocissimas Romano imperio subjicientem in amplexu & osculis^a suis amisit, ita Augustus in osculis Liviae^b, & in hac voce defecit: *nostri conjugii memor vive & vale*. Quanquam vero, ut dixi, hunc osculandi ritum non mutua duntaxat pietas, sed & religio suasit: non minor nempe hic superstitio fuit, quam ubi ante aras Deorum limina ipsa^c converrebant osculis. Quid enim vultum vultui imponebant, nisi quod & ore^d excipi putarent animam discedentem, & os tanquam januam esse aliquam animae jam discessurae? unde proverbio locus, *animam in primo ore^e, vel labris tenere*. Credebant praeterea animas ante sepulturam vagas, & interim, dum in sinu propinquorum continebantur, placide moras^f trahere, donec tumulo^g conderentur, ac tametsi animam vix a corporeis vinculis liberatam redire in caelum existimarent, tamen inter ipsam & corpus mediam veluti naturam aliquam admittebant utriusque participem, quam Platonici^h vehiculum nuncupavere, quae triplici apud Virgiliumⁱ purgatione, si quid deliquerat, expiabatur. *Deposito corpore*, inquit Servius^k, *sordes supersunt: poenas autem minime perferunt animae: sed illius conjunctionis reli-*

a Senec. de Brevitate vitae.

b Svet. Aug. 99.

c Arnob. lib. I.

d Morestell. l. 7. & Kirchmann.

e Senec. Epist. XXX. & in Hercul. Fu-

rent. S. Cyprian. de Coena.

f Passer. loc. cit.

g Ovid. Fast. V. 17. Virg. Aen. III. 68.

h Plato in Phaedone.

i Aen. VI. 740. & In loc. cit.

*reliquiae, quae fuit inter animam & corpus. Has reliquias apud S. Augustinum^a ita. Plotinus explicat: animas hominum daemones esse, & ex hominibus fieri lares si meriti boni sint: lemures, seu larvas, si mali: manes autem, quum incertum est, bonorum eos, seu malorum esse meritorum. Ergo hominis reliquias, si insontes essent, placide conquiescere^b crediderunt, si minus, errabundas ac^c terrificas esse, quare Gutherius^d, ubi Dido, si pudorem violarit, sibi dira imprecatur^e, non *pallentes* quidem, sed *palantes* umbras legendum putat, ut maxime propositum illa suum Aeneae probet. Sed quid jam plura de lemuribus ingeram vel me invito in scenam alibi redituris? Ad spiritus exceptionem redeo, quo munere sicut conjuges, liberi-que in virorum, aut parentum interitu fungebantur, sic & eorum erat vix vita functis oculos sigillare, ut & somno indulgere viderentur, & decenter compositi nemini terrorem essent apertis oculis^f allaturi. Pars enim haec erat quoque officii maxima: ideo Agamemnon uxorem sibi malas hiantes & deformatas corrigere neglexisse apud Homerum queritur:*

Neque mihi cuncti ad Plutonis domos voluit

Manibus oculos comprimere, neque os componere.

Quod ut caveret Augustus Caesar, *petito^g speculo capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi praecepit. Jam legem maeviam, vel, ut alii minus recte, miniam, aut maniam: ne filii^h parentibus luci claro sugillent oculos, nolim ita interpreteris, ut aut cum Gutherioⁱ lectum putes obdu-*

^a De C. D. IX. 11.

^b Plato *ibid.*

^c *Apul. IX. Metam. Charis. lib. I.*

^p De Jute Man. II 16.

^e *Virg. Aenead. IV.*

^f *Morestell. I. 6.*

^g *Suet. Aug. loc. cit.*

^h *Varro in Geminis apud Nonnium.*

ⁱ *Loc. cit. I. 12.*

ductum velo, quod in lapidibus nullum est, aut cum Tiraquello ^a fenestras, nedum januas fuisse occlusas, quibus non patentibus, fax ut adesset aliqua oporteret, quae omnino deest; alias enim quæ os, quæ vultus, ut ritus erat, decenter componerentur? Nonnullos vero opinantes, hac lege vetitum, ab ^b eo ut officio vacarent liberi, ne multis utar auctoritatibus, vel unus certe Martialis tacere jubet, a quo discimus id officii non unius, sed omnium fuisse proprium filiarum pariter, ac liberorum: ^c

*Quinque dedit pueros, totidem mihi Juno puellas,
Clausurunt omnes lumina nostra manu.*

Antonius Augustinus ^d, cui Kirchmannus adhaeret, metaphorice hanc legem interpretatur, quasi cautum fuerit, ne parentibus *luci claro*, hoc est ducentibus adhuc spiritum, oculos sigillando mortem liberi maturarent: sed si, *quae recte tolluntur, non tollerentur*, inquit Cicero, *nisi fuissent* ^e, suspicor quidem, minus decenter olim morientium oculos luce clara fuisse occlusos, sed vix unquam reor usuvenisse, ut filius quamlibet ingratus & vecors, quem morientem videbat, parenti maturius sigillans oculos interitum maturaret. An in parricidas est lata lex? id vero ne suspicari quidem in mentem venit. Quid ergo cautum existimemus? Tacentibus scriptoribus, ad lapides confugiamus, necesse est. In iis porro, ut modo vidimus, tum feminae, quae vel uxores, vel filiae sunt, tum aliquando & mares, fortasse liberi, caput ^f pallio circumvolvunt, vel se ipsa veste lugentes obtegunt, ut in mar-

F

more

^a *Ad Alex. Neap. Gen. D. III. 7.*

^b *Morellet. I. 7.*

^c *Lib. X. 63.*

^d *Lib. de legibus.*

^e *De Leg. II. 60.*

^f *Mus. Etrusc. ut supra.*

more Patavino ^a, unde huic legi afferri lux posse aliqua videatur, quasi officium, quod *luci claro* nefas erat, obrecto capite praestaretur, nisi mavis, quod verisimile existimaverim, hac lege pietatem liberis inculcari. Etenim quum interdicitur, ne *luci claro* filii fugillent oculos, idem fortasse est, ac ne ficcis oculis, & ita dicam, cum indolentia officium praestent maeroris luctusque plenum. Et hoc interdictum profecto maxime e natura est. Nam si lux clara pro jucunda dicitur, quid te facere minus deceat *luci claro*, vel sine luctu, quam iis oculos operire, propter quos hanc suavissimam lucem aspexeris? Contra id officii genus si pie, si rite obieris, quam grate facturus sis, auctoritate ipse sua & vaticinio affirmat Deus, sic Jacobum alloquens ad puteum juramenti ^b: *Iosephus quoque ponet manus suas super oculos tuos*. Jam vero plura de hoc ritu dixi, quam volui, nunc cetera persequamur.

XIII. Oculi dum claudebantur, tota erumpebat in gemitus maesta domus ^c, iterumque in amplexus & oscula ^d concurrebat, ac introducta vicinia ^e, nedum familia, terni quaternique, vel exeuntem ut animam retardarent, vel ut adhuc in corpore delitescentem expergefacerent, voce quantum poterant contententes, ter mortuum nomine ^f inclamabant, quo tacente communis erat illa vox, quae de rebus desperatis in paroemiam abiit, ^g *conclamatum est*. Lotionis ^h calidae, atque uncturae ⁱ, quae mox sequebatur, solitae a propinquis ^k fieri, eadem fuit atque conclamationis causa; nonnulli quippe paulo post redi-

^a Francisc. Ptol. in *Vetustal. Verb.* XX.

^b *Geneseos* 46.

^c *Senec. epist.* XCIX.

^d *Idem consol. ad Helv.* 3.

^e *Morestell.* l. 8.

^f *Scalig. ad Propert.* IV. El. 6.

^g *Senec. de Tranquill.* XI.

^h *Virg. Aeneadum* IV.

ⁱ *Idem Aenead.* VI.

^k *Euripid. in Phoen.*

divivi aut a vespillonum manibus ^a extorti sunt, aut domum a rogo ^b pedibus remearunt, aut vivi in pyra, quia subveniri non potuit, praevalente flamma, ^c cremati sunt. Hac de causa in lautiorum domibus fuit mortuorum unctura duplex, altera, ut dixi, propinquorum propria, servorum altera, & haec sane aliquandiu post mortem facta: insignes enim viri, ac praesertim mulieres non postridie, non biduo tantum, sed triduo etiam, & nonnunquam ^d quatrinduo post, quam obierant, veniebant, ut condirentur, in pollinctorum manus, cuius rei causa ab Herodiano ^e petenda est. Ad hanc aromatum effusionem pertinet illa Solonis lex: *servilis unctura tollatur*: neque enim ungi servorum cadavera prohibentur, ut Morestellius ^f putat, sed servile ministerium, quo lautiorum corpora condiebantur, vel ut ocyus in rogo arderent, vel eorum ut integritati consuleretur, si integra sepelirentur. Theodorus Marcilius ^g dum varias numerat uncturae species, est *alia*, inquit, *libera & vetus*, *alia servilis & nova*: sed ego quidem aequae utramque fuisse antiquam, & unde liberam, inde servilem traductam reor; notissimum nempe est illud Ennii:

Tarquinius corpus bona femina lavit & unxit.

Ab sociis quoque & amicis populis, qui ad Numae exequias convenerunt, vitam ejus funere cohonestatam Plutarchus ^h scribit, allatis publice odoribus, & coronis. Odorum igitur & uncturae pervetus fuit in urbe mos: sed liber ne, an servilis esset, non plane liquet; mea vero sen-

F 2

ten-

^a Apul. IV. Florid.

^b Manil. IV. Astronom.

^c Plin H. N. VII. 52.

^d Morestell. I. 13.

^e Lib. II. Var. Histor.

^f Pomp. Ferat. I. 12.

^g In Persii Sat. III.

^h In ejus vita.

tentia si nulla olim servilis unctura fuerat, nulla erat causa, cur duodecim tabulis tolleretur. Nam *sicut ante morbos necesse est cognitos esse, quam remedia eorum: sic cupiditates*, inquit Cato, *a prius natae sunt, quam leges, quae eis modum facerent*. At quandocumque servile hoc ministerium in usum venerit, ea certe lex, unde est vetitum, pessundata omnino fuit, & pollinctorum ars non minus Romae, quam in Aegypto, celebris esse coepit, & multo sumtuosior. Qui enim Aegyptias mumias e fasciis evolutas, ac summo studio dissectas diligenter examinerunt, se nihil profusus invenisse ajunt ^b, praeter gummi, sive asphalti concretas glebular, nullumque aromatum genus, praeter bixum merum, vel resinam e cedro stillantem; itaque Diodorus ^c an cinnamomum Aegyptiis in cadaverum conditura recte tribuat, in dubio est, quod Cleopatra mox moritura ^d cum auro, smaragdis, margaritis, rarissimisque cimeliis in monumento suo cinnamomum, tanquam quid eximium, nec pollinctoribus familiare, reponi iussit. Atque hinc apparet, quam vana de virtutibus mumiarum medicis, quasi illae omni aromatum genere onustae essent, quosdam opinio ceperit, quos sequutus Gallorum Rex Franciscus I. nullum iter sine quibusdam mumiae frustulis, velut medicamento omnium saluberrimo, suscepisse ^e fertur. Rationem in Aegypto condiendi corporum multi ^f tradunt fuisse hujusmodi. Ferro adunco ex naribus cerebrum extrahebant, repleto odoribus loco

va-

^a Dec. IV. lib. I. 1.

^b Kircher. Oedip. Aegypt. Vol. III. pag. 397. Pocockius Travels V. 5.

^c Lib. I. vid. Antiq. Middleton.

^d Plutarch. in vit. M. Antonii.

^e Hoffmann. de Medic. Officin.

^f Thomas Porcbach. de fun. tab. X. XI. Casalius de Aegypt. Ritib. VII. Alex. Neap. G. D. III. 2. Riccius Dissert. Homeric. XLIII.

vacuo. Herodoti ^a doctrina haec est: sed tantae pollincto-
rum diligentiae ac artificio reclamationum ^b Middletonia-
na, cujus caput abscissum apparet, & ea pars, quae cum
collo ac vertebrae juncta fuerat, gypso est penitus ob-
lita; calvaria etiam vacua prorsus relicta cernitur. De-
inde Casalius, & alii ^c ferunt, acuto lapide Aethiopico
cadaveris incisa latera, extractisque visceribus ipsum ca-
daver vino Phoenicio, aut palmeo absterfum, repletum-
que odoribus, tum sale & gummi oleo conditum ad se-
ptuaginta dies, & ita absumentum, ut nihil esset reliquum,
nisi ossa, & pellis arida. Riccius V. Cl. ^d Moysi, velut Ae-
gyptii moris peritissimo, mumias ante oculos fuisse existi-
mat, quum scripsit Lothi. ^e conjugem in statuam salis con-
versam esse, ut indicaret eam non secus obruisse, ac ca-
davera hoc modo condita. Demum multiplici linteorum
fasciarumque ordine, alio super alium, a capite usque ad
pedes Aegyptii condita jam cadavera involvebant ^f, atque
haec involucra alio rursus velamine, sive tunica linea,
Deorum, bestiarum, symbolorumque diversis formis orna-
ta penitus obtegebant: thecae autem, seu lignei loculi,
quibus mumias commendabant, non modo ad corporis
magnitudinem intus accommodati erant, sed extra quoque
ad mortui similitudinem conformati, ut facies ex ligno
efficta, coloribusque oblita, germanam ejus imaginem
in sepulcris, aut in larariis domesticis ^g repraesentaret.
Aut errat igitur Diodorus ^h ubi ait, pristinam hominis spe-
ciem integram, imo & palpebras, & supercilia mansisse
inte-

^a Lib. II. 66.

^b Antiq. Middleton. tab. XX. Londi-
ni 1745.

^c Ibidem citati auctores.

^d Loco citato.

^e Genes. 16. v. 16. Sap. 10. v. 7.

^f Middleton. loc. cit. 4to alii.

^g Cic. Tusc. Quaest. II.

^h Ibidem ut modo.

integra, aut de lignea hac imagine intelligendus est, non de cadavere, cujus nulla pars omnino conspicua erat. Secus alibi res obvenit. Nam qui Caesarem ^a ferunt Alexandri corpus & vidisse, & contrectasse, hoc etiam addunt, ab eo illius nasum paululum fractum esse. Apud alias nationes, praecipue Assyrios ^b cadavera sunt melle condita, unde mystica significatio, qua fel erat viventium symbolum, mortuorum ^c mel, Judaeis in divino cultu ^d omnino veritum. Facit ad mel Varronis festivum illud: *Heraclides Ponticus plus sapit, qui praecepit, ut (cadavera) comburerentur, quam Democritus, qui ut melle servarentur, quem si vulgus sequutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possemus*. Alibi cera ^e, nitro ^f, cedro cadavera medicata sunt, Graeci autem mel oleo mistum & victimarum adipe Iliacis temporibus adhibuerunt, sicut de Patroclo Homerus narrat ^g, a quo accipimus, frustra secus sentiente Plinio ^h, unguenta non fuisse Graecis eo tempore penitus ignorata. Quanquam vero, ubi Plinius tradit, unguenta ab Alexandro in Darii castris primum inventa esse, non est, cur Hieronymus Mercurialis ⁱ eidem tantopere irascatur, nisi, quod aegre mihi suaderi sinam, id Plinium fugisse existimet, quum Darius Alexandro cessit, anno nimirum V. C. 422. jam Romae unguenta fuisse cognita, sicut & Numae historia, & duodecim tabulis servilem uncturam prohibentibus edocemur: itaque non ille de quibuscumque odoribus interpretandus est, sed de pretiosissimis ac peregrinis, quae Plau-

^a Dio LI Xiphil. in Aug.

^b Plin. H. N. XXII. 24. Herodot. l. Stat. Silv. III. Athen. II. Xenoph. V.

^c Caes. Rhodigin. Ant. Leß. XXVII 17.

^d Levit. II. Spencer. de Leg. Hebr. II. 9.

^e Plin XIII. 1.

^f Alex. Neap. loc. cit.

^g Homer Iliad. XXIII.

^h Plin loc. cit.

ⁱ De Decurs. cap. ultimo.

Plautus ^a mutuatus a Graecis vocabulum *exotica* vocavit :

Non omnes possunt olere unguenta exotica ,

quaeque a censoribus P. Licinio Crasso , & L. Julio Caesare ^b anno urbis quingentesimo sexagesimo quinto non introducta quidem , ut Guthério videtur , sed vetita omnino sunt , ut saepe alias , nunquam vero deleta . Etenim quae jam alibi ^c annotavimus , & quae sequuntur inscriptiones , per se satis ostendunt , unguentorum copiam fuisse in pompa funebri , condiendisque corporibus ^d effusissimam . Puellae , quae nonnullis , sed absque certa ratione , Tulliola Ciceronis filia visa est , repertum cadaver integrum mirabili odore perfusum erat , itemque extra portam Capenam cadaver viri , quem aliis consulem opinantibus , ducem fuisse exercitus Caesarius ^e argumentatur ex paludamento purpureo , cuius ipse gloriatur aliquot frustra perbene adhuc olentia se habuisse , testaturque colorem purpurae fuisse duplicem , rubeum scilicet , ac flavo proximum : sed qui eos cineres ad vetera vel reipublicae , vel imperii tempora referendos censeat , is vereor , ne fabellam pro historia venditet , qualem de Pallante Evandri filio Boccacius ^f narrat . Anno 1746. ad originem aquae virginis , qui locus vulgo *Salone* dicitur , grandis urna , quae nunc servatur in Capitolii conclavi , cui nomen a vase est inditum , ad lucem rediit , cuius exterior pars Amazonum certamen exhibet : in interiore cum ossibus cineribusque apparuit annulus smaragdo , & amethysto insignis , praeterea balsami magna vis , quod fere

^a In *Mossellaria* *AE. I. Sc. I.* 41.

^b *Plin. XIII.* 3.

^c *Diff. II. num. 2. Diff. III. num. 3.*

^d *Apul. Apolog. I.* & *Flor. 4. Ramir.*

ad Mart. VII. 12.

^e *De profan. Roman. Rit.*

^f *Anal. Deor. XII.* 60.

fere in lapidis naturam transiit, sed in ignem immissa vel minima ejus pars gratissimum odorem fundit, cujus rei testem me esse voluit Marchio Jo. Petrus Locatellius V. Cl. penes quem inter ceteras antiquitatis lautitias illius est portio balsami non exigua. At de his jam nimis multa, nunc reliquis insistamus. Postquam cadaver & conclamatum, & lotum, & tam libera, quam servili manu perunctum fuerat, hoc erat reliquum, ut, si virile esset, aut toga ^a candida, aut veste dignitatis propria ^b, si femineum, pro foecunditatis & conditionis gradu nobilissime exornatum, donec pompa funebris instructa esset, in lectulo splendidis operto stragulis diu noctuque domi quam studiosissime custodiretur. Hac de custodia nunc habe pauca.

XIV. Apulejus quum rem deridet Luciani more, eam ita ob oculos ponit, ut connubialis benevolentia quanta in extremis officiis esset, vix aliunde praeclarius edisci possit, quam ex diligentia ac studio maximo, quo septem ante elationem diebus custodia cadaveris habebatur. Nonnulla huc igitur ex ejus scriptis ad verbum transferam. *Conspicor* ^c, inquit, *medio foro procerum quemdam senem. Insistebat lapide, claraque voce praedicabat: si quis mortuum servare vellet, de custodia liceretur.* Abiectum hoc genus hominum de Libitinariorum familia esse ^d debuit, quae ad aedem Libitinae commorabatur, ubi & morientium nomina ^e tradebantur, &, quae ad rem funebrem pertinerent, apparabantur ^f, & piatrices, haruspices, pollinctores,

^a *Juvenal. Sat. III. Sidonius lib. III. epiſt. 3.*

^b *Artemid. II. 3. Polyb. VI.*

^c *Metamorph. II.*

^d *Guthrieus de Jure Manium I. 14.*

^e *Suet. Neron. 39.*

^f *Plutarch. in Numa.*

res, praeficae, vespillones, sandapilarii, leſticarii, uſtores libitinariorum in peculio erant, qui utpote aliquanto honeſtiores designatorum munere fungebantur. Tum paulo inferius Apulejus: *Et quae dic, ſodes, cuſtodela illa feralis? jam primum reſpondit ille perpetem noctem vigilandum exertis Et inconnivis oculis ſemper in cadaver intentis, nec acies uſquam devertenda, imo ne obliquanda quidem: quippe quum deterrimae verſipelles in quodvis animal ore converſo latenter obrepant, ut ipſos etiam oculos ſolis Et juſtitiae fruſtrentur. Nam aves, Et uſum, Et canes, Et mures, imo vero etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt; nec quiſquam deſignare poterit, quantas latebras nequiſſimae mulieres pro libidine ſua commiſcuntur. Sedula haec cuſtodia non propter ſagas duntaxat, ſed etiam propter creditorum ſaevitiam habebatur^a, a quibus cadavera loco pignoris rapiebantur, ac, ſi debitum non ſolveretur, maxima mortuo infamia, & ſepulturae privatio imminebat, a quo crudelitatis genere Hebraeorum^b pervicacia non abhorruit, ſicut nec Romanorum, unde lex lata, ne funus quiſpiam impediret, neve in jus vocaret ducentem funus, aut juſta mortuo facientem, vel^c pompam funebrem proſequentes. At exitialis hujus operae quae merces erat? non amplior ferme, quam quaterni, vel ſeni aurei: quae vero, ſi quid mortui corpufculo deſuiſſet, cuſtodi poena infligebatur? talionis. *Ehem*, exclamat Apulejus, *ſi quis non integrum corpus mane reſtitueret, quicquid decerptum diminutumque fuerit, id omne de facie ſua deſectum ſarcire cuſtos compelli-**

G

tur.

^a Lucian. de luſu.^b S. Ambroſ. X. in Tobiam.^c L. 2. ff. in jus vocand.

tur. Deinde narrat per brevem posticulam (pervetus erat ritus funestae domus occludendae januae) custodem introduci in obscurum conclave ad matronam flebilem, quae crinibus ante pendulis, hinc inde dimotis, pergit in aliud cubiculum ad cadaver splendentibus linteis coopertum, & septem cum custode advocatis testibus, fidem praesentium obtestata revelat mortuum, & quodam tabulis praenotante, singula demonstrat membra: *ecce*, inquit, *nasus integer, incolumes oculi, salvae aures, illibata labia, mentum solidum: vos in banc rem, boni Quirites, fidem perhibetote*. Atque ubi auctoratus ad mariti custodiam cum lucerna calicem & coenarum reliquias petiit, illa quassans caput, *abi*, inquit, *fatue, qui in domo funesta coenas, ut partes, requiris, in qua tot jugibus jam diebus ne fumus quidem visus est ullus: an comessatum te venisse credis? quin sumis potius loco congruentes luctus & lacrimas?* Postea per ancillam tradita lucerna & oleo, cubiculo protinus facessit, ibi custode incluso. Uxoriam huic sollicitudini, quaecumque fuerit, si laus est debita, multo sane majorem Verania meruit. Pisonis uxor (illius dico Pisonis, quem Galba adoptaverat) quae teste Tacito^a maritum ab Othonis militibus interfectum in vestibulo Vestae post caedem composuit, quaesito redemptoque capite, quod venale milites conservaverant. Quanta conjugibus de virorum, an tanta his etiam de illarum cadaveribus ungendis custodiendisque sollicitudo esset, vix credibile sane duxerim, quanquam viros historia referat dolori cessisse interdum plus quam uxorio, teste praeceteris M. Plaucio^b, qui fertur in Horestillae funere inter

^a Tacit. Hist. I. 47.

^b Val. Max. VII. 9.

ter ungendi osculandique officium districto ferro incubuisse . Fuerit hoc alicujus ; virorum commune id erat omnium , ut siue conjux , siue parens producendus esset , illius cadaver , ne ulla veneni , aut ferri ^a suspicio esset , ad domus januam ^b cupressu ^c , piceave ^d ornatam collocarent , quare Dio Tiberium ^e notat , quod Liviam neque aegrotantem inviserit , neque mortuam collocaverit , dum mares interea ac feminae vestitu lugubri adstabant toro , cum odoribus affixa ^f acerra , instaurabantque luctum adveniente aliquo , ut adoraret manes , hoc est iisdem ut precaretur bene , quam caeremoniam significavit Seneca , quum in Scipionis Africani villa jacens , *haec tibi* , inquit , *scribo ^g adoratis manibus & ara* . De pompa funebri ^h vide , si vacat , quae in primo volumine perstricta sunt . Addo hic tantum de *ricis* ac *riciniis* pauca .

XV. Rica & ricinium , si materiam spectes , idem omnino erant , secus , si formam & usum : siquidem utraque a Festo discimus ex alba lana & succida fuisse intexta : sed idem auctor *ricas* seu *riculas* vocat parva *ricinia* , *ut palliola ad usum capitis facta* : itemque *ricinium* seu *recinium* definit *omne vestimentum quadratum* , vel potius , ut ait apud eundem Verrius , *praetextam clavo purpureo togam* . Rica igitur , quam postea dixerunt *marvortem* , vel *marfutium* , aut *masortem* , velum erat femineum instar pallii , quo Monachi collum ⁱ regunt & humeros . Mulieres an fumerent in luctu *riculas* , incertum est , imo contrarium potius ex eo colligitur , quod funus aperto & nu-

G 2 do

a Vid. Morestellius I. 18.
b Lipsius Elest. I.
c Servius ad IV. Aeneadum.
d Plin. XVI. 10.
e Lib. LVII.

f Cic. de leg. II. 60.
g Epist. 86.
h Diff. III.
i Glossar. Arabic. Latin.

do capite prosequerentur, Plutarcho causam ^a afferente hujusce ritus. Ricinia quidem in adversis rebus aut luctibus, quum vestitus omnis delicatior ponebatur, fuisse feminas affirmat Varro ^b, sed ita quidem, ut, dum mortuus domi adservabatur, riciniis lugerent, in ipso autem funere cum pullis pallis ricinia commutarent. Gutherius ^c & hac Varronis auctoritate innixus, & quod Grannius ^d, atque Isidorus ^e rículas a riciniis non distinguant, ideo cum Turnebo, & Junio omne hinc excludit vestimenti genus, & ricinium contendit fuisse velum cingulumque capitis, & proprium unice feminarum. Falso. Nec modo huic ejus opinioni non favet Varro, verum hac luce clarius adversatur. Negas? haec sunt ejus verba: *mulieres in adversis rebus aut luctibus, quum omnem vestitum delicatorem ac luxuriosum ponunt, ricinia sumunt*. Non de cingulo, non de velo, non de mavorte loquitur, sed de vestitu. Jure igitur Gothofredus ^f, Rosinus ^g, Lipsius ^h, & novissime Octavius ⁱ Falconerius strenue tuentur duodecim tabularum interpretes, ricinium genus esse vestis existimantes, non palliolum, seu mafortem. Quaerendum modo, quid sibi velit Cicero ^k, ubi Romanos ait, Solonis, qui primus luxum in funere Athenis sustulit, legem imitatos esse, *extenuato sumtu tribus riciniis & vinculis purpurae*, vel, ut in aliis codicibus, *clavis purpureis*, aut *tunica purpurea*. Gutherii mens est, hac lege cautum, ut dum mortuus componeretur do-

^a Quæst. Rom. XIV.

^b De vit. P. R. l.

^c Loco citato l. 16.

^d Ad Fest. in v. Ricæ.

^e Lib. XIX 25.

^f Lib. VIII, tit. 3.

^g De vestib. Roman. in genere XXXI.

^h Quæst. Epistolic. l. 7.

ⁱ Diff. de Pyramide C. Cestii Epulon. Graev. vol. IV.

^k De leg. II. 59.

domi, *non plures, quam tres mulieres riciniis capite aperto lugerent*. At vero hic agit Cicero non de luctus, sed de sumtus extenuatione. Fac autem multo plures, quam tres, quam octo, compositioni cum riculis adstitisse feminas, quis, obsecro, vel in summa parsimonia credat, hunc fuisse sumtum a decemviris coercendum? quum hodieque femellae in luctu ex ferico velum gerant, non ex lana succida. Est ergo aliter interpretanda lex. Quum Varro feminas universe referat, dum mortuus supra terram esset, riciniatas luxisse domi, hinc probe constat, decemvirorum mentem non eam fuisse, ut tres tantum mulieres ricinia sumerent, sed ne liceret, femina masce interiisset, plura quam tria ricinia cum cadavere aut cremare, aut sepulcro inferre. Iccirco Lipsius vir mentis acie singulari in eam sententiam ivit, ricinium non vilem, sed pretiosam ac splendidam fuisse vestem, neque ad luctum, sed ad ornatum factam, magnique habitam, adeoque in ipsa lege suo nomine indicatam, quum praecipue, ut Falconerius addit, a verbis legis, *tribus riciniis, & clavis purpureis*, non dissentiant verba Verrii apud Festum, ricinii nomine *togam praetextam clavo purpureo* significantia. Acute quidem. Sed uterque videat, num Varronis, quam modo attulimus, auctoritate innixi ab hac suspitione dissentire merito posse videamur. At Varroni Virgilium opponit Lipsius ita dicentem:

*Purpureasque super vestes velamina nota
Conjiciunt.*

Poeta vero praeterquam quod militare describit funus, in quo duodecim tabulae, legibus inter arma silentibus,
nul-

a *Aeneidum, VI. v. 221.*

nullam habebant vim, veterum mores ad sui temporis luxum accommodare solet, quum pro riciniis in usum venerant purpureae simul Attalicaeque vestes. Quid ergo? Tria ne ricinia, de quibus agimus, vestes fuerunt lugubres ex lana succida? imo arbitror pro veterum parsimonia fuisse nobiles, utpote purpureis praetextas clavis, sed ricinia dictas, non quod ejusmodi re ipsa essent, sed quod eas liceret, pro quo ricinia sumebantur, illius tradere aut sepulcro, aut rogo. Ricinium ergo fuisse duplex, aliud ad luctum, aliud ad pompam opinari fortasse licet, non affirmare, nisi hoc discriminis cogitemus, quod in luctu careret purpura; secus in pompa, ita ut tres vestes, quas cum cadavere aut flammis, aut sepulcro per leges inferre licuit, clavis essent purpureis exornatae, quibus carerent lugubres. Hoc si admittatur, non modo nobis cum Verrio convenit, sed cum iis etiam, quorum ea sententia est, feminas octavo die riciniis lecto ferali impositis, lugubres sumsisse pallas. Quotquot erant mulieres in domo funesta, ricinia, ut tradit Varro, induebant omnes, sed tres duntaxat, ut ego suspicor, sumebant ea, quae mox erant cum cadavere absumenda. Ceterum haec sumtus funebris extenuatio, utcunque explicata, tandiu in urbe valuit, quandiu paupertati fuit & parsimoniae honos: postquam vero divitiae avaritiam, & Attalicae voluptates desiderium pereundi, perdendique omnia invexere, quod contigit post annum V. C. 564. devicto Aristonico, tum decemviralis interdicti severitas transiit ad aediles, & a riciniis ad vestes purpureas, tum etiam aureas, quibus Attalicis nomen fuit ab Attalo ^a Perga-

^a Plin. XXXVII. 1.

gamenorum rege , quarum usus & Romae ^a , & in provinciis ^b primo ad corporis cultum venit , deinde ad omne magnificentiae genus , & ad funebrem supellectilem . Aulaea & vela purpurea inter sepulcrales ornatus habuisse locum , testis est perfida illa mulier , quae , infontem ut virum suum majestatis arcesseret , ex Diocletiani monumento ^c vela purpurea cum abstulisse criminata est . Per multos enim ea ostentatio tenuit , uti Attalicas vestes , quibus in vita maxime delectati fuerant , secum una in rogam , vel in sepulcrum inferri testamento juberent . Prodigia haec liberalitas reliquit urnas , in quibus saepe pretiosi cineres inventi sunt , cujus generis lapis tribus abhinc annis in villa Eminentissimi Cardinalis Silvii Valenti Gonzagae effossus est , cum cineribus nempe , quibus immistae erant auri particulae unciae pondus . Tantulum vero id auri pondus minime a lege abhorruit , qua cautum fuit , ut testatoris ultimae voluntati , si quid exigeret , in rebus omnibus satisfaceret : at in funebri sumtu , si nimius esset , nulla ejus ratio ^d haberetur . Aut nusquam alibi , aut clarissime id apparet in inscriptione C. Cestii Epulonis , & septemviri Epulorum , cui pro monumento ad viam Ostiensem , sicut in campo Martio Scipioni Carthaginis everfori ^e erecta est Augusti aevo pyramis celeberrima & veterum instituto , ita notante Servio in haec Virgilii ; ^f

*Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum.*

Auti-

a. Propert. II. 13. & 32.

b. Cic. in Ferrinis .

c. Ammian. Marcellin. XVI.

d. Scaevola l. ult. ff. de religiof. &

sumt. §. hic actio .

e. Acron. in Od. IX. Epod. Horatii &

Fulv. Ursin. IV. 31.

f. Aeneadum XI.

Antiqui Laurentis, opacae ilice tectum.

Ibi, quum Cestii sepulcrum ruinam minitans Alexander VII. restitui jussit, duae bases inventae sunt, in quarum una aereus pes erat reliquus, ex quo statucae altitudinem fuisse XIV. vel XV. palmorum innotuit: utrique basi ejusdem mensurae statuam fuisse impositam sequens inscriptio docet utrobique insculpta, sicut extat in porticu musei Capitolini, unde fideliter exscripta est:

M. VALERIUS . MESSALLA . CORVINUS
 P. RUTILIUS . LUPUS . L. IVNIUS . SILANUS
 L. PONTIUS . MELA . D. MARIUS
 NIGER . HEREDES . C. CESTI . ET
 L. CESTIVS . QUAE . EX . PARTE . AD
 EVM . FRATRIS . HEREDITAS
 M. AGRIPPAE . MVNERE . PER
 VENIT . EX . EA . PECVNIA . QVAM
 PRO . SVIS . PARTIBVS . PERCEPER
 EXVENDITIONE . ATTA . LICOR *sic*
 QUAE . EIS . PER . EDICTVM . AEDIL
sic INSEPVLCORVM . C. CESTI . EX
 TESTAMENTO . EIVS . INFERRE
 NON . LICVIT

Quam plane hinc pateat res proposita, tute vides, nempe & Cestium jussisse secum Attalica sepeliri, & per edictum aedilis eam testamenti partem fuisse irritam: cujus aedilis? non plebis, non cerealis, sed curulis, ut scite Falconerius^a argumentatur. Enimvero laudanda heredum est liberalitas, qui venditis Attalicis, quae sepulcro inferre non licuit, ex ea pecunia duas Cestio statuas erexerunt,

^a *Dissert. ut supra.*

runt, ut quidam veluti cumulus monumento accederet per se satis splendido, si unius praesertim equitis, ad quem spectabat, & perbrevis, quo aedificatum est, rationem temporis habeamus. Postquam rículas & ricinia explicavimus, eorumque locum Attalica occupavisse ostendimus, de novissimis placet, quae dabantur in urbe matribus, foecunditatis praemiis disceptare.

XVI. Primum sibi locum vindicat vestis splendor. Si quorumdam opinioni habenda fides, sterilitatis extitit ultima haec infelicitas; quod infaecundae conjuges obnupto vultu velatoque cadavere efferrentur, sine splendore vestis, quo tantopere gloriatur illa apud Propertium: *

Et tamen emerui generosos vestis honores.

At quisnam, obsecro, generosus hic vestis honor? Nonnulli eruditorum ^b in mentem venit, matronas, quarum liberi ad rempublicam accessissent gessissentque magistratus curules, ornamenta consularia in pompa funebri meruisse. Verum nisi gravis aliqua, quae non affertur, ex antiquis aut scriptoribus, aut lapidibus auctoritas producat, & ejusmodi omnino, ut nulla jam provocatio detur, aegre prorsus in eam sententiam ibo, quod ornamentis consularibus insigne incederet matronae feretrum. Etenim in lege Oppia annis viginti post abrogata ^c, quam lata, de hoc honore ne verbum quidem. Atqui tum lex ipsa, tum M. Porcius, legis fautor omnium acerrimus, matronarum ut squalorem levaret, nunquam id decoris tacite praetermisisset. Quid legis dissuasor L. Valerius? Postquam non iis modo, qui amplissimis magistratibus

H

ac

^a *Eleg. ult. lib. IV.*

^b *Scalig. ad Propert. loc. cit.*

^c *Liv. Dec. IV. lib. IV. initio.*

ac sacerdotiis claruissent, eorumque liberis, verum etiam magistris vicorum infimo genere affirmavit hoc Romae datum, togae ut praetextae insigne & vivi haberent, & cum eo pariter cremarentur mortui, nihil feminis praeter aurum & purpuram permitti jubet: *non magistratus*, inquit, *nec sacerdotia, nec triumphi, nec insignia, nec dona, aut spolia bellica his contingere possunt: munditiae & ornatus & cultus haec feminarum insignia sunt: his gaudent & gloriantur*. Generosus igitur vestis splendor, de quo Propertius, non videtur alius fuisse, quam stola, seu tunica talaris & clausa, zona plerumque cincta, & manicis instructa, apud Graecos aequae mulierum ac virorum propria ^a, apud Latinos dedecus viris ^b maximum, & peculiare matronis decus, quare Valerius Maximus pudicitiam alloquens, *te custode*, inquit, *matronalis* ^c *stola censetur*, cujus extremam partem instita assuta, sive limbus quidam purpureus aut fasciola ambiebat: ^d

Quaeque regit medios instita longa pedes.

Stolae primum fuere laneae, deinde sericae, nunquam byssinae ^e, quarum manicas quum lux muliebris in Satira audire coepit ^f

Intolerabilius nihil est, quam femina dives,
non consui, ut moris erat, sed usque ad cubitum, vel ad manus constringi iussit, si vera cogitat Aelianus ^g, *continuis fibulis aureis atque argenteis*. Vix autem stola, tota olim propria ^h matronarum, ad libertas ⁱ, & plebem venire:

^a Plutarch. in Dion.

^b Cic. Philip. II. Horat. Sat. II. lib. 10.

^c Lib. VI. 1. initio.

^d Ovid. de Art. Am. I. v. 32.

^e Ferrar. de Re Vest. 24.

^f Juvenal. Sat. VI. v. 459.

^g Var. Histor. I. 17.

^h Ferrar. loc. cit. Baxf. & Raynaud. de Re Vest.

ⁱ Quintil. Decl. 32.

nire ausa est, tum Pitiscus ^a hoc putat fuisse discrimen, quod plebis propria esset alba cum aureo limbo, matronalis autem purpurea cum aureis segmentis, quo traducit illud Propertii ^b

Illaque plebejo vel sit sandycis amictu.

Stolae, quam Rubenius ^c a palla, sive pallio nunc aperto, nunc in sinu varios collecto complicatoque perperam non distinguit, injiciebatur a Graecis peplum, a Latinis palla ^d ad pectus pretiosis constricta fibulis, elegantibus praeterea signis auroque nobilis: ^e

Ferre jubet pallam signis, auroque rigentem,
plumario nimirum opere variis figuris intertextam, qualis a senatu Romano dono missa est Cleopatrae reginae ^f *cum amiculo purpureo*, cujus nomine intelligitur vestis superior, quam feminae ineuntes convivia ^g deponebant. Dico feminas, non matronas; namque amiculum commune mulierum erat omnium. Valerius sane contra Catonem dixit: *quum tibi viro ^h liceat purpura in veste stragula uti, matrem familias tuam purpureum amiculum non sines? & equus tuus speciosius instratus erit, quam uxor vestita?* Ex quibus verbis tametsi hanc vestem matronalem fuisse appareat, negant id tamen Comici ⁱ, qui dant amiculum & meretricibus. Sed nec duntaxat muliebri, verum etiam virile fuit hoc vestimentum paludamento simile, atque clamydi, quare Curtius pro veste superiore amiculum persaepe ^k usurpat. Quoniam vero de matronarum

H 2

infi-

a Lexic. Ant. in V. stola.

b Lib. II. Eleg. 19. 81.

c De Re Vest. I. 17.

d Ferrar. I. 3. 18. II. 3. 4. Kipping. Ant. Rom. IV. 5. 16.

e Virg. Aenead. I. 652.

f Liv. XXVII. 4. g Curt. VI. 1.

h Liv. Dec. IV. lib. IV. 2.

i Plautus Cistell. Act. I. Sc. I. 17.

k Lib. III. 11. 12. VI. 9. Val. Max. V. 2. vid. Ferrar. I. 3. 19. & Anul. de Re Vest. 23.

insignibus sermo est institutus, addas, velim, & bullam auream ^a, & periscelidas, quas minus recte alii femoralia ^b, alii fascias crurales ^c interpretantur, quum haec ornamenta ad pedis extremitatem, qua pes cruri jungitur, nil essent aliud, quam circuli ^d five annuli, aut potius ansae & obstrigilli ^e, qui tanquam fibulae calceis insuebantur, ideo Tibullus: ^f

Ansaque compressos alligat arcta pedes,
iremque Seneca Herculi apud Omphalem agenti talia tribuit ornamenta: ^g

Crura distincto religavit auro,
Euteo plantas cohibente sacco.

Scite Thragicus dixit auro. Periscelia enim *matronarum aurea*, inquit Pitiscus, *plebejarum argentea erant*; iccirco iis vinculis *secundi gradus feminae*, verba sunt Ferrarii, *a plebejis distinguebantur*. Mallem hic enim vero *plebis* feminas, quam *plebejas* a viris clarissimis usurpari. Uterque scilicet in errorem incidit, qui jam obrepfit in bene multos doctorum libros, in quibus promiscue, nec sane raro, *plebejus* pro homine *de plebe* legitur. Longe aliud est, *de plebe esse*, & *plebejum*, quod prolixè satis Petrus ^h Servius contra Lipsium ⁱ probat. Plebejus dicitur, qui non patricius est, sed & eques, & fenator, & consul esse potuit, quales fuerunt Cicero, Pompejus, Crassus, & alii plures: de plebe is est, qui nec fenator, nec eques. Plebejus ergo est Cicero, non de plebe: Catilina, si decoxerit, patricius erit, sed de plebe, ut ad rem Horatius: ^k

Si

^a Vid I. Vol. pag. 24.
^b Nigron. de Caligis 2.
^c Voss Lex. Etymolog.
^d Pitif. Lex. Ant.
^e Ferrar. loc. cit. 22.

^f Tibull. I. Eleg. 6.
^g Hippot. I num. 321.
^h Miscellan. cap. 2. § 3.
ⁱ Epist. LV. Centur. I.
^k Lib. I. Epist. I.

*Si quadringentis sex septem millia defint ,
Plebs eris .*

Itaque periscelides aureae matronas distinguebant non a plebejis (nam & Terentia M. Tullii , & aliae plurimae plebejae fuerunt) sed ab ignobilibus de plebe feminis, quibus argenteas ferre licuit . Matronis autem quum periscelidas ajo fuisse aureas , non excludo gemmas . Notum est enim , eos in diem spiritus sumsisse luxum , ut non crepidarum tantum obstragulis , sed totis etiam ^a focculis margaritas adderet : de qua luxurie incidet ad rogam sermo . Interea dum matronalibus hisce insignibus beatulam ^b ex antiquis aliquam in feretro collucentem vides , ad stolam sericam , ad pallam acu pictam , ad bullam auream , & periscelidas adde vittas , armillas , fibulas , zonas , cincinnos , torques , monilia , annulos , reliquumque excellentiorem ornatum , & quem copiose describit Plautus ^c , mundum muliebrem , quo illa , donec in vivis fuit , in gratulationibus supplicationibusque ac pompis omnibus omnium in se oculos convertibat . Cur id affirmare non dubitem , illud causae est , quod etsi magna donorum copia vel integro cum cadavere conderetur in ipso loculo , vel flammis tradita absumeretur , ea tamen , quibus ornatus gratia cadaver ipsum in scenam producebatur , non omnia in rogam , aut in sepulcrum conjici consueverunt , nisi testamento heredes obligarentur , & per aediles liceret , ut supra dixi . Cujus profecto rei elegans est locus Scaevolae , ubi delicatula decedens mulier extremis id ceris jubet : *funerari arbitrio viri mei volo , & inferri mihi*
quae-

^a Plin. H. N. IX. 35.

^b Vid. Pers. Sat. III.

^c In Aulular. Act. 3. Sc. 5 v. 42.

quaecunque sepulturae meae causa feram ex ornamentis, lineas duas ex margaritis, & viriolas (parvas armillas) ex smaragdis. De ornatu funebri scilicet non laborat, quia hunc fore de more splendidum pro certo habet: sed, de quo dubitat, id palam jubet, quaecunque habuerit in pompa funebri, secum omnia sepeliri. At age jam, splendidissimus hic vestium nitor est ne generosum foecunditatis praemium, quo se Cornelia, & suos apud Propertium maxime consolatur?

Et tamen emerui generosos vestis huiusmodi,

Nec mea de sterili facta rapina domo.

Rursus hic equidem, ut initio, bovem me in lingua habere fateor. Ex Propertii loco citato Josephus Scaliger, qualis & quantus vir colligitur, inquit, *ornamentis consularibus efferri matronas, quarum filii magistratus curules gessissent, quod dignum est notatu*: imo dignissimum, si, quod gratis asseritur, auctoritate confirmaretur, quae nulla, ut arbitror, asserri potest, ne illud hinc sequatur, quod matrona, cujus filius aut praetor tantum, aut aedilis fuisset, plus decoris in morte haberet, quam filius ipse in gradu aedilitatis, vel praeturae amplissimo collocatus. Deinde ornamenta haec consularia, vel ad fellam curulem lictoresque ac fasces, vel ad togam praetextam & larum clavum referenda sunt: si ad primum multo jam honoratior in lecto funebri mater familias erat, quam in pilento Vestalis maxima, quam lictor unus^a praecederet exeuntem: si ad secundum, quid hoc absurdius, quam matrona in feretro personata? & Romae insuper, ubi illi senes personatum^b ne Roscium quidem magnopere laudarent. Praeterea

^a Plutarch. in Num. Dio 47.

^b Cic. de Orat, III 5.

terea si consularia sunt ornamenta matronis data, cur non & imperatoria, & triumphalia? At enim hoc ita quispiam interpretabitur, ut filiorum ornamenta propria maternum non corpus tegerent, sed praecirent funus. Ita quidem, si extinctus filius, secus omnino, si superstes esset. Fuit hoc solemne in urbe, ut nobilium funeri suis distincti insignibus adessent vultus imaginesque non viventium^a, sed mortuorum, totus nimirum, qui antea^b fuerat, familiae populus. Cornelia vero, quippe quae ibidem ait,

Et bene habet, nunquam mater lugubria sumsi,

Venit in exequias tota caterva meas,

quum de ornatu loqueretur, quem ipsa emeruit, non huc spectabat, & multo minus, quo Scaliger. Quonam igitur? ad coronas puto: honores enim non qualescunque praedicat, sed generosos.

XVII. Sive ut honorem haberent mortuis^c, sive ut futurae securitatem^d, quam sperabant, vitae, sive ut praesentis brevitatem aevi, & quae^e spectatissime florent, celeriter marcescere denotarent, nihil veteres solemne magis habuere in funere, quam coronas ex^f apio, oleastro^g, myrto^h, lilioⁱ, amarantho^k, croco^l, aliisque aut ranis^m, aut tempestivisⁿ floribus, inter quos habuit principatum rosa, deciduus flos, indexque properantis fati, nec tam mortuis dari solita, quam Diis inferis; ideo Hecates caput in museo Etrusco praeter cincinnos, & co-

ro-

^a Diff. IV. pag. 296.

^b Plin. H. N. XXXV. 2.

^c Pindar. Olymp. Cic. pro Flacco.

^d Clem. Alex. Strom. II. 8.

^e Plinius XXI. 1.

^f Theophrastus lib. VI.

^g Euripid. in Electra.

^h Cael. Rhodig. XVII. 19.

ⁱ Virgil Aen. VI.

^k Philostr. in Her.

^l Juvenal. Sat. VIII.

^m Artemid. IV. 49.

ⁿ Lucian. de ludu.

ronam, ornant ^a quinque rosae quadrifoliae, aut malvae flosculi, quos & Diis inferis sacros Lucianus tradit in *Cataplo*, seu *Tyranno*. Atque hae coronae, excepta oleagina Spartanorum propria, mortuis dabantur omnibus, non item longae. Ad id honoris lex spectat illa in duodecim tabulis, QVEI CORONAM PARET: quam sic explicat Cicero: ^b *illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod coronam virtute partam & ei, qui peperisset, & ejus parenti sine fraude lex esse impositam jubet*. Hic locus plurimorum ingenia mire torfit, Kirchmannus ait; sed per ipsum sane torqueret adhuc, nisi ex Festo ^c & nummis ^d, quales essent coronae longae, diserte Guttherius edocuiisset, cujus judicium quia superius edidi ^e, hic tantum addo, coronas virtute partas non floreas, sed quernas, myrteas, laureasve, aut aliis ex ramis pro vario certandi genere fuisse intextas. Talia virtutis decora, nisi prae multitudine diversis imponi lectulis oporteret, matris familias, quae efferebatur, aut torquis instar suspendi collo, aut lecto sterni solita satis constat; itaque si quicquid corpus utcunque obtegit exornatve, communiter id vestis nomine usurpatur, nemo jam unus non forte videt, Propertium, ubi Corneliae foecunditatem laudat, de generosis hisce vestis honoribus interpretandum esse, quin ad ornamenta consularia obtorto collo trahendus sit. Habes discrimen steriles inter, & foecundas conjuges. Efferebantur illae corpore fortasse obtecto, quae aliquorum opinio est, ac certe carebant praemiis virtute partis: hae longe secus, nec matronae tantum, sed vulgares etiam de

^a *Mus. Etr. Vol. I. tab. LXXXI.*

^b *Cic de leg. II.*

^c *In V. Donatis.*

^d *Gutther. I. 21.*

^e *Dissert. IV. pag. 296.*

de plebe matres ; quod quidem , ut dicit Cicero , ^a *maxime e natura est , tolli fortunae discrimen in morte* . An lex , quae militi promissa ^b dona , si is periret , parentibus dari iussit , horum quoque exequiis ea permetteret , non reor in dubium vocari posse . At filiorum matres triumpho illustrium , quotquot illi coronis aureis donati fuerant , non ipsae modo , sed nec filii , qui emeruerant , nisi perraro , in funere habebant suo , quod coronas cum clypeis aureis argenteisque dicari in templis ^c mos esset Diis . Romanorum instituto de coronis longis , quas belle Propertius , ut dixi , *generosos vocat honores vestis* , cui imponebantur , affinis fuit Graecorum consuetudo , qui virorum sepulcra feminarumque insignium decreto statuebant publico coronari . Quoad viros , ex multis , quos habet in suis Miscellaneis Sponius , ^d testem hunc habe lapidem ex museo doctissimi & incomparabilis viri Scipionis Maffei . ^e

H B O Y Λ H
K A I O Δ H M O C
C T E Φ A N O I X P Y
C Ω C T E Φ A N Ω
A Y P A Λ E Ξ A N
Δ P O N K O M I Ω C
B I O C A N T A

Senatus Populusque coronat aurea corona Aurelium Alexandrum, qui honeste vixit . Matronis quoque id honoris in Graecia datum ex epigraphe constat , quam primus omnium Cl. Bajulivus Gregorius Rhedius ^f in lucem edidit , in Piceno existentem penes Comites Bonaccursios in Monte Sancto :

I O . Δ H -

^a Cicero loco citato .

^b Dissert. cit. ut supra .

^c Plin. XVI. 4.

^d Miscell. Class. ad Lap. Graec.

^e Mus. Veronense pag. 373. 10.

^f Diss. Académ. Corton. Vol. II.

Ο.ΔΗΜΟΣ.ΣΤΕΦΑΝΟΙ
ΤΡΥΦΩΣΑΝ.ΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΗΝ ΑΠΟΜΩΝΙΟΥ.ΑΔΕΛΦΕΝ

Populus coronat Tryphosan Menecratis (uxorem) Apemonii sororem. Duae quae defunt lineae, vel coronae effigiem denotabant, vel potius honoris causam. Major in urbe, quam coronae, honor fuit, si cujus feminae, quod raro contigit, nomen saluari carmini infereretur, sicut auctor est Varro in Veturiae, & Volumniae gloriam decretum esse. A diverticulo ad funus Romanum redeo, quod antequam ad rogum veniat, paulisper, Lector, te in foro moror. Illic enim, largitatis causa, qua mulieres aurum collatum, ut se redimeret, a Gallis Roma, ultro dedisse legitur, earum habebatur laudatio funebris, ac prima a filio. ^b laudata est Popilia Catuli mater. Hoc institutum, quod & Plato. ^c, & Plutarchus. ^d in laude collocant, initio non late patuit, sed ad matronas tantum virtute insignes, atque aetate provectas: Julius Caesar. ^e juniores laudare coepit, quo facto multitudinem sibi obstrinxit nimis semper, ut sit, illi indulgentem sexui, a quo vehementer dolebat Cato miserum effici illum virum, & qui exoratus sit, & qui ^f exoratus non sit.

XVIII. At quisquis facile a frugi in primis & casta conjuge se exorari sineret, nae is rem faciebat & viro parem, & Romano dignam: qui vero suapte sponte & odores plurimos, & vestes byssinas, annulosque & gemmas jace-

^a Livius lib. V. 29. in fine.

^b Cic. II de Orat.

^c Lib. VII. de leg.

^d De Virtut. Malier. Roman.

^e Svet. 20. Plutarch. in Vit.

^f Liv. Dec. IV. lib. IV. init.

jaceret in demortuae rogam, tam longe is certe a gravitate abibat, ut vix posse videretur hoc turpius facere, hoc indignius quicquam: & tamen Plinius palam conqueritur ^a falso & ingrato cognomine felicem fuisse Arabiam appellatam, quae hoc acceptum superis ferret, quum plus ex eo deberet inferis. Nam *beatam illam*, inquit, *fecit hominum etiam in morte luxuria*, quae *Diis intellexerat genita*, *adhibens urendis defunctis*. De vestibis ad ea, quae modo commemoravi, nil addam amplius: muliebrem in gemmis luxum non plures, quam unus & alter, testetur auctor. Lolliam Paulinam non solemni aliquo apparatu, sed in mediocri sponsalium coena quadringenties, vel quadragies sestertium habuisse fertur, neque haec dona prodigi principis, nempe Caji, dicit fuisse Plinius ^b, sed avitas opes. *Parum luxuria furit*, indignabundus exclamat Seneca ^c, *nisi viderint uniones non singulos singulis auribus comparatos: jam enim exercitatae aures oneri ferendo erant; jungebantur inter se, & insuper alii bini superponebantur: non satis muliebris insania viros subjecerat, nisi bina & terna patrimonia auribus pependissent*. Ne angustis terminis id luxuriae genus contentum putes, consensu ventant matronae unanimi, quarum erat omnium illa vox; *lictorem feminae in publico* ^d *unionem esse*, cujus rei testimonium prae ceteris Academia Parisiensis ^e abunde facit. Tam blennos, bardos, buccones non ego viros olim fuisse existimo, qui in rogam jacerent quicquid uxoribus munditiarum fuerat lautitiarumque; sed & saepe inventi pretiosi cineres, & scriptorum auctoritas, imo unum il-

I 2

lud

^a Lib. XII. 18.^b Plinius lib. IX. 35.^c De Benefic. II. 9.^d Plinius ibidem.^e Vid. Vol. V. pag. 297.

lud ad rem maxime accommodatum Propertii distichon ^a

Attalicas supera vestes , atque omnia magnis

Gemmea sint ludis , ignibus ista dabis ,

tanti est , persuasum ut habeamus , eum permultis aut dolore inultum fuisse , aut inditam levitatem , ut in suorum funere , ac praecipue uxorum , si minus ad unam omnes , certe elegantias earum plurimas ultro darent ignibus absumendas , quare illa de rogo apud eundem Propertium , tanquam dux exercitus e curru triumphator , adhuc post flammam garrula gloriatur : ^b

Haec est feminei merces extrema triumpho .

Pretiosae suppellectili , ne quicquam desit , adde non modo redimicula , sed & vasa unguentaria , & balnearias strigiles , & volsellas , quas in museo Guarnaccio e sepulcris erutas Gorius ^c miratus est . Annuli porro non comburi modo , ut poeta refert ^d

Et solitum digito beryllon adederat ignis ,

verum etiam integri consuevere in ollis cinerariis recondi , & gemma interdum haud vulgari insignes , fidem praeter ceteris faciente lapide ^e , in quo Aemilia Artemisia M. Anni Celsitani uxor depraedicat , praeter phialam tabulamque argenteas , anulum quoque aureum , eundemque GEMMA MELIORE rutilantem secum habuisse conditum , quae Jacobus Philippus Thomasinus ^f , Spartam ut adornaret suam , existimavit & votiva fuisse dona , & Veneri Augustae oblata ; sed ea in censu Plutonis , nec gravissima sine causa , Fortunius Licetus ^g habenda iudicat , cuius

^a Lib. III. Eleg. 16.

^b Propert IV. Eleg ult.

^c Mus. Etr Vol III. Diff. III. in fine.

^d Ibidem Eleg. 7.

^e Grut pag. LIX. 2.

^f De Donar. vol. XVI.

^g De Annulis Ant. 40.

jus auctoritati plurimum ponderis Cl. Commendator Victorius ^a addidit, & ^b Antonius Franciscus Gorius, multae lectionis viri, & ingeniis uberrimis affluentes. Annuli sive in urnis conditi, sive flammis traditi, non dubito, quin interdum aut demortui imagine distincti essent, aut sententia plena amoris inscripti. Cum Propertius alterum indicat ^c

Te patiente meae conflagrat imaginis aurum,

Ardenti nostro dotem habitura rogo:

tum Ficoroni testatur ^d, qui in vase ossuario porphyretico invenit funiculum ex auro neto, cui rotunda lamella aurea adhaerebat, habebatque instar Charitum quatuor incisas feminas, quarum una fortasse uxorem repraesentabat sic ferme viro jucundam, ut Ausonius cecinit: *tres fuerant Charites; sed dum mea Lesbia vixit, quattuor*. Alterius ritus videtur testimonium facere, quae nuper in manus venit Cl. Abbatis Rodulphini Venuti, satis elegans & digna possessore sardonix annularis, Graece inscripta ad imitationem Catulli sic Lesbiam alloquentis: ^e

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,

Rumoresque senum severiorum

Omnes unius aestimemus assis.

Ita habet laudata sardonix minutissimis litteris exarata:

Α Ε Γ Ο Υ Κ Ι Ν

Α Θ Ε Λ Ο Υ Κ Ι Ν

Α Ε Γ Ε Τ Ω Κ Α Ν

Ο Υ Μ Ε Λ Ι Μ Ο Ι

Κ Υ Φ Ι Λ Ι Μ Ε Μ

Κ Υ Μ Φ Ε Ρ Ι Κ Ο Ι

loquuntur:

quae volunt

dicant,

non curo:

tu me dilige;

id prodest tibi.

Nun-

^a *Diff. Glyptographica ex mus. Victorio.*

^b *Ad Inscr. Donjan. Cl. II. ad calcem pag. 59.*

^c *Ibidem ut supra.*

^d *De Bulla Aurea pag. 41.*

^e *Epigrammat. V.*

Nunquam nisi honoris gratia nominandus Marchio Locatellius habet item sardonychem annularem, in qua litteris albis & eminentibus graece inscriptum est *Bene sit Eugenio*. Annulis bullae addendae sunt. Non ingenuitatis, ut pueri, sed ornamenti causa, quod jam alibi animadvertimus, feminae gestabant bullas ex auro, ex crystallo, ex gemmis, quales & Rubenius ^a multas collegit, & aliquot Ficoronius ^b in mulierum oculis nactus est, ut id jam persuasum habere velis, quum in sepulcris obruerentur, etiam rogo traditas fuisse bullas, quarum non una, ut pueri praetextati, sed pluribus interdum feminae ornabantur. Illa enim, quam publicavit Dempsterus ^c, statua tres in pectore ostendit bullas. Haec viros ad uxorum rogos, nunc si mulieres ad virorum videre placeat, nullus est futurus, quot dona funderent, quem lesu facerent, narrandi finis: satis erit cum Lucano animadvertere, feminis facem rogo subdere non licuisse, itaque aliis, ut pyram accenderent, imperasse, quo certe spectabat Codrus civis Romanus in vilissimo Pompeji funere sic loquutus: ^d

Robora non desint misero, nec sordidus uxor.

Sit satis, o Superi, quod non Cornelia fuso

Crine jacet, subjicique facem complexa maritum

Imperat.

Dicam ne, uxores non defuisse, quae in maritalem rogam sponte se jecerint? Incredibile id quidem, tamen affirmat Seneca ^e. Jam minus ergo mirabimur Indorum ^f, aliorum-

^a *De Gemma Augusti post Opusc. de Re Vest.*

^b *Loc. cit. pag. 25. 26.*

^c *Lib. I. Tab. IV. pag. 281.*

^d *Lucan. lib. VIII.*

^e *Controvers. Decl. II. 2.*

^f *Aelian. Var. Hist. VII.*

rumque ^a mores , apud quos lex fuit , ut quae carissima conjux in vita fuerat , iisdem cum marito ignibus absumeretur : item Thracum , Getarumque ^b , quorum immanitas , ut deesset furori nihil , non cujuscumque , sed filii ipsius , aut , si is non adesset , propinquioris manu ad viri tumulum mactari jubebat conjugem , & dilectam in primis , & maximo cultu ornatam : Scytharum denique , quorum de gente populus nescio quis ^c praeter pincernam , coquum , agasonem , equos , & quinquaginta ex ministris praecipuam concubinam ad funus demortui regis praefocabat una pariter tumulandam .

XIX. Longe abfuit ab hoc furore Romana virtus , ut probat luctus definita lex . Viris nullum fuit legitimum lugendi tempus , quia nullum ^d honestum videbatur ; viduae autem in luctu erant per decem menses , qui mos quoque lugendi patrem , filium , ac fratrem erat ^e . Nec aliter Livius , ac Seneca interpretandi sunt , quorum alter scribit , Bruti funeri decus additum maestitia publica , *quia matronae* ^f *annum ut parentem luxerunt* ; alter *annum* , inquit , *feminis* ^g *ad lugendum constituere majores* . Anni enim nomine decem menses intelligendi sunt , sicut Plurarchus in Coriolano tradit , & ante Plutarchum Cicero in Cluentiana : hac de causa Augusti mortem , ac iusta ei magnifice persoluta postquam Dio ^h commemoravit , ut eundem plus , quam ceteros , a matronis honoratum ostenderet , *luxerunt* , ait , *eum viri haud multos dies , mulieres autem integrum annum , quod decretum erat* . Itaque usque ad

a Caes. VI. de B. G. Cic. V. Tusc. Di-
dor Sic. lib. XXIX. Val. Max. II. 1.

b Solinus XVII.

c Al. n. Neap. Gen. D. III. 6.

d Seneca Epist. 62.

e Plutarchus in Coriolano. Ovidius I.
Fastorum .

f Lib. II.

g Seneca ibidem .

h Lib. LVI.

ad Gratianum, & Valentinianum, qui luctum ^a generatim ad annum integrum protraxerunt, communiter licuit feminis, vix decem exactis mensibus, elugere, hoc est luctui finem imponere, quemadmodum enavigare apud ^b Plinium idem est, ac navigationem perficere. At quin ad Plinium confugas, elugendi vim citra dubium a Livio edisces ita pro feminis exclamante: *quid* ^c *aliud in luctu, quam purpuram & aurum, deponunt? quid, quum eluxerunt, sumunt?* Scite igitur, Cujacio ^d interprete, fuit olim editio praetoris ^e vetitum, ne vidua intra id temporis, quo lugere virum moris erat, antequam eluxisset, in matrimonium collocaretur. Jurisperiti vero hanc vocem tam pro luctu ^f, quam pro ejusdem exitu promiscue usurpant; ita enim Paulus: *quae virum eluget, intra id tempus sponsam fieri non nocet*: luctu scilicet perdurante, licuit citra infamiam sponsalia celebrare, (excipe cenotaphium Pisanum, ubi in Caji honorem id quoque est vetitum) & sponsam fieri, non matronam, dum hujus placeat, quam tradit Gelius ^g, etymologia. Quae secus fecisset, vidua parum pudica & levis habita praegnantem bovem, facinus ut expiaret, immolare ^h cogeatur ex Numae legibus. Itaque Augustus, quum Octaviam sororem, petente id exercitu, uxorem Antonio tradidisset, a senatu petiit, ut a lege publica solveretur: idem quoque tum honestati Juliae, quam illa noverat ne in somniis ⁱ quidem, tum Agrippae meritis, quae jure maxima ^k ferebantur, solícite consul-

tu-

^a L. 2. Cod. de secund. Nupt.

^b H. N. VI 17. ^c Lib. XXXIV. 2.

^d Ad l. 2. si qua e feminis de secundis Nuptiis.

^e L. 3. D. de his, qui notantur infamia.

^f Lib. X. ad editum.

^g Noët. Att. XVIII. 6.

^h Alex. Neap. C. D. IV. 8.

ⁱ Tacit. Annal. I. Macrobian. Saturn. II 5. Svet. Tib. 7.

^k Plinius XXXVI. 15. 25. Strabo. V. Dio LIII. Horat. Od. I. 4.

turus, quamvis eo ipso anno, quo Agrippa obierat, viduam Tiberio filiam desponderat, tamen cum marito non fivit, nisi post biennium, ^a convenire. Noluit de more lugeri Agrippam, sed prolugeri, nempe, ut diutius solito, sic verbum Festo interpretante, in luctu esset filia, imperavit. Ideo ne Horatianum illud de Augusto usurpes?

Infani sapiens nomen ferat, aequus iniqui,

Ultra, quam satis est, virtutem si petat ipsam.

Affirmat Seneca ^c annum feminis ad lugendum fuisse a maioribus constitutum, *non ut tandiu lugerent, sed ne diutius*. Augustus autem, quia legis nimis observans fuit, non ideo certos virtutis fines progressus est. Etenim Juliae nuptias protractas video, luctum non lego. Deinde ex duabus, quas profert Seneca, sententiae partibus, sic secundam pro feminis interpretabere, ne lugere diutius legibus tenerentur, non ut diutius esset lugere nefas: alias, quod nemo dixerit, & deliquisset Augusti soror ^d Octavia, quae Marcellum, & quae alios aliae aut viros, aut liberos proluxerunt. Primam autem sententiae partem, praeter edictum praetoris, auctoresque supra citatos, satis illi refellunt Ciceronis clamores in Cluentiana: *quae mulier obtestatione viri decem aliis mensibus ne domum quidem ullam, nisi socrus suae, nosse debuit, haec quinto mense post viri mortem ipsi Oppianico nupsit*. Secus omnino illa vere antiquis moribus Valeria Augusta, quae tepidis adhuc cineribus mariti sui a Maximino imperatore ad nuptias invitata, excusatione legum ac temporis usa est, quod non ^e adhuc virum, quem unice dilexerat, eluxisset. Li-

K

bere

^a Dio LIV.

^b Epist. I. 6.

^c Ibidem ut supra.

^d Idem ad Marciam Consol. 2.

^e Laëtant. de more Persecut. 39.

bere etiam, quae sola poterat, matrona vere augusta respondit, se *sine more, sine exemplo* ad secundas nuptias evocari. Fuit enim propria haec Augustarum laus, quod exemplum secundarum nuptiarum inter eas invenire vix possis, si Lucillam excipias, quae tamen & invita Claudio Pompejano nupsit, & nomine Augusta, non re ipsa fuit, propterea quod Lucius Verus, maritus ejus, Caesar potius extitit, quam imperator. Interea lugendi, elugendique, ac prolugendi vi probe cognita, placeat & vim inquirere sublugendi. Ac ne te pudeat ad grammaticos revocari, auspicio utar amplissimi Cardinalis Norisii ^a, ut plane intelligas, magnos interdum viros, summis ornamentis doctrinae, ingenii, eruditionis praeditos tempus, quo nihil habebant pretiosius, in una vocola occupasse. In cenotaphio Caji Caesaris ^b legitur MATRONAS. QVAE. IN. COLONIA. NOSTRA. SVNT. SVBLVGERE, quae vox nec eadem est, ac lugeo, ut Calepinus notat, nec quicquam amittit significationis suae, ut *subirascor, subdubito, subalbico* &c., sed particula *sub* ordinem omnino denotat, idemque valet, quod *statim post*, uti apud Ciceronem ^c *sub eas litteras statim recitatae sunt tuae*, vel ut Virgilius ^d:

quo deinde sub ipso

Ecce volat, calcemque terit jam calce Diore,
ita ut *sublugere* in cenotaphio Pisano nihil aliud significet, quam quod matronae *sub* ^e *recitatis publici maeroris insignibus lugere* coeperint. Age vero quae muliebris erat in luctu vestis? alia ante elationem, alia post eandem adhibebatur. Septem diebus pompam funebrem praecedentibus.

^a *Dissert. III. 2.*

^b *Ad pag. 1. lin. 25.*

^c *Epiſt. Fam. X. 16.*

^d *Aeneid V.*

^e *Noris. loc. cit.*

bus fumebant feminae , ut supra dixi , ricinia domi , iis depositis octavo die pullis pallis amictae comitabantur funus ^a & postea per decem menses atratae carebant theatro , carebant publico ^b , & vix ad cognatos commeabant abstinerebantque a convitiis ^c , gratulationibus & ^d solemnibus quibusque officiis .

XX. An stolis eo tempore uterentur , dubitandi occasionem praebet Vitruvius ^e , ubi a Romanis refert quodam oppido capto , viros interfectos , eorum matronas in servitutem abductas , nec iis permissum *stolas neque ornatus matronales deponere* . Lipsius ^f suspicatur , mulieres Romanas in luctu non atras induisse pallas , sed duntaxat mundum muliebrem posuisse . Valerius enim apud Livium ^g , ait , *mulieres quid aliud in luctu , quam purpuram & aurum , deponunt ? quid , quum eluxerunt , sumunt ?* Hanc Lipsii suspicionem faceffere omnino jubet Cardinalis Norisius ^h ea ratione fultus , quod Valerius feminarum causam contra Catonem agens , eas dicit non magistratus , non sacerdotii , non triumphi insignia , sed ornatus tantum muliebres postulare ; itaque commemorat ea duntaxat , quae consueverunt matronae in luctu deponere , non quae sumere . At eas revera in luctu atras induisse vestes testantur Varro , Dionysius ⁱ , ac praeclarissime Valerius Maximus ^k , cujus haec sunt verba : *matres , ac filiae , conjugesque nuper interfectorum , absterfis lacrimis , depositisque doloris insignibus , candidam induere vestem , & aris dare*
K 2 *thu-*

^a Varro de Vit. P. R.

^b Cic in Orat. Cluent.

^c Seneca in Prooem. Controv. IV.

^d Idem Consol. ad Marciam 2. & ad Helviam 15.

^e Lib. I. 1.

^f Ad Tacit. II. Ann. nct. 158.

^g Ibidem ut supra .

^h Cenot. Pisan. Dissert. III. 1.

ⁱ Lib. VIII.

^k Lib. I. 1.

thura coactae sunt. Ovidius etiam in luctu vestes ^a commemorat haud semel atras, nigras scilicet, aut caeruleas, quoniam veteres, ut ait apud Servium ^b Cato, colorem caeruleum a nigro non distinguebant. Apud exteros in luctu adhibitus etiam est color phaeus, qui album inter & nigrum fuisse dicitur, quem Antiochus, audito fratris obitu, colorem induit, deposita regali purpura. Quamquam vero, dum Romae vetus parsimonia placuit, nigras vestes in luctu feminae adhibuerint: vix tamen luxus vulgavit sericam vestem, coam, galbanam, amethystinam, & quam plurima colorum genera exquisitissima, tum vilescescere color albus, & in usum lugubrem venire coepit, sicuti ex ^c Herodiano, Plutarcho ^d, Statio ^e erudite colligunt Lipsius, Kirchmannus ^f, Ferrarius ^g. Quapropter albas vestes aegrotanti offerre idem erat, ac certum interitum ^h denunciare. Porro ut quae jam dilapsa penitus desueverant, saepe ad primaeva redeunt, sic ⁱ ex Lactantii, sive incerti auctoris, opusculo vere aureo *de mortibus persecutorum* ^k argumentari licet, iterum atras in luctu vestes fuisse adhibitas; quippe jam laudata Valeria Augusta tum a Maximino dicitur ad nuptias sollicitata, quum esset *adhuc in atris vestibus, nondum luctus tempore impleto*. Nigri vestitus in funere meminit etiam Chrysostomus ^l his verbis: *defleamus, sed non praeter decorum . . . non nigris nos vestibus obvelantes*: itemque Tertulliani discipulus Cyprianus ^m; *non accipiendae, inquit, vestes atrae,*
quan-

^a *Metam. V. & VIII.*

^b *In III Aenead.*

^c *In funer. Severi.*

^d *In Problemat.*

^e *De Etruscae lacrim.*

^f *De Fun. Rom. II. 17.*

^g *De Re Vest. Part. I. lib. I. 23.*

^h *Artemidor. II 3.*

ⁱ *Vid. Cardin. Norisius loc. cit.*

^k *Cap. 39.*

^l *Homil. III. in Epist. ad Philipp.*

^m *Sermone de Mortalitate.*

quando illi (mortui) ibi indumenta alba jam sumserint. Causae intermittendi luctus erant variae: si familia liberis, aut novis honoribus augeretur; si pater, aut filius, aut vir, aut frater ab hoste captus domum rediret; si sacra familiae propria interciderent, quae lugentibus facere non erat fas; si supplicatio publica ad Deorum pulvinaria indiceretur; si publica urbi gratulatio obveniret, quod factum sub Caesaribus quam saepissime. Addit Alexander Neapolitanus ^a, si filiae nuptiae celebrarentur: sed quomodo filiae fas esse potuit, quod matri nefas? Ex antea dictis fieri quidem sponsalia poterant, nuptiae nullo modo, quare Ovidius mense Februario asserit, quum sacra piacularia fiebant parentum manibus, nulli nuptias celebrare neque virgini, neque viduae licuisse ^b.

Dum tamen haec fient, viduae cessate puellae;

Expectet pueros pinea taeda dies.

Nec tibi, quae cupidae matura videre matri,

Comat virgineas hasta recurva comas.

Conde tuas, Hymenaeae, faces, et ab ignibus atris

Aufer: habent alias maestra sepulcra faces.

Nec matres igitur, neque filias, quae nondum luctum impleverant, nuptias celebravisse constat. Causa autem luctus intermittendi elapsa, ad atras vestes iterum rediisse omnino iudico, nisi privilegium intercessisset, ut de Octavia commemoravi, aut luctui finis decreto publico imponeretur, ut post Cannensem offensionem, *ne sacra publica aut privata defererentur, senatus consulto diebus xxx. luctus est finitus*. Conjugalis haec apud veteres sive auspi-

can-

^a Liv. lib. XXII. 30.

^b Fastorum II.

^c Gen. Diet. III. 6.

candi, sive continuandi, sive intermittendi fuit luctus ratio. Quod si muliebres inter lacrimas sordesque lugubres diutius versari pigeat, jam a femineo ejulatu ad filiorum in parentes extrema officia venire placeat, quae sola vere ac proprie pietatis nomine digna sunt habita. Ad cadaver ipsum ea sane officia fuere plurima, post funus autem ludis erant, & epulo definita. Hunc igitur locum nunc paucis expediam.

XXI. Pereximius in suos amor nunquam titulo pietatis caruit, imo Pii cognomen & Metello dedit, qui assiduus lacrimis ab exilio revocavit patrem, & L. Antonio ob praeclaram in M. fratrem, qui triumvir fuit, pietatem, cujus sunt testes nummi argentei duo, cum ciconiae typo, & epigraphe PIETAS. Longe vero, quam ceteri, graviore de causa hunc titulum emeruisse videntur ii, qui in parentes gratissimi inventi sunt, quum nullus jam erat aut parvae spei, aut novae locus; qua spe sublata, qui iusti rectique tenax nec muliebriter dolori cedit, nec ab officio vacat, is demum Pius & haberi, & esse debet. Ideo Antoninus Romanorum ille clarissimus imperator, postquam Hadriano magnos honores^a post mortem detulit, PIUS est appellatus: ideo Ausonius in gratiarum actione pro consulatu Gratianum, quod Valentiniani patris memoriam consecravisset, PISSIMI praerogativa dignum existimavit. Ab hoc laudis genere nec Cimon ille Miltiadis excludendus est, nec Crispina T. Vinii filia, quorum alter^b translatis in se vinculis ad sepulturam redemit patrem, altera^c redemptum a militibus paternum caput rite cu-

^a *Spartian Hadrian. 24.*

^b *Iustinus II. in fine.*

^c *Tacit. Hist. I. 42.*

curavit cum trunco corporis componendum sepeliendumque . At liberorum officia mihi sunt proposita communia omnium , non aliquorum . Parentum oculos ^a claudere , corpora in vestibulo ^b collocare , subire ^c feretro , laudare ^d in foro , iterum in rogo & ungere ^e & osculari , pyram accendere ^f averſa facie , ventos demum precari , ut flammæ ^g celerrime excitarent , munus filiorum erat , quorum ſe pietas ac liberalitas præfertim in ludis funebribus , in viſceratione , & epulo offentabat . De ludis primum , qui referebantur ad Circenſes , & Scenicos . Ludorum in funeribus vetuſtatem ab Acaſto in Jolco , & poſtea in Iſthmo a Theſeo traducit Plinius ^h ; quin etiam ludi olympici , qui in Jovis honorem tam erant celebres in tota Graecia , ab Atreo ob mortem Pelopis inſtitutos ferunt ⁱ , & Nemeos Neptuno factos in Archemori ^k , itemque in Iſthmia in Melicertæ ^l honorem funebrem , nec alia de cauſa , quam eorum publice ^m indicandæ divinitatis . Ideo in ſepulcralibus anaglyphis frequenter videntur heroum pugnae , multo ſanguine expreſſæ . Ne latius pervager , quam par eſt , in duodecima ⁿ nocte Corythana urnæ id genus Etruſcæ laudantur tres nuper inventæ , nunc apud nobiles Venetos , quorum muſeum ſatis inter alia Cortonæ lucet , poſſeſſorum doctrinæ haud impar . Sed jam de Circo . Circenſium antiquitatem Virgilius ab Aenea deſumit , a quo refert in honorem ^o patris , poſt

na-

a Num. VIII.

b Dio LVIII.

c Plin. VI. 44. Serv. VI. Aenead.

d Differt. III pag. 215.

e Val. Max. IV. 6.

f Servius VI. Aenead.

g Propert. IV. Eleg. 7.

h Plin. H. N. VII. 56.

i Patereulus II.

k Statius lib. VI.

l Ibid. & Scholiaſt. Pindari.

m S. Auguſtini. de Civit. Dei VIII. 26.

Tertull. de ſpectac. XII.

n Goriuſ in Florig. Noſt. Coryth. cap.

V. in ſine .

o Aeneadum V.

navale certamen , circense spectaculum cursu , pugillatu , ceterisque ludicris celebratum . Romani , quibus praeter panem & circenses nihil ^a aeque jucundum fuit , in Elysiis quoque ea sibi oblectamenta fingeant , & ita quidem , ut iis & heroum praesse genios existimarent ^b , & addi curribus feras mansuetiores , ac mites alites . Rodulphini Venuti perelegans est cameus ^c , in quo circenses repraesentat Cupido per mare in curva vectus a cynis. Cur? vel quia cyni laetissimi erant ^d auspicii , vel quia symbolum erat mortis ^e eorum cantus , quem si miraris , cur tam suavis a veteribus ^f haberetur , quum prope nullus omnino sit , vide Cl. Morini dissertationem inter Societatis Parisiensis Academica ^g monumenta . In parentum honorem quam saepe filii hos ludos dederint , testis est locuples Romana historia . Scipioni ex Hispania , victis Carthaginensibus , reduci hoc concessum Nonnius Marcellus tradit , ut patris & patrui imagines in circensibus deferrentur , eorum in memoriam celebratis , unde constat , non commune hoc institutum fuisse , sed privilegium uni Scipioni datum , in cujus gratiam scimus & aliquos reges , ut ^h in olympicis , dimicasse , & cives Romanos majorum imaginibus exornasse ludorum pompam . Iis enim ludis non majorum aderant , sed Deorum tantum Divorumque imagines , ac potissimum Jovis , Junonis , Minervae , quibus ea pompa , tanquam primis ⁱ urbis tutoribus , erat sacra . Hoc in ludorum genere ad insaniam postea deventum est . Theatrum
ut ,

a Juvenalis Sat. X. 80. Cic. pro Sextio.

b Fabrett. ad Col. Trajan. 6.

c Coll. Ant. Rom. XLI.

d Iisd. XII 7. Virgil. Aeneid. I. 397.

e P. tisc. in V. Cyn. Fabrett. loc. cit.

f Cael. Rhodigin. Var. Lect. X. 6. Lu-

cian. de Elegr.

f Cic. Tuscul. I. 30. Martial. XIII. 77.

g Vol. VII pag. 319 Amstelod. 1731.

h Diodorus Siculus Bibl. I.

i Cic. in Verrem.

ut Curionis in munere patris funebri duplex & ^a versatile
omittam, Julius Caesar in aedilitate, & funebri patris lu-
do, omni apparatu argenteo usus est, ferasque ^b argen-
tum pedibus terere, tum primum visum. Ludorum prae-
ses accenso ^c, praetexta ^d, lictoribus ^e, & virga ^f inter-
noscebatur, fidem facientibus praeter auctores monumen-
tis Etruriae perantiquis, unde in urbem, & in Italiam
haec ^g sunt certamina propagata. Confer sis emblemata,
Gorio interprete, ^h in marmore Clusino, cujus interior
cella varias figuras habet, in quibus haec spectacula pro-
ponuntur: primus cernitur homuncio pusillo corpore,
immani capite, barbatus & laena amictus, fortasse pan-
tomimus: huic adstat saltator cum tibicine: pugiles in
alio latere sequuntur duo, toto corpore nudi, ibidem
mensa cum proemiis ⁱ posita: praest certamini agono-
theta praecalto ornatus tutulo, & virgam tenens: in cu-
ruli sella nudo capite spectat vir, qui aut vitem, insigne
centurionis, aut virgam tenet, quam in altero emblemata
re a viro togato accipere videtur. Adfunt & luctatores
duo, & auriga in curru, &, qui claudit agmen, cursor
palmam, victoriae indicem, sinistra gerens. Aditum fe-
minis ad pugilum certamina non patuisse tum Sempro-
nius ^k docet, uxori, quod illic interfuisset, libello repu-
dii dato, tum Augustus ^l decreto suo, cujus vi mulieres
ante horam quintam theatrum fuit adire nefas. Populea
demum fronde pullatique aderant ^m spectatores, quare

L

Lam-

^a Plin. H. N. XXXVI. 15.

^b Idem XXXIII. 3. Cic. de Offic. II. 18.

^c Cic. in Pison. Svet. Claud. Fest. in
Praetexta.

^d Cic. II. de leg.

^e Ulpian. l. 4. de his, qui notant. in-
fam.

^f Plaut. in prolog. Paenuli.

^g Liv. lib. VII Bulenger. de Theatr. I. 38.

^h Mus. Etr. Vol. III. p. 86. 87.

ⁱ Bulengerus de Theatr. II. 1.

^k Plutarchus in causis.

^l Svet. Aug. 44.

^m Serv. V. Aeneid.

Lampridius, & Xiphilinus in Commodo inter praefagia caedis illud numerant, quod spectatores jussisset pullos adesse ludis, quae consuetudo ad munus duntaxat funebre pertinebat. Dio * ubi hosce ludos memorat jussu Augusti datos Agrippae triennium ante defuncto, hoc addit, *spectantibus omnibus, ipsisque adeo filiis Augusti (is eam non sumserat) in pulla veste*. Illius exemplo imperatores reor non semper atratos huic spectaculo interfuisse. De Circo ad Scenam venio.

XXII. Ludis circensibus a Panvinio eruditissime explicatis adde Scenicos, de quibus egregie in primis scripserunt Lilius Gyraldus ^b, Julius Caesar Bulengerus ^c, & Gaspar Bartholinus ^d. In clarorum memoriam placere haec ludicra non tam in urbe, quam in coloniis, & municipiis, ubi scena interdum cum visceratione, & epulo * conjuncta est. Bulengerus de re proposita an recte sentiat, ipse viderit. *Agebantur, inquit ^e, Romae fabulae ludis megalensibus, qui magnis Diis consecrati sunt: funebribus item ad retinendum populum institutis, dum pompa funeri decreta in honorem patricii viri plane instruitur, plebeis, & apollinaribus*. At enim vero solis patriciis pompam funeris decreto publico fuisse datam tam falsum est, quam plebeis ad rempublicam omnem fuisse aditum interclusum; ludi autem, castrensi decursione excepta, nunquam nisi post humationem celebrabantur, nec plebei tantum, & apollinares, verum etiam megalenses ^f: praeterea multo post humationem in eos ludos pecuniae profusa

a Dio Lib. LV.

b Dialogo de Scena.

c De Theatr. Ludisq. Scen.

d Diff. de Tibiis Scenic.

e Livius lib. XLI.

f De Theatr. I. 4.

g Gutherius loc. cit. II. p.

fae sunt. Ut enim quisque magistratum ambibat, auram popularem aucupaturus, parentum nomine ^a ludos dabat; superbiam scilicet atque ambitum specie religionis inanissima obtegebat. Ludos enim vetustas Deorum acque manium ac superiorum placamina ^b esse voluit. Juro S. Augustinus eam placationem vocat ^c *petulantissimam, impurissimam, impudentissimam, nequissimam, immundissimam, cujus auctores laudanda Romanae virtutis indoles honore privavit, tribu movit, agnovit turpes, fecit infames*. Praeter ludos seu circenses, seu scenicos est institutum & gladiatorium munus, quod a ludis, & venationum apparatu distinguit Cicero ^d, itemque Livius ^e; copiose autem, si quis alius, explicat Justus Lipsius. Aut ex heredis liberalitate, aut ex demortui testamento haec erat laniena duplex, ad rogam alia, alia in foro, aut loco publico, utraque vero in arbitrio illorum posita, quibus ex Tiberii jussu ^f non minor esset, quam quadringentorum millium res. Quum vero id muneris ambitionem, ut dixi, haberet comitem, provisum est lege Tullia, ne bienio, quo quis ^g magistratum peteret, aut petiturus esset, gladiatores daret, nisi ex testamento, & praestituta die. In Graecia nullus diu fuit huic lanienae locus; sed Perseus ultimus Macedoniae rex ab urbe gladiatores eo transtulit, cum terrore hominum insuetorum ad tale ^h spectaculum. Romanus furor eo pervenit, ut certis mensibus aliquando ad viginti hominum millia in iis ludis trucidata sint. Quid Nero? quid Domitianus? ille quadringen-

L 2

tos,

^a Asconius in Toga Cand.

^b Livius VII. Arnob. VII contr. Gent.

^c De C. D. II. 27. Tertull. de spectac.

^d De Offic. II.

^e Lib. XXVIII.

^f Tacit. Hist. IV.

^g Cic. in Vatim. & pro Sylla.

^h Livius lib. XLI.

tos^a, vel potius quadraginta senatores, & sexcentos, vel sexaginta (sic putat Lipsius in suis ad Tacitum excursionibus) equites decertare iussit: hic etiam feminas^b in arenam compulit. Laudanda quidem, sed non diuturna fuit Augusti lex, qua vetitum, ne saepius annis singulis, quam bis, & non plura, quam sexaginta paria committerentur. Eo vero edicto ne putes velim & ludos funebres comprehensos. Semper enim, donec in usu fuit humana caedes, cuique licuit testamento jubere, qui ludi, quae venationes, & praesertim quot gladiatorum paria edere deberet heres: imo emortuo ditior aliquo, tanquam^c ex lege debitum, populus hoc spectaculum flagitabat. Facit ad rem, quod Cl. Rodolphinus Venutus in Collectaneis Romanae antiquitatis animadvertit, pauperes nempe, quibus inopia gladiatores edere non sinebat, eorum lanienam in lucernis sepulcralibus expressisse. Tam vulgata pro mortuis humani sanguinis effusio erat. At Pisanos excipias necesse est. Illi enim quum diem obitus Caji pro Allienfi deputandum statuissent, ejus^d inferias omni scenica voluptate, ludorumque ornatu carere voverunt, testante lapide NIVE QVI LVDI SCAENICI CIRCIENSESVE EO DIE FIANI SPECTENTVRVE. Tandem hos ludos, postquam Junius Brutus in defuncti patris memoriam edidit^e primus, diu ad insaniam in deliciis habitos, Theodoricus Italiae rex omnino abolevit, sustulit, exterminavit. Circum igitur, ac scenam deferens jam paucis persequar epulum, viscerationes, divisiones, sportulas, alimenta, & incrementa.

XXIII. Post-

^a Svet. in Neron vid. Lips. ad Tacit. cit. VI

^b Svet. Lomit. 4 Tacit. Ann. XV.

^c Svet. Tib. 37.

^d Noris. loc. cit. Dissert. III. 3.

^e Livius Epit. XVI.

XXIII. Postquam pullati spectassent ludos, coenabant albat, ideoque Vatinius vehementer insectatus est Cicero, quod in C. Arrii ferali epulo, quum multa hominum millia atrata accumberent, ipse solus coenaverit in templo Castoris cum toga pulla. Qualis esset apparatus ex eo conjice, quod Tubero, homo nobilis, quia in Africani funere ^a pelliculis haedinis stravisset lectulos Punicanos, exposuissetque vasa Samia, ideo praetura dejectus est, perversam stoicorum sapientiam populo non ferente. Ad epulum aliquando populus universus, aliquando soli tribules ^b vocati sunt. Hinc mensarum numerus ac tricliniorum varius. Julius Caesar ^c vigintiduo millia parari iussit: Tiberius ^d mille mensas; alii aliter. Funebre hoc convivium apud Judaeos usitatum fuisse populus docet, quum ad Davidem, Abnere solemni ritu composito, universus convenit, ut panem cum eo comederet ^e una simul. Josephus ^f tradit, Archelaum septem diebus in lugendo patre consumptis, & feralibus epulis populo prolixè exhibitis, ad templum processisse candida veste indutum. Fuit ergo inter Archelaum, & Davidem id discriminis, quod hunc lugentem populus cibare voluit, ille populum convivio excepit. Confer e saëris litteris Baruchum ^g, Tobiam ^h, Jeremiam ⁱ; e Patribus S. Hieronymum, qui in commentariis, *lugentibus*, ait, *cibos ferunt convivique praeparant*; indicat nempe, fuisse Judaici moris, ut mortuorum propinquis vicini & amici edulia mitterent, tum quod iis prae luctu parare epulas non vacaret, tum quod ita

ad

^a Cicero in *Vatin.*

^b *Idem pro Muraena.*

^c *Suet. Jul.* 26.

^d *Suet. Tib.* 20.

^e *Samuel. II.* 3. *vid. Sanctius num.* 38.

^f *De Bello II.* 1.

^g *Cap. VI.* 31.

^h *Cap. IV.* 18.

ⁱ *In cap. XVI.* 5. *vid. Nicol. de lusu*
Christ. XIII. § 2. *Gejér. de lusu*
Hebraeor.

ad leniendam tristitiam invitarentur . Ad Romanorum epulum Gutherius ^a advocat Corbitores , a quibus inter indictiva , & simpludiarea , vel simpludiaria funera discrimen desumit ^b Festus . In his enim ludios duntaxat , corbitoresque tradit fuisse adhibitos ; in illis non modo ludios , sed etiam desultores . De ludiis , ac desultoribus inter auctores convenit ; de corbitoribus dissensio est . Scaliger ^c , & Bulengerus ^d a mutatione V in B corbitores definiunt corvitores , seu cernuatores , corvorum , aut cornicum instar corvitantes , hoc est cernuo capite corvorum ^e instar modo sursum salientes , modo deorsum : ex quo ludiorum genere illud de fortuna est scite dictum : ^f

Non vertit fortuna , sed cernulat , & allidit .

Cernuatorum saltatio mimica non erat illi fortasse absimilis , quae olim *Scops* , seu quod idem est , *Scopias* dicta fuit ^g , cui nomen indidit saltatrix avis , quam solitam Athenaeus perhibet hac saltatione capi . Ad viam Aureliam musiva tabula in villa Corsinia eruta est , in qua licet saltatores contemplari duos ^h , eosque colli-flexos , quibus bis geminae adstant hinc inde aves *Scopes* pictae iuxta corporis magnitudine , colli & caudae flexu gesticulantes . Ad hosce ludos Edmundus Chissull S. T. B. ⁱ confert nummum , quem Bellorius , & Haymus ediderant , in prima facie inscriptum CKΩΠΙ . At cernuatores in funere modo sursum , modo deorsum , tanquam collus cernui saliebant ,

^a De Jure Man. I. 20.

^b In V. Simpludiarea .

^c Ad Festum in V. Coinquire .

^d In Theatr. I. 32.

^e Hygin. II. Astronom. in Aethophylace. & Euſtath. XV. Odſſ.

^f Seneca Epist. VIII.

^g Jul. Pollux lib. IX. & IV. 14.

^h Bartoli Sepulcr. Vet. a Bellorio explic. fig. 12.

ⁱ Vid. ejus Antiq. Asiatic. & Muraſtor. Novus Theſ. Vol. IV. p. 2123.

bant, ut cum Lucilio loquar: post funus ^a autem risum epulantibus concitabant ea fortasse ratione, quam describit Virgilius: ^b

atque inter pocula laeti

Mollibus in pratis unctos saliere per utres,

aut distento ventre caput deorsum usque ad pedes, reiectis inversisque ad modum circuli post tergum manibus inflectebant. His de ludiis in Bulengero, si plura cupias, in promptu sunt, & apud Rodolphinum Venutum in I. Volumine Academiae Cortonensis. Gutherius tametsi scurrilem saltationem admittat, contendit tamen *corbitores* in Festo, non *corvitores* legendum, quorum etymologiam desumit a corbibus, quibus reliquiae epuli funebris exportabantur, quasque illi, utpote comestores helluonesque avidius devorabant corbitabantque muliercularum instar, de quibus Plautus ^c: *Novi illas ambas estrices, corbitant, ubi comisse possunt*. Itaque ex Gutherii sententia corbitores non erant alii a manduconibus, magnae gulae liguritoribus, qui ingentem dentibus strepitum facientes comitabantur pompam non luctus causa, sed epularum, ut se se corvorum instar ingurgitarent, & ventrem quasi corbitam onerarent. Manducos porro malis late dehiscantibus, & clare dentibus crepitantes ad convivia, & ludos admitti locarique solitos Plautus indicat: ^d

Ch. *Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem?*

La. *Quapropter?* Ch. *quia pol clare crepito dentibus.*

Sed jam lurconibus valere jussis, epulo dat finem Cicero admonetque, fuisse id moris, demortui laudes inter pocu-
la

^a Bulenger. loc. cit.

^b Georg. II.

^c In Casina IV. 1.

^d In Rudent. II. 6.

la celebrari, sed ita omnino, *ut mentiri* ^a *nefas haberetur*. Vere nefas? Equidem apud Romanos dubito ^b, apud Graecos aperte nego: siquidem Athenis tritum ac vulgare in nequam hominem proverbium erat: *ne in funebri quidem coena laudaberis*.

XXIV. Alia erat ab epulo visceratio, sollemnis in latinis feriis, & funeribus accommodata, caro scilicet multorum animalium, quam distributam a M. Flavio ^c in funere matris, a T. Flaminio in morte patris ^d, & in funeribus P. Licinii, ac Scipionis, aliorumque diserte scriptores tradunt. Multorum liberalitas ea fuit, quae de perpetuis largitionibus cogitaverit. Hujusmodi erant divisiones, sportulae, alimenta, & incrementa, a multis in sui aut suorum memoriam, certo loco ac tempore, certis assignatis redditibus, testamento decreta. In divisionibus aut certa quaedam pecuniae vis, aut alimenta, puta frumentum, vinum, oleum, & alia, quae constant numero, pondere, & mensura, distribuebantur ^e plebi, ordinibus, collegiis, curiis, aut tribulibus, aut decurionibus. De pecuniae divisione elegans est inscriptio apud Gruterum ^f, & Plauti locus in Aulularia. Divisionibus proximae erant sportulae in lapidibus ^g celebres, quarum nomine alibi jam ostendimus intelligi praecipue ^h mulsum & crustulum oportere minime in epulo comprehensa. Multo laudabilior eorum liberalitas fuit, qui de aetate infirma solliciti alimenta pueris, puellis, & senioribus relique-

^a Cic. II de leg. 63.

^b Dissert. III. pag. 216.

^c Livius lib. VIII.

^d Idem lib. XLI.

^e Corn. Nep. in Vit. Pompon. Dio lib.

LXXI. Briffon. de form. VII Kir-
schman. de Fun. I. 4. Gutber. II. 10.

^f CLXXIX. 3.

^g CCCCXIV. 2. CCCCXXI.

^h Dissert. I. pag. 48.

liquerunt, quo beneficentiae genere excelluit inter privatos Plinius Secundus ^a, datis in alimenta ingenuorum ingenuarumque quinquaginta milibus nummum. Caesaream in pueros ac puellas beneficentiam historia nummique docent, quorum aliquot numeravimus ^b in Volumine primo, & hac de re videas pervelim commentarios, quos in celebratissimam aeneam tabulam Parmae inventam Muratorius, & Maffejus elucubrarunt, par virorum ejusmodi, qui siquando de litteris contenderunt, potuit alter de altero usurpare, quod de Hortensio Tullius ^c, cum quo certare dicebat esse gloriosius, quam omnino adversarium non habere. Alimentis addita quandoque legimus incrementa. Spartianus in Hadriano haec habet: *pueris & puellis, quibus etiam Trajanus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adjecit*. Servius ^d incrementi nomine vulgarem quemque cibum interpretatur, idemque intelligunt jurisconsulti laconico illo dicto HOC AMPLIVS. In Quintilii lapide ^e, ubi *nucum sparsio cum incrementis conjuncta est*, viri docti ^f existimant unum & idem significari. Quae haecenus de O. N. F. D. F. D. I. P. ut in museo Veronensi ^g nempe de oleo, nummis, frumento decurionum fide dividendis in publicum, quae de epulis, de sportulis, de nucum sparsionibus, aliisque id genus incrementis diximus, ea in aliquo Deorum templo ^h & festo die, aut alio quolibet statuto loco ac tempore, persaepe natali die, fieri consuevisse, litteratos quicumque lapides non omnino respuat, inde cognorit. Haec satis; reliqua ordiamur.

M

XXV. Ex-

^a Lib. VII Epist.
^b Dissert. II. pag. 176.
^c In Bruto init.
^d Ad Virg. Eclog. IV.

^e Grut. CCCCLXI.
^f Gush II. 10.
^g Pag. DCCCIII. 8.
^h CCCCLX. 3.

XXV. Explicata ratione, qua divites & suorum & sui memoriae apud posteros consulebant, se se iterum spectandam offert uxorum cura, quae, si fides earum habenda lacrimis, fuerunt aliquando ita dolore perditae, ut virorum umbras noctu videre optarent ^a, eorum sepulcra adirent, inibi etiam vigiles noctu diuque ^b adstarent, iisque domi, quod prae ceteris. Ovidius. ^c praedicat, & Virgilius ^d, sacratas aedes, tanquam certa delubra numinum, honorarent. Viris praeterea uxoribusque, sicut amicis etiam & consanguineis, gratissimum fuit una simul eodem in tumulo sepeliri, quin etiam cineres commisceri. Confer Gruterum ^e, Fabrettum ^f, & alios. Namque id Ethnici post mortem sentire se posse arbitrabantur: iccirco Achilles, quasi id ad Patroclum pertineret, illius ossa in phialam sive urnam auream recondi iussit, & tandiu in tentorio adservari, donec sua ipsius ossa cum illis commissa eodem in loculo conquiescerent. Patrocli quoque imago sic Achillem alloquens ab Homero inducitur: ^g

Fussero praeterea, mihi si concedis, Achille,

Ossa tuis uno mea ponere iuncta sepulcro.

Erat etiam alia opinio, quae per animos ethnicorum pervaserat, quotquot nimirum amoris ac necessitudinis vinculo in hac vita iuncti fuissent, eos in campis Elysiis mutuo se recognoscere & amplexari, quod passim in anaglyphis, & picturis sepulcralibus videre licet, tum apertissime in tabula VII. familiae Nasoniae, cujus sepulcrum ad saxa rubra apud Ciceronem ^h, & Tacitum ⁱ celebrata, in-

^a Gruter. pag. 786. 3.

^b Petron. in Sat.

^c Ovid. Heroid.

^d Aenead. IV.

^e Pag. 705. 730. 607. 1035.

^f Ant. Inscr. III. p. 200.

^g Iliad. XXIII. v. 83.

^h Philipp. II. ⁱ Lib. I.

inventum est, & a Bellorio ^a accuratissime illustratum. Hac de causa in Antonini stylobata Genius, qui orbis typo insignis est, Antoninum ipsum simul cum Faustina ad Deos evehit, quamvis illa tertio imperii anno vivere defuisset. Sic apud Homerum Ulysses ^b a matre Anticlea, & apud Virgilium Aeneas ab Anchise cognoscitur excipiturque; ac etiamsi uterque parens, & filius amplexus & oscula nequicquam quaerat ^c, sicuti apud Silium Scipio ^d materna colla; tamen Dantes in suo Inferno, fortasse magis poetice, Virgilium sibi manus fingit absque vana rei imagine tetigisse. Ad rem philosophus ^e refert, multos voluisse ad inferos proficisci, sperantes fore, ut, quos intime amaverant, illic reviserent, cum ^f iisdemque in perpetuum feliciter versarentur, quorum in numero, nisi desperationi id potius, quam philosophiae tribuendum putes, inventi sunt, ut brevitati inserviam, & liberatus ^g Mnester, & P. Catienus ^h, quos sui viderunt in mortem ruere voluntariam, hunc, licet heredem ex asse, in patroni funere, illum in Agrippinae. Ad hanc ne spem inanissimam, an ad insulsam garrulitatem, unde titulis elegantia detracta est, loquacissimas conjugalibus benevolentiae testificationes referre debeam, nescio, hoc unum scio, plenissimas mutui amoris formulas in lapidibus quam saepissime occurrere, exempli causa, DE QVA NIHIL ALIUD DOLITVS EST NISI MORTEM ⁱ, itemque ^k NIL VNQVAM PECCAVIT NISI QVOD MORTVA EST, quamobrem ^l Fabrettus

M 2

illa

^a *Graevii Thesaur. Vol. XII.*
^b *Odysf. XI. v. 205.*
^c *Aeneadum VI. v. 700.*
^d *Lib. XIII. v. 647.*
^e *Plato in Phaedone.*
^f *Consolat. M. Tullio tributa.*

^g *Tacit. XIV. Annal. 9.*
^h *Plin. H. N. VII. 36.*
ⁱ *Grut. DCCXCIV.*
^k *Pag. DCCXCV.*
^l *Ant. Inscr. IV. p. 275.*

illa sigla DE . QVA . N. D. A. N. M. interpretatur *nullum dolorem accepi nisi mortis* . Nec alio spectat barbara conjugum illa formula CVMQVEM vel CVMQVEN , aut CVMIVM nunc VIXIT nunc BIXIT addendo in conjugio annos , quid dico annos ? imo aliquando & menses , & dies , & horas s. o. v. idest *sine offensa ulla* . Singularis porro apud Vignolium ^b , celeberrimum venerandae antiquitatis mystam , est conclusio tituli , quem Victoria Flavio posuit repetita illa formula CVM QVO VIXIT ANNIS XVII. M. VIII. CVM QVO VIXIT ANNIS L. Undenam haec annorum discordia ? Diuturnae viri fortasse absentiae , vel potius dissensionis tribuendam reor , tempus ut vitae felix a misero distinguatur ; concordia enim , tanquam matrimonii condimentum maxime optabile , saepe in lapidibus commendatur , ubi ad conjugalis amoris ostentationem pertinet tritus ille *virginiae* titulus , & *virginii* . Maritos *virginios* , seu *binginios* ^c Patinus perperam interpretatur juvenes , Sponius custodes thalami inviolatos , Reinesius ^d eos , qui puellam duxissent eamque virginem . At non video , cur ratio virorum alia , alia feminarum habenda sit , quare *virginios* auctoritate simul ^e & ratione fultus habendos reor unius uxoris viros , sicut *virginiae* erant uxores unius viri , quas Tertullianus ^f primus omnium *univiras* appellavit , quarum privilegia recenset Livius ^g . Sed jam persequi opus est , quod ultimum est propositum , nempe multifariam olim sepulcra fuisse abscondita , & ipsis quoque in sepulcris urnas .

XXVI. In-

^a *Ibid.* p. 186. num. 420.

^b *Commentar. de Column. Antonin.* pag. 284.

^c *Idem* pag. 324. n. 25. & alibi .

^d *Class. XIV. inscr. 3.*

^e *Fabrettus loco citato .*

^f *De Exort. cast. & lib. de Monogam.* in fine .

^g *Lib. X. 23.*

XXVI. Infames titulos ac monumenta in locis fuisse abditis plerumque sita Propertius indicat :

Dj faciant , mea ne terra locet ossa frequenti ,

Qua facit assiduo tramite vulgus iter .

Post mortem tumuli sic infamantur amantum :

Me tegat arborea devia terra coma .

At hic Propertii locus , nisi certa pateat infamiae nota , non eorum omnium , qui fuerunt olim procul a frequentia conditi , famae obesse debet . Quo minus id quispiam sentiat , impedimento est illa , quae multos quondam tum reges tenuit , ut jam ostendimus loco suo , tum privatis placuit consuetudo loculos & mausolea studiosissime abscondendi , quae sui vix suspicionem movere possent , nedum oculos fallerent , si in loco celebri , viatorum , si in abdito , dominorum . Enim vero quum parabant veteres aeternam domum , mirum , quantum iis interdum fuerit aut providentiae , aut metus . Alterutri enim , vel utrique diligentiam tribuo , qua quorundam monumenta ita non dico extructa , sed occlusa sunt , ut frustra grassante , cui nihil est usquam sanctum aut munitum satis , avaritiae impetu , etiamnum integra permanerent , nisi , quae vincit omnia , fortuna & casus eo aditum aperuisset . Aliquando praegrandi aut marmore , aut lapide Tiburtino , cuius eadem esset ac ceterorum , qui aedificium componebant , & magnitudo & forma , cum iisdemque aptissime cohaereret , ostium occludebant , quo nunquam nisi saxo , cui datus est januae locus , fortuitum reddente sonum , posse patere aditus videretur ; sicut revera contigit in Caeciliae Metellae sub Paulo III. , & in C. Cestii monumen-

to

to sub Alexandro VII. Aliis abscondendi tumuli, ut Ficoronius autumat ^a, haec ratio placuit. Postquam sepulcro suorum cineres commendaverant, non modo de more ad latera, sed super etiam aggesta terra, omnem obtegebant partem & culmen ipsum, ibique consitis praeterea arboribus, quasi collem efficiebant, vel potius silvulam, quales & alii alibi extiterunt, & is praesertim tumulus, qui ad secundum ab urbe lapidem in via Tusculana nunc vulgo dicitur *Monte del Grano*, ubi a pastinatoribus hypogaeo detecto praegrandis urna, quae ad laevam in primo aditu musei capitolini cernitur, inventa est, & vasculum Alexandri apotheosim egregie repraesentans, quod musei Principis Barberini lautitias augeat. Ficoronius ipsis sepulcri auctoribus hoc diligentiae tribuit. Sed virum incessit quandoque nimia, ut fit, credulitas. Non enim video, cur suspicari haud liceat, progressu id temporis contigisse ob frequentem mutationem dominorum, quam Cicero ^b, supra modum de filiae sepulcro anxius, tantopere verebatur. Quae vero sequitur, & antiquorum, dum sepulcra struerent, diligentia fuit, & sane eximia. Saxeum quandoque perforabant montem, ejusque intimis in visceribus monumento condito, ostium inde exciso claudebant saxo, prout erat, impolito ac rustico, quare illae camerae ad haec usque secula permansere intactae, permansissentque in posterum, nisi id minus cogitantes lapicidae, aut coementarii, dum saxa caederent, sonum ex rupe redditum ex improvise audissent, & qua fortuna fineret, aperto aditu hypogaeum picturis & marmorato ornatum pleni bonae spei, atque admiratione attoniti offe-

^a Cic. ad Attic. XII. Ep. 20.

^b De Bulla Aurea Part. 2.

sendissent. Id moris in Etruria, & in Latio tenuisse constat, ubi admirandum in primis reor, quod ea monumenta in topho, aut saxo excisa, utpote luci diurnae penitus inaccessa, debuerunt ad lumen lucernae, vel candelae opere tectorio picturisque ornari, quae inibi perelegantes, & bene multae inventae sunt, testante id prae ceteris Nasoniorum sepulcro, trans pontem milvium ad rupem nunc *Grotta Rossa*, olim *ad Rubras* excavato, quod anno piaculari, vel sanctiore 1675, dum via Flaminia restaurabatur, illic coementariis saxa caedentibus, repertum est, & Romam suis pene convulsam sedibus ad se se rapuit admirabundam spectandique cupidam architecturae praestantiam ac picturarum, quas ^a Petrus Bartholus in lucem edidit illustravitque. Voluerunt hac diligentia veteres suo ipsorum, ac suorum cineri consultum esse, non quod id operis aetati suae sperarent ignotum fore (nam totius familiae quum esset proprium, rem sperare certe non licuit) sed quod in posterum noxiam timerent dominorum mutationem, ac futurae invidiam posteritatis, cuius causa illud Propertii verebantur: ^b

Nec mausolei dives fortuna sepulcri

Mortis ab extrema conditione vacat,

itemque sententiam Juvenalis ^c verissimam pertimescebant:

Quandoquidem data sunt ipsis sua fata sepulcris.

At quanta quanta haec, de qua haecenus, diligentia fuerit, jam aliam accipe in primis magnam maximeque lepidam. Non abscondebant sepulcra modo, sed urnas etiam in sepulcris ipsis. Bisariam interdum fecabant lapidem, cun-

^a Vid. Graev. Vol. XII.

^b Lib. III. Eleg. 1.

^c Sat. X. v. 146.

eundemque rusticum, tum utramque illius partem excavabant ita, elegantem ut urnam caperet, cui cineres committebant, nunquam, ut sperabant, aut dispergendos invidis, aut avaris omnia rimantibus inveniendos. Ficoronius ^a antiquis in cimeliis, quoad vixit, & lapidibus inquirendis occupatissimus, saxa hujusce generis complura se vidisse affirmat, in uno etiam, in villa Columensi ad viam Tiburtinam, cum pueri ossiculis, aureoque annulo, cujus in gemma erat chimerae caput, perelegantem urnam porphyreticam invenisse, quae nunc servatur in celebri museo ditissimaque gaza Eminentissimi Cardinalis Alexandri Albani. Quantacunque vero aut diligentia fuerit in custodiendis, aut elegantia in parandis hujusmodi aedificiis, ea tamen, postquam imperii sedes a Constantino Byzantium translata est, cedere debuerunt omnia incuriae, tempori, avaritiae, curiositati. Quandiu imperium, & cum imperio superstitio stabilem habuit in urbe sedem, tandiu nefas fuit sepulcris inferre vim, non tam religionis causa, quam vetustatis, cujus vestigia, quantum licuit, populus Romanus facta tecta esse voluit, colere propterea solitus adhuc vivente Seneca perexiguam in capitolio casam, quam fama erat sarmentis tectam primis urbis initiis inhabitasse Romulum conditorem. Ex quo autem vis ac ruina sepulcris ultima illata est, non plura, quam duo secula elapsa sunt. Etenim Leander Albertus ^b, quum Italiae descriptionem Bononiae proderet, complura affirmat id temporis in Appia via fuisse reliqua mausolea; addit etiam veterum substructionum vestigia, muros, columnas & alia id genus innumera superfuisse.

CLAS-

^a *Lec. cit. pag. 63.*^b *Anno 1750. pag. 126.*

CLASSIS VI.

Virorum & Vxorum Monumenta.

I.

Romae in Domo Matthaeorum .

Ex Celsi Cirtadini Vol. V. pag. 585.

QVI . DVM . VITA . DADAST . SEMPER . VIVEBAT . AVARVS
 HEREDI . PARCENS . INVIDVS . IPSE . SIBI
 NIC . ACCUMBENTEM . SCVLPI . GENIALITER . ARTE
 SE . IVSSIT . DOCTA . POST . SVA . PATA . MANV
 VT . SALTEM . RECVBANS . IN . MORTE . QUIESCERE . POSSET
 SECVRAQVE . IACENS . ILLE . QUIETE . FRVI
 FILIVS . A . DEXTRA . RESIDET . QVI . CASTRA . SECVTVS
 OCCIDIT . ANTE . PATRIS . PVNERA . MAESTA . SVI
 SED . QVID . DEFVNCTIS . PRODEST . GENIALIS . IMAGO
 HOC . POTIVS . RITV . VIVEBÆ . DEBVERANT
 C . RVBRIVS . VRBANVS . SIBI . ET . ANTONIAE
 DOMESTICAE . CONIVGI . SVAE . ET . CN . DOMITIO
 VRBICO . RVBRIANO . FILIO . SVO . ET . LIBERTIS
 LIBERTABVSQVE . POSTERISQVE . EORVM . ET . M
 ANTONIO . DAPHNO . FECIT

In hoc marmore pater in lecto recubat ollam nummorum plenam amplexus manu & brachio finistris, aureos plures dextra ante se fundit : affidet ad pedes filius habitu militari , & gladio accinctus , nummosque aliquot quasi decedentes excipit manu dextera . Stat juxta tripus , & supra aliae tres ollae : tum sequuntur versus , quos Sanctius antiquos esse non credit , sed Cirtadinus ad seculum Augusti spectare existimat propter apices , quos veteres longis syllabis apponebant , de quibus praeter Isidorum *cap. 4. & 26.* , ita Quintilianus *lib. I. 13.* *Sed totam , ut mea fert opinio , subtilitatem in dubiis habent , ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est , quia pluri-*

N

ma

ma natura ipsa verbi, quod scribitur patent; sed interim necessarium, quum eadem littera alium intellectum, prout correpta, vel producta est, facit. Hanc vero legem Augusti aevi minime fuisse latam, constat in primis ex inscriptione capitolina LARIBVS AVGVSTI, in qua sunt apices, sicut in hoc lapide, nulla id iubente necessitate. Non ideo autem hunc ego lapidem cum Cittadino aureae Augusti aetati tribuendum reor: apices enim & posteriori aevo placuisse compertum est. In basi Obelisci Augusti nuper in campo Martio effossi litterae cum apicibus observantur. Vid. *Angel. Bandini de Obelisco. Rom. apud Pallearin. 1750. in fol.* Ceterum ut ad titulum redeam, avari genium sic Aufonius exprimit.

Qui laqueum collo necebat, repperit aurum,

Thesaurique loco deposuit laqueum.

At qui condiderat postquam non repperit aurum,

Aptavit collo, quem reperit, laqueum.

I I.

Romae in insula Lycaonia, nunc S. Bartholomaei.

Ibidem pag. 588.

1. HOSPE. QVOD. DEICO. PAVLLVM. EST. ASTA. AC. PELLEGH.

2. HEIC. EST. SEPVLCRVM. HEV. PVLCRVM. PVLCRAI. FEMINAE.

NOMEN. PARENTES. NOMINARONT. CEAVDIAM.

SOVOM. MAREITVM. CORDE. DEILEXIT. SOVO.

GNATOS. DVOS. CREAVIT. HORVNC. ALTERVM.

IN. TERRA. LINQVIT. ALIVM. SVB. TERRA. LOCAT.

3. DOMVM. SERVAVIT. LANAM. FECIT. DIXI. ABEI.

1. Ex Diphthongis *ai* pro *ae*; *ei* pro *i*; & *ou* pro *u* Cittadinus hoc marmor ad Lucretii traducit & Ciceronis aevum: certe phrasidis antiquitatem redolet. Antonius Augustinus, & Fleetwodus in penultimo loco hunc versum habent, qui in Cittadino desideratur:

SERMONB. LEPIDO. TVM. AVTEM. INCESSV. COMMODO.

A Paulo Pollam, sicuti ab Aulla Ollam, derivari contendunt multi cum Ant. Augustino Dialogo X. & ideo l. duplicandam sustinent, quod passim in lapidibus, & nummis, exempli cau-

ta in nummo Aemiliorum legitur: TER. PAVLLVS. Idem Augu-
stinus legit *Suom* pro *Sovom*, & *Feminae* pro *Feminai*. Pu-
blius Nigidius XIII. 25. laudat *terrai* in genitivo, non dativo.

2. Bene *sepulcrum*, & *pulcrum* sine *b*, quia Cicero adspi-
rationem ante consonantem non admittit. At secus in lapidi-
bus quandoque habetur. *Class. I. inscr. 27.*

3. Ingredientibus mariti domum uxoribus dabantur claves,
hisdem si nuntius remitteretur, adimebantur. *Cic. Philipp. II.*
Id non impedit, quo minus daretur servis custodia domus: se-
cus facientibus avaritia, vel inopia objiciebatur; sic Marcialis:

Equiti, superbo, nobili, locupleti

Cecidit repente magna de sinu clavis.

Nunquam, Fabulle, nequior fuit clavis.

Lanificium fuisse olim proprium & illustrium matronarum
Phoedrus est auctor IV. 4.

At alteram lanificam, frugi, & rusticam.

Ausonius *Parental. II.* morigerae uxoris *lanificas* vocat manus.
Novae nuptae, ad virum pergenti, comata colus praelata, &
& fusus cum stamine; ingressae mariti aedes lanceis villis or-
nata janua, & parata, ubi consideret, lanata pellis. In Sancti
Laurentii extra portam Tiburtinam extat in ingressu urna ves-
tus, ubi seminudus prope arietem adolescentulus instrumentum
praefert forfici simile, & detonsam dat lanam sponsae, quae
turturem connubialis amoris symbolum sinistra gestat. Virgi-
nes ad sacerdotii manera educatae lanificio erudiebantur. Cum
Romulo, & Statio convenit, ut Sabinæ ab omni onere, prae-
ter quam lanificio immunes essent; scribit Varro, lanam cum
colo, & fuso Tanaquilis, & sandalia in templo Anci Martii
ad sua tempora duravisse. In ruderibus templi Palladis ad Bu-
sta Gallica in Zophoro cernitur pensum lanificum in lancem ap-
positum, mulieribusque tributum. Pagana lege sancitum fer-
tur, ne mulieres in via torquerent fusos, aut detectos gererent.
Lanificii locus Romae in atrio, apud Graecos in oeco, aut pro-
oeco: Uxores viris, matres filiis tunicas, togasque acu, li-
no, ac telis intexere consuevisse Svetonius in Augusto, & Plu-

zarchus narrant. Vid. *Fest.* 16. *Dempster.* 1. *Alexander Neapoh.* IV. 8. *Laurentii Polymath.* V. *Litt. L.*

I I I.

Romae. *Grut.* pag. 799. 8.

LESBIAE . OSSA . HIC . SITA . SVNT

1. HOSPES . STA . ET . LACRYMA . SI . QVICQVAM . HVMANITVS . IN TEST

OSSVA . DVM . CERNIS . CONSITA . MAESTA . MIHI

QVOIVS . LAVDATI . MORES . ET . FORMA . PROBATAST

ANCHIALO . QVEM . CVRA . ANXIA . DEBILITAT

LESBIA . SVM . QVAE . DVLCIS . MORES . SOLA . RELIQVI

SE ET . QVOD . VITAM . VIVENS . PARVI . IN . OFFICIIS

2. SEI . NOMEN . QVAERIS . SVM . LESBIA . SI . DVO . AMANTES

ANCHIALVS . DVLCIS . CVM . SVAVE . HOMINE . SPVRIO

SED . QVID . EGO . HOC . CERNO . MEA . SVNT . HIC . OSSVA . IN . OLLA

CONSITA . VIVE . HOSPES . DVM . LICET . ATQVE . VALE

1. Totum hunc titulum spirare antiquitatem vides : hujus vero auctorem non Plauto, vel Terentio coaevum puto. Etenim in cenotaphiis Pisanis videre licet Augusti aevo *finis extremas : devictis : vulneribus : abstinerere : perpetuum : defixio* : non ideo monumenta quaeque hoc modo scripta eidem seculo recte tribuas . Itaque haec, vel illa scribendi ratio minime certa est aetatis nota .

2. Ariolari si licet, trium erat ollarum series, seu tres ollae simul confitae, quarum in una erant Lesbiae cineres, relique duae fortasse Anchialum expectabant, & nescio quem alium aut re, aut nomine Spurium, aut parentibus ab hoste capitis in servitute natum : nam qui ex justis quidem nuptiis, sed in servitute susceptus fuerat, & solus cum matre e postliminio redierat, Spurii olim nomine dicebatur . *Martian.* l. 25. ff. *de capt. e postlim. rev.*

I V.

Romae in S. Priscae .

Grut. p. 748. 7.

SLC . PIA . SLC . FELIX . SLC . QVOD . TIBI . VITA . BEATA

CONTIGIT . ET . CVN CTLS . AVXILIANS . BONITAS

NOS

NOS . TAMEN . HIC . CRUCIAT . DOLOR . INTIMVS . ET . PIA . CVRA
 QVOD . TE . FESTINANS . APSTVLIT ^{6.} . ATRA . DIES
 NVMINA . NVNC . INFERNNA . PRECOR . PATRI . DATE . LVCO
 QVIS ^{b.} . EST . PVRPVREVS . PERPETVVSQVE . DIES
 HIC . CERTE . VT . MERVIT . GVNCTAST . DATA . CVRA . SEPVLCHRO
 TEXERVNTQVE . FAVI . DE . SICVLIS . APIBVS

a. *Verd.* ANXIUS . b. *Pigh. ms.* IN . QVIS

Muratorius p. 1769. 7. e schedis P. Stanislai Bardetti Soc.
 Jesu nulla Gruteri mentione habita legit in 3. v. ANXIUS , in 6.
 QVEIS , in 7. QVOD CERTE HIC MERVIT, in ultimo EXTRAXERE , ha-
 betque omnes aequales litteras .

V.

Lugduni . *Grut. ibidem num.* 8.

PVNCTVS . HONORATO . SENIO . PLENVSQVE . DIERVM
 EQCOR . AD . SVPEROS . PIGNORA : QVID . GEMITIS

V I.

Ex Museo Veronensi p. 173. 1.

CAELIAE CLEMENTINAE

VXORI INCOMPARABILI

I. Q. FVRIVS SECVNDVS MARI

TVS ET SIBI VIVVS FECIT

PVNCTA IACES HIC SET VIVIS VIVESQVE SECVN-

DO LELIA TVO DEBENT NEC BENEFACIA

MORI

TE TELIVS SANCTOSQVE PRECOR PRO

CONIVGE MANES VOS ITE PLACIDI

TV LEVIS OSSA TEOAS . VIXIT ANN. XXVII

Muratorius *Vol. III. p. 1364. 9.* habet aliam lineam, ac
 versuum divisionem, notatque in secundo versu schedas Farne-
 sias habere NEC TVA FACTA.

I. Secundus, Primus, Terrius, sicut major, ac minor;
 quod in Scipionibus; Catonibusque legimus observatum, non
 praenominis, aut cognominis habebant vim, sed notae erant
 extemporales, sive ad tempus positae. *Cic. Epist. VIII. 9.*
Balbus minor ad me venit; nempe hunc ab eo distinguit,
 quem

quem ipse defenderat : forte enim uterque L. Corn. Balbus.
Quod de viris, idem de feminis intellige, ac de his præci-
pue confer Dissertationem ultimam Vol. I. Academiæ Cortonenfis.

V I I.

Romæ. Grut. p. 690.

D M

IULIÆ SECUNDÆ FILIÆ CORNELIÆ TYCHÆ VXORIS

*Effigies Juliae**Effigies Corneliae*

ET FORMA SINGULARI ET
MORIBVS PISSIMIS DOCTRI-
NAQVE SVPER LEGITIMAM
SEXVS SVI AETATEM PRAES
TANTISSIMAE QVAE VIXIT
ANNIS XI. MENS. VIIII. D. XX

ET INCOMPARABILI ERGA
MARITVM AFFECTVS
SANCTITATISQVE EXIMIÆ
ERGA LIBEROS PIETATIS QVAE
VIXIT ANN. XXXVIII. MENS.
IIII. DI. VII. EX IS MECVM AN

IAM DATVS EST FINIS VITAE IAM PAVSA MALORVM
VOBIS QVAS HABET HOC GNATAM MATREMQUE SEPVLCRVM

1. LITORE PHOCAICO PELAGI VI EXANIMATA S
ILLIC VNDE TAGVS ET NOBILE FLVMEN HIBERV S
VORSVM ORTVS VORSVM OCCASVS FLVIT ALTER ET ALTER
STAGNA SVB OCEANI TAGVS ET TYRRHENICA IBERV S
SIC ETENIM DVXERE OLIM PRIMORDIA PARCA E

Hic stantis aselli, aut alius quadrupedis statua.

- ET NEVERE SVPER VOBIS VITALIA FILA
CVM PRIMVM LVCINA DARET LVCEMQ ANIMOSQVE
VT VITAE DIVERSA DIES FORET VNAQVE LETH I
2. NOBIS PORRO ALIA EST TRINO DE NVMINE FAT I
DICTA DIES LETHI QVAM PROPAGARE SVOPT E
VISVM OLLIS TACITO ARBITRIO CVM LEGE PERENN I
SISTI QVAE CVNCTOS IVBET AD VADIMONIA MORTI S

1. Matrem, & filiam vi tempestatis exanimatas prope Mas-
filiam reor, & sepultas ad Serguntiam vulgo città di Siguenca.
Ibi enim magis quam alibi, mutuo accedunt Tagus, & Ibe-
rus, qui inde in diversa abeuntes, primus orientem versus
in oceanum, alter ad occasum in tyrrhenum fertur. Litoris
Phocaici nomine non una est regio dicta. Plinius H. N. V. 30.

Lu-

Lucanus III. sed hoc loco indicatam, utpote Sargentiae proximam; Massiliam puto, quam etsi conditam a Phoenicibus, Phocenses tamen Cyri potentiam fugientes vel condidisse dicuntur, vel dirutam instaurasse: *Lucanus III. v. 301.*

Phocais in dubiis aucta est servare juventus,
ibidem Massiliensium naves vocat *Phocaicas* carinas. *Plinius III. 4.* Massiliam dicit Graecorum *Phocensium foederatam.* Vid. *Dissert. D. Cary de numm. Smyrnaeor. & de Orig. Massiliens.*
& responsio Baronis de Töms, & de Boze Hagaecomiti 1744.

2. De tribus *Fatis* in *Vol. I. p. 276.* *Parcas Graeci dixerunt Nonam, Decimam, Mortam,* ut in *Odyssaea:*

Quando dies adveniet, quam profata morta est.

V I I I.

Romae. *Fleetwod. Syllog. p. 268.*

D. M. SACRVM.

I. TARQUITIAE. MODESTAE. QVAE. V. A. XV.

2. M. VI. D. VI. MODESTVS. ET. LICINIA

PARENTES. LACENIVS. MARITVS. C. QVAM. DVLC.

NAM FVIT EXIMIA. SPECIE MIROQVE DECORE.

MEMBRAQVE ERANT VERE PECTORE DIGNA SVO

VALE. VALE. DVLCISS.

1. *Gudius p. 295. 5.* pro *Tarquitiae* legit *Tertinae*, pro *Licina* habet *Jaotua*, pro *Lacinius Maritus* quam dulc. scribit *Lucentius* MARITVS. C. Q. V. cum qua vixit M. V. D. VII. AN. in fine pro duplicato *Vale* ponit *Bade*, seu *vade*, *Vale Dulcis*. Demum dividit inscriptionem in decem lineas, eamque collocat Beneventi, non Romae. *Muratorius p. 1219. 5.* habet 9. lineas, & legit TARQUINIAE MODESTAE & C. MODESTVS ET LASCIVA PAREN. ET LVCENTIVS. C. Q. V. M. VI. D. VII. in pentametro
MENS INERAT VERE CORPORE DIGNA SVO

2. Si non modo mensium, & dierum, sed annorum quoque aequalem numerum videre cupias, adis Fabrettum *Inscript. Antiq. IV.*, ubi *Batonius Telesphorus* vixisse legitur integer integros annos 80., eundem nempe natalem fatalemque sortitus diem, sicuti *Attalo*, & *Pompejo M.* contigisse
Plu.

Plutarchus narrat in *Camillo*. Raphaëli Sanctio pictorum principi Cardinalis Bembus quum epitaphium scriberet, hanc esse clausulam voluit in S. Mariae ad Martyres v. A. XXXVII. INTEGER. INTEGROS.

IX.

Astae. *Ex Gudio p. 290. 3.*

INVIDA. FLORENTEM. RAPVERVNT. FATA. IVVENTAM

NBC. LICVIT. MISERO. ME. SVPERESSE. VIRO

FLEVIT. PRÆSENTEM. PATER. FLERVNTQVE. SORORES

ET. MATER. TEPIDO. CONDIDIT. OSSA. ROGO

QVAE. PRIVS. HOC. TVMVLO. DEBVIT. IPSA. LEGI

Muratorius *Vol. II. p. 1234. c schedis Marchionis Capponii in 3. v. legit ET FLEVERE, in 4. HOC TITVLO.*

X.

Romae in pavimento Ecclesiae S. Chrysogoni.

Ex Donian. Inscr. Cl. XII. p. 400.

1. NON POTVIT TOTOS TER DENOS ANNOS EXTVNGVE

2. RE HEV QVANTVS DOLOR EST AMISSA CONIVGE KARA

3. PIVS AMOR IMMENT EST ANIMO LACRIMISQVE

INCENDITVR ARDOR NVLLA DATVR REQVIES

BRITQVE IN PECTORE VOLVVS QVAM BREBIS INNOCVIS

VITA EST SIC FATA DEDERVNT ET LIB. LIB. POS. EOR

H M. H. E. N. S

Gudius *p. 290. 5.* notat initio quatuor lineas desiderari: in 2. versu legit *Rei. Eu. Quintus*: in 3. INM pro *imment*, & PLVS pro *pius*: in 5. eret pro *erit*: in penultima linea EOR. H. M. D. *hoc monumentum dat*. H. M. E. H. N. S. *hoc monumentum exterus heres non sequitur*: ibidem pro *Extungue* legitur SEXTVNQVE.

1. DENOS elide ultimam syllabam more veterum, ut monuimus in *Classe II. p. 194* in fine, & versum habes spondaicum, sed duriusculum, quia deest dactylus in quarta sede, contra exemplum Virgilii *Ecl. IV. 49.*

2. Ubi est SEXTVNQVE RE, tō RE suspicor initium esse, aut finem vocis *replere*, pro voce integra, quam confici dolor vetuit.

3. *Pius*

3. *Pius vel plus amor imment* : intemperans nimirum iustus pro versu aenigma dedit, quod ne auctor quidem ipse, opinor, solverit. Suspicabar aliquando, si Gudiana lectio genuina sit, sigla *INM* pro *imment* nihil ad metrum spectare, & versum utcunque haberi, si legas *plus* pro *pius*.

X I.

Ex Mus. Veron. p. 375.

ΦΡΑΖΕ ΤΙΝΟΣ ΓΟΝΕΟΣ ΣΕΟ ΤΟΥΝΟΜΑ ΚΑΙ ΠΟΣΙΝ ΑΥΤΟΝ
 ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΝ ΕΙΠΕ ΓΥΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΩΣ ΟΘΕΝ ΕΙ
 ΝΕΙΚΑΝΔΡΟΣ ΓΕΝΕΤΩΡ ΠΑΤΡΙΣ ΠΑΡΟΣ ΟΥΝΟΜΑ Δ' ΗΝ ΜΟΙ
 ΣΩΚΡΑΤΕΑ ΦΘΙΜΕΝΗΝ ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ Δ' ΕΘΕΤΟ
 ΣΤΗΛΕΚΤΡΟΣ ΤΥΜΒΩΙ ΜΕ ΧΑΡΙΝ ΔΕ ΜΟΙ ΩΠΑΣΕ ΤΗΝΔΕ
 ΕΥΔΟΞΟΥ ΖΩΑΣ ΜΗΝΜΑ ΚΑΙ ΕΣΣΟΜΕΝΟΙΣ
 ΚΑΙ ΜΕ ΠΙΚΡΑΝ ΝΕΑΡΟΙΟ ΒΡΕΦΟΥΣ ΑΦΥΛΑΚΤΟΣ ΕΦΕΚΝΥΤΣ
 ΑΙΜΟΡΓΥΤΟΙΟ ΝΟΣΟΥ ΤΕΡΠΝΟΝ ΕΛΥΣΕ ΒΙΟΝ
 ΟΥΘ' ΤΠ' ΕΜΑΙΣ ΩΔΕΙΣΙ ΤΟ ΝΗΠΙΟΝ ΕΣ ΦΑΟΣ ΗΓΟΝ
 ΑΛΛ' ΤΠΟ ΓΑΣΤΡΙ ΦΙΛΑΙ ΚΕΤΘΕΤΑΙ ΕΝ ΦΘΙΜΕΝΟΙΣ
 ΤΡΙΣΣΑΣ ΕΚ ΔΕΚΑΔΑΣ ΔΕ ΠΡΟΣ ΕΞ ΕΤΕΩΝ ΧΡΟΝΟΝ ΗΛΘΟΝ
 ΑΝΔΡΙ ΛΙΠΟΥΣΑ ΤΕΚΝΟΝ ΑΡΣΕΝΟΠΑΙΔΑ ΓΟΝΑΝ
 ΔΙΣΣΑ ΔΕ ΠΑΤΡΙ ΛΙΠΟΥΣΑ Κ' ΙΜΕΡΤΩΙ ΣΤΗΝΟΜΕΤΝΩΙ
 ΑΥΤΑ ΤΠΟ ΤΡΙΤΑΤΩΙ ΤΟΥΤΔΕ ΔΕΛΟΓΧΑ ΤΟΠΟΝ
 ΑΛΛΑ ΣΥ ΠΑΜΒΑΣΙΛΕΙΑ ΘΕΑ ΠΟΛΥΩΝΤΜΕ ΚΟΥΤΡΑ
 ΤΗΝΔΕ ΑΓ' ΕΠ' ΕΤΣΕΒΕΩΝ ΧΩΡΟΝ ΕΧΟΥΣΑ ΧΕΡΟΣ
 ΤΟΙΣ ΔΕ ΠΑΡΕΡΧΟΜΕΝΟΙΣΙ ΘΕΟΣ Τ' ΕΥΧΗΝ ΤΙΝΑ ΔΟΙΗ
 ΕΝ ΠΑΣΙ ΚΑΙΡΕΙΝ ΣΩΚΡΑΤΕΑΝ ΚΑΤΑ ΓΗΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΑΓΝΗΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΕΓΡΑΨΕΝ

Φράζει τίνος γόνεος, σείο τ' ὄνομα καὶ πόσιν αὐτὸν,

Καὶ χρόνον εἶπε γύναι, καὶ πόλειος ὄθεν ἦ.

1. Νείκανδρος γένεταρ, πατρὶς Πάρος, ὄνομα δ' ἦν μοι,

Σωκρατία, φθιμένην Παρμενίων δ' ἔθετο.

Σώλακτος τύμβω με χερὶν δέ μοι ὤπασε τήνδε,

Εὐδόξου ζωᾶς μνήμα καὶ ἑσσομένοις.

Καὶ με πικρὰν νεαροῖο βρέφους ἀφύλακτος ἔρηνυς

Αἰμοργύτοιο νόσῳ τερπνὸν ἔλυσε βίον.

Οὐδ' ὑπ' ἡμαῖς ἀδ' ἄσιν τὸ τέκνον ἐς φάος ἦγον,
 Ἄλλ' ὑπὸ γαστρὶ φίλα κέσθεται ἐν φθιμένοισι.
 Τεισάας ἐκ Διχέδας δὲ πρὸς ἑξ ἑταῶν χέοντι ἤλδοι.
 Ἄνδρ' ἀ λιπύσα τέκνον ἀρσινόπαιδα γενεάν,
 Δισὰ δὲ πατρὶ λιπύσα καὶ ἡμερτὶ σωμομένη
 Αὐτὰ ὑπὸ ξηπείτῳ τέλει λείλογχο τόπον.
 Ἄλλα σὺ παμβασίλεια θεὰ πολυδάμνα Κέρα
 Τήνδ' ἄγ' ἐπ' Ὀσείβιον χέρον ἔχουσα χρεῖ.
 Τοῖς δὲ παρρηγομένοισι θεὸς τ' ἄχλὺ τῆα δόει.
 Ἐν πᾶσι χαίρειν Σωκράτει κατὰ γῆς;

Idem Maffejus. sic latine vertit.

Dic mulier, quisnam genitor? quod nomen? & ipsum.
Conjugem, & aetatem, quare es in urbe sata?
Nicander genitor, patria est Paros, & mihi nomen.
Socratea: extinctam Parmenio tumultat
Me confors: hujus monumenti munus ab illo est,
Quod decus aeternum posteritatis erit.
Mi tenerum infantem pariturae sanguinolenti
Vis morbi dulcem hunc abstulit atra diem.
Me vero languente in lucem haud prodiit infans:
Urna infelici venter at ipse fuit.
Sex ac ter denos vixi annos: mascula proles
A me jucundo est pulcra relieta viro.
Duplex illa quidem, dilecto cara marito,
Tertia, quem cernis, mi dedit ipsa locum.
Ast tu, Persephone, vario quae nomine culta es,
Excipe, eamque piis inferre, Diva, choris.
Tum Deus inspiret votum istud praetereunti,
Socratea omnino gaudeat & valeat.

Haud illepidum hoc marmor, quod jam ediderat Cl.
 Maffejus in Gallic. *Antiq. Epist. XV.* debetur diligentiae
 ac studio incomparabili, nec satis unquam laudando ipsius
 Marchionis Maffeji. Dimidiam partem invenerat in nobili
 museo Grimanorum, post tres circiter annos alteram invenit
 partem in vestibulo bibliothecae S. Marci. In Leichii Antho-

logiae ms. codice in postremo disticho varia est lectio, qua admissa, ita vertitur:

Juppiter exhilaret, qui dicunt praetereuntes.

1. Nicander rex Lacedaemonius apud Pausaniam celebris in *Lacon. & Eliac.* Parmenio vir inter Macedonas auctoritate summa, qui res magnificas cum Philippo, & Alexandro gessit. Socratea nec hujus Nicandri filia, nec Parmenionis uxor, quia alter Lacedaemon, Macedo alter fuit, tresque habuit filios in castris extinctos. Ex Maffejo dat hunc titulum Cl. Murator. pag. 1068. 1. sed ultimam lineam non habet legitque in 7. v. ΕΡΕΙΝΤΕ, in 12. ΑΡΞΕΝΟΠΟΙΔΑΣ ΟΝΑΡ, in 14. ΤΟΝΑΕ, in 15, ΠΑΜΒΑΣΙΑΗΑ.

X I I.

Galeatae in Flaminia. *Fletwod. p. 285.*

D M

RVBRIAE. TERTVLLIAE. V. A. XI. M. III. D. III
CONIVGI. OPTIMAE. C. REFANIVS. MACRINVS

1. LIVIA ME TELVS ALVIT GEMINAMQVE SOROAEM
EGREGIO DE PATRE SATAM SANCTA GENITRICE
2. INVIDA SET FATI LEX REDDIDIT IRRITA VOTA 3.
ET TANTVM MISERAE SOLATIA LIQVIT AMANTI
4. CONIVGIS IN MANIBVS LICVIT QVOD REDDERE VITAM

1. LIVIA TELVS forum Livii, Aemiliae oppidum, in regione octava Italiae.

2. *Set pro sed* saepe in antiquis lapidibus.

3. Quae vota? nempe quae in nuptiis solvebantur Deabus *Cinxiiis*, Dianae, Junoni, Veneri, Minervae, & aliis, quibus sponsae comas, aut cincinnos dedicabant. Diana apud Hesychium, Suidam, Theocritum, & alios dicitur ΑΤΣΙΖΩΝΕ id est *solvizonia*, cujus cultui fanum fuit Athenis sacrum teste Apollonii Rhodii Scholiaste *ad Argonaut. I. v. 288.* Juno praefes nuptiarum altera a virgineae zonae, seu cinguli solutione dicta est Cinxia, non vero Athenis, ut visum est Jo. Bapt. Casalio *lib. de Ritu Nuptiar. cap. I.*, sed Romae cultum ha-

O 2

buit,

buit, auctore Virgilio *Aen. IV. v. 59.* Arnobio *adv. Gent. III.* Martiano Capella *de Nupt. Philolog. II.* Cinxiam quoque fuisse Venerem Tatianus *Orat. ad Graecos* refert, & apud Ezech. Spanhemium dicitur Genitrix, & Genetyllis, cui suspendi consuevisse zonas colligit ex antiquo lapide Thomasinus *de Donar. XVI.* Veneri Minervam addit Pausanias *in Corinthiacis*: Arnobius *lib. II.* & S. Augustinus *de C. D. VI. 9.* addunt Fortunam virginem, seu virginensem, aut mammosam instar Dianae Ephesinae, interprete Montfauconio *in Diar. Ital. cap. XI.* & Sponio *in Miscellan. Erud. antiq. sect. III.* Si Junonem, Venerem, Fortunam pro una fuisse existimes cum Minerva, auctores habes Vossium *de Idol. II. 26.* Seldenum *de Diis Syris syntagm. II. 2.* Dacerium *ad Horat. III. Od. 30.* Alias praeterea minorum gentium Deas nuptiarum praesides Capella enumerat *loc. cit.* nempe *Iterducam, Domiducam, Unxiam, Cinxiam.* Huic agmini Plutarchus *in quaest. Rom.* addit Jovem, & Suadam: Pollux *LI.* Parcas: Pausanias *in Corinthiac.* Hippolytum, *in Atticis* Iphigeniam. A Deliensibus demum adjunctae sunt Opis, Loxo, Hecaege, ut Callimachus *in Del. V. 297.* Sacrificium constabat ex farre tosto, consperso sale, sive mola salsa, & juvencis: ita Euripides *Iphigen. in Aulid.* Aquam his sacris Athenienses petebant ex fonte Calliroë: sic Meursius *in Ceramico gemino cap. XIV.* Hostia non erat unica. Nam Antigonus nuptias simulans filii Demetrii, & Nicaeae sacrificium magnificum fecisse legitur, & panegyrim Graecorum: Alexander M. teste Aelianus *Hist. Var. VIII. 7.* quinque dies continuos celebravit nuptialia, vel sacrificavit propter nuptias, ut vertit Cuperus *Observat. III. 13.* De his ritibus consulendus prae ceteris M. Julius Schlaegerus *Diff. eruditissima de Diana solvizonia* edit. Hamburgi 1735.

X I I R.

Romae. *Fabrett. III. p. 188. n. 431. ex ms. Peniae Rotae Audit.*

1. IVLIA . QVAE . LONGA . FVERAS . DIGNISSIMA . VITA
2. OCCIDIS . B . NOSTRO . RAFTA . BVELLA . SINX

SED . COMES . ARDENTI ^a . NVNC DEGIS . IVNCTA . CORONAM
 NVNC . HELICEN . PROPLVS . CERNIS . ET . ANDROMEDEN
 ME . CRVCIAT . CONIVX . MISERVMOVE ^b . ABSVMIT . AMANTEM
 SEVVS . AMOR . NVLLIS . IGNIBVS . INFERIOR
 NAMQVE ^c . SEV . REBVS . FVERIM ^d . DISTRICTVS . AGENDIS
 SEV . DEDERIM . VACVO . LANGVIDA . MEMBRA . THORO
 TV . MIHI . SEMPER . ADES . TVA . PRAESENS . SEMPER . ^e IMAGO
 QVAE . MISEKO . MOVEAT . FLEBILE . CORDOLIVM
 IMPIA . CVR . TENEROS . O . MORS . DISIVNGIS ^f . AMANTES
 QVOS . BENE . CONVENIENS . CONCILIAVIT . AMOR

a Fleet. Aetheriae b Miserum me c Namque ego,
 d fueram e Imago est f Distinguis

1. In mulieribus nominum ratio inconstans fuit; nam aliquae uno tantum nomine appellatae, ut nostra fortasse Julia, (si vere antiquus hic est foetus) itemque Sempronia, Terentia &c. aliquae duobus, ut Caecilia Metella, Paula Valeria &c. aliquae tribus, ut Publia Posthumia Paula, Cocceja Nice Domitia &c. quod & apud viros in usu fuit. Vid. Georgius Graevius in praefat. ad II. vol. Antiq. Rom. ubi evincit, non secus ac viros, feminas Romanas praenomen simul & cognomen usurpavisse.

2. Puella apud veteres multifarie dicta est, *Sperata*, *Pacta*, *Sponsa*, *Conjugata*. Ultimo hoc sensu Julia puella dicitur; quia fortasse paulo post nuptias extincta est, vel quia admodum adolescens. Romae enim puellae aetatis adhuc tenerae dabantur nuptui: ideo Plutarchus in Numa, postquam dixit puellas Spartanarum ex Lycurgi lege adultiores nubere solitas, addit, *Romae contra duodecim annos, aut minus natas conjugio copulant*. De duodenariis vid. Gruter. p. 751. 752. 813. 815. De decennariis Fabrett. IV. p. 325. VIII. p. 596. Athenis quoque peradolescens in matrimonium elocabantur: ideo nec quinquennio minores, nec maiores decennio puellae ad sacra Brauronia admittebantur, sicuti animadvertunt Harporation, & Hesychius, uterque in voce Δικατδεν. Ad ea sacra virgines, ut Dianae votum nuncuparent, ex tota Attica con-

ve-

VIROR. ET VXOR. MONVM.

veniebant, & quidem amictae veste crocea, teste Aristophane in *Lysistrat.* v. 645. & mense Munychio, qui quasi incidit in nostrum Martium, auctore Libanio *Orat.* XXXII. de *Diana.*

X I V.

Romae in S. Mariae Aegyptiacae.

Murator. Thes. Ant. Vol. III. p. 1264. II.

MEIA . FVI . FELIX . SEPTEM . CIRCUMDATA . NATIS

DVM . VIXI . ADSTABAT . TVRBA . TENELLA . MIHI

VT . MIHI . GRATA . VICEM . NATORVM . TVRBA . REFERRET

HOC . MIHI . DE . PARIO . MARMORE . STRUXIT . OPVS

MANIBVS . ATQVE . MEIS . NATI . PIA . VOTA . DEDERE

PERSOLVERE . MEIS . MANIBVS . INFERIAS

POSTQVAM . NVLLA . MEI . SVPERI . VOS . CVRA . FATIGAT

NATORVM . MEMORES . ESTE . PRECOR . SVPERI

X V.

Hispelli in S. Mariae.

Murator. e schedis Abbatis Passerini p. 1736.

D . . M

RESTITVTAE

HOC CASTAE IN TVMVLO IACET PARS MAGNA PVELLAE

ORBATI DOLOR INFELIX VTRIVSQVE PARENTIS

CONIVGIS AETERNVM LACRIMOSO CRIMEN AMORE

ET CITO DESECTAE SOBOLIS MISERABILE FATVM

I. DA QVICVNQVE LEGIS FLETVS ET PARCE SEPVLCHRO

I. De florum sparsionibus, & sepulcrorum violatione ac poena dictum alibi: hic tantum noto, violationis multam aliquando in sepulcris descriptam, ut in fine inscr. apud Gruter. *Si . quis . infringere . vel . aperire . ausus . fuerit . (sepulcrum) is . tum . inferet poenae nomine Reipub. folles mille .*

X V I.

In hortis Burghefiis ad Pincium. *Fabrett. I. p. 64. n. 1.*

ΠΟΠΙΑΙΗΣ ΤΑΦΟΣ ΟΤΤΟΣ ΑΝΗΡ Α' ΕΜΟΣ ΑΤΤΟΝ ΕΤΕΥΕΝ

ΩΚΕΑΝΟΣ ΠΑΧΗΣ ΕΜΠΕΡΑΜΟΣ ΣΟΦΙΗΣ

ΟΥΦΗΤΟΙ ΓΑΡ ΕΜΟΙ ΡΕΛΕΤΑΙ ΚΟΝΙΣ ΕΝΔ' ΑΧΕΡΟΝΤΙ

ΤΜΝΗΣΩ ΤΗΝ ΕΗΝΩ ΑΝΕΡ ΕΥΓΕΒΙΕΝ

ME-

ΜΕΜΝΕΟ Κ' ΕΝ ΖΩΟΙΣ ΕΜΕΘΕΝ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑΚΙ ΤΥΜΒΩΙ
 ΣΤΕΙΧΟΝ ΑΠΟ ΒΛΕΦΑΡΩΝ ΔΑΚΡΥ ΑΠΟΙΧΟΜΕΝΗΙ
 ΚΑΙ ΛΕΤΕ ΠΟΠΙΛΙΗΝ ΕΤΔΕΙΝ ΑΝΕΡ ΟΤ ΘΕΜΙΓΟΝ ΓΑΡ
 ΘΗΗΣΚΕΙΝ ΤΟΙΣ ΑΓΑΘΟΙΣ ΑΛΛ' ΤΠΝΟΝ ΗΑΤΗ ΕΧΕΙΝ

Ποπλίης τάφος ἔπος ἀνὴρ δ' ἑμὸς αὐτὸν ἱτάειν

Ὀκεανὸς, πόσις ἐμπύρεμος σοφίης.

Οὐφῆτοι γὰρ ἐμὲ πύλαται κόπης· ἐν δ' Ἀχέρουτι

Ἰμνήσω τῷ σῷ δ' ἀντὶ Δισβίης·

Μίμνεις κ' ἐν ζώοις ἐμίδεν, καὶ πολλὰ τὴν τύμβω

Σπείσων ἀπὸ βλεφάρων δάκρυ ἀπορχομένη·

Καὶ λίπε Ποπλίην· ἔδον ἄνερ, εἰ θιμντὸν γὰρ

Θήσκειαν εἶναι ἀγαθὸς, ἀλλ' ὕπνῳ ἰδὼν ἔχων.

Sic ego vertebam.

Popiliae hic tumulus : mihi vir meus ille sophia

Luclytus omni-gena condidit Oceanus.

Sum levis ipsa cinis ; tamen hic Acherontis ad undas :

Laudabo insignem te pietate virum.

Dum visis , memar esto mei , nec saepe jacenti

Non , rogo , libamen funde pias lacrimas .

Popiliam dormire puta ; stata namque probis est

Duleis & alta quies , at periisse nefas .

1. Nescio, unde apud Fabrettum in mentem venerit, ter-
 tii versus initium interpretari *Hujus enim cardo cinis meus*.
 An quod Apulejus *init. de mundo* terram appellat *cardinem*,
 circa quem caelum vertitur, ideo Popiliae cinis interpreti vi-
 sus est cardo Oceani, quia ille totus in luctu, tanquam fores
 in cardinibus, verteretur? nihil hujusmodi in textu graeco.

X V I I.

Fabrett. IX. pag. 612.

D . . M.

FABRO . AVGVRIQ

CVI . VIX . ANN . V . M . VII . D . XII

ET . CAECILIAE . SABINAE

CONIUGI . RARISSIMAE

QVAE . VIX . ANN . XXII . M . V . D . VII

FA-

Q. FABIVS . AVGVKINVS . DE . SE
 BENEMERITIS . FECIT
 PER . HAEC . SEPVL CRA . PERQVE
 QVOS . COLIS . MANES
 HIS . PARCE . TVMVLIS . INGREDI
 PEDEM . SABPE
 SIC . NVNQVAM . DOLEAS
 ATQVE . TRISTE . SVSPIRES
 QVANTVM . DOLORIS . TITVLVS
 ISTE . TESTATVR

Gudius p. 272. 1. habet in quinta lin. m. 11. Et refert hunc titulum ad tempora Caracallae, qua de causa, ipse noverit. Ceterum elegantissimi jambi praetereuntem orant, ne sepulcrum laedat, eundemque avere jubent, sicut loquacula & post mortem femina apud Fabretum *III. p. 121. Havete*, inquit, *amici & anticae: boni Eutyche, & Oeconome, & Princeps, ago memoriae vestrae gratias* B B, hoc est *boni boni*, sive, ut Scalligero ad Grut. p. 284. placet, *bonis, bonis*, nimirum optimis, formula apud Grut. nota p. 935. *Amici Optimi Avete*.

X V I I I.

Astigi in vico Petri Barbae. *Inscr. Don. Cl. XII. p. 399.*

L. PETRONIVS . L. F. PRIMVS

HIC . SITVS . EST
 VXOR . CARA . VIRO . MONV
 MENTVM . FECIT . AMANTI
 OPTARAM . IN . MANIBVS . CONIV
 GIS . OCCIDERE
 QVEM . QVIA . FATA . NIMIS . RAPVERVNT
 TEMPORE . INIQVO
 OSSIBVS . OPTO . TVIS
 SIT . PIA . TERRA . LEVIS

I.

1. Haec precandi formula saepe est in lapidibus per compendium exarata: ita in cujusdam Lupercillae monumento in Perſii Trevii *Miscell. p. 118. p. 1. s. h. s. e. s. t. t. l. poni jussit* sibi: *hic situs est: sit tibi terra levis*.

XIX.

XIX.

Rosin. Antiq. Rom. III. 3.

LAEVITIAE CONIVNX PETRONIA FORMA PVDORIS
HIS MEA DISCEDENS SEDIBVS OSSA LOCO
PARCITE VOS LACRIMIS DVLCES CVM CONIVGE NATAE
VIVENTEMQVE DEO CREDITE FLERE NEFAS

XX.

In quodam castro Perusino. Gud. p. 291.

QVISQVIS . AMORE . VOLENS . SOLIDO . TRANQVILLVS . ET . ALTA
PACE . FRVI . MAIORA . FVGE . ET . NIMIS . ALTA . CAVETO
QVIN . ETIAM . VITARE . PAREM . LICET . OBSTREPAT . ERROR
PVBLICVS . ADMONEO . FIDVM . TIBI . IVNGE . MINORIS
PECTVS . VBI . OBSEQVIVM . PERNOX . HVMILESQ. VICISSIM
BLANDITIAE . DVLCISQ. TIMOR . RES . COGNITA . PAVCIS
ALTA . PETVNT . OMNES . VTINAM . MIHI . TALE . DEDISSEM
CONSILIVM . SED . COGIT . AMOR . PERQ. ARDVA . VINCTVM
LVCTANTEMQVE . RAPIT . VICTOR . FVIT . ILLE . DEORVM
MOLLIAQ. HERCVLEIS . APTAVIT . PENSA . LACERTIS
TV . CVI . LIBERTAS . SALVA . EST . TIBI . CONSVLE . EORVM

XXI.

In Varhel Transilvan. olim colon. Zarmiz.

Ex Gudio pag. 291.

D . M

HIC . PIETATIS . HONOS
HAEC . SVNT . PIA . DONA
MARIYI . CVI . MVLTVM
DILECTA . FVI . EGO . MAR
CELLINA . PRO . MERITIS
h^c CERNIS . QVE . MICH
SOLVS . CONIVNX
AELIVS . *h*^c COQVE . POST
OBITVM . MEMOR
AMORIS . DICAT

X X I I.

In horto Paganorum sub Caserta .

Ald. Manut. Orthogr. pag. 311.

APOLLONIA . . QVAE . . VOCITABAR
 LAPIDE . . HOC . INCLVSA . . QUIESCO
 IPSO . . MIHI . . FLORE . . IVVENTAE
 RVPERVNT . . FILA . . . SORORES
 ANNOS . . POST . . DECEM . . ET . . OCTO
 VETVERVNT . . VISERE . . . LVMEN
 VNVM . . SORTITA . . . MARITVM
 SERVAVI . . . CASTA . . . PVDQREM
 . MATER . MISERA . . HQC . . MONVM.
 EXTRVXIT . . OLYMPIAS . . . AMENS
 HAEC . SVNT . BENE . VIVE . VIATOR

X X I I I.

Romae apud Antonium Borionium .

1. BASSA VATIS QVAE LABERI CONIVGA HOC ALTO SINV
 FRVGI MATRIS QUIESCIT MORIBVS PRISCIS NVRVS
 2. ANIMVS SANCTVS CVM MARITO SI ANIMA CAELO REDDITA EST

Fornice interjecto sequitur .

- PARATO HOSPITIO, CARA IVNGVNT CORPORA.
 HAEC RVRSVM NOSTRAE SED PERPETVAE NVPTIAE
 3. IN SPICA ET CASIA ET BENE DORA STACTA ET AMOMO
 INDE ORO GRAMENVE NOVVM VEL FLOS ORIATVR
 VNDE CORONEM AMENS ARAM CARMENQ MEVM ET ME
 4. PVRPVREO VARVM VITIS, DEPICTA RACEMO
 QVATTVOR AMPLEXA EST VLMOS DE PALMITE DVICI
 SCENALES FRONDES DETEXVNT HINC GEMINAM VMBRAM
 ARBOREAM PROCERAM ET MOLLIS VINCLA MARITAE
 5. HIC CORPVS VATIS LABERI NAM SPIRITVS IVIT
 ILLVC VNDE ORTVS QVAERITE FONTEM ANIMAE
 6. QVOD FVERAM NON SVM SED RVRSVS ERO QVOD NON SVM
 ORTVS ET OCCASVS VITAQVE MORSQVE ITID. EST

1. Laberius celebris fuit poëta mimographus, Julio Caesari carus, quem & annulo equestri donavit, & ludis suis produ-

duxit : sed quum jussisset ire sessum , omnes equites ita se coarctarunt , ut venientem non reciperent : *Macrob. Saturn. II. Gell. II. 9. Senec. III. declam. 11. 18.*

2. De ethnicorum superstitione circa animarum , quae se mutuo in vivis amaverant , conjunctione in Elysiis vid. *Dissert. num. XVIII.*

3. DORA idest odora . Confer Persium *Sat. I. 38.*

*Nunc non e Manibus illis ,
Nunc non e tumulto fortunataque favilla
Nascentur violae ?*

4. VARVM pro varium seu varie depicta vitis .

5. Tametsi ex his verbis , & quae sequuntur , hic titulus ad Christianos pertinere videatur : tamen ara floribus coronanda v. 8. , Castores in lateribus sculpti , serpens in operculo signa sunt Ethnicorum . De animarum e caelo lapsu , & ad caelum reditu vid. *Diff. II. num. 18.*

6. Vel resurrectio , de qua Plato in Phaedone , & in Politico , vel Pythagorae metempsychosis hic indicatur , quam Pythagoras in Aegypto aut didicit , aut altius animo infixit . Aegyptios enim id dogmatis admisisse , animas post aliquot annorum millia suis corporibus restitutum iri , cum historiae pater testatur in *Euterpe* , tum copiose docet Athanasius Kircherius in *Oedipi Aegypt. Syntagm. 13. cap. 2. Vol. III.* Litterarum testimonia si deessent , rem satis indicarent sepulcra ipsa , & plantities illa a maximo mumiarum numero , qui adhuc superest , dicta *mumiarum campus* , de cujus situ , natura , & usu testis oculatus prolixè scribit Bened. de Maillet *Description del' Egypte pag. 275. seqq.* Metempsychosis ergo , ut dicebam , in hoc versu latet , nisi mavis Stoicorum opinionem , qui statuebant corporum ad vitam reditum , unde Plinius Epicuri de grege porcus Democritum irridebat *H. N. VII. 55. Similis & de aservandis corporibus (melle) hominum est reviviscendi promissa a Democrito vanitas , qui non revixit ipse .* Vid. Clemens Alex. & Origen. apud Huetium in *Concordia Ration. & Fid. II. 22.*

X X I I I.

Epidauri in Illyria . *Gud. pag. 247.*

CONNVBII . DECVS . EGREGIVM . LVX . ALMA . PARENTVM

EXIMIVMQ. BONVM . CORPORIS . ATQ. ANIMI

INVIDIA . FATI . RAPITVR . VINCENTIA . FLORENS

ET . NVNC . ANTE . PATREM . CONDITVR . HELYONEM.

QVIN . POTIVS . CORPVS . NAM . MENS. . AETERNA . PROPECTO

PRO . MERITIS . POTITVR . SEDIBVS . ELYSIIS

X X I V.

Arelate de muro domus exsculpsit

Cl. Maffejus in Antiq. Gall. Epist. XV. p. 70.

DEBITA CONIVGIO APELLES PIA CARMINA SCRIBIT

QVAM RAPVIT MORS INIMICA VIRO

HAEC DEBENT MEMORES POSTREMA IN MORTE REFERRE

OB REQUIEM GRATAM QVAM PIA CVRA DICAT

CONIVGIS OFFICIVM TESTATVR CARMINE PARVO

EXTREMVMQVE TIBI REFERO MVNVS

DVLGIS CASTA VIRO REVERENS PIA CARA FIDEETS

TOT DAMNA AMISSA CONIVGE LVRE FLEO

TE LAPIS OBTESTOR BEVITER SVPER OSSA QVIESCAS

ET MEDIAE AETATI NE GRAVIS ESSE VELIS

SEX POMPEIVS APELLES CONIVGI INCOMP

Garrulus hic Apelles totus in conjugis laudibus occupatus, ejusdem nomen reticuit, secundum versum pede fraudavit, sextum mancum edidit corruptumque . In secundo v. Cl. Jacobus Tollius, qui prior edidit inscriptionem, addit MOESTO..

X X V.

Romae . *Ferrett. p. 152.*

LAOMEDON . GENVIT . RAPVIT . TIRYNTINVS . HEROS

MI . SOBOLES . AIAE . EX . TELAMONE . SATVS

TITIVS . FECIT

Exsculptum distichon ex statua armati viri puellam rapientis, nempe Hesione, quae alligata scöpulo, quum ceti ingluviem timebat, ab Hercule liberata fingitur, & in uxorem Thelamoni data genuisse Ajacem . *Ovid. Metam. II.*

XXVI.

XXVI.

Romae . *Ex Inscr. Donianis Gorii Cl. XII. p. 395. n. 15.*

D M

1. ANTONIAE L. F. MAVRAE

MARITAE . PHISSIMAE . DVLCISSIMAE

KARISSIMAE . TI. CLAVDIVS . SPERATVS . MARITVS

INFELICISSIMVS . V. A. XXXIII. D. XXXIX.

ITALA ME RAPVIT CRVDELI FVNERE TALLVS

DVM FOVEO ASSIDVA SEDVLITATE VIRVM

2. IN FRONTE . P. V. IN AG. P. VIII

1. Fabrettus *IV. pag. 299.* inemendatam habet hanc inscriptionem, cui locum haec Classis praebet, quia etsi maritus libertus fuerit, Antoniam tamen L. Antonii filiam licet suspicari fuisse ingenuam. De his matrimoniis sermo erit in Diff. IX.

2. Quanquam *in fronte* latitudo, *in agro* longitudo, ex unanimi eruditorum consensu, designetur, utraque tamen ab agri frontisque mensura distinguitur apud Vignolium *de Column. Antonin. pag. 217.* ubi haec est clausula *in agro* PEDES XIII. IN FR. PED. XI. LATVM PEDES XXI. LONGVM PEDES XII. In novo Thes. Murator. *pag. 840. n. 7.* M. Percennii M. F. Oufentina tribu, militis Praetoriani statuae est ita inscriptum ad latus dexterum H. M. LAT. ANTE PORT. PED. XII. A RETR. P. XV. ad lacvum latus SACEL. IN. FRONTE. PEDES. VIII. IN AGR. PEDES XIX. nempe pedes XI. cum semisse.

XXVII.

Romae in hortis Mediceis . *Ferrett. p. 219.*

D M

CLAVDIAE . LEPIDILLAE . EX . PROVINCIA . BELGICA

AMBIANAE . FECERVNT . LIBERI . EIVS . LEPIDVS . ET . TREBELLIVS

MATRI . OPTIMAE

1. HIC . MATRIS . CINERES . SOLA . SACRAVIMVS . ARA

2. QVAE . GENVIT . TELLVS . OSSA . TEGAT . TVMVLO

1. Sola ara cenotaphium exprimit, quo filiorum amor matrem honoravit, ejusque cineres in patriam transferri iussit.

2. Phrasim huic similem Gruterus habet *p. 636. Mater*

Ge-

Genuit, Mater Recepit. Terra cum Diis Manibus conjuncta erat, ideo *Sveton. in Tib.* 77. pars, ait, Tiberium in Tyberim clamitabant, pars terram matrem, Deosque Manes orabant, mortuo sedem ullam, nisi inter impios, darent.

X X V I I I.

Romae apud Martium Milesum in tabula ornata coronide, & circumquaque myrtea corolla. *Inscr. Donian.* p. 558. 24.

ΤΗΝ ΔΙΟΣ ΑΜΦΙΠΟΛΟΝ ΜΕ ΧΕΛΕΙΔΟΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙ ΒΩΜΟΙΣ

1. ΣΠΕΝΔΕΙΝ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΓΡΗΙ ΤΝ ΕΠΙΣΤΑΜΕΝΑΝ

2. ΕΥΤΕΚΝΟΝ ΑΣΤΟΝΑΧΗΤΟΝ ΕΧΕΙ ΤΑΦΟΣ ΟΥΤΑΡΑ ΜΑΤΡΩΣ

ΔΗΙΜΟΝΕΣ ΗΜΕΤΕΡΗΝ ΕΒΛΕΠΟΝ ΕΥΣΕΒΙΗΝ

3. DJS MANIBVS CHELIDONIS SA
FLORIA CHELIDON I

VIXIT ANNIS LXXV

IN AGRO P. XIV. FR. P. XII.

H M H N S

Tetraстichon ita restituit Cl. Hagenbuchius *Diatr. de Gr.*

Thef. Murator. marm. p. 24. *Tiguri edit.* 1747.

Τῷ Διὸς ἀμφίπολόν με Χελεῖδονα, τῷ ἐπὶ βώμοις

Σπένδαν ἀθανάτων γῆραι εὐπισταμένῳ,

Εὐτεκνον, ἀσπονάχῃτον, ἔχει τάφος. Οὐ γὰρ ἀαυεῶς

Δαίμονες ἡμετέραν ἔβλεπον εὐσεβίην.

Sic ego utcunque.

Sacra Tonantis erat quae mysta Chelidon, in aris

Libabatque Deum ὧ gnara litabat anus,

Post faustam hic sobolem jacet haud gemebunda. Beator

Non pietas potuit nostra movere Deos.

1. Hagenbuchii critice emendantur Muratorius, & Leichius: hic enim p. 487. in *specim. notar.* ὧ emendation. ad Gr. *Inscr. a cel. Muratorio edit.* in 2. versu ex ΓΡΗΙ ΤΝ facit γῆριν, alludique existimat ad Χελεῖδόνος vocem, sive hirundinem, quando satis erat luxata jungere, ac reponere ΓΡΗΤΝ, sive anum nempe mulierem annor. LXXV.

2. Muratorius p. 1450. n. 1. & Leichius pro ΑΣΤΟΝΑΧΗΤΟΝ dant, ille ΑΣΤΟΝΑΧΤΟΝ, hic ἀσπονάχθον, vertuntque alter aetate ple-

pfenam, alter lugentibus omnibus . Rectius, ut solet, Hagenbuchius *loc. cit. pag. 23.* conservat ἀσπιδχοῦς, ἔ, ὀ, ἦ, id est non gemens, non gembundus, cui nimirum tranquilla & placata omnia fluunt, idem ac ἀσπιδχοῦς, ut σπιδζω & σπιδχίω . In eadem linea Muratorius pro ΜΑΤΡΩC, ut in Gorii Doniano carmine, habet ΜΑΧΡΩC, ac jungens τῶπος μαχρὸς interpretatur in hoc profundo tumulo, itaque imposuit Leichio Μάχης, procedenti pro Μάχης .

3. Muratorius ut in penultima lin. tituli Latini de suo intrudit alteram IN ante FR. Donianum; ita in primo versu post SA dat lacunae indicia, nec sub A ponit I . Porro SA & I explicari omnino debent SACERDOTIS IOVIS, id manifeste docentibus, quae praeceunt, Graecis verbis, ubi Chelidonem fuisse apparet ΤΗΝ ΔΙΟΥ ΑΜΦΙΠΟΛΟΝ . Vid. *Hagenkuch. loco citato p. 26.*

X X I X.

Tarracinae . *Fabrett. X. p. 799. n. 209.*

IMMITIS FERRO SECVIT MEA COLLA MARITVS
DVM PROPERO STRICTI SOLVERE VINCLA PEDIS
DIRVS ET ANTE THORVM NVPER QVO NVPTA COIVIT
QVO CECIDIT NOSTRAE VIRGINITATIS HONOS
NON CVLPA MERVISSE PRAESENTIA NVMINA TESTOR
SED IACEO FATI SORTE PEREMPTA MEI
DISCITE AB EXEMPLO CRISPINAE DISCITE PATRES
NE NVBAT FATVO FILIA VESTRA VIRO

X X X.

Romae . *Ferrett. p. 72.*

1. INGRATAE . VENERI . SPONDEBAM . MVNERA . SVPPLEX
EREPTA . CONIVX . VIRGINITATE . TIBI
PERSEPHONE . VOTIS . INVIDIT . PALLIDA . NOSTRIS
ET . PRAEMATVRO . FVNERE . TE . RAPVIT
2. SVPREMVVM . VERSVS . MVNVS . DONAMVS . ET . ARAM
3. ET . GRATAM . SCVLPSIT . DOCTA . PEDANA . CHELYM
ME . NVNC . TORQVET . AMOR . TIBI . TRISTIS . CVRA . RECESSIT
4. LETHAEQVE . IACES . CONDITA . SARCOPHAGO

1. In-

1. Intellige Venerem Cinxiam, de qua supra: fortasse hic potius sermo spectat ad Venerem *Barbatam*, Romae cultam cum pectine & barba, ad quam matres confugiebant masculae prolis desiderio. Boxbornius *Quaest. Rom.* 27. Gellius *IV.* 3. & *XVII.* 21. nuptias quoque ab Ethnicis contractas docet *liberorum procreandorum causa*; & Melissus *ibid.* *XVIII.* 6. matronam esse dictam ait *a matris nomine non adepto jam, sed cum spe & omine mox adipiscendo*, unde & matrimonii vox. Senator Bonarrotius *Mus. Carpin. tab. XXXII.* p. 418. huc traducit Crispinae Commodi uxoris numisma, in quo Concordia maritalis innixa cernitur spei (futurae prolis), quam Plutarchus *Sympos. IV. quaest. 4.* omnium rerum humanarum suavissimum quoddam veluti condimentum nuncupat.

2. Arae in sepulcris non raro, ut Gutherius putat *de Jur. Man. II.* 19., sed frequenter occurrunt *Offerendaria* ab offerendo dictae, in quibus liba offerebantur, mittebanturque inferiae Manibus, sicut indicant tria foramina in operculo urnae marmoreae capitolinae in primo conclavi.

3. *Pedana* Ferretius interpretatur *Paeana*, hymnum in Apollinis, aliorumque laudem. Rectius existimaverim, poetriam fuisse aliquam, quae marito versus dederit lapidi inscribendos. Revera chelym hoc loco non pro musico instrumento, sed pro versibus sumendam apparet ex marmore, ubi nulla chelys insculpta, sed in lectulo conjuges accumbentes, tum astantes ad tripodem, coronae, candelabra accensa, aviculae, & cycni. Ceterum *Pedana* originem trahit a *Peda*, quae vestigium humanum significat, unde vel docta manus, vel doctum vestigium, idest sculptura nobilis indicatur. Vid. *Lauremberg. Statig. pag. 327.*

4. Sarcophagus lapis *Assius*, quo corpora absumi refert Plinius *II.* 96. & *XXXVI.* 17. *intra quadragesimum diem exceptis dentibus*. Frequens illius apud Graecos usus, eumque Latini pro sepulcro usurpant: Juvenal. *Sat. X.* 171.

*Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit.*

XXXI.

XXXI.

In Montebello.

T. TRUPPICVS . T. F. PAPIRIA T. F. TERTIA
 CERNIS . VT . ORBA . MEIS . HOSPES . MONVMENTA . LOCARE
 ET . TRISTIS . SENIOR . NATOS . MISERANDA . REQUIRO
 EXEMPLIS . REFERENDA . MBA . EST . DESERTA . SENECTVS
 VT . STERILES . VERE . POSSINT . GAUDERE . MARITAE

T. TRUPPICVS T. F. fecit

Extat apud insignem Marchionem Maffejum *Offervaz. letterar. Vol. VI. pag. ultima*. In lapide tria capita insculpta sunt, matris, ac duorum filiorum.

XXXII.

In Vaticano.

- INNOCVVS APER ECCE IACES NON VIRGINIS IRA
 NEC MELEAGER ATROX PERFODIT VISCERA FERRO
1. MORS TACITA OBREPSIT SVBITO FECITQ. RVINAM
 2. QVAE TIBI CRESCENTI RAPVIT IVVENILE FIGVRAM
 3. T. STATILIO VOL APRO MENSORI
 AEDIFICIOR. VIXIT ANN. XXX. M. VIII. D. XV
 T. STATILIVS VOL. PROCVLVS
 4. ACCENSVS VELATVS ET ARGENTARIA
 EVTYCHIA PARENTES FILIO OPTVMO ET
 ORCIVIAE ANTHIDI VXORI EIVS SIBIQVE ET SVIS
 LIBERTIS LIBERTABVS POSTERISQ. EORVM

Exscriptus titulus ex Opusculo Praefulis Michaëlis Mercati (*Consideraz. sopra il V. Avvertim. del Sig. Latino Latini*) qui hos versus extitisse ait in pereleganti marmore in hortulo Simplicium, insito paratoque ad commune bonum iussu S. Pii V. P. M. Anaglypha continebant mensorem cum alato Cupidine, & torvo sue ad cognomen significandum, utrinque ad latera varia artis instrumenta, & inter cetera mensuram pedis antiqui in XVI. digitos divisi, qualis est in Jul. Frontino *de Aquaeduct.* De menforibus aedificiorum, qui fabros murarios a turpi quaestu absterrebant, vid. *Plin. Epist. ad Trajan. X. 20.* Nuper de menforibus docte scripsit P. Paciaudius.

Q

1. Mor-

1. Mortis genus tam hodie horrificum, ut nunquam alias. Nec enim, credo, ullo unquam tempore repentina mors, uti aetate hac nostra, grassata est.

2. IUVENILE pro juvenilem more veterum: Ennii fragmenta: *Virgine nam sibi quisque domos Romanu rapit sua*

3. Michaël Mercat. legit *Volapro*, sed dividendum est *Vol. Apro*, ut intelligatur *Voltinia* tribus. In lapidibus enim semper Tribus locum tenet medium inter nomen gentilitium, & cognomen: in quo errarunt Sertorius, & Begerus; ille *Monum. Patavin. p. 77.* AVRELIO INSTINO APIONI VETERANO legit *veturia* tribu: hic in *Spicileg. Antiq. Part. III. num. 2. L. CORNELIUS V. F. GALERIA CINNA* interpretatur Lucium Cornelium Galium Cinnam.

4. De accensis vid. Salmasius *Op. postumo de milit. Rom. XIV. & XV.* Erant pars militiae ultima, ac ne milites quidem, sed extra numerum adscripti, mortuis subrogandi. Alii, & quidem libertinae conditionis, erant consulum, & magistratuum ministerio addicti. *Cic. ad Q. Fr. I. 1.* Lipsius *Elect. I. 23.* Rosinus *Ant. Rom. VII. 48.* Accensi Velati collegium & fodalitium componebant ad sacra pertinens, qui honor nonnunquam & libertis patuit, *Velatii* dicti, sicut *Centonarii* a collegio centonariorum. *Fabrett. VI. p. 433. seq.*

X X X I I I.

Mus. Veron. p. 63. Tab. IV. fig. 9.

ΠΟΛΛΑ ΠΕΡΙΓΕΝΟΤΧΑΙΡΕ
ΔΙΚΙΝΝΙΑΧΑΙΡΕΔΙΚΙΝΝΙΑΕΛΕΝΗΧΑΙΡΕ
ΔΑΙΝΕΟΣΣΤΗΛΗΜΕΠΕΡΙΞΕΧΕΙΕΚΔΕΜΕ
ΠΑΣΤΩΝΝΤΜΦΗΝΚΑΙΧΘΑΛΑΜΩΝΗΡΠΑΣΑ
ΦΝΩΣΑΙΔΑΣΠΟΛΛΑΝΑΤΤΡΑΦΟΝΕΤΣΙΑ
ΠΩΝΜΝΗΜΗΙΑΤΕΚΝΟΤ

Πόλλα Πειργόου χαῖρε,

Δικιννία χαῖρε, Δικιννία Ἐλένη χαῖρε.

Δαῖνιος στήλῃ με πείρξῃχει ἐκ δὲ με παστῶν

Νύμφην καὶ θυλάμων ἤρπασ' ἄφνωσ' Ἀΐδας

Πόλλαν, λυγρὰ γονῶσι λιπῶν μνημῆϊα τέκνα.

Ita

Ira Cl. Maffejus distinguit Graecum, & latine vertit.

Polla Perigenis fil. Vale,

Licina vale, Licinia Helena vale.

Marmoreus cippus me circumit, eque cubili

Sponsam, atque ex thalamo rapuit me Pluto repente

Pollam: maesta patri, & matri monumenta reliqui.

Cl. Muratorius Vol. III. p. 1727. n. 9. diverso linearum ordine, secus, ac in autographo, dat hunc lapidem, legitque in 2. versu ΑΦΝΩ Γ, in 3. ΠΩΑΑΑΝ, additque in notis, juvenulae hujus nomen fuisse creditur Licinia Polla, adde, si vis, & Helena, sed ab auctore fortasse hoc additum ad venustatem significandam.

X X X I V.

Romae in atrio Basilicae S. Mariae ad fontem Olei.

1. SI QVIS. FORTE VELIT TVMVLI COGNOSCERE FATVM.

ET QVORVM MAESTVS. CONTEGAT OSSA. LAPIS

ACCIPIAT PAVCIS. NE SIT MORA. LONGIOR AEQVO.

SI TVMVLVVS. TENEAT QVEM VOCAT IPSA VIA.

NIC SITVS EST ANNIS PLENVS. VITAQVE BEATVS.

2. ET LAETVS OMNI MORE RHODANTHION

NEC SIT MIRVM QVOD COMIS QVOD DVLCIS AMOENVS.

IN VITA. FVERIT. NOMINE. FLORIS ERAT.

HVNC CONIVNX TALEM NIMIO. DILEXIT. AMORE

3. INQVE. DIEM VITAE VNA. FIDE. COLVIT.

ET ^{se} POSQVAM FATIS. MORIENTIA. LVMINA. SOLVIT

SVPREMVMQVE. SVIS. REDDIDIT OBSEQVIVM

4. INVITA HOC MVNVS. CONIVNX VICTORIA FECIT.

QVODQVE VIRVM VICIT AEGRA DOLORE FVIT

SED QVONIAM FATIS. NVLLI EST. OBSTARE POTESTAS.

QVIN TENEANT. CVRSVM QVEM STATVERE. SEMEL.

QVOD SOLVM LICVIT CONIVNX. FIDISSIMA FECIT.

POST ILLVM NVLLI. FAS. VIOLARE. TOROS

SERVATAMQVE DIV VITAM. HABITAMQVE. PVDICE.

POST MORTIS CASVM PERTVLIT AD TVMVLVVM.

NAMQVE SIMVL POSITA EST. FATIQVE. TENETVR. EODEM.

QVODQVE MODO POTVIT MORTE SECUTA VIRVM.

Q 2

HARC

HAEC EST SANCTA FIDES. HAEC SVNT FELICIA VOTA.

5. AMPLEXVS VITAE I. REDDERE POST OBITVM

FORTVNATI AMBO. SI QVA. EST. EA GLORIA MORTIS.

QVOS IVNGIT TVMVLVS. IVNXERAT VT THALAMVS.

1. Jo. Marangonius, qui hunc lapidem nactus est in via Salaria prope vineam, vulgo della *Bandiera*, edidit in *Append. post notas ad Acta S. Victorini an. 1740.* existimavit ad reipub. tempora pertinere. Commendator Victorius eodem, quo re-
pertus fuit, anno 1739. lapidem prodidit *Diff. Glyptogr. p. 115.*, ejusque antiquitatem tuetur ex ipsa. scribendi. ratione. Re vera litterae optime sculptae sunt: interpunctiones, seu puncta ipsa formam referunt triangularem: 1 parum distat ab i: tum a caret pferunque linea transversali instar lamdae Graecorum, de qua scribendi ratione vid. Maurus Terentianus *de Syllabis*: item c habet formam c more vetusto, antequam Spur. Carbi-
lius litteram c reliquis adjecisset. Vid. *Plutarc. in Q. R., Isidor. Origin. l. 26. Auson. de monosyll. Graec. & Lat. v. 1134. Raderus Fornerius l. Ren. Quotidian. 15. Herman. Hug. de prima scrib. orig. 1. 4. 7. & alii.* Contra Muratorius *Vol. III. Thes. Ant. p. 1737.* in versu 12. legit SUPREMISQVE, in 22. QVO-
QVE sic certe intelligendum, sed lapis habet quodque: in ultimo IVNXIT pro jungit, atque hoc monumentum traducit ad tria prima secula aerae Christianae, quibus temporibus Victoriae nomen fuisse in usu multa testantur apud Gruterum marmora. Confer *Append. ad Vaillant. Vol. III. numism. Imp. Rom. Praest. p. 14.* edit. Romae 1743. Sed conjectura nominis, ut monumenti aetas conjiciatur, mihi tanti non est, quanti cina-
barum, quo complures obductae litterae cernebantur. Cina-
bari enim, & minii in lapidibus frequens fuit apud Christia-
nos usus. An ergo Christianorum lapidibus hunc adscriben-
dum putem? Quo minus id faciam, impedimento est, inscrip-
tionis sententia tota, & vox Fati saepissime repetita, quam et si Christiani veteres identidem usurparint, nunquam tamen hoc modo. Vid. *Fabrett. Ant. Inscr. p. 112. num. 276.* Com-
mendator Victorius *Diff. Philologic. pag. 7. seqq.*

2. Mar-

2. Marchio Maffejus *Mus. Veron.* p. 174. a nomine 'Pó-
sanos, non Rhodanthion, sed Rhodanthidion incidi debuisse
 notat. Mazochius *de Ascia* pag. 130. Rhodanthirion italice
 idem ait esse, ac *Fior di rosa*. Martialis a nominis etymo-
 logia IX. 12. sic laudat Earion Domitiani puerum:

Nomen cum violis, rosisque natum,

Quo pars optima nuncupatur anni:

Nomen nobile, molle, delicatum.

Dicant Earion tamen poetae,

Sed Graeci, quibus est nihil negatum.

3. De prosodia, & interpunctione nil mirum occurrat,
 si legas, quod Cicero in *Oratore* animadvertit de poetis ve-
 tustissimis, ac etiam aetatis suae.

4. Illustis praeceteris Victoria fuit Victorini mater,
 tanta apud exercitum auctoritate, ut a militibus & mater
 castrorum appellata, & ea suadente Victorinus consecratus
 fuerit. Post filii ac nepotis mortem, quos ipsa voluit, impe-
 ratores ab exercitu renunciari iussit. Vide *Pollion. & Vail-
 lant. loc. cit.*

5. Idem Mazochius *loc. cit. & Comment. de titul. Amphit.*
 p. 153. col. 1. citra dubium existimat I positam pro ei. Nam
 in Plautus usurpat in *fragm. Boni im miserantur, illum ir-
 rident mali: Macrob. Saturn. l. 4. si nox furtum factum sit, si
 in aliquis occisit, jure caesus esto*. Plautus quoque in *Mil. l. 1.*
 habet *ibus pro iis: ibus dinumerem stipendium*. Olim ergo
 erat pronomen is, gen. is, dat. i, accus. im, abl. i. Vid. plu-
 ra *loc. cit.*

X X X V.

Romae inventus lapis extra portam Salariam.

ΔΟΙΩCΙΠΠΟΜΕΔΟΝΤΑΘΟΜΑΧΘΩΝΑΔΕΚΑΛΤΠΤΗ.

ΠΑΙΔΑΤΕΚΑΙΓΕΝΕΤΑΝΑΜΦΩΑΠΟΦΘΙΜΕΝΩC

ΠΑΙΔΑΜΕΝΕCΔΙΑΝΕCΙΟΝΤΩΝΧΗΡΑΤΕΘΕΝΤΑ

ΔΕΕΙΑΔ'ΑΝΔΕΤΑΦΗΓΗΡΑΟCΙΠΠΟΜΕΔΩΝ

ΑΜΦΟΤΕΡΟΙCΔΕΠΕΘΗΚΕΧΤΤΑΝΚΟΝΙΝΙΠΠΟΔΑΜΕΙΑ

ΜΑΤΗΡΠΟΙΚΙΛΙΩΕΚΓΟΝΩΑΜΦΟΤΕΡΩΝ

CCO

ΟΣΦΙΣΙΤΩΣΔΕΤΑΦΩΣΕΝΕΩΣΑΤΟΤΕΙΧΙΣΕΔ'ΑΙΔΑΝ

ΠΑΠΠΩΙΚΑΙΘΕΙΩΙΛΟΙΣΘΟΤΑΤΑΣΧΑΡΙΤΑΣ

Δοιὼς Ἴππομέδοντας ὁμόχθων ἀδικαλύπτῃ

Παῖδά τε, καὶ γυίταν ἀμφω ἀποφθιμύως·

Παῖδα μὲν εἰς λαίαν ἐπόντων χῆρα πέννται,

Διξιάδαν δ' ἐπέσκει γηραὸς Ἴππομέδων.

Ἀμφοτέρῃς δ' ἐπέσκει χυτὰν κόνην Ἴπποδάμεια

Μήτηρ, ποικιλίᾳ ἐκγόνω ἀμφοτέρων.

Ὁ σφίσι πασδὲ τάφῳς ἐπέσκει, τέχῃς δ' Αἶδαν

Πάππῳ, καὶ Θεῷ λοισδοπάτας χείρας.

Interpretis nomen contractum litteris i. s. Fabrettus *Antiq.*

Inscr. IV. n. 216. legit, Jacobus Sirmondus.

Haec una geminos tellus tegit Hippomedontas,

Natum, & patrem, ambos morte obita exanimas.

Filius ingressus manus est qua laeva locatus,

Ad dextram senior conditus Hippomedon.

At terram ambobus superintulit Hippodamia.

Agnati amborum Poecilii genitrix,

Haec illis qui busta novat conditque sepulcra,

Matri, fratri, & avo dona suprema dicans.

Magis emendatam, quam Fabrettus *loc. cit.* & Muratorius p. 1464. habet hanc inscriptionem in suis adversariis, quorum mihi copiam benigne fecit, P. Paul. M. Paciaudius Cler. Reg. inter sacros Theatini Ordinis Oratores, & Philologos nostri temporis commendatissimos doctorum judicio omnium annumeratus, cujus gratiam mihi nuper conciliavit Marchio Pompejus Frangepanius, eximiae doctrinae vir, & singularis humanitatis. Notat vero Paciaudius, hujus tituli & Dialectum esse Doricam, & haec esse observanda: in primo versu δοιὼς pro δοιὼς, ὁμὰ pro ὁμὲ, ἀδὲ pro ἥδὲ, καλύπτῃ pro καλύπτῃ: in 2. γυίταν pro γυίται, ἀποφθιμύως pro ἀποφθιμύες: In 3. χῆρα pro χῆρα: in 4. διξιάδαν pro διξιάδῳ: in 5. χυτὰν pro χυτῶ: in 6. μήτηρ pro μήτηρ, ποικιλίᾳ ἐκγόνω pro ποικιλίᾳ ἐκγόνω: in 7. πᾶσδὲ τάφῳς pro τέσδὲ τάφους.

XXXV I.

Catanæ in Palatio Senatorum. *Murator. pag. 1736. n. 7.*

ΤΥΜΒΟΝ ΟΡΑΣ ΠΑΡΟΔΕΙΤΑ . . ΡΙΚΛΕΙΓΗΣ

ΡΟΔΟΓΟΥΤΗΣ. ΗΝ ΚΤΑΝΕΝ ΟΥΧ ΟΣΙΩ

1. ΛΑΕΓΙ ΛΕΙΝΟΣ ΑΝΗΡ ΚΛΑΥΣΕ ΔΕ ΚΑΙ ΤΑΡ

2. ΧΥΘΕΑ ΒΙΑΝΙΟΣ ΗΝ ΠΑΡΑΚΟΙΤΙΝ ΚΑΙ

ΒΑΙΗΝ ΣΤΗΛΗ ΤΗΝΔ ΑΠΕΔΕΙΚΕ ΧΑΡΙΝ

ΟΝΟΜΑ ΤΟ ΠΡΙΝ ΜΕ ΠΑΣ ΕΚΛΗΣΕΝ

3. Φ ΕΠΑΓΑΘΩ Φ

4. ΝΤΝ ΔΕ ΡΟΔΟΓΟΥΤΗΙ Η ΒΑΣΙΛΙΔΟΣ

ΤΟ ΕΠΩΝΥΜΟΝ

Leichius Lipsienfis *loc. cit. p. 498.* ita distinguit
emendatque tetrastichon .

Τύμβον ὄρας, παροδείτα, ρικλεϊγῆς, ῥοδoγύνῃς,

Ἦν κτάνεν ὄχ' ὅσῳς λάισι δαινὸς ἀνὴρ.

Κλαῦσε δ' ἐπὶ τάρχῳς Ἀβιάνιος ἦν ᾤδ' ἀκοιτὴν,

Καὶ βαίην στήλῃ τήνδ' ἀπέδωκε χάριν.

Senarios, sive jambicos trimetros distinguit Hagenbuchius:

Ὅνομα τὸ πρὶν, με πᾶς ἐκλήσεν Ἐπαγαθῶ:

Νῦν δὲ Ῥοδoγύνῃ Βασιλίδος τὸ ἐπώνυμον.

Sic ego vertebam .

Nobilis ad tumulum Rhodogunæ, siste viator,

Improbe quam saxis abstulit atra manus .

Iusta sed uxoris dat flens Avienius, isto

Munus & in cippo dedicat exiguum .

Nominis hoc ante dabant cuncti Epagatho :

Moxque Rhodogunen Basilidis vocaverant .

1. ΛΑΕΓΙ vox est praeterita, quasi monstrum, a Muratorio,
& Leichio . Hagenbuchius nusquam non acute cernens *p. 35.*
cit. Diatr. recognoscit in hac voce dativum a λαῖς, sive λαῖς
lapis, vel saxum, citatque Homerum *Iliad. Ω. v. 798.* Post vo-
cem λαῖσι Leichius emendat δαινὸς, Muratorius conservat ΛΕΙ-
ΝΟΣ, vertitque latine *Linus* nomen mariti, quem facit uxoris
interfectorem . Praeterea in fine hujus lin. post ΤΑΡ dat fra-
ctum marmor, sed nihil desideratur .

2. Ha-

2. Hagenbuchius *loc. cit. pag. 36.* legendum putat ΤΑΡΧΤ-
CEA ΛΙΒΑΝΙΟC, ita ut Libanius sit mariti nomen, non Avia-
nius, ac versus reddi latine debeat,

Solvit at uxori flens justa Libanius, isto.

3. ΕΠΑΓΑΘΩ Leichius vertit *Exagatho*. Non illius hanc
culpam arbitror, sed operarum.

4. ΡΟΔΟΓΟΥΝΗΝ ΒΑCΙΑΙΔΟC ΤΟ ΕΠΩΝΤΜΟΝ Leichio
est credita *Rhodaguna Basilidis filia*; sed quia quum duntaxat
Epagatho dicebatur, filia tamen erat Basilidis, ideo res ita in-
terpretanda est, ut, quae prius Epagatho vocabatur, deinde
dicta fuerit *Rhodoguna*, adjecto insuper cognomento, sive si-
gno (utrumque scilicet in lapidibus idem est) *Basilidis*. Vid.
Hagenbuchius *pag. 41. seqq.* Sacula haec vero mulier cogno-
mento ΒΑCΙΑΙC vel ΒΑCΙΑΙΔΟC an rectam Leichio *in curis se-
cundis p. 49. 50. & 90.* suspicandi ansam dederit, forte ean-
dem fuisse, ac Rhodogunen Arsacis Parthorum regis fi-
liam, eruditi viderint. Certe Rhodogunen reginam gravis-
sime conflictatam novimus, quem autem vitae exitum post ma-
riti caedem sortita sit, ignoramus. Quod per vim haec mulier
e vivis sublata fuerit, in eam suspicionem incidit Hagenbu-
chius *Epist. Epigr. pag. 420. seqq.* ideo fortasse reginam di-
ci, quia ab Orco rapta sit, ut Περσεφόνη βασιλίδι adsimilare-
tur. De Orco rapinis *Inscr. 33.* & incidet sermo inferius.

X X X V I I

Romae in aedibus Barberinis.

Fabrett. Ant. Inscr. X. pag. 733. n. 453.

ΜΑΡΚΕΛΛΗΣ ΤΑΦΟΣ ΕΙΜΙ ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΛΕΞΕΙ
ΑΡΤΙΓΑΜΟΣ ΚΟΥΡΗ ΕΙΚΟΣΙΝ ΟΥΣΑΕΤΕΩΝ
ΑΥΤΗΓΕΝΝΗΣΑΣΑ ΚΑΙ ΚΗΔΕΥΣΑΣΑ ΕΠΕΓΡΑΨΑ
ΑΧΘΟΣ ΕΧΟΥΣΑ ΚΡΑΔΙΗΣ ΠΕΝΘΕΟΣ ΟΥΚΟΛΙΓΟΥ

Μαρκέλλης τάφος εἰμι τις αὐτὴ γράμματα λέξει

Ἀρτίγαμος κόρη ἑκοσίων ἑταίρων.

Αὐτὴ γεννήσασα καὶ κηδεύσασα ἐπέγραψα

Ἀχθος ἔχουσα πένθος οὐκ ολίγον.

Sic

Sic ego metricæ .

Marcellae hic tumulus . Quænam ? lapis ipse docebit :

Anno bis decimo nupta puella recens .

Quæ genui atque alui , titulum gemebunda paravi ,

Angorem haud modici corde doloris habens .

Muratorius p. 1707. 3. hunc titulum ita interpretatur ,

Marcellae sum tumulus : quicumque has litteras inspecturus es .

Nuper nupta puella viginti annos (nata) ipsa in partu sibi sepulcrum paravit : tum addit , reliqua uti vitata non attingo .

X X X V I I I .

Burdigalæ . Gruter. pag. 811. n. 1.

ΑΕΨΑΝΑ ΛΟΥΚΙΑΛΗC ΔΙΔΥΜΑΤΟΚΟΥ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΕ

1. ΗC ΜΕΜΕΡΙCΙΟ ΒΡΕΦΗ ΖΩΝ ΠΑΤΡΙ ΘΑΤΕΡΟΝΑΤΤΗ

Αΐψανα Λουκίλλης διδυμάτων ἐνθάδε κεῖται

Ἡς μέρειCο βρέφη, ζών πατρί, θάτερον αὐτῇ

Sic vertit Vinetus .

Ossa gemelliferæ Lucillæ hic sunt sita , cujus

Secunda fuit proles vivens patri , ac altera matri .

X X X I X .

In Aragonia : Murator. p. 1428. 1. In anteriore facie .

SERVAVI THALAMVM GENIO DVLCISSIME CONIVX

SERVANDVS NVNC EST PRO THALAMO TVMVLVS

In altera facie .

ORNASTI ET MANES LACRIMIS MISERABILIS VXOR

HAUD OPTARE ALIAS PAS ERAT INFERIAS

X L .

Non longe a Zugar . Ex Mus. Veronenfi pag. 467.

DETRAHE SERTA COMIS ET AMORVM OBLITA TVORVM

TRISTIS INOPS PVLLA VESTE THALIA VENI

NON MANVS IDALIA LASCIVIAT IMPROBA VIRGA

NEC FLVAT ANTE TVOS LVCIDA PALLA PEDES

IVLIVS HAEC FECI MELLITVS QVI VOCOR OLIM

CVPITO PATRI MATRI ET IVSTA MEAE

DEPOSVI CONIVGEMQVE MEAM MIHI IVNCTA ROGATAM

VT SIT IN AETERNVM CONDITA FAMA LOCI

R

In

In alio latere artae marmoreae.

VIXIMVS AD RATVM PIETATEM IMPLEVIMVS AMEO

PRAESTITIMVS SOBOLEM FEMINEAM DVPLICEM

VOS QVOQVE QVI LEGITIS VERSVS ET FACTA. PROBATIS

DISCITE SIC VESTROS MERITO SANCIRE PARENTES

HOS VT EGO PLVS EXCOLEREM TITVLOQVE RELINQVAM

VIVOS VT EGO FACEREM FATA DEDERE MIHI

IVLIVS HOC PETO NVNC A TE DOMINATOR AVERNI

CVM MORIAR LACEANT OSSA QUIETA MIHI

Primi 4. versus nescio quid el. gantius pollicebantur. In 6. v. divisam habes t ab v in voce LVSTA: in 7. *juncta* pro *jun-* *ctam* detracta m; in 14. elisam s in vivos, quod saepe alias annotavimus, sicut vivos pro vivus, aut vivu.

X L I.

In Agro Florentino.

Gorius Inscr. Antiq. Etruriae Part. I. pag. 444.

D . M . V . F

Q. VIBIVS . L. F. SCA
MAXIMVS . SMINTIVS
AERARIVS . SEX VIR
SIBI . ET . MEMINIAE . Q. F
MAXIMAE . VXORI . DVLCISSIM
ET . Q. VIBIO . Q. F. VERO . F. ET . L. FRATRI . SVO

HIC . LAPIS . ET . TVTAMEN . ERIT . POST . MORTE . SEPVICR

ET . DABIT . INDICIUM . OBITOS . HIC . ESSE . SEPVLTOR

SI . TAMEN . AD . MANES . CREDIMVS . ESSE . ALIQVID

VIVERE . QVOD . PRODEST . NISI . SI . POST . MORTE . CAVEMVS

NOMEN . FAMA . VOLAT . TANTVM . CORPVSQVE . CREMATVR

AETERNAMQVE . DOMVM . PETIMVS . ET . FINE . LABORVM

F. DVM . LEGIS . HOC . DISCE . PONERE . ET . IPSE . TIBI

In Abbazia Monachorum Vallisumbr. extat hic lapis ornatus fabrilibus instrumentis, incudine, malleis, forcipibus, feris, & clave. Dat ex Gorio hunc titulum Muratorius *Vol. II. pag. 756.* sed habet omnes litteras aequales.

1. Haec conclusio favet interpretationi, quam dedimus in
l. Vel.

1. Vol. pag. 228. ad Canuleji cippum, cujus ad angulos inscriptum erat. ET. TIBI. ET. TV.

X L I I.

Tarraconae. *Murator. pag. 1428. n. 3.*

fractum marmor MENS IIII

MANES SI SAPERENT MISERAM ME

ADDUCERENT CONIVGEM

VIVERE TE IAM QVO ME

LVCEM IAM NOLO VIDERE

DVLCEM CARVI LVCEM CVM TE

AMISI^{ſc} AEGO CONIVNX HAS TIBI

PVND0 DOLENS LACRIMAS DVLCE

SSIME CONIVX^{ſc} LACRIME SI PRO

SVNT VISIS TE OSTENDE VIDERI

HAEC TIBI SOLA DOMVS SEMPER

IN PERPETVO VALE MI CARISSIME

CONIVX

1. Hinc liquet, tam vera olim, quam insana fuisse uxorum vota, de quibus in praeunte *Diff. num. XXV.* Observatione hoc dignum, quod CONIVNX femina, vir CONIVX dicitur.

X L I I I.

Inventa primo lapide ab urbe Sour.

Mus. Veron. pag. 269.

VIBIA. PHRYNE. VIXIT. TER. SENOS. ANNOS

CARA. MEIS. VIXI. SVBITA. FATALE. RAPINA

FLORENTIEM. VITA. SVSTVLIT. ATRA. DIES

HOC. TVMVLO. NVNC. SVM. CINERES. SIMVL. NAMQ. SACRATI

PER. MATREM. CARAM. SVNT. POSITIQVE. MEI

QVOS. PIVS. SAEPE. COLIT. FRATERQ. CONIVNXQ. PVELLAE

ATQVE. OBITVM. NOSTRVM. ILETIEVS. VSQVE. FLVNT

DI. MANES. ME. VNAM. RETINETE. VT. VIVERE. POSSINT

QVOS. SEMPER. COLVI. VIVA. LIBENTE. ANIMO

VT. SINT. QVI. CINERES. NOSTRIS. BENE. FLORIBV. SERTIS

SAEPE. ORNENT. DICAT. SIT. MIHI. TERRA. LEVIS

X L I V.

Romae in vinea Patrum Soc. Jesu ad S. Sabinam

Ex Montfaucon. Diar. Ital. pag. 164.

1. ΤΟΝ ΣΟΦΙΗΣ ΠΡΟΥΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΕΥΤΕΚΝΙΗΣ ΑΡΟΤΗΡΑ
2. ΤΟΝ ΠΑΤΕΡ' ΗΜΕΤΕΡΟΝ ΠΟΜΟΙΣΙ ΧΡΟΝΟΙΣ ΓΕΓΑΩΓΑ
3. ΤΟΝ ΤΡΙΣ ΑΡΙΣΤΕΥΣΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΝΤΕΙΜΟΙΣΙ ΦΙΛΟΙΣΕ
- ΕΥΤΟΝΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΠΑΤΕΡ' ΕΥΤΟΝΙΟΝ ΤΕΘΝΕΩΤΑ
4. ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΤΜΗΝΕΩΜΕΝ ΕΝ ΑΙΣΤΗΛΑΙΣΙ ΓΡΑΦΕΝΤΑ

Τὸν σοφίης πρὸυχοντα, καὶ εὐτεκνίης ἀροτήρα

Τὸν πατέρ' ἡμέτερον πολλοῖσι χρόνοις γεγαώγα,

Τὸν τρίς ἀριστεύσαντα σὺν ἐταίροις φίλοις

Εὐτονίῳ παίδι πατέρ' Εὐτονίον τεθνεώτα

Πολλάκις ἐμνήσασθαι ταῖς στήλαις γραφέντα.

Πολλάκις ἐμνήσασθαι εἰς στήλαις γραφέντα.

Sic ego reddebam versus e graecis malis latinos pessimos -

*Praestantem sophiaque virum, sobolisque patrem**Egregiae, nostrum longaeva aetate parentem,**Ter meritisque gravem patriae cum laudis amicis**Eutonium Eutonii, male grata haud pignora, ademptum.**Inscriptum in cippo semper celebrabimus isto.*

1. Murator. Cl. IX. pag. 628. 2. pro ΕΥΤΕΚΝΙΗΣ, dat ΕΥ-
ΤΕΚΝΙΗΣ.

2. Montfaucon. emendat in margine ~~πομοίσι~~ pro ΠΟΜΟΙ-
ΣΙ, Muratorius lectionem marginalem in textum recipit. Ha-
genbuchius in *Epist. Epigr.* pag. 563. emendat πολλοῖσι.

3. Muratorius perperam 3. v. interpretatur, *qui ter vi-*
ctoriam & praemium retulit cum honorabilibus amicis.

4. Scite Montfauconius in margine adpinxit τὸ sic ob ΑΙ-
ΣΤΗΛΑΙΣΙ. Hagenbuchius pag. 564. demit geminatum EN, &
addit litteram initialem T, legitque ΤΑΙΣ ΣΤΗΛΑΙΣΙ. In la-
pide dceft Σ in ταῖς, quia Σ initialis στήλαις est littera quoque
finalis ταῖς, quod in lapidibus usitatum aequè graecis, ac la-
tinis. Vid. Maffejus *Ant. Gall.* pag. 5. Quod si pervelis reti-
neri praepositionem EN, expunge cum Hagenbuchio primum
clementum ex ΑΙΣΤΗΛΑΙΣΙ.

X L V.

Augustae Taurinorum in Regia Academia.

Murator. p. 1415. 10.

V F

L. VALERIUS.

SEVERINVS

CAVIAE . M. F. INGEN

CONIVGE SANCTAE

AC PISSIMAE . VIXIT

ANNIS. XXIII

DIES XXIII

CASTA . PVDICA . DECENS

SAPIENS . GENEROSA . PROBATA

X L V I.

Apud Calarim in crypta Herculis . Murator. 1638. n. 4.

In fronte .

OROS MEMORIAE ATILIAE L. F. POMPTILLAE BENEDICTAE M. S. P.

In medio .

D

M

ATILIAE L. F. POMPTILLAE . . . MA . . . M . . . IMRIE

ASSIOTILLA . . . TAA ETINTIIS SANCTIS

L. ATILIVS . FELIX ET IEV.

IVSTILVS HI IPSO

In dextro latere extat Inscr. Graeca, sed corrosa .

ΕΙΣΙ ΑΤΟΧΝΟΜ . . . ΠΑΛΑ . . . ΑΙ . . ΚΡΙΝ . Β . Α . . Τ . ΕΙΣΕΙΕΝΤ

VRBIS ALVMNA GRAVES CASVS HVCVSQVE SECVTA

CONIVGIS INFELIX ATILIA CVRA PHILIPPI

HIC SITA SVM MANIBVS GRATIS SACRATA MARITI

PRO CVIVS VITA VITAM PENSARE PRECANTI

INDVLSERE DII NE CESSET FAMA MEREMVR

QVOD CREDIS TEMPLVM QVOD FORTE VIATOR ADORAS

POMPTILLAE CINERES OSSAQVE PARVA TEGIT

SARDOA TELLVRE PREMOR COMITATA MARITVM

PROQVE VIRO FAMA EST ME VOLVISSE MORI

In

VIROR. ET VXOR. MONVM.

In latere sinistro.

HIC POMPTILLA IACET CINERI CONIVNCTA PHILIPPE
 CONIVGIS HILARIS INCLVDI AD VOTVM
 QVAB FECIT AD . . . MEMINE ARGVMENTVM
 IVNONIS SEDES INFERNAE CERNITE CVNCTI
 NVMINE MVTATO FVLGET POMPTILLA PER AEVVM

VNVVM ET VIGINTI BIS IVNCTI VIXIMVS ANNOS
 VNA FIDES NOBIS GAVDIA MVLTA DEDIT
 ET PRIOR AD LECTVM CVM SIM POMPTILLA RECEPTA
 TEMPORE TV DIXI VIVE PHILIPPE MEO
 NVNC AETERNA QVIES DITISQVE SILENTIA MESTA^{6c}
 HANC STATVERE MIHI PRO PIETATE DOMVM

LANGVENTEM TRISTIS DVM FLET POMPTILLA MARITVM
 VOLVIT PRO VITA CONIVGIS IPSA MORI
 PROTINVS IN PLACIDAM DELABI VISA QUIETEM
 OCCIDIT O CELEBES IN MALA VOTA DEI
 HAS AVDITE PRECES VITAM SERVARE MARITO
 VT PEREAT VITA DVLCIOR ILLA MIHI
 ΕΣΤΡΑΥΕΝ ΜΟΙΠΟΝ ΜΙΑΝ
 ΑΙΣΙΔΙΑΕΣ ΤΥΧΑΙΣ
 ΗΕΡΙΤΟ

X L V I I.

Ferrett. Mus. Lapid. p. 305.

SEMICAPRI . QVICVNQVE . SVBIS . SACRARIA . FAVNT
 HAEC . LEGE . ROMANA . VERBA . NOTATA . MANV
 HERSILVS . HIC . IACEO . MECVM . MARCELLA . QUIESCIT
 HAEC . SOROR . HAEC . GENITRIX . HAEC . MIHI . SPONSA . FVIT
 VERA . NEGAS . FRONTEN . TRAHIS . AC . AENIGMATA . SPHINGIS
 CREDIS . SVNT . PYTHIO . VERA . MAGIS . TRIPODE
 ME . PATER . E . NATA . GENVIT . MIHI . IVNGITVR . ILLA
 SIC . MIHI . SPONSA . PARENS . SIC . FVIT . ILLA . SOROR
 BENE . PRECARE . QVI . LEGIS

Ferrettius aenigmaticum hunc lapidem extitisse scribit in
 aedi-

ædibus Nobb. de Valle ; in marmoris superiore parte jacebat puer dextra rosaceum fertum, sinistra pixidem tenens. Addit antiquitus fuisse positum in via ad templum Fauni a Simplicio Pont. Max. dicatum S. Stephano, & pene collapsum a Nicolao V. P. M. restauratum. Initium 3. Distich. alibi est ϩΙΣΤΑ. ΡΥΤΑΣ.

X L V I I I.

Extra portam S. Pancratii trans tiberim in coemeterio
Calpedii. *Murator. p. 1397.*

ΡΟΤ

ΡΟΥΦΕΙΝΟΥ ΤΑΦΟΣ ΟΤΤΟΣ ΟΝ ΑΣΤΕΡΙΟΝ ΠΟΤΕ ΚΑΝΖΟΝ
ΟΣ ΠΡΟΛΙΠΩΝ ΡΩΜΗΣ ΔΑΠΕΔΟΝ ΝΕΙΛΟΥ ΠΟΛΙΝ ΕΛΘΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΚΟΠΑΙΣ ΔΑΜΨΑΣ ΠΟΛΛΟΙΣ ΔΕ ΠΟΛΛΑ ΠΑΡΑΣΧΩΝ
ΜΗΔΕΝΑ ΛΥΠΗΣΑΣ ΑΛΛ' ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΑΘΡΗΣΑΣ
ΜΟΙΡΩΝ ΟΥΚ ΕΦΤΓΕΝ ΤΡΙΣΣΟΝ ΜΙΤΟΝ ΑΛΛΑ ΝΕΚΡΩΘΕΙΣ
ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΠΕΔΩΚΕΝ ΕΣ ΑΕΡΑ ΣΩΜΑ ΔΕ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΗΣ ΕΣΧΕΝ ΚΡΙΣΙΝ ΕΝ ΦΘΙΜΕΝΟΙΣΙΝ
ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΕΙΔΕ ΤΟ ΦΩΣ ΝΕΚΡΟΣ ΩΝ ΚΑΙ ΠΟΝΤΟΝ ΕΠΛΕΤΣΕΝ
ΚΑΙ ΧΩΡΗΣ ΙΔΙΗΣ ΕΠΕΒΗ ΣΤΗΝ ΠΑΙΣΙ ΔΕ ΚΕΙΤΑΙ
ΩΝ ΟΥΚ ΕΙΔΕ ΤΕΛΟΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΠΡΩΤΟΣ ΓΑΡ ΕΘΗΣΚΕ
Η ΔΕ ΤΕΚΝΩΝ ΔΙΣΣΩΝ ΜΗΤΗΡ ΣΕΜΝΗ ΔΕ ΦΙΛΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΟΣ ΔΙΕΠΛΕΙΣΕ ΚΑΙ ΗΓΑΓΕ ΣΩΜΑ ΒΥΘΟΙΣΙΝ
ΚΑΙ ΚΑΜΑΤΟΥΣ ΤΠΕΜΕΙΝΕ ΚΑΙ ΕΝ ΘΡΗΝΟΙΣ ΔΙΕΜΕΙΝΕ
ΚΑΙ ΤΤΜΒΩ ΚΑΤΕΘΗΚΕ ΚΑΙ ΑΙΩΣΙΝ ΠΑΡΕΔΩΚΕ
ΔΑΜΟΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΑΥΤΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΔΡΙΑΣ.

ΡΟΥΦείνυ

Ῥουφείνυ τάφος ἔπες δὲν Ἀστέριον ποτὶ κλῆζον,
Ὃς προλιπὼν Ῥώμης δάπεδον Νείλου πόλιν ἐλθὼν,
καὶ προκοπαῖς λάμψας πολλοῖς δὲ πολλὰ παράσχων
μηδένα λυπήσας ἀλλ' εἰς τὸ δίκαιον ἀθρήσας:
μοιρῶν ἐκ ἰφύγῃ ξιστῶν μῖτον ἀλλὰ νεκρωθῆς
τῷ ψυχῇ ἀπέδωκεν εἰς αἶρα, σῶμα δὲ πρὸς γῆν
ἀλλὰ καὶ εὐσεβεὶς ἔχεν κρίσιν ἐν φθιμένοισιν,
καὶ πάλιν εἶδε τὸ φῶς νεκρὸς ὢν, καὶ πόντον ἐπλάσεν
καὶ χώρης ἰδίας ἐπέβη σὺν πασι δὲ κῆται
ὧν ἐκ. ἄδεις τέλος θανάτου, πρῶτος γὰρ ἔθνησκε.

Ἡ. Μ.

Ἡ δὲ τέκνων διασῶν μήτηρ σεμνὴ δὲ φίλανδρος,
 Καὶ πάλαι δέπλων καὶ ἤγαγε σᾶμα βυθούσιν,
 Καὶ καμάτους ὑπέρβανε καὶ ἐν θρήνοις δέμεινε,
 Καὶ τύμβῳ κατέθηκε καὶ αἰῶσιν παρέδωκε:

Δαμοστράτας ταῦτα τῆς φιλαδρίας.

Sic ego mulis plus quam iratis.

Ruffini.

Olim qui Asterius, Ruffini est hocce sepulcrum,
 Qui Roma abscedens Nili secessit in urbem;
 Progressu & splendens, multis dans multa, molestus
 Non fuit usquam aliis, observantissimus aequi:
 Parcarum sed fila trium haud crudelia fugit,
 Ac cinerem terris, animam caeloque locavit.
 Ast & apud manes nactus pietatis honores,
 Mortuus in vitam rediit, pontumque remensus
 In patriam venit: natorum fata, quibuscum
 Nunc jacet, haud vidit, lucem prior ipse perosus.
 Casta parens natosque duos adamansque maritum
 Aequora trajecit, duxit corpusque per undas,
 Sustinuit curas, in luctu fida remansit,
 Composuit tumuloque, aeterno & tradidit aëvo:

Damostrateae prodit haec amor viri.

Cl. Muratorius in v. 5. ΜΟΙΡΩΝ ΤΡΙΣΣΩΝ vertit *Parcarum duarum pro trium*. Versum autem postremum ita reddit apposita lacuna,

. *Ista sui erga virum amoris.*

Atqui sanum est nomen ΔΑΜΟΣΤΡΑΤΕΙΑΣ, & quatuordecim hexametros excepit tandem jambicus trimeter, cujus versionem damus ex Hagenbuchio *Epist. Epigr. ad Nob. Blaurerum* p. 39.

X L I X.

In Transylvania. Fleetwod p. 285.

HIC . PIETATIS . FHONOS . HAEC . SVNT . PIA . DONA . MARITI
 CVI . MVLTVM . DILECTA . FVI . EGO . MARCELLINA
 PRO . MERITIS . CERNISQVE . MIHI . SOLVS . CONIVX . ABLIVS
 COQVE . POST . OBITVM . MEMOR . AMORIS . DICAT

L.

L.

Romae in S. Mariae in Aventino . Gruter. p. 752. 3.

M. AEMILIVS . M. F. IANVARIVS
CATILIAE . MARCIANAE . COIVGI
INCOMPARABILI . DVLCISSIMAE
PII ENTISSIMAE . CASTISSIMAE
QVAE . VIX. AN. XXXII. MENS. VI
DIEB. V. ET . CVM . QVA . VIXIT . ANNIS
XIII. CVM . MAGNA . DVLCTTVDINE

SOMNO . AETERNALI . SACRVM
FECER. ET . FIL. M. AEMILIVS
AGATHEMER . ET . M. AEMILIVS
MARCIANVS . ET . AEMILIA . INGENVA
QVAE . ET . MARCIANAE . MATRI
PII ENTISSIMAE . DVLCISSIMAE
SANC TISSIMAE

ΟΥΧΙ. ΤΕΚΟΤΣΑ. ΟΤΔΕΙΣ . ΑΘΑΝΑΤΟΣ
SOMNO . AETERNALI . SACRVM
FECERVNT . LIBERTIS . LIBERTABVSQ
POSTERISQ. EORVM
INVIDE . QVID . GAVDES . ILLA . HIC . MIHI
MORTVA . VIVET
ILLA . MEIS . OCVLIS . AVREA . SEMPER . ERIT

ET. Q. L. M. VCI. E. V. TACTI . ET. IVLIANI . LIB. LIBER
TABVSQ. POSTERISQ. EORVM

L I.

Philadelphiae . Spon. Itiner. T. III. pag. 149.

ΞΑΝΘΙΠΠΗΝ ΑΚΤΛΑ ΜΝΗΜΗΝ ΒΙΟΤΟΥ ΠΑΡΕΔΩΚΕΝ
ΒΟΜΩ ΤΕΙΜΗΣΑΣ ΣΕΜΝΟΤΑ ΤΗΝ ΑΛΟΧΟΝ
ΠΑΡΘΕΝΟΝ ΗΣ ΑΠΕΛΤΣΕ ΜΙΤΡΗΝ ΗΣ ΩΡΙΟΝ ΑΝΘΟΣ
ΕΣΧΕΝ ΕΝ ΗΜΙΤΕΛΕΙ ΠΑΤΣΑΜΕΝΟΝ ΘΑΛΑΜΩΙ
ΤΡΕΙΣ ΓΑΡ ΕΠ ΕΙΚΟΣΙΟΥΣ ΤΕΛΕΩΣΕ ΒΙΩΝ ΕΝΙΑΤΤΟΥΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΔΕ ΘΑΝΗΝ ΤΟΥΤΟ ΛΙΠΟΥΣΑ ΦΛΟΣ

S

Eag-

Εαυτίππην Ἀκυλᾷ μήμην βίωτι παρέδωκεν
 Βωμῷ πύμης στυμωαίῳ ἄλοχον
 Παρθένον, ἥς ἀπέλυσε μήτηρ, ἥς ὤρεον ἄνδρες
 ἔχον ἐν ἡμῶν τέλα παυσάμενον θάλαμον.
 Τρεῖς γὰρ ἐπ' ἤκοσε, ἕς πλείους βίως ἐς αὐτὴν.
 Καὶ μετὰ τῆς δὲ θάνειν τὸτο λιπεῖσα φαός.

Sic ego vertebam.

*Mnemofino vitae Χαντίππην tradidit, ara
 Improlem decorans & venerandam Aquila
 Virginiam, cujus mitram dissolvit, & una
 Maturum in placido florem habuit thalamo.
 Tres & viginti vitae compleverat annos,
 Deinde vale huic luci dixit, & interiit.*

L I I.

Romae ad viam Appiam. Gruter. p. 769. 4.

Θ.

Κ.

ΜΝΗΜΑ ΡΕΤΗΣ ΜΟΙΡΗΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΦΙΛΟΥΝΟΜΑ ΧΡΗΣΤΗ
 ΣΩΦΡΟΣΤΗΝΗΣ ΙΕΡΑΣ ΗΤΙΣ ΜΕΓΑΝ ΕΣΧΕΝ ΕΠΑΙΝΟΝ
 ΕΝΘΑΔΕ ΝΤΝ ΚΑΤΑ ΓΗΣ ΣΩΜΑΓΕΠΑΤΣΕ ΠΟΝΩΝ
 ΤΗΝ ΓΥΝΕΤΟΝ ΨΥΧΗΝ ΜΑΚΑΡΩΝΕΙΣ ΑΕΡΑ ΔΟΥΣΑ
 ΠΡΟΣΘΕΝ ΜΕΝ ΘΝΗΤΗΝ ΝΤΝΔΕ ΘΕΩΝ ΜΕΤΟΧΟΣ
 Α. Ι. ΜΝΗΣΤΟΣ ΑΠΑΣΙ ΦΙΛΟΙΣΙ ΤΕ ΚΑΙ ΤΕΚΕΕΣΣΙ
 ΤΟΝ ΔΕ ΤΑΦΟΝ ΣΟΦΙΗΣ ΕΝΕΚΕΝ ΚΤΑΥΗ ΠΑΡΑΚΟΙΤΙ
 ΤΕΤΞΕ ΦΡΑΣΑΣ ΓΥΝΟΜΕΝΟΣ ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΙΟ ΠΟΛΕΙΤΗΣ
 ΑΓΕΝΤΙ ΕΤΨΤΧΙ ΚΑΜΕ ΜΕΝΕΙΤΟ ΘΑΝΕΙΝ

Μνήμ' ἀρετῆς μοίρης τὸ τέλος φιλένομα Χρηστὴ
 Σωφροσύνης ἱερᾶς ἥτις μέγαν ἔχεν ἔπαινον,
 Ἐνθάδε νυν κατὰ γῆς σῶμ' ἀγεπαύσας πόνων.
 Τὴν σμικρὸν ψυχὴν μακάρεσσιν εἰς αἴερα δῦσα.
 Πρόδιν μὲν θνητῇ, νυν δὲ θεῶν μέτοχος,
 Αἰ μνησάσα πάνσι φίλοιςί τε, καὶ πενίαισι,
 Τὸν δὲ τάφον σοφίης ἔνεκεν κταυῇ παρακοίτῃ.
 Τῷ δ' ἔφρασας συνόμορος Ἀλεξάνδροιο πολέιτης
 Ἀγέμῃ ψυχῇ καμὲ μνείτω θανεῖν.

Be-

Benedictus Hegius latine reddidit .

Diis Manibus .

Hoc decus , haec fati virtus , & amabile nomen ,

Dote pudicitiae celebrata laboribus actis

Vitae , Chresta jacet condita nunc tumulo .

Ut sapientem animam in nitidum tulit aethera divum ,

Quae mortalis erat , templa beata colit .

Haec gnatis cunctisque memor testatus amicis

Ob sophiam clarae ut statuit monumenta maritae

Civis Alexandri conjux maestissimus inquit ,

Magnanima Agenti , & me cito fata ferent .

Murator. *Thef.* pag. 1323. 1. ex Ligorio dat hunc titulum , in 3. v. legit *COMA ΝΕΠΑΥCETO* , habet nempe pro pentametro exametrum : in 8. v. dat *ΦΡΑCCTY NOMEYNOC AΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΛΕΙΤΗC* & in ultimo *KAME* pro *καρπς* , vertitque :

Fabricavit . . . Nomeunus Alexandrinus Civis

. . . . Generos . . Et Me Moriturum Expectat .

L I I I .

Sorboni prope Saffinam . *Fleetwod.* p. 285.

D. M.

MARCIANAE . C. F. VERAЕ . T. CAESIVS . LYSIMACHVS . CONIVGI

SANCTISSIMAE . ET . SIBI . VIVOS . POSVIT

VER . TIBI . CONTRIBVAT . SVA . MVNERA . FLOREA . GRATA

ET . TIBI . GRATA . COMIS . NVTET . AESTIVA . VOLVPTAS

REDDAT . ET . AVTVMNVS . BACCHI . TIBI . MVNERA . SEMPER

AC . LEVE . HYBERNI . TEMPVS . TELLVRE . DICETVR

L I V .

Romae in S. Angelo ad Montem Jordani . *Gruter.* p. 766. 7.

HIC . SITA . QVAE . VIXIT . DVO . DE . TRIGINTA . PER . ANNOS

V N ANIMI . CALPV RN I ANO . SOCIATA . MARITO

NOMINA . MATVRA . TVDER . EST . MIHI . NOTA . PROPAGO

AVFIDIVS . GENITOR . GENVIT . ME . PLANIA . MATER

QVADRAGINTA . DVOS . MECVM . FERO . FLEBILIS . ANNOS

RAPTA . MEIS . FATIS . SVPERI . SIC . NAMQVE . IVBBEBANT

IMA . PENETRALI . LVCINAE . SACRA . PETENTI

S 2

LV.

L V.

Parmac. E schedis Cyriaci apud Philippum Stosch.

Murator. pag. 1770. 1.

MACROBIUS SIBI ET THEODOSIAE

CONIVGI OPT. V. F.

ILLE EGO QUI VARIOS CASVS VARIOSQVE LABORES

SVSTINVI VT MVLTAS CONCILIAREM OPES.

AMISI MORIENS RERV M QVAECVNQVE PARAVI

BT SATIS AD MANES SVFFICIT VRNA MIHI

AT IVSTA CONIVX MERITOS TESTATVR HONORES.

AETERNVM RETINENS CONSOCIATA TORVM.

NOS AETATE PARES DVLCIS DVM VITA MANEBAT

VNVS AMOR IVNXIT NVNC PREMII VNA QVIES

DISCITE QVI LEGITIS FACTIS ADQVIRERE FAMAM.

VT PROBAT HIC TVMVLVS NON PERIT ESSE BONOS.

Idem Murator. pag. 1370. 12. e schedis Ramberti habet
Hunc titulum, ubi deest quartum distichon, & in primo v. le-
git *casus* MVLTOS.

L V I.

In Plebe de Sacco. Murator. pag. 1349. 4.

ΣΗΜΑ ΤΟΙΟΥ ΓΛΥΚΕΡΗ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑΣ ΕΝΘΑΔΕ ΘΗΚΕ

ΤΕΥΞΕΝΙΔΑΣ ΑΛΟΧΩ ΛΑΧΕΝ Η ΟΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΛΗΡΗΣ

ΠΙΣΤΕΟΣ ΕΤΝΟΙΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΕ ΜΕΝΟΙΤΟ

ΟΦΡΑ ΚΑΙ ΕΣΣΟΜΕΝΟΙΣΙ ΤΕΟΝ ΚΛΕΟΣ ΑΦΘΙΤΟΝ ΑΙΕΝ

Σῆμα τοῦ Γλυκερῆ Τηλεσίλλας ἐνθάδε θῆκε

Τευξενίδας, ἀλόχῳ λαχὼν ἡ οἱ πάντοτε πλήρης.

Πίστος ἔτνοίης ἀρετῆς ἀγάπῃς, μένοιτο

ὄφρα καὶ ἐσσομένοις τὸν κλέος ἀφθιτὸν αἰέν.

Sic ego latinitate donabam.

Hoc, Glycera o conjux tibi dat Telesilla, sepulcrum

Teuxenides, plenam semper sibi nactus amoris,

Virtutis, fideique, tua hinc ut gloria seros

Aeternum maneat penes incorrupta nepotes.

SYNOPSIS

As Etruscum ostendit parentes pro filiis aegrotantibus sortes duxisse & cepisse auguria. II. Scriptorum auctoritatibus, & Anaglyphis officia parentum elucent, liberis extremum spiritum exhalantibus, & vix emortuis praestita, ac totius familiae squalor. III. De liberorum veste funebri. De coronis donaticis. Quales coronae cupreae? De cadaveris productione, & custodia. Funeris hora varia. IV. Ad faces, & cereos non acerba tantum, sed quaecunque funera elata sunt. Senecae, & Servio data lux. Infantes non semper caruere tumulto. Gemini infantes in via Claudia conditi novo ritu. Tibia acerbi funeris semper comes. Quid tibiae significent in C. Cestii monumento? V. Praetextae honores postumi. Parentum pietas in offilegio. VI. Emblemata, vocum blandimenta, crepundia puerilibus in sepulcris. VII. Puerorum Bulla data rogo, & oculis. An in Bullis omnibus amuleta abscondita? Bulla triumphalis repudiata. Bulla quando puerili nomine insignita? quando deposita, & Diis dicata? Rejicitur Bullae forma instar cordis. VIII. Pro liberis jam adultis habita oratio funebris: quandoque etiam vulgata carmina. Laudata in filiorum obitu paterna virtus. Parentum, & filiorum commisti cineres; secus privignorum, ac novercarum. IX. Augustorum liberi quomodo post interitum honorati? Ciceronis gloria singularis. Iustitium publicum stante republica nullius in morte latum; sub Augusto primum in Marcelli obitu institutum. X. Habiti honores Augustae proli procul ab Urbe extinctae. Drusus, Caji,

Caji, Lucii transvectio cinerum perhonorifica. De imperatorio funere emendatus Gutherius. Jusitii forma ex Pisanis tabulis. XI. In luctu publico interdum balnea, semper templa Deorum clausa, frequenter etiam lapidata. XII. Inferiarum diversa genera. Epulae inferiales aliae mortuis, aliae vivis datae. XIII. Victimae in inferiis nigrae. Explicata in sacris formula maeste esto. Adolere, ac cremare Gutherius distinguit perperam. Data Diis inferis sacrificia erant holocausta. XIV. Libaminum varia genera numerantur. Vasculorum in libationibus mira varietas. Vergendi, ac fundendi discrimen tollitur. An Diis superis dextera, inferis laeva manu semper libatum fuerit? Curiosa libaminum supellex consideratur. XV. Platonica animarum expiatio triplex. Vis aquarum cathartica multifariam ostenditur. XVI. Ventorum agitatio, & Oscilla inter expiationes ab Ethnicis numerata. Lustralis flammaram vis. XVII. Formulae olim in fundendis libationibus, adolendisque victimis usitatae conjiciuntur. Orationis vim catharticam ostendit Plazo. XVIII. Impetrandae immortalitatis subsidia tria. Ambrosiae suppleta vis. XIX. Contra Gyraldum, Kirchmannum, Gutherium evincitur, atro die parentare non fuisse nefas. XX. Data mortuis divinitas deridetur. Tempia, & sepulcra eodem in gradu, & cultu posita. Graecorum, Latinorumque discrimen in mortuis honorandis. XXI. Sacrae erant ac religiosae additae sepulcris arae. Nihil discriminis inter altare, & aram. Cur geminae in sepulcris arae? Vestes Deorum propriae datae mortuis. XXII. Quae superstitionum feralium origo? Quandiu communiter adscriptae mortuorum animae Diis Manibus? Notata populi in Principes adulatio, & Augustorum levitas.

DIS.

DISSERTATIO VII.

De Acerbo Funere.

DOCTISSIMO ATQUE INCOMPARABILI .

SCIPIONI MAFFEJO

N tanta famae celebritate , quanta ubique litterae in pretio sunt doctrinam illustrat tuam , si cui forte mirum videbitur , a me hanc tibi , magne in primis vir , Maffei Clarissime , lucubrationem dari , is quidem potius , cur nomini tuo haud inscripserim totum id Operis , mirari debet . Nec sane , si hoc fecissem , nemo unus omnium merito id a me factum arbitraretur . Siquidem docta perinde ac elegans , quam Museo Veronensi praeire jubes , Praefatio tua , satis per se ipsa probaret causam hujus sive officii , sive consilii mei . Ibi enim tum alia egregia , quae ab antiquitatis amatoribus suscipi cum laude possint , ex vetustis monumentis adornanda proponis Opera , tum hanc etiam , quae tuis Voluminibus multum debet , Anthologiam & proponis & laudas . Haec porro ipsa , sicuti hoc excitata judicio tuo , quum oculos vitabunda omnium in adversariis adhuc lateret meis , lucem timere desiit , ita ab omni , opinor , vacaret audaciae nota , si te , Maffei doctissime , quem sui quasi auctorem habuit probatoremque , eundem sibi patro-

tronum simul & auspicem polliceretur. fute id quidem, dum quovis ex alio fonte, quam, unde ortus est, tenuis hic rivulus profluxisset. Quum vero res nusquam per se illaudabilis, nisi eadem satis fuerit laudabiliter pertractata, multum amittat pretii, ideo officio abstinui, ne id aeque esset, si acciperes, tibi ipsi, ac mihi, si facerem, non honestum. Cur ergo interea haec Dissertatio tibi potissimum inscripta est? Statui nimirum, quoniam mihi per tenuitatem meam, quod oportebat, id minus licet, saltem, si satis nequeo, utcunque possum, videri gratus. Provideo equidem, quod vigiliis laboribusque tuis litteraria respublica, qua late patet, universa se gratissimam profiteatur, nonnullos fore, qui & de te, uti par est, alte sentientes, & nihil, ut probe decet, quod non excellens non amplum sit, satis te dignum rati, perexiguum improbent hoc pignus meum. Sed tanta tua est in omnes humanitas, facilitasque tanta, mei vero in te obsequii eacum aequitas, tum etiam magnitudo, ut ego, qui tibi nec de facie notus sum, non solum ne mihi te subiratum habeam, nequaquam verear, sed etiam sperem, quod offero, facile in bonam partem acceptum iri. Aut enim sol, dum sui spectaculum admirabile ubique facit, vecordis admirationem hominis indignabundus refugit, aut tu, qui quantus quantus totus sapientia es, me unum respuis, qui soles neminem. Verum ita de me si statuas, quod ne subtimeo quidem, nil pensi habeo, sive, ut inquiunt, susque deque. Nam id officii non eo spectat, ut oppido per se sit gratum iudicio tuo, sed ego ut gratus videar quoquo modo. Gaudeo autem, jam pridem tibi non esse integrum, quo minus & te mirer, quod facio, & te pro-

se-

sequar studiis omnibus, quod praestabo, dum vivam, & me tibi praedicem, quod profiteor, deditum addictumque, palam ac libere prohibere. Quid enim, obsecro, quod nemo jam sibi sentiat non fas esse, mihi per te non liceat? Illa vero, quocunque antiquitatis pervasit amor ac litterarum, illa omnium est una vox, in hoc uberrimo suavissimoque studiorum genere summum aetatis nostrae re esse columen, atque in signis, in nummis, in anaglyphis, in picturis, in titulis, in monumentis omnibus, si-ve ea metallis, si-ve marmoribus, aut papyro, aut vitro, aut membranis, aut gemmis expressa sint, nullum Etruscae, nullum Barbaricae etiam, nedum Graecae, nedum Latinae, aut Italicae antiquitatis penetrare tam esse imperivium, omnia cujus adyta, recessus omnes beata ingenii alacritate non exploraveris, nullum dicendi, scribendive genus tam esse absurdum, aut contractum, aut novum, quod tu, si abditum, non aperueris, si obscurum, non explicaveris, si abnormiter interpretatum, discussa vetustatis caligine, emendatisque erroribus, admirabili quadam luce planeque aurea supra omnium expectationem non feliciter illustraveris. Commune hoc est iudicium de ingenio tuo. An de Operibus secus? Imo etiam amplius. Me vero hic pudet, eorum praestantiae ac varietati non posse dicendi genus asserre par. Quanquam non est hoc loco, cur tenuitatem conquerar ingenii mei. Video quippe, nisi tempus, & locus detur, id esse rei, cui futurus impar & disertissimus sit, & omnium maxime indisertus. Quis enim, aut de quo satis? De Veronensi si-ve Historia, si-ve Theatro? quae ibi distincte, ornate, graviter explicantur, rerum copiam, nobilitatem, ordinem brevi-

T

ter

ter laudandum aggredi intemperantis est : de Litterariis Observationibus ? quarum ubertas , dignitas , eruditio , splendor talis ac tantus est , quem consequi brevi verborum ambitu nemo possit : de Epistolis ? de Dissertationibus ? de Carminibus ? variisque Operibus vel cum litteris , vel cum toto antiquitatis studio conjunctissimis ? ita sunt omnia docte , subtiliter , enucleate , ingeniose , nitide absoluta , ut de laude qui cogitet , eum tacere praestet , quam in hunc affectum venire . Quid ? si magna itinera magnaeque impensae eodem , quo cetera , pertinentes commemorentur ? At egregie abs te scripta & gesta omnia , quae immortaliter celebrabuntur , fac cedant tempori , unum est , quod per se ipsum , etsi cetera intercitant , te nulli secundum praedicet , & cum paucissimis comparandum . Beneficentiae apud philosophos est duplex ratio : altera copiarum , virtutis altera : illius , dum modus adsit , est certa simul , & magna laus ; sed hujus , ut ait Cicero , multo & major , & certior . Ubi autem , quod fieri perraro cernimus , in unum utraque coalescat , tum nescio quid singulare , & plus quam nobile existat necesse est . Hujusmodi vero beneficentiam , Maffei amplissime , omnis in te posteritas , & ipsa aeternitas intuebitur . Museum Veronense impendio studioque maximo abs te collectum , neque collectum modo , sed in aedificio etiam per te condito , eodemque elegantissimo , libere ut pateat omnibus , collocatum , neque id duntaxat , sed docto etiam Volumine accuratissime explicatum , illud illud augustum erit , & quo nullum certius , tui nominis monumentum , ac liberalitatis perpetua laus , qua nulla commendatior hominum memoriae sempiternae . Honores quidem , quos gratissi-

tissima tibi Patria decernendos curaverat, excelsso animo recusasti: sed quemadmodum tanti ego facio recusationem istam, ut cum laude non comparem, ita quotquot aut isthic Musei ipsius aedes, & inarmora in iis disposita contemplabuntur, aut alibi Volumen tuum in promptu habebunt, omnes te ad unum consensu unanimi praedicabunt. Itaque beneficentiae tuae certa erunt praemia, certa laus, donec homines, si modo homines. Mecum haec reputans, nescio quomodo ad te libere accedo, nec quale tuorum (& tui quidem sunt omnes, quicunque sapiunt) de me iudicium futurum sit, subvereri in mentem venit. Novi enim eundem esse humanitatis spiritum, ac litterarum. Ordo praeterea meus, cui solemne est tradere juventuti optimas disciplinas, delicias nimirum tuas, vix documenta in se tui cuiquam invidet veri amoris. Ne multis utar, more hominum facio, quibus, quod jucundissimum est, in ore, in oculis esse solet. Scholarum Piarum illustre decus & ornamentum eximie foves, & palam praedicas, & amice complecteris, P. Eduardum Corsinum, cujus ego benevolentia sic plane gloriator, ut ille tua. Perge, obsecro, quod ultro facis, illum impense amare, & me tibi id muneris offerente, ex eorum cogitatione esse numero, quibus divinitus datum est, ut immortaliter & sibi luceant, & vivant omnibus.

I. Antonini Pii lenitas commendatur, quod quum Marcus philosophus, ipsius filius adoptivus, mortuum educatorem deffleret suum, verba haec protulerit commiserationis plena: *permittite^a illi, ut homo sit: neque enim vel philosophia, vel imperium tollit affectus*. Ideo, quos

T 2

nunc

^a Capitolinus in vita.

nunc aggredior , me pii affectus , & parentum erga liberos suprema officia sperare jubent , ut , quibus veterum in cognitione rerum videtur esse salubre quidpiam ac frugiferum , eos in primis juvet , patriae pietatis documenta illustribus ex monumentis prodita intueri . Rerum si quaeras ordinem , hic adhibendus est . Postquam liberis aut morientibus , aut recens mortuis , quae parentum cura , qui dolor esset , in aperto fuerit , eo stylum vertam , primo ut infantibus , tum praetextatis , deinde adultis , praecipue imperatorum filiis in urbe , in municipiis , in coloniis , quae iusta fierent , compertum faciam ; postremo loco de divinis honoribus generatim atque universe loquar . Jam cursim liberos graviter aegrotantes , & parentes eorum de salute supra modum anxios videamus . Ac primum de auguriis pauca . P. Sammaca Monachus Benedictinus natione Siculus , inter antiquos lapides , quos an. 1748. in patriam ab urbe misit , vas Etruscum adeptus est , in quo aegrotus fasciis involutus in sede jacet illis simillima , quas italice dicimus *Canapè* : mulier , & vir prope adstant ; illa tripodem contemplatur , hic caelum suspicit ; parens fortasse uterque de filii incolumitate sollicitus , altera in tripode sortes ducit , alter auguria de caelo capit . Rem si temere interpretor , jam locum habeat Graecus in hanc sententiam versus :

Bene qui conjiciet , vatem hunc perhibeto optimum .

At hariolorum vatumque grex insanissimus , quum in Etruria magis , quam alibi , mendacia obtruderet , vix sane dubito , quin supradicto in vase auguria designentur pro aegrotante capta , qui jacet fasciis involutus . Certe fortium

2 Cic. de Divinat. II. 12.

tium oraculis nihil frequentius apud veteres in rebus dubiis . Tabellas , aut tesseras certis inscriptas verbis , populneas , ut plurimum , aut abiegnas ^a , aut ex coctili laterculo ^b in arcam ^c oleaginam coniectas agitabat educebatque puer . Hoc autem loco quum neque puer , neque area appareat , liquet rem esse transactam talis , non ^d in sitellam , quae nulla hic adest , sed in tripodem coniectis , ut fors numeris indicaretur , qui ritus privatim usitatissimus in adversis erat , ut Propertius ^e indicat . Ea porro oracula si essent prospera , tum *sortes tollere dicebant* Tibullo auctore : ^f

Ille sacras pueri sortes ter sustulit : illi

Rettulit e triviis omnia certa puer ,
quod & confirmat antiquus lapis ^g : SACRO SVSCEPTO SORTIBVS SVBLATIS C. GALLIO ATTICVS MEDIOLANENS. Illud interea , quod alibi non saepe inveneris , videtur notatu dignum , fortes hic simul duci , & auguria capi . Sed jam res de aegrotis esto , quibus Hippocrates medicinam negat .

H. Liberis extremum spiritum exhalantibus parentum erat , praecipue materni amoris curare , membris ut decenter compositis e vita migrarent , suprema inter oscula fugientem animam ore excipere , frigidum corpus fovere sinu , oculos claudere ; hinc consolationis auctor ad Liviam :

At miseranda parens suprema neque oscula fixit ,
Frigida nec fovit membra tremante sinu .

Non

^a Plaut. in Casin. H. 6.

^b Pausanias lib. IV.

^c Cic. de Divinat. lib. 4.

^d Pausan. ibid.

^e Lib. IV. Eleg. 9.

^f Lib. I. Eleg. 3.

^g Grut. CXXXII. 6.

Non animam apposito fugientem excepit hiatu ,

Nec traxit caesas per tua membra comas .

Ulysses quoque in Iliade interficiens nescio quem, *ab miser*, ait, *non quidem tibi pater, & honoranda mater oculos claudet mortuo*; & Polynices apud Euripidem morti proximus, *jam claude*, inquit, *mater, oculos mihi, manu tua*: Cicero in Verrem a^ctione X. praedicat hunc quoque ritum, quem tacite indicat urna Musei Guarnacii ^a, ubi parentes juvenis adstant lectulo, mulier in primis, morientis fortasse mater, suppedaneo sinistrum imponens pedem ad filium accedit, ultimis ut officiis perfungatur. Agi autem de morte ostendit sculptor, a quo & equus de more paratus est, futurus ^b ad campos Elysios vector, & insculpta, quae in metam desinit nucemque pineam, columella, unde futura ^c in Elysiis tranquillitas significatur. Vix conclamatum erat, patrius dolor, ac maternus potissimum nullis parebat legibus ^d.

Et quisquam leges audet tibi dicere flendi ?

Et quisquam lacrimas temperet ore tuas ?

Indices materni luctus, notae sunt illae phrasae, *cum lacrimis ponere* ^e, *cum lacrimis & opobalsamo condere* ^f, & aliae hujusmodi, quarum princeps est illa Quintiae Paulinae, quae filio ^g *tumulum lacrimis plenum dedit*. Nec sane mirum, feminas in filiorum funeribus nullum lacrimis modum imposuisse, quum ille Pericles, qui animo semper infra^cto fuerat, amisso Paralo filio, magnitudine doloris victus ejulatus ediderit nunquam desinentes.

Quid

^a *Mus. Etr. Vol III Tab XIX. num. 1.*

^d *Consol. ad Liviam.*

^b *Vid praesertim Annibal Oliverius ad. Marm. Pisaur. in notis p. 30.*

^e *Grut 637. 1.*

^f *Idem p. 692. 10.*

^c *Ger. loc. cit. Diff. II. p. 174.*

^g *Eod. Tbcf. p. 700. 13.*

Quid ? quod dolor inusitatus Deas etiam perculit, e grege illo impurissimo non vulgares ^a. Frustra igitur est lege cautum, *mulieres* ^b *ne leſſum funeris ergo habento*, quum eae longe abessent a philosophorum constantia, qui apud Ciceronem ^c, *ſi puer parvus occidit, aequo animo ferendum putant; ſi vero in cunis ne querendum quidem*. Matres inter gemitus tepens adhuc cadaver in genua ^d sublevabant, vel quia iis inesse ^e vitalitatem crederent, vel quia essent misericordiae ^f sedes; hinc supplicum erat, tanquam aras, genua tangere ^g & adorare. Porro ut uxores ^h in virorum, viri ⁱ in uxorum morte, sic in filiorum matres lacerabant vehementius pectus, ruptosque crines nunc supra pectus ponebant mortui, nunc trahebant ^k per membra, alias ^l dissolvebant ^l tantum, alias ^m foedabant pulvere, alias ipsae capillis passis ⁿ huc illuc temere ferebantur. Mos quoque in sacris litteris notus est sive tondendi crines exemplo Jobi, sive pulvere deturpandi exemplo Jeremiae ^o: is tamen ritus ab omni superstitione vacuus Judaeis fuit; nam cinere ac pulvere, quo saepe aspersi dicuntur viri sanctissimi, intimam animi demissionem significabant, ideo Abrahamus se pulverem ac cinerem ^p nuncupabat. Ethnici longe secus, quibus comarum dedicatio quam superstitiosa, quamque solemnis esset, si de Graecis potissimum sermo sit, docet Orestes apud Euripidem, apud So-

^a Ovidius in morte Tibulli, Plautus in Truculento.

^b Cic. de leg. II 64.

^c Tusculan. Quaest. 1.

^d Seneca Consol. ad Helv.

^e Plinius H. N. XI. 45.

^f Diff. I. pag. 57.

^g Plinius ut supra.

^h Petronius in Satira.

ⁱ Virgil. Aenead. XII.

^k Albinovan. loco cit.

^l Catullus in Argon.

^m Virgil. ibid Ovid. VIII. Metam.

ⁿ Virgilius ut supra.

^o Cap. 6 & 1. Reg. 2.

^p Genesios 18. 27.

Sophoclem Ajacis filius, matrona Ephesina apud Petronium, apud Platonem in Phaedro Socrates, qui Phaëdonis contrectans crines, *cras*, inquit, *forſitan hanc pulcrā comam reſecabis*, mortui nimirum pectori, aut tumulo imponendam, unde Maximus Tyrius ^a comam eſſe aiebat ultimum, quod jam defuncto donari poſſet. Sic in Iliade Achilles negat, lavacro ſe daturum operam, priuſquam Patrocli rogo capillum, pignus amicitiae ultimum, impoſuerit: ſic Neoptoleum Achillis filium, Dictys Cretenſis ^b tradit, poſtquam mortem patris vindicatam novit, initium lugendi feciſſe, & cum Poenice, & Myrmidonum exercitu crines ſepulcro depoſuiſſe, ibi etiam pernoctaiſſe. Comas igitur, quas in filiorum obitu parentes ſolvere, aut tondere conſueverant, eaſdem poſt funus tumulo conſecrabant, nec parentes tantum, ſed amici ^c, ſed fratres ^d, ſororeſque in primis ^e, non eae vulgares modo, ſed principes etiam feminae, propterea Didonis audito interitu ^f

Unguibus ora ſoror foedans, & peſtora pugnis

Per medias ruit, & morientem nomine clamat.

Ac demortua ſorore ſua crines Agathias ^g fingit muſas, Themis, Venerem totondiſſe.

III. Poſtquam primus doloris impetus deferbuerat, liberos abluendi ungendiſque officio matres interſuiſſe, ſatis illi apud Albinovanum ejulatus docent:

Te ne meae poterunt ungere, nate, manus ^h.

Earundem erat ſibi ac ſuis veſtes funebres apparare, quare

^a Orat. VII.

^b Lib. de Bello Trojano.

^c Statius Thebaid. VII.

^d Albinovanus ut ſupra.

^e Ovid. Metam. 3. Tibull. lib. II. Eleg. 3.

^f Aenead. IV. in fine.

^g An-bologia lib. III.

^h Vid. plura apud Kirchman. & Galtzer.

re apud Homerum ^a Penelope heroes hortatur, ut nuptias differant, donec ipsa pollinctum perficiat linteum Laerti heroi, & in Iliade dicitur ^b vestimenta in aedibus jacere facta manibus mulierum. Hunc & alios maternae pietatis ritus Euryali mater aperit, ubi exclamat dolore perdita ^c:

nec te tua funera mater

*Produxi, pressive oculos, aut vulnera lavi
Veste tegens, tibi quam noctes festina diesque
Urgebam, & tela curas solabar aniles.*

Sunt ergo filiorum cadavera maternis manibus aut amicta, aut involuta. Nam si visu deformia essent, vestibus involvebantur, ut Scipionem Africanum elatum narrat Paterculus ^d, atque ex cadaverum deformitate *larnata* funera ^e dicta sunt. Pollinctus & compositus adolescens coronabatur. Floreas quidem coronas mortuis imponere cuique ^f licuit, non ita donaticas ^g sive longas ex sacris certaminibus relatas, aut bellica virtute paratas. Coronas ex auro memorant Cicero ^h, Livius ⁱ, Valerius Maximus ^k, ex cupro Romae in sepulcris inventas esse testantur Flaminius Vacca, & Passerius: atque hic observat, ^l in oculis repertas esse mortuorum aut capitibus impositas, aut constrictas digitis, instructasque nodis in gyrum dispositis, quia fortasse floribus frondibusve in victoria & in funere vestiebantur. Veteres Christianos ab hac consuetudine minime abhorruisse conje-

V

Curam

^a Odys. III.

^b Lib. XXII.

^c Virg. Aen. IX. 486.

^d Lib. II.

^e Phlipp. Camer. I. Medit. Histor. 96.

Kirchman. II. 10.

^f Vid. Diff. VI. num. XIII.

^g Diff. IV. pag. 296.

^h Oratio pro Flacco.

ⁱ Lib. VII. & XXIV.

^k Lib. I. l. 2.

^l In Acherontico cap. VIII.

Curam Baronius praeberet, ubi ad seculum IV. cupream coronam Christi monogrammate insignem profert. Tandem inortuus scenae parabatur, a consanguineis, aut a parentibus producendus, quod sibi non licuisse Euryali mater vehementissime querebatur. Jacentis in vestibulo domus senex adstabat custos, vulgo dictus *capularis*, & a Plauto ^a *capuli decus*, qui & pompam funeris sequebatur ^b:

Pectora nunc foedans pugnis, nunc unguibus ora.

Is vero custos in pauperum funeribus ex libitinariorum, in nobilium ex ipsorum familia seligebatur, ideo Pallantis custodiae Acestes praefuit, quo cum lugebant ^c:

*Circum omnes famulumque manus, Trojanaque turba,
Et maestae Iliades crinem de more solutae.*

Hoc autem modo non omnes contendo liberos productos esse, sed eos tantum, quorum causa solemni ritu funus indicebatur, & hoc non aetatum fuit omnium, sicut nec omnium elatio eodem tempore facta est. Antiquissimo quidem aevo cujuslibet pompa funeris noctu ^d aut vespere celebrabatur, unde *vesperones*, ac *vespillones* mortuorum bajuli dicti sunt, quae consuetudo etsi postea defuit in funeribus indictivis, mansit tamen in vulgaribus, & acerbis pro puerili aetate, quae intra tyrocinii diem, non adhuc sumta virili toga immaturo interitu extinguebatur. Cur juvenes, qui immaturam, ut videbatur, mortem obierant, albesciente caelo, nondum exorto sole efferrentur, causam fuisse ajunt, quod nefas opinarentur tanti mali testem esse solem: propterea hujusmodi elationes *Diei Ra-*

^a In *Afin* V. 2.

^b *Virg. Aen.* XI. v. 86.

^c *Ibid.* v. 34.

^d *Servius X. Aen.* Vid. *Muretus lib. XII.* 2.

Raptum ^a nuncupaverunt exemplo Homeri de Orione ita scribentis ^b :

Aurorae digitis roseis est raptus Orion.

Ex hoc ritu Nero atrocissimi excusationem quaesivit sceleris. Nam qua nocte ^c fratrem Britannicum veneno sustulit, eadem cremari iussit, id laudans a maioribus institutum, ut oculis subtraherentur acerba funera, neque pompa laudationibus detineretur. Elationis diurnae si horam quaeras, ex Kirchmanno accipies, matutinam fuisse, & primo mane. Nam Syllae funus ubi Plutarchus tradit nona demum hora elatum esse, rei causam ^d affert, quod ab aurora ille dies nubilus extitisset, pluviaeque expectarentur. Julianus imperator diurnam elationem abrogare tentavit, & nocturnam prisco more reducere, cujus impium decretum extat in Codice Theodosiano.

IV. Communiter acerba funera, ut auctor est Seneca, non uno in loco ^e ad faces & cereos efferebantur, atque hac de causa Virgilius, interprete Servio, Pallantis corpus ^f describit exceptum facibus, quarum quia & in nuptiis ^g usus erat, Propertius cecinit ^h :

Viximus insignes inter utramque facem.

Sed enimvero Servius, & Seneca interprete indigere videntur. Quod enim uterque de facibus sentit, parvi sane momenti est, quum in omnium funeribus faces & funales, unde funeris nomen, papyris & cera circumdati ⁱ adhiberentur. De cereis autem Senecae Svetonius

V 2

ob-

^a Eustathius in Odys. V.

^b Odys. V. v. 121.

^c Tacitus Annal. XIII.

^d In vita Syllae.

^e De Tranquillit. l. 2. & de Brevit. Vitae cap. ultim. Epist. 122.

^f Aenead. XI.

^g Ovid. Epist. Cydippe ad Acontium. Apulejus Florid. IX.

^h Lib. IV. Eleg. ult.

ⁱ Isidorus XI. 2.

obstat ^a in Julii funere. Tubam quoque cum candelis conjungit Persius ^b: atqui tuba in grandiorum funeribus habebat locum ^c, ergo & candelae, itemque cerei, quos inter & candelas hoc tantum discrimen erat, quod cerei semper ex pura cera compositi, & mole grandiores essent, ut etiamnum in Italia cerei nomen docet; contra candelae tenuiores erant, & plures candelabro, cui nomen ^d ab iis inditum, figerentur, & aequae ex cera, atque ex sevo fierent, unde dixit Cato ^e candelas sequare. Si ergo faces, si cerei, si candelae cunctis in funeribus solemnes erant, quid Senecae respondendum? quid Servio? Hunc ego reor non tam ad faces respexisse, quam ad tempus nocturnum, quod si postea desit in indictivo funere, in acerbo observatum est, quare Virgilius ^f:

de more vetusto

Funereas rapuere faces; lucet via longo

Ordine flammarum, & late discriminat agros.

Seneca vero dum pueros ad cereos efferri jubet, hoc ita intelligit, ut cereis tantum ac facibus honorarentur, non magno funebri apparatu. Edentuli vero infantes, de quibus nunc pauca subeunt, non carebant apparatu solum, sed rogo etiam, ac tumulo: rogo quidem, quia crematio post dentem genitum ^g instituta, hinc Juvenalis ait ^h: *Terra clauditur infans & minor igne rogi*: tumulo autem, quia cadaveris magnitudo non erat tanta, ut locus tumesceret, ac propterea Rutilius Geminus ⁱ de Astianacte dixit: *melius suggrundarium quaereres, quam sepulcrum.*

Sem-

^a Cap. 84 Vid. Card. Noris. ad Cenot. *Pisan. Diss.* III. 6.

^b Satira III v. 103.

^c Propertius II Eleg. 7.

^d Varro IV. de L. L.

^e De Re Rust. II. cap. ult.

^f Aenead. XI. v. 142.

^g Tacitus Annal. XIII.

^h Satira XV. v. 139.

ⁱ Laurentii Polymath. II. 3.

Semper ne vero hic ritus valuit? Dubito, nec sine causa. Res enim succurrit insolita planeque nova. Paucis ab hinc annis sepulcrum patuit in via Claudia, in quo prope urnam, ubi splendide amicta latebat mulier, infantes, illius fortasse pignora, jacebant duo, sed strati ambo in pavimento nudo, & nusquam injecta humo, nobilissimis splendentibusque nitentes vestibus, qui matris instar vix tacti sunt, illico in pulverem resoluti sui desiderium reliquerunt. Quid sibi velit hic sepeliendi ritus, si a me quaeris, haereo. Sed quoniam manca erat parens, orbata nempe manu brachioque dextero, hinc videtur lux aliqua oboriri. Illam equidem morbo, aut vulnere sic mutilatam reor, non desunt vero, qui suspicentur^a Vestalem fuisse, collegio expulsam, at obrutam republica, supplicii foeditatem, qua nulla erat gravior^b, cum brachii diminutione immutasse. Vestali de incesta si suspicari licet, non erit fortasse haec conjectura inanis. Vestalis prolem jubebat lex in profluentem^c projici: at quemadmodum in matrem, privilegio intercedente, mitior est lex adhibita, ita ejus filii, ut aliqua supplicii species servaretur, sunt hac ratione sepulcro traditi. Somniantem arguis? Rogo, meliora ut doceas, te vigilantem Oedipum. Dubitaverit forte quispiam, eos infantes tum legitimo e matrimonio genitos, tum ita conditos, quia sub ortum una cum matre enecti nondum lustricum attrigissent diem, imo non adhuc humo sublevati de more^d paterna manu. At tanti non est hic ritus, ut nodum solvat. Nec enim splendide indutus, sed nudus.

^a Ficoronius lib. cui tit. la Bolla d'O-
ro. Part. II. pag. 59.
^b Dionys. Halicarnass. 14.

^c Dionysius ibid.
^d Ovid. Trist. I. 3. Macrobi Saturn. I. 12.

dus in nudam humum abjiciebatur vix natus infans.
 Quod si postea vestiri debuit, fasciis opus erat, aut li-
 gamento quodam, quale inter monumenta Middletoniana
 cernimus ad tab. II. ubi ex aere imaguncula muliebris
 porcellum dextera (victimam * solemnem Cereri) infan-
 tulum sinistra gestat fortasse mox ^b lustrandum. Quid er-
 go de infantium cadaveribus humi jacentibus sentiendum
 sit, audire ab aliis malo, quam divinare. Ubi autem
 dixi, hanc aetatulam caruisse tumulo, non regulam sine
 ulla exceptione statutam volui. Nonnullis enim infantu-
 lis vix quadragesimo exacto die tumulos cum titulis ere-
 ctos cernimus. Juvenali vero, dum infantes rogo *mino-
res* dicit, ne opponas Statium haec scribentem de Melioris
 liberto Glaucia ^c:

*Plebs cuncta, nefas, & praevia flerunt
 Agmina, Flaminio quae limite Milvius agger
 Transvehit, immeritus flammis dum tristibus infans
 Traditur.*

Nam Martialis quoque hunc Glauciam memorat, imo
 ut Melioris gratiam aucupetur, assentatorie simul ac fri-
 gide, putideque laudat, non infantem vero, sed pue-
 rum vocat, & qui jam ^d

*Bis senis modo messibus peractis
 Vix unum puer applicabat annum.*

Idem Statius ^e infantium ac puerorum funeri, tanquam
 quid proprium ac peculiare, tibus tribuere visus est,
 ubi cecinit:

Tibia cui teneros suctum deducere manes.

Ac

^a Horat. Epod. II. 1. Fulvius Ursin. in
 Famil. Fibia.

^b Antiquit. Middletonian. Diff. II.

^c Dionys. ibid. ut supra.

^d Lib. VI. Epigr. 21. 22.

^e Thebaid. VI.

At Laetantius, sive Lucatius Placidius, cujus hic addo verba, tibias ad omnia juniorum funera spectavisse ostendit: *Subebat religio, inquit, ut majoribus mortuis tuba; minoribus tibia caneretur*, quo & illa Propertii pertinent^a:

*Ah, mea tum quales caneret tibi, Cynthia, cantus
Tibia, funesta tristior illa tuba?*

Nec putes velim, haec dum Propertius scribebat, Augusti aevo omnibus funeribus adfuisse tibias, propterea quod una feminarum, quae in C. Cestii pyramide^b pictae sunt, manibus haec instrumenta tenet. Siquidem frequens Romanis erat & varius tiliarum usus, auctore Ovidio^c:

*Cantabat famis, cantabat tibia ludis,
Cantabat maestis tibia funeribus,*

non quidem omnibus, sed acerbis dumtaxat. Prudenter ideo Octavius Falconerius picturis, quas in Cestii monumento vidit, explicavitque, dignitatem ipsius Cestii septemviralem ad posteros propagatam existimat, non indicatum funus, ut Bellorius^d credidit errore ductus perinde ac ii, quibus nobile illud mausoleum ad omnes epulones pertinuisse visum est, cujus rei nullum ibi vestigium extat, ne umbra quidem.

V. Infantibus praetextatos addo. Tenera haec aetas acerbo atque immaturo adempta interitu, ut parentes mirabiliter excruciat, ita ab iisdem miserabiliter lugetur, si minus publice, saltem privatim. Liberos enim non plures menses publice fuit lugeri fas, quam quot annos vixissent, ad decem usque, pueros vero trimo minores

^a Lib. II. Eleg. 7.

^b Vid. Octavius Falconer. Diff. de C. Cestii Pyramide.

^c Fastor. VI.

^d Introductio ad Picturas Sepulchri Neronianae.

res lugeri omnino nefas. Legem huic, quam Numa tulit, aliqua ex parte similem in Thera, una ex Cycladibus observatam ferunt, in qua ^a pueri citra septennium, aut viri ultra quinquagesimum annum indeflecti fuerunt, quod illi vix primum vitae limen attigissent, hi satis diu vixissent. Funebrem laudationem, quae nulla publice est habita pro praetextatis, supplere nonnulli scriptis & suis ipsorum, & amicorum. Ex hoc illum numero fuisse apparet, quem Horatius hortatur, ut versibus ad fletum provocantibus imponat modum ^b:

Tu semper urges flebilibus modis

Mythen ademtum: nec tibi vespero

Surgente decedunt amores,

Nec rapidum fugiente solem.

Hic vero utcunque si miserandus fuit, is certe Regulus orator, de quo sic Plinius, irridendus erat. Placuit ei lugere filium ^c; luget, ut nemo: placuit statuas ejus & imagines quamplurimas facere: hoc omnibus officinis agit; illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipse vero & nuper adhibito ingenti auditorio librum de vita ejus recitavit: tum eundem librum in exemplaria transcriptum mille per totam Italiam, provinciasque dimisit. Scripsit publice, ut a decurionibus eligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret eum populo. Idem Regulus, quum ejus non dolor quidem, sed ostentatio doloris esset, ejusdem in filii funere mannulos ^d multos & junctos & solutos, vel currum nempe trahentes, aut vehiculo insuetos, canes quoque majores

^a Alexander Neap. Gen. D.

^b Lib. II. Od. 9.

^c Lib. IV. epist. 7.

^d Idem ibid. epist. 2.

res, minoresque, lusciniæ, psittacos, merulas, quas habebat puer, omnes circa rogam trucidari iussit. De canibus nota, simile quidpiam Aegyptiis placuisse, qui, humano cadavere more gentis condito, quasi comitem addebant catulam, quorum unus dentibus eximie renidentibus inventus in Aegypto est a Joanne * Wessingio. Apud Homerum quoque ^b gemini catelli imponuntur pyrae, & Achilles ad Patrocli funus praeter quatuor equos, & duodecim lectissimos Trojanos juvenes, quos ipsemet ceperrat, duos etiam canes jugulatos in flammam jecit. Ceterum, quae pueri in vivis carissima habuerant, ea parentes in rogam conjicere consuevisse, ex iis, quae de aliorum funeribus dicta sunt, facile quisque colliget, tum mox probabitur ex crepundiis, quae in eorum loculis saepenumero inveniuntur, neque Ethnicorum minus, quam Christianorum, ut fidem prae ceteris diserte facit Boldertus *de Coemeteriis*. Interea ab rogo ne discedamus, combusto filii cadavere mater officio funerae fungebatur, ac nudis pedibus, passisque crinibus, & luctu perdita inter gemitus ossa & cineres colligebat, fovebatque sinu, quare Tibullus * :

non hic tibi mater,

Quae legat in maestos ossa perusta sinus.

Patres etiam testatur Seneca ^d hoc officio functos, a quo & sorores, & fratres non abhorruisse Dio ^e, & Ovidius docent: alter enim Caligulam ossa matris, & fratrum manu sua legisse scribit, & Romam delata in Augusti mausoleo reposuisse: alter vero ait ^f :

X

Ter-

^a *Thomasius de Donar. Vet. III.*

^d *De Consolat. ad Helv.*

^b *Iliad. XXIII.*

^e *Dio libro IV.*

Lib. I. Eleg. 3.

^f *Ovidius Fastor. III.*

Terque vale, dixit, cineres ter ad ora relatos

Pressit, & est illis visa subesse soror.

Tum cineres postquam exteferant, & ossa supremis osculis delibaverant, quam pretiosis urnis, quam variis, quam elegantibus commendarent, res est non verbis persequenda, sed lustranda oculis in potentum villis ac museis, ubi passim lautitiae hujusmodi varietate, materia, opere spectatissimae adservantur. Anaglypha, verborum blandimenta, crepundia sepulcris addita quamvis ea quoque sunt, quae sub oculos ponere, & commodè explicare vix quisquam possit: de his tamen generatim haec habere pauca.

VI. Cur Ethnici vita functos imaginibus, cantu, comitatu, ludis, exequiis, lamentis, laudationibus, sepulcrorum etiam insanis molibus, aliorumque celebritate honorum prosequerentur, eam docet Cicero^a haud postremam fuisse causam, inanem certe, sed pro erroribus, qui mentes hominum occupabant, plus nimio abnormibus probatissimam, quod mortuos nimirum, ut omnibus vitae commodis privatos, ita quicquid iis decoris amici, heredes, consanguinei, clientesque afferrent, eosdem id sentire arbitrabantur. Et aequè haec de viris, ac de pueris opinio erat. Hinc tot ludicra anaglypha in sepulcris. Quae sane, ceteros ut auctores valere jubeam, vel unus abunde satis ostendere Fabrettus^b potest, qui ad P. Severani marmor tres pueros describit, quorum primus adducit porcum, secundus dextera papilionem, sinistra corollam tenet, tertius dextera aviculam, sinistra botrum: ad Demetrii lapidem ostendit puerulum gestantem
sini-

^a Tusculan. Quaest. E.

^b Ant. Inscr. V. p. 382. & seqq.

sinistra pateram, lignum dextera impellentem, cujus extremitati adhaeret rota: alibi Silenum memorat cum asello pueris circumludentibus, alibi ferra, lepuseulos, aves, equos, vindemias, venationes, decursiones circenses, duobus hinc inde Geniis agitantibus currus, quos columbae trahunt. Christianorum pietas quanquam ab hisce ludicris non abhorruit, ea tamen certis fidei characteribus consecravit. Ex innumeris, quibus musca nitent, hujus generis monumentis, hoc unum dabit ex adversariis suis P. Paulus M. Paciaudius Cl. R. tam diligens antiquitatis custos, quam interpret ejusdem sagax, sive ea profana sit, sive sacra. Habet is ergo hunc titulum circulo inscriptum AURELIUS. FILIATVS. FECIT. FILIAE. BVLGISSIMAE. AC ICILI. AEQVIRATI. Initio tituli est sacrosanctum Christi monogramma: ad unum latus tres Genii, quorum duo sustentant discum, tertius facem inversam: ad alterum S. Daniel manibus expansis orat, ad cujus pedes leo. Inter cetera vero anaglypha Fabretus affirmat, * nihil se frequentius invenisse, quam Elysiorum loca, quae alii ^b in insulis circa mare Atlanticum, alii ^c ultra oceanum collocabant, exprimebantque per saepe in gemmis ^d. Facit prae ceteris ad rem nostram Borioni ^e cameus ille, in quo tres Genii in concha navigant ad Elysios: eorum alter rectus velum regit, alter jaccens urnulam cinerum manu gestat, & quidem pueri: nam tertius tibias inflat, puerorum, juniorumque comites ad sepulcrum. Concha alludit fortasse ad Venerem,

X 2

de

a Ibid. pag. 381. 382.

b N. it. Com. Mith. III 19.

c Homer. Odys. V

d Goriacii Dactyl. Augustin. Gemm. Bo-

narret ad Vitr. Gori Columbar. In Mus. Florent.

e Rodulphin. Venus. in Collection. Tab. XL.

de qua Tibullus ^a:

Et faveas concha, Cypria, vellea tua,
& quam sibi propitiam optat ad Elyfios ducem ^b:

Ipfa Venus campos ducet in Elyfios.

Quid cum mortuis Veneri? quia & Lucifer, & Vesper est, solis comes orientis & occidentis, qui saepe expressus in sepulcris tanquam ortus, & mortis symbolum. De verborum blandimentis, quibus nihil frequentius in puerorum titulis, non dicam multa, quam res per se pateat in carminibus, quae sequentem ornant hujus Anthologiae Classem. Parentum caritas, neque ethnicorum minus, quam Christianorum, in puerorum inscriptionibus saepe his blanditiis usa ^c DUECIS ANIMA item ANIMA MELETA seu mellita, & aliis vocum illecebris, inter quas illa palmaris est, quod pueriles urnae non semel DOMINI titulo ^e decorentur, quae nuncupatio fuit quoque inter conjuges usitata ^f; itemque a liberis etiam parentes honoris gratia nuncupari dominos consuevisse fidem facit epigraphae staturae appositae, quam Romulus ^g crexit DOMINO PATRI M^o Val. Maxentio. Jam vero quum moris esset, ut supra dixi, mortuorum corpora cum rebus una, quas in vivis dilexerant, sepeliri, iccirco in puerorum puellarumque loculis crepundia saepe inventa sunt, nempe lusoriae res, tintinnabula ^h, fibulae, acus, specula, praesertim bullae, de quibus infra, & annuli variis distincti gemmis & cameis. Inter crepundia numerata fuculas, catellos, mures ex auro, vel argento, itemque ensiculos, securi-

culas,

^a Lib. III Eleg. 3.

^b Lib. I. Eleg. 3.

^c Cic. de Nat. Deor. II. 20.

^d Fabreri p. 575. & seqq.

^e Idem pag. 582.

^f Sueton. Claud. 39. Index Gruter. pag. XIX.

^g Vignolius ad Column. Antonin. p. 315.

^h Vid. Bolder. de Coemeter. & Ficonius loc. cit.

culas, ficulas aureas, vel argenteas, variasque effigies aut Gorgonis, aut animalium insculptas laminis nunc eburneis, nunc aureis, nunc argenteis, & alia hujusmodi, quasi delectationem essent pueris non mediocrem allatura. Quoad diversas animantium formas Epicteta quaedam Spartana nobilis testamento suo, quo nihil usquam verustius reperiri posse existimat Cl. Marchio Maffejus^a; Phoenicem tradit maritum suum demortuo filio Cratesilochi museum dedicavisse (ita sepulcrum nominat) ubi praeter musarum simulacra, & statuas tum filii, tum sui ipsius, penicillo exhiberi voluit varias animantium formas, eo fortasse modo elaboratas, quo intexta^b aulaea, quae Comicus^c appellat *caprea belluata*. De sepulcralibus puerorum solatiis dictum est. Deinceps, ut sponendi, de praecipuo pueritiae insigni, quod & saepe cum cineribus una est conditum, de Bulla dicatur.

VII. Quamquam copiose Ficoronius^d scripserit de Bulla Aurea: nonnulla hic tamen fortasse occurrent, quae ille aut minus recte interpretatus est, aut plane omisit. Bullas, patriciorum^e primo, deinde proprias etiam equestris ordinis, cujus liberos Cicero^f *bullatos* nominat, & Juvenalis^g, bullas, inquam, ut cetera, & rogo, & oculis olim injectas, Svetonius tradit in funere Julii Caesaris, & sepulcralibus ex anaglyphis demonstratur. Celebratissima quippe urbs, quae vulgo audit sepulcrum Bacchi, nunc in via Nomentana, olim in Hadriani mole, praeter Bacchum puerum, juvenem, ac senem,

^a Mus. Veron. p. XV. & seqq.

^b Ibid. pag. XVII.

^c Plautus in Pseud.

^d Romae edit. Ann. 1732.

^e Macrob. Saturnal. I. 6.

^f In Ferrin. I. Plin. XXXIII. 1.

^g Sat. XIV. Vid. Plutarch. Problem.

101. Fest. lib. II. in fine.

nem cum Bacchante in operculo XII. ostentat pueros; quorum singulis, dum vindemiam ludibundi exercent, ornamento est *nobile pectoris aurum*, uti Statius bullam in filvis vocat, unde exsculpere licet, in Caesarea domo hoc insigne magni fuisse habitum, sicut in Tiberio Suetonius testis est, & museum capitolinum, ubi cum Agrippina cernitur bullatus Nero. In villa Panfilia ad viam Aureliam cernitur hoc insigne in urna sepulcrali, ubi conditus fuit jam Romano, ut sculptura docet, ad occasum vergente imperio, juvenis praetextatus, idemque, credo, a poetarum studiis non alienus. Etenim cum Apolline, Hercule Musagete, Musa Clio, & aliis figuris, omnibus personatis, insculptus est juvenis praetexta, laurea, bulla insignis, dextera librum tenens, a quo non longe abest templum, forsan musarum, si vere adolescens poeta fuit, cujus nomen & cetera, mutilato marmore, desiderantur; tantum constat, filium extitisse Fl. Valeriani, qui ejus funus fecisse queritur, & formula in juvenum titulis admodum usitata, vehementer dolet VIDISSE TANTVM SCELVS. Quum ergo Bulla, *ornamentum pueritiae*, ut ait Cicero ^a, *indiciū atque insigne fortune*, sepulcralibus in lapidibus insculpta sit, id argumento est, easdem olim cum praetextatis haud semel flammis fuisse traditas, aut sepultas. Quarto ab Urbe milliario in via Praenestina casu mausoleum patuit, ibique in urna pereleganti ex lapide onyce pueriles inter cineres bulla aurea reperta est, jure magni curiosis habita, quod aureum ex ea pendeat, sed perexiguum, idolum Pantheum, iis simillimum, de quibus a nobis alias dictum est ^b, Sc-rapi-

^a In Verr. I. 58.

^b Diff. I. pag. 27.

rapidis, Isidis, Deae Copiae, Aesculapii, & Fortunae symbolis exornatam, unde liquet, amuleta, quae in vivis ad averrendum fascinum gestabantur, post mortem quoque fuisse adhibita, ne magicis essent evocationibus obnoxii manes. Externum hoc amuletum suspicandi occasionem praebere dixeris, illud fuisse ingenuis in more positum, ut amuleta, vel Caesarum imagunculae ad procurandam felicitatem in bullis intus includerentur. Aucta in urbe superstitione suspicari id sane licet, non definire. Nam bullae origo, de qua nihil certi proditum est, sive Romulo^b, sive Tarquinio Prisco^c, sive Etruscis^d tribuatur, primis temporibus nullam habuit superstitionem. Nec praeterea exterius quicquam amuleto simile in bullis, quae superstites in statuis sunt, eminere cernimus, neque interius quidpiam Causcus memorat in bulla musei Chisiani^e triginta & amplius philippeis aestimata. Huic praeter pondus raritas pretium auget, quia pueri nomen inscriptum habet CATVLVS. Causcus^f, Baudelotius^g, Montfauconius^h non puerilem hanc bullam putant, sed triumphalem, & a Q. Lutatio Catulo, C. Marii collega, in triumpho Cimbrico usurpatam. Quid ita? quia grandis & ponderosa nimis. An unciae pondus, quo illa est minor, commode a puero gestari nequit? Ne id quidem senserint, qui in rosa vivunt. Quid? quod triumphales bullae certo, cui innitantur, auctore carent? Scriptores enim ex veteribus si demas duos, Macrobius scilicet, ac Plutarchum, silentium invenies ubique

que

a. Diff. II. pag. 176.

b. Plutarch. in vit. Romuli.

c. Plinius. H. N. XXXI.

d. Juvenalis Sat. V. 165.

e. Mus. Rom. de Lucern. Tab. VI.

f. Ibidem pag. 103.

g. Hist. Acad. Paris. Inscript. Vol. III. pag. 230.

h. Antiq. Vol. III. part. I. lib. II. 10.

que altissimum ^a de triumphantium bulla. Adde hac in re illud scriptorum par momenti ac ponderis habere nihil. Macrobius ^b quippe tantum de aetate loquitur ante Tarquinium Priscum, sed sententiam nec ut suam, nec ut certam profert, tantum ex multis proponit unam, quam postea rejicit. Plutarchus autem ^c non triumphanti, sed seni cuidam ridiculo per jocum in triumpho bullam esse traditam narrat, ut res ab hoste pueriliter gesta indicaretur, unde proverbium ortum ^d *dic, senior Bulla dignissime*. Contra Livius ubi numerat ^e ornamenta triumphalia Massanissae data, nihil de bulla: item nihil nummi, columnae, statuae, ac monumenta, in quibus triumphantium ornatus extat. Pierius Valerianus ^f quum triumphatorem bulla insignem exhibet, ingenio ipse suo ^g, non historiae indulgit, nec vetus aliquod monumentum sequutus est. Itaque in bulla Chisiana Catulus designat puerum, non virum triumpho illustrem. Nominis inscriptionem in bulla, eruditorum ^h opinio est, aut penes cuiusque arbitrium fuisse, aut tunc esse additam, quando haec crepundia Diis ⁱ, praesertim Laribus dedicabantur ^k. Statum hujusce dedicationis diem Salianus ^l tradit xvii. Martii. Falso. Data est enim quolibet anni tempore ^m toga pura. Ovidius autem, quo Salianus auctore innititur, id tantum docet xvii. Martii, quum liberalia dicata Baccho peragebantur, majore ut frequentia cele-

^a *Congers Middleton. Antiq. Erud. Tab. III.*

^b *Saturn. lib. I. 6.*

^c *In vit. Romuli.*

^d *Juvonal. Sat. XIII. 33.*

^e *Lib. XXX. 15.*

^f *Hieroglyph. de Bulla pag. 301.*

^g *Antiq. Middleton. pag. 45.*

^h *Ficoron. 19. Middleton. ibid.*

ⁱ *Propert. IV. Eleg. 1.*

^k *Perfius Satira V.*

^l *Ad An. Mundi 4049.*

^m *Cic. ad Attic. IX. Ep. antepenult. 190 ultima. Dio LV. Spartian. de Sever. Septim. 16.*

celebrarentur, tum praetextatis licuisse sumere togam liberam * :

Ergo, ut tironum celebrare frequentia possit,

Visa dies dandae non aliena togae.

De aetatis anno, quo bulla Diis, deposita custode purpura, dicaretur, non satis gravissimos inter Scriptores convenit. Keplerus ^b, & Octavius Ferrarius ^c pugnant pro exacto aetatis anno xiv., Sigonius ^d pro xvi. incunte: Gruchius ^e, Scaliger ^f, Salmasius ^g, Manutius ^h, & alii contendunt pro xvii. jam inchoato. At Eminentissimus Norisius ⁱ, quanquam non dissimulat, togae tempus Augustos nunc maturasse, nunc prorogasse, tamen ordine chronologico evincit, adolescentes adhuc stante republica, & sub primis Caesaribus, expleto xv., & inito xvi. virilem togam induisse, ac bullam Laribus dedicasse. Cujus dedicationis an index titulus adderetur, in dubio est, nisi si Svetonium Bajis Tiberii bullam cum chlamyde & fibula, quod a veritate non abhorret, novisse ex nomine, aut ex epigrapha arbitrare. Certe feminae, quae a pueris id decoris, ut jam alibi observavimus ^k, mutuatae sunt, quum bullas non certo tempore, sed quodocunque, & voti causa dicabant non quidem Laribus, at quibuslibet Diis Deabusve, titulum interdum addere consueverunt, fidem faciente lapide, quem falso Thomasinus ^l interpretatur de pueritiae insigni, quum ibi Sabbatis Claudiae domus liberta Junoni Placidiae bullam

Y

lam

a Fastr. III.

b Cap. 10 de An Natali Christi D.

c De Re Vest. II. 1.

d De Judic. Rom. III. 19.

e De Comitibus II. 4.

f In Euseb. ad num. 1964.

g Commentar. ad vit. Commodi.

h Epist. de Toga.

i Diff. II ad Cenot. Pisan.

k Diff. I. p. 24. Diff. VI. num. 14.

l De Donar. Vet. XI.

lam dicarit suam . Perperam quoque idem auctor ad puerorum crepundia traduxit bullam auream , quae prope Nemaufum inventa est , ex aurea catenula collo marmoreae Veneris alligata , quam mulieris omnino , non pueri donarium fuisse existimo . Etenim non pridem ad templum Fortunae Praenestinae cubiculum detectum est , ubi inter votiva sigillaria pene innumerabilia , mulierum apparuit turba plurima cum bulla de collo pendula . Hanc enim & puellas accepisse Plautus significat ^a ,

Et Bulla aurea est , pater quam dedit mihi natali die .
Sed si eorum , qui equo meruissent , filii bullas habebant aureas , ceteri scortas ^b , quid jam de feminis sentiendum ? Rationem arbitror habendam esse non generis , sed divitiarum , & religionis . Quam gerebant feminae , pro cuiusque opibus majoris erat , aut minoris pretii , ac sicut divites non tam ex auro , quam ex chrystallo , ex amethystis , ex zaphyris composita cum amuletis haec ornamenta habebant , qualia Ficoronius ^c in urnis cinerariis nactus est , sic pauperes egentisque ex quacunque vulgari materia comparabant nedum ex loro , cuiusmodi semper extiterunt libertinorum bullae , quarum nonnullas ex monumentis Perusinis ^d Dempsterus prodidit , Erruscae simul , & Romanae antiquitatis lumen . Sive ex auro , sive ex corio puerilia haec crepundia quali forma essent , multis latuit Scriptoribus magni nominis . Fontejo ^e , Martino ^f , Commentatoribus Persii ad usum Delphini , Camillo

^a Rudent. IV. 4. v. 127.

^b Ascon III Verrin. Juvenal. Sat. V. Plin l. c.

^c Ibid. ut supra .

^d Vol. I. Tab. 45. pag. 305. Vid. Fico-

ron. pag. 23.

^e Commentar. de Gente Caesia .

^f Martinus Martin. in Dictionar. Etymolog.

nillo Silvestrio ad Juvenalem ^a, Casalio ^b, Jacopono ^c, Aringho ^d, Calepino & aliis, qui bullam instar cordis efformatam putaverunt, ut eam inspiciens puer tum demum se hominem crederet, si corde praestaret, Macrobius egregie imposuit, cujus haec sunt verba ^e: *nonnulli credunt ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram in bulla ante pectus adnecterent*. At reclamant huic opinioni quotquot supersunt bullae in villis Burghesia, & Justiniana, in viridario Columnensi, in domo Barberina, in museo Albano, & Capitolino, ubi hoc insigne instar globi rotundum est, quale & in XII. videtur pueris, qui in urna jam citata ex Hadriani mole vindemiam agunt, & quale cernitur in nummis Liciniae gentis cum epigraphe: M. LEPIDVS A. XV. H. O. C. S. nempe Anno XV., vel annorum XV. *hostem occidit, civem servavit*, cujus operis indicem Valerius ^f memorat in capitolio statuam bullatam, & incinctam praetexta s. c. positam. Ac praeter Dempsterum, Sponium ^g, Bonarrorium ^h rem ob oculos ponunt Causeus, & Ficoronius. Nam quas proferunt, bullas aperte patet duabus constare laminis concavis, quae simul conjunctae corpus efficiunt sphaericum, cui pro conamento virgula item aurea, sed vacua adhaerebat, qua funiculus seu catenula ducebatur, ut collo suspenderetur. Unde ergo supradictus irrepsit error? Suspiciatur aliquis ⁱ a vetere Ecclesiae ritu. Primis seculis, ut amuleta detestarentur, gerebant Christiani de collo pendulam figuram cordis non ex auro, non ex gemmis, sed ex

Y 2

cera

^a Sat. VII ad v. 165.

^b De Vet. Christian. rit. pag. 265.

^c De prisca. Caes. gen. c. 16.

^d Rom. subterr. VI. 50. p. 690. & seqq.

^e Ibid. ut supra.

^f Val. Max. III. 1.

^g Miscell. Selt IX. p. 299.

^h Mus. Carpin. XI. p. 235.

ⁱ Vid. Ficoron. ibid. pag. 14. Aringh. loc. cit.

cera Paschali, quae dicitur *Agnus Dei*. Talis apud Cafalium ^a cernitur in effigie non pueri, ut ipse credidit, praetextati cum bulla aurea, sed Christianae puellae, cujus ex collo pendet Agnus Dei perveniens usque ad umbilicum, secus ac bulla *nobile pectoris aurum* nuncupata. Jam vero quum Macrobius floruerit iv. Ecclesiae seculo jam exeunte, ejus hinc opinionem fluxisse Ficoroni putat. Sed vereor, ne suspicionem ipse suam refellere videatur. Siquidem in prima Tabula perexiguam, in qua Zenonis quinarius inclusus erat, producit bullam, cujus forma quum aeque ac primis seculis rotunda sit, atque sphaerica, multo magis sub Honorio, & Theodosio juniore, quorum aevo Macrobius floruit, eadem esse debuit, quare causam non video, cur Macrobius de bullae forma, quae qualis esset, intuebatur, sacras Christianorum ceras consulere, quae praesertim nec singulae cordis instar efformabantur, neque ullo cum his crepundiis affinitatis vinculo continebantur. Unde vero illa Macrobius suspicio ineesse, audire ab aliis malo, quam curiosius inquirere: quanquam inquisitione non arbitror opus esse; nam ille se palam indicat, & suspicionem fatetur suam ex ea, quae id temporis quorundam erat, opinione duxisse, & ideo ait, *nonnulli credunt*, quia fortasse in nobili hoc pueritiae insigni sicut quoad magnitudinem & materiam, ita quoad figuram mutatio, quae in praesens latet, interdum aliqua facta est. Bulla aurea, quandiu duraverit, nisi qui omnia antiquitatis adyta rimatus sit, rem is definiat, praeterea nemo. Incerta ejus sicut origo, ita abolitio est. Illa quidem, in qua Zenonis quinarius

^a Loco supra citato.

narius inventus fuit, & perexigua & argentea est, unde licet cum Ficoronio arguere, eo tempore jam bullam auream defuisse. Benigne Lector, si identidem nonnulla a nobis, quae nec proposita sunt hoc loco, nec necessaria, commemorantur, veterum me morem gerere scias velim, qui in pompa funebri aliquos etiam, qui minime luctum saperent, admiserunt ritus, non funesta, quocunque oculi inciderent, non atrata, non squalida esse omnia voluerunt. Jam vero sic res agatur, ut praetextam excipiat virilis toga.

VIII. Quae nunc se offerunt, parentum extrema officia in liberos jam adultos, nihil habebant amplius, quam quae supra relata sunt, & quod, si filius in republica claruisset, a patre publice laudabatur^a, sicut a filio pater, nisi necessitas id officii viro aut proximo^b, aut sapientissimo delegaret^c. Hae orationes, de quibus jam in I. Volumine^d dictum est, non habitae tantum publice, sed & nonnunquam vulgatae sunt, in tablinis praeterea, tanquam familiae ornamenta, diligenter servatae, ut si quis ejusdem generis occidisset, usui^e essent, & memoriam rerum domesticarum custodirent, illustrarentque nobilitatem. Carminibus etiam a consanguineis suorum mortem defletam esse, ne de poetis loquar, exemplo est Tiberius, vere Crocodilus^f, qui aemulo imperii extincto, nimirum Lucio Massiliae immature^g sublato, carmen lyricum publicavit, cui titulum dedit^h: *Conquestio de Lucii Caesaris morte*. Sed ad parentes. Celebris in historia est

Fa-

a. Plutarch. in Fabii vita. Liv. lib. II.

Dion. Halic. lib. X. de fil Appii.

b. Polyb. VI Cic. II. de Leg.

c. Appian. lib. I. de fun. Syllae.

d. Diss. III pag. 215.

e. Cic. in Frusto. Plin. II ep. 1.

f. Vid. Card. Noris. ad Cenotaph. Pisan. Diff. II 15

g. Florus lib. IV. c. ult.

h. Svet. Aug. 70.

Fabius Maximus, qui in funere filii tametsi summo dolore affectus, tamen orationem non infracta voce, magnoque spiritu ad populum de ejus laudibus recitavit. Huic similis in filiorum obitu paterna virtus cum saepe alibi, rum praecipue in consolatione pro Tulliola multis exemplis undique cumulatis copiosissime commendatur. Q. Maximus filium consularem, L. Paulus duos paucis diebus amissos, M. Cato praetorem designatum, non luxerunt. Quid M. Bibulus? postquam toto consulatu domi delituerat, quo die de obitu duorum filiorum certior fuit, in senatum venit, & munus consulare obivit. Hic quoque dat locum Seneca * Asinio Pollioni, qui Augusto, cui carissimus erat, familiariter querenti, quod in obitu Caji pleno convivio coenasset, rescripsit: *eo die coenavi, quo Herium filium amisi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quam a patre?* Eodem in numero historia collocat Anaxagoram, Xenophontem, & M. Antoninum philosophum, qui decreto inhibuit, ne Romani ultra quinque dies lugerent sublatum sibi filium, summae spei adolescentem. Neque hac constantia minor habenda est patria in filios pietas ab hoste caesos. Testis esto prae ceteris, quos numerare haud vacat, Priamus ille rex, quem Homerus narrat, nullis apud Achillem precibus, nulli capitis periculo, nulli pretio ^b pepercisse, Hectorem ut redimeret, ac sepeliret, Mercurio etiam ad pietatis officium invocato ^c:

*Quin & Atridas, duce te, superbos
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalos ignes & iniqua Trojae
Castra fefellit.*

Gra-

* In Proem. Controv. IV.

b Iliad. ultimo.

c Horat. Lib. I. Ode 9.

Gratum & parentibus in primis erat , una cum liberorum cineribus recondi suos , illi si probi extiterant , contra , si improbi . Hujus argumenti celebre in Augusto exemplum est , qui ^a *Julias* filiam , & neptem , utramque in historia infamem , sui consortium sepulcri consequi testamento vetuit . At *Mezentii* , licet tyranni immanissimi , haec apud *Aeneam* oratio est ^b .

*Unum hoc , per si qua est victis venia hostibus , oro ,
Corpus humo patiare tegi : scio acerba meorum
Circumstare odia : hunc , oro , defende furorem ,
Et me consortem nati concede sepulcro .*

Si marmorum auctoritatem cupis , hoc unum sit instar omnium , ubi & *Quintilius* & *Quinctilius* legitur , ut frustra *Turnebus* ^c primam scribendi rationem , *Fabrettus* alteram mordicus tueatur ad eundem hunc lapidem :

DJS MANIBVS
A. QVINTILIO
AMPLIATO
VIXIT . ANNIS . XVIII
MENSIBVS XI
DIEBVS VIII
RELICTIS . PARENTIBVS .
SVIS
INFELICISSIMIS .

DJS . MANIBVS
A. QVINCTILIO
DIOPHANTO
PATRI . QVI . ROGAVIT
VT . PARITER
OSSA . EIVS
QVESCERENT ^{fo}

Verum non opus est verbis , ubi res ipsa loquitur . Cineraryia enim inventa sunt intrinsecus in duos distincta loculos sive cellulas , ut ibi eorum cineres , qui viventes affinitatis vinculo conjuncti fuerant , etiam quietis propinqu-

^a *Suet. Aug. 65. Dio 56.*
^b *Virg. Aenead. XI. 902.*

^c *Adversar. XXX. 28.*

quitate perfrui viderentur , quare deinceps & usus placuit sepulcri bisomi , trifomi , quadrisomi , nimirum arculae , quae apta esset duobus , vel tribus , aut quatuor etiam corporibus continendis . Alibi pervetus hoc institutum . De Salaminis insulae dominio lis celeberrima olim extitit Athenienses inter , & Megarenses : hi suam vindicabant , quod terni quaternique , secus ac Athenis , in uno loculo consepulti jacerent mortui . Et quanquam Plutarchus ^a , & Aelianus ^b ferant , litem a Solone Atheniensibus adjudicatam , quod cadaverum facies essent Attico more ad occasum versae : Laertius tamen , qui sententiae suae Scholiasten Thucididis ^c adstipulatorem laudat , Athenienses ad orientem tradit , Megarenses consuevisse ad occasum more patrio sepeliri . Ceterum ut dulce fuit parentibus cum filiorum , & filiis cum parentum cineribus sepeliri , ita privignis cum novercarum ossibus commisceri odiosum erat , & si aliter quandoque contigit , veluti res vix credibilis notata est . En tibi , tanquam corollarium , utrumque exemplum ^d

D

M

PLIONICI . PRIVIGNI . ET . DYSCHERIAE . NOVERCAE . CINERES
HEIC . CONDITI . PRISTINI . ODII . MEMORES . VNA . RENVVNT
se COMISCERI

Accipe huic quoque marmor omnino oppositum ^e :

PHILAENTIVS . PRIVIGNVS . ET . DVSERIS . NOVERCA . IN
VITA . VIX . CREDIBILE
VNANIMES

MORTVI . HAC . EADEM . VRNA . CONCORDES . REQUIESCUNT
Gra-

^a In vita Solonis .

^b Var. Hist. V. 14. VII. 19.

^c Libro primo .

^d Fabrett. III pag 201.

^e Fabrett. ibid. p. 202.

Gradum a privatorum facio, ut propositum erat, ad Augustorum liberos, aut propinquos.

IX. Honores postumi Caesarum liberis & consanguineis, gliscente quotidie magis adulatione, publice haberi nec certum novere finem, nec modum conservaverunt: itaque ne id profiteri videar, quod non possim implere, ipsa duntaxat imperii exordia, unde reliquorum, quae consequuta sunt, sumatur regula, contemplabor. Ac primo, quod minus distincte alibi, enucleatius agam, deinde cetera. Nulla temporum, seu reipublicae, sive Caesarum, ratione habita, dixi in Dissertatione III. Numero VI. in publico funere post feretrum magistratus mutata veste, versisque fascibus incessisse. Recte, si de Caesarum dominatu, secus, si de republica res agatur. Ab Aegyptiis, qui primi ^a Liberum, sive Osirim a fratre Typhone occisum, mutata veste luxerunt, gentibus hic mos est traditus. Et Romae quidem privatis placuit in suorum funeribus, in calamitate publica universis: ideo Ninnius ^b tribunus plebis, quum Ciceroni a Clodio dies indicta esset, cives *ut vestem, tanquam in publica calamitate, mutarent, hortatus est*; quod Tullius & saepe alias honori sibi amplissimo ^c deputavit, & in Sestiana in primis: *quid enim, ait, quisquam potest ex omni memoria sumere exemplum illustrius, quam pro uno cive & bonos omnes privato consensu, & universum senatum publico consilio mutasse vestem?* Et jure sibi ac verissime, quicquid contra Guttherius ^d sentiat, ita Cicero gratulatur. Conjecto in carcerem Manlio ^e magna pars plebis: censoribus indicta die

Z

a Ra-

^a Serv. XI. Aenead.

^b Dio XXXVII.

^c Orat. pro Planc. & post red. ad Se-

natum.

^d De Jur. Man III. 29.

^e Flor. Epitome 105.

a * Rabirio tribuno plebis, principes civitatis mutarunt vestem, sed nullo publico consilio, sicut Ciceronis gratia, id factum legimus, ne post Cannensem quidem offensionem; tum quippe si luctus s. c. triginta diebus b finitus est, non est indictus. At quod Tullio ob invidiam Clodianam, post mortem nemini concessum est. Nam Syllae exequiis, quas omnium celeberrimas c describit Appianus, interfuit *senatus universus*, & *magistratus cum suis insignibus*; non laticlavia ille, non hi praetextas deposuere. Roma in funere iustitium publicum, pullatum populum, senatum in veste equestri, & magistratus sine insignibus primum vidit Augusto, non ut putabat Gutcherius d, vita functo, sed regnante, nec quum matrem amisit Atiam, cui datus honor e publicae sepulturae, praeterea nihil (senatus enim nondum uni didicerat intervenire) sed ejus nepote ex Octavia sorore Marcello extincto; itaque Albinovanus:

Vidimus crepta maerentem stirpe sororis:

Luctus, ut in Druso, publicus ille fuit.

Iustitii luctusque formam in Drusi funere sic idem poeta ob oculos ponit:

Urbs gemit, & vultum miserabilis induit unum:

Gentibus adversis forma sit illa precor.

Incerti clauduntque domos, strepitantque per urbem,

Hic illic pavidi clamque palamque dolent.

Jura silent, mutaeque jacent sine vindice leges,

Adspicitur toto purpura nulla foro.

Antequam Druso, ut dicebamus, est Marcello hic datus:
ho-

a Dio lib. XL.

b Liv. Dec. III. lib. II 30.

c Lib. I. B. C. pag. 417.

d Ibidem ut supra.

e Dio. XLVII. ad A. V. C. 711.

honor A. V. 731., deinde Octaviae ^a, tum Agrippae ^b, itemque Lucio, & Cajo Caesaribus, in quorum memoriam Augustus, ubi A. V. C. 752. naumachiam exhibuerat, silvam perpetuo virentium arborum plantari iussit in tabulis Ancyranis nuncupatam ^c NEMVS CAESARVM; iisdemque Cajo, & Lucio ingentis molis basilicam dedicavit ^d, quam Sextus Rufus ^e collocat in circo maximo post templum Castoris, Pyrrhus Ligorius ^f, ubi nunc aedes S. Mariae Aegyptiacae fuisse arguit ex titulis ibi inventis, utrique Caesari inscriptis. Livia quoque, postquam florentes privignos dolo ^g subvertit, misericordiam erga mortuos publice ostentavit, iis dicata porticu, quam Svetonius ^h cum basilica Augusto tribuit, sed Dio ⁱ contra, *porticus*, inquit, *Liviae in honorem Caji & Lucii Caesarum aedificata, tum dedicata fuit*. Si Augustus in suos post mortem tot honores ab senatu populoque ^k Romano decretos vidit, tot etiam ipse decrevit, quid postea reliqui imperatores? quum nullos jam fines neque adulatio noverat, neque impotentia. Ille enim is imperator fuit, qui & ^l Domini titulum, utpote Dei synonymum privatim ac publice repudiaverit, & aliquanto patientius ^m mortem, quam dedecora suorum tulerit. Iccirco Tiberius aegre ferens ob Germanici mortem tandiu luctum continuari, quum edicto modum dolori imponeret, *referendum* callide dixit *jam* ⁿ *animum ad firmitudinem, ut quondam*

Z 2

dans

^a Svet. Aug. 6. Dio LIV. in fine.

^b Lib. LV ad A. V. 747.

^c Grut. pag. CCXXXII.

^d Ovid. II de Ponto Eleg. 3. Grut. ibid.

^e Lib. de Regionib. Urbis.

^f Panvin. de Urb. Roma p. 203.

^g Tacit. IV prope finem.

^h In vita C. 29.

ⁱ Lib. LVI. ad A. V. 765.

^k Noris. ad cenotaph. Pisan. Diss. II. 15.

^l Svet. 53.

^m Svet. Aug. 65.

ⁿ Tacit. III. Annal.

dam divus Julius amissa unica filia, ut divus Augustus ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam.

X. Caesarum augusta proles si procul ab aula obiret, ubicunque id accideret, nullus dubito, quin ibi indicto statim iustitio luctuque publico, cadaver pompa, qua posset, maxima efferretur, in pyram pro regionis opibus omnis generis munera a cunctis ordinibus funderentur, ibique cenotaphio extructo, quacunque transirent cineres, dum in urbem transvehebantur, plurimis ubique honoribus exciperentur. Sic primo omnium Druso ^a evenit, felicissimo ac fortissimo juveni, quem Augustus ^b *coheredem semper filiis instituerat*, quem defunctum pro concione laudavit, etiam Deos precatus, *similes ei duos Caesares Cajum & Lucium facerent*. Nec minus deinde honorati sunt hi juventutis Principes *ambo fato breves*, ut ait Florus ^c, quippe qui aetate florentes *duodeviginti mensium spatio* ^d, vel (quod idem esse perbelle probat Cardinalis Norisius ^e) intra triennium ^f, non biennium, uti emendat Casaubonus, extincti sunt, Lucius Massiliae inglorius, Cajus in Lycia bellicosissimis devictis gentibus, & consulatu ultra FINIS EXTREMAS ^g imperii Romani feliciter peracto. Fratris utriusque ossa & cineres a tribunis ^h militum, ac singularum civitatum decurionibus Romanam translati sunt, & hastae, quas aureas ab equitibus, quum virilem togam sumerent, acceperant, in curia suspensae. Errat ergo Bellonius ⁱ, qui reclamante tum historia, tum inscriptione in mausoleo Augusti ^k:

OSSA

^a Diff. IV. pag. 307.

^b Svet. Claud. 1.

^c Lib. IV cap. ult.

^d Svet. Aug. 65.

^e Diff. II. 17. ad Cenotaph. Pis.

^f Svet. Tib. 15.

^g Kid. ejus tit. ad Cenotaph. Pisanum.

^h Dio in fragm. Lib. LV.

ⁱ Noris. loc. cit. in fine Diff. II.

^k Grut. pag. CCXXXV.

OSSA
C. CAESARIS
AVGVSTI. F

PRINCIPIS. IVVENTVTIS

Cajum putat apud Emedanos in Lycia sepultum, ubi ejus cenotaphium duntaxat cum elogio fuit, sicut antea Druso in Germania, & postea Germanico Antiochiae, ubi crematus, sepulcrum, vel potius cenotaphium ^a (nam Agrippina uxor ejus cineres in urbem detulit) & tribunal, quo in loco vitam finierat, extructum fuit. Ab ea autem lege, qua vetitum, ne qui cum imperio militari erat, intra ^b pomoeria veniret, immunes fuisse mortuos, contra Gurtherium ^c clamant Appianus, qui Rutilii ^d, tum Hir-
tii & Panfae consulum ^e, itemque Dio ^f, & Tacitus ^g, qui Drusi pompam funebrem in foro exponunt, adeoque id obligasse ceteris etiam ducibus cum imperio in acie cae-
sis dubitari haud sinit Cardinalis Norisius ^h, Princeps nunquam sine honoris praefatione nominandus. In Italia ut municipia, ut coloniae se ad urbis luctum accommo-
darent, locupletissimo sunt testimonii loco Pisanae tabu-
lae, quibus inde pretium accedit maximum, quod quum ex aliis lapidibus vix unum aut alterum ritum funebrem ediscamus, in cenotaphio Pisano tota fere materia propo-
nitur, dum summi honores primum Lucio Caesari, co-
loniae Opsequentis patrono, deinde Cajo decreti nitidif-
sime explicantur. Porro justitii formam in Cajano lapide sic descriptam accipe. *Quando eo casu in colonia neque*

Hvir

^a Tacit. in fine lib. II.

^b Liv. lib. XXXI. Seneca V. de Benefic.

^c De Jur. Man. I 5.

^d De B. C. I. pag. 376.

^e Ibidem III pag. 574.

^f Initio lib. IV.

^g Lib. III.

^h Diff. III. 2. in fine.

Viri, neque praefecti erant, neque quisquam jure dicundo praeceras (propter contentiones candidatorum) inter se se consenserunt, pro magnitudine tantae ac tam improvisae^h calamitatis, oportere ex ea die, qua ejus decessus^h nuntiatus esset usque^h ad eam diem, qua ossa relata atque condita, iustaque ejus Manibus perfecta essent, cunctos VESTE MVTA-TA, TEMPLISQUE Deorum immortalium BALINEISQUE publicis & TABERNIS omnibus CLAUSIS, CONVICTIBVS se se APSTINERE^h, matronas, quae in colonia nostra sunt, SVBLYGERE, diemque eum, quo C. Caesar obit, qui dies est A. D. VIIII. K. Martias, pro^a ALLIENSI lugubrem memoriae prodi notarique in praesentia omnium jussu ac voluntate, caverique, nequod sacrificium publicum, neve quae supplicationes, nive sponsalia, nive convivium publica postea in eum diem, eorundem die, qui dies erit A. D. VIIII. K. Mart. fiant, concipiantur, indicanturque, nive qui ludi scaenici, circiensesque eo die fiant, spectenturque &c. Decretum praeterea apparet, uti arcus celeberrimo coloniae loco constituatur ornatus^h spoileis devictarum, aut in eadem receptarum ab eo gentium, super eum statua pedestris ipsius triumphali ornata, circaque eam duae equestres inauratae^h Cai & Luci^h Caesarum statuae ponantur.

XI. In iustitio publico tabernas, adhuc stante republica, frequenter clausas legimus^b, non item balnea. Quamquam & hac deinceps non tam publice, quam privatim, nunc adulatio, ut sub Caligula^c, nunc dolor, ut Constantino mortuo^d, occludi jussit. Duae traduntur causae hujusce ritus. Homines exterius sordidatos haud

^a Vid. Liv. lib. VI. l. 9. Varro de L. L. V.

^c Svet. Calig. 24.

^b Livius lib. III. IX. XXIII.

^d Euseb. IV. 69.

haud decere opinio erat ^a, interiorum in balneis munditiam procurare : in lavacris praeterea usus erat familiarissimus unguentorum, quae in luctu penitus cessavisse vel sacra historia docet, ubi Esther ^b deposita veste regia, quum apta fletibus indumenta suscepisset, *pro unguentis variis cinere, & stercore implevit caput*. David autem in morbo filii ex Bersabee accepti nunquam neque unctus, nec lautus legitur. Cur vero id temporis templa quoque Deorum clauderentur, causa in promptu est. Quid enim paterent fana, quo squalidis & obsoletis vestibus omnis erat aditus interclusus? Ideo Horatius ^c ait: *ille repotia, natales, aliosque dierum festos albanus celebret*. Cardinalis Norisius ^d plures ad hanc rem ex Plauto ^e, ex Cicerone ^f, ex Ovidio ^g auctoritates congerit; sed non aliunde, quam ex Albinovani ad Liviam consolatione, clarius argumentum :

*Jura silent, mutaeque jacent sine vindice leges,
Adspicitur toto purpura nulla foro.
Dique latent templis, neque iniqua ad funera vultus
Praebent, nec poscunt thura ferenda rogo.
Obscuros delubra tenent; pudet ora colentum
Adspicere, invidiae, quam meruere, metu.
Atque aliquis de plebe pius pro paupere nato
Sustulerat timidas sidera ad alta manus,
Jamque precaturus, quid ego jam credulus, inquit,
Suscipiam in nullos irrita vota Deos?*

Li-

^a Noris. Diff. III. 2.

^b Cap. XIV. & Regum II. 14.

^c Sat. lib. II. 2.

^d Ibidem ut supra.

^e In Rudente Aët. I.

^f Philipp. XII. XIV.

^g V. Trist. Eleg. 5.

Livia non illos pro Druso Livia movit :

Nos erimus magnæ maxima cura Jovi ?

Dixit, & iratus vota insuscepta reliquit,

Duravitque animam, destituitque preces.

Itaque dum civium squalor sordesque lugubres civitatem, incumbente justitio, funestabant, procul a templis aberant & pulvinaribus, ne Deos ipsos aut in maestitiae partem, aut in invidiae notam, adducere viderentur, ac multo magis, quod jam nihil ab iis, quos & principibus aut iratos aut inutiles videbant esse, se posse consequi arbitrabantur. Pacatis praeterea affectibus, vultuque & animo ad religionem composito candidatos hostiatosque ad templa accedere oportebat. Haec vero nusquam magis desideres, quam in luctu, quo perdurante ^a sacrificia fieri non licuit, imo ne ludos quidem, nisi funebres, celebrari, aut nuncupari vota pro salute imperatorum, quare & Tiberius, instante Megalensium ^b spectaculo, decrevit justitium exui, & hoc indui, mortuo Aelio Caesare, Hadrianus ^c non sivit votorum causa, quae tertio nonas Januarias ^d nuncupabantur. Non mirum igitur, si nullus in luctu ad Deos accessus erat, quum sacra aequae privata, ac publica defererentur. Sed templa non modo occludere, verum etiam lapidare, Deosque conviciis laceßere nunc adulatio, nunc dolor suavit. Quo Germanicus pater ^e defunctus est die, lapidata sunt templa, subversae Deum arae, Lares a quibusdam familiares in publicum abjecti. Neque ille secus, qui ut ^f fratrem germanum esse

^a Livius XXII 30.

^b Tacit. lib. III

^c Spartian. Hadrian. 23.

^d Bellorius in Diatriba de Nummo Anton. Pii. e Svet. Calig. V.

^f Tacit. Ann. II. Val. Max. IV. 5.

esse cognovit, multum ac diu convicio Deos ob donum impiae victoriae infectatus, prope castra transtulit, & pretiosa veste opertum rogo imposuit. Et quanquam magnis etiam viris haec levitas a poetis tributa sit, ut apud Silium Scipioni^a:

pietas irata sinistris

Caecicolis furit, atque odit solatia luctus:

propria tamen in primis parentum fuit in filiorum acerbo funere, unde Statius^b:

alio tibi, perfide, pacto,

Juppiter, hunc crinem voti reus ante dicaram,

Si pariter virides nati libare dedisses

Ad tua templa genas, sed non ratus ore sacerdos,

Damnataeque preces: ferat haec, quae dignior, umbra est.

Quintilianus ita deplorat filiorum acerbam mortem: quis enim^c bonus parens ignoscat, si studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei firmitatem, si quis in me est alius usus vocis, quam ut incussem Deos superstes omnium meorum? Mulierum intolerantia qualis esset, unus instar omnium Virgilius explicat^d:

Quum complexa sui corpus miserabile nati,

Atque Deos, atque astra vocat crudelia mater.

Scite hanc dementiam Seneca, & Plinius rident: alter ubi ait, nullam^e mihi injuriam facitis, sicut ne Diis quidem hi, qui aras evertunt: alter ubi de Regulo, quem ab his deliramentis, utpote omnium maxime delirantem, abhoruisse non arbitror, ita scribit: convenitur^f ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt, & quasi probent,

Aa

quasi

^a Lib. XIII.

^b Thebaidos VI.

^c In prooemio lib. VI.

^d Eclog. VI.

^e De vita beata. 26.

^f Epist. lib. IV. 2.

quasi diligant, cursant, frequentant: utque breviter, quod sentio, enunciem, in Regulo demerendo Regulum imitantur.

XII. Quandoquidem sermonis decursu Augustorum proles, & privatorum una secum conjuncta est, placet paululum in utriusque inferiis immorari, sed ita quidem, ut quicquid de iis sigillatim dicetur, rem quoque ipsam generatim atque communiter complectatur. Diversi generis inferias nominat Julius Pollux ^a: tertias, quae tertio a morte die Lari vervecibus fiebant: nonas seu novendiales a Diis Novensilibus appellatas, quos Decius ^b se pro exercitu devovens medios ponit inter Lares, & Indigetes, ac Plautus in Cistellaria *medioxumos* nominat: denicales, post nonum diem institutas, quum cineres condebantur: tricesimas, quae omnibus justis peractis pacem dare putabantur: annuas sive anniversarias, quae certis anni temporibus celebrabantur. De postremo genere sermo habendus, & erit argumenti divisio tripartita. Primo epulas: secundo victimas: tertio libamina persequemur. Nihil est inferiarum dapibus cum coena funebri, quae duplex erat: altera publice, aut privatim amicis & consanguineis ^c, altera in ea rogi parte, quae culina ^d dicebatur, Diis Manibus parari solita; & illa epulum, haec dicta exequium ^e, cujus epulas ductor funeris praegustabat, auctore Servio ad illud Virgilii ^f *libavitque dapes*, quas famelici infamesque homunculi ac mulierculae saepe rapere consueverunt de busto ac flamma ^g:

Uxor

^a Lib. VIII. 14. Guther. de Jur. Man. II 11.

^b Livius VIII. Rhodigin. XVII.

^c Diss. VI. pag. 85. seqq.

^d Festus in v. Culina.

^e Idem in v. filicernium.

^f Aeneadum V.

^g Catullus in Rufam.

*Uxor Meneni saepe quam in sepulcretis
Vidistis ipso rapere de rogo coenam,
Quum devolutum ex igne prosequens panem
A semiraso tunderetur ustore.*

Adde Terentianum illud ^a:

E flamma petere te cibum posse arbitror.

Spectat ad inferias Silicernium, sive, ut Tertullianus ^b inquit, *coena Daemoniorum*. Silicernii quot syllabae sunt, tot esse interpretationes Kirchmannus ait. Praecipuas habet. Festus deducit vocem a Silice & Cerno, quod is jam silicem cerneret, cujus nomine dabatur coena, & hinc *Silicernii* dicti incurvi senes. In Glossario accipitur quasi *seleucernium* i. e. *sine lucerna*, quod hujus nullus esset usus in silicernio, vel quod, ut inquit Scaliger, *lucernae in sepulcris non accendebantur*. Alii a filere & cernere deduxerunt, quod eam coenam qui dabant, & umbrae ^c silentes cernerent, non gustarent, utpote ignibus ^d absumendam. Kirchmannus cum Servio a silice & coena silicernium, quasi super silicem paratam coenulam interpretatur. Denique Janus Guillelmus definit convivium funebre, senibus dari solitum, qui, tanquam mox morituri, postremum ^e sibi invicem dicebant *vale*. *Antiquo more*, inquit Varro, *silicernium confecimus, idest convivium, in quo pransi discedentes dicimus aliis alii Vale*. At quinam cibi feriales? Faba, Apium, Lactuca ^f, Ova, Panis, Lens, Sal, Libum, Pulticula ^g; Plutarchus ^h addit omnis generis legumina, & Arnobius ⁱ inter farcimina silicernium

A a 2 refert,

^a In Eunuchis III. 2.

^b De spectaculis & de Resurrectione.

^c Donat in Adelphi Terent.

^d Plutarchus in Caesare.

^e Athenaeus Deipnosoph.

^f Plutarchus in Problemat.

^g Cic. de leg. II. Ovid. Fast. II. 16.

^h In Problemat.

ⁱ Lib. VI. Contr. Gent.

refert, cujus tenuitatem Ovidius his verbis explicat ^a :

Parva petunt Manes, pietas pro divite grata est

Munera: non avidos Stryx habet ima Deos.

At si parvo contenti erant Manes, non ita reor amicos & consanguineos, qui ad inferias annuas conveniebant. His lautas epulas minimeque vulgares fuisse appositas, ambigi dubitarique haud sinit frequens in lapidibus adparatori i, tabernae, culinae mentio, tum instrumenta coquinaria, ciborumque reliquiae ^b in sepulcris inventae, & annui praesertim redditus, statis ut temporibus filiorum Manibus justa fierent, a parentibus instituti. Nec sane pater ille Spartanus, cujus monumentum esse diximus antiquissimum, de pulcra fuit, ac de faba sollicitus, cum de mortuo filio Cratefilocho muscum aedificavit, decedensque conjugem iussit tria millia drachmarum erogare, quarum proventu quotannis affines & cognati eo se congregarent ad inferias celebrandas. In latinis lapidibus non cognati, non affines modo, sed & decuriones, & tribules, & totus interdum populus ad annuas epulas invitatur. De hoc ritu sic Tertullianus ^c : *defunctis parentant impensissimo officio, pro moribus eorum, pro temporibus esculentorum*. Ecclesiae Patres non tam epulas ridet, quae mortuorum propriae in foveam coniectae, ut Lucianus in Charonte refert, dabantur flammis, quam quae ad vivos spectabant, solitos in parentalibus luxuriosissime convivari. Veteres Christiani, nondum omni superstitione penitus extirpata, ab hoc intemperantiae genere non abhorruerunt. Siquidem & diem sacrum Cathedrae

S. Pe-

^a *Fastor* II. 16.

^b *Diss.* III. num 17. 18.

^c *De Resurrex. Carn.* I. & de testimon. anim. 4.

S. Petri ^a diem epularum nuncupabant, & pulcem, panem, vinum ad sepulcra ^b Martyrum deferebant, & (verba sunt S. Augustini ita ingluviem superstitum apud suorum cineres infectantis) *luxuriosissime* ^c *super mortuos bibebant, & epulas cadaveribus exhibentes super sepulcra se ipsos sepeliebant.* Ethnicos, dum sepulcra epulis celebrabant, atratos interfuisse praeter cenotaphium Pisanum, Xiphilini historia ^d indicare videtur, ubi Domitianum narrat terrorem infaniae suae, quam postmodum liberalitas sequuta est, primoribus & equitibus, & senatoribus intulisse, in hunc modum convivio dato. Eos de nocte iussit absque comitibus in aedes nigerrimas introduci, ubi erant atra laquearia, parietes, pavimento, atra quoque vascula, atrae dapes, quin etiam pueros, qui famulabantur, tanquam larvas & spectra horrida, nudos & atramento obritos esse voluit, dum interea convivae in sedibus nudis ac squalidis confidentes columnam unusquisque habebat positam juxta sese, in qua suum ipsius nomen inscriptum erat, & de qua pendeat, ut assolet in monumentis, lychnuchus parvus. Haec referens citatus auctor, *fiunt*, inquit, *omnia, quae in exequiis mortuorum fieri solent: nam res atrae appositae fuerunt:* at Xiphilini errata hic latent duo. Primo enim non *in exequiis*, sed in parentalibus debuit dicere: exequiae quippe praesente cadavere ^e celebrantur: deinde Domitianum in eo apparatu plus impotentiae suae, quam libris ritualibus tribuisse arbitror. In parentalibus enim atra fuisse omnia nemo non inficias ibit, nisi si quis in potentum mausoleis laquearia

& pa-

^a Guill. Darand. *Rational.* VII 8.

^d *In Domitiani vita.*

^b S. Aug. loc. cit. & *Confess.* VI. 11.

^e Cic. *pro Cluent.* & *pro Quinct.* & *Tercut. Pbor.* V. 8. 37.

^c *De Mor. Eccl. Cath.* 24.

& parietes colorum picturarumque varietate magnifice ornatos, pavimenta vero ex elegantibus pretiosisque marmoribus elaborata, ibique per saepe vasa ex achate, ex vitro, ex onyche, aliaque materia, & quidem versicolore fuisse inventa omnino ignoret. Non ergo atris duntaxat rebus in parentalibus erat locus. Jam vero potentiores sive majoribus suis, sive heroibus parentarent, sicut Alexander^a ducibus Trojae caesis, Hadrianus, & Severus^b Pompejo, Caligula^c viris omnibus virtute illustribus, sicubi eorum sepulcra inveniret, ii quidem epulis ac libaminibus solemnes addebant victimas exemplo Aeneae, ^d cujus pietatem, sive Platonis^e legem, in Latium inductam Numa ad posteros propagavit, publice parentalibus institutis^f,

Annua ne tacitus munera praetereas :

Quae Numa cognatis solemnia dedicat umbris,

Ut gradus aut mortis postulat, aut generis .

XIII. Victimae, quarum indicia sunt in sepulcris bubula capita saepe insculpta, in inferiis furvi ac nigri coloris immolabantur sive juvenci^g essent, sive^h juvencae, aut vaccae sterilesⁱ, aut pecudes^k, aut verveces, ut in sacrificio fratrum Arvalium^l SYMMANO . PATRI . VERB. ATROS. II. *verbeces atros duos*. Nigri coloris causam Arnobius^m hanc tradit, *quia nigra nigris conveniunt, & tristia tristibus grata sunt*. Atque ut Diis superis maclandae hostiae non solum erant candidae, sed etiam candi-

dis

^a Plutarch. in vit.

^b Xiphilin. in vit.

^c Suet. Calig. 3.

^d Virg. Aen. V.

^e Ausonius in Parental.

^f Plato de Leg. IV.

^g Homer. Odys. 24. Virg. Aen. V. 96.

^h Virg. Aen. VI.

ⁱ Euripides in Hecuba.

^k Virg. Georg. IV. Statius IV. Theb.

^l Gruter. pag. 121.

^m Contr. Gent. VII.

dis infulis ^a coronatae, ita e contrario Diis inferis & nigri velleris dabantur victoriarum, ornataeque nigris vittis, aut caeruleis, vel caeruleis, ut in cenotaphio Pisano: BOSQUE. ET. OVIS. ATRI. INFVLIS. CAERVLIS. INFVLATI. Nam veteres caeruleum a nigro non distinguebant, ideo Albino-
vanus ^b mortem vocat caeruleam, & Valerius Flaccus inferorum sedibus eundem colorem tribuit ^c:

*Cimmerium domus, & superis incognita tellus.
Caeruleo. tenebrosa situ, quo flammea nunquam
Sol juga, sidereos nec mittit Iuppiter annos.*

Atrac praeterea victimae terra effossa in scrobe immolabantur, cuius quidem scrobis ac foveae mensuram, etsi variam pro victimae magnitudine fuisse existimo, eam tamen ab Homero didicisse non piget ^d:

*Sacra simul ducunt Perimedes, Eurylochosque.
Ast ipse eripui vagina protinus enses:
Effodi foveam, quae descendebat in ulnam,
Inferias in quam cunctis effudimus umbris.*

Silius quoque ferrum Scipioni tradit, Diti dum sacra facit, vate praedocente ^e:

*Inducit juvenem, ferroque cavare refossam
Ocyus urget humum.*

Contra apud Horatium Canidia maga cum Sagana socia, nullo ferro admissa, unguibus terram scalpit ^f:

*scalpere terram
Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam
Coeperunt, cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent animas responsa daturas.*

Plu-

^a Euseb. Caesar. Praep. Evang. IV. 4.

^b Eleg. in morte Drusi.

^c Argonaut. III.

^d Odys. II.

^e Lib. XIII.

^f Lib. I. Sat. 8.

Plures si essent victimae, multas quoque foveas factas esse Ovidius tradit, ubi Medae ferale sacrificium describit ^a:

Haud procul egesta serobibus tellure duabus,

Sacra facit, cultrosque in guttura velleris attri

Conjicit, & patulas perfundit sanguine fossas.

Ex cenotaphio Pisano constat, eodem, ubi mactatae fuerant, loco victimas adoleri, Manium ut honor mactus esset, sive auctior fieret, atque adolefceret, consuevisse. Nam sicut Nonius Marcellus *adolere* ait verbum esse proprium *sacra facientium*, quod significat *voris & supplicationibus Numen auctius facere*: ita Servius ad illa verba ^b, *flammis adoleri penatos*, addit, *adolere proprie est augere*. In sacris frequens erat illa formula *macte esto*, sicut sacrificans apud Catonem ^c precatur Martem in agro lustrando: *Mars pater, ejusdem rei ergo macte hisce suove-aurilibus lactentibus immolandis esto*. Arnobius ^d more suo perbelle irridet hoc precandi genus: *quid est aliud* (mactus esto) *quam dicere, tantum esto mactus, quantum volo: tantum amplificatus, quantum jubeo; tantum honoris assumito, quantum habere decerno, & verborum circumscriptione definitio*. Gutherius, ubi ^e *adolere* interpretatur non idem esse ac cremare, sed igne puro, thure, & precibus Deos ad altaria placare, jure ab Eminentissimo Norisio castigatur, qui ^f *adolere* & cremare idem prorsus esse ostendit, appellatque Ovidium ^g, Priscianum ^h, Valerium Flaccum ⁱ, nec non Arnobium ^k ita Deos insultan-

tem:

^a *Metam. VII. v. 243.*

^b *Aenead. I. v. 708.*

^c *De Re Rustica cap. 141.*

^d *Ibidem ut supra.*

^e *De Vet. Jur. Pontif. III. 6.*

^f *Loc. cit. cap. V.*

^g *Faß I & III.*

^h *Lib. IX.*

ⁱ *Argonaut. III.*

^k *Loco citato.*

tēm : neque prius iras atque animos ponunt , nisi sibi adoleri paratas conspexerint taenias , effasque penitas , hoc est cum particula visceris caudam pecoris ^a amputatam . In sacris litteris eadem quoque adolendi significatio est , ac cremandi , ut in Levitico ^b : *adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis & suavissimi odoris* . Hostia dum caedebatur , fari nefas erat ; sed inter caesa & porrecta ^c , quum nempe aris exta dabantur inibi adolenda , sive cremanda , tum fari licebat , ac solemnem precandi formulam pronuntiare ; sed dum exta , vel tota victima comburebatur , erat fari nefas . Dixi vel exta , vel totam hostiam : nam quae fiebant Diis inferis sacrificia , erant holocausta , in quibus tota victima comburebatur , quare Seneca , Diis inferis dum sacra frunt , ait ^d : *irrigat sanguis focos, solidasque pecudes urit* , itemque Virgilius ^e :

Tum stygio regi nocturnas inchoat aras ,

Et solida imponit taurorum viscera flammis :

ubi Servius : ergo , inquit , *solida viscera holocaustum signant* , sive victimam prius excoriatam ^f deinde combustam , quin ulla ejus pars , ut in aliis sacrificiis ^g , esset reliqua , sacerdotibus comedenda , propterea quod *de his , quae libantur* ^h *inferis , quisquis ederit , aut biberit , funestatur* . Interim vero dum flammis traditae ardebant victimae , varii generis libamina fundebantur , ideo Virgilius ⁱ vix descripto holocausto , statim addit :

Pingue superque oleum fundens ardentibus extis .

Bb

XIV. Erant

^a Cic. Epist. Famil. IX. 22. ad Paetum.

^b Cap. III. v. 16. & VI. v. 12.

^c Macrob. Saturn. I. 16.

^d In Oedipo Aet. 3.

^e Aen. VI. v. 252.

^f Homer. Iliad. 23.

^g Dionys. Halicarnass VII in fine .

^h Donat in Adelpb. & Gyrard. Syn-
tagm XVII.

ⁱ Ibid. v. 254.

XIV. Libaminum genera erant varia, nulla vero necessitas, nulla lex, omnia simul jubebat in parentalibus fundi, sed plura, vel pauciora fundere cuique licuit; itaque in nonnullis funeribus Virgilius nullam mellis, nullam olei Silius, ac Statius mentionem faciunt. Lactis aspersione nihil frequentius in parentalibus ^a:

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Vinum initio Romani in exequiis repudiarunt, ex Numae regis Postumia lege, ^b *vina rogam ne aspergito*: sed deinceps usitatus nihil ^c:

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.

Mellis ^a Kirchmanno ^d praeteriti Sophocles in Electra fontes memorat ad sepulcrum fusos, ut nihil de Silio dicam, apud quem Plutoni, & Proserpinae Scipio & Vates una simul ^e

Fundunt mella super, Bacchique, & lactis honorem.

Cerda ^f ex Nicephoro mel ideo oblatum tradit; quia dulce contra amaritudinem mortis; lac quia album contra nigredinem tenebrarum: Servius ^g lacte & sanguine ait placatos Manes, quia lacte nutritur corpus, & anima sine sanguine nequit cum corpore contineri: Lucianus vero persuasum gentibus fuisse putat, umbras ab inferis reduces circa nidorem volitando coenare, utcunque liceat, & bibere e favis mulsum. In fundendis libaminibus poetae nunc cymbia ^h, nunc pocula ⁱ, nunc carchesia ^k memorant, de quibus Macrobius ^l legendus est: sed

in

^a Virg. Aen. III. 66. Ovid. Met. VII.
Silius Ital. XVI. Statius Theb. IV.
& VI & Silv. V.
^b Plin. H. N. XIV. 12.
^c Virg. Aen. V. 76. & alibi.
^d Lib. IV. 2. de Fun. Rom.

^e Lib. XIII. Homer. loc. cit.
^f Ad Virg. Aen. III. 66. ^g Ibid.
^h Virgil. ibid. Nemesian. Eclog. 1.
ⁱ Silius XVI.
^k Virg. Aen. V. Ovid. Met. VII. v. 243.
^l Saturn. V. 21.

in cenotaphio Pisano in Lucii Caesaris parentalibus, major ut liberalitas commendetur, urnae lactis, mellis, olei decernuntur, & apud Euripidem, ut pompae nobilitas elucescat, Achillis filius aureo poculo libationes fundit emortuo patri, sicut alias crateres ^a, alias paterae ^b inverguntur, & hae propterea non raro in sepulcris insculptae apparent, aut ibi absconditae inveniuntur. Neque huc non spectant vascula vel fictilia, vel vitrea angustioris, itemque patinae, & pocilla saepe in sepulcris obvia, quorum certe usus erat aut vergendis liquoribus, aut fundendis. Absque religione promiscue usurpo utrumque verbum. Quanquam enim Gyraldus ^c, Gutherius ^d, Cerda ^e, Farnabius ^f inter haec verba id discriminis recognoscant, quod liquores, si funderentur, Diis superis supina manu libabantur, si vergerentur, conversa ad laevam patera inverterentur, quo ritu Diis inferis libamina mittebantur: ipse tamen poetarum princeps ^g, & alii, quod clarissimus jam pridem Criticus observavit ^h, aequae inversas, ac fusas in inferiis libationes memorant, ita ut id parum verisimile sit, quod ad Senecam ⁱ Farnabius notat, Diis superis libatum dextera, inferis manu laeva. Nam in Lucii inferiis quum Pisani jusserint, lactis, mellis, olei urnas fundi, id quidem solius laevae ministerio commode fieri nullo modo potuit. Jam in inferiis, & exequiis thuris usus, qui erat plurimus ^k, an & perpetuus esset, atque communis omnium, Arnobius in dubium revocat, ubi nigros in inferiis colores ridet: *si grata*, in-

B b 2

quit,

^a Virg. Aen. V. 224.

^b Stat. Theb. VI.

^c Syntagm. XVII.

^d De Vet. Jur. Pont. IV. 8.

^e Ad Virgil. Aen. VI. v. 244.

^f Ad Virgil. ibid.

^g Virg. loc. cit. 76 ac 225. & VI. 254.

^h Cardin. Noris. loc. cit. in fine.

ⁱ In Oedipo Aë. 3.

^k Plin. H. N. XIV. 12.

quit, ^a *numinibus inferis ea, quae sunt nigra, surviq̃ue aestimatis coloris . . . inficite thura, si dantur, salsas fruges, atque universa libamina lactis, olei, sanguinis: hic ut ponat purpureum colorem, illa ut ne sint lucida, fuliginem infundite cum favillis*. Quod de thure Arnobius, idem de unguentis, praecipue exoticis ac peregrinis dictum volo, cujusmodi libationes etsi communes esse vel parsimonia haud sineret, vel paupertas, erant frequentes tamen, odoraria ut instrumenta in sepulcris docent. Ampullas unguentarias in cinerariis & mausoleis conditas Homerus ipse ^b, & Athenaeus ^c testantur. Eiusdem in Etruria moris locupletissimus est auctor Gorius in suo museo Etrusco. In Latio monumentum seligo ex multis unum. Ad secundum lapidem in via Claudia ^d, super urnae operculum ex marmore pario, circum dispositis patinis, pocillis, phialis 24. opere eleganti, ex terra coctili, & colore rubro, exceptis quatuor, quorum color cinereus erat, in medio eminebat instrumentum ex metallo, tanquam batillum, pondo librarum quatuor, unciarum octo; manubrium palmare erat, & totius instrumenti longitudo ad palmum cum semisse protendebatur. Batillum in fronte habebat incurvum pedem, & quinque hinc inde globulos, unde, ne ignis urnam laederet, sustinebatur, & unguentorum, quae fuerant ad suffimentum posita, reliquiae adhuc cum carbonibus in superficie extabant. Itaque vel si omnes taceant litterati lapides, jam plane liquet, multa in inferiis odoramenta fusa, neque in aliorum minus, quam in filiorum, quod nempe horum gratia parentes esse prodigi,

^a *Lib. VII. contr. Gent.*

^b *Iliad. XXIV.*

^c *Deiphonosoph. XV. 11.*

^d *Ficorinius de Bulla Aurea part. 2. pag. 58.*

gi, quam liberales mallent, praesertim matres. Earum in numero eminent Fusca, & Prima: illa C. ^a Laelio, haec Phileminia amissa ^b pretiosos odores & opobalsama non profudere modo, verum etiam testata posteris reliquerunt, nequicquam reclamantibus XII. tabulis, ubi interdita ^c sumtuosa aspersio. Cujus nomine unguenta potius exotica, quam cum Ant. Augustino lac, flores, vinum interpretanda esse admonere videtur ipsa vox *sumtuosa aspersio*. Jam vero quum a veteribus unguenta saepe coronis addita diserte tradant Cicero ^d, Horatius ^e, Plautus ^f quumque coronae essent in parentalibus familiares, has quoque in inferiis, veluti in conviviis, Paschallio auctore ^g, unguentis aspersas esse affirmare non audeo, suspicari non vereor, siue quorundam in defunctos largitatem considerem, siue ipsas mortuorum imagines, id quod saepe in sepulcrorum operculis videre licet, more convivantium accumbentes. Tot libationum generibus adde lacrimas. Saepe has ad tumulum renovatas, non vero ibi lacrimatoriis in vasis conditas, est quidem id multo notius, quam noctuae Athenis. Foramina vero in urnarum operculis, qui tantum pro lacrimis excipiendis esse facta existimant, eos hoc argumento Fabrettus ^h refellit, quod interdum iis foraminibus obliqui canaliculi responderent, pertingerentque ad cineres, sinuoso tractu, adeoque vix credibile sit, potuisse lacrimas ante quam arescerent, ad imum ferri: itaque tum aqua arferia, de qua Festus ⁱ, tum ceteri liquores una cum lacrimis per

ca

^a Crut. pag. 692. 10.

^b Idem pag. 1122. 12.

^c Cic de Leg. II.

^d Quaest. Tuscul. V.

^e Oa. III. 14.

^f In Asinar. & Pseud.

^g De Coronis II. 3.

^h Ant. Inscr. pag. 240.

ⁱ Ad V. Arferial.

ea foramina mittebantur . Urnis aeneus quandoque annulus ^a apponebatur , quo facile , ut Diis Manibus libaretur , operculum tolli posset in iis sacris , quibus ethnici suos praeesse Castores censuerunt , & hac de causa eorum ova inter ornamenta sepulcralia saepissime collocarunt . Quae haecenus annotavimus , eorum veluti compendium Ovidius praebet , & ridiculam hanc rituum feralium originem ab Aenea deducit ^b :

*Tegula porrectis satis est velata coronis ,
 Et sparsae fruges parvaeque mica salis .
 Inque mero mollita Ceres , violaeque solutae ,
 Haec habeat media testa relicta via .
 Nec majora veto : sed & his placabilis umbra est :
 Adde preces , positis & sua verba focus .
 Hunc morem Aeneas pietatis idoneus auctor
 Attulit in terras , iuste Latine , tuas .
 Ille patris genio solemnia dona ferebat ;
 Hinc populi ritus edidicere pios .*

Horum rituum origini addere si causam velis , duplicem , nisi fallor , veteribus propositam esse invenies , nimirum ut expiatio mortuis , ac divinitas impetraretur . Utramque paucis dabo .

XV. Socrates apud Platonem ^c praedicat , se haud mortem moleste ferre , sed bono animo esse , quia sperat mortuis aliquid superesse , & multo melius bonis fore , quam malis , expiationemque diversam quidem , sed certam manere utrosque . Si Platonicos consulamus , quemadmodum ^d tria erant corpora , quibus anima conjunge-

ba-

^a Scip. Maffejus *Natit. litt. Vol. V.* c *Lib. XXIX. , vel de Anima.*
 pag. 224.

^b *Faistorum II.*

^d *Plato Dial. X. de Leg.*

batur, crassiori huic & terreno addicta ad breve tempus, aereo multa per secula, caelesti per omnia: ita tria erant elementa, aqua, aer, ignis, quibus veteres expiandi facultatem, seu vim catharticam concessere, quae & polluta corpora, & ipsa mortalium scelera purgarentur. Atque ut primum de aqua, iidem Platonici in ea collocant vim expiandi maximam, imo vel unicam. Ajunt enim ^a, quicumque in vita quoddam medium tenuere, eos ad Acherontem profectos, inde vehiculis, quae ibi parata erant, ad Acherusiam ferri, ibique purgari, donec pro meritis praemia consequantur. Novit hanc doctrinam Silius Italicus ^b: ait enim:

*Hortatur vicina palus, ubi signat Averni
Squalentem introitum stagnans Acherusius humor,
Noscere venturos agitat mens protinus annos.*

Contra qui ob scelerum foeditatem insanabiles videbantur, in tartarum mergi, nunquam inde egressuros: qui autem scelera utcumque sanabilia admiserant, illos quidem in tartarum trudi, sed per annum inibi commoratos a fluvio rejici, & homicidas per Cocytum, parentum violatores per Pyriphlegetontem ad Acherusiam vehi, ubi, si veniam ab iis, quos laeserant, impetrassent, admittebantur, sin minus, iterum delati in tartarum, nunquam, nisi venia impetrata, exitum inde liberum obtinebant. Platonici haec arrident. Quorum doctrina, vel huic affinis ethnicorum mentes pervagata id effecit, ut summa in expiationibus haberetur aquarum vis. Aquae autem in feralibus avernales, quae haberi non poterant, simulabantur,

^a Idem lib. XXIV. seu de Anima.

^b Lib. XIII. v. 397.

tur. Itaque poetarum Plato, Virgilius noster in Didonis apparatu ait: ^a

Sparserat & latice's simulatos fontis Avernī.

Nimirum quia veros haurire nequirit latice's avernales, eos, utcumque potuit, simulavit, sicut in sacris lſidis, unde unde hausta esset aqua, ex Nilo tamen ^b eruta dicebatur. Ac veteres in inferiis, dum certis ritibus utebantur, quoddam pro mortuis expiationis genus habuisse propositum, ex iis, quae mox proferentur, existimo haud improbabile visum iri. Qui in vivis sese expiabant, nunc aqua pura ^c, nunc vivo flumine ^d, nunc vivo rore ^e, alias aqua marina ^f, vel sale mixta ^g suum ipsi corpus adspargere, aut manus abluere consueverant, plerumque praeter aquam verbenas etiam, myrtique folia, tum laurus, & oleae ramusculos adhibebant, ut ait Virgilius ^h:

ter socios pura circumluit unda

Spargens rore levi, & ramo felicitis olivae,

Lustravitque viros.

Imo vero expiatoriae ut aquae major in lustrationibus vis cathartica inesse posset, oblongae fortasse fistulae, sive infundibula adhibebantur, ubi cum sale inclusis herbis frondibusque lustralibus, aqua superne infundebatur, ut inde permeans variis illis lustrandi viribus augeretur, ac propterea acrior facta, quum deinde ex infimo infundibuli orificio, & ex lateralibus etiam rimulis in subiectum craterem incideret, atque ad eum pertingeret, qui ad solemnes expiationis ritus accesserat, tum in purgandis abluc-

^a Aeneadum IV v. 512.

^b Servius Aenead. II. v. 116.

^c Virg. Aenead. VI. 719.

^d Liv. lib. I.

^e Ovid. Fast. IV.

^f Homer Odys. II.

^g Theocrit. Idyll. XXIV.

^h Virgil. loc. cit. 230.

luendisque maculis perpolleret. De his fistulis aut infundibulis scriptores sive Graeci, sive Latini omnino tacent. At in nobilium mensis, ut aromata immista vino in craterem sine forde transmitterentur, coli fuisse usum aurei, vel argentei, praeter Julium Pollucem ^a, Athenaeum ^b, Pomponium ^c, testatur spectatissimum totius Asiae monumentum, celeberrima inscriptio Sigea, ubi ^d craterem, hypocraterium, & colum datum legimus Prytaneo. An vero sicuti sacco linteo ^e plebejae mensae, colo nobiles utebantur, ita in sacris infundibula, sive fistulae in usu essent, scriptorum nemo pro certo tradit. Sed tamen monumenta depereant omnia vetustatis, quod tamen ea instrumenta, nec minus fortasse in Graecia, quam in Latio, solemnibus in lustrationibus legitima haberentur, testimonio esse videtur eximius ille antiquitatis foetus, nempe ad Apollinis tripodem lustratio Herculis perbelle expressa in Farnesiano marmore nobilissimo, quod jampridem Tollii ^f, Reinesii ^g, Sponii ^h, Gorii ⁱ, Muratorii opera ^k vulgatum fuerat, sed passim hiulcum, luxatum, mutilum, depravatum, nuper autem P. Eduardus Corfinus emendatum prodidit illustratumque doctissima Dissertatione, cui titulus est *Quies & Expiatio Herculis*. Breviter his expositis investigandum restat, an expiatoriis hisce ritibus aliqua cum inferiis analogia intercedere videretur. Excepta eorum secta, qui animum aut una cum

C c

cor-

a Lib. X. cap. 24.

b Lib. XI. cap. 8.

c L. in argento D. de auro & argent. legat.

d Edmundus Chiffull. Antiq. Asiat. Londini 1728.

e Martial. in Apophor. 104.

f In not. ad Palaephbatum.

g Class. IV num. 11. 12.

h Miscell. Erud. Ant. Sect. II. Artic. X. pag. 47.

i Inscr. Donian. Cl. I. num. 98. pag. 32.

k Thesaur. pag. 60.

corpore interire , aut terrenis solum vinculis statim ad suam originem remeare opinabantur , ii profecto , qui ante quam anima immortalitatis praemia consequeretur , certas apud inferos expiationes cum Platonice admittebant , illi , inquam , sicut mortuis divinitatem , ut mox patebit , certis quibusdam ritibus ab se se impetrari posse arbitrabantur , ita & somniarent necesse est , expiationem quoque ipsam , quae defunctos manebat , suppleri posse , eandemque per oscitantiam ab se negligi nefas esse , quippe qui de statu mortuorum minime certi , maximeque anxii , ut de eo Manes sciscitarentur , solliciti in psycomantium veniebant ^a . Itaque aut aqua arseria , aut latices avernales , aut falsae fruges , aut mica salis , tum malvae flosculi ^b , ac myrti ^c , apii ^d , oleastri ^e frondes , variaeque lustrales herbae , ac ramusculi ^f oblatis ad tumulos in libationibus hoc tacite indicare videntur , quod ethnicis persuasum esset , mortuorum gratia , si quid adhuc sceleris haberent reliquum , expiationes non esse irritas neque inanes . Quid ? si ea etiam , quae de fistulis & infundibulis modo diximus , ab inferiis non alienissima existimemus ? Obliquos enim canaliculos , qui ex perforatis urnarum operculis ad cadaver , imo ad os illius deferrebantur , suspicabar aliquando , non mysterio vacasse , sed in iis lustrales herbas cum sale inclusas , ut inde aqua & alii liquores permeantes majoribus purgandi viribus essent praediti . Difficile est , fateor , laudatis veterum testimoniis id confirmare , sed conjecturam fortasse non esse abnormem id vel maxime ostendit , quod multi ritus peraeque in vi-

VO-

^a Cic. I *Tusculan. Quaest.* 48.

^b Lucian in *Cataplo* .

^c Euripides in *Electra* .

^d Plin. H. N. XXI. 1.

^e Theophrast. lib. V I.

^f Artemidor. IV. 49.

vorum erant , ac in mortuorum expiationibus usitati . Ne multis utar , sane taurobolium & criobolium sicut pro fuorum incolumitate , ita ^a pro mortuorum expiatione ab amicis , aut consanguineis susceptum esse , sepulcralibus ex anaglyphis erudimur .

XVI. Aere quoque & ventorum agitatione apud inferos purgari scelera Virgilius dixit , ubi de animarum diverso statu sermonem faciens inter cetera hoc ad rem : *aliae ^b panduntur inanes suspensae ad ventos* . Quam expiationis speciem nemo est , qui inter ferales ritus non facile recognoscat . Oscilla enim , quibus , teste ^c Macrobio , pro se , ac suis Diti patri , ac Saturno piacula faciebant , in sepulcris quoque saepenumero tum fictilia , tum aenea inventa sunt , itemque personae ac larvae , tanquam imagines vitae humanae , variarumque aetatum simulacra Diis Manibus consecrata , quae in hypogeo de cardinibus & clavis pendula , aut ab omni prorsus superstitione vacabant , quod vix credibile est , aut Virgilianae , quod plane patet , expiationis imago erant , nempe oscillationis , quae primum fertur in honorem Erigones ^d ab Atheniensibus instituta . Tertium in mortuorum expiationibus Virgilius ^e dat locum igni . Cujus elementi cum sulphure conjuncti , brevitati ut inserviam , Juvenalis ^f mentionem facit , & ita Ovidius ^g ;

Terque senem flamma , ter aqua , ter sulphure lustrat .
Aut enim aqua igne calefacta , aut igneus torris aquae immerfus adhibebatur , ideo Euripides , ubi Herculis lustra-

C c 2

tio-

a Vid Vol. I pag. 87.

b Aenead. VI. v. 742.

c Saturn. I. 7. 11.

d Hygin. in Arctophyl. vid. Vol. I.

pag. 305.

e Ibidem ut supra.

f Sat. II. v. 157.

g Metam. VII. 261.

tionem describit, usurpatam ait aquam titione ignito tepescitam ^a:

Quum autem torrem manu dextera laturus esset

Filius Alcmeneae, ut intingeret in aquam lustralem.

Sed ad rem. Quanto ignis usui esset in sacris Manium, satis liquet. Positi nimirum foci, combustae dapes, & holocausta, quo tandem, nisi ad vim ignis catharticam respicere debuerunt? Huc praesertim appello ritum, ni fallor, unum maxime omnium accommodatum, cujus nulla prorsus alibi testificatio occurrit, nisi in cenotaphio Pisano, ubi decretum legitur, ut in annuis Lucii Caesaris parentalibus duumviri cincti Gabino ritu STRVEM LIGNORVM SVCCENDANT, cujus magnitudo ex eodem decreto facile innotescit. Etenim latum est, ut locus, ubi & ara marmorea erat, & illa strues, quoquo versus pateret pedes LX., robustis praeterea stipitibus sepiretur. Ea vero lignorum strues quotannis succendi solita ritum in iustis annuis ^b usitatum, sed nobis antehac plane incognitum designat, quem haecenus nulla veterum monumenta temporum prodidere. Age jam, cum feralibus hisce flammis una simul propone tibi lustrales aquas, & ad aërem suspensa oscilla, tum cetera, quae vel antea sunt a nobis commemorata, vel ideo praeterita, quia aequae volentibus, ac nolentibus nota sunt, jam plane vides apud veteres, quum inferiae Manibus mitterentur, quasi demortuis prodesse possent, tria illa elementa valuisse plurimum, in quibus Virgilius omnem mortuorum lustrationem in inferiis collocavit, animarum diverso statu ita descripto ^c:

aliae

^a In Hercule Furente. ^b Ad Cenot. Pis. Diff. III. 7. ^c Aenead. VI. 742.

aliae panduntur inanes

*Suspensae ad ventos ; aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus , aut exuritur igni .*

Ac revera antiquos in justis & parentalibus credidisse , quas paratas fontibus apud inferos judicabant , expiationes ab se certis ritibus suppleri posse , esset id quidem , reor , exploratissimum , si oblivio haud formulis invidisset , quas in fundendis libationibus , adolendisque victimis usurpabant .

XVII. At licet desint eae formulae , minime tamen aliae illis affines desiderantur . Exempli causa dabit hanc unam ex multis Cato ^a : *Mars pater , ejusdem rei ergo macte hisce suorum taurilibus lactentibus immolandis esto ; quam paucis immutatis Card. Norisius ^b ad Lucii inferias transtulit : Dii Manes , vos precor quae soque , uti sitis volentes propitii Lucio Caesari : ejus rei gratia hoc bove , & hac ove immolandis macti estote .* Qui vero Dii inferi se se propitios magis , ac vere Manes praestare poterant , quam si gratas haberent , quas pro suis superstites agebant lustrationes , nec diu poenas a mortuis sumerent ? Eas vero quam & horrificas & acerbis existimarent , multiplex indicat teterrimusque dirarum vultus in sepulcratibus anaglyphis , ubi furiae lampades , taedas , faces , contos , hastas , secures , malleos , gladios , & alia caedis instrumenta ostentant , de quibus optime Bonarrotius ^c in Opere Dempsteriano . Quippini igitur , impuniti ut essent mortui , lustrationibus , quas temporum coecitas admitterebat , veteres in inferiis uterentur , Deosque orarent , ut quam

citiss-

^a De Re Rust. 141.

^b Ibidem cap. V.

^c Tab. LXXXVI. vid. & Mus. Etrusc.

citissime expiarent suos, admitterentque in piorum beata loca, ubi animae idoneae fierent impetrandae Divinitati? Dixi animas: nam ut illae meliores efficerentur, praeter expiationes in Cocyto, in Tartaro, in Pyriphlegetonte, quae ad animam pariter, corpusque aereum pertinebant, nescio quid amplius animae duntaxat proprium Platonici excogitarunt. Etenim princeps eorum Plato ^a multitudinem arguit interpretantem *αἰδὴς*, quasi *αἰεὶ δὲ*, idest *triste tenebrosumque*, atque hoc nomen Plutoni dantem; deinde hunc Deum ut doceat non esse horrificum, nomen *αἰδὴς* ab eo trahit, quod est *αἰεὶ δὲ ναι*, hoc est *nosse omnia pulchra*: tum vero ait, neminem, ut ad inferos defunctus abiit, illinc reverti velle, quia suavissimis Plutonis orationibus irretitus tenetur, & multo semper melior efficitur. Orationis vis num corpori prodesse potuit? nihil profecto minus. Ergo animae tantum propitia fuit: ideo philosophus, *est*, inquit, *Deus is sophista procul dubio disertissimus, & ingentia confert his, qui penes ipsum habitant, beneficia, qui usque adeo divitiis affatim abundat, ut summa nobis bona suppeditet, unde & Pluto est nuncupatus*. Haec erat ratio, cur Socrates ^b affirmaret, quum se moriendo migraturum putaret primum ad Deos alios sapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his, qui hic sunt, meliores, ideo non moleste se ferre mortem. Plato ^c inter odorata nemora, & prata floribus nitentia, qualia Virgilius ^d fingit, philosophorum scholas aperit, poetarumque choros, & musicorum cantus. Inter avernalem Deorum gregem, quem Socrates & sapientem, & bo-

^a In *Cratylo*, vel de *Reſta Nomin.*
Rat.

^b Plato in *Phaedone*.

^c In *Axioccho* de contemn. morte.
^d *Aenead.* Vl. 656. 665. 673.

num huncupat, locum in primis habebat Isrs, quæ suis sacris. ^a initiato, quum ad inferos demearit, propitiam se fore spondet in Acherontis tenebris interluentem. Haec quum ita sint, jam conclusio videtur hinc necessario consequi, cur antiqui Diis Manibus inferias mitterent, aut nullam causam, aut eam præcipuam, imo solam fuisse, quod etsi inevitabilis haberetur, non omnino tamen ineluctabilem vim esse Manium communis opinio ferret, sed certis ritibus propitiam fieri placabilemque, atque ita prorsus, ut quaedam libamina, tanquam legitimas lustrationum species acciperet, quarum ope, quæ mortuis agenda in inferis expiationes erant, superstitem pietate suppleri possent, ac non mediocriter temperari. En causa, en ratio, cur tam solemnia apud Ethnicos parentalia. Quæ de hujusmodi lustrationibus hætenus dicta sunt, antiquæ superstitioni si parum congrua videantur, in partes traham, tanquam maximi, ut decet, futura ponderis, quæ Jo: Baptista Passerius ^b, vir Etruscae ac Latinae antiquitatis consultissimus, de divinis honoribus cogitavit. Nam si superstites ea spes tenebat, ab se posse mortuis impetrari divinitatem, multo magis expiationem, qua utcumque exposita, jam divinitatis impetratio in medium venit. Haec si breviter attingetur, omnino hinc fiet, ut explicatio alterius alteri non parum profit. Siquidem utraque conjuncta est & cohaeret.

XVII. Immortalitatis, ad quam nati sumus, & Divinitatis, ad cuius imaginem conditi, usque adeo semper avidi & appetentes, qua late patet terrarum orbis, mortalium animi extiterunt, ut quanguam, velut ait Apostolus

^a Vid. Vol. I. pag. 30.

^b In Acherontica VI. & VII.

lus a veritate auditum averterent, & ad fabulas converterentur, hoc est ad interitum ruerent & sempiternam poenam sua voluntate susceptam, dulce tamen immortalitatis praemium, & sanctum Divinitatis nomen tum dari a Diis, tum ab hominibus impetrari arbitrabantur. Divina haec dona impertiri a summis Diis nectaris, atque ambrosiae munere, opinio erat. Nam id genus latices vix anima attigisset, divinitatem consequi putabatur. A multis, quae facile ex Gracis, Latinisque scriptoribus afferri possent, auctoritatibus abstinere: Ovidii duntaxat testimonio innitar, qui utramque nostri instituti partem egregie tractat, Aeneae ostendens expiationem primo, deinde divinitatem ambrosiae munere, & assensu Deorum unanimi, ope Veneris impertitam, quae *

junctis investita columbis

*Litus adit Laurens: ubi tectus arundine serpie
In freta flumineis vicina Numicius undis:
Hunc jubet Aeneae quaecunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub aequora cursu:
Corniger exequitur Veneris mandata, suisque
Quicquid in Aenea fuerat mortale repurgat
Et respergit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix divino corpus odore
Unxit, & ambrosia dulci cum nectare mista
Contigit os, fecitque Deum, quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, temploque arisque recepit.*

En tibi laudatae fluviales aquae, & marinae, utpote lustrationibus pernecessariae: en quicquid mortale fuerat, expiatum, corpus nempe aereum, non terrenum. Etenim

a Metam. XIV. 602.

nim eadem Venus paulo superius orabat Jovem, ne Aeneas sic vita functus, ut olim vivus, stygios adiret lacus ^a

satis est inamabile regnum

Aspexisse semel, stygias semel isse per undas.

Expiatione igitur quicquid Aeneas mortale habebat exuisse dicitur, nec sane aliud, quam aereum corpus, & cunctas animi perturbationes mortalium proprias, quas Platonici ^b aeque in anima admittebant, dum terreno hoc corpore, ac dum aereo continebatur, propterea quod utrobique servabat pristinam sentiendi vim, sive fontem originemque sensuum reliquorum, in quibus est perturbationum sedes. Platonici Virgilius quid sibi vult, inquit Marsilius Ficinius ^c, ubi Didoni haec tribuit ^d?

Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi:

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Duabus de causis animam, ex Marsilii sententia, vocat magnam, tum quia prima erat, ut dixi, sentiendi origo, tum quia a terreno carcere liberata aerei ministerio corporis utebatur, cujus erat, ut primum huic terrestri adhaerebat, quodammodo angustum fieri, dum discedebat, in amplitudinem sibi congruam explicari. Huc respexit poeta Virgilii cultor, & aemulator ^e, nec non Ovidius, ubi amico in adversis fido semper se fore gratum ac beneficii memorem pollicetur ^f:

Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras

Ibit, & in tepido deseret ossa rogo.

Quum vero illud corpus, quantumvis tenue, per se
D d adhuc

^a Ovid. ibidem.

^b Plato Dial. X. de Leg.

^c Praefat. ad cit. Dialog. Plat.

^d Aeneadum IV. 659.

^e Sil. Ital. lib. X.

^f Trist. I. Eleg. 4.

adhuc obscurum esset imperfectumque, umbra nominabatur, quod passim poetae inculcant ^a:

Omnibus umbra locis adero; dabis, improbe, poenas. Itaque lustratio & umbram hanc, & ipsam animam expiabat, quo facto pars hominis restabat optima, Divinitatis capax, si assensus Deorum, si ambrosiae munus, si quarumdam invocatio accederet Potestatum, quas nominari Arnobio auctore ^b, religio vetuit. Tria haec, dum paulisper attendas, in parentalibus indicata tam clare invenies, ut nihil supra. Assensus ut Deorum certarumque Potestatum impetraretur, statae preces non deerant, & quasi absque dubio impetratus designabatur in vasculis, quorum nusquam, nisi in inferiis, usus erat. Ad ea, quae nos alibi ^c annotavimus, addas velim in Romanis sepulcris inventa vascula, Serapidis, seu Jovis stygii caput pectore tenus referentia, unde in simpuli morem humor effundebatur, perinde quasi ex ipso Deorum sinu suffragium Divinitatis prodire quodammodo videretur. Ita rem Passerius ^d interpretatur, & Arnobii ^e auctoritate id moris tradit, ab Etruscis minime petendum esse, utpote Pisone, & Gabinio Coss. Romae admissum. Ambrosia, quae idem latine sonat ac *immortalitas*, itemque nectaris caelestes latices, quanquam in terris, ubi invenirentur, non esset locus, erant tamen certa libamina, quae cum illis Deorum dapibus, liquoribusque haberent analogiam quamdam, ideoque eorum vicem supplere commode possent. Haec erant praecipue vinum, lac, mel. Passim enim vini, & mellis, velut nectaris com-

men-

^a Virg. ibid. v. 386.

^b Lib. II Contr. Gent.

^c Vol. I. pag. 235.

^d Loc. cit. cap. IX.

^e Ibidem ut supra.

mendatio est apud poetas, quorum sic princeps, ubi apum solertiam laudat ^a:

aliae purissima mella

Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.

Idem nectaris nomine appellat vinum ^b:

Vina novum fundam calathis Ariusia nectar.

Quum vero a Graecis nectar & ambrosia, velut synonyma, promiscue ^c sint usurpata, ideo vini, mellis, lactis liquoribus credebatur indita nectaris simul & ambrosiae vis. Servius praeterea ^d docet, pro Deorum unguentis ambrosiam persaepe adhibitam, id quod sine interprete ipse Virgilius diserte tradit ^e:

Ambrosiaeque comae divinum vertice odorem

Spiravere.

Neque apud Homerum alia de causa, quam ut gererent ambrosiae vices, mater ad Achillem, ^f Venus ad Hectorem odores unguenti suavissimos attulerunt. Ambrosia quippe quum Deorum unguentum esset, alterum pro altera usurpabant. In promptu igitur & finem, & causam habes, cur vinum, lac, mel, opobalsama, unguenta, oleum tanto studio in funeribus, & parentalibus profusa sint, cur foramina in urnarum operculis praeparata, cur vasa unguentaria vel cum cadaveribus combusta, vel in sepulcris condita, nec sine piaculo inde ablata. Videlicet eo tendebant omnia, divinitatem ut impetrarent mortuis. Et quod de libationibus, id quoque de certis victimis dictum volo. Etenim fata decem annis differri, placari Deos inferos, animas divinas fieri certorum animalium

Dd 2

san-

^a Georg. IV 163. & Aen. I. 437.

^b Ecloga V. v. 71.

^c Athenaeus lib. I.

^d Ad Aenead XII 419.

^e Aeneadum I. 407.

^f Odyss. XXIV. v. 57.

sanguine creditum est, ut toties jam citatus Arnobius tradit ^a. Tanta veterum sollicitudo, quantam haecenus explicavimus, de divinitate mortuis impetranda, vix credibile id esse admonet, quod multis placuit, per dies nempe, quos antiquitas *Atros* dixit, parentare fuisse nefas. Itaque de hoc ritu pauca.

XIX. Parentalia noctu esse celebrata aequae apud omnes constat, itaque Virgilius aras in inferiis erectas *nocturnas* vocat ^b:

Tum stygio regi nocturnas inchoat aras.

Cerda ^c praeterea addit post noctem mediam parentatum, & eam appellat vatem, quae ita Scipionem monet apud Silium Italicum ^d:

Vade age, & a medio quum se nox humida cursu

Flexerit, ad fauces vicini castus Averni

Duc praedicta sacris duro placamina Diti.

Cardinalis Norisius ^e haec sacra ad eandem producit horam, ad quam Lemuria Ovidius, nempe ad mediam noctem Idibus Maji ^f:

Nox ubi jam media est, somnosque silentia praebeant,

Et canis, & variae conticuisse aves,

Ille memor veteris ritus, timidusque Deorum

Surgit, habent gemini vincula nulla pedes.

Hic tu tacitus quid hoc, inquis, ad rem? meo quidem iudicio non parum. Quod enim nocte plerumque intempesta Diis inferis sacra fierent, una ex multis haec erat ratio, cur Gyraldo ^g, Kirchmanno ^h, Gutherio & aliis

NON

^a *Eib. supra citato.*

^b *Aeneid. VI. 252.*

^c *Ibidem num. 21.*

^d *Sil. Ital. X. v. 412.*

^e *Loc. cit. Diff. III. 6.*

^f *Pastorum V.*

^g *Syntagma. XVII.*

^h *De Fun. Rom. I.*

non acquiescerem cum Macrobio ^a negantibus, *oportere atro die parentare*. Nam si alto ubique silentio facto, & atra nocte, atrisque vestibibus atra Numina rogabantur, cur non etiam atro die? quum Deorum superum templa clausa, elinguis curia, mutum forum, uno verbo, atra erant omnia. Servius ^b est auctor, Romae primis temporibus cuncta per noctem elata funera, cujus ritus Donatus hanc causam addit, nempe ^c *propter sacrorum celebrationem diurnam*. Atqui atro die nulla Diis superis fiebant sacra: cur non ergo id temporis, praesertim noctu, parentalia celebrarentur? Huc accedit, omnes iustitiae dies Romae fuisse atros, iustitium autem luctumque publicum ex Livio ^d, Tacito ^e, Svetonio ^f ediscimus non semel diu perduravisse; vix ergo, ac ne vix quidem verisimile existimaverim, quum plurimi id temporis interierint, eis propinquos & affines non parentasse. Exemplo sit pius Aeneas, qui die paternae mortis anniversario ita loquitur ^g:

*Jamque dies, ni fallor, adest, quem semper acerbum,
Semper honoratum (sic Dii voluistis) habebo.*

Dicit *acerbum* diem, seu mavis atrum, funestum, lugubrem: at nullo deinceps tempore non singulariter *honoratum*, ob parentalia, quae quotannis in posterum ad Anchisae Manes celebrare statuerat. Conjecturae vim addit plurimam cenotaphium Pisanum, ubi res, frustra obstantibus commendatis auctoribus, luce clarius definitur. Dies enim, qui illuxit ultimus Cajo Caesari, Pisis in per-

^a Saturn I. 16.
^b Aeneadum XI.
^c In Andr Terent.
^d Lib. XXII

^e Hist II. & III. Ann.
^f In vit. Calig 6.
^g Aenead. V. v. 49.

perpetuum pro ALLIENSI acceptus est, tam nempe ater, tam infaustus, quam qui Romae ob copias a Senonibus ad Alliam ^a caesas: & tamen decretum legitur, uti eo DIE QVODANNIS ^{se} PVBLICE MANIBVS EIVS PER MAGISTRATVS.... PARENTETVR. Peracute ad rem doctus Criticus ^b haec, inquit, non interprete indigent, sed lectore. At enim apud Macrobiū Fabii Maximi Serviliani pontificis sententia est, non oportere atro die parentare. Ita quidem. Sed non oportere norunt grammatici non aequè pensitandum, ac nefas esse, & qui secus cum Kirchmanno sentiat, ad Ciceronem ^c provocatur, cuius haec sunt verba: est aliquid, quod non oporteat, etiamsi licet, quicquid vero non licet, etiam non oportet. Atque hinc facile argumentabere, aut Salvianum in ea opinione fuisse, quam Romani non probavere, aut, quum dixit non oportere atro die parentare, significare id voluisse, satius fore, si quis ab inferiis abstinens atro die, eas in alium diem differret. Quid ita? quia tunc quoque (verba Macrobii ^d sunt) Janum Jovemque praefari necesse est, quos nominari atro die non oportet, hoc est eorum majestati non convenit, quamvis liceat, nec nefas sit. Constat igitur, parentalibus fuisse locum quocunque die. Cur porro Janum in justis funebribus praefarentur, Ovidius ^e, aperit; cur Jovem, Macrobius ^f: existimarunt, inquit, antiqui, animas a Jove dari, & rursus post mortem eidem reddi. Nimirum animas opinio erat cum caelesti vehiculo, sive corpore de caelo delapsas esse, & mortalis vitae spatium emensas eodem, unde venerant, remeare nunquam caelesti non indutas

COR-

^a Livius lib. I.

^b Card. Noris. loc. cit.

^c Orat. pro Corn. Balbo.

^d Apud Macrobi. loc. cit.

^e F. storum I.

^f Saturnal. I. 10.

corpore, quod ex Platonis sententia cuncta per secula retinebant. Videlicet hic ille est fons, unde profluxit error, qui primis temporibus apud multos in Ecclesia tenuit, quum ignoraverint sive animas, sive Angelos comprehendere ab omni concretione liberos ac segregatos. Age nunc ea videamus, quae pars sunt extrema Dissertationis.

XX. Ex libationibus alias, ut expiatio, alias, ut divinitas impetraretur, esse a veteribus institutas, si quicquam aliud, id argumento est, quod mortuorum animas non alio nomine, quam Deorum Manium & nuncuparent, & colerent. Quanquam enim quasi de expiatione ac divinitate incerti utriusque causa Deos inferos fatigarent, quia tamen utramque minime diffidebant aut impetratam jam, aut impetratum iri, ideo, ne quis error obreperet, communiter suorum animas Diis Manibus adscribebant. Novi, & Appulejum de Deo Socratis, & Plotinum ^a inter Lares, Lemures sive larvas, ac Manes discrimen ponere: novi, ethnicos ab Arnobio irrideri ^b, qui Manes colerent, quum re ipsa, qui tandem, aut quales essent, penitus ignorarent, ipso Varrone totius antiquitatis oraculo ea de re dubitante: novi denique visum aliis, distingui animas ^a Diis Manibus oportere, in quam sententiam Lucanus ^c cecinit: *Manes animamque potentem officiis averte meis*. At vulgo animas pro Diis Manibus esse habitas, & cultu privato ac publico honoratas, ex innumeris auctorum testimoniis aperte constat, quin huic opinioni poetae obsint, modo huc, modo illuc deferri soliti more suo:

^a S. August. de C. D. IX. 11.

^b Aduers. Gen. lib. IV.

^c Lib. VIII Tibull. III. Eleg. 2. Horat. Satira VIII.

suo : ita Silius exempli causa nunc a Manibus distinguit mortuorum animas ^a

*Ergo excire parat Manes , animasque suorum :
nunc palam fatetur esse unum & idem ^b :*

*Dii longae noctis , quarum jam numina nobis
Mors instans majora facit , precor , inquit , adeste ,
Et placidi victos ardore admittite Manes .*

Festum ^c , & Plinium ^d ultro praetereo , quum extet lex XII. tab. *Deorum ^e Manium jura sacra sunt : hos letho dantes Divos habento* , ac praesertim solemnitas illa formula *Dis* , vel *Diis Manibus* , qua formula , quum ethnici invictis Christianorum rationibus refutati Deos esse negarent Manes , Prudentius contra Symmachum utebatur ^f :

Esse Deos Manes cur inficiaris haberi ?

*Ipsa patrum monumenta probant DIS MANIBVS : illic
Custodit cineres , densisque Salaria bustis .*

Sed siue Manium , siue alio quovis nomine uterentur , suos certe mortuos adscribebant Diis , unde Penates , Viales ^g , Indigetes ^h antiquitas nominavit , & ille L. Minucius Anthimius , & Scribonia Felicissima A. Minucio Anthimiano memoriam , tanquam Deo Domestico ⁱ posuerunt : ΘΕΩ ΙΔΙΩ ΕΠΙΗΧΟΩ . Praeclarus est locus Clementis Alexandrini , ubi de templis agens multa , inquit , *ex his templa , quae tholis sint aureis & sublimibus elata fastigiis , auctorum conscriptionibus comprobatur contegere cineres atque ossa , & functorum esse corporum sepulturas* . Tum pergit variis , quod proposuit , exemplis apertissime compro-

^a Lib. XIII.

^b Lib. VIII. v. 141.

^c In voce *Manus* .

^d Lib. II. 55. XI. 37.

^e Cicero II. de leg.

^f Lib. I.

^g Serv. Aeneid. III.

^h Ibidem Aeneid. XII.

ⁱ Lib. Antiq. Sacr. & Civil. Rom.

probare, mortuos pro Diis immortalibus esse habitos. Nec vero, inquit Cicero ^a, tam denicales, quae a nece appellatae sunt, quia neci dentur mortui, quam ceterorum Caelestium quieti dies, feriae nominarentur, nisi majores eos, qui ex hac vita migrassent, in Deorum numero esse voluissent. Tertullianus hanc insaniam persequens, quid, ait, omnino ^b facitis ad honorandos Deos, quod non etiam vestris mortuis conferatis? Idem auctor & saepe alibi eodem gradu templa, & sepulcra collocat, & fideles laudat, quod non minus templa, quam monumenta despuerent, quorum utraque erant unum, ideoque scite admonent eruditi, templum pro sepulcro posuisse Virgilium ubi cecinit ^c:

fuit in tectis de marmore templum

Conjugis antiqui, miro quod honore colebat

Velleribus niveis, & festa fronde revinctum.

Quod subobscure poeta, luculente de Hadriano Spartianus dixit: *templum ei pro sepulcro apud Puteolos Antoninus constituit*. Aegyptii loculos ornatos instructosque non in sepulcris modo, sed domi etiam ^d in conclavibus ad eum usum consecratis, ordine quemque suo erectos collocabant, tum ut honores praestarent mortuis, tum familiae ut splendori consulerent, longam majorum seriem posteris relinquendo. Eusebius ^e ubi ethnicorum in Christianos immanitatem arguit, quibus & vivis lucem, & terram mortuis denegabant, causam hujus addit crudelitatis, ne, ut eorum ferebat opinio, Deos esse reputantes divina veneratione prosequerentur. Idcirco in reliquiarum

E c

col-

^a Ibidem ut supra. Vid. *de N. D.* ^d Herodot. II. 66. Cic. *Tusc. quaest.* 145.

II. & in *Somn. Scip.*

^e Lib. VIII. 6., & Lib. II. *Praepar.*

^b *Apolog.* 13. de *Speñac.* 13.

Evang. 8.

^c *Aeneadum* IV. 457.

collectione ut primum os occurrisset, & a filiis parentes, & filii a parentibus Dii pronunciabantur^a, quod poeta Aeneae pietati adscribit^b:

Ex quo reliquias divinique ossa parentis

Condidimus terra, maestafque sacravimus aras.

Graeci quamvis mortuorum animas, praesertim heroum divinitate donarent, iisque sacrificia offerrent, hoc tamen discrimen esse voluerunt, quod^c sacrificare Diis dicebant *θύειν*, heroibus *ἑρῶν*. Secus Latini. Cum Diis enim mortuos aequabant suos, soliti funera, ut Plutarchus ex Varrone^d colligit, iisdem plane ritibus, ac Deorum sacrificia celebrare. Nam parentum funera velatis capitibus efferebant, quo nimirum ritu Deos adorare & invocare consueverant: funebres quoque ludos, tanquam divinitatis argumentum, solemniter ritu celebrabant: demum super sepulcra festivis vocibus mentis obsequium depromere, ac se ad tumulos, veluti ad Deorum aras, circumagere consueverant. Notavi hunc ritum alibi, sed cum generatim de Gallorum conversionibus ad laevam^e dixi, excipere debui Celtas, quos Athenaeus^f tradit Deos venerando converti in dexteram maluisse. Quid plura? nonne ad tumulos & cenotaphia, tanquam in ipsis Deorum templis, dicabant aras?

XXI. Et eae quidem singulae atque universae, nedum Divorum, aut Heroum, quod Gutherio^g perperam in mentem venit, sacrae erant ac religiosae, Tacito^h,

Sve-

^a Plutarch. in *Caus.*

^b Virg. *Aenead.* V. 47.

^c Riccius *Diff. Homeric.* XLIII.

^d In *Rom. quaest.* 10. & 14.

^e Vol. I. pag. 53.

^f Lib. IV. 13.

^g De *Jur. Man.* II. 19.

^h Ann. III. Hist. II.

Svetonio^a, Capitolino^b, antiquisque lapidibus^c edocentibus, ad eas aras adoleri victimas, & sacrificia fieri & supplicari, tanquam ad Deorum altaria consuevisse. Jure igitur antiquitatis interpretes aram promiscue nominant basim, urnam, aut cippum funebrem, neque ubi legunt H. A. H. S. aliam tradunt explicationem, quam *hanc aram* five sepulcrum *heres non sequitur vel sequetur*, secundum illud H. M. H. N. S. Etenim illa Aspasia, cujus titulum ipse Gutherius affert, quid sibi vivens, quid viro, quid filio suo Arae nomine, nisi sepulcrum fieri testamento jussit? Aram scilicet ad sui cultum posuisse absurdum est? ergo sepulcrum. Servius ad citatum Virgilii locum *maestasque sacra vimus aras*, & ad mox sequentem *de pasta altaria liquit*^d sic addit: MAESTAS ARAS ad hominem pertinet, id est Diis Manibus consecratis: quod paulo post dicit ALTARIA LIQVIT, vult esse divinitatis post apotheciam: quasi Virgilius moneat, altaria Divis duntaxat solemniter ritu consecratis & Diis superis dedicata, Manibus aras tantum. Profecto in sepulcris hactenus nusquam inveni altare, sed semper aram, quod vero inter utraque discrimen esset, audire malo, quam divinare; ac parum est, id me fugere, ne novit quidem Marchio Jo: Petrus Locatellius, cum vir doctissimus, tum vero optimus, qui Dissertatione coram Pontifice nuper habita, eaque argumentis ex profana divinaque historia depromptis nitidissime absoluta, inter altare & aram nihil esse discriminis prolixè ostendit. Quod si arbitrere, cuncta altaria dici potuisse aras, non cunctis aris altarium nomen convenisse,

E c 2

^a In Vitellio.

^b In M. Aurelio 3.

^c Grut. pag. 565. 647. & alibi.

^d Ibidem. v. 93.

nisse, tibi Virgilius obstat, qui ibidem ^a utramque vocem promiscue usurpat; imo ubi iusta commemorat ab Andromache Hectori perfoluta, ad rem maxime accommodatum hoc habet carmen ^b:

Et geminas causam lacrimis sacraverat aras.

Bene *geminas*, quia altera Superis, altera Inferis dicata est, ut jam discrimen tollatur inter altare, & aram. Siquidem in eam sententiam interpretes ^c eunt, moris olim fuisse, ut arae Heroibus erigerentur binae, non quod Andromache, ut Gutherio ^d placet, Hectorem simul, & Astianactem ara duplici honorasset, sed quod altera Diis inferis, altera superis extructa esset, ut se utrique propitios praeberent mortuo, quae ratio ex Statio ^e colligitur in Archemori exequiis plus quam regis ^f:

*Jamque pari cumulo geminas, hanc tristibus umbris,
Ast illam superis, aequus labor excitat aras.*

Nec vero Diis duntaxat sive superis, sive inferis, sed ipsis etiam mortuis excitabantur arae, ut contra ^g Gutherium ipsae inscriptiones clamant. Cippi sepulcrales propterea audiebant arae, quia eorum figura in summo nihil ab arulis differebat, quarum bene multae, ut libationes fluerent in amphoram cinerariam, terebratae erant ^h a summo ad imum. Ac profecto nemini mirum est, id honoris defunctis datum, quibus, nec tam viris principibus, de quibus multa ⁱ dicta sunt, quam infimae conditionis hominibus, vestes Deorum propriae affigebantur, quod
ad

^a Versu 48. & 54.

^b Ibidem v. 305.

^c Turneb. XII. 6. Cerdæ comment. III. Aenead. ad loc. cit.

^d Loco citato.

^e Vid. Card. Noris. Diff. III. 4. loc. cit.

^f Thebaid. V v. 118.

^g Ibidem ut antea.

^h Fabrett. II. Ant. Inscr.

ⁱ Vol. I. pag. 160. & seqq.

ad picturas vitreas immortalis ille senator Bonarrotius observavit. Huic superstitioni congrua tum sepulcrorum erat, tum urnarum forma. Illa enim saepe ad templi speciem^a extruebantur; cineraria quoque, divinitas ut impertita mortuis indicaretur, nunc rotunda, nunc quadrata parvi instar templi inveniuntur, & ipsa urnarum opercula in utroque latere fastigium referunt, seu trianguli formam, immortalitatis insigne, quod in monumentis Etruscis quam saepissime Gori^{us} animadvertit^b.

XXII. Jam vero ut finem faciam, & dissertatio, unde exordium habuit, inibi terminetur, animadverto, tot & tanta hujusce superstitionis monstra non aliunde exorta, quam ab immoderata parentum in liberos indulgentia & caritate. Acerbo enim luctu dolens pater^c immature sibi abrepti filii imaginem fecit, & illum tanquam Deum colere coepit, constituitque inter servos suos sacra & sacrificia: deinde lapsu temporis iniqua consuetudine quotidie magis convalescente, multo latius hic error patere coepit, instar legis quoad omnem sexum, aetatem, ordinem, conditionem diligentissime custodiri. De aliis hujusce cultus rationibus, variisque causis refer animus sis ad eruditissimam dissertationem Cl. Canonici Checchozzii in II. Volumine Academiae Cortonensis. Quod autem parentes de filiorum divinitate non dubitarent, ii fatentur, quibus solemne fuit per liberorum Manes, tanquam per Genios, jusjurandum concipere, quo nihil sanctius apud veteres, utpote *affirmatio religiosa*^d *Diis immortalibus interpositis tum iudicibus, tum testibus*: hinc Fabius Quintilianus,

quum

^a Vol I pag. 227. & seqq.

^b Mus Etr. Vol. III. Diff. III. & Vol. I.

Tab. 191. & seqq. & part. I. Inscr.

Antiquae Etruriae.

^c Sapiientiae IV.

^d Cic. II. de leg. & III. Offic.

quum de liberorum interitu querebatur, quos sibi ereptos, ut jam homines esse desierant, fingeat Deos, juro, aiebat ^a, *per mea mala, per infelicem conscientiam, per illos Manes, numina doloris mei*. Nec minor filios parentum gratia superstitione inceserat, Propertio teste ^b:

Ossa tibi juro per matris & ossa parentis,

Si fallo, cinis heu sit mihi uterque gravis.

Ceterum quandiu in Urbe superstitione certis veluti finibus contenta fuit, quicumque obirent, aut nullius nominis essent, aut in gradu dignitatis altissimo collocati, promiscue adscriptae sunt omnium animae Diis Manibus: sed postquam in principes adulatio erupit, tum denique post Augustum, cujus in nepotibus honorandis vetera instituta servata sunt, omnes Augustorum conjuges liberique, nedum ipsi imperatores, paucis exceptis, decreto civitatis publico absolute, sine ullo additamento, sunt Dii habiti & appellati ^c. Neronis ex Poppoea filiae ^d quadrimestri senatus honorem Divae, aedem, pulvinar, & sacerdotem decrevit: Domitiani infans in patris, ^e matrisque ^f nummis argenteis globo insidet septem Arcti sideribus, immortalitatis symbolo, coronatus: M. Antoninus septennem filium quum amisisset, eidem statuas decerni jussit ^g, imaginemque auream in circensibus per pompam ferri, ejusque nomen inferi carmini Saliari. Sed nolo in hac remultus videri, ne, quod Plinius ^h de Regulo supra commemorato, id de me, Lector benevole, jure usurpes, *non haec de pueris esse scripta, sed a puero*.

CLAS-

^a Lib. VI. Inf. 1.

^b Lib. II. Eleg. 19.

^c Vid. Diff. II.

^d Tacit. Ann. X.

^e Baldin. ad Vaillant. p. 104.

^f Ibid pag. 111.

^g Capitolin. in M. Antonin.

^h Epist. IV. 7.

CLASSIS VII.

Ingenuorum Iuvenum & Infantium Monumenta.

I.

Romae prope Basilicam S. Pauli. *Reinesius Cl. III. pag. 330.*

Ἐκτον ἐπ' ἀκαστῶι Πλησας Ἐπες Ἀβγαρος ἔνθα
 ΤΑΡΧΤΘΗ ΜΟΙΡΩΝ ΩΣ ΕΠΕΚΛΩΣΕ ΜΙΤΟΣ
 Ω ΦΘΟΝΟΣ ΩΣ ΑΔΙΚΟΣ ΤΙΣ ΑΠΕΣΒΕΣΕΝ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΦΩΣ
 ΑΥΠΗΣΑΣ ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΟΥΣ ΕΤΑΡΟΥΣ
 ΤΥΜΒΟΝ Δ' ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΕΩΙ ΘΕΤΟ ΤΟΥΤΟΝ ΑΔΕΛΦΩΙ
 ΟΙΣΙΝ ΟΠΡΙΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΒΓΑΡΟΣ ΗΝ ΓΕΝΕΤΗΣ

Ἐκτον ἐπ' ἀκαστῶι Πλησας ἔπος Ἀβγαρος ἔνθα,

Τάρχυθι μοιρῶν ὡς ἐπέκλωσε μίτος.

ὦ φθόνος ὡς ἀδικος τις ἀπέσβεισεν ἀρχόμενον φῶς

ΑὐπΗΣΑΣ τὸ γένος καὶ φίλους ἐταροῦς.

Τύμβον δ' Ἀντωνεῖνος ἐὼς θέτο τούτον ἀδελφῶ,

Οἷσιν ὄπριν βασιλεὺς Ἀβγαρος ἦν γένετης.

Ex Graeco Sirmundus lib. II. ep. 8.

*Qui sex bisque decem compleverat Abgarus annos,
 Parcarum duro est hic situs imperio.*

Primaevam extinxit lucem cui livor iniquus

Maerore adficiens & genus & socios.

Germano hunc tumulum fratri dedit Antoninus,

Abgarus olim Rex queis fuerat genitor.

Abgarus Osrhoenorum, seu Ruhae rex ad Severum imperatorem in Armeniam confugit, eique se dedit, traditis liberis obsidibus. Herodian. III. 27. Uni ex his mortuo erectus lapis. Caracalla deinde eundem Abgarum in vincula conjecit, & Osrhoënem in Mesopotamia, cujus metropolis erat Edessa, Rege destitutam cepit. Vid. Cardinal. Noris. Diff. II. 3. de Epoch.

Epoch. Syromacedonum. Osrhoënorum Regulos seu Dynastas omnes *Abgari* nomen gessisse testantur Dio *lib. XL.* Herodian. *loc. cit.* Capitolin. *in vit. Antonin. Pii 9. & Annal. Ecc. sub Tib. Aug. :* tum haec inscriptio in museo Eñi Cardinalis Alexandri Albani, modo in Capitolio in secundo conclavi. *Murator. Vol. II. p. 665. D. M. ABGAR. PRAHATES. FILIVS. REX PRINCIPIS. OSRHENORV. HODDA. CONIVGI. BENEMERENTI. FEC.*

I I.

Albae. *Reinesius Cl. XII. p. 683. n. 104.*

ΑΝΘΟΣ ΕΓΩ ΓΕΝΟΜΗΝ ΤΙΟΣ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΤΕ ΚΑΙ ΦΥΡΜΗΣ
Ο ΑΝΘΗCΑCΤΕ ΚΑΚΩC ΕΤΕCΙΝ ΔΥCΙΝ ΟΥΚ ΟΛΟΚΛΗΡΩC
ΦΩΤΟC ΑΦΑΡΠΑCΘΕΙC ΠΡΟΜΟΙΡΟΝ ΒΡΕΦΟC ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΑΙ
ΚΑΙ ΟΥΚ ΟΙΔΑ ΚΑΛΩC ΗΤΕ ΚΑΚΩC ΕΘΑΝΟΝ
ΑΠΛΗΡΩΤ' ΑΙΔΑ ΤΙ ΜΕ ΝΗΠΙΟΝ ΗΡΠΑCΕC ΟΥΤΩC
CΠΕΥCΑC ΤΟΥ ΖΗΝ ΜΕ CΤΕΡΕCΑΙ

Ἄνθος ἐγὼ γηρόμην ὑὸς Ἑρμογηνός τε καὶ Φύρμης,
Ὁ ἀνθῆσαι κακῶς ἔπειν δύσιν ἐκ ὀλόκληρης
Φωτὸς ἀφαρπαδὴς πέμποιον βρέφος ἐνθάδε κῆμαι,
Καὶ ἐκ οἶδα καλᾶς ἢ κακᾶς ἔθανον.
Ἀπληρώτ' αἰδᾶ τί μὲ νήπιον ἥρπασες οὕτως.
Σπύσσας τὴ ζῆν μέ στερέσαι.

Ibidem latine reddita.

*Anthus eram Hermogenis, & Firmæ filius olim,
Sed male florebam, nec binis integer annis
Ante diem raptus jaceo miserabilis infans,
An bene defunctus nescius, anne male.
Orce vorax, matris qui me sic abripis ulnis,
Festinaque adeo morte perire facis!*

I I I.

In agro Atinate ad arcem Malcocchiajo.

Murator. Vol. II. pag. 1199.

SI NON FATORVM CONSTANTIA IVRA FVISSENT
MATER IN HOC TVMVLO DEBVIT ANTE LEGI
QVAE ROGAT VT DICAS MOTVS FATALIBVS ANNIS
TERRA SIT HAEC PETALO NON ONEROSA BRECOR

I V.

I V.

In Pavimento Ecclesiae S. Pauli . *Fabrett. III. p. 188.*

.... TI. ANTONIO. RVFINO. QVI VIXIT. ANN. XII
M... ANTONIAE RVFINILLE. QVAE
VIX. AN... M. II. D. XIII. H. VI. FILIS DVLCISSIMIS
TI. ANTONIVS. VICTOR. PATER. ET ANTONIA..
RVFINA. MATER. FECERVNT. ET. SIBI. SVIS. LIB. LIBER
TABVSQVE. POSTERISQVE EORVM

QVISQVIS. BS. HVC. OCVLQS. PAVLVM. CONVERTE. VIATOR. ET. LEGE. QVOD
NOMEN. HIC. TITVLVS. TENEAT. ANTONI. FRATRES. VIVORVM. PLAGA
PARENTVM. PERFVNCTI. FATO. HIC. TENVERE. LOCVM. AMBO. PER. INVIDIAM
CRVDELI. FVNERE. RAPTI. RVFINVS. PRIOR. ET. RVFINILLA. DEHINO

Inemendatam habet Gruterus *p. MCXX. 8.* Muratorius
p. 1132. 8. legit tantum TI *Antonio Sc.*, in 2. ET *Antoniae Sc.*
in 3. AN XV. *Sc.* FILIIS. in 4. nihil desiderat, versus exhibet
sex lineis comprehensos.

V.

Narbonae . *Grut. p. 718. 3.*

Nil profunt gemitus : lacrimis corrumpere ocellos

Desine NEC DVRO IAM DOLEAS ORITV

NEC TIBI NEC NOBIS AETERNVM VIVERE IVSSIT

QVOD PVERI OCCIDIMVS FATA QVERENDA PVAS

DVM SIS IN VITA DOLOR EST AMITTERE VITAM

DVM SEMEL OCCIDIMVS OMNIA DESPicias

ORBEM SVB LEGEM SI HABEAS QVVM VIVIS AD ORCVM

QVID VALET HIC NVLLA EST DIVITIS AMBITIO

Cl. Murator. *Nov. Thes. Vol. III. p. 1770.* ex Donio
legit in 2. P. VIVERE... SIT in quinto NYM VIVIS AD ORCVM :
sub inscr. M. H. N. S. *monumentum heres non sequitur* . Nisi
nomen extitit in superiore, quae deest, lapidis parte, nulla
fit mentio nominis, cujus despectus non raro in huiusmodi
monumentis : seligo e multis duo apud *Fabrett. Ant. Inscr. I.*
21. AMICA AMICO CARISSIMO . B. M. F. item NE TANGITO . O . MOR-
TALIS . REVERERE . MANES . DEOS .

V I.

Romae.

D

M

ME MISERVVM FRATERNVS AMOR PERSOLVERE COGIT

1. HAS PVER EXEQVIAS HAS PVER INFERIAS

BELLE PVER FORMOSE PVER PVER VNICE DICO

QVID PVER IMO INFANS QVID PVER IMO CINIS

VIXDVM NATVS ERAS LACHESIS TVA FILA RECIDIT

SIC LVX QVAE FVERAT PRIMA SVPREMA FVIT

NAM QVASI MOMENTO SVB EODEM TEMPORIS AD TE

TORVA IVVENTA VENIT TORVA SENECTA VENIT

MATER ABORTIVVM QVVM TE PRODVXIT IN AVRAS

PARTVRIIT PVERVM PARTVRIITQVE SENEM

MORS ET ABORTIVVM QVAE TE PRODVXIT IN AVRAS

2. SVSTVLIT ET PVERVM SVSTVLIT ATQVE SENEM

AT PVTO NON RAPVIT TE MORS SED FILIA MAGNI

CARA IOVIS STYGIO NVPTA PVELLA IOVI

HAEC RAPVIT PAVCOS VT QVVM TV ADOLEVERIS. ANNOS

INTER DELITIAS TE BEET ILLA SVAS

CRESCERE PVER TV CRESCERE INFANS INFANTVLE CRESCERE

CRESCERE PVER CRESCAS BELLVLE CRESCERE PVER

NEC DESIDERIVM BELLAE REMORARE PVELLAE

CRESCERE PVELLE CITO BELLA PVELLA ROGAT

CRESCERE CITO INTEREA MANIBVS DABO LILIA PLENIS

MISCEROQVE TVIS BALSAMA. IN OSSICVLIS.

TV MODO. NON FRATRIS DONVM ASPERNABERE NARDVM

SVSCIPE CVM NARDO SVSCIPE ET HAS LACRIMAS

SVSCIPE ET HOS GEMITVS FRATRIS CAPE ET ALBA LIGVSTRA

ALBE PVER SIMILANT ALBA LIGVSTRA TIBI

TV PIA. VERBA REFER NVNC. IVSTA. ET IVSTA SACERDOS

EIA AGE CONDENTVR VSTAQVE BVSTAQVE. HVMO.

Muratorius *Classe XX.* p. 1514. legit in 4. *versu* ARIDVS
imo cinis; in 8. *CVRVA senecta*; in 9. *cvm pro quum*; in 11.
AVLAS pro auras; in 13. *at* pro *at*; in 16. *DELICIAS*, in 25. *LA-*
CRYMAS.

1. Tc-

1. Tenerae aetulae, ac vixdum natae proli quandoque inferias Romae datas apparet, quas Graeci nullas solvebant, *Plutarch. consol. ad uxor.* soliti quoque non noctu efferre pueros, sed primo diluculo *Homer. in Odyss.* Hoc si epigramma conferas cum Jo. Joviani Pontani naeniis, aut earum hanc partem esse aliquam suspicabere, aut eas hinc aliquid mutuatas esse. Jure dolendum, ait Muratorius, nomen poetae excidisse.

2. De rapinis Orci, Proserpinae, Plutonis saepe alibi.

V I I.

Extra portam Salariam in vinea Equitis Quintii.

vel Dequinque exscripsi.

1. DI MANES. MANES SITIS IAMMORTE MISELLIS
PRAEPROPERA SENIBVS SERODATVMRAPITIS.
HICETENIM PVEREST VMBRIDESANGVINE CRETVS
INVIDAQVEM TENERVMPARCATENAX RAPVIT.
2. QVOMATRIMVLTOSSCRIBSIT^{sc} MVLTOSQVOQ. PATRI
INGRATIS ANNOS. VOTA SATIS MISERA.
3. NAM SOLOS. SEPTEMPROLESO. OS DVXERIT ORBES
SEPTVAGINTAFORENT. NIMISEROSCVPERET.
4. QUIPROVINETISFVNDIS TERRAQ. MARIQ.
HOC SOLVMPROLI. HOCPEPERERESOLVM

IVLIANO FILIO

L. VMBRIVS SATVRNINVS

*Dj Manes, Manes sitis. Jam morte misellis
Praepropera senibus sero datum rapitis.*

*Hic etenim puer est Umbrj de sanguine cretus,
Invida quem tenerum Parca tenax rapuit;*

*Quo matri multos scripsit, multos quoque patri
Ingratis annos. Vota satis misera.*

*Nam solos septem proles o vos duxerit orbes
Septuaginta forent, ni miseros cuperet,*

*Qui pro vinetis, fundis terraque marique
Hoc solum proli, hoc peperere solum.*

1. De Djs, sive Diis Manibus ethnici tam varie sentiunt, tamque diversi abeunt, quam qui spirant mendacia magnis

folliis . Hoc loco non idem sunt , ac animae mortuorum , ut Apulejus de Deo Socr. , sed potius , ut Isidor. VIII. cap. ult. , sunt Dii inferi , dicti Manes ab antiquo *manus* , sive bonus , ut sensus sit Dii boni estote boni , quasi ad imitationem Terentii in Andr. II. 2. *Dj boni ! boni quid porto ?*

2. Quo nato pignore , Parca scripsit , aut scripsisse visa est multos annos parentibus , ut prae gaudio sperabant : sed vota misera !

3. Post proles inter duas o o fracta est cum lapide una littera , quae reliqua ex particula videtur fuisse v , ita ut insculptum putemus o vos , in hanc sententiam proles duxerit , seu duxit vos solos septem orbes , nimirum annos : hi forent septuaginta , nisi diro intercedente fato miseros ille parentes cuperet amisissetque .

4. Vineta , & fundos terra *marique* non aliter , arbitror , explicaveris , quam si existimes L. Umbrium Saturninum habuisse praedia , quod de ordine equestri Cicero indicat Orat. pro Leg. Manil. in provinciis transmarinis , vel huc traducas illud Horatii III. Od. 1.

Contracta pisces aequora sentiunt

Factis in altum molibus , huc frequens

Caementa demittit redemptor ,

Cum famulis dominusque terrae - Fastidiosus .

V I I I .

Ex Mus. Veron. p. 318. 3.

Ψ Γ Χ Ρ Ο Ν Υ Δ Ω Ρ Δ Ο Ι Η Σ Ο Ι

Α Ν Α Ξ Ε Ν Ε Ρ Ω Ν Α Ι Δ Ω Ν Ε Τ

Ω Μ Ε Λ Α Ν Η Β Η Σ Γ Α Ρ Σ Ο Ι

Α Π Ω Λ Ε Τ Ο Φ Ι Α Τ Α Τ Ο Ν Θ Ο Ο

Ita distinguit Cl. Maffejus .

Ψυχ' ρόν ὕδωρ δῶν σοι ἀναξ ἐνέρον Αἰδωνός

Ω Μελαν , ἥβης γὰρ σοι ἀπώλετο φίλατον ἄνδρος .

Idem sic vertit .

Frigidulam jam porgat aquam tibi Pluto Erebi rex ,

O Niger , aetatis postquam flos est tibi raptus .

I X .

I X.

Smyrnae . Inscr. Don. Cl. IV. n. 60.

ΑΔ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΝ ΚΑΤΕΧΕΙ ΚΟΝΙΣ ΟΜΒΡΙΜΟΣ ΑΙΔΑΣ
ΕΙΡΤΣΕΝ ΑΗΘΕΩΝ ΕΑΙΚΟΣ ^α ΕΞΑΓΕΛΑΣ
ΑΡΙΙ ΓΑΡ ΕΥΜΟΧΘΟΥ ΕΠΙ ^β ΓΥΜΝΑΔΑΣ ΑΓΝΟΝ ΕΦΗΒΟΥ
ΣΧΗΜΑ ΛΑΧΩΝ ΕΡΑΤΑΝ ΩΛΕΣΕΝ ΑΛΙΚΙΑΝ
ΑΡΤΙ Δ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΕΤΩΝ ΕΞ ΚΑΙ ΔΕΚΑ ^γ ΤΕΡΠΟΣ ΑΜΕΙΒΩΝ
ΖΜΕΡΤΟΜΑΡΑΙ ΣΤΥΤΤΕΡΟΝ ΜΑΤΡΙ ΔΕΛΟΙΠΕ ΤΟΟΝ
α *Murator*. ΕΞ ΑΓΕΛΑΣ . β ΓΥΜΝΑΣΙΑΣ . γ ΤΕΡΟΣ .

^α Αδ' Ἡρακλῆδην κατέχει κόνις · ὀμβριμὸς αἶδας

Εἰρῆσεν αἰθέων ἑλικὸς ἐξαγέλας ,

^β Ἀρῇ γὰρ εὐμόχθου ἐπὶ γύμναδας ἀγνὸν ἐφήβου ,

Σχήμα λαχῶν ἐρατὰν ὤλεσεν ἀλικίας .

^γ Ἀρτὶ δ' ἀριθμὸν ἐτῶν ἐξ καὶ δέκα τέρας ἀμείβων

Ζμερτόμαραι στυττέρων μᾶτρὶ λείπει γόον .

Ita vertit Cl. Ant. M. Salvinus .

Hic Heraclidem retinet cinis : hunc gravis ortus

Aequali juvenum de grege protripuit .

Gymnados heu ! durae quum luderet inter ephebos ,

Nuper jucundam perdidit ille animam .

Sexque decemque annis exactis , liquit amoenus

Zertomarae matri terribiles lacrimas .

In hoc lapide figura stabat cum serpente circa columnam.

Pro varia rerum conjunctione varia est serpentis significatio , puta longaevae aetatis , prudentiae , foecunditatis , nonnumquam etiam divinitatis , itaque Aeneas apud Virgilium V. viso serpente ad patris sepulcrum ,

Hoc magis incoeptos genitori instaurat honores .

Serpentes in sacris litteris Genes. 3. Exod. 7. Numer. 21.

Apocal. 9. 12. 13. 16. adeo celebres , minime ab ethnicis intellecti , vix dici potest , quot , quamque abnormes ad superstitiones , mendacii suadente auctore , traducti sint . Vid. Tacit. Annal. XI. Ovid. IV. Metam. Macrob. I. 20. Saturn. & Joann. Fabric. de Cacozeia Gentil. Confer Diss. Cl. Doctoris Lamii in Vol. II. Diss. Cortonens. de Cista Mystica , & inscrip.

in

in Diariis Palearinis, quae incipit SANCTIS.DRACONIBVS. Quod ad hunc locum spectat, serpentem salutis ac beatitatis, columnam aeternitatis symbolum reor auctoritate marmorum nummorumque. De columna perpetuitatis typo vid. *Diff. IV. p. 323. seq.* confer Spanhemium *de nummo Smirnaeo*, in quo Vesta aeternitatis praeses columnae innixa est, unde Horatius *I. Od. 35.* imperii stabilitatem explicat *stantis columnae* nomine. Porro ubi aut Serapis in serpentem desinens Isidi copulatur, aut Dea Vesta escam in patera serpenti praebet, ibi salutis praesidem designari perspicuum est, draconesque templorum custodes habitos, hortorumque Hesperidum, quos minime ab Elysiis distinguit Strabo. Itaque serpens, sicut alibi arbori *Fabrett. III. p. 161. & al.* ita hoc loco columnae involutus salutis haberi typus ac beatitatis debet, & sane ejusmodi, quam columna spondeat perpetuam fore.

X.

Sponius Pop. Attic. Art. IV.

ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΝΔΕ ΠΑΘΕΙΝΟΣ ΕΝ ΕΦΗΒΟΙΣΙ ΠΑΛΑΙΣΤΡΑ

1. ΤΕΤΞΑΣ ΚΟΣΜΗΤΟΥ ΘΗΚΑΤΟ ΝΥΜΦΟΔΟΤΟΥ

Εικόνα τῆςδε Ποθέινος ἐν Ἐφηβοῖσι παλαίστρα

Τέτξας Κοσμήτου Θήκατο Νυμφόδοτου.

Sic ego metrice.

Pothinus referens in Ephebis dona palestra

Icona Cosmetae Nymphodoti hanc posuit.

1. P. Eduardus Corsinus inter inscript. Atticas novissime editas ex Cl. Maffei Schedis hanc habet *num. XI. pag. 57.*

ΘΑΛΗΝ ΔΩΣΙΘΕΤ ΠΑΜΒΩΤΑΔΗΝ

ΤΟΝ ΚΟΣΜΗΤΗΝ Θ ΕΦΗΒΟΣ

ΔΡΤΑΝΤΙΑΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΣΧΡΟΥ

ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ

P. Corsinus in 2. linea interpretatur Θ vel *Θαρόντα*, ut *Cosmeta*, aut *Ephebus* (incertum quippe ad utrum spectet) indicetur jam vita functus; vel notam conjicit numeralem esse, quae *Thaletem* significet *novies*, aut *nonum* *Cosmetae* manus obtinuisse; vel demum, quod verisimilius est, Θ compendium esse

esse existimat *Θήραν* dicavit, nempe *Dryantianus Callaeschri* filius *Marathonius Ephebus Thaletem Dosithei* filium *Pamboatadem Cosmetam*, hoc est ejus statuam dedicavit, cui statuae hic titulus subjectus erat.

X I.

Romae in domo Pavitiorum. *Mus. Veron. p. 358.*

AN. I. M. V. D. X

DIS. MANIBVS

PRIMILLA. F. SVO

ISMARO. HOC. TIBI

DAT. TVMVLVM. PIETA

TIS. NOMINE. MATER

ET PROPERAT INTRO SOLVE

re justa. Vale.

X I I.

Romae e schedis Vaticanis. *Fabrett. pag. 233. n. 612.*

In prima columna.

MEMORIAE. M. LVCCEI. M. F. NEPOTIS

S. ONVSSIANVS. SE. . . .

QVVM PRAEMATVRA RAPTVM MIHI MORTE NEPOTEM

FLEREM PARCARVM PVTRIA FILA QVERENS

ET GEMEREM TRISTI DAMNATAM SORTE IVVENTAM

VERSARETQVE NOVVS VISCERA TOTA DOLOR

ME DESOLATVM ME DESERTVM AC SPOLIATVM

CLAMANTEM LARGIS SAXA MOVENS LACRIMIS

EXACTA PROPE NOCTE SVOS CVM LVCIFER IGNE

SPARGERET ET VOLVCRIS ROSCIDVS IRET EQVO

VIDI SIDEREQ. RADIANTEM LVMINE FORMAM

AETHERE DELABI NON FVIT ILLA QVIES

SED VERVS IVVENI COLOR ET SONVS ET STATVS IPSK

I. MAIOR ERAT NOTA CORPORIS EFFIGIE

ARDENTES OCVLORVM ORBES. *sc* VMEROSQVE NITENTES

OSTENDENS ROSEO REDDIDIT ORE SONOS

ADFINIS MEMORANDE QVID O ME AD SIDERA CAELI

ABLATVM QVERERIS. DESINE FLERE DEVM.

In

In secunda columna.

NE PIETAS IGNARA SVPERNA SEDE RECEPTVM
 LVGEAT ET LAEDAT LVMINA TRISTITIA
 NON EGO TARTAREAS PENETRABO TRISTIS AD VMBRAS
 NON ACHERONTEIS TRANSVEHAR VMERA VADIS
 NON EGO CAERVLEAM REMO PVLSABO CARINAM
 NEC TE TERRIBILEM FRONTE TIMEBO CHARON
 NEC MINOS MIHI IVRA DABIT GRANDAEVVS ET ATRIS
 NON ERRABO LOCIS NEC COHIBEBOR AQVIS
 SVRGE REFER MATRI NE ME NOCTESQVE DIESQVE
 DEFLEAT VT MOERENS ATTICA MATER ITYN
 2. NAM ME SANCTA VENVS SEDES NON NOSSE SILENTVM
 IVSSIT ET IN CAELI LVCIDA TEMPLA TVLIT
 ERIGOR ET GELIDOS HORROR PERFVDERAT ARTVS
 SPIRABAT SVAVI TINCTVS ODORE LOCVS
 3. DIC NEPOS SEV TV TVRBA STIPATVS AMORVM
 LAETVS ADONEIS LVSIBVS INSERERIS

In tertia columna.

4. SEV GREGE PIERIDVM GAUDES *divis*que Camoenis
 OMNIS CAELICOLVM TE *chorus* insequitur
 SI LIBEAT THYRSVM GRAVIDIS *onerare corymbis*
 ET VELARE COMAM PALMITE *liber eris*
 PASCERE SI CRINEM ET LAVRO REDIMITVS *ovanti*
 ARCVM CVM PHARETRA SVMERE *phoebus eris*
 INDVERIS TERETIS *h* MANICAS PHRYGIAMQUE TYARAM
 NON VNVS CYBELE PECTORE VIVAT *Atys*
 SI SPVMANTIS EQVI LIBEAT QVATERE ORA *lupatis*
 CYLLARI FORMOSI MEMBRA VEHES *equitis*
 SED QVICVMQVE DEVS QVICVMQVE VOCABERIS *heros*
^b SIC SOROR ET MATER SIC PVER INCOLUMIS
 HARC DONA VNGVENTIS ET SKNT POTIORA ^c *corollis*
 QVAB NON TEMPVS EDAX NON RAPIT ^d *ira jovis*

a *Alib.* DIVE b *Fleetwod.* SIT c METALLIS d VNDA MARIS

1. *Major imago* dicitur, quia territis angustiores videntur effigies, vel quia defunctus in Deos relatus creditur, quorum

sum imagines triplo ordinariis majores, heroum duplo existimabantur. *Virg. II. Aenead.*

ipsius umbra Creusae

Visa mihi ante oculos, & nota major imago.

2. Complures ethnici principium, ac finem humanae vitae tribuerunt Veneri, quam dixere Genitricem simul, ac Libitinam. Vid. *Natal. Comit. mythologia. IV. 13.* Ideo Canachus ille Sicyonius Veneris ex ebore auroque elaboratae capiti orbem caelestem imposuit, manuum alteri papaver, alteri malum punicum. *Eratosthenes lib. III. Pausan. II. in Corinth.* Idem Pausanias in *Attic. I.* Venerem ait apud Athenienses tanquam unam Parcarum extitisse; additque Plutarchus in *quaest. Rom.* Delphis imagunculam fuisse Veneris sepulchralis, Epitymbiae nomine, ad quam eorum evocabant Manes, quibus libabant.

3. Ad fabulam Adonidis, & instituta mense Julio in ejus recordationem festa respicit Ezechiel Propheta, ubi ait: *ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.*

4. Sic Terentius in *Eunuc. unum etiam hoc vos oro, ut me in gregem vestrum recipiatis.* Anceps animi aliquandiu fui, num elogii gratia hunc adolescentem cum litteratis recenserem in V. Class., sed tota haec laudatio perelegans quidem, nimis tamen hyperbolica est, ideo inter Homericas numeranda, edita scilicet ad motus animi excitandos, non ad fidem faciendam, cujusmodi orationum auctoritas vel nullius prorsus, vel parvi momenti est, unde Cicero *II. de Finibus* Torquatum monet his verbis: *lege laudationes, non eorum, qui ab Homero Iliad. I. laudati: lege nostrorum hominum, lege vestrae familiae.* Ne vero existimes, litterarum laudem tenerae aetati a me invideri, confer Cl. V. *in scr. LXI. LXII. LXIX.* confer Gruter. p. 323. 2. ubi L. Valerius L. F. Pudens dicitur an. XIII. in certamine Jovis Capitolini claritate ingenii coronatus inter poetas Latinos omnibus sententiis judicium. Ausonius in *Proless Burdigal. num. 5.* Atticum Tironem Delphicum his effert laudibus:

G g

Tu

INGEN. IVVENTVTIS MONVM.

Tu pene ab ipsis incunabulis

Dei poeta nobilis

Sertum coronae praeferens olympiae

Puer celebraſti Jovem .

Adde prae ceteris Boetium Eugenii filium , ſequenti elogio a patre donatum , cui locus eſſe debuit in V. , vel potius in X. claſſe Chriſt. , ſed hic admitti impune jubet doctrina , & aetas .

X I I I.

Romae in ſacrario S. Angeli in Burgo , vulgo DEL CORRIDORE .

Fabrett. III. p. 191.

✠ SEPVLCRVM EVGENII NOT. CVM SVIS .

✠ IMPIA MORS RAPIENS TENERIS TE NATE SVB ANNIS

INVIDIT MERITIS CRISCERE MAGNA TVIS

TE HORALE DECVS PRIMO CVM CARMINE CEPTO

DOCTORVM DOCTOR . VIDIT . ET OBSTVPVIT

VICISTI PRISCOS LONGEVA *ſc.* ETATE PARENTES

ANNIS PARVE QVIDEM . SED GRAVITATE SENEX

NON LVXVS TIBI CVRA FVIT NON GRATIA PONPAE

DOCTILOQVM CVPIDVS . CARMINIS ARDOR ERAS

TV MERITIS ORNATE TVIS MONVMENTA RELINQVIS

QVAE RECOLENS SEMPER . SIT SINE FINE DOLOR

MORTE TVA GENETRIX *ſc.* OPTAVIT SVMERE MORTE

SE QVOQVE FELICEM . SI POTERITVR *ſc.* AIT

TERDENOS PRIMVM QVAM LVNA RESVMERET IGNES

CONIVNCXIT MEMBRIS . MEMBRA SEPVLTA TVIS

NVNC COMMVNE NOBIS CVSTOS TV SERVA SEPVLCRVM

QVE NOS HAEC TECVM MOX TEGET ORNA SIMVL

✠ DEP EST BOETIVS . CL. P. OCT. KAL. NOBR. INDICT. XI. IMP.

DOM. N. IVSTINO . PP. AVG. ANN. XII. ET . TIBERIO . CONST. CAER.

ANN. III. DEP. EST IN PAC. ARGENTEA MAT. SS. XIII. KAL. DECEMB.

QVI SS. BOETIVS VIXIT ANN. XI. M. VIII. D. XXIII. ET MAT. DIVS VIXIT ANN. XXX. I. M. II. D. XII.

Additae ſunt ad latera intra lineas ngurae ovalis inſcriptiones duae , quas ultro omittimus . Carminum orthographia , & interpunctio fideliter exſculpta eſt : ſi barbaries ineſt aliqua , tribue tempori , ac dole ſimul , bono poetae laudatorem de-

defuisse parem, sicuti C. Clodio Paulino poetae Foroliviensi, cujus epitaphium vulneribus deformatum dat Sigismundus Marchesius *Hist. Foroliv.* p. 30. & Murator. *Vol. II. Nov. Thes.* pag. 946. 5.

X I V.

Gorius ex Guarnacciano Musco in Donian. Inscr. Classe X. n. 45.

MENEKΡΑΤΗΣ . ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ :

ΤΙΟΣ . ΕΤΩΝ . Δ . ΜΗΝΩΝ . Δ . ΤΑΤΙΑ :

ΒΑΥΚΥΛΙ ΔΟΣ . ΔΩΡΗΣΑ : ΜΕΝΗΣ . ΤΟΠΟΝ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ . ΑΤΓΑΛΟΥ ΤΩ : ΠΑΤΡΙ ΑΥΤΟΥ

ΑΡΤΙ ΜΕ ΓΕΧΟΜΕΙΝΟΝ . ΖΩ : ΑΣ . ΒΡΕΦΣ

ΗΡΠΑΣΕ ΔΑΙΜΩΝ .

ΟΥΚΟΙΔΕΤΕ . ΑΤΑΘΩΝ ΑΙΤΙΟΝ ΕΙ : ΤΕ ΚΑΚΩΝ

ΑΠΛΗΡΩΤΑΙ ΛΑΤΙΜΕΝΗΠΙΟΝ : ΗΡΠΑΣΑΣ ΕΚΘΟΡΙΣ

ΤΙΣΠΕΤΑΕΙΣ . ΟΥΣΟΙ ΠΑΝΤΕΣ : ΟΦΕΙΛΟΜΕΘΑ

Scite emendat doctissimus Hagenbuchius

in Epist. Epigraph. pag. 393.

Μενεκράτης Ἀπολλωνίου

Τῆς ἔτων δ' μῆνων δ' τατία

Βαύκυλι Δος Δωρησα μῆνης τόπον

Ἀπολλωνίῳ Ἀτγαλῇ πατρὶ αὐτοῦ .

1. Ἀρτί με χρόνον ζωῆς βρέφος ἤρπασε Δαίμων .

Οὐκ οἶδ' εἴτ' ἀγαθῶν αἴτιον , εἴτε κακῶν .

Ἀπλήρωτ' Αἰδοι , τί με νήπιον ἤρπασας , ἔκφερον ;

2. Τί σπώδους ; ἔσσι πάντες ὑφειλόμμεθα .

Totum tetrastichon trifariam Hagenbuchius vertit .

Gustantem vitae primordia me Deus aufert .

Sim ne ego causa boni , nescio , sim ne mali .

Quid rapis infantem mors insatiabilis , excors ?

Omnes debemur nos tibi . Siste gradum .

Aliter .

Me fatum rapuit tangentem a limine vitam .

Nescio , quae fecit , sint ne bona , sint ne mala .

Cur aufers me , stulte & inexsaturabilis Orce ?

Non tibi (ne propterea) debitus omnis homo est ?

G g 2

Alt-

Aliter .

Vivere vix coepi : tenerum cito me rapit Orcus .

Nescio natus adhuc albus an ater ego .

Cur amens rapis , Orce vorax , puerum cito ? cuncti

Non tibi debemur ? Tardior esse potes .

Alterum distichon sic Salvini Musae reddidere apud Gorium :

Me infantem extemplo rapis insatiabilis Orce ?

Quid properas ? tibi non omnes debita turba sumus ?

dele tot omnes . Idem aliter .

Pluto inexplete , ah quid me infantem rapuisti ?

An tibi non omnes debita turba sumus ?

1. Pueri ac puellae immatura morte absumpti passim dicuntur rapti a Plutone , Orco , morte , Diis , de quo vid. Gorius in *Inscr. Etr. T. I. p. 419. T. II. p. 139. T. III. p. 94. & 104.* Mortis celeritatem veteres divinum munus ducebant , & lucrum maximum , itaque scitum est illud comicum :

Nam quem tuetur atque diligit Deus ,

Juvenis supremum mortis intrat limitem .

2. Plutoni , sive morti deberi omnia phrasis poetarum jam trita est : exempli causa sic Claudianus de raptu Proserp. l. v. 61.

Prima fero Lachesis clamabat talia regi

Incultas dispersa comas : o maxime noctis

Arbiter , umbrarumque potens , cui nostra laborant

Stamina ; qui finem cunctis , & semina praebes ,

Nascendique vices alterna morte rependis :

Qui vitam lethumque regis . Nam quicquid ubique

Gignit materies , hoc te donante creatur ,

Debeturque tibi , certisque ambagibus aevi

Rursus torporeos animae mittuntur in artus .

In citata epistola tam copiose , tam graviter Hagenbuchius hunc lapidem , sicut ceteros , illustravit , ut haec merito audierit a Gorio suo : *Epist. Respons. ibid. p. 428. Quam multa , quam egregia , quam insignia adnotasti ? Ne mireris , si te . . . Criticorum nostri temporis principem appello , & praedico meum EVERGETEM . Ceterum in Inscr. ubi sunt duo puncta , est fractus lapis .*

X V.

X V.

Mutinae in Estensi Ducali Palatio :

Ex Donian. Inscr. Cl. X. p. 353.

VALERIA . NOVELLA . MATER

HYPPARCVS . ALVMNVS

BIS . BINOS . VIXIT . DVM . COMPLEVERAT . ANNOS

ET . NIMIVM . *f*ATO . CITIVS . DEPVLVS . IN . ANTRO . ST

NEC . LICVIT . LVMEN . FATO . SVPERARE . PARENTES

VENIT . INIQVA . DIES . ET . ACERBAE . TERMINVS . HORAE

VT . TITVLVM . MISERI . LACHRIMIS . IMPLERET . ACERBIS

VIVITE . FELICES . SVPERI . QVORVM . FORTVNA . BEATA . ST

1. VALERIA . NOVELLA . MATER . HAVE . ET . TV

FRATER . HYPPARCHI

ZEIEMA

PLENVN . ET . IN . ANVM

Muratorius *Vol. III. pag. 1282. 2.* exscripsit hunc titulum magis ad fidem marmoris, legitque *vix. pro vixit*, & in fine *ZETEMA PLENVN ET INANVM* barbarice pro *inane*.

1. De acclamationibus vid. *Fabrett. II. n. 72. § 239. Bonarrot. in vasa coemeter. Zimmus* idem graecis est, ac quaestio. Quid porro sibi velit *quaestio plena § inanis*, divinatoribus cum Muratorio dissolvendum relinquo; nisi fortassis adagium sit in Sophistarum artem, quorum de numero Hypparchus esset, solitus quaestiones facere verborum *plenas*, re vero *inaes*. Primus, & sextus versus claudicant, alter inopiae causa, abundantiae alter.

X V I.

Fabrett. pag. 262.

D

M

PARVVLVS HIC SITVS EST VIXIT TRIS VSQVE PER ANNOS

INQVE NOVEN MENSES INVALIDOSQVE DIES

NOMINE GRISOLOGVS AMABILIS VSQVE ERAT INFANS

FLEBILIS ET MISERE RAPTVS AD INFERIAS

1. SATVRNINVS FILIO VELIA LALEMA

2. DELECATO SVO POSVIT

1. An

1. An *Lalemae* vox inter puerilis balbutiei nota vocabula referenda sit, dubito. Certe nutricum blandimenta quaedam veluti somnifera erant *Lalla*, vel *Lallus*, nutricum Deus, *Turneb. Advers. XVIII. 14.* unde *Persius lallare* dixit, sicut a pappā pappare *Sat. III. v. 17.*

similis regum pueris pappare minutum

Poscis, & iratus mammae lallare recusas?

Audiendus etiam Cl. Salvinius in *vers. Italic. pag. 25.*

. . . e a figli di Regi simile

Chiedi la pappā, e'l masticato, e niuna

Nanna ricusi colla mamma irato?

2. Si ut nutritor a *Juvenali Sat. VI. v. 632. papas a pappā* dicitur, ita a *lalla* nutrix *Lalema* audiret, *delecatu* hoc loco, seu *delicatus* quasi *alumnus* videretur. De hoc pueritiae blandimento in contraria abeunt *Andreas Dacierius in not. ad Pomp. Fests.*, & *Marcellus Donatus ad Svet. Vespas.* 3. ille turpitudini tribuit, hic contra, cuius opinioni magis favet haec nostra, quam inscriptio *Virginis Vestalis*, qua perinde is utitur, ac si vacuae ab omni suspitione *Vestales* essent: titulus autem huiusmodi est: D. M. TEIAE EUPHROSINES RVFFINAE V. V. DELICATAE. Frustra vero *Dausquejus in Orthogr. Vol. I. p. 44.* emendat *DEDICATAE* quia *Diis sacrae*: contra *Grut. p. 311. 6. Oliver. comment. ad marmora Pisaur. CXI. p. 164.*

X V I I.

Ex *Mus. Veron. LXV.*

ΒΑΣΙΛΕΙΔΗΣ ΕΤΩΝ ΚΓ

ΗΡΩΣ ΧΑΙΡΕ

ΠΥΝΘΑΝΕΑΙΤΙΣΕΦΤΝΞΕΝΕΤΙΣΔΕΓΕΝΗΘΗΝ

. . ΠΑΡΟΔΕΙΤΑΜΑΘΕΣ ΤΑΣΟΛΙΓΟΝΠΡΟΤΑΦΩΜ

ΓΕΝΝΑΜΕΝΓΛΑΥΚΟΣΜΕΠΑΤΗΡΤΙΚΤΕΙΔΕΜΕΜΗΤΗΡ

ΧΡΥΣΟΦΟΝΗΚΑΙΜΕΤΑΥΣΜΟΡΟΣΟΤΚΟΝΑΤΟ

ΤΗΛΟΘΙΓΑΡΠΑΤΡΗΣΒΕΙΘΥΝΙΔΟΣΩΛΕΣΑΘΥΜΟΝ

ΝΑΥΤΙΛΙΗΛΑΤΤΡΗΝΗΙΤΕΜΗΠΙΣΤΥΝΟΣ

ΚΕΙΜΑΙΔΕΝΣΧΕΡΙΗΠΑΡΑΘΕΙΝΑΔΟΣΗΝΕΜΟΕΣΣΑΝ

ΤΣΤΑΤΑΑΥΤΡΟΝΕΜΟΙΔΕΡΚΟΜΕΝΟΣΠΕΛΑΤΟΓΟΣ

Ba-

Βασιλίδης ἔπην ΚΓ' Ἡρὸς χαῖρε .
 Πρωθάναι τίς ἔφω ξένε , τίς δ' ἐγλήσῃ ;
 ὦ παροδῆτα μάθι σὰς ὀλίγον πρὸ τάφων .
 Γεννὰ μὲν Γλαῦκός με πάτερ , τίκτη δέ με μήτηρ
 Χρυσόγονη , καὶ μὲν δύσμορος , ἐκ ὄνατο .
 Τηλόθι γὰρ πάτρης Βαθυρίδος ὤλισσε θυμὸν ,
 Ναυπλὴν λυγρῇ νύι τ' ἐμῇ πύσωος .
 Κῆμαι δ' ἐν Σχερίῃ πρὸς Θῆν' ἀλὸς ἠνιμέσασα
 ἴσταται λυγρὸν ἐμὸν διεκοιδῶς κέλαρος .

Basilides annorum XXII. Heros Vale .

*Quis fuerim , quaeris , quibus ὅ natalibus , hospes ?
 Ut discas , paulo siste gradum ad tumulum .
 Chryfogone peperit , genuit me Glaucus , at illis
 Nullum equidem potui reddere promeritum .
 Nam procul a patria perii Bithynidos ora ,
 Navicula temere fretus , ὅς τε arte mea .
 Nunc Scheriae jaceo ventoso in litore , tandem
 Exitiale mihi respiciens pelagus .*

Sic latine vertit Marchio Maffejus multo felicius , quam
 P. Montfauconius in Diario Italico . Latina , & Graeca in
 Novo Thesauro valde corrupta habentur .

X V I I I .

Ex Mus. Veron. LXIV.

ΦΛΩΡΟΣΚΑΙΚΙΛΙΟΥΣΤΑΚΤΗΣΘΑΜΑΔΕΤΡΥΠΟΚΕΙΤΑΙ
 ΕΞΑΛΛΟΥΤΤΥΜΒΟΤΑΕΤΤΕΡΑΚΛΑΙΟΜΕΝΟΣ
 ΕΞΕΤΕΩΝΩΡΗΣΟΛΙΓΟΝΔΕΜΑΑΛΛΑΤΕΛΗΟΝ
 ΘΡΕΠΤΗΡΣΙΝΔΕΙΠΩΝΗΛΙΚΗΝΣΕΛΕΟΝ
 . . . ΔΟΥΤΑΚΑΛΑΥΤΟΝΕΧΩΝΤΑΦΟΝΟΥΤΑΕΓΑΡΕΝΘΑ
 ΦΕΙΣΑΝΤΟΠΡΟΤΕΡΩΝΜΝΗΣΑΜΕΝΟΙΔΑΚΡΥΤΩΝ
 ΔΕΙΛΑΙΟΙΤΡΟΦΕΩΝΚΕΙΝΑΙΧΕΡΕΣΑΙΣΓΝΕΛΕΞΑΝ
 ΤΗΝΟΛΙΓΗΣΠΟΔΙΗΝΟΤΚΟΛΙΓΗΣΟΔΥΤΗΣ
 Φλάδης Κακίλις Στάκτις θ' ἄμα δ' ὦρ' ὑπὸ κείτῃ
 Ἐξ ἄλλης τῆμβε δ' ἄπειρα κλαυτομόρος
 Ἐξ ἑπτῶν ὄρες , ὀλίγον δέμας , ἀλλὰ τελήον
 Θρεπτήρσιν λείπων ἡλικίης ἔλειον .

Δδ-

Δάπνες δ' ἐκ ἑλκυστον ἔχων τάφον, ἐστὶ γὰρ ἴδιον

Θήσασθαι πρὸς τὸν μνησαμένῳ διακρυών.

Δήλαιοι βοφίῳ κηλαί χεῖρες, αἱ σωίλιζαν

Τῶν ἀλίγῳ ἀποδίην ἐκ ὀλίγης ὀδυμένης.

Ita vertit Maffejus, & paulo aliter Salvinius apud Gorium:

Inscr. Ant. Etr. Part. I. p. 464.

Florus Caecilii, & Staſtes jacet heic, tumulo actus

Ex alio, atque novas promeritus lacrimas.

Natus sex annos, exilia membra, sed apta:

Aetatis florem flevit uterque parens.

Nec caruit lacrimis iterati cura sepulcri,

Luctus nam memores anterioris erant.

Vix legere altores potuerunt urna ab inani

Exiguam cinerem, at non dolor exiguus.

In eodem lapide.

GN. CALVERNIVS

HELENVS

V. A. XXIII

XIX.

Romae in domo Martii Columnae ad SS. Apostolorum.

Gorius in Don. Inscr. Cl. X. p. 354. n. 2.

D. M.

LABERIAE . ALEXAN

DRIAE . QVAE . VII. AN. X.

M. V. D. VII. ET SILVANO

Q. V. AN. VI M. V. D. XIII

HOC . IN . SARCOPHAGO

GENITRIX . EVO . CORPORA

NATOS . CONDIDIT . INFELIX

SEMPER . SVBITVRA . DOLORE

QVOS . SVPERAT . VIVET . VITAMQ.

MISERRIMA . DVCT . CONIVGE

PRAEREPTO . GENITOR . QVIBVS

IPSE MISELLIS & sibi

Condiderat vivens commune sepulcrum.

Gu-

Gudius p. 239. 5. hunc sarcophagum extitisse ait in domo principis Chisii, & pertinere existimat ad aevum Caracallae, aut circa. Sine ulla Gudii mentione extat hic titulus in Inscr. Donian. Cl. X. & apud Murator. p. 1181. 4. a quo ponitur in domo Martii Columnae ad SS. Apostolorum.

X X.

Arimini. Fabrett. III. p. 238. n. 636.

Ex Clementini Commentariis.

EVNERE NON AEQVO PVER IMMATVRVS OBIVI
MARMOREISQVE MEIS HIC IACEO TVMVLIS
NON POTVI PARVVS PVERILEM IMPLERE IVVENTAM
NEC VESTIRE MEAM FLORE NOVO FACIEM
NEC SENIOR CAPITI NIVEOS MUTARE CAPILLOS
AT FATO VICTVS SORTE PVERPERII
HEV CRVDELE NEFAS QVAE ME GENERAVERAT HORA
HAEC EADEM VITAE TERMINVS HORA EVIT
NON EGO QVOD PERII DOLEO SED PARVVLVS INFANS
QVOD CVM PLVS SAPEREM SPEM MEKVI DVBIAM
SI VITA INCOLVMIS POTVISSET VINCERE FATA
CREVISSET GENERIS GLORIA MAGNA MEI
FORTVNA INVISA EST SPES EST FRVSTRATA IACENTEM
MORS CVNCTA ERIPVIT DIRA QUIES HOMINVM

1. Vid. *inscr. VIII. § not. Cl. VI.* unde edisces, eundem saepe natalem simul & fatalem fuisse diem, horam rarissime.

X X I.

In oppido Fabrica in Faliscis. Grut. p. 669.

HIC AQVILAE CINERES MISERABILIS VRNA SEPVLTO
CONTEGIT ET PATIS EXPROPERATA NIMIS
OCCIDIT INFELIX COEPTO MODO FLORE IVVENTAE
QVAM FINIT ANNVS SEPTIMVS ET DECIMVS
FORMOSVS FRVGI DOCTVS PIVS A PATRE MOESTO
ACCEPIT TVMVLOS QVOS DARE DEBVERAT

Muratorius p. 1134. ponit hunc lapidem in regno Neapolitano in mensa cuiusdam Eremitae; & v. 3. legit cepto pro coepto.

Hh

XXII.

X X I I.

Utrariae in Bactica . *Murator. Vol. I. p. ult.*

PYLADES ANNI NOVATI PATRIS H. S. F

SVB DVCTVM PRIMAE PYLADEN HAEC ARA IVVENTAE

INDICAT EXEMPLVM NON LEVE AMICITIAE

I. NAMQVE SODALITII SACRAVIT TVRBA FVTVRVM

NOMINIS INDICIUM NEC MINVS OFFICII

DICITE QVI LEGITIS SVBITO DE MORE SEPVLTO

PRO MERITIS PYLADES SIT TIBI TERRA LEVIS

De quo sodalitio hic sermo sit, latet; id certum est, sodalitates Romae primum institutas a Numa, qui suos unicuique conventus, & religiones praescripsit, & illud assequutus est, ut omnibus cum omnibus conveniret. Plutarch. in Num. Fabrettus *Ant. Inscr. p. 43.* contra Reinesium probat ex Cic. de senect. hasce sodalitates fuisse sacras. Postquam Caesarum potentia invaluit, sodalitates invisas habuit, quarum nulla vel universitatis, vel collegii, vel arcae communis jus habuit, sine Principum privilegio: iccirco in lapidibus haud raro id legitur q. b. s. c. c. l. quibus ex senatus consulto coire licet. Vid. Plin. *Epist. X. 93. 94.* Cujac. *Observ. VII. 30.* Heinecc. *Diff. de Colleg. & Corp. Opif. I.*

X X I I I.

Gruter. p. 1126.

NVNC PATER ET MATER NATO FECERE SEPVLCRVM

OSAQVE FVNESTIS FLVCTIBVS ADLVERVNT

SED QVONIAM MVLTII TALEM SENSERE DOLOREM

NEC QVISQVAM LETI VINCERE VIM POTVIT

DESINITE EXINCTVM DVLCES ME FLERE PARENTES

DESINITE ET FATI TRISTIA IVRA QVERI

X X I V.

Grut. p. 677. 8.

HIC . PVER . OCTAVO . FRAVDATVS . CLAVDITVR . ANNO

IMPIA . QVEM . FATO . SACRA . RVINA . PREMII

NOMEN . ERAT . CLEMENS . MINIME . LAEDENDVS . ET . ANNIS

SPES . ERAT . IN . PVERO . NVNC . CINIS . ET . GEMITVS

XXV.

X X V.

Romae. Grut. p. 658. 10.

D

M

MVSICA . CVM . CANTV . RESONARES . CARMINA . MIRE
ADIAS^{sc} . PARVE . PVEK . DVLCI . CELEBRATVS . AMORE
MORTE . GRAVI . RAPTVS . TETRA . DEFVNGERIS . ORA
IMMERITVS . DECIMO . PRAEGRESSVS . NOBILIS . ANNO
SET . TE . NOSTER . AMOR . MEMORI . PIETATE . REFORMAT
AT . QVANTVS . TE . TERRA . TEGAT . MISERABILIS . IMA
SIC . DOLOR . IN . PARVO . CRESCIT . REFERENTE . SEPVLCHRO
Q . BVSCVS . CRESCENS . ET . MINDIA . FORTV

I. NATA . ALVMNA . BENEMERENTI . FECER

FILIO . MARTIALIS

1. Lipsius *Epist. VIII. Cent. I. ad Belg.* alumnos censet inter servilia, aut vilissima certe capita numerandos, utpote feris avibusque expositos a parentibus, & praetereuntium pietate enutritos educatosque. Vid. *Plin. Epist. 71. lib. X. ad Trajan.* & *ipsius Trajan. respons.* At alumnos, nisi servile nomen retineant, vel in altore patronum agnoscant suum, inter liberos colloco, Fabretto auspice & vade *Ant. Inscr. V. p. 351. seq.* quum praesertim alumni gens ab educatore, nutricique distinguitur, ut puer hic noster, quem Crescens, & Fortunata alumnum vocant, Martialis filium.

X X V I.

Fabrett. IV. p. 284. n. 188. ex sched. Barberinis.

CINIRA . MATER . SIBI . ET

FILIIIS

HOC . EPIOS . TVMVLO . CINIR . EST . CVM . PATRE . SEPVLTVS
1. ANTE . SVOS . ANNOS . QVOS . TEGIT . ATRA . CINIS
2. HIS . TVMVLM . PARVVM . MATER . CVM . CARMINE . FECIT
INGENIO . QVORVM . TERRAM . OPTATE . LEVEM

Cinis fem. gen. alias occurrit *Cl. IV. inscr. XII. Catullus carm. 68 v. 90.*

Troja virum ac virtutum omnium acerba cinis.

2. Huic praevisus ibidem titulus soluta oratione n. 187.

H h 2

na

ita concluditur - OPTAVS. CVNCTI. SIT. TIBI. TERRA. LEVIS

Ejusdem conclusionis per simplices notas s. T. T. L. usum creberrimum Vid. *Fabr. p. 285. seq.*

X X V I I.

Gudius p. 231.

Q. CAECILIO

Q. F. PAL. OPTATO

VIXIT AN. II. ME. VI.

Q. CAECILIUS. Q. ET. D. L.

1.

HERMES SEVR

ET LICINIA REPENTINA

2.

PARENTES PISSIMI POSVER. ET

Q. CAECILIUS. Q. F. PAL.

PAELINVS PATER

NIC. IACEY. OPTATVS. PIETATIS. NOBILIS INFAS.

CVI. PRECOR. VT. CINERES. SINT. LILIA. SINTQVE. ROSAE

TERRAQ. QVAE. MATER. NVNC. EST. TIBI. SIT. LEVIS. ORO

NAMQ. GRAVIS. NVLLI. VITA. PVIT. PVERI

ERGO. QVOD. MISERT. POSSVNT. PRAESTARE. PARENTES

NVNC. TVMVLYM. NATO. CONSTITVERE. SVO

1. SEVR. Sexvir Augustalis; de quo munere *Cl. III. p. 276.*

2. Q. Caecilius Palatina tribu parentes vocat Q. Caec. Hermetem & Liciniam Repentinam: qui ergo & ejus pater dicitur Q. Caec. Paelinus? Similis huic lapis extat apud *Fabrett. p. 121.* quem aenigmatibus loco eruditionibus dissolvendum proponit:

D. M. P. M.

L. CALPURNII. HYPNI

VIX. ANN. V. M. VII. D. XIII.

HYPNVS. ET. PRIMA.

ET. M. CASTIVS. FAVSTVS

PARENT. FIL. DVLCISSIMO

PECERVNT

Ob matrum secundas nuptias Optatum, & Hypnum suspicor se filios vocare pariter, & privignos.

XXVIII.

XXVIII.

Romae. *Jeann. Vignolius de Col. Antonini Pii* p. 223.

D

C. ACILI . BROTI . ET

ACTILIAE . ROMANAE

QUAMVIS . INSCRIPTVM . FERALI . CARMINE . SAXVM⁶⁰

SAEPE . LEGAS . NOSTRO . NAE . PVTO . FLEBILIVS

SISTE . GRADVM . PARVAMQVE . MORAM . CONCEDE . VIATOR

ASPICES . QVANTAS . LIQVERIMVS . LACRIMAS

VNA . FORTE . DIE . DVPLICI . NOS . PONDERE . MATER

EDIDIT . HEV . SIMILES . HEV . MALE . DISSIMILES

inVIDA . BIS . DENOS . LACHESIS . CONCESSERAT . ANNOS

NONDVN . ALIO . PLENO . QVOD . DEDERAT . RAPVIT

NOMINE . ACILIANVS . QVO . NOMINE . NVNC . SOROR . OR⁶² . EST

VIVAT . ET . A . FATIS . SIT . PROCVL . VSQVE . MEIS

. ADHVC . MISERO . QVOD . ERIT . MIS

Reliqua desiderantur .

Cl. Muratorius p. 1622. dat ex Vignolio hunc titulum,
sed quae supplevit Cl. Vignolius, dat litteris majusculis, tan-
quam sic in lapide exarata.

XXIX.

Romae. *Grut. p. 670. r.*

Q. ARICINIUS . Q. F. BASSVS

VIXIT . ANN. XXV

DEBVI . HOC . PATRIS . NATVS . DVO . CORPORA . HVMAE

CORPORA . SEMIFANIMES . CORPV . INANE . COLVNT

QVI . QVIA . NON . POSSVNT . BONIS . AEQVARE . MERENTEM

RESPONDERE . QVEVNT . BASSE . TVIS . MERITIS

V. C. CVRTIVS . C. L. ANTIO

CHVS . PATER

DEBVI . HOC . NATVS . NOBIS . PRAESTARE . DVOBVS

VT . CINERES . PATRIOS . DEDERET . INFERIIS

SED . QVONIAM . DIRAE . GENVERVNT . FATA . VOIVCRES

TB . BASSE . EREPTVM . FLEVIMVS . ANTE . ROGVM

V. ARICINIA . NALS . MATER

XXX.

X X X.

Nemausi . Ant. Gall. Scip. Mass. Epist. XI.

D

M

C. VIBI LICINIANI

V. ANN. XVI. M. VI

C. VIBIUS

AGATHOPVS ET

LICINIA NOMAS

FIL. OPTIMO PISSIM

ΑΝΘΕΑΠΟΛΛΑΓΕΝΟΙΤΟΝΕΟΔΑΜΗΤΩΕΠΙΤΤΜΒΩ

ΜΗΒΑΤΟΣΑΤΧΜΗΡΗΜΗΚΑΚΟΝΑΙΓΙΠΤΡΟΝ

ΑΛΛΙΑΚΑΙΣΑΜΨΟΤΧΑΚΑΙΤΔΑΤΙΝΗΝΑΦΚΙΣΣΟΣ

ΟΥΕΙΒΙΕΚΑΙΠΕΡΙΣΟΥΠΑΝΤΑΓΕΝΟΙΤΟΡΟΔΑ

Ἄνθια πολλὰ γρῶντο νεοδμήτῳ ἐπὶ τύμβῳ ,

Μὴ βάτος ἀνχμυερεὴ μὴ κακὸν αἰγίπνεον ,

Ἄλλ' ἴα , καὶ σάμψυκα , καὶ ὑδάπνη ναρκίσσος ,

Οὐδέ τις , καὶ εἰ σὺ πάντα γρῶντο ῥόδα .

Latine vertit idem Maffejus .

*Plurimus hunc tumulum flos induat , inque recentem**Haud rubi horrentes , aegipyrusque mala ,**Sed properent violaeque , & amaracus , & narcissus ,**Vibi , atque omnis huius te prope jam rosa sit .*

X X X I.

Fabrett. X. p. 732. n. 452.

M. IVNIO . M. F. PAL. RVFO

SOTERICHS. PEDAGOG. FECIT

I. HAEC . SVNT . PARVAE . TVAE . MEAEQ. SEDES

HAEC. CERTA. EST DOMVS. HAEC. COLEND. NOBIS

HAEC . EST . QVEM. MIHI . SVSCITAVI . VIVVS

*In fascia , quae inter figuras marmori insculptas exporrigitur .*SIQVA TAMEN PIETAS GELIDOS MOVET *anxia manes*RVMP. MORAS *spes haec SOLA EST MIHI GRATIA vitae*

I. Ad scalas in domo Eñi Cardinalis Carpinei existerat hic titulus , quem Gruterus mutilum , Sponius depravatum habet *Miscell. p. 229. emendatum Fabrettus tradit : lacunas imple-*

implevit Joannes Vincentius Gravina . In marmore Paedagogus sedens volumen porrigit stanti puero . Retro puerum fasciculus est Voluminum , nempe *magno comites in fasce libelli* , ut ait Juvenalis .

X X X I I.

Romae in Musco Kircheriano .

In anteriore parte .

ΠΡΩΘΗΒΗΝ ΕΤΙ ΚΟΤΡΩΝ ΕΤΙ ΧΝΟΛΟΝΤΟΣ ΙΟΥΛΟΥ
ΔΕΥΟΜΕΝΟΝ ΦΘΟΝΕΡΗ ΜΟΙΡΑ ΚΑΘΕΙΑΕ ΒΙΟΥ
ΠΟΛΛΑ ΦΟΦΗΣ ΧΕΡΟΣ ΕΡΓΑ ΛΕΛΙΠΟΤΑ ΒΑΣΚΑΝΕ ΔΑΙΜΟΝ
ΟΙΑΣ ΟΥΚ ΟΣΙΩΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΕΤΕΤΑΜΕΣ
ΑΛΛΑ ΣΤ' ΓΑΙΑ ΠΕΛΟΙΣ ΑΓΑΘΗ ΚΟΥΦΗΤ' ΑΚΥΛΕΙΝΩ
ΚΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑ ΠΛΕΤΡΑΣ ΑΝΘΕΑ ΛΑΡΑ ΦΥΟΙΣ
ΟCΣΑ ΚΑΤ' ΑΡΑΒΙΟΥCΤΕ ΦΕΡΕΙC ΟCΑ ΤΕCΤΙ ΚΑΤ' ΙΝΔΟΥC
ΩC ΑΝ ΑΠ' ΕΥΟΔΜΟΥ ΧΡΩΤΟC ΙΟΥCΑ ΔΡΟΥC
ΑΓΓΕΛΛΗ ΤΟΝ ΠΑΙΔΑ ΘΕΟΙC ΦΙΛΟΝ ΕΝΔΟΘΙ ΚΕΙCΘΑΙ
ΛΟΙΒΗC ΚΑΙ ΘΥΕΩΝ ΑΞΙΟΝ ΟΥΧΙ ΓΟΥΝ
ΕΙΚΟCΕ ΤΗ ΤΟΝ ΠΑΙΔΑ ΘΟ ΗΚΑΤΕΝ ΗΡΑΤΟ ΜΟΙΡΑ
ΚΑCΤΙΝΕΝ ΕΥCΕΒΕΩΝ ΗΝ ΔΙΑ CΩΦΡΟCΤΗΝΗΝ

Πρωθήβην ἔτι κούρων , ἔτι χνούοντος ἱούλου
Δεϋόμενον , φθονερὰ μοῖραν καθείλε βίου ,
Πολλὰ φοφῆς χερὸς ἔργα λειλοπύοντα . Βάσκανε Δαῖμον ,
Οἷας οὐκ ὀσίως ἐλπίδας ἐξέταμες .
Ἄλλὰ σὺ γαῖαν πύλον ἀγαθὴν , κύβητ' Ἀκυλείνου ,
καὶ δὲ πλῆθος ἀνδρῶν λάεσσι φύοις .
Ὅσα κατ' Ἀραβίους φέρεις , ὅσα τ' ὅτι κατ' Ἰνδούς .
Ὡς ἂν ἀπ' Εὐόδμου χρωτὸς ἴῃσαι δρόσος .
Ἀγγέλλῃ τὸν παῖδα θεοῖς φίλον ἔνδοθι κείσθαι
Λοιβῆς καὶ θυῶν ἄξιον , οὐχὶ γούν .
Εἴκοσται τὸν παῖδα θὸν καπνίρατον μοῖραν ,
Κάστιν ἐν CωφροCτηνῇ ἂν δὲ CωφροCτηνῇ .

Sic vertit Torquatus Barbolanius ex Comitibus di Montauto in
Diff. Cl. Bajulivi Gregorii Rhedii Vol. II. Academ. Corton.

*Impubem rapuit puerum mors invida , longo
Aevo qui vitam ducere dignus erat .*

Di-

Doctae multa manus superant opera, improbe Daemon;

O tua spes quales abscidit invidia!

Tu vero sis terra levis, bona sis Aquilino,

Ac suavi exornes veris honore latus.

Floribus emissis, quot Arabs miratur & Indus;

Ros ut odorato e corpore profiliens

Intus Djs carum condi, libamine dignum

Et sacris puerum, non gemitu, moneat:

Viginti puerum annorum cita Parca peremit;

Coetibus & virtus asserit alma piis.

1. De animae ad Deos, sive ad originem reditu *Diff. II. num. XVIII.* & saepe in notis ad inscr. nunc tantum ex Virgilio mutuabor haec pauca *Georg. IV. v. 221.*

Deum namque ire per omnes

Terrasque tractusque maris, caelumque profundum:

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum;

Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas,

Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri

Omnia, nec morti esse locum, sed viva volare

Sideris in numerum, atque alto succedere caelo.

Ideo Genii in viris, Junones in feminis animae dictae sunt, habitaeque Dii Adhaerentes, de quibus confer P. Anfaldum, & Rhedium.

X X X I I I.

Grut. p. 680. 8.

FLORENTIEM . SPECIEM . RAPVERE . NOVISSIMA . FATA

FORMA . RVDI . PVERVM . PRISCVM . AGNOMINE . QVONDAM

QVEM . GENITOR . CIVES . CVNCTI . FLEVERE . PROPINQVI

L. DESTINIVS EPIGONVS . PATER . INFEL

FILIO . DVLCISSIMO . INNOCENTISSIMO

X X X I V.

Romae . Fleetwod. p. 330.

QVOD . VIXI . FLOS . EST . SERVAT . LAPIS . HIC . MIHI . NOMEN

NOLO . DEOS . MANES . FLOS . SATIS . EST . TITVLO

XXXV.

XXXV.

Lugduni Sponius *Miscellan. Erudit. Antiq. Sect. V. pag. 173.*

MVRRAE ET VERECVND0 MVRRIANI FILIS^{sc}

QVI LEGIS HAS PVERI MORIBVNDAS ET LACHRYMAM PATIS DA
 PERLEGE VOCES GEMITV^mQVE MEIS
 MVRRA PATRIS PRIMVM REFERENS AMBORVM EFFIGIEM MATRE
 E NOMINE PATREM FAVENTE TVLI
 BIS MIHI SEPTENOS AETAS CERTAQVE IAM NOSTRI FAMA
 OSTENDERAT ANNOS PVDORIS ERAT
 CVM SVBITAE *mortis* PRO FALLAX CAUSA LVSVSETAEQVALIS NON INIMICA
 FVISTI MANVS
 NAM TEBERE EMISSVS NON AD HAESIT ET IN TENERO VERTICE
 MEA FVNERA CLAVVS DELITVIT
 PRIMVM PERCVLSI VOLNERE PARCITEIAMLVCTVSOLLICITARE
 MANES MEOS
 POSVISTIS FVNERE NATI TRIMVS ET IN DECIMO MENSE
 VOCARVNT SEPVLTE IACES
 IMMVNES NOSTRIS OSSIBVS VRNA
 SAT EST

XXXVI.

In vinea Caesarina olim Bosii. *Fabrett. V. p. 418. n. 473.*

Q. VIX *vir* *iacentis imago* ANN.
 XX. XX.

I. HIC . SITVS . ILLE . EGO . MERVATOR . PVELIVS . IPSE
 QVOD . VOCITATVS . ERAM . BAEBIVS . COGNOMINE . PATRIS
 ROMA . MIHI . PATRIA . NOMEN . MEV . PRIMVS . IN . AEVOM
 HOS . VERSVS . FRATERQVE . SOROR . TVMVLOQVE . DICARVNT
 QVI . PIETATE . SVA . MERITO . LAVDEM . POSVERE
 P. BAEBIVS . P. F. PAL. MYRTILVS
 ET . POMPONIA . SPICA . VNICO
 FRATRI . DIGNISSIMO . ET . PIO
 FECERVNT

1. Muratorius e schedis Ptolomeis, nulla Fabretti mentione habita, dat hanc inscr. p. 1442. habetque in 1. v. EGO SVM. in 3. MEVM. in 4. DICARVNT.

X X X V I I.

Tarraconae . Ferrett. 307.

D . M

CAMILLVS . AQVILEIVS . SE . VIVO . SCRIBI . IVSSIT . SIC

NON . FVI . DEINDE . FVI . MODO . NON . SVM

ASPICE . QVAM . SVBITO . MARCET . QVOD . FLORVIT . ANTE

ASPICE . QVAM . SVBITO . QVOD . STETIT . ANTE . CADIT

NASCENTES . MORIMVR . FINISQVE . AB . ORIGINE . PENDET

ILLA . EADEM . VITAM . QVAE . INCHOAT . HORA . RAPIT

X X X V I I I.

Romae in porticu S. Mariae Trans Tiberim .

Murator. Vol. III. p. 739. 10. ex Donio .

M. ANNAEVS . M. F. ESQ

1.

LONGINVS . MACCVS . VIXIT

2.

DVLCISSIME . CVM . SVIS . AD . SVPREMV . DIEM

C. GAVIVS . PRIMIGENIVS . VIX . ANN. VII

DESINE . IAM . MATER . LACRIMIS . RENOVARE

QVERELLAS . NAMQVE . DOLOR . TALIS . NON . TIBI . GONTIGIT . VNI

1. Cl. Gorius *Inscr. Antiq. Etrur. Part. II. pag. 177.* habet ad laevam omnes lineas aequales, & quintam ac sextam litteris minoribus exaratas; notatque ex vetere lingua Osca idem fortasse fuisse *Maccus*, ac itala *Pulcinella*. Revera eruditi interpretantur *maccum* quasi fatuum, unde Apulejus in *Apol. macci prorsus, & buccones videbuntur*. Maccus seu *pulcinella*, ejusdem judicio Gorii, repraesentatur aerea icuncula, quam in suis cimeliis reposuit Alexander Gregorius Marchio Capponius, ann. 1727. in Esquiliis reperta, cujus oculi, & fannae in utroque labrosi oris angulo ex argento sunt: nasus aduncus & prominens: gibbus in pectore, & in dorso: socci in pedibus conspiciuntur. Sannae vetustate detritae globulis similes videntur, sed revera fannae, vel dentes sunt ex argento. Nunc extat icuncula in Museo Collegii Romani. Longinus hic noster confirmat, quod extat apud Grut. p. 331. 7., ludiones histrionesque interdum civitate donatos & in tribu Esquilina censos.

2. Gorius & Cl. P. Lupus legunt SUPREMAM . In 5. linea
P. Lupus MATRI . in 6. Lucas Antonius Gentilis QVERELAS &
COMPETIT .

X X X I X.

In Castello S. Viti in Praenestina Dioecesi .

*Ex Epitom. Graec. Paleograph. P. Gregorii Placentini Hiero-
monachi S. Basil. M. c. IV. p. 27.*

Θ

Κ

ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΕΚΖΜΤΡΝΗΣ ΒΡΟ
ΤΟΙΜ ΕΥΘΑΛΕΑΚΑΛΕΕΣΚΟΝ
ΕΙΝΕΚ ΕΜΗΣ ΩΡΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΕ
ΘΟΥΣ ΕΡΑΤΟΥ .

ΑΛΛΑΜΕ ΜΟΙΡΟΛΟΗΠΡΙΝ ΙΟΥΤΑ
ΟΙΣ ΠΛΗΣΑΙ ΠΑΡΕΙΑΣΗΡΠΑΣΕ
ΠΑΡΦΙΑΙΩΝ ΟΥΣ ΤΡΟΦΕΑΣΕΚΑ
ΛΟΥΝ .

Idem P. Greg. Plac. vulgaribus typis exprimit .

Πατρίδος ἐκ Ζμύρνης βρωτοὶ μ' Εὐθαλία καλίσκοιν

Εἶνικ' ἐμῆς ὥρης, καὶ μεγέθους ἐρατῆ .

Ἀλλὰ με μοῖρ' ὅλον πρὶν ἔλθοις πλῆσαι παρναῖς

Ἡρπασε παρ' φίλων, ἔς ἑοφίας ἐκάλευν .

Sic ego vertebam metricè .

Diis Manibus .

Smyrna mihi patria est: Beneflorens nomen ob illam,

Quae fuit in pulcro corpore amabilitas .

Ante sed heu! veniat nova quam lanugo, ab amicis

Vis rapit atra, quibus dulcis alumnus eram .

Ex characterum forma citatus Auctor Cl. ad III. vel
IV. seculum pertinere posse arbitratur hoc epigramma, in quo
praeter nonnulla licenter usurpata Z ponitur pro Σ in Smyr-
na, urbe a Tantalo condita, ab Amazonibus amplificata,
Plin. H. N. V. 29., quae num patria Homeri extiterit,
consulendi sunt Allatius, Dacerius, Spanhemius, F. Ursi-
nus, & alii. Vid. *Diff. V. p. 365. seq.*

X L.

Mevaniae e schedis Barberinis. *Fabrett. III. p. 189. num. 438.*

B. M

T. AELIVS . HOSPE

HIC . SITVS . EST

I.

MEVAN . NATVS

VIXIT . ANN. XII. D. III

SINE . CRIMINE . VITAE

FLORENTES . ANNOS

SVBITO . NOX . APSTVLIT^{se}

ATRA . VIVITE . FELICES

MONEO . MORS . OMNIBVS

INSTAT

T. AELIVS . PRIMITIV

BILIO . BIENTLSSIMO

Hic situs est Mevan. natus sine crimine vitae.

I. MEVAN. pro Mevaniae ratione metri, res inusitata, sed minime admiranda pro temporum, ac versificatorum licentia, quam tradit Cicero, confirmant lapides, fuisse maximam.

X L I.

Extabat apud Franciscum Ficononium. *Ex Mus. Veron. p. 295.*

D. M

FILIUS . HIC . SITVS . EST

IVLI . BASSI . BASSIANVS

ANNOS . QVI . VIX . X

I.

ET . XIII^{II} SOLES

QVEM . QVONIAM

2.

MANES . VT . ALVMNV

DI . RAPVERVNT

NE . CALCARE . VELIS

NEC . GRABIS^{se} . ESSB

LOCO

I. Non minus rara haec dierum notatio, quam alia horarum apud Fabretum *cap. VIII. p. 582.* ubi puer mortuus enuntiatur *bora noctis XI GRABIS* saepe in lapid. B pro V.

2. AC

2. Accursius, qui *alumni* nomine altorem designari contendit, jure arguitur a Jos. Castalione *in calce var. lect.* cui favet inscr. haec ipsa, & aliae plures Grut. pag. 658. Fabrett. p. 351. Martian. Capell. *sub init. l. IX. & Apulejus Metam. lib. VI.* habent *alumnatus* pro *educatus*. *Adolescens meis manibus alumnatus*.

X L I I.

In S. Poli supra Tibur. Fabrett. X. p. 702. n. 235.

HEV CRUDELE NIMIS FATVM DVA ^{sc} FVNERA MAERENS

PLANGO VIR ET GENITOR FLEBILE MERSA DEO.

I.. SAT FVERAT PORTMNEV CUMBA ^{sc} VEXISSE MARITAM

ABREPTAMQVE MIHI SEDE IACERE TVA

ADIECIT CHLOTO ITERATVM RVMPERE FILVM

VT NATVM RAPERET TRISTIS VT ANTE MIHI

ME DECVIT MORTI PRIVS OCCVBVLISSE SVPREMAE

TVQVE MIHI TALES NATE DARE OBSEQUIAS ^{sc}

AD TV NE PROPERA SIMILI QVI SORTE TENERIS

DVNC ^{sc} ANNOS TITVLO NOMINA VT IPSE LEGAS

ILLA BIS VNDENOS VIXIT NATVS QVOQVE SENOS

2.. NOMEN HVIC PRORVS EST HVIC QVIDEM ATHENaidIS

QVAS EGO QVAS GENITOR PRO TE DABO NATE QVERELLAS ^{sc}

RAPTVM QVEM STYGIO DETINET Vnda LACV

QVAM BENE BIS SENOS FLOREBAS NATE PER ANNOS

CREDEBANTQVE DEIS VOTA PLACERE MEA

STAMINA RVPERVNT SVEITO TVA CANDIDA PARCAE

ABSTVLERVNTQVE SIMVL VOTA PRECEQVE MIHI

CVM TE NATE FLEO PLANTVS ^{sc} DABIT ATTICA AEDQ

ET COMES LACRIMIS VENIET PRO CONIVGE SIREN

SEMPER VT ALCIONA FLEBIT TE VOCE SVPREMA

ET TRISTIS MECVM RESONABIT CARMEN ET ECHO

OEBALIVSQUE DABIT MECVM TIBI MVRMURA CYCNVS

1. v pro y frequenter in lapid., MARITAM pro uxorem vid. Fabr. p. 299. ubi uxor dicitur & pro viro.

2. Omnia fideliter exscripta sunt. Athenaidis, & Prori nomina servitutem subolent; tota vero inscriptio seculum & poc-

& poetam verbum potius, quam disertum.

X L I I I.

Romae . *Fletwod. Syllog. p. 268.*

D . M

NOMINE QVO GENITOR MIHI DICTVR HOC EGO VIXI

TELEPHVS EST GENITOR TELEPHVS IPSE FVI

AVGVSTINA PARENS QVARTO ME FLEBILIS ANNO

TER DECIMOQVE DIE PERDIDIT ORBA SATVM

NON IGITVR LECTOR LACRIMAS DECEPIT VTROSQVE

I. MAXIMA MENDACIS FAMA MATHEMATICI

TELEPHI DVLCITI

I. De Astrologorum, aut *Mathematicorum*, ut ii olim appellabantur, Genethliacis, seu potius somniis ita *Hist. VII.* Tacitus: *Genus hominum petentibus, sperantibus fallax, quod in civitate nostra vetabitur semper, & semper retinebitur.*

X L I V.

Fabrett. III. p. 189. n. 437. inter. Marm. Oxoniensia.

QVINTVM ANNVM ET DECIMVM

NARCISSVS FLORE IVVENTAE

HOC IACET ABREPTVS

CONDITVS IN TVMVLO

QVISQVIS ADES LECTOR

FATVM MISERABILE CERNIS

PARCAE NAM IMPVBEM QVEM

RAPVERE MIHI

MABRET CARA SOROR

QVAE FRATREM LVGET

ADEPTVM

MATER HABET NATVM

FLORVM LVX CANDIDA

TORQVET

I. HIC SEPTIMVM DECIMVM

FRUMENTVM PVBLICVM

ACCEPIT

SEXTVM DECIMVM

I. Fa-

1. Fabrettus in notis pag. 234. perturbata, inquit, & confusa remanet frumenti publici distributio ob contrarietatem inter istos duos numeros epigramma claudentes. Ut ut res se habeat, eam puto ad Trajani institutionem referendam, de qua Plin. in Panegy. num. 223., & ibi Lipsius, & nos ad Col. Trajan. II. p. 36. Haftenus Cl. interpres, qui existimat iis numeris diem designari, & ostium horrei, seu publici aedificii, unde frumentum accipiebatur.

X L V.

Romae ad theatrum Marcelli. Emendatiorem dat ex Ligorio

Smetius pag. 130. 19.

Muratorius p. 1704. n. 7.

1. ΘΕΟΙC ΧΘΟΝΙΟΙC

1. ΘΕΟ.C ΚΘΟΝΙΟΙC

2. ΝΤΝ ΒΑCΙΛΙΟC

2. ΝΤΝ ΔΑCΙΛΙΟΙC

ΕΓΩ ΒΡΕΦΟC

ΕΓΩ ΒΡΕΦΟC

ΑΙΛΙΝΟΝ ΩΔΕ

ΑΙΛΙΝΟΝ ΩΔΕ

ΜΑΚΡΕΙΝΟC

ΜΑΚΡΕΙΝΟC

ΠΑΤΡΟC ΜΑ

ΠΑΤΡΟC ΜΑ

ΚΡΕΙΝΟΤ

ΚΡΕΙΝΟΤ

ΓΛΩΚΕΡΑC

ΓΛΥΚΕΡΑC

ΜΗΤΡΟC ΜΗΤΕ

ΜΗΤΡΟC ΜΗΤΕ'

ΚΟΤΗC ΟΚΤΩ

ΚΟΤΗC Φ ΟΚΤΩ

ΤΗ ΠΛΗCΑC ΠΡΟC ΜΗ

ΕΤΗ ΠΛΗCΑC ΠΡΟC ΤΟΤ

ΤΟΙC ΝΗΝΑC Β. ΜΤ. Α

ΤΟΙC ΜΗΝΑ ΕΒΙΩ. Α

Distinguit in versus emendatque Cl. Hagenbuchius.

Θεοῖς κατὰχθονίοις.

Νυν Βασίλειος ἐγὼ βρέφος αἰλινὸν ὦδ' Μακρείου,

Πατρὸς Μακρείου, Γλυκερᾶς μητρὸς με τιμῆς.

Ὀκτὼ ἔτη πλήσας, πρὸς τέτοις μῆνα βίωσα. Αὐτ' μὴν' ἐβίωσα.

Αὐτ' ὀκτὼ πλήσας πρὸς πατρὸς' ἐνιαυτοῖς μῆνας.

Sic ego metro serviebam.

Djs Manibus.

Cum luctu Basilius ego nunc bice Macrinus,

Macrino genitus, Glycera & de matre puellus.

Octo vix annos, & mensem viximus unum.

1. In hanc inscr. multa commentatur Jo. Gaspar Hagenbu-

buchius *Diatriba Tiguri edit.* 1744. *de Graec. Thes. Nov. Murator. marmoribus quibsd. metricis*, itemque Jo: Henricus Leichius Lipfienfis *specimen notar. & emendation. ad Graec. Inscr. a rel. Muratorio ed.* Sed in hoc ille nonnulla arguit. Tute utrumque confer. In fronte sive *ῥονίοις* cum Smetio, & Grutero, sive *κρονίοις* cum Ligorio, & Muratorio legas, idem prorsus esse Hagenbuchius evincit auctoritate H. Stephani *Thes. Ling. Graec. T. IV. p. 520.*, Sponii *Misc. p. 322.* Scaligeri in *animadversionibus Eusebianis*, & indice Gruteriano, ac Montfauconii *Paleogr. Gr. II. 4.* In voce *καταῤῥονίοις* num Ligorius, qui prior lapidem vidit, magis ad fidem marmoris exculpsit K, an Smetius X, divinatione opus est: certe hic dat rectius priora saxi, ille posteriora.

2. Cl. Muratorius *ΝΥΝ ΒΑΣΙΛΙΟΙΣ* perperam intrusa ultima vocali I, & interpretatus *Nunc Regibus* (meis) & opinatus pueri parentes una cum filio sepultos esse, tum *Glyceria matre* pro *Glyeeriae matris* vertens, desperatisque duabus voculis *ΜΗ ΤΕΚΟΥΧΕ*, ac *supervixi* pro *vixi* legendum ratus, erroris ab Hagenbuchio graecae linguae Professore commendatissimo jure arguitur emendaturque. Ceterum ne laus negetur cuique debita, hujus correctio lapidis, quam Muratorius dedit, tradita jampridem erat in Gruteri Addendis, sive illa Gruterus ipse, uti Holthenus putat, sive Scaliger elaboraverit, ut P. Burmanno placet.

X L V I.

Ex Mus. Veron. p. 63.

ΠΛΕΙΣΤΗΝΔΗ
ΘΗΤΩΝΑΡΕΤΗΝ
ΠΑΤΡΙΜΗΤΡΙΤΕΔΕΙ
ΞΑΣΕΙΘΗΡΑΚΛΕΙ
ΔΕΣΟΦΙΛΩΝΟΣ
ΔΗΛΙΟΣΩΔΕ

Πλέστην δὴ θνητῶν ἀρετὴν πατρὶ, μητρὶ δ' ἄξας,
καὶ θ' Ἡρακλῆδης ὁ Φίλωνος Δῆλιος ὦδε.

Sic

Sic vertit Cl. Maffejus .

*Qui multa moriens patribus virtute probavit
Se se Heraclides Philonis Delius heic est .*

XLVII.

Ex Mus. Veronensi pag. 162. 1.

D M

I.

PHOSTILIO P F POB
CAMPANO VENATORI
PHOSTILIUS TERTINVS DB
CVRIO VERON ET ABIDIA
MAXIMAPARENTES FIL
PIISSIM ET SIBI QVI VIXT ^{se}
ANN XXVDXXV SINE CR
IMINE VITAE FLORENTES
ANNOS MORS IPSA ERI
PVIT VIVITE FELICES
MONEO MORS OMNIB
INSTAT EXEMPLVM
A NOBIS DISCITE QVI
LEGITIS

1. Venator sive sit cognomen alterum , sive professionem
declaret , quadrant figurae insculptae lateribus , hinc venator
hasta aprum in fronte feriens , inde juvenis canem ducens .

XLVIII.

Grut. pag. 685. 3.

D M

PATER . ET . MATER . TITVLVM
POSVERVNT . PVNERI . ACERBO . GN
GARGONIO . CN. F. PAVLLINO . VIX
ANN. IX. M. VIII
TE . LAPIS . OBTESTOR . LEVIS . VT . SVPER
OSSA . QUIESCAS . NE . TENERAE
ABTATI . GRAVIS . ESSE . VIDEARIS
TV . QVI . VIA . FLAMINIA . TRANSIS
RESTA . AC . RELEGE

Kk

XLIX.

X L I X.

Romæ . Ferrett. p. 206.

CAIVS . TVTILIVS . RVFINVS . NOMINOR . ILLE
 ANNOS . QVI . VITAE . LINQVO . NOVEM . ATQVE . DECEM
 HEV . SCELVS . HEV . CRVDELE . NEFAS . FACINVSQVE . TREMENDVM
 CVM . FATIARE^{sc} . VIDES . QVAM . MISER . EST . GENITOR
 QVI . ME . CONSPEXIT . MORIBVNDVM . QVI . MEA . CLAVSIT
 LVMINA . DIVERSIS . AETATIS . VICIBVS
 QVOS . NON . ILLE . PRIVS . QVA . NON . EGO . VOCE . ROGAVI
 INFELIX . SVPEROS . NEC . VALVERE . PRECES
 SED . VIS . MAIOR . AGIT . MORTIS . IAM . IAMQ . PARENS . AVT
 MECVM . SEMPER . ERIS . AVT . DOLOR . VNA . OBIET
 HOC SEPVLCRM T. FL. EVTICHIANVS M. M. RVFINI
 ALVMNI SVI FEC. L.

M. M. *maestae memoriae*

L.

Ex Mus. Veron. pag. 62.

M A

ΕΤΤΥΧΟΣ

ΑΣΚΛΑΠΩΝΟΣ ΑΙΞΩΝΕΥΣ

ΠΟΤΑΜΙΔΑΛΟΤΚΙΟΤΑΖΗΝ . . .

ΔΝΕΙΩΠΕΠΟΛΩΝ

Priores duo, & tres postremi versus evanuerunt, supersunt hi.

ΑΛΛΑ ΕΙΜΑΤΗΝ ΟΤ ΠΑΝΤΑ ΒΟΤΛΕΤΗΣΦΩΣ
 ΕΤΑΤΕΙΣ ΑΚΟΥΕΚΑΙ ΛΟΓΟΙΣ ΠΕΙΡΑΝ ΜΑΣΩΝ
 ΖΗΘΟΙΤΟΝ ΕΠΙΛΟΙΠΟΝΕΝ ΒΙΩΧΡΟΝΟΝ ΚΑΛΩΣ
 ΕΙΔΩΣ ΟΤΙΚΑΤΩ ΠΛΟΤΤΕΩΣΤΑ ΣΩΜΑΤΑ
 ΠΛΟΤΤΟΤΓΕ ΜΟΤΣΙ ΜΗΔΕΝΟΣ ΧΡΗΖΟΝΤΑ ΟΛΩΣ

Μάρκος Αὐρήλιος Εὐτυχος Ἀσκληπιῶνος Αἰξωνίδης .

Ποτάμιλλα Λυκίῳ Ἀζηνίῳ .

Ἄλλα εἴ μόνον εἰ πάντα βυλάῳ, σαφές

Ἐτά τ' εἰπάκει, καὶ λόγοις πείραν μάσαν.

Ζῆσι τὸν ὀπίσσωπον ἐν βίῳ χρόνον καλῶς

Εἰδὼς

Εἰδὼς ὅτι κατὰ Πλευρῶς τὰ σώματα
Πλάττει γήμῃσι, μηδὲν δὲ χεῖροντα ὄλως

M. Aurelius Eutychus Aslaponis Filius Aexonensis .
Potamilla Lucii filia Azeniensis .

At mente ni praepostera uti gaudeas ,
Quae vera sunt audi , & fidem verbis habe .
Vitam optimam vivas hilaris in posterum
Sciens in inferis nihili esse indigum
Quemcumque Diis servum , at esse divitem

L I.

Romae . *Gorius Donian. Inscr. p. 148.*

ΤΕΡΜΑ ΒΙΟΥ . ΤΕΛΕΣΑΣ
ΠΡΙΣ ΤΑΙΕΙΟΣ ΕΝΘΑΔΕΚΕΙ
ΜΑΙ ΑΣΚΗΣΑΣ ΕΙΔΟΣ ΤΠΟ
ΚΡΙΣΕΩΣ ΩΚΤΟ ΚΑΙ ΔΕΚ. Ε
ΤΗ ΖΗΣΑΣ . ΒΙΟΝ . ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩ
ΡΟΣ . ΓΗΣ ΩΝ ΠΡΟΣΘΕΓΟ
ΝΟΣ ΜΗΤΕΡΑ ΓΑΙΑΝ ΕΧΩ

Τέρμα βίῃ πλίσας ὀριθαῖνος ἐθάδε κῆμαι
Ἀσκήσας κυμικῆς αἰδὸς ὑποκρίσας .

Ὡκτό, καὶ δέκ' ἔτη ζήσας βίον Ἀσκληπιωδῶρος,
Γῆς ὧν προσθεγόνος μητέρα γαῖαν ἔχω .

Ita vertit Cl. Salvinus .

Confecta vitae meta puer hic situs

Exercens speciem comicae hyprocriseos .

Ὁσθ' ἂν καὶ δέκα ἔτη ζήσας βίον Ἀσκληπιωδῶρος :

Te ante fatus terra , terra parens , teneo .

L I I.

Romae . *Ferrett. p. 180. Fleetwod. p. 300.*

D

M

VERVEX . ET . PVERI . PVER . VNVS . SPONSA . MARITVS

CVLTELLO . LYMPHA . FVNE . DOLORE . CADIT

K k 2

Fer-

Ferrettius ita hoc epigramma interpretatur . Pueris cum ariete colludentibus , eorum unus capri insolentia laesus eum vulnerat : puer arietis dominus ob ejus mortem se fluvio tradit : mater laqueo : pater macrore interit . In hunc fere modum Virgilius luisse fertur :

Sus , juvenis , serpens casum venere sub unum :

Sus jacet ex ictu : serpens pede : & ille veneno .

Aliter .

Anguis , aper , juvenis pereunt vi , vulnere , morsu :

Hic fremit , ille gemit , sibilat hic moriens .

Aliter .

Sus , serpens , juvenis pariter periere vicissim :

Dente perit juvenis , serpens pede , porcus ab ictu .

L I I I .

Fabrett. VI. p. 425.

Θ

Κ

ΜΗ ΠΩ ΓΕΤΣΑΜΕΝΟΣ ΗΒΗΣ
ΩΛΙΣΘΟΝ ΕΣ ΑΔΟΥ . ΔΑΚΡΥΤΑ
ΚΑΙ ΣΤΟΝΑΧΑΣ ΛΕΙΨΑΣ ΑΙΩΝΙ ΕΟ
ΝΕΤΣΙΝ . ΔΥΣΜΟΡΟΣ ΟΥΔΕΝ ΟΗΣΑ
ΒΡΟΤΩΝ ΨΑΥΣΑΙ ΒΙΟΤΟΙΟ . ΕΠΤΑ
ΜΟΝΟΤΣ ΑΙΚΑΒΑΝΔΑΣ ΔΙΩ
ΚΑΙ ΜΗΝΑΣ ΕΖΗΣΑ . ΩΝΤΡΕΙΣ
ΕΞΕΤΕΛΟΥΝ ΔΙΟΝΤΣΩ ΟΡΓΙΑ ΒΑ
ΖΩΝ . ΗΡΟΦΙΑΟΝ ΔΕ ΚΑΛΟΥΝ ΜΕ
ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΠΟΤΝΙΑ ΜΗΤΗΡ . Ε
ΤΝΩΣΩ ΠΑΡΟΔΕΙΤΑ ΤΙΣ ΗΜΗΝ
ΟΤΚ ΕΓΕΝΗΘΕΝ

Μὴ πῶ γασάμενος Ἑβης ὠλίσθον ἐς ἄδου

δάκρυα , καὶ στίχας λείψας αἰώνι γονάσῃ .

Δυσμορος εἶδεν ὅσα βροτῶν ψαύσαι βιοτοῖο .

Ἐπὶ μόνος λυκαβάνδας δῖος , καὶ μῆνας ἐζήσα :

Οὐ γὰρ ὅστις ἐξέτιλκεν Διόνυσον ὄργια βαζων ,

Ἡρόφιον δὲ καλὸν με πατὴρ , καὶ πότνια μήτηρ :

Ἐνώσω παροδείπει πρὸς ἡμῶν , καὶ ἐχέμεν .

La-

Latine vertit Cl. Abbas Nicolaus Nicaeus.

Diis Manibus.

*Puberis haud dum aevi compos demittor ad orcum
Aeternas patri lacrimas gemituque relinquens
Infelix, nec nosse datum mihi munera vitae:
Septem tantum annos gemino cum mense peregi,
Orgia me Bacchi tres detinuere colentem,
Me Herophilum veneranda parens genitorque vocabant.
Qui fuerim nosti, genitum ne dixeris, hospes.*

1. In lapide Fabrettus refert, ad angulum sinistrum superne tintinnabulum extitisse, cujus in bacchanalibus usus erat: in angulo dextro gramen septem internodiis praeditum, sacrorum symbolum, aetatisque demortui typus: deorsum erat crinibus solutis caput, & hordacea corona dissoluta immaturae mortis indicium.

2. Primo haec sacra feminis, nusquam viris patuisse, testatur Livius XXXIX. 13. deinde Paulam Miniam Campanam omnia immutasse, primamque suos filios initiasse Minium, & Herennium. Plura ibidem Livius de his sacris, quae an. V. C. 568. a Postumio sublata, postea recruduerunt. *Tertull. Apolog. VI. S. August. de C. D. VI. 9. Vid. Matthaeus Aegypt. in S. C. de Bacchanal.*

L I V.

Romae. *Spon. Miscell. Erud. Antiq. pag. 376.*

Fabrett. IV. p. 287. n. 214.

ΚΙΡΙΛΛΟΣ ΤΟ ΔΕ ΣΗΜΑ ΛΙΛΘΉ ΠΟΙΗΣΑΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΚΛΕΟΦΟΡΩ ΤΡΙΕΤΕΙΟΝ ΑΦΕΙΛΑΤΟ ΜΟΙΡΑ ΚΙΛΤΕΡΗ
ΠΡΙΝ ΓΛΥΚΕΡΟΤ ΒΙΟΤΟΙΟ ΕΣ ΗΛΙΚΗΣ ΠΕΛΟΣ ΕΛΘΕΙΝ
ΑΛΛ' ΕΙΓΕΝ ΦΘΙΜΕΝΟΙΣ ΤΙΣ ΑΙΘΕΡΑ Σ ΤΕΚΝΟΝ ΕΣΤΙΝ
ΚΟΤΦΟΝ ΕΧΟΙΣ ΓΑΙΗΣ ΒΑΡΟΣ ΕΥΓΕΒΙΗΣ ΕΝΙ ΧΩΡΩΙ

Κιρίλλος τόδε σῆμα λιλθῇ ποιήσας παῖδι
Κλεοφόρῳ τρίτετον ἀνῆλθε μοῖρα κελταῖη,
Πρὶν γλυκέρε βιοτοίῳ εἰς ἡλικίης τέλος ἐλθεῖν:
Ἄλλ' ἄγ' ἐν εὐδαιμόνοις τις αἰῶνις τέκνον ἔστιν,
Κεῖρον ἔχουσι γαῖης βάρους εὐγεβίης ἐνὶ χωρῷ.

La-

Latine vertit Emmanuel Martinius apud Fabrett. IV.

p. 287. n. 214.

*Haec nato dulci posuit monumenta Cyrillus ,
Cleophoro , rapuit quem mors violenta triennem ,
Ante quam dulcis tetigisset limina vitae :
Praedita sed nati si nunc est sensibus umbra ,
Sit tibi terra levis sancta in regione piorum .*

Fabrettus in primo v. pro ΦΙΛΩ habet ΦΙΑΝΙ, in 2. ΚΑΕΟ-
ΦΟΡΝΙ , & ΚΡΑΤΑΙΗ , in 3. ΤΕΛΟC , in 4. ΦΘΙΜΕΝΟΙCΙ .

L V.

Aquilae in Suburbano . *Murat. e schedis suis p 1476. 5.*

D. LAELIVS . D. F. PAL. MARCILIVS

D. LAELIO . MERCATORI . FRAT.

D. LAELIVS . MERCATOR . PATER

LAELIA . NEBRIS . MATER . FILIO

QVOD . TV . DEVERAS . FRATER . POST . TEMPORA . NO . . .

MAIORVM . VT . FACHES . MORTE . SVPREMA . MI . . .

FECI . EGO . CVM . MISERIS . MISEROS . QVOS . DEN . . .

INVIDA . QVOD . PIETAS . LEGE . SINISTRA . TVLIT

L V I.

Tibure ex P. Kircherio . *Murator. p. 1129. 9.*

HIC SITVS AMPHION

EREPTVS PRIMA IVVENTA

NONDVM TERDENOS

NVMERABAT TEMPORIS ANNOS

HEVS IMMATVRA MORS

PROPERATA SIBI

C. MARCIVS PAVLVS C

NATO PIENTISSIMO

L V I I.

Ferrett. pag. 49.

HOSPES DISCE NOVVM MORTIS GENVS IMPROBA FELES

DVM TRAHITVR DIGITVM MORDET ET INTEREO

Non absimile infortunium est apud Martial. III. 19.

L V I I I.

LVIII.

Romae . Apud Ficoronium lib. delle Maschere p.22.

persona D persona M persona

TI. CLAVDIVS . ESQVILINA . AVG. TIBERINVS

HIC . SITVS . EST . FECIT . TAMPJA . HYGIA . MATER . FILIO . PIENTISSIMO

TV . QVICVMQVE . MEI . VERERIS . PROPE . LIMINA . BVSTI

SVPPRIME . FESTIVVM . QVAESO . VIATOR . ITER

PERLEGE . SIGNVM . QVAM . DOLEAS . PRO . FVNERE . ACERVO

INVENIES . TITVLO . NOMINA . FIXA . MEO . ROMA . MIHI . PATRIA . EST . MEDJA

DE . PLEBE . PARENTES . VITA . FVIT . NVLLIS . TVNC . VIOLATA . MALIS

GRATVS . ERAM . POPVLO . QVONDAM . NOTVSQVE . FAVORE . NVNC . SVM . DEFLENTI . PARVA

FAVILLA . ROGI . QVIS . BONA . NON . HILARI . VIDIT . CONVIVIA . VOLTIV

ADQVE . MEOS . MECVM . PERVIGILARE . IOCOS . QVONDAM . EGO . PIERIO . VATVSC.

MONIMENTA . CANORE . DOCTVS . CYGNEIS . ENVMERARE . MODIS

ROCTVS . MAEONIO . SPIRANTIA . CARMINA . VERSV . DICERE . CAESAREO . CARMINA . NOTA . FONO

NVNC . AMOR . ET . NOMEN . SVPEREST . DE . CORPORE . TOTO . QVOD . SPARGIT . LACRIMIS

MAESTVS . VTERQVE . PARENS . SERTA . MIHI . FLORESQVE . NOVOS . MEA . GAUDIA . PONVNT

FVSVS . IN . ELYSIA . SIC . EGO . VALLE . MOROR . QVOD . MEAT . IN . STELLIS . DEIT . HINC . QVOD . PEGASVS . ABIS

TOT . MEA . NATALES . FATA . DEDERE . MIHI .

Habet hunc titulum Muratorius pag. 655. 1. legitque in
 2. v. FESTIVVM , & in penultimo DEDIT . HINC . Hunc vero
 Tiberium Claudium Esquilina tribu Augusti Tiberinum inter
liber-

libertos recenset : sed forte libertinus fuit , quia Romae *media plebe* natus , & tribui adscriptus . Vixit sub Tiberio Claudio , solitus poetarum veterum ac praecipue Homeri carmina ad potentum convivia cānere . Personae tres in fronte sculptae persuadent personatum incessisse . Egregia de personis monumenta edidit Franciscus Ficoronus :

L I X.

Romae . *Ex Corp. Illustr. Poetar. Vol. I. pag. 93.*

DISPAR DAMNA LEGE PARCARVM ET STAMINA DISPAR
HAEC RIDENDA MIHI EST HIC LACRYMANDVS ERIT
HAEC NAMQVE EMERITOS BIS QUADRAGINTA PER ANNOS
VIXIT AT HIC TERTIO CONSULE NATVS OBIT
CVR MODO TAM PRAECEPTVM ITERVM TAM SERA FVISTI
FVNERIS AMBORVM DIC REA PERSEPHONE
VIX LVCEM VIDISSE SATIS QVI VIVERE POSSET
VIVERE QVAM NOLLET VIX POTVISSE MORI

L X.

Romae . *Gudius p. 245. 8.*

1. TRAX . PVER . ASTRICTA . GLACIE . DVM . LVDERET . EBRO
FRIGORE . CONCRETAS . PONDERE . RVPIT . AQVAS
DVMQVE . STIMAE . PARTES . RAPIDO . TRAHERENTVR . AB . AMNE
ABSCIDIT . TENERVM . LVBRICA . TESTA . CAPVT
2. ORBA , QVOD . INVENTVM . MATER . DVM . CONDERET . VRNA
HOC . FLAMMIS . PEPERI . CETERA . DIXIT . AQVIS

1. Si poeticum hunc esse lusum putare malis , quam antiquum lapidem , per me licet , quum aliquis tribuat C. Germanico Caesari . Vid. *Catalect. Jos. Scaligeri p. 105.*

2. Paulus I. C. I. *quum in diversis D. de relig.* ait , si in diversis locis sepultus quis sit , illum esse religiosum , ubi caput humatum est . Vid. *Diff. IV. n. XVII.* Quare haec mater minus infelix , quam ille pater , cuius est epigr. Baptist. Spagnoli .

*Fert lupus infantem prensa cervice : pater se
Proripiens nati pendula crura tenet :*

*Dum rapit inde fames , pietasque ardentior istinc ,
Heu ! tulit haec truncum corpus , at illa caput .*

SY-

SYNOPSIS.

Horagii etymologia . Queruli cantus ad tibiam Lydiam . Qualis impensa in pompa virginum funebri ? Spectatorum dolor . Virginiae Virginii F. exequiae singulares . Florum sparsio publica cui concessa ? II. Puellarum fucata facies in exequiis . De Larvatis funeribus . De comarum ornatu, & vestium splendore . III. Emblema virginum cippis insculpi solitum . Crepundia varii generis : saepe etiam magni pretii sepulcris tradita . Crepundiis interdum addita philacteria . Aegyptiis placuere pro philacteriis icunculae figulinae, quandoque aureae, aut ex alia materia; nunquam gemmae caelatae . Hic luxus frustra legibus interdictus . IV. Quaestio de mercedula Charonti data . Cur ab hac immunes fuerint Hermionenses ? Variarum illius nummuli appellationes : materia varia, varius locus, ubi reponebatur . Causa hujus ritus inquiritur . V. Quantus esset in filiarum interitu parentum dolor, conjicitur ex viris doctissimis Cicerone, & Fundano . An Tullio lae Cicero aedificare voluerit verum fanum ? Eruditorum perpenditur diversa mens . Non de fano, sed de sepulcro fani nomine laborabat Cicero, ut populi imperitia abuteretur ad filiam consecrandam . VI. Lacrimarum vis in choragio . Civilis ne lacrimandi ritus, an sacer fuerit ? Vasa lacrimatoria de sepulcris, ac funeribus omnino explosa . Lacrimarum de vase in vas transmutatio, & earundem nundinae refeluntur . VII. Praeficae servili e genere, a praefatione nuncupatae, vel praefiscine . Cur etiam dictae Reputatrices,

ac Threnodae ? Unde in proverbiiis Carica musa ? Quandiu praeficarum ejulatus in usu fuerit ? Praeficarum gesticulatio, cantus, praefatio ad Manes, merces, vestis. VIII. De Lamentatoribus. Apud Christianos praeficis substitutae Psalteriae. IX. Quam diversae poetarum, praeficarumque naeniae ? In his repetita interjectio Hen, aut Vae. Genus naeniarum triplex.

DISSERTATIO VIII.

De Choragii Pompa.

DVVMVIRIS DOCTISSIMIS

ROMVALDO STERLICHIO ET GASPARI TORRES.

VM multa prudenter a veteribus & cogitata & facta sunt, tum illud, nisi me fallunt omnia, semper in laude habebitur, quod scite admodum consueverint, quorum amicitiam litterae doctrinaeque muniverant; eorum imagines una simul sive gemmis, sive marmoribus commendare. Per vetus haec consuetudo, ut tandiu ubique probabitur, quandiu virtus, sic causa mihi perquam idonea visa est, cur te, Romualde Sterlichi, te Gaspar Torres, si hac mea in inscriptione conjunctos pariter esse volui, nemo me existimet optavisse, quod in proverbio est, eadem fidelia duos parietes dealbare. Vos quippe ejusmodi par amicitiae estis, cui jure id quod facio sit apprime accommodatum. Etenim familiae vestrae affinitatis vinculo conjunctissimae sunt, mores autem, virtutes, litterae, excellens potissimum philosophiae amor vestros animos ad aequalitatem prope fraternam agglutinavit. Atque haec tanto in vobis certior, quanto est ardentior in generoso pectore sapientiae amor. De te, Sterlichi, qui quantus quantus, totus ad nobilissima studia & factus & natus

L 1 2

es,

es, ita si parce dixerō, ut mentis excelsitas, intelligentiae vis, eruditionis sive graecae, sive latinae praeclara decora per me omnia omittantur, haec per se praedicat Bibliothecae splendor, quae delectu abs te maximo comparata sic tibi quotidie servit, ut, quod benignitatis est genus optimum, cunctis quoque pateat amicis tuis, seu doctis omnibus, quibus semper Theate floruit, civitas, si quae alia, & vetustate nobilis, & liberalissimis disciplinis. Quam vero assidua sunt studia tua? quanta in istis opera? quis ardor animi? qui vix magna in tenuitate optabilis, nedum rarissimus in isto gradu. Avitae familiae opes, quae copiosae oppido laetaeque sunt, ne quicquam, ut saepe usuvenit, litteris obesse possint, tumore veterum, quod his praesertim temporibus permirum est, non cibo quotidie bis uti integro, sed interdum, si oportuerit, quid levius gustans, praeter coenam ad victum addere nihil soles. Istuc vivendi genus, bona cum venia dixerim, secum ipsi dum reputant, qui te intemerant, minus interdum cum ceterarum rerum excellentem perfectamque sapientiam demirantur, tum in metaphysice, ac universa philosophia progressus tantos, quantos nimirum cupis, cupis autem quam plurimos, & egregie magnanimos. Itaque talem te praebes virum, qualem avidè optabat, quemque si nactus esset, illuc Cicero, quo tua te virtus jam pridem rapuit, adduxisset, ubi non seclusa aliqua aquula teneatur, sed unde universum flumen erumpat. O te, Sterlichi, undique perbearum! cuius doctrina pereximia est, eloquentia autem doctrinae par. Orationem ego tuam quum nuper legerem, non me legere, sed ita affici ac tam suaviter, quam qui maxime,

xime, plane sensi. Voluptas haec vero mea si nihil ad laudem tuam, facit ad eam hoc sane plurimum, quod mea de te sententia communis est plane omnium, qui tu aut colloquiis, aut epistolis delectantur, clarissimorum hominum, ac magni in primis viri, Doctoris Lamii, cujus hoc est animi, hoc etiam ingenii proprium, ut quaecunque latent in augustissimis sapientiae adytis, ea aut nemo alius, aut ipse teneat unius omnia. Sed quid opus est plura? Fac laudibus invideat omnibus oblivio tuis: Academiae Florentinae gravissimum de te iudicium tanti est, ut ingenii tui futura sit immortalis non modo laus, sed etiam admiratio. Etenim, quam honoris gratia nomino, Academia cum multis de causis in aeterna famae celebritate ubique lucet, tum ea praesertim, quia viris duntaxat omnem ultra telorum jactum sua ipsorum gloria constitutis ad se aditum patere sinit: illa tamen non ita pridem, quum candidati essent plures, iidemque summa litteratura, summo ingenio & prudentia praediti, qui albo adscribi cuperent, te illa potissimum, salva ceterorum fama, te unum duxit Academicorum suffragiis omnibus adscribendum. Si probato placere viro est magna laus, quid dicam Academiae, quae Florentiae ocellus est, Etruriae splendor, Italiae columnen, litterariae rei publicae ornamentum, & decus incomparabile? Jam ergo cetera, quae ultro se mihi offerunt, non me dicere necesse est, quum tu praecipue non in honore verborum, sed in re ipsa, atque in virtute colloques veram laudem. Ac de te etiam, Torres optime, hoc dictum volo. Novi enim, quam per se grata est tibi virtus, tam parum umbra te duci illius, ac generosarum volucrum ritu semper
alte

alte spectantem, quicquid infra positum est, id minus te dignum ducere, quicquid secus, id studiis, id nervis omnibus comparare, quamobrem ubi a negotiis vacas aut publicis, aut privatis, solus te sapientiae oblectat amor, & mirum, quantum. Quanquam quid dico oblectat? Ab ipsa quoque adolescentia in te fuit haec nota mens. Nec porro vereor, ne forte putes, quae tua ingenuitas est, a me auribus hoc dari tuis. Testes id enim vetant, quorum fides, prudentia, gravitas in meo Ordine probatissima semper fuit, P. Ildephonsus Tarditius, cui Rhetorices, P. Callixtus Amorettus, cui Geometriae simul atque Philosophiae, Pater Ignatius Ferrius, cui Theologiae primos veluti flores, unde fructus suavissimi nunc existunt, acceptos refers. Quos vero illi, dum ultro currenti faces ingenio addebant, celeres animi motus ad inventionem acutos, ad ornatum splendidos, ad copiam uberes, ad memoriam firmos summopere commendabant, si quis me interroget, taceo, illud tantum commemoro, unde arguere, qualis futurus esses, jam tum licuit hac luce clarius. Juventutis plerumque id moris est, altioribus quam disciplinis vacare coepit, inferiores si minus despectui, exiguo certe, humiles quasi ancillulas, in pretio habere. Tu abiisti in alia omnia. Tantum in te valuit doctrinae studium, ut una simul historicos volutares, a poetis non abhorreret, oratores aemularere, geometris interesset, cum philosophis disputares, theologos aut accenderes, aut praeires. Hinc filio tuo, qui patriis itineribus ad gloriam pergat, fama tui nominis vires auget in Collegio Nazareno, cujus in praesens nescio, ornamento ne magis, an incremento
exi-

eximie proſis . Hinc rerum pulcherrimarum eruditio multiplex , cujus gratia , quibuſcum agis , ſive ſapientes ſint , ſive ſapere probe incipiant , utrique , ab ore dum pendet tuo , in caelo ſunt , alii nempe inuſitata cum voluntate , tum ſtupore complentur , alii quibuſdam veluti facibus ad alta quaelibet inflammantur . Romae dum verſare , te ſaepe alias , & ſemel adii , quum mecum aderant nobiliſſimi adoleſcentes , Petrus Ubaldinius , & Petrus Paſolinus , litterarum uterque amator navus & impiger : poſt brevem de philoſophia diſputationem ab te diſceſſimus ; illi doctrinam mirari tuam , ad caelum te efferre laudibus : ſed Ubaldinius , ut fervidus ingenio eſt , & totus ex auro Platonis optimo , hem , inquit , ſapere quam dulce eſt ! peream , niſi veſtigiis inſiſtam tuis , niſi te , Torres doctiſſime , aemulabor . Videlicet tantus eſt ſplendor in laude vera , ut lucidiſſimi inſtar ſideris omnium ad ſe oculos animoſque convertat . Itaque virtus tua , quocumque ventum ſit , quam doctis grata , quam etiam probata fuerit , ſi perſequi velim pluribus , vereor equidem , ne , dum officii negligens eſſe nolo , ſiam modestiae tuae per imprudentiam reus . Jam ideo ſilentio utar , ſed ita tamen , ut , ſi cetera , quae ſunt innumera , miſſa facio , iudicium de te illius , cujus ex ſcriptis , ex ore unius ipſam ſua dare oracula ſapientiam ſcimus , omittere nullo modo poſſim . BENEDICTVS XIV. P. M. quum de doctrina , de ingenio tuo praeclara ſentiret omnia , non tuis majoribus , quorum ſunt domi , ſunt in Eccleſia imagines immortales , ſed tibi honorem , tibi , inquam , uni delatum voluit , ubi id minus te cogitantem , abſentem etiam , iudicio ac voluntate ſua Conſervatorem Urbis publi-

publice renuntiavit. Nunc a litteris ad amicitiam redeo^a ac te, Torres clarissime, teque, Sterlichi optime, duumviri doctrinae gloria commendatissimi, enixe oro, ut quoniam utriusque in me humanitas eximia est, ne hanc grati animi tesseram repudietis. Recordaminor, quanto in pretio fuerit, ne multis utar, Socrate insignis, & Alcibiade amethystus, quamque gratus in capitolio sit herma biceps Epicuri, & Metrodori, nec vobis communem meam hanc inscriptionem vestri nominis indignam ducite, sed re ipsa, quod probe facitis, illud Sallustii, superbiam esse ingenitum nobilitati malum, ita refellite, sicut per vos jam pridem illud Paterculi obsolevit, in perfecto difficilis mora est.

I. Ab acerbo liberorum funere, cui multa cum iis, quae nunc aggredimur, communia sunt, ad Choragium venio, sive exequias virginum^a, ita nimirum dictas a *Κόρη*, quae puella est^b, vel a choro^c potius, qui cantus est proprie coaevorum^d, qualis in pompa virginum funebri habebatur, quas, utpote fatis properantibus, ut ait Seneca^e, immature ereptas, chorus virginum sequebatur, quod alicubi quoque in praesentia tenet, & solemne olim fuisse Apulejus his verbis indicat^f: *Et cantatrices aviculae in ipso momento Choragii funeris praepeti celeritate alienam sepulturam antevortunt*. Querulos hosce cantus ad tibiam haberi solitos idem Apulejus testatur^g: *jam feralium, inquit, nuptiarum miserrimae virgini choragium struitur, & sonus tibiae zygiae mutatur in que-*

^a Fulgentius de Prisc. Serm.

^b Turnebus VI. Adv. 10.

^c Guther. de Jur. Man. I. 28.

^d Servius I. Georgic.

^e Ad Martiam 17.

^f Metamorph. 11.

^g De Psyche Nupt. 10. Met.

*querulum lydiae modum, cantusque lactus hymenaei lugubri
finitur ululatu*. Zygos enim graece jugum significat,
translate nuptias, ac Junonem Oriens Zygiam, Lucinam Oc-
cidens appellabat ^a. Hujus in aerarium Romae jussu Servii
Tullii, nascente aliquo, certi nummi deferebantur ^b, sicut
fumente quoque virilem togam in Juventutis, moriente
in Veneris Libitinae, ideo Svetonius ^c pestilentia unius
autumni triginta funerum millia in rationem Libitinae
venisse tradit. Qualis esset virginum pompa funebris ex
eo conjicimus, quod Plinio auctore parentes ^d quicquid
in vestes, margaritas, gemmas fuerant earum in nuptiis
erogaturi, nonnunquam in thura, in flores, unguenta,
opobalsama, & alia hujusmodi in ipso funere impende-
bant. Quacunque pompa transiret, vix spectatores a ge-
mitu ac lacrimis temperabant ^e:

*Naturae imperio gemimus, quum funus adultae
Virginis occurrit.*

Orbitates enim, atque has in primis antiquitas ^f inter
maxima fortunae vulnera numerabat. Hac de causa &
virgines & mulieres, ubi choragium streperet, interdum
aut lacrimas fundere, aut flores in lectum jacere consue-
visse ex Dionysio discimus, qui de funere Virginii filiae
haec narrat: *ex aedibus exsuebant & mulieres & virgines
casum illum lugentes, atque aliae flores & coronas in le-
ctum jaciebant*. Sed latius nolim, quam par est, tradu-
cas hoc Virginiae decus. Illi enim honor, qui injuriae
foeditatem compensaret, publice datus, calamitatis ra-
tione habita, non feralium rituum, quibus acerba funera

M m

effer-

^a Idem Metam. 6.

^b Dionysius Halic. VI.

^c In Nerone 93.

^d Epist. V. 16.

^e Juvenalis Sat. XV.

^f Cicero V. Tusculan.

efferrî jussa nondum exorto sole , atque id temporis flores publice sparsos esse quum vix credibile sit , hinc docemur , Virginii filiam vel jam ut desponsam ^a , vel privilegii gratia interdiu elatam esse , sicut postea Marcellus Augusti ex Octavia nepos , cui & florum honorem , dum efferreretur , a populo fuisse habitum tacite , nisi fallor , Virgilius asserit ^b :

*Manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores , animamque nepotis
His saltem accumulem donis , & fungar inani
Munere ,*

Quanquam demens sim , qui tempus imperii comparem cum reipublicae severitate , qua obtinente florum quidem a populo Romano honorem Scipio tantum ^c habuit , Serapio cognominatus , in tribunatu admodum gratus , dignusque Africanorum familia , cujus in bonis inventa est funeris ne impenſa quidem .

II. Ad pompae speciem illud in puellarum funeribus non raro usitatum , Moretellii judicio ^d fuit , quod fuco earum facies oblineretur , si alias formosum sui spectaculum populo praebere non possent . Ex eorum funere , qui veneno objerant , eruditi hunc ritum arguunt . Nam Dio tradit , Britannici corpus gypso oblitum a Nerone , ne livore veneno appareret : sed pluviam repente coortam gypsum eluisse . Atque ad mortui speciem , quoad ejus fieri posset , integram ostentandam , in more positum quandoque fuit , ut auro dentes vincirentur , cujus instituti XII. tabulae fidem faciunt , ubi ea lex : ^e ne aurum adderetur :

at

^a Livius lib. III. 20.

^b Aeneadum VI.

^c Plinius H. N. XXI. 3.

^d De Pompa Ferali II. 10.

^e Cic. de Leg. II. 60.

at quoi auro dentes vincti essent, statim cum illo sepelire & urere se (sine) fraude esto. Eadem de causa lecticis interdum tectis, si foeditas esset tanta, quam obtegere non liceret, elata cadavera Kirchmannus putat, auctoritate Dionis motus, qui refert Sext. Condianum, ut se condemnatum iri pro certo novit, equum conscendisse, ex eoque delapsum mortem simulavisse, & pro ejus cadavere arietem elatum esse. Idem Kirchmannus, si facies esset aut aedium ruina, aut alio casu detrita turpiter ac mutilata, larvarum usum in funeribus colligit ex vetere epitaphio mariti & conjugis, prima nuptiarum nocte dirutis inopinato aedibus oppressorum * :

CARI PARENTES NEC LVCTV NEC LACHRIMIS
MISERA AC LARVATA NOSTRA DEFLEATIS
FVNERA &c.

Ceterum quum feminarum feralis pompa velut quaedam triumphi species ^b haberetur, quumque viri etiam gravissimi, ut eundem hunc, qui restabat actus, pulcre conficerent, morte jam ingruente, malas petito speculo emendarent ^c, dubitari vix posse arbitror, quin si res, si tempus, si mortis conditio sineret, matrum novissima ea cura esset, ut filiarum formae, non gypso, aut larva consultum vellent, sed potius fucō. De quo quam olim anxie feminae laboraverint, ut Martialem omittam Pollae ^d, Taidi ^e, Sabellae aliisque acriter illudenti, testes sunt Plinius ^f, Tacitus ^g, Juvenalis ^h, Xiphilinus ⁱ, Ovidius: atque hic in primis, ubi diversas hujusmodi

M m 2

medi-

* *Thes. Grut. pag. 712.*

^b *Propert lib. IV. Eleg. ult.*

^b *Sueton. Aug. 99.*

^c *Lib. III. Epig. 31.*

^c *Lib. VI. Epigr. 65.*

^f *H. N. XI. 41. XIII 1. XXVIII. 12.*

^g *Annal. XIII. de Poppaea.*

^h *Sat. VI. v. 461. & seqq.*

ⁱ *In Neronis vita.*

medicaminum species enumerat, inter quas palmarem hanc esse vides, utpote omnium maxime ridiculosam ^a:

Ordea, quae Libyci ratibus misere coloni:

Exue de palea tegminibusque suis.

Par erui mensura, decem made fiat ab ovis:

Sed cumulent libras ordea nuda duas.

Haec ubi ventosas fuerint siccata per auras,

Lenta jube scabra frangat asella mola.

Et quae prima cadent vivaci cornua cervo:

Contere: in haec solida sexta face assis eat.

Namque ubi pulvereae fuerint confusa farinae:

Protinus in mundis omnia cerne cavis.

Adjice Narcissi bis sex sine cortice bulbos:

Strenua quos puro marmore dextra terat.

Sextantemque trahat gummi cum semine Tusco:

Huic novies tanto plus tibi mellis eat.

Quaecunque afficiet tali medicamine vultum,

Fulgebit speculo laevior illa suo.

At enim quid fucus ad puellas, efferri solitas prima luce? Acute fatis. Sed dic, sodes, si acerbo funeri cum fuco nihil, quid cum crinium ornatu? quid cum vestium splendore? Atqui de neutro ambigi ipsi lapides vetant. Primum pauca de crinibus, tum de veste. Feminarum cadavera si integra sepelirentur, est in exemplis, earum comas reticulo collectas esse, eodemque pereleganti. Anno 1731. ad ^b fecundum lapidem in via Claudia praegrans urna inventa est, quam usque ad operculum implebat totam cadaver feminae splendidissime amictum. Mirifice quippe tum vestes nitebant undique, tum pulvillus.

^a *Fragm. de medic. fac. 53.*

^b *Vid. Ficoron. de Bull. Aur. part. II. p. 58.*

villus . Sed dum sibi foffores plaudunt , vix tacta in pulverem abiire omnia , excepto reticulo , quod rubros colligebat crines , eratque intextum ex filis aureis , ponderis unciarum septem , tantique habitum , ut cum quibusdam vasculis opere non vulgari , libationum causa in urnae operculo extantibus , ab Eminentissimo Cardinali Annibale Albano dono datum fuerit amplissimo Comiti de Wackebartz tunc Poloniae Regis oratorem extraordinarium in urbe agenti . Crinium ornatui non impar fuit vestium splendor . Antonius Franciscus Gorius doctrina interpres , & virtute sacerdos optimus monumentum producit ^a perverus , ubi feralis lectulus , in quo agens animam puella jacet : ad eam sinistro pede lectuli suppedaneo imposito accedit mater , oculos ut claudat , caput pallio obvoluta : adfert pater supremum munus , tribus bullis ornatum torquem . Eodem typo distincta est urna Volaterris eruta , nunc Florentiae inter lautitias musei Antinoriani . Ille autem torques , quia & Dearum erat in Etruria ^b ornatus , an pro futurae divinitatis symbolo habendus sit , eruditi viderint , id certe muneris erat puellae feralis splendor , prudenterque Gorius ^c explicationem rejecit , quam in primi Voluminis praefatione ediderat , in funebri ^d hoc typo Achillem interpretatus sub virginis habitu latitantem in Lycomedis aula . Sicut torquibus , ita armillis , inauribus , ceterisque blanditiis , & splendidis pro conditione vestibis exornatas vel rogo imponi , vel sepeliri virgines consuevisse , tum ex iis , quae modo de pueris dicta sunt , argui commode potest , tum ex lautitiis ,

^a *Mus Etr. Tab. 133. num. 2.*

^b *Vol. I. pag. 38.*

^c *Ibid. Vol. III. Diff. III. pag. 174.*

^d *In cit. Mus. pag. 28.*

tiis, quae generatim in feminarum oculis, nec minus virginum, quam matronarum inventae sunt, de quibus etsi jam alibi prolixè diximus, videtur hic tamen locus, ut aliqua recenseantur.

III. Ludicra id genus investigantibus adeunda primum emblemata videntur, quae vel ritus insculpsit, vel amor patrius in puellarum cippis. Sed hujusmodi in ornamentis eadem puerorum, de quibus supra ^a, est ratio habita, ac puellarum, nisi quod harum in monumentis Potterus ^b animadvertit, aqualiculum in manu virginis insculpi solitum, ad designandas aquae libationes, quae Diis earum Manibus mittebantur. Nihil porro earundem in oculis familiarius, quam multiplici ex materia, & saepe ex auro acus, discriminalia, inares, annuli, fibulae, digitalia, specula, & alia illi aetatae convenientia. Placuit in primis hic mos Etruriae, cujus illustrator Gorius in suo Museo ^c vasculum ad rem producit, in quo cum speculo stanneo, & fragmento armillae aereae inares aurei reperti sunt miro opere absoluti. Apud antiquam Falarim in sepulcro pervetere ac magnifico, cujus meminit Bonarrotius ^d, & quod idem Gorius suspicatur ^e ad gentem Memmiam pertinere, anno 1507. inter cetera visu digna est inventa protoma muliebris ex alabastro, dextera tenentis pateram inauratam, ibique super mensam diversa mundi muliebris ornamenta, speculum, pretiosi lapilli, inares ex auro, discerniculum, monilia, aheneum vas cum annulis, & folia pene innumera ex argento. Inter cetera crepundia tam ab Ethnicis,

^a Diff. VII num.

^b Archeolog. IV 7.

^c Vol. III. Cl. III. Tab. 33.

^d Append. ad Opus Dempster §. 44.

^e Mus. Etr. Vol. II. Diff. II. p. 79.

nicis, quam a veteribus Christianis ^a in utriusque sexus puerilibus monumentis imagunculae quaedam, quarum usus & in praesentia tenet, nunc eburneae, nunc osseae recondebantur, brachiis, clunibus, cruribusque in omnem partem mobilibus, quae cum trunco filum ferreum subtilissimum conjungebat. Inventa quoque iis in oculis fictilia vascula ^b, vulgo *Dindaruoli*, undique occlusa, excepto uno & perexiguo foramine, quo utuntur pueri strenas a parentibus excepturi. Praeter haec lusoria interdum cum cineribus philacteria fuisse abdita ex iis, quae diximus, quum de bulla aurea, compertum est. Kircherius ^c tradit, non extrinsecus modo sepulcris idola affigere ad tutelam, sed ea etiam intrinsecus una cum fasciis consuere placuisse Aegyptiis, ut ejusmodi philacteria, ne qua cadaveri injuria fieret, prohiberent. Qui Aegyptiorum regiones lustrarunt, eos ad hunc usum scribunt icunculas figulinas, ut plurimum usurpasse, nonnunquam aureas, aut ex alia materia; sed gemmas caelatas philacteriorum loco cadaveribus adjecisse in id usque temporis observavit nemo; quare Carolus Schlaegerus ^d gemmam Isiacam in mumiae ventriculo inventam, non ad tutelam putat fuisse repositam, sed ad indicandum artis genus, qua demortuus victum quaesierat, nempe sculpturam, in Aegypto antiquissimam testimonio Aristophanis, ^e Diodori ^f, Aeliani ^g. Vestes pretiosissimas recondi in oculis consuevisse est multo certius, quam probatione opus sit.

At-

^a *Canonic. Boldett. II 15. Marangon.*
de reb. prof. ad Eccles. usum. 75.

^b *Ibidem Boldett. & Marangon.*

^c *Oedip. Aegypt. Volum. III. Syntagma*
XIII. 3.

^d *Comment de Nummo Hadr. Plumb.*
& Gemma Isaca. Helmsted. 1742.

^e *Ad Plut. 75. 26.*

^f *Bibl. Hist. lib. L.*

^g *Hist. Var. XIII. 34.*

Atque id moris ad Christianos etiam promanasse multae leges affirmant in Codice Justiniani, una quoque ex Codice Visigothorum, quam Pithaeus ^a publicavit, ubi hic luxus in funeribus est saepissime interdictus. At frustra quidem, si illustres feminae, praesertim ex domo Caesarum, interirent. Exemplo est arca Mariae Stiliconis filiae, quae Honorio imperatori conjux destinata fuerat. In Sancti Petri Vaticana Basilica ^b ad eam speciem, quam Julius II. P. M. proposuerat, aedificanda, marmorea inventa est urna A. D. 1544., ubi cadaveris, exceptis dentibus, nil erat reliquum. Ex veste & panno, quo fuerat velatum caput, combustis quadraginta librae auri purissimi expressae sunt. Intus argentea erat capsula, & multa vasa ex crystallo, & achate, aurei praeterea annuli quadraginta variis gemmis nitentes, in iis smaragdus caput habens incisum viri, fortasse Honorii. Adde intertextam gemmis bullam, hisce distinctam litteris MARIA NOSTRA FLORENTISSIMA: adde laminulam auream graece hoc sensu inscriptam *Michael, Gabriel, Raphael, Uriel*. Prae ceteris eminebat nodus smaragdorum, variarumque gemmarum, ac ornamentum ex puro auro ita inscriptum ex uno latere DOMINO NOSTRO HONORIO, ex alio DOMINA NOSTRA MARIA. Sorex demum ex celidonia, patera ex crystallo, conchilia multa, multiplex gemmarum numerus, unde jam nemo in dubium revocet, quin acerbo in funere, ut dicebam, tantum ferme olim ab Ethnicis impenderetur, quantum esset ipsas in nuptias erogatum. Persuasum facile id habebit quicumque de divitiis victimisque olim solemnibus in pompa funebri apud Graecos, Romanos,

^a Lib. II. Tit. II.

^b Lucius Faun. *Antiq. Urb. Rom.* V. 10. & alibi.

nos, Gallos, Germanos, Scythas, & populos fere omnes, concorditer id affirmantibus Ezechiele ^a Propheta, Homero ^b, Luciano ^c, Plinio ^d, Julio Caesare ^e, Herodoto ^f, Tacito ^g, Plauto ^h, Phaedro ⁱ, Strabone ^k, Curtio ^l, Pomponio Mela ^m, aliisque compluribus, quos & nos alias testati sumus, & abunde Chiffletius in Childerici Anastasi ⁿ enumeravit. Ad risum me hic vero provocat Petrus Diaconus ^o, qui singulares hasce litteras in conditoriis I. M. I. ST. B. ABSC. ita interpretatur: *in monumento isto sunt bona abscondita*: item IN. M. I. ST. D. AVGI. *in monumento isto sunt divitiae Augusti*: tum IN. HC. MM. S. P. S. *in hoc monumento sunt pecuniae sacrae*: demum IN. HC. MM. S. P. SN. FN. *in hoc monumento sunt pecuniae sine fine*. An erant veteres ita stupidi, ut, quas a furum injuria tutas esse cupiebant opes, earum vellent indicem esse titulum? Quoniam vero nonnullos, quibus aegre acquieverim, opinio tenet, thesauros cum mortuis conditos occasionem dedisse obolo, vel trienti cadaveribus indito, rem paucis inquiram.

IV. Ritus, ad quem digredior, tam longe lateque patuit, ut populorum ferme omnium communis fuerit, si Hermionenses excipias ad sinum Argolicum sitos, qui nullum cadaveribus nummulum, seu mercedulam Charonti pro naulo dandam, adjecerunt testimonio Callima-

N n

chi

^a Cap. 32. conf. Joh. Dougherii *unale-Ha suera* pag. 471. seq.

^b Vid. *Æverb. Feitibus antiquis. Hæmericar lib. I. cap. 14.*

^c *De ludu Vol II.*

^d *Lib. IV. Epistolarum. 2.*

^e *De bello Gallico. VI. 19.*

^f *In Melpomene cap. 7.*

^g *De Moribus Germanor. cap. 27.*

^h *In Pseudolo Aët. I. Sc. 4. v. 11.*

ⁱ *Lib. I. Fab. 27.*

^k *Geograph. XI.*

^l *Lib. X. cap. 13.*

^m *De situ Orbis III. 2.*

ⁿ *Cap. 3. Conf. Bartholinus. Antiquar. Danic. II. 10.*

^o *Tractat. de litt. Rom. not.*

chi ^a, & Strabonis ^b, quia illic esse Ditis ostium fama erat, siue terrae hiatum altissimum, qua animae recta ad inferos pervenirent, vel, ut Suidas ^c perhibet, quia illos ab eo tributo liberos fecisset Ceres facta ibi certior de filiae raptu. Ubi in usu fuit sepulchralis hic nummulus, varias appellationes sortitus est. Lucianus ^d, & Aristophanes ^e vocant vecturae praemium, Propertius aeris nomine ^f designat, Juvenalis modo naulum ^g, modo trientem ^h, Graeci plerumque obolum ⁱ dictum volunt: veteris Galliae habitatores appellarunt *isporon*, vel *istillu*, quas voculas in duabus icunculis observatas interpretatus est Montfauconius ^k. Errant igitur Natalis Comes ^l, & Antonius Bannerius ^m, quorum alter ab Atheniensium imperatoribus, ne multitudini aequarentur, Charontem tradit triobolum accepisse, alter tres nummos aureos. Aristophanes quidem ⁿ duorum obolorum mentionem facit, sed Tib. Hemsterhuis ^o, & Ludolph. Kusterus ^p tacite alludi putant ad consuetam Athenis mercedem iudicum, non Charontis. Lucianus ^q autem ubi duas memorat a Psyche stipes Charonti datas, alteram ait in accessu, alteram in reditu persolutam. Jam locus, ubi id numisma reponebatur, fuit varius. Plerumque ori fuisse inditum docent citati auctores; populos, quibus cadaverum

a *Fragm. CX. Casaubonus in not. ad Strabonis Geogr. VIII.*

b *Ibidem Casaubon. in. lectionib. Teocrit. IV.*

c *In. v. ὑπόμνητον.*

d *In Dialogis mortuor.*

e *In Ranis. v. 272.*

f *Lib. III. Eleg. XI. v. 7.*

g *Satira VII. v. 97.*

h *Sat. I/I. v. 265.*

i *Antholog. Graec. II. 5. & Auctor. cit.*

k *Antiquité Explic. Tom. I. part. II. pag. 191.*

l *Mythologiae. III. 4.*

m *Explication Historiq. de Fables T. I. pag. 264.*

n *In Ranis. v. 139.*

o *In not. ad Luciani colloq. selecta. pag. 16.*

p *In not. ad Ranar. v. 140.*

q *In Dialog. mort. Apul. Metam. VI.*

rum combustio placuit, una cum cineribus nauli pretium abscondisse, infinita testimoniorum copia Chiffletius ^a, Goldastus ^b, Kippingius ^c, & alii bene multi indubitate comprobant. Aliquando cadaveris manui dexteræ apponebatur Charontis merces, sicuti fidem facit apud Golzium ^d nummus aereus Nisææ, in cujus area altera est littera M, & vox ΟΒΟΛΟΣ, in medio extat spica, Cereris symbolum, cui cognomento Μελοφόρος littera M indicato dedicatum erat templum ^e juxta portum Megarensum: in altera pagina est homo pene nudus, cymbæ insistent, & dextera nummum porrigens, adscripto nomine ΝΙΣΑΙΩΝ. Nonnunquam etiam vile hoc tributum sandapilæ affigebatur, sicut in Aegypto factitari solitum ostendit mumia, de qua diserte scripsit Schlaegerus ^f, ubi nummum plumbeum cusum Hadriani imperatoris anno XVIII. eruditissime explicavit, insinulavitque erroris Jac. Martinum ^g existimantem, Aegyptios mortuorum faucibus auri frustulum, sive folium injecisse, quod semel hætenus inventum est in mumiae ore, quam Uratislavienses asservant, & de qua consulendus est Andr. Gryphius ^h. Sed jam, quod proposui, hujusce ritus origo quaerenda est. Bannierius ⁱ, & Paulus Lucas ^k, & alii hunc morem cum Diodoro Siculo ^l ex Aegypto derivant, ubi nauta Charontis nomine per nilum, & acherusiae lacum ad cryptas deportabat, accipiebatque obolum pro

N n 2

labo-

^a Description Vefontion. part. I. 6.^b In not ad Columbani Abbat carmin.^c Ant Rom. IV. 6. § 5^d Graec. & Asiae M'n. Numism. T. XIII 10^e Pausanias in Atticis. 44.^f Comment. de Numo Hadriani Plumb.^g Gemma Isiacæ Helmsæd. 1742^h La religion des Gaulois Liv. v. 7.ⁱ Libell de Mumia Uratislaviensi.^j Loco supra citato.^k Itinerar Orientali V.^l Bibl. bist. II.

laboris praemio, unde Charontis inferni fabula. Sunt vero haec merae nugae. Quid enim, obsecro, de Aegyptiis dicas? quibus is ritus in usu fuit, quanquam nautam, unde cadaverosi portitoris exorta est fabula, non ignorarent. Is ergo ritus ad Charontem nihil, quum ante institutus sit, quam Ethnicorum theologia tot ineptiis scateret. Itaque haec superstitio alius petenda est. Rem acutius tetigisse existimant, qui ad statum animae, de quo alii aliter, post hominis obitum confugientes ita argumentantur. Quamvis corpus intereat, animam tamen esse immortalem plerisque veterum persuasum fuit, iidem vero quum multa quidem, sed male scirent, in eam demerentiam inciderunt, ut apud inferos iisdem rebus animae opus esse, quibus corpus commode alitur, somniant, adeoque, ne quicquam ipsi animae, tranquille ut degeret, deesse sinerent, vestes, gemmas, annulos, aurum, argentum, suppellectilem omnis generis, feros etiam, coquos, & arma vel flammis traderent, vel una cum cadaveribus sepelirent, frustra id nunc decemviris^a, nunc imperatoribus^b severissime interdicentibus. At quod legum auctoritas impedire non potuit, ipsa vel necessitas, vel ratio sustulit. Nefas scilicet visum est, quae viventibus fructum afferre possent, ea cum mortuis sepeliri; itaque heredes ne nocerent vivis, neve deessent mortuis, ad id officii uno tantum obolo, aut minuto numismate usi sunt. Parsimoniae hic amor, aut avaritiae multo latius patere coepit, quam divitiarum. Porro^c Schlaegerus causam hanc esse existimat, cur demortuis nummulus ad-

dere-

^a Vid. Cunr. Rittershusii dodecadeltos pag. 33.

^b Lib. III. § 6. D. ad leg. Juliam de

peculatu.

^c Diff. de Num. Hadriani Plumb.

deretur . At vero , quid minus credibile , quam quod non dico heredes , sed parentes , sed liberi , sed amici , quum suos vita functos nullius rei non indigere arbitrarentur , eorum inopiae unius subsidio nummuli consultum esse voluerint ? Adde , quod & qui divitias tumulis committere consueverant , minime a ceremonia , qua de nunc agimus , abstinebant . Non ergo hic ritus ab heredum parsimonia derivandus . Unde nam igitur ? Mea quidem sententia alius potendusest . Et quoniam Cicero ^a *nescio quomodo* , inquit , *nihil tam absurde dici potest , quod non dicatur ab aliquo philosophorum* , ideo causam huiusce ritus philosophiae potius tribuendam puto , quam heredum aut parsimoniae , aut providentiae . Philosophi quum viderent , mortalium mores , ingenium , indolem tam esse variam , quam corpora , ora , incessum , habitum , hac de causa naturam hominis cum metallorum varietate comparaverunt , quosque ingenio tardos , & ad vitium pronos , cum plumbo , cum ferro , aut aere , quos natura mites , & beata quadam mediocritate praeditos , cum argento , quos natos ad summa omnia cognovissent , eos cum auro adaequandos rati locum dedere tritis dicendi formulis , puta ingenium ferreum , argentea aetas , vir ex auro Platonis . Iidem vero philosophi quum pariter intelligerent , ubi extremus advenit dies , metallorum varietatem adimi , morte scilicet omne discrimen tolli , & vita functos , quicumque antea fuerint , non aliud praeterea esse , nisi pulverem , umbram , nihil , voluerunt id vili numismate designari . Quadrare hoc dixeris cum statua Nabuchodonosoris . Erat illa ex auro , argento , aere , ferro , ac testa :

vix

^a De Divinatione II.

vix eam vero percussit lapis de monte abscissus, tunc ^a contrita sunt pariter ferrum, testa, aes, argentum & aurum, & redacta quasi in favillam aestivae areae, quae rapta sunt vento. Hac opinione admissa, facile poetis fuit cadaverosum fingere & bene barbatum senem, cui pro naulo tenuis mercedula solveretur. Haec haecenus, nunc ad Choragium redeo.

V. Parentum dolor in filiarum interitu quantus esset, ne diu lateque pervager, palam faciunt exempla duo, quae per se plurimum valere debent, Fundani scilicet, ac Ciceronis. De illo enim Plinius, *est quidem*, ait ^b, *eruditus & sapiens, ut qui se ab ineunte aetate altioribus studiis artibusque dediderit: sed nunc omnia, quae audit, quaerit; saepe, quae dixit, aspernatur; expulsiisque virtutibus aliis, pietatis est totus*. Cicero post mortem Tulliolae vitam silentio solitudinique mandavit ^c; *in hac solitudine*, inquit, *careo omnium colloquio, quumque mane me in silvam abstrusi densam & asperam, non exeo inde ante vesperrum*. Alibi fatetur omnem consolationem imparem esse dolori suo, quanquam nihil de maerore minuendo ^d scriptum ab ullo esset, quod non ipse perlegisset. Alibi se se ait daturum operam, ut, quantum iis temporibus ^e tam eruditis fieri poterit, ab omnium ingeniis Tulliola consecratur, & omni genere monumentorum & graecorum & latinorum. Demum de aedificio cogitat Fani nomine dedicando. Num porro ei propositum fuerit, ut verum fanum Tulliolae consecraret, eamque ad Deos extolleret, dubitatur. Affirmant id ex una parte duo viri doctrina spectatissimi-

^a Daniel. II. 35.

^b Epist. lib. V. 16.

^c Epist. ad Attic. XII. 16.

^d Ibidem Epist. 15.

^e Epist. 18.

tissimi, interpret ^a nimirum Ciceronis epistolarum, & vitae scriptor ^b: negat ex alia elegantissimi ac peracuti ingenii Aldus ^c Manutius. Huic sane favent, quae Tullius scripsit *de Natura Deorum* III., ubi palam pernegat, immortales, sive Deos, esse ullos, qui aliquando homines fuerint: illis vero adstipulantur, quae idem II. de Legibus edidit, ubi homines inter Deos referendi consuetudinem non refutare videtur, quod hinc & ad virtutem incitamenta depromantur, & animorum immortalitas evincatur. In fragmento etiam, quod Lactantius protulit, consolationis, haec sunt ejus verba: *si Cadmi, aut Amphitryonis progenies, aut Tyndari in caelum tollenda fama fuit, hujus (Tulliolae) idem honos certe dicendus est*. Jam templi honor quum facile omnium, qui darentur mortuis, maximus haberetur, ideo ut Tulliolae memoriam aeternaret, populari hac superstitione uti voluit, & fanum ei dedicare, de quo consulit Atticum in toto fere libro epistolarum XII., licet id operis ob civilia bella, quae sequuta sunt, perficere non potuerit. En momenta, quibus diversa auctorum opinio innititur de fano Tulliolae erigendo. In qua quaestione, si licet, placet paululum immorari. Certe non debuit Cicero ignorare, consecratum in urbe neminem esse erecto templo, nisi pontificum collegio adhibito, neque hoc fuisse unquam adhibitum, nisi ad eos consecrandos, quos senatus populusque adscribi Deorum numero voluisset. Hoc si Tullium haud praeteriit, cur ergo toties suo cum Attico de fano agit? Inest hic quidem nodus, sed non Gordianns. Sollicitus

pa-

^a Môngault: Not. I. ad Att. XII. 18. ^c In Ep. ad Att. XII. 19.

^b Conyers Middleton. Vol. III.

pater de filiae monumento ait, *nollem^a illud alio nomine, nisi Fani, appellari*. Quotus jam quisque non hinc intelligit, hoc fuisse propositum Ciceroni, non ut verum fanum Tulliolae consecraret, sed ut ejus sepulcrum fani appellatione distingueret, quod etsi revera fanum non esset, in honore tamen, saltem ipsius gratia nominis, haberetur. Multo deinde apertius mentem voluntatemque declarat suam. *Sepulcri*, inquit ^b, *similitudinem effugere non tam propter poenam legis studeo, quam ut maxime assequar apotheosin*. Gorius ^c, ubi inscriptionem Etruscā, sepulcro Perusino appositam interpretatur, eadem hac Ciceronis auctoritate utitur, ut sepulcra comprobet ab Etruscis & Latinis olim fuisse communiter fani nomine appellata. Sed Ciceronis hoc loco est alia mens: rem quippe indicat singularem, ac vulgo minime usitatam. Nam synonyma si fuissent sepulcra & fana, jam, sepulcri similitudinem ut effugeret, nullius erat consilii, sepulcrum velle fano simile extruere, ac fani nomine nuncupare. Aliud igitur sepulcrum erat ac fanum, sive formam inspicias, seu nomen ipsum. Nec vero id putes, me inficias ire, quod & tonsores norunt, complura veterum mausolea, si minus nomine, certe splendore, specie, amplitudine templorum aemula extitisse, imo ut saepe alias, iterum id affirmo. Poena enim fuerat constituta, qua unusquisque quo plus insumsisset ^d in monumentum, quam quod lege concederetur, dare tantundem populo tenebatur. Hinc viri nobiles, eam ut poenam vitarent, seu legem potius deluderent, sepulcra templis ^e simili-

ma

^a *Loc. cit. ep. 35.*

^b *Loc. cit. ep. 36.*

^c *Mus. Etr. Vol. III. Diff. II. cap. 4.*

^d *Cic. ibid. ep. 35.*

^e *Fabrest. Ant. Inscr. III.*

ma aedificabant . Et id genus sepulcri est, quod Cicero-
 ni in mentem venerat , non verum fanum . Etenim de su-
 pradicta poena , qua se alioquin fatetur non magnopere
 commoveri , non semel Atticum ^a consulit , de senatu ,
 de populo , de collegio pontificum ne verbum quidem .
 Non ergo fanum , sed sepulcrum fano simile meditaba-
 tur . Ultro equidem fateor , in epistolis XVIII. XIX. XX.
 XXV. XXXV. & alibi expresse de fano scribere , ac XLII. *ma-
 jore religione , quam quisquam fuit ullius voti , obstrictum*
 se putare : sed ubi agit de monumenti loco , ait se vereri ,
 ne , si fanum in villa faceret , propter futuras dominorum
 mutationes , rursus villa ex fano fieret . At inanis hujus-
 modi fuisset timor , si verum fanum extruere potuisset ;
 nam quae semel ritu solemniori ac legitimo consecrata fue-
 rant , semper fuisse pro sacris habita , satis fuisse docuimus in
 Diss. I. De duobus praeterea maximopere anxius erat , de
 loci celebritate , ac de monumenti magnificentia ; ideo
 saepe Atticum urget de hortis trans tiberim in loco cele-
 bri coemendis ^b , ac de columnis e marmore Chio non
 solum ad elegantiam , sed etiam ad firmitatem : illae enim
 columnae & distinctae erant ^c maculis versicoloribus , &
 reliquis firmiores . Volebat quippe ad magnificentiam ,
 qua passim nobiles utebantur , & sepulcri firmitatem , &
 loci ipsius celebritatem addere , neque his contentus mo-
 numentum ipsum Fani nomine appellare , ut illud non re
 ipsa sacrum , sed *quasi consecratum* , ut ipse agebat ^d , *re-
 manere* posset . Itaque hoc propositum habuit , ut ad fi-
 liam quadam veluti apotheosi donandam populi imperitia

O o

abute-

^a Ibidem epist. XXXII.

^b Ibid. ep. XIX. XXII.

^c Plin. H. N. XXXVI. 6.

^d Loc. cit. ep. XIX.

abuteretur, non quia verum ei fanum dedicare contendere, quod, utpote juris pontificii peritissimus, salvis legibus se facere nullo modo posse intelligebat, sed quia, si sepulcrum fani nomine extrueret, hinc sperabat, ut populus id monumenti decursu temporis verum fanum, & filiam crederet veram Deam. Quando nam Acca Larentia Dearum numero adscripta est? Nunquam sane, quamquam ego Minutii auctoritatem sequutus alibi ^a id affirmaverim. Neque enim Romae Diis parentabatur. Atqui nihil scribit Cato publice Larentiae datum praeter sepulcri magnificentiam, & parentationis honorem. Illa tamen, postquam ab Anco & in Velabro sculpta est, & solemni ibidem sacrificio honorata, quo *Diis Manibus ejus* vel per Flaminem, ut ait Macrobius ^b, vel per Pontifices, ut affirmat Cicero ^c, quotannis sacrificabatur, illa, inquam, paulatim id honoris assequuta est, ut Dearum in numero haberetur ab universo populo, & teste quidem Minutio Felice ^d, quem non video, cur ab aliquo ^e erroris insimuletur, quum non suam ille sententiam ferat, sed populi de more suo dementiam arguat. Interea vero si rerum imperiti, quum Larentiae aram & sacrificium cernerent, eandem vocabant Deam, nihil facilius erat, quam quod sepulcrum fano simile, & fani nomine nuncupatum videntes, cum monumentum ducerent verum fanum, tum Tulliolam veram Deam, atque ita, quamquam non vero fano aedificato, quod non licebat, tamen fuisset Cicero voti compos, quoad filiae apothecosin, de qua summopere laborabat.

VI. Si

^a Vol. I. pag. 150.^b Saturnal. I. 10.^c Epist. ad M. Brutum. 19.^d Contr. Gent. in Octavio.^e Card. Noris. ad Cenot. Pisan. Diff. III. 5.

VI. Si Cicero, & Fundanus de extremis filiarum honoribus adeo solliciti extiterunt, quid parentes & delicatulos & sui impotentes fecisse credimus? quibus nihil erat antiquius, quam quod vetat Chrysippus, ad recentes quasi tumores animi remedium * adhibere. Quomodo dolori cederent, aut quibus ritibus uterentur, indiferte quidem, copiose tamen & hoc ipso in loco probatum reor, & ubi de liberorum funere dictum est, cui multa cum Choragio communia sunt. De puellarum extremis honoribus quid venire in scenam possit, nil restat amplius. Occurrit sane, qui summus erat, maternus dolor, sed & hunc superior dissertatio plane exhaustit, nisi existimes in his funeribus nullum lugendi finem fecisse matres, quibus accommodari posset hyperbolica illa Corippi amplificatio:

*Funduntur lacrimae ritu nivis, imbre madebant
Cunctorum vestes, proprioque in fonte natabant
Manantes oculi, vultusque sinusque rigabant.*

Illa autem phrasis, cum promiscue in aliis quandoque obvia, tum puerilibus in titulis familiarissima, nempe *cum lacrimis posuit*, vel *posuere*, aut *lacrimas posuit* &c., an ad vascula & ampullas spectet, quae lacrimales sive lacrimatoriae audiunt, multorum opinio est, speciosa quidem, fortasse etiam probabilis, sed non probata, utpote veterum testimoniis destituta prorsus ac nuda. At vero si antiquitas hasce ineptias admisisset, non litterati tacerent lapides, non anaglypha, non picturae, non ipsa historia, non demum in primis naeniae poetarum. Auctoritatem, quae nulla suppetit, supplere potest ne ratio quidem.

O o 2

La-

* Cic. Tusculan. IV. 29.

Lacrimarum ritus vel civilis tantum, vel sacer erat: si primum, eorum, credo, quotquot in exequiis non odere lacrimas, communis omnium extitisset; si secundum, Aegyptus illam, quaecunque esset, superstitionem nosset, ac nusquam non modo barbari ^a, sed viri docti lacrimas in funeribus esse vetitas voluissent. Platonis tamen est illa lex ^b in urbis praefectorum funere, *indumenta omnia alba; luctus ploratusque nullus*, ejusdemque sententia est, *fieri mortuum jubere, aut vetare absurdum est: plangere vero, & voces ac lamenta extra aedes mittere, vetandum*. Quid? quod circa hunc ritum, pro varia philosophiae secta, saepe etiam in una eademque urbe variatum fuit? Exemplo est Roma, ubi laudi non paucis datum, quod voluerint esse suorum. ^c obitus illacrimabiles, & ubi ex sepulcris, quae pene innumera aperta sunt, multa erant vacua sive ampullis, sive titulis lacrimarum testibus. In Aegypto lacrimae quam diuturnae in funeribus quam solennes essent, affirmant sacrae litterae de Patriarcha Jacob, quem cum Josepho *flevit Aegyptus septuaginta diebus* ^d, & exportato trans Jordanem cadavere in campum Arad, iterum ibi exequias celebravit in septem dies, ac tanta plane lacrimarum vi, ut terrae incolis obstupefactis vocatum sit nomen loci illius *Planctus Aegypti*. Illa autem regio, quanquam & magistra errorum, in luctuque pertinax, nec tamen superstitionem, si quae lacrimis inerat, nec luctus indices ampullas novit. Is ergo ritus non sacer erat, sed civilis tantum. Imo nullus omnino. Etenim phialae, quae in museis extant, non illae anfa-

^a Diff. IV. pag. 289. 290.

^b Leg. XII.

^c Val. Max. II. 6.

^d Genes. 50.

anfatae quidem, sed quarum forma est oblongior, col-
lum ventre angustius, os patulum & incurvum, si ad stil-
latim colligendas lacrimas extructae fuissent, in aliqua sa-
ne, quarum multae in lapidibus sunt adhuc reliquae,
pompaе funebri descriptione, cum tristi luctuque pleno
liberorum choro, servorumque grego, aliqua identidem
appareret aut ancilla, aut libera, quae phialam arroptam
strictamque manu teneret altera, & sub oculis positam im-
plere lacrimis, veluti per stillicidium, cunctanter manan-
tibus videretur. Spectaculum id genus nusquam: nus-
quam poetae, dum lacrimas aut veras explicant, aut fal-
sas rident, nusquam liberum dolore perditum, aut capta-
torem gemitibus implentem omnia, intus plaudentem
sibi, lacrimali cum phiala descripserunt, eademque per-
lucida, seu mavis *diaphana*, ut sui vim doloris alter co-
gnosceret, ostentaret alter. Vascula igitur, de quibus
sermo, non lacrimarum instrumenta erant, sed libatio-
num. Namque hujus fere generis ac formae vasculum
apud Boissardum ^a in quodam Priapi sacrificio videre li-
cet, quo sacerdos liquorem fundit. Doctissimus Passerius
in Achorontico ^b, lacrimatorias ut ampullas omnino ne-
get, Bartholi ^c utitur lucerna vetere, in qua arae sepul-
crali Genii hinc inde adstant, altera manu e cornu poto-
rio libamina effundentes, altera vas aquae lustralis instar
parvae situlae sustinentes, cui simillimum est vas lustrale,
quod inter sacra Camillus tenet. Praeclarissimus P. Jo:
Franciscus Baldinus ^d, ubi de sepulcralibus quibusdam
vasculis pro eruditione, qua plurimum valet, acute dis-
ferit,

^a Vol. V. 1. part. 2. Vid. *Antiq. Mid-*
dleton. pag. 45.

^b *Mus. Etrusc. Vol. III. cap. VIII.*

^c *Tab. XIII. & XIV.*

^d *Academ. Corsom Vol. II.*

ferit, ab iis, qui lacrimales tuentur phialas, tam longe distat, eorum ut opinionem merum esse vulgi commentum putet. Sed rem auctoritatibus non agi oportet. Jam ipsa vascula consulamus. Secus ac nos qui sentiunt, eas ampullas nunquam fictiles, ut Leibnitius putabat, sed vitreas fuisse existimant^a, aut ex materia perlucida, ut quisque lacrimas videret suas,

Quandoquidem lacrimae lacrimis satiantur ab ipsis.

Quid jam respondeant Ficoronio? qui vascula & quidem vitrea^b natus est, in quibus liquoris aliquid videbatur, non certe lacrimarum, quibus nihil arefcit citius. Quid Gorio? qui rei testis oculatissimus^c ait, *liquores interdum in vasculis his sepulcralibus compertos esse*, unguenta scilicet mitti solita in favillas parentantium lacrimis madefactas^d:

Missa bibunt molles lacrimis unguenta favillae.

Non addo de unguentis plura, quam quae in antecedenti dissertatione, quum de libationibus, congesta sunt. Atque illa vascula seu fictilia, seu vitrea, aut quacunque tandem ex materia essent, quod saepe in Christianorum coemeteriis Aringhus^e, Boldettus^f, Marangonius^g, aliique invenerint, nonnulli argumentum hinc palmare se hausisse existimant ad pernegandum, eorum usum ad recondendas lacrimas spectavisse, qui certe ritus nusquam in Ecclesia^h tenuit. Nam S. Cyprianusⁱ fratres mortuos desiderari, non plangi jubebat, ne occasio gentilibus

^a Baruffildus de Praefica.

^b Bolla d'Oro pag. 66.

^c Monum. libert. Liv. Aug. p. 49.

^d Ovid. Fast. III. 571. Propert. III. 15.

^e Rem. Subterr. vol. I. pag. 502.

^f De Coemet. cap. 34.

^g Opere cit. cap. 71.

^h Bonannius Mus Kircker. pag. 115.

ⁱ De Mortalitate.

bus praeberetur, ut nostros merito reprehenderent, quod quos vivere apud Deum dicebant, ut extinctos, ut perditos complorarent. Ac S. Hieronymus in Paulae funere *non ululatus*, inquit, *non planctus*, ut inter seculi homines fieri solent, sed *psalmorum linguis diversis examina concrepabant*. Si nullus erat in morte luctus, an reconderentur in sepulcro lacrimae? multo minus. At enim vero si nunquam lacrimae, ne unguenta quidem reponebantur, sed sanguis Martyrum, de quo ritu suus alibi erit locus. Perita igitur a coemeteriis ratio, iudicio quidem meo, nihil ad rem. Quis enim dixerit, Christiani phialas, ut sanguinem conservarent, non ut lacrimas, adhibebant, ergo Ethnici, ut unguenta? Quod lacrimales ampullas jubet omnino rejici, silentium est consentiens auctorum omnium, quin Petronius quicquam nobis obesse possit, quum matronae Ephesinae virum in hypogaeo custodienti ancillulam assedisse tradit, eidemque lacrimas commodasse. *Assidebat*, ait, *aegrae fidelissima ancilla*, simulque *lacrimas commodabat lugenti*, & *quoties defecerat in monumento lumen renovabat*. Ubinam, obsecro, arbitrere (Baruffaldi ^a sententia est) nisi in vasis lacrimas commodari? Equidem, per tanti doctrinam viri si res integra mihi esset, τω *commodabat* existimarem aliter interpretandum, quod nempe ancillula, cessante domina, lacrimas instaurabat, ut perpetuus in hypogaeo, sicut lumen, sic luctus esset, singultus ululatusque alternante nunc domina, nunc ancilla. At enim *lacrimas commodabat lugenti*. Fateor, sed lugere & lacrimari non idem esse, matronae docent, quae Brutum, ut parentem, annum ^b luxerunt. Sed.

^a Graev. & Gronov. suppl. Vol. III. p. 774.

^b Livius lib. II.

Sed esto : tota in lacrimis fuerit maesta conjux : nae Juvenalis iterum exclamaret * :

Mirandum est , unde ille oculis suffecerit humor .

Suffecerit tamen : imo & ancilla vere lacrimas commodaverit , quanquam iis ultro lugenti dominae non opus erat : unius autem exemplo ad communem omnium regulam decernendam aegre equidem cum Baruffaldo utar , multoque id finem aegrius persuaderi , olim tenuisse morem de vase in vas fundendi elutriandique lacrimas , quas ancillae dominis commodabant , ut dolori exsaturando suppetias ferrent . Quod autem Leibnitius autumat , servatas olim lacrimas in ampullis , ut in funeribus venderentur , credat Judaeus apella : hoc quidem sensit ex eruditis nemo , quum incredibile prorsus sit , publicas lacrimarum nundinas extitisse , quae in exequiis , aut parentalibus vix obortae statim supra cadaver , aut cineres fundebantur . Quaestio jam oritur inter eos , qui pro phialis lacrimilibus certant , an praeficarum lacrimae ampullis traditae in sepulcro recondenterentur ? Affirmat in *luctu mortuali* Lanfonus , negant ceteri ad unum omnes . Etenim praeficae , ut statuae indicant , vacuis manibus in pompa funebri procedebant , & libere sinebant lacrimas per genas fluere perque sinus . Quoniam ad id rei ventum est , ultro se mihi obtrudunt , quibus & in Choragio fuisse locum mox Aesopi apologus demonstrabit , praeficae , lamentatores , naeniaeque lugubres , de quibus abunde alii , copiosissime Baruffaldus in tractatu de praeficis disertissimo , cujus hic trado epitomen crasso filo .

VII. Praeficae servili e genere vel a praefatione sic dictae

* Satira X. v. 32.

di&ae sunt, quam in naemiis habebant, vel a praefiscine, qua voce veteres amoliebantur fascinum, utebanturque ^a praeficae initio laudationis, vel demum a praeficiendo nomen sortitae sunt, quod nimirum praerent reliquos ejulatu. *Reputatrices* quoque ac *Threnodae* appellabantur, quia illis canentibus spectatores defuncti merita reputabant, & quia threnorum, sive naeniarum callebant artem, unde in sacris litteris legimus. ^b : *vocabunt ad plangendum qui sciunt plangere*, quod idem est, Theodoro interprete, ac *qui sciunt lamentationem*. Romae olim, auctore Servio, si captivus deesset sanguis ^c, aut gladiatorius, quo Diis satisfaceret, cum horrifico ejulatu, & genarum laceratione cadavera efferebantur. Quod ubi veritum est ea lege *mulieres genas ne radunto*, tum e Caria in urbem praeficae deductae sunt. Hinc in Manutii adagiis *Carica musa*. Earum ejulatus usque ad Imperatorem Justinianum tenuisse legitur. Stato elationis die ad demortui fores praefica praesto erat, ibique nacta mulierum adstantium turbam, potiores defuncti virtutes & egregie gesta a familiaribus edocebatur: tum humi prostrata & quibusdam insidens pellibus cantum lamentabilem exordiebatur a voce *heu*, ut Baruffaldus conjicit ex epigraphae Fl. Quartillae praeficae, & ex Plauto ^d:

Heu mihi! nequeo quin fleam.

Perraram prodit inscriptionem inter Donianas Gorius ^e, ubi feminae mentio fit, cujus officium ac munus erat *supra lamenta*:

Pp

TI-

^a Muretus Var. Le&. IX.

^b Osee cap. V.

^c Aeneadam III. l. XII.

^d Mil. A&. IV. 5. 12.

^e Cl. X. pag. 385.

TIPHVSATIA SVpra LAMENTA

SIBI . ET

EGNATIAE EROTINI MATRI

Hieronymus Baruffaldus, multae lectionis vir, hunc si lapidem adspexisset, nunquam libere affirmasset ^a, de praeficis facere antiqua marmora ne verbum quidem. Atqui ex hoc lapide constat, Tiphusatiae fuisse proprium femineos ejulatus & naenias moderari. Videlicet choragi ritu lamentis praecerat, & capillos nunc scindens, nunc conspergens pulvere deformabat genas, plangebatque pectus, & amare cum ancillis flebat, ac multo quidem vehementius, quam qui vere dolerent ^b:

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo . .

Festivus ad rem est Aesopi apologus: dives duas habens filias, altera mortua praeficas conduxit: quum vero altera dixisset, ut nos miserae ipsae, ad quas luctus pertinet, lamentari nescimus! hae vero non necessariae sic vehementer plangunt: mater ait, ne mirere, filia, si hae ita lamentantur: nam nummorum gratia id agunt. Hoc flendi ordine, aliis feminis & ancillis laudem ac fletum alternantibus, praeficae ululatus tandiu perdurabat, quandiu cadaver igne consumtum esset. Collectis cineribus praefabatur Manes, ter invocato demortui nomine, paucis animam cum adstante populo alloquebatur. Quod ne perperam faceret, verba ex tabula recitabat. Ita apud Dempsterum ^c, & Gorium ^d funeri adstat Praefica, quae ad tibias & cytharam aliquid ex tabella profert adstantibus

^a De Praefic. cap. V.
^b Horat. in Art. Poet.

^c Tabula IX.
^d Mus. Etr. Vol. I. tab. 172.

bus de more ^a cum lituo auguribus, nisi propter anaglyphi exilitatem non lituos putes, sed aut tibias, aut funales rogo supponendos. Praeficae ad mortuum alloquutio, seu praefatio conjunctam adorationem habuit, ac perbreve precationem, quod animam in suam originem rediisse crederent, atque hac de causa inter Deos venerabantur Manes, quare Tibullus ^b:

Praefatae ante meos Manes, animamque rogatae.

Virgilius quoque fortasse huc spectabat, quum cecinit ^c:

Sic o sic positum affati discedite corpus.

Alia est hujus ritus interpretatio apud Epiphanium in Anchoratu, cujus haec sunt: *non enim sepelimus animas in monumentis, sed corpora, quae ubi posita sunt, accedunt, & inclamant nomina proferentes mortuorum, dicentesque resurgete, comede & lactare.* Conditis demum cineribus alta voce *Ilicet* pronunciabat, quibus peractis, facie protinus immutata domum defuncti ingressa laute epulabatur, parata ad novos luctus ^d:

Uberibus semper lacrimis semperque paratis

In statione sua vult expectantibus illam

Quo jubeat manare modo.

Mercedem porro fuisse exiguam Donatus ^e edocet. Antiquos enim in omnium operariorum mercede parcos ostendit bajulus ille apud Plautum, non satis sibi esse conquerens, ut medicum solvat, qui caput sibi fuste disruptum sanat ^f:

Nummo sum conductus: plus jam medico mercede opus est.

Quod spectat ad praeficarum vestem, eae quidem, si la-

P p 2

pides

^a Stat. Thebaid. VI. 85.

^b Lib. III Fleg. 2.

^c Aeneadum II. 644.

^d Juvenal. Sat. VI. 272.

^e Ad Terent. Andr. A. II. 5. 2.

^f In Aulular. A. III. Sc. 5.

pides consulantur, ad funera procedebant semivelato capite, cucullo ab occipite pendente, comisque effusis, ut Baruffaldus animadvertit ad suam Quartillam. Reliquum vestis in lapidibus non apparet, sed ex Pompejo apud veterem Scholiastem Juvenalis constat, feminas funus curantes praetextam pallam adhibuisse, quam saepe laceratam prae dolore legimus ^a:

ut primos edere planctus

Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla.

Vetulae statua in museo capitolino lucem asserre aliquam huic loco posset, si vere Praeficam, quod nonnulli existimant, repraesentaret.

VIII. Ex illo Horatii, *ut qui conducti plorant in funere*, functos & olim viros praeficarum munere, perperam Menochius infert ^b. Nam quotquot Horatium interpretes illustrarunt, omnes hunc locum adscribunt feminis, excepto Porphyryone, qui eruditionis gratia de Threnodis loquitur, quorum munus non erat lugere & ejulare, sed threnos duntaxat canere, sive lamentationes. Nec videtur excusandus Kirchmannus, qui, Horatium ut probet de feminis loqui, masculinum genus in femininum vertit, legitque, *ut quae conductae plorant in funere*. Legitimus enim Horatii textus est supradictus, ubi generice loquitur perinde ac si dicat, quicumque illi sint, qui conducti plorant; quae loquendi ratio aequae ad viros pertinet, atque ad feminas, quarum proprius apud veteres erat in funeribus luctus: illae quippe

Ut flerent, oculos erudiere suos.

Sa-

^a Juvenal. Sat. X. 261.

^b Sueton. P. II. 60.

Sacrae litterae ^a, ac S. Hieronymus ^b utriusque sexus mentionem faciunt, nempe lamentatrices simul, ac lamentatores memorant; sed id non prohibet, quo minus lacrimarum nundinas in pompa funebri praecipue feminis tribuamus. Nam propheta Amos de cantoribus tantum ac threnodis agit, Hieronymus autem unius explicat provinciae morem, & de praeficis facit altum silentium, quarum partes erant fundere cum threnis lacrimas, quas semper habent in excubiis feminae ^c,

Quoque volunt plorant tempore, quoque modo.

Porro lamentatores, vulgo *Piagnoni* non moris esse veteris, sed Christianorum temporum tum multae regiones ^d, ubi in praesentiarum adhuc id instituti viget, tum SS. Patrum sanctiones docent eam insaniam interdicentes auctore Apostolo: *nolumus autem* ^e *vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent*. Apud Christianos quoque praeficis psaltriae sunt substitutae, non quae argutando aures animosque obtunderent, ut apud Nonium ^f:

Superaboque omnes argutando praeficas,
sed quae canerent hymnos, ut Corippus meminit in exequiis Justiniani Imperatoris ^g:

Omnis in exequias sexus convenit & aetas:

Quis memorare potest tantae miracula pompae?

Hinc Levitarum venerabilis ordo canentium,

Virgineus tonat inde chorus: vox aethera pulsat.

IX. Praeficas naenia sequitur, sive lugubre carmen.

Ab

^a Paralip. 2. Amos V.

^b In Propb. Amos V. 36.

^c Ovidius de Arte III.

^d Baruffald. cap. 13.

^e I. Thessalon. 4. 12.

^f Plaut apud Non. in Frivol.

^g Lib. III.

Ab insula, ubi natus Simonides, Horatius naeniam dixit *Caecam*, cujus ille auctor fertur; sed poetarum inter praeficarumque naenias tantum interfuit, quantum inter omnes musarum gratias, & carmen ludicrum inconditumque, unde comicis dictariis accessit illud ^a:

Haec non sunt nugae: non enim mortualia.

Siquidem mulierculae frivolo sibi compacto carmine eandem cantilenam in omni funere usurpabant, tantummodo novum aliquid ad rem praesentem frigidissimis argutiis infarciebant, ejulantesque dictitabant quicquid in buccam veniret, more quorundam, in quos ita invehitur A. Gellius ^b: *vos philosophi mera estis, ut M. Cato ait, mortuaria glossaria: namque colligitis lexicidia res tetras, & inanes & frivolas, tanquam mulierum voces praeficarum.* Fungerus ^c scribit non semper ad praeficas spectasse naenias, sed in iis tantum funeribus, in quibus propinquae mulieres desiderarentur, quae *Funerae* dicebantur, quaeque vero dolore affectae veriora de mortui laudibus praedicabant. At saepe id quidem, non semper admissum reor. Nam praeficarum, ac reliqui gregis mimici, de quo superior ^d, eadem erat ratio. In flebilibus cantilenis iterum atque iterum interjectio adhibebatur *Heu*, aut *Vae*, saepe in luctu obvia, passim rei exempla praebentibus sacris litteris, nedum poetis, atque, quod caput est, ipsius Quartillae praeficae inscriptione ^e:

H E V

F L. Q V A R T I L L.

P R A E F I C A

V. A N N. L X I.

In

^a Plautus in *Afin.* IV. 1.

^d *Diff.* III. pag. 206.

^b Noß. *Art.* XVIII. 7.

^e Baruffald cap. I.

^c *Lex. Philolog.* ad. v. *Naenia*.

In sacris litteris habetur nunc *heu*, nunc *vae*: exempli causa, qui Prophetam a leone occisum ^a sepelivit, *Plangit cum heu! heu! mi frater*: de Joachim vero legitur ^b: *Non plangent eum: vae frater non increpabunt ei, vae domine! vae inclyte!* Intercalari *heu heu* magnus etiam Petrarcha usus est in illo epigrammate, quod notavit censoria severitas Alexandri Tassoni:

Ohimè il bel viso! ohimè il soave sguardo!

Ohimè il leggiadro portamento altero!

Ohimè il parlar, ch' ogn' aspro ingegno e fero

Faceva umile, & ogn' uom vil gagliardo!

Et ohimè 'l dolce riso &c.

Demortui laudem, quae ad rogam habebatur, proprie naeniam vocat Scaliger ^c, quae ad tumulum, epitaphium, quae in exequiis, epicedium. Iterum distinguit Gutherius naeniam ^d, & triplicem fuisse existimat, primam nempe a mortui aedibus usque ad rostra; secundam a rostris ad rogam; tertiam ad tumulum. Prima defuncti laudes amplificabat; secunda preces concipiebat, invocabatque Deam Naeniam; tertia supremae præcationis formulam continebat, & respondente populo a praefica fundebatur, donec consumto cadavere diceretur *Ilicet*. Tantus ad naeniam tibicinum erat numerus, ut ex XII. Tabulis ad decem redacti sint, quo postea numero iterum abrogato tam magna rursus & cornicinum, & omnis generis aeneatorum turba in nobilium funeribus personare coepit, ut auctore Seneca vel ipse mortuus ab aeterno somno excitari posse videretur. Tibicines prope lectum, tubae longius

^a I Reg. III. 13 Vid. Pintian. Isagog. ^c Lib I Poetic.
^b P. I. aigr. 3. sect. 7. ^d De Jur. Man. I. 22.
^b Jeremiae 22. v. 18. & 34. v. 5.

gius procedebant, ne suis clamoribus plangorem naeniae sepelirent, seu carmen ludicrum absorberent, cujus non suavitas quidem, quae nulla erat, sed dicacitas, qua virtutibus permista vitia perstringebantur^a, pergrata populo in primis erat: nam detrectatio & livor pronis auribus accipiuntur. Haec de Naeniis, de tibicinum, cornicinumque strepitu satis sunt. Octava nunc Classis subit, ubi quae monumenta litterarum sunt lapidibus tradita, & in aeternam memoriam sancta atque sacrata sunt, ea multo magis, quam ritus funebres, luculenter produnt novissimos in filias affectus patrios, qui si interdum levissimi & plus quam muliebres videbuntur, tempori id dandum est, quum viri haud deerant illustris nominis, qui muraenas in piscina mortuas^b, tanquam filias, lugerent, ac ideo minime mirum sit, si filias ipsas pauculos vix annos natas, & cum lacrimis sepelirent, & aris, signisque earundem sepulcra ornarent, quemadmodum Vettiae Marcellinae consultum esse parentes dolore perditivoluerunt^c:

D. M. S.

PIETATI. ET. MEMORIAE
VETTIAE. MARCELLINAE
FILIAE. SVAE

VIXIT. ANN. VI. M. II. D. XII.

SEPVLCRVM. ARAM. SIGNVM

MARMOREV^{sc}. FECERVNT

M. VETTIVS. TROPHINVS

PATER. ET. VETTIA. IANVARIA

MATER. ET. SIBI. ET. SVIS

ET. POSTERIS. EORVM.

CLAS-

^a Sueton. Jul. & Vespas.^b Macrob. Sat. III. 15.^c Grut. 714.

CLASSIS VIII.

Puellarum Monumenta.

I.

Spoleti . *Grut. p. 908. 1.*

ARTIBVS INGENVIS CVRA PERDOCTA SVARVM
SORTITA EGREGIVM CORPORIS OMNE DECVS

1. MONDVM BIS SEPTEM PLENIS PRAEREPTA SVB ANNIS
2. HAC CORALÈ CASTA CONDITA SEDE IACET
3. LVDITE FELICES PATITVR DVM VITA PVLLAE
SAEPE ET FORMOSAS FATA SINISTRA FERVNT

Muratorius *p. 1664. 13.* in 1. v. SVORVM , in 4. HIC , in ultimo FORMOSAE , tum subiungit *an potius* scribendum FORMOSAS ? debet addere cum Grutero , quem non nominat .

1. Pueri ac puellae passim *raptae* aut *praereptae* in lapidibus dicuntur . En tibi brevitās , & elegantia cum affectu certans : *Fabrett. III. 39. AVE . LVCI . PRAEREPTAE . MATRI .*

2. *Corale* puellae nomen fortasse a corde , nempe pueritiae blandimentum , quasi parentum corculum .

3. Concluditur epigramma , ut saepe alibi , festiva acclamatione . Multa de his notatu digna Philippus Bonarrotius in *Vasa Vitrea Coemeter.*

I I.

Hispali . *Fabrett. Ant. Inscr. III. p. 146. n. 174. e Schedis Barber.*

NOME . VISIT ^{fo} . ANNO . ET . MENSIBVS . VIII. DIEBVS . XII

1. H. S. E S. T. T. L
2. NOME . FVIT . NOMEN . HAESIT . NASCENTI . CVSVCCTA
VTRAQVE . HOC . TITVLO . NOMINA . SIGNIFICO
3. VIXI . PAROM . DVLCISQVE . FVI . DVM . VIXI . PARENTI
HOC . TITVLO . TEGEOR . DEBITA . PERSOLVI
QVIQ. LEGIS . TITVLVM . SENTIS . QVAM . VIXERIM . PAROM
HOC . PETO . NVNC . DICAS . SIT . TIBI . TERRA . LEVIS

Qq

1. Tri-

1. Trita formula : *hic sita est : sit tibi terra levis* , quae hoc loco id habet observatione dignum , quod eadem & initium est , & conclusio tituli .

2. De *Cossutiis* consule eundem *Fabrett.* p. 159. n. 276.

3. In vocibus *nomen* , *nascenti* , *utraque* , *vixi* , *parom* & *vixerim* vides , quam incerta apud veteres profodia .

I I I.

Romae . *Fabrett.* *ibid.* n. 433.

M V S A . E T

M E G I S T E . E T

O N E S I M V S

D O M N A E . D V L C I S S I M A E

♀

V I X I T . A N N O . V N O . M E N S . X I . D I E B . X X .

N A T A . S E T . I N . L A C R I M A S . S O L V M . D O L O R . O M N I B V S . I N F A N S

H I C . S I T A . S Y M . V I X I . T E M P V S . I N A N E . M E I S

A N N V S . E R A T . N A T A E . P R I M V S . M O X . D E I N D E . S E C V N D I

I. E L I M I N I B V S . R A P V I T . M E . S I B I . P E R S E P H O N E

Muratorius p. 1771. 2. e schedis P. Stanislai Bardetti Soc. Jesu legit in primo v. SED & INSTAT pro *infans* : in 2. VITAE pro *natae* .

1. *Limen* pro fine hic ponitur , nova prorsus , quod ego viderim , atque inusitata usurpatione . Conclusio hujus tituli lucem , ni fallor , aliquam sequenti affert marmori . Interea huc facit illud *Ovid. Heroid. epist. XXI. v. 46.*

Persephone nostras pulsat acerba fores .

I V.

Murator. pag. 1767.

V O L V M N I A E I S I A C A E

I. O S S A S V B H A C L A P I D V M F E L I C I A M O L E Q V I E S C V N T

2. S A C R A A N I M A M I N N V P T A E V I R G I N I S A V L A T E N E T

1. Haec *lapidum moles* , ubi *felicia quiescunt ossa* , effectus , opinor , lapidationis fuit , non infamis quidem , sed religiosae . Sepulcri lapidatio , si conjunctam haberet execrationem , infamis erat , quod ex *Propertio* discimus *Eleg. IV. 5.*

Quis.

*Quisquis amat, scabris hoc bustum caedito saxis,
Mistaque cum verbis adjice verba mala.*

Ita Euripides in *Electra*: insultat sepulcro, saxisque pulsat lapideum monumentum patris: nec secus Virgilius in *Balista latrone*:

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.

At si lapidatio execratione & contumelia vacaret, perhonorifica habebatur, utpote sepulturae genus, Petronio auctore, cujus haec sunt verba; *praeteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit*, i. e. lapidem ad humationem jacet, quod qui non faceret, impius habebatur. Vid. *Guther. de Jur. Man. l. 10.* Lapidatio id genus fuit, qua Horatiorum soror humata est. Nam in eum locum, ubi a fratre confossa fuerat, Dionysius *III.* projectam refert, quam praetereuntes terra & lapidibus obruerunt. Et eos non sine quodam ordine congestos reor, quum Livius *l. 10.* tradat *Horatiae sepulcrum*, quo loco corruerat *ista*, constructum esse saxo quadrato. Hujusmodi humationem Hebraeis quoque notam fuisse, Absalonis historia ostendit *Reg. II. 18.*

2. Muratorius *Thef. Antiq. p. 1767.* virginem hanc *Isiacam* sacerdotem *Isidis* interpretatur: sed *aulae* nomine vel olla, vel caelum intelligatur, utrobique nodum invenit. Si de olla sive ossuaria, sive cineraria sermo sit, animam ibi habere sedem, vix veterum superstitio admittit. Si caelum indicet *aulae* nomen, inusitata haec plane significatio est. An *Volumniam*, sicut infantem in praecedenti titulo, a *Proserpina* raptam dixeris, quasi locum in ejus aula formosae virgines invenirent? Inscriptionibus, quae sequuntur, haec suspicio augetur.

V.

Romae in via Nomentana. *Aringhus Rom. Subterr. IV. 20.*

1. ΝΥΜΦΑΙ ΚΡΥΜΝΑΙΑΙ ΜΕ ΣΥΝΗΡΠΑΣΑΝ ΕΚ ΒΙΟΤΟΙΟ

2. ΚΑΙ ΤΑΧΑ ΠΟΤ ΤΙΜΗΣ ΕΙΝΕΚΑ ΤΟΤΤ' ΕΠΑΘΟΝ

3. ΝΗΠΙΗ ΟΥΔΕ ΔΥΟΙΝ ΕΤΕΟΙΝ ΤΕΛΟΣ ΕΞΑΝΤΙΣΑΣΑ

4. ΦΙΑΗΣΙΝ ΤΗΝ ΚΛΗΣΙΝ ΑΤΣΟΝΙΣ ΓΕΝΟΣ

Qq 2

Núm-

Νύμφαι κρύματαί με σωήματα, ὅτι βίωται .
 Καὶ τόχα πᾶς πρὸς εἴκελα τῆς ἑπιδόας .
 Νηπιὴν εἰδὶ θεοῖν ἱπτοῖν τέλος ὀξυάουσα ,
 Φιλῆσιν τλὼ κλῆσιν , Αὐστρεῖς γῆρας .

Aringhus sic vertit :

E vita Nymphae fontanae , me rapuerunt ,

Forte mihi e tali gloria morte venit .

Parvula , quippe alter mihi nondum effluerat annus ,

Romana genere , sed Philefia nomine .

1. Fabrettus huic titulo , quem ut ineditum dedit p. 192. n. 448. , jam vulgatum a Reinesio , praeponit *Djs Manibus* , quod in Aringho desideratur , qui primus epigramma exscripsit e pariete , cui insertum erat , in villa nobilis olim eujusdam Gonii .

2. Puellula fonti immersa dat locum fabulae , Nympharum amoris fuisse obnoxiam . Graeci *Nymphas* vocarunt aquas , Latini vero aquarum Deas , sed ita tamen , ut Graecorum usum nunquam penitus repudiato , aequae Nympharum templa *Plin. H. N. XXXV. 12.* , ac fontes & lavacra *Capitolin. in Gordian.* Nymphaea dicerent . Graeca certe significatio in Ecclesiastica historia retenta est , ubi diversa loca , nonnulla etiam sacra , nuncupantur *ad Nymphas* . *Bibliothec. in Zach. Papa ; Cencius Camerar. de Censibus ; Aringhus loc. cit.*

3. Animula gratulabunda tacite id sperare videtur , quod in sequenti titulo clarius indicatur , eleganti nimirum specie , quasi Nympharum adscribendas choro , a Nymphis puellas rapi . Heraclidis Pontici in *V. Odiss.* sententia est , forma praestantes virgines , atque aetate florentes a Diis rapi amoris gratia , & sideribus inseri .

4. Reinesium , & Fabrettum jure Hagenbucbius *Epist. Epigr. pag. 405.* improbat , alterum , quia de pentametro versu sollicitus , sic legendum putat , *Commentar. p. 856.*

Φῆλιξ τλὼ κλῆσιν , Αὐστρεῖς τε γῆρας ,

alterum , quia dat ΑΥΣΟΝΙ ΔΕ ΓΕΝΟΣ , corrupto quintae regionis jam bo . Vera est Aringhi lectio ; ultimus enim versus se-

na-

narius est, quem adstrictè magis ita Hagenbuchius reddit *loc.cit.*

Philesia sui nomine, & gente Aufonis. vel

Philesiae cui nomen, & genus Italum.

Uno in titulo diversa metra veteribus placuisse, nostrum hoc Opus ob oculos haud semel ponit.

V. I.

Romae in domo Marchionis Alexandri Capponii.

Murator. p. 1502.

ΟΥΧ ΟΣΙΩΣ ΗΡΠΑΞΕΣ ΤΠΟ ΚΟΪΡΑΝΕ ΠΛΟΤΤΕΥ
ΠΕΝΤΑΕΤΗ ΝΤΦΗΝ ΠΑΣΙΝ ΑΓΑΛΛΟΜΕΝΗΝ
ΟΙΑ ΙΑΡ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΡΟΔΟΝ ΕΤΠΝΟΟΝ ΕΙΑΡΟΣ
ΩΡΗ

ΕΞΕΤΕΜΕΣ ΡΕΙΖΗΣ ΠΡΙΝ ΧΡΟΝΟΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ
ΑΛΛΑΓ ΑΔΕΞΑΝΔΡΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑΤΟ ΜΗΚΕΤ ΟΔΤΡ
ΜΟΥΣ

ΕΙΜΕΡΤΗ ΚΟΤΡΗ ΣΠΕΝΔΕΤΕ ΜΤΡΟΜΕΝΟΙ
ΕΙΧΕΝ ΓΑΡ ΧΑΡΙΝ ΕΙΧΕΝ ΕΦΗ ΕΥΧΡΟΟΙΣ ΠΡΟΣΩ
ΠΟΙΣ

ΑΙΘΕΡΟΣ ΩΣ ΤΕ ΜΕΝΕΙΝ ΑΘΑΝΑΤΟΙΣΙ ΔΟΜΟΙΣ
ΤΟΙΣ ΠΑΡΟΣ ΟΤΗ ΜΤΘΟΙΣ ΠΙΣΙ ΕΤΣΑΤΕ ΠΑΙΔΑ
ΓΑΡ ΕΣΘΛΗΝ

ΗΡΠΑΕ ΑΝΩ ΣΤΕΡΠΑΙΗΝΝΑΔΕΣ ΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΤΙΝΕΙΑ ΤΓΕΤΑ ΤΗ ΙΔΙΑ

ΘΡΕΠΤΗ ΦΙΛΑΤΑΤΗ

ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

Minus digne exscriptum, latineque versum, emendatiorem dat hunc titulum Hagenbuchius, addita versione metrica.

Epist. Epigr. ad Gorgium p. 403.

1. Ούχ όσίως ηεπάξεις ύπ' όχρην, κοΐρανι πλέττω.
Πενταέτη Νύμφην, πάσιν αγαλλομένην.
2. Οία γδ αρχόμενον ρόδον Διπναον ήαρος ήμε
"Εξτεμεις ρείζης, φρίη χροτον έκτελίση.
3. "Αλλαγ' Αλεξάνδρα, καί Φίλτατε, μήκετ' όδυρμόις
Είμέρετι κύρη σπένδετε μυρόμενοι.

Εΐχα

Εἶχεν γὰρ χεῖρ , ἔχεν , ἴφθ , ἀχέουσι προσώποις
 Αἰθερος , ὥς μὲν αἰθανάτωσι δόμοις .
 Τοῖς πάρος ἦν μύθοις πρῶστα . Παῖδα γὰρ ἰδὼ λὴν
 ἤρπασαν , ὡς ἐρπην , ναῖδες ἔθνατες .

4.

Τινὰ Τυνηά τῇ ἰδίᾳ

Θρίπῃ , Φιλτάτῃ ,

Μνήμης χεῖρ .

*A te non bene , rex Plato , sub litora rapta est**Quinquennis virgo , cui decor omnis erat .**Cœpit oriri , ceu suavis rosa tempore verno :**Hanc eradicat , perdis & ante diem .**Ne libetis , Alexandra , & Philtate , fetus**Natae præstanti , voce dolente nimis .**Nam geminat , placuit , placuit pulcherrima Nymphis .**Sedibus æternis digna locata manet .**Patellas veteres jam credite : namque venustam**Najades , non mors , hanc rapuere sibi .**Tyneja Hygia Alumnae suae**Phyltatae , fecit**Memoriae causa .*

1. Prima tituli pars accusationem continet , confutationem altera : nam de rapto puellae accusatus Pluto eam festive dicit non ab se , sed ob formae præstantiam a Nymphis raptam . In Plutonis sævitiem extat epigramma in Anthol. III. c. 9. n. 2. quod Obsopoeus ita latinum reddit :

*Quinquennem Pluto rapuit me saevus acerbo**Curarunt expertem funere Callimachum :**Parce tamen lacrimis , modico si tempore vixi :**Et modicae vitae nec mala multa tuli .*

2. Immature extincti quam saepe cum floribus comparentur , Tristanus copiose docet *Histor. Vol. I. p. 350. 351* , sacris & profanis testimoniis in rem adductis : inter poetica quodnam Virgiliano illustrius ? *Aenead. IX.*

*Voluitur Euryalus letho , pulcrosque per artus**It cruor , inque humeros cervix collapsa recumbit ,**Pur-*

*Purpureus veluti cum flos succifus aratro
Languescit moriens, lassae papavera collo
Demisere caput, pluvia dum forte grauantur.*

3. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΑΙ ΦΙΛΤΑΤΕ pessime Muratorius p. 1511. n. 11. vertit o *Alexander & dilectissime* (ejus vir), quum judice Hagenbuchio loc. cit. p. 406. vocativi sint parentum puellae, cui mater fuit *Alexandra*, & pater *Philtatus*. Gruterus p. 36. 11. dat C. BETTI. C. F. PALATINA TRIBU. PHILTATI.

4. Errat iterum Muratorius, qui lineas ante postremam duas ita vertendas putat: *Tynejae Ygetae*, vel *Tineja Eugetae Alumnae Suae Dilectissimae*. Cui non arrideat in nominandi casu *Tyneja Ygeja*? nimirum nutrix, quae *alumnae suae Philtatae* monumentum fecit, liberalitate non ingenuis, non patriciis modo, sed imperatoriis etiam cineribus perjucunda. *Sveton. in Neron. 57. & Domit. 17.* Puellulae porro nomen fuit a Patre Philtato: paterni enim nominis ex masculino in femininum genus inflexio est in lapidibus passim obvia.

V I I.

Romae in villa Caesarina. *Fabrett. V. p. 377. n. 29.*

1. VMBRAVM . SECVRA . QVIES . ANIMAEQ. PIORVM
LAVDATAE . COLITIS . QVAB . LOCA . SANCTA . EREBE
SEDES . INSONTEM . MAGNILLAM . DVCITE . VESTRAS
PER . NEMORA . ET . CAMPOS . PROTINVS . ELYSIOS
RAPTA . EST . OCTAVO . FATIS . INSTANTIBVS . ANNO
CARPEBAT . VITAE . TEMPORA . DVM . TENERAE
FORMOSA . ET . SENSV . MIRABILIS . ET . SVPER . ANNOS
DOCTA . DECENS . DVLCIS . GRATAQVE . BLANDITIIS
PERPETVO . TALIS . GEMITV . LACRIMISQ. COLEND
INFELIX . AEVO . TAM . CITO . QVAB . CARVIT
2. AN . FELIX . AEGRAE . POTIVS . SVEDVCTA . SENECTAS
SIC . HECVBA . FLEVIT . PENTESILEA . MINVS

1. Scite Fabrettus ait, nullum cum musis commercium illi esse, si cui non placeat hoc epigramma vel ipso Catullo dignum. Muratorius e schedis Ptolomeis dat eandem inscr. *Vol. III. p. 1705. 6.* nulla Fabretti mentione habita.

2. Ci-

2. Cicero *l. Tusc. quæst.* ut puerorum interitum æquo animo ferendum putet, ait vitam longam non nisi longiorem fletum dicendam esse, & Callimachi auctoritate utitur, dicentis *saepius lacrimasse Priamum, quam Troilum*. Videlicet, ut Juvenalis inquit, *Sat. X. v. 243.*

*Haec data poena diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo maerore, & nigra veste senescant.*

Huc facit imprecatio sepulcralis QVISQVIS . HOC . SVSTULERIT .
AVT . IVSSERIT . VLTIMVS . SVORVM . MORIATVR insculpta pectori
icunculae muliebris, quam affert Sponius *Secl. l. Art. IV.*
Miscell. existimatque Termini effigiem. Falso . Sepulcrale
omnino monumentum esse Fabrettus evincit *l. p. 4. in scr. 19.*
auctoritate Oisekii *tab. 41.*

V I I I.

In oppido Arcignano agri Vicentini.

Muratorius ex Marzario pag. 1744. 6.

In sinistro latere .

HEVS TV QVI TRANSIS SECVRA MENTE VIATOR

SISTE GRADVM HOC TVMVLO VERBA NOTATA LEGE

ANTILLA HIC IACEO NONDVM TRIETERIDE PLENA

1. BIS MIHI CVM VITA CARIOR OMNIS ERAT

Deest integrum Distichon.

FOECVNDVM NOBIS ROMAE NATAM OBRVIT ALTAE

POST DVO ME NATOS ARCIANENSE SOLVM

SERGIA MI NOMEN EVERAT VOLVMNIVS INQVAM

CONIVX FATA CVIVS FAVSTA FVERE PARVM

In dextro .

LVLIVS INGENTI ROMANA STIRPE VOLVMNVS

QVO CERNE INGENTEM FATA TVLERE MEA

Ferretius in *Mus. Lapidar. p. 105.* habet tantum primum
tetrastichon, cujus in fronte inscripsit Antillae Puellulae. Sed
elogium hoc est puellae simul ac matris Sergiae, & patris L.
Volumnii, qui causa metri Volumnus dicitur.

I X.

Romae in domo Bartholomaei a Valle. *Fleetwod. p. 236.*

D . . . M

C. CLODIAE . FILIAE . DVLCISSIMAE

DECIPIMVR . VOTIS . ET . TEMPORIS . FALLIMVR . ET . MORIS

DERIDET . CVRAS . ANXIA . VOTA . NIHIL

Murat. p. 1193. 8. habet in fronte DIS MANIBVS in 2. lin.

PAVLINAE VALERIAE FILIOLAE in 3. DVLCISSIMAE PARENTES MORBIS-
SIMI, in fine VITA pro Vota. Vid. Gruter. pag. 712. 4.

X.

Romae. Grut. pag. 697. 7.

NINNIA

CRONIS

VIX. AN. III. M. X. DIES. XXV.

QVOD DECUIT NATAM PATRI PRAESTARE SEPVLTO

HOC CONTRA NATAE PRAESTITIT IPSE PATER

X I.

Romae. Grut. pag. 718. 1.

VERIVS HVNC TVMVLVM MATRI TV NATA DICASSES

QVEM MATER MISERAE NVNC TIBI NATA FACIT

BIS SENOS COMPLETAM ANNOS TE FILIA MATRI

ERIPVIT MISERAE MORTIS INIQVA DIES

OBTESTOR MANES MERITAE SANCTAEQVE PATRONAE

COMPRECOR VT LENI TERRA TEGAT TVMVLO

X I I.

Gruter. p. 1148. 17.

1.

HABE . SEPTIMA . SIT . TIBI

TERRA . LEVIS . QVISQUIS

HVIC . TVMVLO . POSVIT

ARDENTE . LVCERNAM

ILLIVS . CINERES . AVREAE

TERRA . TEGAT

γ. Syllabarum quantitas non observata, versusque inchoati, sed, quasi dolore ac luctu carmina abrumpente, minime ad finem perducti saepe occurrunt. ARDENTE pro *Ardentem* subintellige elisam in more saepe apud veteres usitato.

R r

XIII.

X I I I.

Sutrii . *Ex Donian. Inscr. Cl. X. p. 357.*

D . . . M

SALVSIAE L. P. MERVLAE ANN. XIV. D. V
 PROH . DOLOR . ET . LACRYMAE . MERVLA
 MATER . INFELICISSIMA . SIBI . IPSA . ET . SVIS
 V . . . F

X I V.

Saxoferrati . *Ibidem p. 372.*

HIC MAXIMA IACET NVNC . . .

. FVNERE ACERBO RAPTA PA
 TRI ET MATRI RAPTAQVE SORORI

DVO ET QVATERNOS VITAE COMPLEVERAT
 ANNOS HAEC IACET IN TENEBRAS ^{se}
 QVAE VIXIT ANNIS VI. MENSIBVS IIII

I. DIES VII. ORA SECVNDA HVNC TITV
 LVM POSVERVNT PARENTES CARISSIMI

I. Horarum enumeratio quandoque legitur in ultima etiam exactaque aetate, sed frequentius in infantia atque adolescentia, cujus non horae modo notatae sunt, sed interdum & semisses, & scrupuli. Vid. *Fabrett. Ant. Inscr. II. pag. 96.* ubi varias horarum divisiones ex Graecis, ac Latinis colligit, & servata inter mensuram ponderis, ac temporis analogia, horam dividit in scrupulos xxiv. At horae primae, vel secundae, ut in hoc titulo, singularis est annotatio.

X V.

Ex Museo Veronensi p. 61. 5.

ΣΗΜΑΜΕΝΕΝΣΤΗΑΗΓΑΥΠΤΗΘΕΣΑΝΗΝΙΚΕΠΩΜΕΝ
 ΑΕΛΙΟΥΓΑΥΚΕΡΗΝΑΕΙΠΟΝΕΠΕΣΧΑΤΙΗΝ
 ΡΗΝΕΙΗΣΔΕΜΕΔΕΚΤΟΜΥΧΟΣΚΑΙΑΛΑΜΠΕΤΟΝΟΥΔΑΣ
 ΑΙΔΕΩΜΑΡ ΤΠΟΣΚΟΤΙΗΝ
 ΠΑΤΡΟΣΜΕΝΔΗΜΟΣΘΕΝΕΟΣΕΤΕΩΝΔΤΟΚΕΙΚΟΣΙΜΟΥΣΑΝ
 ΙΣΤΕΔΕΜΕΤΡΙΤΑΙΗΝΗΜΑΤΟΣΟΛΑΥΜΕΝΗΝ
 ΩΜΗΤΡΟΣΤΤΓΕΡΗΣΚΑΙΑΔΕΛΦΕΟΥΤΕΙΝΕΚΕΜΕΙΟ
 ΝΟΥΣΟΣΑΚΩΛΥΤΩΙΜΟΡΣΙΜΟΛΕΙΛΕΤΥΧΗ

Ita

Ita distinguit, & latine vertit Cl. Marchio Maffejus.

Σῆμα μὲν ἐν σήλῃ γλυπτῇ θέσαν, ἢν κ' ἔπω μὲν

Ἀιλίῃ Γλυκερῖνᾳ, ἦπον Ἐπεσχατίν.

Ῥηνεῖς δέ με δέκτο μυχὸς, καὶ ἀλάμπων ἔδρας

Αἰδίῳ ὑποσκοτίν.

Πατέρες μὲν Δημοθίνους ἑπείον δύο κ' ἄκοσι μ' ἔσαν

Ἴσα δέ με ζῆταίν νήματ' ὀλλυμμένην.

Ὡ μήτερος συγερῆς καὶ ἀδελφεῦ ἦνικ ἐμῷ,

Νῦτος ἀκαλύτῳ μόρσιμον ἄλλο τύχη.

In cippo nomen sculpservnt : en Glycerena

Aelj dicta fui, dicta & Ereschatia :

Me Rhenea suo, vix cognita terra, recessu

Excepit, Ditis dum feror ad tenebras.

Viginti atque duos quum agerem annos, tertia patrem

Orbavit, Parca fila secante, dies.

O qui me amissa, mater, fraterque doletis,

Morbus me, & fatum, & fors domina abripuit.

X V I.

Extabat Romae prope S. Bibianam in Exquiliis. *ibidem*.

ΚΛΑΥΣΑΤΕΠΑΛΤΕΣΕΜΟΝ ΕΡΟ

ΡΟΝΟΠΡΙΟΝΤΕΣΤΑΝΤΕΣΕΜΗΣ

ΡΟΝΠΡΟΣΘΕΛΥΓΡΗΣΣΠΟΔΙΗΣ

ΚΛΑΥΣΑΤΕΤΗΝΔΥΤΣΤΗΝΟΝΕΦΗΜΕΓΑΠΕΝ

ΕΧΟΥΓΙΝΝΧΚΤΙΚΑΙΗΕΛΙΩΔΥΤΣΤΟΚΕΕΣΤΟΚΕ

ΗCΖΥΓΟΝΟΥΚΕΙΔΟΝΤΟΓΑΜΗΛΙΟΝΟΥΔΥΤΜΕ

ΝΑΙΟΝΗCΕ . . . ΟΙΝΟΧΑΡΗΣΠΡΟΣΘΕΜΕΝΩΝ

ΘΑΛΑΜΩΝ

Ita distinguit, emendatque Maffejus.

Κλαύσατε πάντες ἐμὸν συγερὸν μόρον οἱ παρόντες

Σάντες ἐμῆς μικρὸν πρὸς λυγρῆς ἀποδῆς.

Κλαύσατε τὴν δυσπῖνον ἐφ' ἣ μέγα πίνθος ἔχυσεν

Νυκτὶ καὶ ἡλίῳ δυσχαίης τοκίης.

Ἦς ζυγὸν ἐκ ἄδοντο γαμήλιον ἐδ' ὑμέναον

Ἦς ἴσαν Οἰνοχάρης προδίδουσαν θάλαμαν.

Idem latine reddit .

Interitum plorate meum , qui inceditis , omnes

Pauxillum stantes ante meos cineres .

Plorate heu miseram , miseri quam flere parentes

Macrore ingenti nocte dieque solent .

Cujus amici optatos haud videre hymenaeos ,

Nec sponte oblatos Oenocaræ thalamos .

In Inscriptionibus Ant. Etruriae parte I. pag. 463. numerus linearum est idem , sed varius ordo : verba etiam illic discreta sunt : Græca demum non fideliter exscripta , & ita latine reddita a Cl. Ant. M. Salvinio .

Flète viatores , nostrum deflebile fatum ,

Adstantes paulum funereo cineri .

Me miseram deflete : super quam plurima lugent

Nocte dieque simul maestus uterque parens .

Non videre jugale jugum , neque concinuit quis

Vir vinosus hymen ante manens thalamos .

X V I L

Ibidem pag. 258. 2.

HEC SVM BASSA SITA PIA FILIA

VIRGO PVDICA EXCEDENS

CUNCTAS INGENIO AEQVALES

CVM MIHI BIS QVINOS ANNOS MEA

BATA DEDISSENT VNDECVMVM ME

NON ELICVIT PERDVCCERE ANNUM.

CVMQVE PATER MATERQVE DEOS PRO ME

ADVLARENT AT SAEVOS PLVTO RAPVIT

ME AD INFERA TEMPLA

OPSIDE ME PARCAE FINEM FECISSE VIDENTVR

CVM ANTE AEIOS VERNAS TRES RAPVERE MIHI

SIQVIS FORTE MEA GAVDET DE MORTE INIQVA

HVIC SIT INIQVA CERES PERFICIATQVE FAME

GAECINIAR. S. F. BASSAE

Muratorius p. 1645. 6. ex Ficoronio legit in 1. lin. FI . . .

in 2. EXCEDEN. in 3. AEQUALIS , in 12. SI . QVIS , in postrema SEX . F.

I. VO-

2. Vota, quibus parentes praesertim matres Deos fatigabant, erant plurima. Gravidae adhuc in Lucinae delubrum quotidie conveniebant, ibique ex Platonis lege *lib. VI. de leg.* tertiam horae partem commorabantur. Pausanias in *Corinthiac.* addit, summa cum religione, tum hostijs, tum odoribus ac donis quam plurimis Lucinam quotidie fuisse cultam, quin tamen signum ulli, nisi his, quae rem divinam facerent, conspiciere fas esset. Partu jam vero instante, ter Deae numen invocatum dicit Horatius *III. Od. 22.*

Montium custos nemorumque virgo,

Quae laborantes utero puellas

Ter vocata audis.

Imo quandoque septies imploratam Lucinae opem testatur Nonnus in *Dionysiac. lib. I.*

Septies Ilithyan suo vocans partui.

Ilithyan, sive Lucinam, aut Dianam, quas idem numen fuisse diximus, Carolus Schlaegerus in *Diff. de Diana Solvizonia pag. 65. seqq.* non distinguit a monstro illo Judaeorum Lilith, de quo est mentio apud Isaiam. Porro illam quoque in montibus, ut Dianam, habitare fabulabantur, & adco infantibus noxiam fingeant, ut, vix mulier partum enixa erat, illico in conclavis parietibus hinc inde inscriberent, & hodieum etiam alicubi inscribant, *Adam, & Chava: apage te Lilith,* additis trium Angelorum, salutis praesidium, nominibus *Senoi, Sanfenoi, Sammangeloph.* Quod de Lilith Judaei, id de Ilithya sive Diana Pausanias in *Messenic.* Homerus *Iliad. XXI. v. 463.* Nonnus in *Dionysiac. lib. XXXV. v. 65.* Si porro infantem sospes puerpera edidisset, tum moris erat, zonas, sive cingula, neque haec tantum, sed vestimenta omnia Dianae, vel Junonis aris suspendere. Sic Callimachus *Hymn. in Jovem. v. 77.* & Jo. Meursius in *Syntagm. de puerperio. cap. 6.* Zonae, seu cesti elegantiae impense feminas studuisse, praeter sexcenta testimonia, vel inde ediscimus, quod Graecis *ἑζωνος γυνή*, seu pulcre zonata tantundem erat, ac *formosissima mulier.* Hinc proverbio locus de forma egregia apud Libanium

ni

in enarrationibus de pulcritudine, καὶ οὖν ἔχον τῆς Ἀφροδίτης, re-
 sum Veneris habet. Dictum id voluit, ut pateret, non quid
 exigui puerperas dedisse Dianae, quum ei cestos venustatis
 indices & delicias consecrabant. Filiae autem adolescere ut se-
 mel coeperant, tum pro iis Veneri cognomento Junoni, Jo-
 vi, Suadae, Gratiis, Dianae a matribus litatum legimus in
 Etymologico ad Vocab. Γαμήλια, apud Plutarchum *Quaest.*
Rom. Persium Sat. II. v. 70. & saepe alibi.

X V I I I.

In Oppido Fabrica. *Ex Joanne Matthaeo Toscano.*

QVOD DVLCIS NATI QVOD CARA PIGNORA PRAESTANT
 CONTINET HIC TVMVLVS MEMBRA QVI PARVA RETENTAT
 DOLOREM SINE FINE DEDIT FELICITAS ISTO
 CLAVDITVR INFELIX FALSO COGNOMINE DICTA
 NAM CVI PRIMA DIES IN LVCEM PROTVLIT ANNOS
 QVATVOR ET MALE CVM QVINTVM SVMERET ORTVM
 ABSTVLIT ATRA DIES ET FVNERE MERSIT ACERBO
 HAEC MATER ET GENITOR CONSCRIBVNT CARMINA BVSTO
 QVO LEGENTI SIMVL REDEAT SVB CORDE FIGVRA
 ET SICCATO SAEPE MADESCANT LVMINA FLETV
 SIC MEDICATVR AMOR NEC CVRANT CARMINA MANES

X I X.

Apud Humagum Istriae. *Ex Gudio p. 249.*

BELIX. HAEC. VISA. EST. NASCENDI. LEGE. PVELLA
 QVOI. NON. EST. MISEROS. TVM. SORTITA¹. LARES
 SED. LEGEM. FATIS. PARCAE. DIXERE. CRVENTAM

1. PRIMVS. NATALIS. CONDAT. VT. OSSA. SVA

2. COGNOMEN. PATER. HVIC. FVERAT. NATALE. DATVRVS
 SVSTVLIT^b. ATRA. DIES. VNA. CVM. CORPORE. NOMEN

a Murat. p. 1234. I. TVM. TITA. b *Ibid.* ABSTVLIT.

1. *Primus natalis* dicitur, ut ipse nativitatis dies intelli-
 gatur, distinguaturque a ceteris natalitiis diebus, qui quotan-
 nis celebrabantur pulce, fritillo, mero, libis, floribus, sine
 animali hostia, quia id temporis sanguinem effudisse mali por-
 tenti erat.

2. Ma-

2. Maribus nono, feminis octavo die, nonnunquam septimo nomen infantibus Romae imponebatur. Quam hujus instituti causam Plutarchus affert in *quaest. Rom.*, Boxhornius tanquam ineptam rejicit. De diebus Lustricis ac Nominalibus, eorumque ritibus multa Casaubonus ad *Perfi Sat. II.*, ubi inter cetera illud auctoritate S. Joannis Chrysostomi notat, nonnullos, qui se Christianos dicebant, infanti nomen imposturos, plura lumina accendere consuevisse, usque nomen imponere cuique suum, & ejus, quod aliis extinctis supervixisset, nomen puero indidisse. Quid? Quod apud Troglodytas patrii moris fuit, ut arietis, aut ovis, vel cujuscunque pecoris, non hominum nomina infantibus apponerent, quod bruta, quorum ope vivebant, suos genitores existimarent. Non minus abnormiter in hac re Atlantes Africae populi, a quibus infantes nullo nomine appellabantur, sed brutorum instar anonymi erant. *Alex. Neap. Gen. Dier. II. 24.*

X X.

Extat in museo Capitolino. *Ex Museo Veron. p. 309. 6.*

VIXIT . AN. X. . . .

I V C V N D A . S V E I S

G R A T I S S I M A . A M I C I S

O M N I B V S . O F F I C I O S A

F V I T

X X I.

In Museo Schoepstiano.

Ex Epist. Epigr. Hagenbuchii p. 257.

ΣΩΦΡΟΝΑΚΡΗΣΚΕΝΤΕΙΝΑΝΕΧΩΝΤΑΦΟΣΕΝΘΑΔΕΚΕΤΩ
ΤΗΝΠΑΣΗΣΑΡΕΤΗΣΚΤΔΟΣΕΝΕΝΚΑΜΕΝΗΝ
ΗΤΙΣΕΝΙΖΩΟΙΣΙΝΟΚΩΣΑΝΕΤΒΑΛΕΝΕΩΣ
ΝΥΝΑΤΝΕΙΔΥΠΟΓΗΝΕΣΠΕΡΟΣΕΝΦΘΙΜΕΝΟΙΣ

Ita distinguit Hagenbuchius.

Σωφρονα Κρησενταῖαν ἔχων πάρος ἐνθάδε κῆδος,
Τὴν πάρος ἀρετῆς κῦδος ἐτεγκαμένην.
Ἥτις ἐν ζῳοῖσιν ὅπως ἀντέλλειν ἴσως,
Νῦν δαῖμα δ' ὑπὸ γῆν ἴσως ἐν φθιμένῳ.

Idem

Idem latine vertit .

Hic Crescentinam tumulus recondo modestam ;

Omnis virtutis quae tulit omne decus .

Non magis in vivis illuxit Lucifer , ac nunc

Occidit infernis Hesperus ipsa locis .

Ad hoc marmor eleganter incisum & optime conservatum , Romae an. 1727. repertum , deestumque trans Alpes Argentoratum , has notas addit eruditissimus Jo. Gasp. Hagenbuchius , posterius nimirum epitaphii hujus distichon expressum esse ex Graeco Platonis in Asterem , quod alteri adjectum est in *Antholog. III. 6. epigr. 2.* at sejunctum in *Laertio lib. III. Segm. 29.*

Ἀστὴρ ὅτιν μὲν ἱλαμπὴς ἐν ζώουσιν ἴατος ,

Νῦν δὲ θάτων λάμπας ἑσπερος ἐν φθιμένοις .

ubi Menagius Apuleji versionem affert :

Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster ,

Hesperus a fato Manibus ecce nites .

Ausonius sic reddit *epigr. 144.*

Stella prius superis fulgebas Lucifer : & nunc

Extinctus cassis lumine Vesper eris ,

sed nulla Platonis mentione habita , ideo notatus a Salmasio (ad Spartiani Hadrianum 20.) , qui contendit , omnia Ausonii epigrammata vel ex Graecis de verbo ad verbum expressa , vel de latinis veteribus adumbrata esse ; quem Salmasii locum Almeloveenius in syllabo plagiariorum miratur fugisse Tollium , quum Ausonium illustraret . Haecenus in resp. ad Epist. Bouhierii Hagenbuchius , ubi , quam nos alibi indicavimus , opinionem non improbat Reinesii , aliorumque existimantium , quosdam veterum poetarum versus saepe in lapidibus legi .

X X I I.

Romae . *Murator. p. 1235. ex Ligorio .*

RAPTA . SINV . MATRIS . IACET . HIC . MISERABILIS . INFANS
ANTE . NOVEM . PLENOS . LVNAE . QVAM . VIVERET . ORBES
HANC . PATER . ET . MATER . MAESTI . FLEVERE . IACENTEM
PARVAQVE . MARMOREO . CLAVSERVNT . OSSA . SEPVLCHRO

X X I I I.

XXVII.

Grut. p. 703. & Gorius Part. II. Ant. Etr. p. 119.

ΟΤΚ . ΕΘΑΝΕC . ΠΡΩΤΗ . ΜΕΤΕΒΗC
 ΔΕC . ΑΜΙΝΟΝΑ . ΧΩΡΟΝ
 ΚΑΙ . ΝΑΙΕΙC . ΜΑΚΑΡΩΝ . ΝΗCΟΥC
 ΘΑΛΙΗ . ΕΝΙ . ΠΟΛΛΗ
 ΕΝΘΑ . ΚΑΤΗΑΤCΙΩΝ . ΠΕΔΙΩΝ
 CΚΙΡΤΩCΑ . ΤΕΓΗΘΑC
 ΑΝΘΕCΙΝ . ΕΝ . ΜΑΛΑΚΟΙCΙ . ΚΑΚΩΝ
 ΕΚΤΟCΘΕΝ . ΑΠΑΝΘΩΝ
 ΟΥ . ΧΕΙΜΩΝ ΑΥΚΕΙC . ΟΥ . ΚΑΤΜΑ
 ΟΥ . ΝΟCΟC . ΕΝΟΧΔΕΙ
 ΟΥ . ΠΙΝΗC . ΟΥ . ΔΙΨΟC . ΕΧΕΙC
 ΑΛΛΟΤΔΕ . ΠΟΘΕΙΝΟC
 ΑΝΘΡΩΠΩΝ . ΕΤΙ . CΟΙ , ΒΙΟΤΟC
 ΖΟΕΙC . ΓΑΡ . ΑΜΕΜΠΤΩC
 ΑΥΓΑΙC . ΕΝ . ΚΑΘΑΡΑΙC . ΕΝ . ΟΑΤΜ
 ΠΟΥ . ΠΛΗCΙΟΝ . ΟΝΤΟC
 Π. ΑΙΛ. ΑΒΑCΚΑΝΤΟC . ΑΙΛΙΑ
 ΠΡΩΤΗ . ΘΥΓΑΤΡΙ . ΕΖΗCΕΝ . ΕΤΗ
 Ζ . ΜΗΝΑC . ΙΑ . ΗΜΕΡΑC . ΚΖ

Οὐκ ἔθανε Πρώτη· μετέβη δὲ ἀμίνωνα χώρῳ,
 καὶ ναίει μακάρων νῆσους θαλίῃ ἐπὶ πολλῇ.
 Ἐνθα κατ' ἡλασίων πεδίων σκιρτάσασα γῆδας
 ἄνθισεν ἐν μαλακοῖσι· κακῶν ἐκτοδὲν ἀπάνθισεν.
 Οὐ χαμῶν αὖκεις ἔκασμα, ἔ νόσος ἐνόχδεν,
 οὐ πίνης, ἔ δίψος ἔχεις· ἀλλ' ἐδὲ ποθαινὸς
 ἄνθερόπων ἐπ' σὺν βιοτὸς δόεις ἄμემπτως,
 αὐγαῖς ἐν καθάραις ἐν ὀλύμπῳ πλήσιον ὄντος.

Π. ΑΙΛ. Ἀβασκάντης Αἴλια Πρώτη θυγάτρι.

Ἐζήσεν ἐτηζ' ἡμένας ἰδ'. ἡμέρας κζ'.

Sic latine vertit Cl. Salvinus *ibid.* p. 120.

*Mortua non es, Prima: at loca in meliora migrasti,
 Teque beatorum dapibus tenet insula festis.
 Elysia exultans passim per plana vagaris*

*Mollibus in pratis, cura & procul exulat omnis.
 Non te laedit hyems, aestus, non denique morbus,
 Non sitis, atque fames cepit, vitaeque prioris
 Te desiderium tenet; inculpabile namque
 Aevum agitas felix, nitidaque in sede refulges,
 Proxima qua sedes clarum contingit olympum.*

P. Aelius Abascantus Aliae Protæ Filiae

Vixit Annos VII. Menses XI. Dies XXVII.

Dat. Muratorius, sed mancā hanc inscr. effossā Romae an. 1590. nunc Tornaci in Biblioth. publ. Cathedralis Tornacensis. *Habes hic*, ait Muratorius, *elegantem Paradisi descriptionem*. Hunc beatitudinis locum Ethnici quoque agnoverunt, sed alii aliter. Nam 5. versus nullum admittit in Elysiis aestum: at in Museo Veronensi cap. II. Tab. I. num. V. sarcophagus est Ulpiae Marcellinae, cui ancillula cum flabello adstat, quasi eodem, quo in vivis, apud dominam ministerio fungens. De flabellis pennatis, papyraceis, sericis, gramineis, eorumque antiquitate nuper multa ex scriptoribus, gemmis, vasculis, anaglyptis collegit doctissimus P. Paulus M. Paciaudius in commentario singulari *de Umbellae Gestatione cap. VII.*

X X I X.

Florentiae apud Principem Corsinium.

Ex Gorio. *Murator. Vol. II. pag. 1205. 10.*

ΟΝ ΟΤΕ ΜΟΤΝΟΝ ΤΓΕΙΝΟΝ
 ΑΔΕΛΦΕΟΝ ΟΙ ΜΕ ΤΕΚΟΝΤΕΣ

ΠΕΝΘΕΟΝ ΗΝΙΚ ΕΓΩ

ΠΕΝΤΑΕΤΗΖΟΜΕΝΗ

ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΕΝ ΓΟΝΕCΣΙΝ

ΕΘΗΛΕΟΝ Η ΑΓΑΠΗΤΗ

ΗΛΥΘΑ ΤΗΝ ΦΡΙΚΤΗΝ

ΕΙC ΑΙΔΑΟ ΠΟΛΙΝ

ΟΙ ΕΜΕ ΓΗΝΑΓΙ . . . Η ΜΗΤΕΡ

ΒΕΝΟΥC Ο ΑΡΙΤΩΝΟC

ΠΟΛΛΑΚΙ ΒΩΜΕΝΟΥ

ΧΑΙΡΕ ΠΡΟΚΛΑ ΘΥΓΑΤΕΡ

Ὅν ὅτε μένον Ἰγάνειον ἀδελφεόν οἱ μὲ τίποιτες.

Πένθειον ἡνίκ' ἐγὼ πενταετηχόρῳ.

Παρθένος ἐς γόνεσσιν ἐθελέον ἢ ἀγαπήτη,

Ἥλυθα τέλ' ἐφρίκτω ἕς αἰδαο πόλιν.

Οἱ ἐμὲ γήναν . . . ἢ μήτηρ βένυς ὁ . . . Ἀριωνος

Πολλάκι βοῶνός χαίρει Προκλα θυγάτηρ.

Ita latine reddit Cl. Salvinius.

Tempus erat, quando fratrem luxere parentes

Hyginum solum, nunc ego virgo duos,

Ac tres nata annos florebam patribus alma,

Et veni horribilem Ditis ad usque domum.

Et quae me genuit mater genere . . . Arionis

Clamantis saepe; o filia Procla vale.

X X X.

In platea Montisbelli Agri Ariminensis. *Murator. p. 1736. I.*

T. TRUPPICVS T. F. PAPIRIA T. F. TERTIA

Duae natorum effigies.

CERNIS VT ORBA MEIS HOSPES MONVMENTA LOCAVI

ET TRISTIS SENIOR NATOS MISERANDA REQUIRO

EXEMPLIS REFERENDA MEA EST DESERTA SENECTVS

VT STERILES VERE POSSINT GAVDERE MARITAE

Matris icon.

T. TRUPPICVS T. F. F.

Habet hanc inscr., sed corruptam Fabrettus p. 652.

X X X I.

In via latina effossum Ann. 1739. *Murator. p. 1768. II.*

INVIDA . SORS . FATI . RAPVISTI . VTILEM

SANCTAM . PVELLAM . BIS . QVINOS . ANNOS

NEC . PATRIS . AC . MATRIS . ES . MISERATA . PRECES

ACCEPTA . ET . CARA . SVEIS . MORTVA . HIC . SITA . SVM

CINIS . SVM . CINIS . TERRA . EST . TERRA . DEA . EST

ERGO . EGO . MORTVVA ^{sc} . NON . SVM

Puellae nomen cum Cl. Muratorio suspicor fuisse *Utilis*.

En tibi sorites, qua puella se quasi Deam jactitat, minimeque mortuam: sum ego *cinis*, ait, cinis terra est, & rursus terra

S s 2

est

est *Dea*, ergo &c. Captiosam hanc argumentationis speciem Cicero *II. de Divin.* 4. appellat *acervalem*, Persius *Sat. ult.* in fine *acervum* nuncupat Stoicorum proprium: Salvinus in *vers. Italic. pag. 61.* interpretatur *Mucchio*.

X X X I I.

In Parthenone S. Ambrosii. *Fabrett. V. p. 418. n. 372.*

D M
GVRTIA . HIC . SITA . EST . FAPIAE . NATA . FABIÆQUE
CEREALIS . EGREGIAE . GENTIS
NOMEN . CVRTIORVM . FABIORVM . COMPOSITVM
IVMVLO . SEMPER . SVB . TARTARA . VIEVNT

In I. v. suspicor FABIQVE vel FABIO .

X X X I I I.

E schedis Peniae . *Fabr. X. p. 699. n. 208.*

SALASIAE . L. F. MERVLAE
ANN. XIII. D. V. PROH . DOLOR
ET . LACHRYMAE . MERVLA
MATER . INFELICISSIMA
SIBI . ET . SVIS . O . V . F
NASCENTES . MORIMVR . FINISQVE AB ORIGINE PENDET

X X X I V.

Romae in S. Pudentianae . *Ald. Manut. Orthogr. p. 464.*

I. MATERIA TALETE VIX. AN. XXVII.

IV PATER ET MATER LACRYMIS RETINETE DOLOREM

2. NAM FATO RAPTAM NON POTES ERIPERE

T. Murat. p. 1129. 3. legit ALTERA talete , & LACRYMIS .

2. Ita Virg. *Desine Fata Deum flecti sperare precando* .

X X X V.

E sched. Vaticanis Lillii . *Fabrett. II. p. 64. n. 2.*

D M S
SVM . CASTAE . CINERVVM . LAPIS . PVELLAE
CVSTOS . ME . RELEGENS . PIVS . VIATOR
HVIVS . COGNITA . SI . TIBI . FVISSET
VERTVS . LACHRYMVLEIS . TVIS . RIGARES
EVGDIAE . CYBARAE . ANN. VI

XXXVI.

AELIAE . P. F. SABINAE . DULCISSIM

AELIVS . TROPHIMVS . ET . LONGINIA

SABINA . PARENTES . FECERVNT

QUISQVIS . ADES . CELERY . GRESSV PRECOR

1. ITO . VIATOR . ITO . PROCVL . ET . LINQVE . NEFAS

TIBI . DICO . VIATOR . FARCH . OCYLLIS . NEC NOSTRA

VELIS . COGNOSCERE . FATA . SANGVINEA

PALLA . QVAE . TEXTIT . PRODIGA CLOTHO . ET

PAVIT . RVPISSA . SVAS . QVOQVE . FILA . SORORES

2 Fabrett. VELLIS.

In sinistro latere .

LVCTIFICA . PROPERANTE . MANV . IAM

SISTE . VIATOR . NE . TIBI . SIM . PENITVS . QVAE

RENTI . CAUSA . DOLORIS . SEDE . SVB . HAC

PARVA . TITVLO . PARVOQVE . TENETVR

PARVA . anima . DOLOR . IMMENSVS . CRV

DEAEQVE . FVNVS (*patera hic erat*) ORBATVSQVE

PARENS . GEMINVS . SPES . DVRA . TRIENNI

DIRAQVE . SORS . LETI . PLACET . HOC . FORTV

NA . SEPVLCHRV

Quicquid ad laevam legitur in Fabretto deesse vides c. III.

p^{ag}. 238. num. 635.

I. NEFAS non ad *crimen* cum Reinesio *inscr* 632. sed ad infelicitatem referri oportet . Apud Lucil. *Sat. III. nefas pro infelix* dicitur . Ita ubi Drusus obiit, castra, dicta sunt *scelestata* Svet. *Claud. I.* & Drusi exequiae *facinus* dicuntur in *Consol. ad Liviam*.

Funera ducuntur Romana per oppida Drusi,

Heu facinus ! per quae victor iturus erat .

Hoc sensu consanguinei mortuorum, in primis matres se in lapidibus INFELICISSIMAS vocant, nec infelices modo, sed CRVDELES, IMPIAS, SCELERATAS. *Fabrett. III. p. 236. & seqq.* Neque

que ab hac doloris intolerantia vacui prorsus fuerunt primi
Christifideles: exempli causa vid. *inscr. 3. Class. X.*

X X X V I I.

Romae . Grut. pag. 895. 10.

VMMIDIAE . MANES . TVMVLVS . TEGIT
ISTE . SIMVLQVE . PRIMIGENI . VERNAE
QVOS . TVLIT . VNA . DIES . NAM . CAPITOLINAE
COMPRESSI . EXAMINE . TVRBAE
CVPAEMVM . FATI . COMPETIERE
DIE M.

VMMIDIAE . C. F. ET . P. VMMIDIO . PRIMIGENIO
VIX. AN. XIII. P. VMMIDIVS . ANOPTES . FECIT

X X X V I I I.

Romae sub Capitolio . Grut. p. 665. 8.

D Θ K M

EIKOCINEΞ . ΑΤΚΑΒΑCINETΩ

ZHCACA . CΑΒΕΙΝΑ

KAI . ΜΗCIN . ΤΕΤΡΑCIN . ΕΙΤΕΝ

ΔΕΚΑΤΟΝ . ΠΑΛΙΝ . ΗΜΑΡ

ΤΗΔΕ . CΟΡΩ . ΚΕΙΜΑΙ . ΘΤΓΑΤΡΟC . ΜΕΤΑ

ΗΜΕ . ΔΙΩΞΕΝ

ΔΙΞΑΜΕΝΗ . CΤΟΡΓΗΝ . ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΑ

ΔΟΓΜΑCΙ . ΜΟΙΡΩΝ

ΗΙC . ΙΑCΕΤ . ΕΧΑΝΙΜΙC . ΤΥΜΥΛΙC . ΑΕΛΙΑ

SABINA

CVM . SVA . NATA . SIMVL . FETV . QVEM

PROCREAT . IPSA

O . FORTVNA . FIDEM . QVANTAM

MYTASTI . MALIGNAE

QVEM . GENVIT . GENETRIX . SECVM

TENET . IN LARE . DITIS

Εικόσιν ὅξ λυκάβασιν ἐγὼ ζητάσα Σαβῖνα,

Καὶ μήσιν τέττασιν, ἔπιν δέκατον πάλιν ἡμέρ,

Τῆδε σόρα κῆμαι· θυγατὲρ μὲν ἡ μεδιώξιν

Διξαμένη σὺν γὰρ φιλομήτρεα δόγμασι μῶϊον.

Sic

Sic ego vertebam .

*Vixi ego viginti quae sex annisque Sabina ,
Mensibus & quatuor, rursus bis quinque diebus ,
Cum nata hic jaceo , nostri quae gloria , amore
In matrem ingenua fuerat , dum fata sinebant .*

X X X I X.

Romae apud Maffejos . Grut. pag. 915. 5.

DIS . MANIBVS

IVLIAE . HELPIDIS

OSSA . PILA . CINERESQVE

SAGRI . HIC . ECCE . QUIESCUNT

X L.

Romae . Grut. pag. 909. 14.

D. M

HOC . ANNVLINAE . MEI

MEMORANTVR . CARMINIBVS

MANES . PARVOLA . QVAE . VIX

DENOS MENSES . SED . MEA

DIVINA . NON . EST . ITURA . SVB

VMBRAE . COELESTIIS

I. ANIMA . MVNDVS . ME . SVMPSIT

ET . ASTRA . CORPVS . HABET

TELLVS . ET . SAXVM . NOMINE

INANE

1. Haec plane cum iis congruunt, quae saepe alias animadvertimus, & quae Socrates apud Platonem in *Axiucho*, seu lib. XXXVI. Transis itaque non in mortem, *Axiоче*, sed in immortalitatem; non in amissionem bonorum, sed in synceriores eorum perceptionem, neque ad voluptates mortali confusas corpori, sed ab omnibus prorsus molestiis purgatas. Illuc enim ex hoc solutus carcere proficiſceris, ubi requieta laetaque omnia, & nulla fatiſcentia ſeneſta, tranquillamque illic perages vitam ab omnibus liberam incommodis, ſerena placidam quiete, rerum contemplans naturam, atque philoſophiae non ad turbam, neque in ſpeciem, ſed ad puram germanamque deditus veritatem.

XLI.

X L I.

Genevac. Grut. pag. 713. 4.

D M S

VETVRIAE . C. F. BELLAE

REV . POSITAE . GNATAE . TRISTES . POSVERE . PARENTES

C. VETVRIVS . Q. F. C. N. OYFentina

SVLIANA . D. F. SCAPTIA tribu

LIBB. MER

K L I I.

Romae in S. Erasmo . Grut. p. 654. 5.

D M

IMMATVRA . QVIES . QVOS . ABSTVLIT . HIC . sITI . SVNT . TRES

MATER . CVM . PARVIs . PIGNORIBVS . GEMINIS

POLLIA . SATVRNINA . PARENS . TRIGINTA . PER . ANNOS

I. VIXIT . ET . ENITVIT , DOCTA . SONARE . MELE

OCTO . PVER . TITIVS . PROLES . CITO . RAPTA . PHILIPPVS ²

ET . FRATRI . TENERO . KARIOR . VNA . SOROR

AELIA . SATVRNINA . OBIT . VNO . INSVPER . ANNO

2. NEC . SALTVS . VITAM . PROTVLIT . AVT . CHORSAE

a In quinto versu alibi legitur PHILVMNVS pro *Philippus* .1. *Mele* a melos in plurali usurpatum est a Lucretio II.*Ac musea mele , per chordas organici quae**Mobilibus digitis expergescunt figurant .**Ac iterum eodem libro v. 504.**Et cygnea mele , Phoebeaque daedala chordis**Carmina consimili ratione oppressa silerent .*2. Aequae matrem ac filiam fecisse histrionicam dixeris ,
sed nobilitas nominis dubitandi ansam praebet ex earum numero extitisse , quibus succensebat Horatius III. Od. 6.*Faecunda culpae secula nuptias**Primum inquinavere , & genus , & domos .**Hoc fonte derivata clades**In patriam populumque fluxit .**Motus doceri gaudet Ionicos**Matura virgo , & fingitur artibus jam nunc .*

SY-

SYNOPSIS.

Toica sepulcri contemptio improbata : laudata Romanorum in servos pietas . Libertorum superba monumenta . Aconiae gentis origo , apes , sepulcrum . Praetorianarum cohortium varius numerus ; ubi castrum , & sepulcrum ? Libertorum cippi singulares in vinea Quintia . Redemptores ab Aerario : Viatores ad Aerarium . Sepulcri vendendi , vel alienandi ratio singularis . II. Libertorum societas in parando conditorio . Columbaria & ollae sorte distributae . Explicatae formulae sine sorte , & extra sortem . Orcus Peregrinus . III. Liberti , servique a dominis in sepulcri communionem admissi . Damnata quorundam crudelitas in servitutem . Ex columbariis turba servorum incredibilis comprobata . Ollae singulares , & perpetuae . Reinesius , ac Fletwodus emendati . Unde titulorum barbaries ? Soloecismorum diversae species in Urbe perfamiliares aevo etiam Ciceronis aureo . V. Claudii , Antonini , Hadriani , & generatim nimia imperatorum in liberos indulgentia arguitur . Ficorinius de Urbis pomeriis emendatur . VI. Liberti , ut novi cives , nomen a patrono desumebant . Raro ab hac lege descitum . Adoptati quomodo darent libertis nomen ? Alia , ac virorum , erat feminarum ratio . Vestalium liberti nomen a Vestali maxima mutuabantur . Libertorum , Libertarumque designandi ratio semper est L vel LIB , nunquam LI. Patronorum praenomina , vel cognomina sequi solet L , vel LIB : raro secus . Ubi patroni praenomen , ac nomen adest , interdum nihil addi solet , praeter liberti cognomen . VII. Cum

T t

geni-

genitivis patronorum si defint sigla L vel LIB. semper intelligendus servus. Fabretti, & Muratorii error. Cur in lapidibus illa formula sive servo, sive liberto meo? Negatur servis fuisse libertos. Nomina inflexa in ANVS non semper in libertis prioris patroni memoriam denotant. VIII. Servorum diversa nomina pro varietate locorum. De Puticulis, & Culignis. Sponii notatus lapsus de ustrino publico. IX. Vernarum conditio. Ursati, & Reinesii erratum. Vernis data ministeria selecta. Variæ Dispensatorum species numerantur. De paedagogis, & cura veterum in liberis educandis. De servis ordinariis, & vicariis. X. Servorum, libertorumque officia cognominibus non semper postponi solita. Artium, officiorumque genera in potentiorum domibus innumera. Inter familiae titulos lectissimi erant gradus Immunis, Decurionis, Honorati, & Magistratus, seu Magisterii.

DISSERTATIO IX.

*De Libertorum Servorumque
Sepultura.*

EQVITI ORNATISSIMO

HIERONYMO STACCOLO.

I de benevolentia, quam quisque habeat erga nos, prudenter Cicero primum illud esse in officio docet, ut ei plurimum debeamus, a quo plurimum diligamur, jure me tibi in primis, Eques optime ac ornatissime, tam plane gratum, quam qui maxime, tum videri, tum esse oportet. Ac tanto magis, quanto est suavior ille fons, unde in me tua profecta sunt non dico officia, sed merita. Vita sunt cariores optimi cuique liberi, quales tui, quorum in caritate sunt omnes tibi repositae voluptates. Causa quae sit, jam vides, cur me tibi devinctior vix alter debeat, aut esse possit. Ea quippe, quam praeceptor ille honestatis gravissimus dicebat Plato, primam haberi & maximam oportere, vehementissime te cura urgente, ut filii nimirum tui liberaliter instituerentur, non prae ceteris modo, quae ubique lucent, Collegium Nazarenum delegisti, verum etiam, quod ad me spectat, hujus tuae voluntatis ea conditio fuit, ut fidei, diligentiae, curae praecipue meae committerentur.

T t 2

Mihi

Mihi scilicet illa bona, quae, aut nihil in rebus dulce, nihil suave est, aut sola omnium jucundissima sunt, tecum esse communia voluisti. De litteris, de moribus, de studiis loquor, quibus si excellant liberi, dici vix potest, ne fingi quidem, quanta hinc parentibus delectatio. Quos enim fructus adulta jam aetate non ferat animus, cui nihil a primis annis jucundius fuerit, quam vera virtus? Ac tibi ex his fructibus jam esse gaudeo in manu alios, alios in spe haud dubia. Crescentinus, qui studiorum cursum multa cum laude emensus jam ad te rediit, quam sedulo majora inquirat, quam avide meliora urgeat, ab obedientia vero, quae in istius fervore aetatis si salva sit, salva sunt omnia, quam diligenter studeat nusquam deflectere, tu testis es, non suasor. Quid Eques Hierosolymitanus F. Franciscus, ille amor ac deliciae tuae? Ceteris ut de laudibus conticescam, ea plane modestia est, quam anxie requirit apud Platonem Socrates, commendatque summopere in quodam Attico juvene, quem ait ad honestatis, ad virtutis, ad litterarum studia non aliter venire solitum, atque oleum soleat sine strepitu defluere tranquille ac placide. Talis est, mihi crede, omnino hic tuus. Quum igitur, ut dicebam, id mecum boni communicaveris, quo nihil homini melius, nihil homine dignius, neminem fore puto, qui observantiam improbet hanc in te meam. An, quod solvendo non sim, officii negligens esse debeam? Quanquam equidem non istuc appuli, tibi ut gratus essem, sed mihi ut te beneficium invenirem. Huic Dissertationi si per te liceat nomine insignitam prodire tuo, erit id novi in me promeriti & beneficii loco. Tuam quippe sive patriam, sive gentem, sive, quod caput est,

te

te ipsum spectem, perhonorifice mecum egeris, nisi istam tui nominis inscriptionem latere jubeas. Ipsum Urbini nomen quantum amplitudinis habet, quantum auctoritatis? Quae civitas tametsi tum dominatu olim celebris, tum vetustate cum antiquissimis Romanorum municipiis comparanda, civium autem nobilitate, prudentia, moribus, humanitate summis quibusque urbibus sit plane par, multis longe superior, si Pontifex vere O. M., si Cardinales, si Praesules istic ad gloriam geniti educatique considerentur: solo tamen splendore pulcherrimarum artium & ingeniorum divina vi in tanta nominis celebritate ubique fulget, ut nullae unquam litterae vel tam ingratae, vel tam immemores futurae sint, quae non illius laudes immortalitatis memoria prosequantur. Quid vero dicam de gente tua? cujus in sinu, ut perantiqua & maxime generosa nobilitatis decora missa faciam, semper litterae sedem stabilem nactae sunt. Quoniam porro me longius pervagari nec tempus, nec locus sinit, duo tantum lumina admirabor, Seraphinum scilicet, ac pignus ejus dignissimum Augustinum suorum Principum apud Sedem Apostolicam Oratores. Hic vero & soluta oratione, & poeseos laudibus quantum valuerit, non me profecto dicere oportet, quum ab Innocentio VIII. P. M. epistolarum suarum scriptor ^a delectus fuerit, & inter poetas sui temporis praestantissimos ^b commendetur. Seraphinus autem qui vir, Deus immortalis! cujus doctrinam omnes il-

lorum

^a Ciampinius pag. XVI. Philipp. Bonamicus de Cl Pontific. epist. Scrip-
torib. pag. 103. & 211.
^b Federic. Ubaldinus in vit. Angeli

Colotii pag. 56. Campanus epist. lib.
VI. pag. 49. 56. & IX. pag. 79 Ja-
cobus Cardin. Ticinensis epist. 212.
Marius Crescimben. Vol. I. pag. 31.

lorum temporum ^a historici perhonorifice praedicant; Albertus autem ^b tam singulariter, ut nihil supra. Ubi de Urbino loquitur, in clarissimorum hominum tanta copia, quantam istic semper floruisse constat, ab se satis existimat nobilissimae civitatis gloriam in suo lumine collocatam, si duos tantum cives commemoret, Seraphinum nempe, cujus inter Advocatos Consistoriales nunquam deficiet laus, & Sancium Raphaellem ubique gentium immortalem. Nec imagines iis similes non plures enitent domi tuae. An ideo minus tu laude dignus, quia fortes creantur fortibus? Imo hac de causa optimo cuique te simillimum judico. Editus illo sanguine, cujus egregia vis ad magna, ad ampla quaelibet omnes inde genitos rapit, nihil antiquius habuisti, quam ut accepta a majoribus gloriosa decora, possessionemque honoris tot seculis incorruptam non conservares modo, verum etiam augeres, & nobilitatis ornantia ceteros praeclara insignia tuis ipse virtutibus exornares, quod & excellenter antea praestitisti, & ita quotidie praestas, ut nemo magis. Nam si de virtutibus his lenioribus sermo sit, comitate, modestia, temperantia, facilitate, eas in te non dicam neminem desiderare, sed non admodum laudare, colere, admirari: si dotes animi spectem, in quibus id situm est, quicquid philosophi honestum, quicquid decorum nuncupant, earum in te non simulacrum aliquod, sed ipsa res, eademque perfecta cernitur, summis, infimis, mediocribus perjucunda. Quis autem doctrinae amor? quis litterarum? is nimirum, qui patriam, qui majores, qui inge-

^a Cartarius in *Syllabo Advocat. Consistor.* pag. 44. Fl. Blondus in *Italia Illustrat.* in *Piceno* pag. 336. F. Ca-

simirus a *Roma* pag. 78. XI. XII. In *Descript. Italiae* pag. 263.

ingenium decet tuum. Est ergo ejusmodi ista nominis inscriptio tui, quae dignitatem afferat scriptis meis, non tuis in me meritis gratiam referat; sed quoniam, ut ante dixi, propositum hoc mihi fuit, ut abs te acciperem novum munus, non ut veteribus gratus essem, ideo id spectes pervelim, non quod genus offeram observantiae, sed quo animo. Animus quippe is est, unde rebus accedit pretium, unde levia etiam munuscula illustrantur.

I. Valeat rigida illa vox auditu dictuque aspera Stoicorum parum interesse dicentium, super terram, an infra quis putrescat; urnam qui non habeat, eum caelo contegi; sentienti onus esse terram, non sentienti supervacaneam^a; undique ad inferos tantundem esse viae, ac denique ipsum tempus pulcherrimam cineri sepulturam daturum pretiosissimis rebus, nempe sole^b & imbribus, absumto corpore. Haec admittat, haec probet, qui omnem in suos amorem ac ipsam exuit humanitatem. Jus sepulcri sanctissimum semper duxit optima quaeque respublica, Romana in primis, ubi superbi cognomen Tarquinio fuit, quod^c socerum gener sepultura prohibuisset, Romulum *periisse* dictitans *insepultum*. At Romae cinerum suprema quies non affinitati modo, sed & servitio cuique infimo data est. Etenim vel abjectissimae conditionis servulos, ne, quod nefas erat, inhumatos videret^d sol, sepelire dominus tenebatur. Egregie quidem. Nihil enim magis e natura est, quam tolli fortunae discrimen in morte. Hinc sepulcri locus jure sacer habebatur^e & religio-

^a Cic. Tusc. I. Seneca de Tranquill. XIV. & Ep. 92. ^d L. si filius fam. 31 § qui serv. D. de relig. & sumt. fun.
^b Laert. in vita Diog. & Anaxag. ^e Val. Max. V. 1.
^c Liv. L. 19.

giosus, sive ad ingenuum pertineret, sive ad servile genus. De hoc nunc agendum, sed ita, ut de libertis primum, deinde de servis. Illi quidem aut impendio ipsi suo, aut multi societate inita sibi suisque sepulturae locum parabant, aut a dominis in sepulcri communionem admittebantur. Quum liberos dico suis sibi opibus monumenta comparavisse, non tantum de vulgaribus loquor, sed de marmoreis & ornatissimis, quae non sine stomacho prudentum oculis occurrebant; propterea Varro in Augusti tonsorem, cujus sepulcrum pretiosi operis in via Salaria extitisse Cornutus asserit, indignabundus scripsit ^a:

Marmoreo tumulo Licinus jacet: at Cato nullo:

Pompejus parvo. Credimus esse Deos?

In via Flaminia Paris pantomimus, & Glaucia superbissime jacuerunt, nacti insuper, a quo laudarentur, putidum adulatorem ^b, multo sane digniorem Naugerii flammis, quam Plinii elogio ^c, aut Aelii Veri aestimatione, a quo suus est Virgilius ^d insulse ac temere appellatus. Sed de sepulcris libertorum propriis, quae vetustis in ritulis passim videre licet, tacere praestat, quam notissima obtrudere. Unum haud taedebit observavisse detectum nuper in via Salaria. Cum villa Naria, litteratis lapidibus, qui anno 1736. inventi sunt, foecundissima continerem habet villam, non amplam, sed nitidissimam Eques Quintius, vel Dequinque, Patricius Romanus. Ejus jussu dum tellus illic ad usum vineae effodiebatur, columbarium apparuit haud ignobile, olim spectans, ut indicant inscriptiones, ad gentem Aconiam, circa Hadriani tempora

^a Lib. Gyrall. Hist. de Poet.

^b Martial. VI. 28. & XI. 14.

^c Epist. III. 21.

^d Spartian. in vita.

pora tenuem adhuc , at sub Constantiis auctam opibus , & praefecturis , ac consulatibus illustratam , cujus originem ex civitate Laude petendam esse lapis hic aperit Q. Aconii Messoris ex Tribu Pupinia , militis Praetoriani , qui stipendia meruit , indice 7 ^a in septima Centuria , cohortis XI , sub Centurione C. Calpurnio Tacito .

Q. ACONIVS Q. F. PVP. MESSOR LAVDE MIL. COH. XI. PR
7 C. CALPVRNI TACITI STIPEND. XIX. VIX. ANN. XL.

TEST. FIERI IVSSIT H. S. E.

Observare juvat duo . Primo Q. Aconium praetorianum , cujus inscriptio an. 1736. in villa Naria effossa est , cum suis commilitonibus , quam in sepulcro gentilitio , maluisse condi ; deinde sepulcra praetorianorum , quorum castrum ab hac vicinia non procul aberat , partem utriusque praedictae villae occupavisse . Nam in altera jam pridem , nuper in altera nonnulli eorum tituli reperti sunt , in quibus quum cohortes non superent XII , forma praeterea characteris perbella sit , non sine causa cum Cl. Rodolphino Venuto ^b suspicari licet , ad tempora pertinere , quae ab Augusto usque ad Vitellium percurrerunt : is enim confuso militiae ordine ^c sexdecim praetorias instituit , aucto deinceps sub Gordiano ^d earum numero usque ad xxxiii . Sed ad libertos . In demolitione columbarii gentis Aconiae , sub ejus fundamentis integra nonnulla corpora reperta sunt , magnis tantum imbricibus oblecta , in quorum uno legebatur figulina Fl. Posidii in via Nomentana , cujus porta ab his officinis audit *Figulensis* , & consula-

V v

tus

^a Vid *Probus* , *Aldus* , *Goltius* , *Ser-*
torius Ursatus in not.

^b Vid. *Ephem. Typogr. Palearini* .

Ann. 1750.

^c *Tacit. Hist.* II. 93.

^d *Goltzius pag.* 100.

tus patuit Petini, & Apri An. Vr. 876. Chr. 123. vir
imperii Hadriani:

FLAVII . PHOEBI . EX. FIG. FL. POSIDII

VIAE . NOM. P. ET. APRO

C O S

Ubi illa jacebant corpora, areae longitudo erat palmorum
32., latitudo 20., erantque ad angulos quatuor termi-
ni, sive cippi, duo majores ad viam spectabant, mino-
res ad campum: in illis sic legebatur:

I.

. I. ☉

P. TVRPILIVS

A. L. PHRONIMVS

REDEMTOR. AB. AER.

IN. FRONTE. PED. XVIII.

IN. AGR. PED. XX.

II.

P. TVRPILIVS. A. L.

NIGER. RED. AB. AER

TVRPILIA. A. L. PITASIAS

IN. FRONTE. P. XVIII.

IN AGRO. P. XX.

In utroque cippo minore sic erat inscriptum:

IN. FRONTE. P. XVIII.

IN AGRO. P. XX.

Singulis cippis singula erant & magna foramina, ubi for-
tasse tigilli, aut repagula ferrea, sive lignea infixa & mutuo
connexa haerebant, ut area sepulcralis ab his libertis com-
parata distingueretur. In media area praeter integra ca-
davera quinque erant ollae cinerariae cum marino
oper-

operculo perforato, marmor praeterea foraminibus plenum pro libationibus, ac prope aderat capri caput, sacrificii funebris argumentum. Redemptores pro exactoribus ac publicanis usurpant Cicero, Labeo, Ulpianus: sed REDEMPTORES AB AERARIO vox est in lapidibus nova, quae forte indicat hosce Turpiliae gentis libertos ad servos publicos transiisse, qui tributa exigebant in aerarium transferenda. De his servis mentio fit Romae in marmore, quod extat in domo Capponia, ubi cernitur crumena plena, in cujus centro legitur *: VIATOR AD AERARIUM. Ex hoc monumento colligi interea potest, non fuisse nefas, sepulcra vendere, vel alio quocunque modo alienare, dum eorum, qui ibi jacebant, Manes non turbarentur; itaque super hosce Turpiliae gentis libertos familia Aconia, nulla ex parte eorum cineribus violatis, columbarium sibi exiguum fane, ut dicebam, sed non ignobile aedificavit. Juvat demum ad vocem REDEMPTOR animadvertere, quam tradit Lambinus in praefatione ad Horatium, non vere antiquam & inculpatam scribendi regulam habendam esse, eas nimirum voces, quae in praeteritis carent, carere etiam in supinis, & in nominibus derivatis.

II. Liberti societatem inter se aliquando inibant in sepulcro parando. Id ostendit Licinius Alexa apud Fabretum^b, qui monumento sociorum expensis extruendo praefuit, sociorumque triclinium ex sua pecunia testorio opere perpolivit; & ideo ex amicorum aere collato imago ei facta fuit. Persaepe communia haec sepulcra domi-

V v 2

norum

a Confer Murator. Thesaur. Cl. VI. b Ant. Inscr. VI. pag. 449. pag. DVII. n. 7.

norum indulgentia concedebantur : sed quorumcunque , seu dominorum scilicet , aut sociorum impendio fierent , certus cuique ollarum numerus decernebatur : in qua ollarum distributione , nulla officiorum ratione habita , columbaria cuique sorte assignabantur , quod acer ille antiquitatis investigator , doctissimus Praesul ^a Blanchinius cum vitae suae discrimine observavit . Constat id etiam ex inscriptione supradicti Licinii , cui primo omnium ab fociis sex ollae , quascunque vellet , sine sorte concessae sunt . Sortis vox admonet , has dicendi formulas *sine sorte* , & *extra sortem* differre plurimum . Sepulcra extra sortem Lasius ^b interpretatur cippos , vel militi promiscue in agris datos nec missa sorte , nec ulla pedum mensura adhibita , vel in locis abditis concessos iis , qui obierant cum infamiae nota . Altera hujus sententiae pars Platonis auctoritate innititur ^c , qui de iis agens , qui se ipsos vita & sorte fatorum privaverant , sepulturam iis solitariam tribuit , ubi alius nemo condatur : deinde sepeliri eosdem jubet in iis locis , quae de duodecim regionis partibus ultima , deserta , inominata sunt , ut neque pila , neque inscripto nomine sepulcra distinguantur . Guichardus hoc loquendi genus ab agrorum designatione desumit , quae fiebat illis , qui in colonias deducebantur . Auctores enim divisionum singulis agri partem adsignabant , ubi sepulcra familiae essent : qui autem extra partem domui suae concessam sepultus esset , & positus in fundo alieno , is *extra sortem* jacere dicebatur . Favet huic opinioni M. Bruti epistola ad Ciceronem ^d , ubi *aequaliter* , inquit ,

^a De sepulcr. Dom. Aug. p. 17.

^b Comments. III. 18.

^c De Leg. IX.

^d Cic. Ep. Fam. XI. 26.

aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Gutherius ^a autem postquam Ovidii ^b auctoritate probavit, sortem pro genere, & cum Cicerone ^c, ac Varrone ^d pro patrimonio usurpari, concludit demum *extra sortem* idem esse ac *extra sacra, & gentem, & familiare sepulcrum*. Lassi, & Guichardi opinioni Gutherianam anteponebam reor, quod haec formula *extra sortem* neque in militaribus tantum cippis, neque in coloniis duntaxat, sed & alibi videatur, uti Romae in mulieris titulo, quam ob infamiae notam ^e PARENTES INFELICISSIMI TACITO NOMINE EXTRA SORTEM POSVERE. Quod si fors nunc pro gente, nunc pro patrimonio apud veteres sumebatur, nec apud Latinos tantum, sed etiam Hebraeos, ut illud Davidicum comprobat, *sorte divisit eis terram in funiculo distributionis*, jam *sine sorte* apparet idem esse ac sine patrimonio, & *extra sortem* sepeliri non esse aliud, quam alieno in monumento condi. Itaque sepulcra *extra sortem* non ad infames tantum spectabant, verum ad eos etiam, qui peregre mortui *extra* majorum monumentum sepeliebantur, aut qui honoris, & amicitiae causa alieno mausoleo aut columbario tradebantur, quod *per orcum peregrinum* Pitschus designari putat ^f hanc interpretans clausulam Neapoli inventam: ORCO PEREGRINO.

III. Libertos a dominis in sepulcri communionem admitti consuevisse ipsa sepulcrorum divisio docet, quorum pars vel dimidia, vel tertia, vel alia quantulacunque saepe liberto ^g alicui, aut libertis ^h concedebatur.

Ac

^a De Jur. Man. II. 25.

^b Fa storum VI.

^c In Verrem VIII.

^d De L. L. V.

^e Vid. Guther. loc. cit.

^f Lexic. in v. Orcus.

^g Psalm. 79.

^h Grut. 614. 11.

ⁱ Idem 562. 14.

Ac praesertim ea consuetudo patet ex trita & passim obvia illa formula LIBERTIS LIBERTABVSQ. POSTERISQ. EORVM ; quam quidem formulam etsi nonnulli Jurisconsulti inutilem atque inanem existimaverint , nisi quum liberti heredes patrono extiterint ^a ; hujuscemodi tamen legis severitatem minime fuisse admissam prudenter eruditi ex eo ^b argumentantur , quod interdum certi liberti , aut libertae nominatim a sepulcri communione excluderentur . Quanquam enim nonnullorum in servile genus crudelitas tanta esset , ut omne murmur virga compescerent , & ne fortuita quidem sine verberibus ferrent ; tussim ^c , sternutamentum , singultum magno malo tribuerent : plerique tamen hoc genus hominum nonnisi ex causa , & tum etiam leniter castigabant , a sepulcri communione certe non prohibebant , *hoc sibi poscente* (utar Fabretti verbis) *societate generis , & insita Romanis humanitate* . Itaque in mausoleis praeter columbaria fornicata & elegantia , alia per saepe inerant angusta , rustica , singularia , parata scilicet libertorum mancipiorumque cineribus componendis . Neque Caesares ab hoc officio abhorruisse argumento sunt sepulcra libertorum servorumque domus Augustae , unde non hyperbolicam fuisse constat , sed veritati maxime consentaneam illam scriptorum formulam , nempe *ministerium populum , longum ordinem , gregem , agmen , cohortem , legionem servorum* . Nam in columbariis duo tantum sepulcra implentibus vi. millia loculorum numerata sunt , integra nimirum ^d ministra legio . Quid si addideris tum sepulcra ad arcum Drusi , olim prope portam Cape-

^a Ulpian. in l. vel quae 6. de relig. & sumtu .

^c Macrobius Saturn. I. 11.

^b Fabrest. Ant. Inscr. pag. 148.

^d Blanchin. in Columb. Liv. p. V.

Capenam, nunc intra portas, tum monumenta familiaria alibi constituta? Augustus enim familiam pene immensam habuit urbanam, & rusticam in Latio, & extra Latium in villis ac praediis maritimisque regionibus occupatam. Prudenter igitur apud Senecam senatus consideravit, quantum periculum^a immineret, si servos a civibus cultus distingueret, & mancipia liberos numerare coepissent. Res enim eo devenerat, ut non tam matronae, quam puellae principes praeter paedagogos haberent proprium aulicum famulitium, quod Blanchinius colligit ex inscriptione Jucundi, Agrippinae dispensatoris. Romani quippe quo plures alebant servos, eo potentiores habebantur^b:

Protinus ad censum, de moribus ultima fiet

Quaestio, quot pascit servos?

Magna haec probe sunt, sed multo majora, quae narrant. Plinius, Seneca, Athenaeus. Ille enim^c refert, C. Caecilium C. L. Isidorum, quamvis multa amisisset civili bello inter Caesarem, & Pompejum, tamen reliquisse servorum quatuor millia centum xvi. Hic autem est auctor^d, Demetrio Pompeji liberto tot plane servos, quot imperatori milites paruisse. Athenaeus^e demum inter libertos alium servorum x. millia, alium xx. millia, alium adhuc plura aluisse affirmat. Ex tanta servorum turba opportune arguteque Hagenbuchius^f admonet, quoties idem aut servi nomen, aut liberti cognomen (nam servitutis nomen post manumissionem cognomen erat) in diversis saxis occurrit, non semper decerni eundem hominem

^a De Clem. 24.

^b Juvenal. Sat. III. 140.

^c Plin. H. N. XXXIII. 10.

^d Seneca de Tranq. Anim. 8.

^e Lib. VI. pag. 272.

^f Epist. Epigr. pag. 158.

nem oportere ; quia eadem nomina (ita citatus Auctor) saepissime fuerunt communia pluribus diversarum domuum , sed & earundem diversis temporibus , forte & earundem eodem tempore diversis modis . Anachronismi faceissent plurimi , haec si regula teneatur .

IV. Clementia herilis nunc ollas , nunc columbaria , nunc simul utraque libertis ac famulis concedebat . Loculi ad ollas cinerarias asservandas a similitudine latibuli , in quo columbae nidificant , dicti sunt a veteribus *columbaria* , sive *ollaria* , vel *aedificia* , in quorum singulis plerumque duae ollae , nonnunquam quatuor continebantur , quod Fabrettus ^a nusquam se vidisse ait , nisi in libertorum domus Juliae conditorio , ac postea perspectum est in sepulcro fervorum libertorumque domus Augustae , ad cuius ordinem ornatumque , & titulos multum accessit lucis ab eruditione Blanchinii , Salvinii , Gorii . Singulares quoque ollae in aedificiis reponebantur , singulae nempe in peculiari loculamento , eodemque pariete . Quibus adnotatis facilis est explicatio quorundam lapidum , ubi ollae simul , & columbaria nominantur . Esto instar omnium illud marmor ^b MYRONIS OLL. IIII. COLVMB. III. unde indicatur , in duobus loculis singulares fuisse ollas , in tertio duas . Ollae vero *perpetuae* in veterum monumentis quid sibi velint , per se ipsa edocet latine loquendi ratio , ac proprietas , quae perpetuum adhibet pro continuo nec interrupto , atque hoc sensu Cicero ^c , Caesar ^d , Virgilius ^e , & alii dixerunt *perpetuas vias* , *perpetuas munitiones* , *perpetuas mensas* , *saltus perpetuis montibus inter se*
jub-

^a Ant. Inscr. I. p. 10.

^b Ibidem pag. 9.

^c Pl. Verr.

^d Lib. III B C.

^e Aen. V. 176.

junctos, & alia id genus. Fabrettus ad rem lapides addit duos, in quorum altero extat COL. VIII. OLLAE. XVI. LINEA. PERPETVA, in altero LINEA. PERPETVA. OLL. XVI. Reinesius^a perperam hanc phrasim interpretatus ait idem esse, ac ollas, quas loco moveri nefas esset, quasi alio transferri solerent, nisi expresse caveretur, quod nusquam cernitur, uti liberos nominatim a sepulcro exclusos legimus, sicut illum Adimetum, cui C. Vius *restem & clarum reliquit*, unde *sibi collum alligaret*. Nulla vero cautione opus erat, ne alio loculi transferrentur, utpote ipso cum aedificio extructi, antequam monumentum in sepulcrum converteretur. Siquidem juris periti monumentum appellant locum, ubi nullum cadaver jacet, sed hoc illato sepulcrum nuncupant. Singulae porro ollae singulos habebant titulos: quandoque duabus ollis unicus lapis duplici cum titulo respondebat. Cur vero ii tituli, quamquam aureo Augusti seculo inscripti, interdum tamen obscuritatem exhibeant & barbariem plus quam abnormem, hanc esse causam duxit Aguilus Fletuvodus^c, quod nempe veteres sententiarum de gravitate solliciti verborum nitorem & elegantiam parvi penderent. At quis homuncio, cui tantillum salis & ingenii sit, sententiae gravitatem quaerat, verba sententiam exprimentia omnino spernat? Jure quidem clamaret ille:

Quid juvat obscuris involvere scripta latebris?

Ne pateant animi sensa, tacere potes.

Dixerit olim Lucullus de suis historiis graece scriptis, se, quo illa probaret^d *Romani hominis esse, ideo barbara quae-*

X x

dam

^a Class VII. n. 21.

^b Vid leg. monumenta. 42. D. de Relig. & sumt. funt.

^c In praefat. syllog.

^d Cic. ad Ast. l. 16.

dam & σόλοινα, nempe soloecismum olentia dispersisse : at illum arguit Cicero, qui commentarium consulatus sui graece compositum quum ad Atticum misit, *si quid erit*, inquit, *quod homini Attico minus graecum eruditumque videatur, non dicam quod tibi Lucullus, sed id me imprudente erit & invito*. Tutior ergo Fabretti opinio est, qui in lapidibus soloecismos non incuriae tribuit, sed fabrili imperitiae aut servili, & ubi grammaticam videt desiderari, ibi nunc *fabrile mendum* recognoscit, nunc *servile soloecon*. Cur aliquae interdum litterae in lapidibus aut omittantur, aut perperam transponantur, eandem hanc esse causam, affirmat Gorius in sepulcro Senensi, quod in epistolis Roncaliensibus celeberrimus Passerius ad gentem Cuelniam traducit, ipse vero Gorius ad gentem Cilniam, unde ortus est Mecoenas ^a ille litterarum patrocinio immortalis, quem Aretini civem esse contendunt suum. Quanquam vero ad rem propositam lectu prae ceteris dignus est Celsus Cittadinus ^b, qui lapidum, scriptorumque auctoritate evincit, vulgarem linguam, seu loquendi barbariem non modo servile coenum, ac fabrorum officinas, sed totam urbem ^c vel aureo Ciceronis aevo contaminasse. Caecilius apud Isidorum centum soloecismorum species enumerat actati suae perfamiliares. Quintilianus queritur, tota saepe theatra, & omnem circi turbam exclamasse barbare. Cicero apud Varronem fatetur; quid *nassisternium*, quid *scutiscus*, quid *viperxs*, aut *lexum facere*, & alia hujusmodi sibi velint, se penitus ignorare. Quis jam igitur non intelligat, quicquid erroris scateat in

^a *Inscr. Ant. Etr. part. II. Diss. III. Equiv. Guazzesi Vol. II. Acad. Corton.*

^b *Tract. de Vulg. ling. orig.*

^c *Cic. in Bruto.*

antiquis lapidibus, id crimen esse necessitatis, non voluntatis? Satis de columbariis, de ollis & singularibus, & perpetuis, earumque titulis, seu novissimis benevolentiae indiciis, quibus domini utebantur in libertos ac servos. Sed nonnullorum Caesarum in his officiis nulli fuere fines, | moderatio nulla. Seligam aliquot exempli causa e libertorum grege.

VI. Primus in scenam prodeat ille furcifer (de Pallanre loquor) sceleribus in historia infamis, cui praeter alios honores Scipio Cornelius gratias publice agendas censuit, quia regibus Arcadiae ortus, vetustissimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros principis haberi sineret. Illius hoc monumentum extitit in via Tiburtina, de quo sic Plinius ^a ad amicum: *ridebis*, inquit, *deinde indignaberis, si legeris: quod nisi legeris, non credes*, utpote ita inscriptum: HVIC. SENATVS. OB. FIDEM. PIETATEMQVE. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. SESTERTIVM. QVINQVAGIES (idest philippeorum centena & viginti quinque millia) CVIVS HONORE. CONTENTVS. FVIT. Auctor est Tacitus ^b, id honoris concessum huic liberto, quia Claudio suasor fuit, ut s. c. decerneretur, ne liberae cum servis connubio jungerentur, quanquam illud decretum licentia temporum mox elanguit ^c, ac demum penitus a Justiniano ^d sublatum est, quem Cujacius ^e reprehendit, quasi viam laxasset *ad impudicas conjunctiones servorum, & ingenuarum mulierum*. Quod Plinius impurissimi hujus liberti sepulcrum statuit inter primum lapidem via Tiburtina,

XX 2

ideo

^a Epist. VI. 29.

^b Ann. XII 52.

^c Svet. Vespas. XI. Lips. in not. ad Tacit.

^c Leg. unic. Cod. lib. VII. Tit. XXIV.

^d Observ. lib. XXI. 16.

ideo quidam Scrip̄tor, quem arguit Ficoronius ^a, sepulcri locum fuisse existimat post Ecclesiam S. Laurentii in vinea Columnensi, ubi vas porphyreticum effossum est, jam supra ^b commemoratum. Ita Ficoronius argumentatur. Viarum exordia aetate Plinii aut adhuc a foro Romano & a columna milliaria desumebantur, aut a portis ipsis; alterutrum affirmetur, Plinii auctoritas, qui testis extitit oculatus, omnino ruat necesse est. Prima enim si opinio arrideat, tunc Pallantis sepulcrum intra quartum lapidem exstitisset, si altera, intra secundum. Nam in vicinia S. Mariae Majoris multa sepulcra inventa sunt, adeoque portā non esse potuit, ubi extant in praesens maenia imperatoris Aureliani. Haecenus Ficoronius. At ejus dilemma, bona cum pace dixerim, parvi aut nihili videtur esse considerantibus, Tiberium Claudium consulatu iv., qui in Cl. Vignolio, & recentioribus incidit in An. Urb. 774. Chr. 21. non 48., ut autumat Goltzius, auctis imperii finibus pomerium amplificasse, ejus terminis constitutis de more veterum: nam Varro ^c ait, *cippi pomerii stant circa Romam*. Ex Tiberii cippis unus est erutus in villa Naria extra portam salariam, sic inscriptus: TI. CLAVDIVS DRVSI. F. CAESAR AVG. GERMANICVS PONT. MAX. TRIB. POT. IIII. CENSOR. PP. AVCTIS. POPVLI. ROMANI. FINIBVS. POMERIVM. AMPLIAVIT. TERMINAVITQVE. F. inversa pro V. tunc erat in usu. Pomerii latitudo per exigua non fuit, quum non liceret in eo spatio vel extra, vel intra urbem nec arbores ^d ferere, nec aedificia extruere. Pomerii autem terminum a Ti. Claudio constitutum

ctsi

^a Opusc. de Bull. Aur. p. 54. part. II.

^b Diff. VI. num. XX.

^c Lib. IV. L. L.

^d Livius II. 44. Gell. XIII. 14.

et si non contendam extitisse in villa Naria, ubi inventus cippus, tamen non inde procul fuisse cum eruditis reor, quare hinc iusta de causa suspicio oritur, portam Salariam & moenia, quae nunc extant, non esse a fundamentis ab Aureliano condita, sed quae Tiberius extruxerat, restaurata. Eadem si ratio valeat de porta Tiburtina, jam probe constat, aetate Plinii viarum exordia non a foro, ut Ficoronus putat, sed a portis desumi consuevisse, & Pallantis sepulcrum ab Ecclesia S. Laurentii non abfuisse plurimum, quum a Plinio intra primum lapidem collocetur. Pallanti adjungo Festum. Antoninus ^a ad Achillis tumulum, ut ejus Manibus sacra faceret, aliquem optabat Patroclum, & Festi, liberti omnium carissimi, tum vita functi cadaver efferri jussit, mactatisque omnis generis animalibus, ipse subjecit ignem, phialamque manu tenens ventos precatus est, quumque raro capillo esset, deridiculo fuit omnibus, quod capillos, quos habebat, tondit. Sordide Antoninus. Quid Hadrianus? Antinuum, cujus incertum apud scriptores ^b est mortis genus, & muliebriter ^c flevit, & urbem, ubi ille interijt, restitutam jussit ab eo denominari, ansamque graecae adulationi praebuit eum publice consecrandi. Quin etiam orta id temporis nova stella, hujus Ganymedis animam in ea Graeculi collocarunt, cui templa ubique ^d condita, decreti ludi ^e, statuti prophetae ac sacerdotes ^f: demum apud Amisenos, Ancyranos, Byzantinos, Adrianothuristas, Chalcedonios, Corinthios, Julieneses, Bithynicos, Nico-

^a Herodian. lib. V.

^b Xiphil. in Hadrian S. Epiphaz. in Anchor. Aurel. Victor.

^c Spartian. in vita.

^d Spanhem de Ufu, & Praest Num. Diff. VII.

^e Spartian. 14.

^f Spanhem. loc. cit. Nicas. de Nummo Pantheo.

Nicomedienses, Thianos, Tarsenses, Smyrnacos cultus est Antinous sub omnium fere Deorum simulacro, & Bacchi praesertim, sicut in Collectaneis ^a Romanae antiquitatis Rodolphinus Venutus argumentatur ex ejus statua Tiburtina, cui florea corona inest taeniis inserta, quae optime Baccho ^b convenit, tenetque pendulas una manu taeniolas, forsan thyrsi lemniscos. Pudet alia ad rem propositam exempla tradere. Satis est nota vecordia Principum, apud quos grex ille infamissimus supra fidem gratiosus erat, in primis cubicularii, qui maximis quibusque ^c muneribus praeficiebantur, quod non profana modo historia ^d praedicat, sed sacrarum etiam ^e oracula litterarum. Nec enim defuit imperator, qui servis, aut libertis, ut quisque turpitudine reliquos anteibat ^f, procuraciones traderet provinciarum; adeo ut non vehementer mirandum sit, si Cleandrum, hominem ex ea nota sceleratissimum, divitiae & luxus extulerint ad imperii spem licet exitu, ut decuit, infelici, *quasi*, verba sunt Herodiani, *in uno illo velut ambitiosius ostentaret natura, ut sic dixerim, humana, posse ex infimo loco ad supremum fastigium evehi hominem; atque erectum dein rursus deturbari, quamlibet exiguo atque insperato fortunae momento*. De libertorum superbia satis: eorum de nominibus nunc pauca subeunt.

VI. Hanc eruditionis partem, quae litteratis lapidibus intelligendis quam maxime necessaria semper est habita, laudabiliter sane, etsi non aequè feliciter, explicarunt Pignorius, Ursatus, Reinesius, Fabrettus, alii-

^a Loc. cit. XIX. 30.

^b Paschal. de Coron. IV.

^c Pignor. pag. 232.

^d Tacit. Hist. XII.

^e Act. Apostol. XII.

^f Herodias. lib. V.

aliique, ac novissime Gorijs, & Bouhierius; sed omnium acutissime maximeque ad rem Hagenbuchius. Quemadmodum novi cives (excipe socios & foederatos, qui pristina nomina retinebant) mutuabantur ab eo nomen, cuius patrocínio civitatem impetravissent; eodem plane modo liberti servili nomine in cognomen verso nomen ac praenomen a patronis accipiebant. Permissu patroni quandoque ab hac lege descitum est, sed raro. Sic Cicero^a ex duobus Attici servis Euthychide, & Dionysio, alterum ait T. Caecilium, alterum M. Pomponium nuncupatum. Quum vero aliquis ex una in aliam gentem transibat, libertis nomen dabat adoptantis, conservato praenomine patris naturalis; itaque Livia Augusta postquam in Juliam gentem ex Livia transiit, libertos appellavit Julios, servato Marci patris praenomine, quam consuetudinem ex oblivione Fabretti sagacitas vindicavit^b. Anno reparatae salutis 1748. Cl. P. Xaverius Panel Societatis Jesu custos musei Regis Catholici Dissertationem Latinam & Hispaniensem edidit de Numismate Coloniae Tarraconensis, in qua Liviam ad gentem Juliam fecisse transitum perfractè negat; sed contraria opinio tam alte defixa haeret doctorum mentibus, ut vix rear evelli posse. Interea vero praedicta lex minime impedimento fuit, quin adoptati interdum libertos donarent suos & nomine & praenomine adoptantis. Mulierum liberti non semper ab ipsis, quarum indulgentiae manumissionem debebant, sed frequenter ex earum patre, si ingenuae essent, ex patrone, si libertae, nominabantur. Quem virgines vestales libertate donassent, is nomen a virgine vestali maxima desu-

^a *Ad Att. IV. 14.*

^b *Ant. Inscr. VI.*

desumebat, quare Vibidium quendam Fabretti ^a. suspicio est ab ea Vibidia nomen mutuatum esse, quam narrat Tacitus, ob summam Vestalium ^b in deprecando auctoritatem, a Messalina adhibitam ad Claudium ^c deliniendum. Pro gentilitio nomine quandoque liberti occurrunt ab aliquo vel oppido, vel collegio, cui servitutem servierant, nuncupati, sicuti exempli causa Sallustius *Reatinus* ^d, & Fabricius *Centonius* ^e, ille a civitate dictus, hic a collegio Fabrum Centonariorum, cui collegio Annibal Oliverius conjicit, non eos tantum fuisse adscriptos, qui stragula quaeque crassiora ^f conficiebant, sed alios etiam artifices, puta Lanarios, & Vestiarios. Illud porro est notatione dignum, quum liberti duobus diversi sexus cognominibus insigniti nonnunquam idem praeferebant gentilitium nomen masculino genere usurpatum, ut CLAUDI TROPHIME ET ABASCATVS PARENTES FECERVNT, cui similia exempla sunt in veteribus monumentis non semel obvia. Libertorum, libertarumque communis est illa notandi ratio L, vel LIB, nusquam LI, quicquid secus sentiat Chimentellius ^h. Si duo, vel tria praenomina subsequatur L, aut LIB puta P. P. P. vel C. C. C. aut Q. Q. Q., designat liberos trium Publiorum, aut Cajorum, Cajarumve. Ex illo nuptiali ritu, quo nova nupta domum viri ingressa ei dicebat, *ubi tu Cajus ego Caja, hoc est, ubi tu arbiter ac dominus, ibi-ego arbitra aeque ac domina* ⁱ, ex illo, inquam, ritu si omnes matres familias *Cajae* nuncupa-

^a Ibidem pag. 435.

^b Cic. pro Font. Svet. Jul. 1. Tib. 2. Vitell. 16. Tacit. Hist. III.

^c Tacit. Annal. XI. 32.

^d Fabretti pag. 435.

^e Idem pag. 434.

^f Ngt. ad Inscr. Pisaur XLIV. p. 40.

^g Petron. in Satira. Vid. Fontaninus II. Antiq. Hort V n. 3.

^h Ad Inscr. C. Titii. 35.

ⁱ Plutarch. in Q. R. 30.

cupabantur, nolim id existimes vim praenominis habuisse; alias enim mulierum liberti omnes Caji nuncuparentur, non Publii, non Auli, aut alio quovis praenomine secundum regulam modo traditam. Sigla L, vel LIB. nunc patronorum praenomina, nunc patronorum, patronarumque cognomina sequi solent, ac liberti cognomen praecedere, licet aliquando, sed more minus usitato, liberti ipsius cognomini postposita inveniantur, ut apud Hagenbuchium ^a ex Grutero ^b V. F. ANTONIA. L. L. (vel potius L. F.) CONCESSA. L. ANTONIO. VICTORI LIBERTO. Neque omittendum, quum patroni praenomen & nomen adest, tum interdum inscribi nihil, praeter liberti cognomen, huic antepositis, vel postpositis siglis L., ita in duobus lapidibus Narbonensibus videre licet: alter enim habet ^c, VIVIT. L. CORNELIVS. L. EVGENIE. Θ. quod Maffejus, & Hagenbuchius interpretantur, *vivit Lucius Cornelius Libertae* (non Luciae) *Eugeniae* Θαις, id est, *defunctae*, scilicet fecit: alter est ejusmodi ^d L. APONIVS PHARASTES. SIBI ET EXORATAE LIBERTAE VIVVS FECIT. Auctores utriusque lapidis plenius incidere potuissent, sicut in primo CORNELIAE L. L. EVGENIAE, ita in secundo APONIAE EXORATAE; sed gens cum praenomine utrobique deest, quia ex ipsius patroni nomine ac praenomine nemo non plane utrumque novit.

VII. An cum genitivis patronorum acque sigla L, vel LIB, ac vox *servus* omitti soleat, & subintelligi oporteat, inter eruditos est quaestio acerrima: Bouhierius contra Fabretum cum Reinesio affirmat; negat omnino

Y y

Hagen-

^a *Epist. Epigr. pag. 147.*

^b *Pag. 960. 7.*

^c *Grut. p. 867. 6.*

^d *Idem p. 906. 12.*

Hagenbuchius, omnesque ^a hoc in argumentum intendit nervos, & magno eruditionis apparatu Fabretti causam tuetur, & tam feliciter, quam qui maxime: multorum quippe congestu lapidum, & rationum momento evincit hac luce clarius, si ellipsis vocis *servus* per saepe occurrit, nunquam *liberti* vocem omitti, ac subintelligi oportere, quae ubi deest, ibi servitutem indicari, non libertatem. Errat igitur Gorius ^b, quanquam de antiqua re optime meritus, ubi contra Fabrettum adeo acriter contendit *Eumolpum Caesaris* fuisse libertum, ut haec scribat: *liberti a patronis manumissi eosdem postea loco patrum colebant: id ut testificarentur, sua nomina cum genitivis patronorum jungere solebant.* Fabrettus ^c vero dum jure pro servo pugnat, Hagenbuchii castigationem non fugit, quod *Claudiam Pallantem*, vel potius *Palladem* (nam Pallas, quum Pallantis inflectitur, nomen est masculinum ^d, quum Palladis, est muliebre ^e) Eumolpi filiam perperam sustinet servam fuisse, non libertam Claudiae gentis, ut nomen indicat ^f per se ipsum. Cur tantus vir minime id rei perspexerit, causa in promptu est. Fabretti enim nota est suspicio de ancillis gentilitio herorum nomine dici solitis. Falso. Muratorius interea dum totus est hac in suspicione evertenda, ipse quoque tota, ut dicitur, errat via. Nam quum in lapidibus saepe mulieres gentili nomine & cognomine occurrant matrimonio cum viris junctae, qui nullum habent gentis Ro-

^a *Epist. Epigr. ad Boubier. respons. a*
pag. 157. usque ad fin.

^b *Inscr. Ant. Etr. Vol. I. pag. 331.* &
p. 343.

^c *Inscr. Ant. pag. 711.*

^d *Rein. XI. pag. 646. Spem. pag. 222.*
Murator. 552.

^e *Grut. 522. 9. 896. 1. 973. 6.*

^f *Hagenbuch. pag. 202.*

Romanae nomen, sed servili tantum nomine distinguuntur, hoc ei opinionem indidit omnigena, qua praestabat, eruditione indignam. Age jam videamus, quâ Fabrettus, & Muratorius in contraria abjerint: & nimis quidem uterque. Ille enim mulieres patroni nomine insignitas, ut Claudiam Palladem, non liberas, non libertas, sed ancillas fuisse autumat: hic feminis dum libertatem tradit, earundem quoque viros contendit aut liberos, aut liberos extitisse, nixus scilicet supradicto Claudiano decreto, cujus vim ad breve tempus tenuisse constat. Paupertatis pudor, quem apud feminam esse pessimum dixit Cato^a, ingenuis mulieribus suasor fuit, ut postquam pudere, quod non oportuit, coepissent, quod oportuit, non eas puderet, adeoque cum servis Caesarum matrimonio conjungerentur, quae contubernia minus inhonesta existimabant, quam si privati cujusciam servo adhaesissent; propterea veteribus in monumentis frequentissima sunt primi generis connubia, secus alterius. His matrimoniis alius etiam, & minus quidem, quam superior, indecorus accessit stimulus. In maximis quibusque domibus, praesertim in aula Caesarum, multos ex servis jam factos liberos constantissima eruditorum opinio est in servitute apud patronos, lectissimis ut muneribus fungerentur, fideliter permansisse, & liberti quum essent re, haberi & esse servos officio ac nomine maluisse. Facit ad rem mirifice Aesopi fabula^b: *accidit, ut servorum nonnulli servitute licet liberati servilia obeant munera*. Notissima huc quoque pertinet illa formula, SIVE SERVAE SIVE LIBERTAE itemque SIVE SERVO

Y y 2

SIVE

^a Livius Dec. IV. lib. IV. 1.

^b Fab. 242.

SIVE LIBERTO MEO ; de ancilla nempe mancipioque fit sermo , jam libertate donatis , sed adhuc in servitute permanentibus sponte sua . En ergo ratio , cur ingenuae mulieres matrimonia cum servis Caesarum frequentissime inirent , propterea indignae , quae ancillarum numero adscribantur . Interea vero quoniam de iis agitur , qui , quum re ipsa liberti essent , officio servi malebant esse , ne quis erret , admonendum videtur , eos non esse servos , qui saepe in lapidibus libertos habent . Sunt sane servorum vicarii , sicut libertorum liberti frequenter obvii ; at quis veris servis cum Fabretto ^a libertos tribuat ? An , quam ipsi libertatem non habebant , eam aliis traderent ? quum re & opere , nedum nomine , servi essent , auctoritate patroni fierent ? Tales equidem nec fuisse arbitror ^b , nec esse potuisse . Jam vero & illud observandum , quod si liberti a priore patrocinio ^c ad aliud transirent , erat in more positum , quod prioris patroni memoriam retinerent nomine derivativo ; sic enim exempli causa videmus Phoebum *Orthonianum* , Epictetum *Aeteanum* , quam plane legem constat in adoptionibus usitatam , quare *Aemilianus* in gente *Cornelia* , & *Fabia* occurrit ; *Valerianus* in *Quinctia* ; in *Julia Octavianus* . Libertis autem a gentilitio patroni nomine non desciscere licuisse , non a sim certo affirmare , quum patroni legata interdum iis relinquerent hac conditione , ut de suo nomine ^d non exirent . Igitur ubicunque nomina in ANVS inflexa videris , nolim inde statim cum Fabretto arguas certam patrocinii mutationem . Extant quippe libertorum exempla , qui

^a P. ag. 7. n. 30. & p. 302.

^b Hagenbuch. loc. cit. pag. 161. & 164.

^c Fabrett. pag. 310. n. 336.

^d Heinecc. III. Tit. III. 1.

qui duobus cognominibus usi sunt, quae in servitute erant nomina, quorum alterum in ANVS terminatum aequè in servitute, ac post manumissionem retentum fuit, ut duo servilia nomina in cognomina mutata sint: ita nondum manumissus *Cladus Caesaris* ENTELLIANVS dictus fuerat ^a, & libertate accepta dictus fuit *M. Ulpius Aug. Lib. Cladus Entellianus*, cujus generis exempla in antiquis marmoribus ^b complura occurrunt. Itaque tum Carolus Patinus errat, qui ad inscriptionem Aureliae Tryphaenae id solemne manumissis fuisse ait, ut *Aeliani* ab Aelio dicerentur, ab Aemilio *Aemiliani* &c., tum supradicta Fabretti regula nihil certi habet, imo incertissima est. Nam si haec epitheta in ANVS a priore patrono desumantur, illud jam sequitur, eundem servum potuisse a duobus dominis diversisque temporibus manumitti. Sic T. Flavius Aug. libertus Sedatus Antonianus ante ab Antonio manumissus fuisset, quam Augusti libertus esset factus. Hoc si absurdum est, admittatur oportet, interdum Mancipiis duo nomina extitisse, quorum alterum in ANVS desineret, cujus consuetudinis interpretationes & conjecturas habemus varias, de quibus erudite Hagenbuchius in suis Helveticis ad inscriptionem Vilarientem DONATO . CAESARIS . AVG. SALVIANO . EXACTORI . TRIBVTORVM . IN . HELVETIA . COMMVNIS . VICARIVS . Hoc de libertis, nunc de servis.

VIII. Servi apud veteres pro variatione locorum, ubi in vinculis erant, diversa nomina sortiti sunt: siquidem Atheniensium *Davi*, & *Getae*, Paphlagonum *Tybi*, Lacedaemoniorum *Helotae*, Argivorum *Gymnetae*, Thessalorum *Penestae*, Syracusanorum *Eustatoni*, Miriandinorum

Dori-

^a Fabrett. pag. 312.

^b Hagenbach. ibidem pag. 192. 193.

Doriphori, Sicyonorum *Corynephori*, atque ut aliter alibi
 sic Romae, licet suo singuli nomine distincti essent, ge-
 neratim tamen *Lucipores*, *Marcipores*^a, *Publipores*, id
 est Lucii, Marci, Publii pueri dicti sunt, & littera V.
 mutata in I. familiae ac familiarum nomine comprehensi,
 quod probat Festus, & Praetextatus apud Macrobiū in-
 quiens: *majores*^b *nostri omnem dominis invidiam, omnem*
servis contumeliam detrahentes, dominum patremfamilias,
servos familiares appellaverunt. Hac de causa, quod ulti-
 mum mortalibus solatium est reliquum, iisdem domini
 non negabant. Ab heris enim, si opes sinerent, aut se-
 pulcri locum habebant, aut in sepulcri communionem
 admittebantur, eorumque Diis Manibus dabantur infe-
 riae, quas Varro collocat post Accalia^c Accae Larentiae.
 Servi igitur, qua vivi caruerant, mortui libertatem quo-
 dammodo recuperabant, quo fortasse respicit servus ille
 Plautinus^d:

verum nos homunculi

Salillum animae, quam quum extemplo amisimus,

Aequae mendicus, atque ille opulentissimus

Censetur censu ad Acherontem mortuus.

Mancipiorum, sicut & pauperum sepultura erant *Puti-
 culi* seu *Puticulae*, & *Culinae*. De puticulis Festus in hoc
 verbo, & Horatius^e:

Huc prius angustis ejecta cadavera cellis

Conservus vili portanda locabat in arca:

Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum.

Rem quoque ita declarat Varro^f, & paulo aliter Fe-
 stus:

^a Sigon. de Nom. Rom. pag. 1418.

^b Saturn I 11.

^c De L. L. lib. V.

^d In Trinum. II. 4.

^e Serm I 8.

^f De L. L. IV.

rus: extra oppida a puteis puticulae, quod ibi in puteos obruebantur homines; nisi potius, ut Aelius scribit, puticuli, quod putiscebant ibi cadavera projecta. Opus huic simile, sed multo, quam olim in Exquiliis, magnificentius ac tutius paucis ab hinc annis aedificari in Vaticano iussit Benedictus XIV. Pontifex Maximus. Recondendis pauperum cadaveribus plures extant, quam centum putei in quincuncem dispositi, muris undique circumsepti: est in aditu porticus pro aedificii genere satis elegans: ex adverso sacellum, ubi quotidie res sacra fit pro Animabus, quarum inibi jacent corpora, expiandis. Dico id aedificii multo, quam olim in Exquiliis, magnificentius ac tutius: illic enim, urbis regione per se amoenissima, propter puticulos incustoditos vix ad tempus commodè spatiari licuit, nedum habitare; quare postquam is locus, aut illius aliquot jugera Mecoenati ab Augusto concessa sunt, sic Horatius ibidem:

Nunc licet Exquiliis habitare salubribus, atque

Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes

Albis informem spectabant ossibus agrum.

Exquiliis in hortos conversis alia loca suburbana sepulturae pauperis plebeculae, & mancipiorum destinavit Augustus, nempe *Culinas*, seu *Culignas*, de quibus ita Agentinus Urbicus ^a ad Frontinum: *in suburbanis loca publica inopum destinata funeribus, quae loca Culinas appellant*. Camillus Silvestrius ^b ad Juvenalem puticulos, & culinas idem fuisse, ac *sestertium* cum Acrone existimat; sed minus recte. Nam Plutarchus in Galba damnatos a Caesaribus illic dicit occidi solitos, nec prope urbem id
loci

^a De contr. agr. I.

^b Sat. IV. not. 109.

loci erat, sed aliquot milliaribus inde distasse videtur, & a distantia ^a nomen habuisse. Gutherius ^b puticulos & culinas putat, non proprie sepulcrum fuisse, sed bustum, locum scilicet secundum Festum, ubi combustus est aliquis & sepultus, & cujus ossa ac cineres non lecti sunt, ut tumulo conderentur. Gutherio Sponius ^c adversatur, & ustrini in via Appia inventi formam & ambitum dum describit, locum ait fuisse muro circumdatum, *in quo corpora defunctorum, praecipue pauperum, comburebantur.* At cur *praecipue pauperum*? imo divitum ac nobilium, quorum sepulcris abundavit Appia, ubi nemo unquam scripsit pauperum ustrinam, aut sepulcra publica extitisse, quae fuerunt Exquilini puticuli, ita interprete Acro-ne nuncupati *a puteis fossis ad sepelienda cadavera pauperum*, quae, ut liquet ex ante dictis, inibi putiscebant. Non ergo inopum combusta corpora mortuorum? Negat hoc Martialis ^d:

*Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix qualia mille rogos.*

Negat hoc item Plautus in Cassina:

Cl. *Face, Carine, me certiozem, quid meus vir me velit?*

Car. *Ille aedepol videre ardentem te extra portam Maeciam,* hoc est Meviam, seu Exquilinam. Quam vero id raro accideret, Muranus ille servulus palam facit, qui gloria-
tur, sumtum & impensam se praestitisse ad conjugis comburendum cadaver, & cineres colligendos, id testatur in lapide sepulcrali ^e: MVRANVS. SABINAE. CONIVGI.
QVI. SVMTVM. ET. IMPENSAM. PRAESTIT. AD. CINER.

Ita-

^a Firaquell ad Alex. Neap. Gen. Diff. III. 6.

^q De Jar. Man. II. 24.

^c Sed. IX. pag. 290.

^d Epigr. VIII. 75.

^e Marat. Nov. Thef. Vol. III. p. 1590. 12

Itaque five inopum , five mancipiorum corpora etsi per-
saepe integra puteis commissa sunt, interdum tamen com-
burebantur ; ita vero , ut , ubi flammis combusta fuerant ,
ibidem ut plurimum sine lectione cinerum terra illico ob-
ruerentur , adeoque puticuli & culinae potius essent bu-
sta , quam vera sepulcra . Ustrinum autem , ad quintum
ab urbe lapidem , & ad dexteram Appiae , neque publi-
cum , neque pauperum beneficio fuisse extructum , multis
de causis Fabrettus ^a argumentatur , a quo Sponiana
ichonographia & descriptio arguitur , emendaturque .

IX. Jam supra dixi , a dominis haud semel servos in
sepulcri communionem admissos esse ; nunc addo , heri-
lem indulgentiam nonnullos eorum honore tumuli cum
suis filiis aequavisse , praecipue vernas , utpote servitio
honestiore addictos , nec de catasta emtos , sed in domo
domini sui natos , quorum appellationem deducit Festus a
vere (foeturae tempore naturali) & nato ex ancilla civis
Romani . Ursatus igitur , ubi Reinesii lapsum merito ar-
guit pro dispensatore verna confingentis *dispuerneam mulie-
rem* , ipse quoque in errorem incidit , definiens vernas
e libertis , vel *servis parentibus natos* , quia nimirum
quandoque libertos viderat in lapidibus dici vernas . Sed
quis ex libertis genitos inter mancipia adscribat ? Cur au-
tem libertos , quorum aliquot Fabrettus ^b prodit , inscri-
ptos *vernas* inveniamus , ratio haec esse potest , quod
verna in marmoribus nomen proprium offeratur , nec ra-
ro id quidem , ideo saepe in libertis ^c solet non appella-
tionis , sed cognominis habere vim , sicuti e multis aperte

Z z

pro-

^a Ant. Inscr. III pag. 23c. & seqq.

^b Pag. 296. n. 267. & seqq.

^c Vid. Hagenbuch. pagg. 168. 169.

probat M. Ulpus Aug. L. *Verna* ^a. Nec modo *Verna*, sed & *Vicarius*, & *Patronus* cognomen interdum est proprium, non vero appellativum, ut ex C. *Fabricio Vicario*, & *Ti. Claudio Aug. L. Patropo* contra Fabrettum Hagenbuchius ^b pulchre monet. Ceterum vernae, quanto sibi honori ducerent ex heri laribus natos esse, id plane docent, ubi est vernae vocola frequentissime obvia, litterati lapides, ex quorum numero hunc unum veluti palmarem trado ^c *Olympus Domini Domitiani Aug. SERVUS VERNA*, & is ROMAE NATUS. Causa originis adeo sibi placebant, ut & Deum haberent proprium, cui nihil esset cum reliquo servorum grege. A priscis Latinis servorum servarumque Dii Deaeque *Anculi* & *Anculae* ^d dictae sunt. Servae in tutela erant Junonis Feroniae, cujus in templo libertos raso capite pileum accipere consuevisse auctor est Servius ^e. Deae Feroniae fuit templum Tarracinae ^f celebre, ejusque aeream imagunculam palliolo ancillarum more amictam producit Gorius in suo museo ^g. At vernulae, utpote se indignos rati, qui cum reliquo servorum furfure commiscerentur, Deum habebant Vernanum, ejusque diem festum celebrabant xvii. Kal. Nov. Blanchinius in Anastasio ^h edidit tabulam apud Antium erutam, ubi *Lisimachus aedituus Vernani* nominatur, de quo P. Ulpus Soc. Jesu, vir in litteraria republica satis notus, consulendus est in Opusculo, cujus titulus *Tabula Antiatina*, quae diu extitit in museo Albano, nunc in Capitolino. Officia praeterea vernis committi solita, nedum herilis

^a *Reinesf. IX. pag. 571.*

^b *Ibidem.*

^c *Fabrett. pag. 65. n. 9.*

^d *Gorius Mus. Etr. Vol. I. ad Tab. 98. num. 9.*

^e *Aeneadum VIII. 564.*

^f *Livius XX. 1.*

^g *Ibidem.*

^h *Vol. II. in Appendice pag. 222.*

herilis domus, unde ortum habuerant, iis spiritus addere consuevere. Vernas enim antiqui servos esse lectissimos voluerunt, in primis vero, alia ut munera omit- tam, dispensatores, & paedagogos. Scite quidem a mi- nisteriis minoribus ad dispensatoris officium quasi gra- datim adscensum fuisse Fabrettus ^a arguit ex lapide, quem ante Gruterus ^b dederat: sed ubi id muneris non- nisi servis dari solitum tradit ^c, merito castigatur ab eru- ditis ^d, quorum iudicio constat, non servilis modo, & libertinae conditionis homines ^e, sed & ingenuos, ci- vesque Romanos in aula Caesarum hoc officio functos. Certe publicus dispensator fuit ille, cujus est lapis apud Muratorium 910. 7. & iterum 2015. 8. C. MEMMIO. C. F. GALERIA tribu LUPERCO DISP. ANNONAE AVG. &c. Ordina- rius autem indicatur in monumento Aegyptio, a nobis edito in I. Volumine p. 198. ubi dicitur VAL. EPIFANIUS. Vir Patricius MAGISTER PRIVATARUM rationum AEGYPTI ET LIBYAE D. N. M. Q. EIVS, nempe imperatoris Constan- tini. Magna enim res, magna utilitas iis erat proposi- ta, siue Ordinarii essent, qui rationes Caesarum priva- tas, siue Publici, qui varia patrimonia, aut munera pu- blica respiciebant, exempli causa dispensator Capitoli, disp. Castrorum ^f, cui affinis disp. Fisci Castrensis, quod Muratorius ^g perperam vocat *munus antea ignotum*; disp. Rat. cop. exped. Fel. II. & III. Germa ^h; disp. provinciae Lugdunensis ⁱ; disp. ludi magni ^k, ac XX. HERED., quam

Z z 2

vige-

^a Grut. pag. 691. n. 126.
^b Pag. 44. 3.
^c Pag. 295. n. 249.
^d Murator. p. 883. 6.
^e Hagenbuch. p. 161.

^f Fabrett p. 293.
^g Pag. 883. 6.
^h Grut. 596. 10.
ⁱ Fabrett. ibidem.
^k Ibidem n. XXI.

vicesimam hereditatum A. V. 759. ^a instituit Augustus in subsidium aerarii militaris. Sub nomine *Procuratoris*, *Promagistri*, & *Tabularii* Scaliger indicavit titulos hujus vicesimae, qua multo antiquior erat *vicesima libertatum* A. V. 398. ^b instituta, quae habet ^c in lapidibus *Vilicos*, *Arcarios*, & *Publicanos*, ejus autem proventus erat *aurum vicesimarium* ^d, quod in sanctiore aerario ad ultimos casus servabatur. De *vicesima quinta venalium mancipiorum*, maxime pro vigilum cohortibus ^e instituta, non tacent antiqui lapides ^f. Dispensatores porro etsi quandoque e liberis, ut dicebam, saepe e libertis, saepissime tamen e servis deligebantur, praecipue vernis, e quibus & desumptos plerumque arbitror paedagogos. Magni enim interest, inquit Cicero ^g, quos quisque audiat quotidie domi, quibuscum loquatur a pueritia, quemadmodum patres, PAEDAGOGI, matres etiam loquantur. Ideo summa veteribus cura erat, ne assuesceret infans ei sermoni, qui dediscendus ^h deinde esset; ac dediscendus certe fuisset, si delectum novissent nullum ingenuorum paedagogia. De negligentia vetat in primis dubitari Augustus, qui nepotes & litteras, & natare, aliaque rudimenta ⁱ per se plerumque docuit, ac Verrium Flaccum, celeberrimum ea tempestate grammaticum, cunctis cum auditoribus, quos ille aegre dimittebat, duos tantum pueros instructurus, in aulam transire voluit pretio annuo philippeorum bis mille & quingentorum. Grammatici profecto eximia laus, magna merces. At sequiore aetate Eumenius item gram-

^a Dio lib. LV. Lips. de Magn. Rom. II. 4.

^b Livius VII. 16.

^c Grut. p. 463. 591. 890.

^d Livius XXXVIII. 10.

^e Tacitus Ann. XIII. 31.

^f Fabrett. pag. 36.

^g In Bruto n. 210.

^h Quintilian. lib. I.

ⁱ Svet. Aug. 64.

grammaticus scutatorum quindecim millia in annum stipendium a Principe accepit, ausus propterea dicere ^a: *quid mihi cum ullis opibus aut Midæ regis, aut Craesi, aut ipsius, qui auro dicitur fluxisse, Pactoli?* Tanta si veterum liberalitas fuit, bonos ut grammaticos sui haberent liberi, nullus dubito, quin iidem curarent parentes optimi, bonos ac disertos ut paedagogos pueris destinarent. Et tales quidem vix alios, quam vernas, esse potuisse quisque facile intelligit. Postremo de vernis hoc unum addo. Muratorius ^b ad lapidem, in quo *Daphnus Caesaris Nostri Servus Dispensator Fisci Castrensis* titulum ponit *Vernis suis* hanc notam apposuit: *Atqui Liberatorum tantummodo, aut Libertorum fuit habere Servos*. Itaque contendit Daphnum invito domino manumittere. Sed nihil obstat, quo minus tam liberi, & liberti, quam servi ipsi suos haberent servos, hoc quidem discrimine, quod liberis & libertis *ordinarii* parebant, servis autem *vicarii*. Reinesius ubi libertis vicarios tradit, merito a Fabretto vapulat ^c, sed interea ^d arguitur Fabrettus ipse, qui asciam pedibus illidens suis libertum patrono suo, eidemque liberto vicarium dedit, quum *vicarius* non ibi appellativum sit, sed cognomen. Nam sicut liberis, sic libertis servi erant proprie dicti, sive ordinarii; servis autem vicarii, seu *peculiares*, quod in mancipiorum peculio essent, ac proinde nihil Muratorio mirum videri debuit, si Daphnus Caesaris servus titulum poneret *vernus suis*, hoc est vicariis, seu peculiaribus. Vicariorum vicarios Gruterus ^e prodit, unde constat, non minus in
ordi-

^a *Idem de illustr. Gram.* 17.

^b *Pag.* 883. 6. vid. *Hagenbuchius pag.* 166. & seqq.

^c *Pag.* 302.

^d *Hagenbuch. loc. cit. pag.* 167.

^e *Pag.* 579.

ordinarii, quam in *vicarii* ipsius peculio servos extitisse : Itaque ut in *ordinariorum* titulis etsi servi nomen non exprimitur, servilis tamen conditio ex illa, quam supra diximus, obliquo casu dominum designandi formula facile conjicitur, ita in *vicariorum* lapidibus haec quoque lex est servanda, si nulla *vicarii* nec expressa, nec per compendium commemoratio fiat. Exemplum habe ex Fabretto p. 303. DIS. MANIBVS. CLAVDIA RINE. VIXIT. ANN. XXXII. MENSIBVS. III. CLAVDIA. EGLECTE. FILIA. PIENTISSIMA. ET. ONESIMVS. PRIMI. CAESARIS. CONIVGI. BENEMERENTI. *Onesimus Primi Caesaris*, id est *Onesimus Primi vicarius*, *Primus Caesaris ordinarius*, ut nempe appareat, quod dicebamus, *Primo Caesaris servo ordinario vicarium* fuisse *Onesimum*.

X. Officia & artes in servorum, libertorumque titulis quanquam cognominibus postponi plerumque soleant, quandoque tamen & praeposita fuisse nonnullis exemplis patet. Artium officiorumque genera quot & quam varia in potentiorum domibus, praesertim in aula Caesarum exercerentur, quanquam magna ex parte *Pignorii* studium ac diligentia declaraverit, rem tamen alibi nec majore cum voluptate, nec clarius cernimus, quam in litteratis lapidibus, ubi Romanam oculis videre licet superbiam ne dicam, an levitatem, nescio, nisi si forte Latinam majestatem sapiant *Julia auriculae ornatrix*, *Aponia a tutulo ornatrix*, *serva a sandalio*, itemque libertorum alii *a veste regia*, alii *a veste magna*, alii *a matutina*, & cetera hujus generis ministeria plurima, quorum varietate omissa, quosdam duntaxat libertorum, servorumque gradus, atque honores commemorabimus. *Immunis*, *Decurionis*,
Hono-

Honorati, ac *Magistratus*, seu potius *Magisterii* mentio in cippis sepulcralibus, non semper ingenuos, multo minus nobiles ibi latere cineres designat. *Immunes* quidem in exercitu dicebantur milites imperatoris privilegio a bellicis oneribus vacui; in provinciis a vectigalibus pensandis liberi; quare quum Livia cuidam Gallo civitatem Romanam ab Augusto peteret, is civitatem negavit, immunitatem obtulit, affirmans *se facilius passurum a fisco detrahi aliquid, quam civitatis Romanae vulgari honorem*. Ad hunc plane modum liberti ac servi, qui ab officiis vacabant, dicebantur, *Immunes*, quos italice dicimus *Giubilati*. *Decuriones* in coloniis, & municipiis censum habebant centum millium, & ut Romae iis, qui magistratus & triumphos non meruerant, aliquando ornamenta consularia, praetoria, triumphalia dabantur, ita in municipiorum coloniarumque lapidibus. ^b saepe fit mentio ornamentorum duumviralium, aedilitiorum, quatuorviralium, decurionalium. Collegium vero decurionum saepe, ut senatus Romanus, dicitur ordo *Amplissimus* ^c, *Splendidissimus* ^d, *Sanctissimus* ^e. At ab hoc collegio seu ordine distabant quam longissime Decuriones vulgo *Decani*, qui distinguebantur ab artibus, & officiis: puta Decuriones *Aurificum*, *Atrienfium* &c. Decuriae vero non decem modo, sed plures continebant servos, sicut decuriae equitum duobus & triginta. ^f equitibus componebantur. Decurionum erat suffragium ferre totius decuriae nomine, ideo Calamo Claudii vel liberto, vel servo EX. D.

D. D.

^a *Suet. Aug.* 40.

^b *Spon. Miscell. Erud. Ant.* 19. *Heinec. Ant. Rom. Append. I. V.* § 132.

^c *Cic. pro Caesio. Grut. p.* 421. 7.

^d *Idem pag.* 275. 2.

^e *Grut. pag.* 393. 5.

^f *Vegetius. II.* 14.

D. D. S. D. D. ^a *ex decreto decurionum sarcophagus datus, vel donatus*. Tanti hoc munus habebatur, ut magistratus, seu magisterii nomine diceretur. Documento est ille sepulcreti Liviani lapis ^b CORNELIVS. CHIVS. QVI. IN MAGISTE-
rio. DECESSIT. Quod de servis, idem de ancillarum decuriis intelligendum monet illa Pontia, cujus est titulus ^c:
PONTIAE. TYRANNIDI. DECVRIONI. Praeibant decurionibus *Honorati*, qui maximum magistratum gesserant, quem in provinciis Ulpianus ^d tradit fuisse Duumviratum, aliquando & ab Augustis susceptum ^e, cujus insignia erant bacilli ^f, aut ^g fasces. Duumviratus muneri inter libertos *Curatoris* officium respondebat: quippe non uno in loco Curatores primum & secundum ^h videre licet. Qui hoc munere functus erat, dicebatur in posterum *Honoratus*, velut ille Aëtius Augusti ⁱ *a regionibus urbanis Immunis & Honoratus*. Hujus honoris rara in lapidibus mentio, perfrequens decurionum ob artium varietatem: in uno enim ^k monumento Liviae inter triginta supra quadringentos titulos se se offerunt plura, quam centum diversa genera officiorum & artium. Haec qui legerit cum Terentio repetet ^l:

Nullum est jam dictum, quod non sit dictum prius.

At nunquam ego id usurpabo, quod Donatus ad eum versum dixisse fertur: *pereant, qui ante nos nostra dixerunt*, imo & florentes cupio & salvos esse.

CLAS-

a	Blanchin. in sepulcr. liber. 19. servor. dom. Aug. pag. 9.	f	Lipfius Elea. I 23.
b	Idem pag 75. Murator. pag. 947 8.	g	Cic. Agrar. II. Plin. NN. VII. 43.
c	Blanchin. loc. cit pag 43.	h	Blanchin. loc. cit. p. 23.
d	L. 1. ff. de albo scrib Chimentellius de Honore Bisellii.	i	Fabrett. Ant Inscr. p. 449.
e	Spartian. in Hadr. Grut. p. 421.	k	Idem ibid. pag 72.
		l	Prolog. in Eunuch. v. 41.

CLASSIS IX.

Libertorum Libertarumque Monumenta.

I.

Romae in domo Caesia .

Ex Celsi Cittadini Vol. V. pag. 584.

1. QVI . COLITIS . CYBELEN . ET . QVI . PHRYGA . PLANGITIS . ATTIN
DVM . VACAT . ET . TACITA . DYNDIMA . NOCTE . SILENT
2. FLETE . MEOS . CINERES . NON . EST . ALIENVS . IN . ILLIS
HECTOR . ET . HOC . TVMVLO . MYGDONIS . VMBRA . TEGOR
ILLE . EGO . QVI . MAGNI . PARVVS . COGNOMINIS . HERES
CORPORE . IN . EXIGVO . RES . NVMEROSA . FVI
FLECTERE . DOCTVS . EQVOS . NITIDA . CERTARE . PALESTRA
FERRE . IOCOS . ASTV . FALLERE . NOSSE . FIDEM
AT . TIBI . DENT . SVPERI . QVANTVM . DOMITILLA . MERERIS
QVAE . FACIS . EXIGVA . NE . IACEAMVS . HVMO

1. Cybelis sacerdotes invocat , aut quia in Phrygia na-
tus , unde advectum Romam Cybelis simulacrum , aut quia
fervus illius templo addictus . De Cybelis sacerdotibus , &
Archigallo ita Prudentius :

Cultrum in lacertos exerit fanaticus ,

Sectisque matrem brachiis placat Deam .

Apud Minuc. Felicem sic Octavius : *quid ? qui sanguine suo
libat , & vulneribus supplicat , non profanus melius esset ,
quam sic religiosus ?* Vid. *Dissert. Cl. Dom. Georgii de Archi-
gallo in marmore Mus. Capitolini .*

2. Scaliger forsan IVLII pro in illis . Hoc epigr. Barthius
Martiali tribuit in *Advers. V. 13.* Cittadinus lapidem inven-
tum ait in via Appia .

I I.

Romae in domo Delphiniorum . *Celsi Cittad. ibid.*

LIBERTA . ET . CONIVX . PETRONIA . CARA . PATRONO
 THALLYSA . HOC . TUMVLO . CONDITA . LVCE . CARET
 QVAE . BIS . VICENOS . COMPLEBAT . LVCIBVS . ANNOS
 EREPTA . EST . SVBLTO . CONIVGIS . E . GREMIO
 HANC . SIC . ADSIDVE . DEFLET . PETRONIVS . VT . IAM
 DEFICIENT . OCVLOS . LVMINA . CARA . SVOS
 DESINE . PER . TERRAS . INFERNAS . TENDERE . AD . ARCES
 FATA . ANIMAM . DEDERANT . FATA . EADEMQVE . NEGANT

I I I.

Fabrett. V. p. 421. n. 388.

AVRELIVS . L. L.
 HERMIA
 LANIVS . DE . COLLE *
 VIMINALE
 HAEC . QVAE . ME . FAATO
 PRAECESIT . CORPORE . CASTO
 CONIVNXS . VNA . MEO
 PRAEDITA . AMANS . ANIMO
 FIDO . FIDA . VIRO . VEIXSIT
 STUDIO . PARILI . QVM
 NVLLA . INAVARITIES
 CESSIT . AB . OFFICIO

AVRELIA . L. L.

AVRELIA . L. L.
 PHILEMATIO
 VIVA . PHILEMATIVM . SVM
 AVRELIA . NOMINATA
 CASTA . PVdens . VOLGHE
 NESCIA . PEIDA . VIRO
 VER . CONLIBERTVS . FVIT
 EIDEM . QVO . CAREO
 EHEV
 RES . FVIT . ER . VERO . PLVS
 . SVPERAQVE . BARENS
 SEPTEM . ME . NAATAM
 ANNORVM . GREMIO
 IPSE . RECEPIT . XXXX
 ANNOS . NATA . NECIS . POTIOR
 ILLE . MEO . OFFICIO
 ADSIDVO . FLOREBAT . AD . O

* *In media tabula erant insculptae imagines sibi mutuo blandientium . Vid. Murator. p. 1522.*

Celsus Cittadinus *loc. cit.* & Gruterus *pag. 1046. 6.* in emendatum habent hunc lapidem , quem Fabrettus ex tabula autographa exscripsit in horto ad Arenulam : Wowerius , ex quo Gruterus hausit , cippum tradit fuisse inscriptum ab utroque

que latere : falso : extabant omnia unica facie comprehensa in lapide Tiburtino, paululum trunco ad imam partem. Hoc epitaphium puritate veteris sermonis nobile effossum est in via Nomentana an. 1593. Antiquitatem orthographia indicare videtur. Nam usus geminandi vocales perduravit usque ad Accium, teste Quintil. l. 8. Alatrii in vetustissimo monumento legitur L. BETILIENVS L. F. VAARRVS, & ibidem SREDES, cujusmodi exempla videsis in museo Capitolino. Saepe veteres geminabant vocales longas : ita Varro, *quidam*, ait, *reprehendunt*, quod PLVIT & LVIT dicamus in praeterito & praesenti tempore : falluntur : nam est, ac putant, aliter, quod in praeterito v dicimus longum PLVVIT, LVVIT in praesenti breve. Cl. Muratorius non Cittadino, non Grutero, non Fabretto nominatis dat hunc lapidem e schedis Ptolomeis, legitque in principio *Aurelius l. l. PILERMIA ENNIVS*, in fine pro *Aurelia VRILA*; itemque *FATO pro faato*, & *QEE pro Ree*.

III.

Romae. Gruterus p. 609. 4.

I.

CALPVRNIA ATHIS FECIT

DEXTERA . FAMA . MIHI . FVIT . ET . FORTVNA . PATRONA
MAGNIFICI . CONIVNX . CAESARIS . ILLA . DEI
QVA . BENE . TVTVS . ERAM . CARVS . NEC . VILIS . AMICIS
QVIS . ETIAM . MIHI . PLVRIMA . CVRA . FVIT
ATHIS . CAVSA . MEAE . VITAE . QVAE . CARA . SEPVLCHRO
CONDIDIT . OSSA . SVO . NOMINOR . IKADIVM

I. Cittadinus legit ANTHIS . Reinesius ATTHIS .

IV.

Romae. Grut. p. 670. 8.

VNA IVVENILES DOMVS HOS PRODVXIT ALVMNOS
LIBERTATIS OPVS CONTVLIT VNA DIES
NAVERAGA MORS PARITER RAPVIT QVOS IVNXERAT ANTE
ET DVPLICES LVCTVS SIC PERINIQA DEDIT

Hic lapis, qui & habetur in Appian. & Amant. *inscr. vet.*
215., extabat in muro pervetere apud Pantheon, insculptae
ibi erant miro artificio duae juvenum imagines cum his versibus.

A a a 2

V.

V.

In villa Eñi Cardinalis Passionei apud Camaldulenses
in Tusculo exscripti.

DIS MANIB.

DOMESTICO . QVI . VIXIT . ANN. XVI
HOC . MIHI . NOSTER . ERVS . SACRAVIT
1- INANE . SEPVLCRVM . VILLAE . TECTA SVAE
PROPTER VT ASPICEREM . VTQVE SVIS
MANIBVS . FLORES . MIHI . VINAQVE
SAEPE . FVNDERET . ET LACRIMAM QVOD
MIHI PLVRIS . ERIT NOSTROS NAM CINERES
2- BOLLENTIA . SAEVA . SVBEGIT . EST . ET . IBI
TVMVLVS . NOMEN . ET . ARA . MIHI . NEC
3- TAMEN . AVT . ILLIC . SVETER CRVDELIA BVSTA
AVT ISTAS SEDES . NOSTRA . SVBET
ANIMA . SED . PETAT . ASSYRIOS
PETAT . ILLE . LICEBIT . HIBEROS . PER
MARE . PER . TERRAS . SVBSEQUITVR . DOMINVM

M. CAERELLIVS

SMARAGDIANVS . FECIT

2 P. Paciaudius legit ILLIS SVPER .
*Hoc mihi noster herus sacravit inane sepulcrum ,
Villae tecta suae propter ut aspicerem :
Utque suis manibus flores mihi , vinaque saepe
Funderet , & lacrimam , quod mihi pluris erit .
Nostros nam cineres Pollentia saeva subegit ,
Est & ibi tumulus , nomen , & ara mihi .
Nec tamen aut illic subter crudelia busta ,
Aut istas sedes nostra subijt anima ,
Sed petat Assyrios , petat ille licebit Hiberos ,
Per mare per terras subsequitur Dominum .*

Cenotaphium in villa , sepulcrum Pollentiae , ubi servum
amisit , Smaragdianus erectum voluit , de quo nominum genere
fecus , ac Fabrettus sensit , aperte hoc nomen indicat Smarag-
diani , cujus origo a patrocinio desumi qui tandem possit , non
video .

2. In-

2. Incertum, quae Pollentia crudelitatis arguatur: Alteram enim in Balearide majore sitam memorat Ptolomaeus II. 6. alteram Ianis celebrem in Liguria Plinius VIII. 48. tertiam Holstenius in Annot. ad pag. 742. lin. 12. in Piceno collocat non ad ostium ignoti fluminis cum Cluverio, sed ad laevam Flusoris fluminis e regione urbis Salviae, ubi nunc *Monte Milone*. Quid? si Deam Nemesein esse putem Pollentiam? cujus cultum in Latio perveterem ostendit Gorius in Mus. Etr.

3. Insepultos, ac morte violenta extinctos occurfare viris, nec ante ad inferos redigi, quam justa percepissent, opinio ethnicorum fuit; itaque Plauti Tranio in *Moscellar.* seni ut suaderet domino umbris vexari domum, lepide fingeat, necatum hospitem dixisse sibi:

Me in Acherontem recipere Orcus noluit,

Quia praemature vita careo, per fidem

Deceptrus sum, hospes hic me necavit,isque me

Defodit insepultum.

Vid. Virg. Aenead. IV. Plin. VII. Svet. Calig. 39. Tertullian. de Anima 56. Gutherius vero de Jur. Man. II. 16. ad inscr. Grut. p. 786. 5., ubi ait sepulcorum umbras, qui morte obiissent sua, frustra fuisse optatas, & Furiam Spem inane hoc desiderium habuisse in somnis sui videndi viri, dupliciter errat. Primo enim Furiae virum abstulerat violenta mors, quum habeat lapis A. MANV. MALA. DISPARATI. SVMVS, adeoque illius desiderium minime inane erat. Deinde (nisi quis τὸ SAEVA in 5, versu, & τὸ CRUELIA ad homicidium traducat, quod non suspicor, est enim epitheton mortis tritum in juventute) eorum etiam, qui nec insepulti, nec necati fuerant, extra inferos vagari animas superstitio admisit, unde hic noster a domini latere nusquam se discessurum spondet. Hoc quippe est veritatis, errorisque discrimen maximum, quod illa ubique est eadem, contra is tam sui dissimilis, tamque multiplex, ut nullo libi stabilem in sententia dicenda pedem figere quis tuto possit.

V I.

E sched. Bellonii, & Lollii. *Murator. Vol. II. p. 956. 1.*

QVID SIBI VOLT QVAERIS TELLVS CONGESTA VIATOR

1. OSSIBVS HIC VXOR MISCVIT OSSA MEIS

NOBILIS EYFROSINE FACILIS FORMOSA PVLLA

DOCTA OPVLENTA PIA CASTA PVDICA PROBA

FORTVNAM MIRERE MEAM VERVM EXITVS HIC EST

OMNIVM MECVM VNO COMPOSVI TVMVLO

I. NVNC ET QVICQVID VOTIS MELIORIBVS OPTA

ABSVMIT TECVM SINGVLA SARCOPHAGVS

HERMORODORO PARAGINIO EYFROSINAE PARAGINIAE

2. HERMORODORVS PRAETORI NOMENCVLATOR

POS

H. M. H. N. S

Reinesius *Class. XVIII. n. 22.*, & Fabrettus *III. p. 200. n. 490.* habent in fronte D. M. ad latus dexterum extra inscr. post vocem *Puella* additur *Eufrosine*, & in fine ad idem latus PARAGINIO PRAETORIS NOMENCVLATOR. in fine HERMODORO PARAGINIO ET EYFRONIAE PARAGINIAE LIB. CARISSIMIS HERMORODORVS &C.

1. De conjugum, amicorumque commistis ossibus in antecedenti *Diff. num. XIII.* Curiosa est conclusio apud Gruter. *p. 909. lapidis*, in quo C. Avoratus ait VXOREM EXPECTO MEAM. Vid. *Fabrett. loc. cit.*

2. Praetorianis nomenclatoribus adde privatos, quorum ministeria erant praesertim duo, extra domum Candidatis in prensationibus, domi in salutationibus inservire. De suo in urbem reditu Cicero ad Att. *IV. 1. ad urbem*, inquit, *ita veni, ut nemo ullius ordinis nomenclatori notus fuerit, qui obviam non venerit.* Idem Cic. pro Muraena de nomenclatoribus lepide cum Catone. Ex Aristotelis monito *II. Rhetor.* habuerunt hoc ministerium veteres, ne viderentur parum de iis laborare, quorum nomina non tenerent. Apud Homerum Agamemnon fratri hoc officium praecipit. Hac de causa laudantur Cyrus, & Themistocles; ille quia militum, hic quod civium nomina in promptu habuerit.

VII.

V I I.

Romae. Grut. p. 607. 4.
ATIMETVS PAMPHILI

TI. CAESARIS . AVG. A. L
ANTEROTIANVS . SIBI . ET
CLAVDIAE . HOMONOEAE .
CONLIBERTAE . ET
CONTVBERNALI

SI . PENSARE . ANIMAS . SINCERENT . CRVDELIA . FATA
ET . POSSET . REDIMI . MORTE . ALIENA . SALVS
QVANTVEACVNQVE . MEAE . DEBENTVR . TEMPORA . VITAE
PENSAREM . PRO . TE . HOMONOEAE . LIBENS
AT . NVNC . QVOD . POSSVM . PVGIAM . LVCEMQUE . DEOSQUE
VT . TE . MATVRA . PER . STIGA . MORTE . SEQVAT
PARCE . TVAM . CONIVNX . FLETV . QVASSARE . IVVENTAM
PATAQVE . MAERENDO . SOLLICITARE . MEA
NIL . PROSVNT . LACRIMAE . NEC . POSSVNT . FATA . MOVERE
VIXIMVS . HEC . OMNIS . EXETVS . VNVS . HABET
PARCE . ITA . NON . VNQVAM . SIMILEM . EXPERIARE . DOLOREM
ET . FAVEANT . VOTIS . NVMENA . CVNCTA . TVIS
QVODQVE . MIHI . ERIPVIT . MORS . IMMATVRA . IVVENTAE
ID . TIBI . VICTVRO . PROROGET . VLTERRIS
In sinistro ejusdem urnae quadratae latere .
TV . QVI . SECVRA . PROCEDIS . MENTE . PARVMPER
SISTE . GRADVM . QVAESO . VERBAQVE . PAVCA . LEGE
ILLA . EGO . QVAE . CLARIS . FVERAM . PRAELATA . FVELLIS
HOC . HOMONOEAE . BREVI . CONDITA . SVM . TVMVLO
CVI . FORMAM . PAPHIE . CHARITES . TRIBVERE . DECORAM
QVAM . PALLAS . CVNCTIS . ARTIBVS . ERVDIT
NONDVN . BIS . DENOS . AETAS . MEA . VIDERAT . ANNOS
INIECERE . MANVS . INVIDA . FATA . MIHI
NEC . PRO . ME . QVEROR . HOC . MORTE . EST . MIHI . TRISTIOR . IPSA
MOEROR . ATIMETI . CONIVGIS . ILLE . MEI
SIT . TIBI . TERRA . LEVIS . MVLTIER . DIGNISSIMA . VITA
QVAQVE . TVIS . OLIM . PERFRVARE . BONIS

i. Ati-

1. Atimetus libertus Pamphili liberti Tib. Caesaris . De nominibus in ANVS inflexis instar hujus nostri Anterotiani , factis in Diff. num. VII. In servili genere *contubernium* pro conubio , & *contubernalis* pro conjugē usitatissimum in lapidibus , sed servorum libertorumve . Contubernium quippe pro conjugio inter libera capita non facile cum Fabretto admiserim *Ant. Inscr. IV. p. 314. 315.* Exempla enim , quibus utitur , non ingenuae conditionis sunt , ut illud e schedis Barberinis : DIS . MANIBVS . L. SERVILIVS . ONESIMVS . FECIT . CONTVBERNALI . SVAE . RVNTIAE . CALLITYCHE . Porro Onesimi , & Callityches nomina sunt in servis nota .

2. In dextro latere dialogus est viri & conjugis ; in sinistro garrulae adhuc post mortem feminae , & viatoris . Quartus v. confirmat , quod ait Cicero in Oratore , prosodiae regulas diu fuisse instabiles . Diphtongos divisas , uti hoc loco in Homonoeca , saepe alias vidimus .

V I I I.

Mutinae . *Ex Ludovici Verdiani Hist. Mutin. Vol. II.*
habet *Murator. Vol. I. p. 539. 1.*

SALLVSTIAE

APHRODITAE

CONSIDIVS L. F.

CONIVGI BENE

MERENTI CVM QVA

VIXIT ANNIS XXVII

MENSIVS VIII. DIEBVS VI

QVOD VIVA MERVI MORIENS QVOD ET IPSA ROGAVI

CONIVGIS HOC MOESTI REDDIDIT ECCE FIDES

SIT LICET INFERNAE MORTIS TRISTISSIMVS HORROR

ME TAMEN ILLIVS CREDO IACERE TORIS

Conjugii memor umbra mei dum testor amores ,

TE PIE POSSESSOR SIVE COLONE PRECOR

NE PATIARE MEIS TVMVLIS INCRESCERE SILVAS

SIC TIBI DONA CERES LARGA DET ET BROMIVS

I X.

Clusii . *Ex Donio Murator. p. 1406. 8.*

SVETRIVS . HERMES . HIC . SITVS
EST . CUI . TERTIA . CONIVNX
ARAM . CONSTITVIT . DIGNO
MERITOQVE . MARITO
CVM . QVO . CONCORDEM . VI
TAM . MVLTOSQVE . PER . ANNOS
VIXIT . ET . *heu* TENERO . CASV . SVBTRACTA
MARITO . EST

DE . CIVIS . FAMA . MVLTIS . CVM
LAUDE . LOCVTVR *sc*

QVOD . PVERIT . CVLTOR . DOMINI
RERVMOQVE . ET . AMATOR . TV . QVI .

Cetera desiderantur, fortasse tituli conclusio erat *erita*
illa cantilena TV QVI transis, dic, sit tibi terra levis.

X.

Romae prae foribus Nob. Molariae ad Pontem Cestium .

Fabrett. III. p. 190. n. 440.

Grata . VIRO . POSVIT . CONIVNX . MEMORA . LISA .

DIGNA . PIO . NATO . QVI . CITO . RAPTVS . ABIT

MVNERA . QVAB . DECVIT . NATVM . PATRI . MATRIQVE

PARARE

IN . COGNATORVM . SERIE . *maestas epulas, & dat*

PIA . VOTA . MIHI . TITVLIS . TRISTISSIMA . *conjux*

QVE . SVBOLES . OLIM . SERVAVIT . TEMPORE LONGO

A . FABIO . DAPHNO

FABIA . PYRALLIS .

CONIVGI . CARISSIMO

POSVIT

DI . TALESQVE . DAEVNT . EPVLAS . MERITIS

PRO . TALIBVS . ILLI . ET . NATVM . PATRI

MATRIS . PIETATE . PROBAEVNT

B b b

Prio-

Priores septem versus tympano arae inscriptos omisit Reinesius Cl. *XIV. p. 195.* quem Muratorius *Vol. III. p. 1341. 10.* accusat ne Fabretto quidem commemorato, quasi ipse primus lapidem ex Ligorio ediderit, & deformiorem, quam Fabrettus,

X I.

Romae in vinea Card. Rod. Carpenfis. *Grut. pag. 939.*

D . M
FABIAE . PYRALLIDI . OPTIMAE
ET . SANCTAE . PATRONAE
DE . SE . BENEMERIT
ARTEMISIVS . LIBERTVS

CVNCTORVM . HABC . SVBOLI . SEDEM
POST . MORTE . RELIQVIT . ANTE
TAMEN . NATO . CONIVGE . ET ANTE . SVO
NONDVM . SECVRA . DVM . FLET . MAES
TISSIMA . MENTE . OCCIDIT . ET
TRISTES . DECEPIT . MAESTA . FOVENDO
SET *sc* . NOS . SOLLICITI . MEMORESQUE
PARENTIS . AMORE . MATREM
CVM . NATO . CONIVGE . CVMQUE . SVO
SECVROS . COLIMVS . MEMORES . DE
NOMINE . NOSTRO . ET . FACIET
SVBOLES . MVLTOS . MEMORATA . PER . ANNOS
SACRA . DEIS . PATRIBVSQUE . SVIS
MEMORESQUE . PRIORVM . ET . MEMO
RES . NOSTRI . NOSTRORVMQUE . ALTA
PROPAGO . AETERNO . SERVENT
SEMPER . MEMORABILE . NOMEN
QVISQVIS . ES . AVT . OLIM . NOSTRA . DE
STIRPE . FVTVRVS . SIS . MEMOR
ANTIQVI . NOMINIS . ET . TITVLI . IN
QVORVM . TITVLO . HIC . DATVR . ESSE
LOCVS . ET . DOMVS . AETERNAE
TV . IVEARE . FOCOS

XII.

XII.

Ex Mus. Veron. p. 314.

ΣΕΜΝΗΝΠΗΝΕΛΟΠΗΝΟΠΑΛΑΙΒΙΟΣΕΞΣΧΕΔΕΚΑΙΝΤΗ
 ΣΕΜΝΗΝΦΗΛΙΚΙΤΑΝΟΥΤΑΧΑΜΙΟΤΕΡΗΝ
 ΒΟΥΛΟΜΕΝΗΣΔΕΘΑΝΕΙΝΑΝΔΡΟΣΠΟΤΕΡΗΝΣΦΕΤΕΡΟΙΟ
 ΕΚΑΤΕΣΩΔΑΙΜΩΝΗΟΛΛΑΚΙΣΕΥΧΟΜΕΝΗΣ
 ΤΟΙΓΑΡΤΟΙΚΑΙΕΜΕΙΟΔΙΚΑΙΟΤΕΡΗΝΟΠΑΚΟΥΣΟΝΕΥΧΟΜΕ
 ΝΟΤΠΛΟΥΤΩΝ
 ΛΙΕΙΣΑΙΔΑΛΟΠΕΡΗΣΩΕΥΤΡΕΙΝΤΗΝΙΔΙΑΝΦΗΛΙΚΙΤΑΝΠΑΡΑΣΟΙ
 ΚΛΑΥΔΙΟΣΙΝΤΗΡΑΓΑΘΕΙΝΟΣΤΗΝΔΕΑΝΕΘΗΚΕΝ
 ΕΙΚΟΝΑΦΗΛΙΚΙΤΑΣΜΑΡΤΤΡΑΣΩΦΟΣΤΗΝΗΣ

*Hæc inscriptio quinque lineis in Capitolio extat absque ulla
 lacuna. Quæ deficiunt in sexto & septimo versu,*

Cl. Maffejus ita supplet.

Σεμνὴν Πηνελόπην ὁ πάλαι βίος ἔχει δὲ, καὶ τῷ

Σεμνὴν Φηλικίτῃς ἔταχα μιούτερην.

Βουλομένης δὲ θανῆν ἀνδρὸς ποτιέρην σφιτέρην

Ἐκλυτὴς δὲ Δαίμωνι πολλάκις εὐχομένης.

Τοιγάρτοι καὶ ἐμῷ Διαιμωτέρην ὅπ' ἄκουσον

Εὐχομένης πλείων πολλάκις, ἔπερ θανῆν,

Ἄλλ' ὅπῃ ἂν θανῶ, καὶ εἰς αἶδ' αὖ ποτήσω.

Εὐρῇ τλὴν ἰδίαν Φηλικίτῃς ὦρ' αὖ σοί.

Κλαύδιος ἰντὴρ Ἀγαθανὸς τλὴδ' ἐνέθηκεν

Εἰκόνα Φηλικίτῃς μάρτυρα σωφροσύνης.

Ita vertit idem Maffejus.

Penelopen antiqua ætas celebravit honestam,

Haud minor hac nostra Felicitas resonat.

Linquere cum vitam cuperet carum ante maritum,

Audiit orantem sæpe, deditque Deus.

Ergo meam quoque Pluto audi, quæ justior illa

Prex est, dum non, ut præmoriar, rogitō,

At cum decedam, sedesque invisam Acherontis,

Te prope ut aspiciam conjugis ora meæ.

Claudius hanc medicus posuit mærens Agathinus,

Testem virtutis conjugis effigiem.

Bbb 2

XIII.

XIII.

Extat in Museo Capitolino. Ibid. pag. 315.

Θ

Κ

ΕΝΘΑΔΕΚΕΙΜΕΑΝΑΤΔΟΝΑ

ΗΝΟΤΝΞΕΝΟΝΕΝΘΑΔΕΚΕΙ . . .

ΠΑΙΔΙΟΝΕΚΠΡΟΛΗΠΩΝΓΑΤΚΕ . . .

ΦΑΟΣ ΑΕΛΙΟΥ ΖΗΘΑΣΜΕΝ . . .

ΤΑΣΕΓΩ ΑΙΔΤΟΜΗ . . .

. . ΔΟΜΑΔΕ ΔΙΘΕΑΣΜΟ . . .

. . . . ΟΣ ΕΣΧΟΝ ΕΚΡΟΛΗΠΩ . . .

. . ΑΤΡΑΝ ΣΙΝΩΠΗΝ ΤΩΠΟΚΕΙ

. . ΟΝΟΥΝΟΜΑΤΟΥΤΜΟΝ ΚΟΡΝΟΥΤΙΩΝ

ΚΑΤΑΚΕΙΜΕΑΙΠΩΝ ΠΕΝΘΟΣ ΤΟΝΕΟΙ

ΣΙΤΑΜΑΔΕΝΗΠΙΑΧΟΥΔΑΚΡΥΑ ΠΛΗ . .

ΑΧΕΡΟΝΤΙΔΑ ΛΙΜΝΗΝ ΔΙΟΔΩΡ . . .

ΤΩ ΙΔΙΩ

Cl. Marchio Maffejus sic lacunis consultum voluit .

Ἐνθάδε κῆμαι ἀναυδόν, ἄπνευ ζέγον, ἐνθάδε κῆμαι

Παιδίον ἐκπρολιπὼν γλυκερῇ φάδε αἰλίῳ .

Ζήτας μὲν λυκάβαντας ἐγὼ δύο μῆνας

Ἑβδομάδας διατῶ, μόνον ὥρας ἡμέρας ἔχον,

Ἐκπρολιπὼν πατρὶν Σινώπην τέρδι πρέκειμαι

Τύμβω, ὅπῃ σίλης κεχαλαγμένος ἔνομαι τέρμον

Κορνυτίων κατέκειμαι λιπὼν πένθος γροεῖσι

Τάμω δὲ νηπιᾶχρ δάκρυα πλῆσ' ἀχεροντίδα λίμνῃ

Διόδωρ . . . τῷ ἰδίῳ ὑφ'

Sic vertit laudatus Maffejus .

*Hic jaceo exanimis, sine voce hic heu jaceo, hospes,**Amisssa solis prae dulci luce, puellus;**Annos exegi vivens duo, adhuc duo menses,**Hebdomadas binas, aliquas vix insuper horas.**Deservi Sinopen patriam; projectus in istum**Sum tumultum, in parvo hoc insculpto nomine cippo,**Cornutius, luctu his qui me genuere relicto,**Infantis lacrimis Acherontia stagna replevi.*

XIV.

Romae. *Ex Thej. Grut. 992. 3.*

RVSTICELLA M. L. C. THERIS

DEBITVM . REDDIDIT . X. K. SEPT MALVGINENS . ET . BLAESO . COS

QVANDOCVMQVE . LEVIS . TELLVS . MEA . CONTEGET . OSSA

1. INCISVM . ET . DVRO . NOMINE . ERIT . LAPIDE

2. QVOD . SI . FORTE . TIBI . FVERIT . FATORVM . CVRA . MEORVM

NE . GRAVE . SIT . TVMVLVM . VISERE . SAEPE . MEVM

ET . QVICVMQVE . TVIS . VMOR . LABETVR . OCELLIS

PROTINVS . INDE . MEOS . DEFLVAT . IN . CINERES

3. QVID . LACRVMIS . OPVS . EST . RVSTICELLI . CARISSIME

CONIVNX . EXTINCTOS . CINERES . SOLICITARE . MEOS

VNA . DOMVS . CVNCTIS . NEV . FVGIENDA . VIRIS

VT . QVAE . VOLVI . TEMPORE . TEMPVS . HABET

NONDVM . BIS . VICENOS . ANNOS . COMPLEVERAT . ANNVS

SVPREMV . PARCAE . SORTE . DEDERE . MIHI

1. March. Maffejus sic emendat . NOMEN ERIT LAPIDE

2. Idem . SIQVA TIBI FVERIT FATORVM CVRA MEORVM

3. Si dicas *Carissime Rusticelli* , sculptorem emendabis .

XV.

Trebiae . *Ex Francisco Aligerio in Antiq. Valentin.*

DEFVNCTA CHELIDONAE POMPONIA EST HIC SITA

AETATIS QVINTO DECIMO ANNO INFELIX ABICIT

QVAE DVLCEM VITAM ET LVCEM REDDERE MORTE MEA

LVBEET NEC LICITVMST MESERA SICCINE TACES

NEC LACRVMIS MEIS REFERS LACRVMVLAM METV

AN CESSAS CONIVX VERVM ME MORS ACERBA SATIS

SIT QVOD ET IMMATVRA ABSTVLIT COMPLEXV TVO

NEC TE MACERA DVLCISSIMA AVTEM ET SVAVISSIMA

VXOR TVI POMPONI MEMOR AETERNVM VALE

Franciscus Aligerius Dantis tertii Filius hoc epigramma,
versibus comicis septenariis, ultimo semper jambo pede, Ro-
mae extitisse, & se vidisse scribit, cujus ope supplevit frag-
mentum corrossi marmoris in xysto olim viri nobilis Benedicti

Va.

Valenti, Clementis VII. deinde Pauli III. PP. MM., tribunus aerarii, nunc Comitis Jacobi, & Cl. Praefulis Philippi Valenti. De hujus monumenti antiquitate dubitaverit fortasse aliquis. At equidem non video, quid deroget Aligerio fidem. Poterat enim quispiam, antequam casus, aut ignavia marmoris integritati officeret, titulum in sua adversaria retulisse, & haec cum Aligerio, antiquae rei studiosissimo, communicasse. Porro fragmentum marmoris, quod etiam nunc extat, non in urbe Valentia, ut Cl. Maffejus falso opinatus est, sed Trebiae in domo Valentina sic habet.

DONAE POMPONIAES
 DECIMO ANNO INFOR-
 VITAM ET LUCEM REDI-
 NEC LICITUM EST MISERA. S
frag *mentum*
 MEIS REFERS... CRVMVLAM
 VERVM ME MORS ACERBA. S
 IMMATVRA ABSTVLIT
 DVLCESSIMA AVTEM ET SVAVIS

Dialogus est viri superstitis cum uxore defuncta; ac si interrogationem addideris post verba *taces*, *lacrumulam*, *conjux*, captu facillima sunt, quae antecedunt, quaeque sequuntur, omnia. Viri alloquium quiescit in voce *conjux*; conjugis in *macera*; tum Pomponius uxorem de more aeternum valere jubet. De a pro i in *mesera*, item que v pro i nihil dico: norunt haec, qui vetustos aut lapides, aut poetas a primo limine salutarunt. Quia vox *Chelidon* saepe est obvia in servitute, visa est hujus lapidis haec Classis propria.

X V I.

Romae. Ex Ficoronio Muratorius p. 1676. 91

DIVA PRECOR TELLVS ALVO
 COM PLECTERE SANCTA OSSVABO
 QVORVM IN HOC NOMINA
 SVNT LAPIDE FL. OPHELIONIS
 FL. BEBRYCIS

XVII.

XVII.

Reines. Class. XVI. num. 65.

C. PUBLICIVS . C. L. AM
 1. V. RVSTIA . C. L.
 C. CLAVDIVS . FAVSTVS . VI VIR
 TEMPORIS . SUPREMO . FAVSTVS
 EST . TIBI . CVRA . VIDENDI
 SI . PERLEGISTI . VENIAS . LICET
 ET REQUIESCAS
 ANNVIS AN REFVGIS FRVSTRA
 HAEC DOMVS HAEC REQUIES
 OMNIBVS VNA MANET
 HVC VENIENDVM INQVAM

1. *Reines. v. interpretatur Vibiae . Scaliger in indice no-
 earum in viris explicat v. virum, in feminis praenomen . At
 ubi v. non est ejusdem magnitudinis, ac litterae nominum, vel
 ubi est apposita loco minus proprio, semper vitae indicium est,
 sicuti mortis & initium Salvatoris, ut in sequenti . Vid. Fabrett.
 cap. I. p. 39. num. 170.*

XVIII.

Tumisii . Inscr. Donian. p. 354.

1. O. C. FIDICVLANIVS . C. L. AEDACVS
 O. C. FIDICVLANIVS . C. F. ARN. RVFVS
 V. FIDICVLANIA . C. L. HIPPOLITE
 FATALEM . HANC . SEDEM . HIPPOLITE . DEDIT . OB . PIETATEM
 IN . COMMVNE . SIBI . ET . GNATO . COLLIBERTOQVE

1. *Murat. p. 1582. n. 11. habet in 3. lin. HIPPOLITHAE,
 & in hexametro AEDAM pro sedem .*

XIX.

E schedis Barberinis . Fabrett. V. p. 417. n. 369.

MVRIA HOC TITVLO PATRONVM PIETATIS HONORAT
 QVICQVID ID EST GRATVM MANIBVS OFFICIVM
 NON IVSSA TAMEN NEC VOGE ROGATA
 HIC ALIIS OBIIT VIVIT LIBERTAE SVAE SVAVIS PATRON

XX.

X X.

Romae. Grut. 660. I.

KANTIPPE . SIYE . IAIAR

C. CASSIVS . LVCILIANVS

ALVMNAB . DVLCISSIMAB

SEV . MORTIS . MISERET . SEV . TE . VITAE . PERLICE

1. NOMEN . XANTIPPE . IAIAR . HAEDEM . LVDICRO
 QVOD . EXSPRIMENS . DOLORE . FVGIT . ANIMA . CORPORE
 HIC . CONQVIESCIT . CVNIS . TERRAB . MOLLIBVS
 QVAM . TRINO . ANNORVM . FILO . PROTERENTIA
 NOVEM . POST . MENSVM . FATA . CONFICIVNT . MALA
 LVES . IGNITA . TORRET . NOCTES . ET . DIES
 VENUSTA . AMOENA . INEPTIENS . ET . GARRVLA
 QVAM . SI . QVA PIETAS . INSITAST . CAELESTIBVS
 VIVENTI . INGENIO . SOLI . ET . LVCI . REDDITE
 ALTORIS . MEMOREM . QVEM . PARENTES . DIXERANT

2. CVM . PRIMVM . NATVST . LVCILIANVM

CASSIVM

2. *Ald. & Verd. Sched.* VLTRA QV . . . ES . b *Verd.* INTE . . RVLA .

1. Fabrettus *Ant. Inscr. III. p. 148.* Iajae cognomen Xantippe additum opinatur, quod esset supra aetatem amoena & garrula. Gruteri *inscr. IV. pag. 1122.* instituti veteris fuisse ostendit, ut sodales peculiare nomen amico imponerent.

2. Lucilianus hic noster ita dictus, vix ortus est, Fabretti opinionem omnino evertit, de qua antecedens Diff. num. VI.

X X I.

Romae. Murator. p. 1295. 8.

MEMMIA M. L. ANNA

AC . VELVTI . FORMOSA . ROSA . CVM . TEMPORE . PROBIT

ARESCIT . CERTO . TEMPORE . DEINDE . SVO

SIC . TV . COBPISTI . PRIMO . FORMOSA . ANNA . VIDERI

TEMPORE . SED . SVBITO . DESINIS . ESSE . MEA

MOC . STABILIS . TVVS . HEV . QVO . POSSVM . MVNERE . PARVO

PROSEQVAR . ATQVE . OPTO . SIT . TIBI . TERRA . LEVIS

XXII.

XXIII.

Romae. *Gudius in indic. Praenom. & Nom. p. 101.*

DILS. MANIEVS

CLAVDIAE. PISTES

PRIMVS. CONIVGI

OPTVMAE. SANCTAE

ET. PIAE. BENEMERITAE

NON. AEQVOS. PARCAE. STATVISTIS. STAMINA. VITAE

TAM. BENE. COMPOSITOS. POTVISTIS. SEDE. TENERE

AMISSA. EST. CONIVNX. CVR. EGO. ET. IPSE. MOROR

SI. FELIX. ESSEM. PISTE. MEA. VIVERE. DEBVI

TRISTIA. CONTIGERVNT. QVI. AMISSA. CONIVGE. VIVO

NIL. EST. TAM. MISERVVM. QVAM. TOTAM. PERDERE. VITAM

NEC. VITAE. NASCI. DVRA. PEREGISTIS. CRVDELIA. PENSA. SORORES

RVPTAQVE. DEFICIVNT. IN. PRIMO. MVNERE. FVSI

O. NIMIS. INIVSTAE. TER. DENOS. DARE. MVNVS. IN. ANNOS

DECEPTVS. GRAVIVS. FATVM. SIC. PRESSIT. EGESTAS

DVM. VITAM. TVLERO. PRIMVS. PISTES. LVGEO. CONIVGIVM

TI. FL. CALLITYCHIANVS

MARITVS

CVM. QVA. VIXIT

SINE. QVERELLA *fr*

ANNIS. XIII

DIEBVS. XVI

Habet hanc inscr. Fabrett. *V. p. 419. n. 379.* sed imperf.

XXIV.

Romae. *Orthogr. Ald. Manut. p. 406.*

C. VIBIVS C. L. C. VIBIVS C. L. FELIX VIBIA C O. L. LATINA F. P.

HELENVS

FELIX

VIXIT

RABIRIVS P. L.

HILARVS

QVAE TIBI CYNQVE MEI POTVERVNT PIGNORA AMORIS:

NATA DARI POPVLO SVNT LACRVMANTE DATA

ET VOLVI MAIORA NIMIS SED CVRA MEORVM

FIDA MEI PROHIBET ME CINEREM ESSE ROGI

C C C

XXV.

X X V.

Romae in S. Simpliciani . *Grut. p. 656. 2. & Murat. p. 621. 2.*

Q VIRI . SEVERINI

1.

ATTIA . SEVERINA . Q. VIRIVS
 O . NESAS^ß . PARENTES
 RAPTUS . EGO . SVPERIS . PATRIBVS
 QVE . ABLATVS . INIQVE . CVM . FRVI
 DEBERAM . AETATE . FLORIDA . LVCE
 HIS . REQVIESCO . LCCIS . VITAM . CVI . FATA
 NEGARVNT . PRAECIPITEM . MEMET
 SVPERI . MERSERE . SVB . AVLAS . AC . TVMV
 LO . CLVSERE . GRAVI . VSVS . ET . ARSQVE
 MIHI . FVERAT . STVDIOSO . CORDE
 REPERTA . MAXIMA . QVADRIPEDEM
 CVRA . STVDIA . QVOQVE . PLVRA . FV
 ERVNT . INGENIO . SEMPER . PLENVS
 PROBITATE . BEATVS . VT . QVANDOQVE
 SIMVL . PARTIBVS . FINITO . LVMINE
 VITAE . MANIEVS . HIS . QUIETI
 PARITER . SOCIAVIMVR . VNA
 QVISQVE . LEGIS . DOLEAS . DEVITES . TALIA . FATA
 QVI . VIXIT . ANN. XXVII. MEN. X. D. XV

ATTIO . EPICTETO LIBERT

1. *Nefas* pro nefas , vox frequenter obvia in puerorum ,
 & adolescentum titulis sepulcralibus . *Patribus* pro parenti-
 bus non inusitatum in lapidibus . Apud Murator. p. 1184. *Va-*
rusius Acceptius & Totia Lalla Patres filio sepulcrum & *Si-*
bi Viri Fecerunt . Dixi Varusius , non *Carisius* , ut in Mura-
 torio , usus emendatione Hagenbuchii *Epist. Epig. p. 206. seq.*

X X V I.

Romae . *Murat. p. 621. 2.*

1. FLORVS . EQO . HIC . IACEO
 2. BIGARIVS . INFANS . QVI . CITO
 DVM . CVPIO . CVRRVS . CITO . DECIDO . AD . VMERAS
 IANVARIVS . ALVMNO . DVLCISSIMO

I. Mu-

1. Muratorius *Vol. II. p. 621.* exhibet anaglypha, in quibus equestris figura huic bigario praestitit lauream coronam gestans.

2. Rari ad senectutem pervenere agitatores; ideo Xiphilinus in Anton. Caracalla mentionem faciens cujusdam Europis 82. coronis celebris addit, hoc nemini contigisse.

X X V I I.

Ferrett. p. 87.

D.

M.

EUTICHETI . AVRIG. AN. XXII. FL. RVFINVS

ET . SEMP. DIOFANES . SERVO . B. M. P

HOC . RVDIS . AVRIGAE . REQUIESCUNT . OSSA . SEPVLCHRO

NEC . TAMEN . IGNARI . FLECTERE . LORA . MANV

1. IAM . QVI . QVADRIIVGOS . AVDEREM . SCANDERE . CVRRVS

ET . TAMEN . A . BIIVGIS . NON . REMOVERER . EQVIS

2. INVIDERE . MEIS . ANNIS . CRVDELIA . FATA

FATA . QVIBVS . NEQVEAS . OPPOSVISSE . MANVS

NEC . MIHI . CONCESSA . EST . MORITVRO . GLORIA . CIRCI

DONARET . LACRVMAS . NE . PIA . TVREA . MIHI

VSSERE . ARDENTES . INTVS . MEA . VISCERA . MORBI

VINCERE . QVOS . MEDICAE . NON . POTVERE . MANVS

SPARGE . PRECOR . FLORES . SVpra . MEA . EVSTA . VIATOR

3. FAVISTI . VIVO . FORSITAN . IPSE . MIHI

1. Erant quadrigae dicatae soli, qui per quatuor anni tempora vertitur: bigae lunae, quia & nocte videtur & die: tri-gae Diis inferis, quia per tres aetates, aut tres Parcas ad se rapiunt homines: sejugae Jovi, utpote Deorum maximo; simplices Castori; desultores Lucifero, & Hespero.

2. Hoc fere modo Martialis X. 53.

Ille ego sum Scorpis clamosi gloria circi,

Plausus, Roma tui, deliciaeque breves.

Invida quem Lathesis rapuit trieteride nona,

Dum numerat palmas, credidit esse senem.

3. Victores laudati in circo, palmarumque numerus, & equorum nomina saepe signata in lapidibus. Claruit praeter

C c c 2

teris

teris Aelius Calpurnianus, bigarius, trigarius, quadrigarius, in factionibus Veneta, Russata, & Prasina, in quibus habuit palmas innumerabiles. Vid. *Thef. Murat. pag. 623. num. 3.* Cl. Eques Odamus jaspidem annularem possidebat, in quo incisus erat auriga nomine stesvs, qui dirigebat duodecim equos. Insignibus familiae aurigae distincti erant. *Virg. Aen. VIII.*

*Atque levem clypeum sublati cornibus lo
Auro insignibat jam setis obsita, jam bos
Argumentum ingens.*

X X V I I I.

Murator. p. 621. I.

1.

O . VTINAM . VIVO . POTVISSEM

PRAEMIA . MORVM . REDDERE . NVNC

LACRIMAS . ACCIPE . PRO . MERITIS . NAM

SEMPER . FATEOR . TACITA . TE . MENTE . PROBARI

DETEXIT . SENSVS . VLTIMA . FLAMMA . MEOS

TV . COLVMEN . RERVM . SEMPER . TV . CVRA

MEARVM . NVNC . ERIS . ET . LVCTVS . TV

QVOQVE . CAUSA . MEI . OSSIBVS . INFUNDAM

2.

QVAE . NVNCQVAM *sc.* VINA . BIBISTI

DIS . MANIBVS

ONESIMI . ANICETVS . CARISSIMO . FECIT . DOMINO

1. Tam in superiore, quam in hoc sepulcro insculptae sunt bigae, indicium artis, quam demortuus profitebatur. Anicetum Onesimi non libertum, sed mancipium fuisse constat ex praevia Diss. num. VI.

2. Victus ratio, si minus eadem, non erat oppido diversa aurigarum, ac athletarum, de quibus nonnihil dixi ante inscr. XV. Cl. III. Quam perditae deperiret hos ludos populus terrarum princeps, palam facit Horatius *Ode I.* & Juvenalis *Sat. X. 80.* Hinc dominorum iri agitadores indignus amor. Svetonius Caligulam narrat agitatori Cythico praeter equile marmoreum, praesepe eburneum, purpurea tegumenta, ac monile gemmis ornatum, domum etiam, & familiam & supellectilem tradidisse, concluditque, *consulatum quoque traditur destinasse.*

X X I X.

CLASSIS IX.

382

X X I X.

Romae in Coenobio SS. Jo. & Pauli, in sarcophago marmoreo
ad usum fontis in officinam culinariam translato.

Ex Mus. Veron. pag. 312-2.

HIC . DORMIT . LUCAS
AGATHENSIS . GENTIS . ALVMNVS
PVNCTVS . IN . HAC . AVLA
CARDINIS . OFFICIO
IVSTITIAE . PONS . MVN
DITIE . VAS . LEX . RIBIATIS
LVX *fidei at dominis* DE
VIA . SPES . MISERIS
VT . VOLVIT . DEVS . HVNC
MVNDI . FINIRE . LABORES
SVSTVLIT . IPSE . ANIMAM
ET . REDDIDIT . OSSA . MICHIS

X X X.

Ex Mus. Veron. pag. 316. 3.

ΔΑΙΜΟCΙΝ ΕΤCΕΒΕCΙΝ ΓΑΙΟΤ
ΙΟΥΔΙΟΥ ΚΑΡΑΚΟΥΤΤΙΟΥ
ΠΟΙΗΣΕΝ ΚΑCΙΑΤΩ ΤΕΙΜΙΩ
ΚΑΙ ΑΞΙΟ ΑΝΔΡΙ
ΠΑCΙΦΙΛΟC ΘΝΗΤΟΙCΕΙCΤΑ
ΘΑΝΑΤΟΥCΔΕ CΙΔΑΙΜΩΝ
ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΚΑΡΑΚΟΥΤΤΙC
ΕΧΩΝ ΜΝΗΜΗΝ ΔΙΑΠΑΝΤΟC
ΤΕΡΨΑC CΥΝΚΛΗΤΩΝ ΜΑΤΡΩ
ΝΑC ΚΑΙ ΓΑCΙΔΗΑC
ΕΤΦΡΑΝΘΕΙC ΕΦΟCΟΝ ΜΟΙΡΑΙ ΧΡΟ
ΝΩΝ ΩΡΙCΑΝ ΑΤΤΩ
ΕΤCΕΒΗC ΕΝΕΚΕΝ ΔΟΞΑCΘΕΙC
ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΔΗΘΗΝ.

*Δαίμονιν Δουβίσιν Γαίη Ίουλίη Καρακουτίη
Πόισεν Κάσια τῷ πρῶτῳ καὶ ἀξίῳ ἀνδρὶ.
Πᾶσι φίλος θνητοῖς, εἰς τ' ἀθανάτους δασιδαίμων,*

Κα-

Κοιμᾶται Καρχαδίης ἔχων μνήμην δ' ἅπαντός
 Τέρψας σκύλητον, μαζάνας καὶ Βασιλῆας,
 Εὐφρανθῆς ἔφ' ὅσον μοῖραι χέρον ἄλυσαν αὐτῷ,
 Εὐσεβίης ἱεκαν δόξαδ' αὖ καὶ μετὰ λήθην.

Sic vertit idem Cl. Maffejus.

*Piis Manibus Caji Julii Caracuttii
 Cassia fecit honorando dignoque marito.
 Omnibus accepto magno erga numina cultu,
 Perpetuo dormit Caracuttis in hocce sepulcro.
 Reges oblectans, matronasque, atque senatum,
 Postquam hilare vixit, dum fata, Deique sinebant.
 Obrinet ob pietatem etiam post funera laudes.*

X X X I.

Romæ. Murat. pag. 650. 2.

ΚΗΡΤΞ ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΕΙΜΙ
 ΒΡΟΤΟΥ ΠΑΡΟΣ ΑΡΧΕΧΟΡΟΙΟ
 ΕΤΥΧΟΥΣ ΑΙΑΖΩΝ ΚΗΡΑ
 ΜΙΝΥΝΘΑ ΔΙΟΝ
 ΟΣ ΘΝΗΤΟΙΣ ΨΥΧΗΝ ΠΕΙ
 ΣΑΣ ΕΠΙ ΣΩΜΑΤΙΝ ΕΛΘΕΙΝ
 ΤΗΝ ΑΥΤΟΥ ΜΕΛΕΟΣ ΟΥΚ ΑΝ
 ΕΠΕΙΣΕ ΜΕΝΕΙΝ

Κήρυξ καὶ τάφος εἰμὶ βροτῷ παρὸς ἀρχαρχορίο,
 Εὐτύχης αἰάζων κήρα μινύνθα δ' ἴον.
 Ὃς θνητοῖς ψυχὴν πείσας ἐπὶ σῶμασιν ἔλθῃν
 Τὴν αὐτῆς μέλιτος, ἐκ ἂν ἐπείσῃ μένῃν.

Latine reddidit Benedictus Egius Spoletinus.
*Sum praeco excelsi Felicis & urna choragi,
 Cui vitam exiguam fata dedisse queror.
 Qui potuit revocare animas in corpora cantu
 Mellifluo, tenuit non tamen ipse suam.*

Eutiches est nomen, Felicem reddit Egius. ΑΡΧΕΧΟΡΟΣ,
 seu choragus, italice mastro di cappella. Svet. in Aug. 70.
Quum primum istorum conduxit mensa choragum.

XXXII.

XXXII.

Extabat in mensa marmorea in quodam praedio prope

S. Felicis . *Gorius Inscr. Ant. Etr. Part. I. p. 453.*

ΤΗΝ ΤΡΙΒΟΝΠΑΓΑΓΕΚΑΑΛΗΤΩΣ ΤΟΔΕ ΣΗΜΑΝΟΗΗΣ
ΜΗ ΔΕΟΜΑΙ ΓΕΛΑΣΗΣ ΕΙ ΚΥΝΟΣ ΕΣΤΙ ΤΑΟΟΣ
ΕΤΑΤΣΟΗΗ ΧΕΙΡΕΣΑΕ ΚΟΝΙΝ ΣΤΝΕΟΗΤ ΑΝΑΚΤΟΣ
ΟΣ ΜΟΥ ΚΑΙ ΣΙΗΛΗ ΤΟΝΑΣ ΕΧΑΡΑΞΕ ΝΟΓΟΝ

Antiquarii incuria corruptam restituit, latineque reddidit

Cl. Salvinus *ibid.* p. 454.

Τὸν ζῆβὸν δὲ ᾤδ' ἄγας · ἀλύπως τὸδ' σῆμα νεήσης

Μὴ , διομαι , γελάσης · εἰ κυνός ἐστι πάρος .

Ἐκλαύδην · χεῖρὲς δὲ κονιν σμείψεται ἄνακτος

Ὅς μὲ καὶ σῆλη τόνδ' ἔχραξε λόγον .

Tu sine maestitia monumentum hoc cerne , viator ,

Ne , quaeso , ride , si canis est tumulus .

Sum defleta : cinis domina compositus ab ipso ,

Qui nostro & cippo talia verba dedit .

XXXIII.

Ex Pithei Catalectis p. 604.

I. LEGE AEVITERNA TRADITVS LETO PVER

BIS OCTO IN ANNIS HOCCE SVB TVMVLO IACET

QVEM CVNCTA FLEVIT TVRBA MVLTQ PLVS HERVE

SPECIE OBNITENTEM MORIBVS CVM VINCERET

HIC PHOCAENSIVM CIVIS IN PATRIO SOLO

HVNC ITALORVM DITIS INTRA TERMINOS

2. NOMEN TENEBIT ISIDIS NATI PVER

1. *Reines. Cl. XVII. n. 142.* dat OBTINENTEM , PHOCENSIVM , ITALORV . *Murator. p. 1070.* 2. legit item PHOCENSIVM , & pro *Isidis* nati dat *SDISNATI* , addit extare lapidem Fani . Sed *Reinesius* e sched. *Langermanni* collocat Urbini , ubi nunc deest non incuria civium , quos antiquitatis & litterarum amatissimos novi . Etenim tum , qui supersunt , litteratos lapides diligentissime tuentur , tum eorum , qui desiderantur , iacturam dolent , nonnullorum etiam anaglypha graphice delineata in adversariis servant . Mecum prae ceteris unum communi-

cavit

cavit Eques Hieronymus Staccolus vir ornatissimus. Urna est sepulchralis fastigio distincta, divinitatis symbolo, ut nostra Diff. VII. n. XVIII. Utrunque ad latera extant Satyri, quorum in fronte nitet rosa, pendent e cornibus hinc inde taeniae ac sertum rosis variisque fructibus intertextum: sub sertis geminae columbae pascunt, geminae superne volant, quales Virgilius duces ad Elysios Aeneae dedit: *Aen. VI. v. 199.*

*Pascentes illae tantum prodire volando,
Quantum acie possent oculi servare sequentem.*

Marmoris insculpta inscriptio perbrevis optimis litteris exarata

DIIS MANIBVS

SACRVM

C. Vxoribene merent

2. Gisbertus Cuperus in suo Harpocrate, edito Trajecti ad Rhenum 1681. p. 124. laudat hac de epigraphe Graevii litteras ad se datas existimantis, per *Isidis filium* intelligi hoc loco Harpocratem oportere: hunc autem puerum ita nuncupatum, utpote forma & castimonia praestantissimum, quales a Ptolomaeo vocantur *Harpocratici*. Quum porro teste Apulejo, & Tzetze ad Licophronem, nec non Eusebio *Praep III. 11.* Isis habeatur eadem ac Proserpina, hinc suspicio oritur, quam alii confirmant lapides Cl. VII. & VIII., hunc puerum specie & castimonia praestabilem ab ea raptum, apud inferos adoptandum, & legitimum quasi filium studiosissime admandum.

X X X I V.

Romae in museo Kircheriano. *Murat. p. 1414. 9.*

NOMEN QUI RETINENS MAGNVS ALEXANDER

PALLADOS INVENTVM MEDICINALEMQVE LABOREM

QVOT FECI STVDIO PROXIMVS IPSE MEO

TESTOR NVNC SVPEROS NON HOC MERVISSE VIDEBAR

IN VOLVNS GENERIS QVOT SVBITO OCCIDIMVS

I NVNC ET DVBIAS FATORVM NECLEGE CLADES

CONIVX QVOD POTVIT TVMVLVM MIHI REDDIDIT VNI

VALERIA VRSILLA

XXXV.

XXXV.

Inventus extra portam Salariam in villa Naria. *Ficoron. p. 133.*

OCTAVIA . L. ET . OL. ARBVSCVLA

V. A. XXIII. ET MENSES X

TVCCIA . OL. MATER . EIVS

TERMIVS ꝑ^o . EST . VITAE . NOSTRAE .

TERTIVS . ET . VINCESIMVS ꝑ^o

AMNVS ꝑ^o . CVM . ME . FLORENTEM

MEI . COMBVSSERE . PARENTES

VIX . EGO . DVM . LICVIT .

SVPERIS . ACCEPTIOR . VNA

QVOI . NEMO . POTVIT . VERBIS .

MALEDICERE . ACERBO

CRVDELE . PATER . FVNVS . NATI

VIDISSE . VIDERIS

ET . PIA . COMPLEXV . MATER

SPOLIATA . SENESCENS

ATTV ꝑ^o . DVLCIS . SOROR . EXTINGVO

ME . SOLARE . PARENTES

CRVDELIS . PLVTON . NIMIO

SAEVITER . RAPINAE

PARCE . PRECOR . NOSTRAM . IAM

LACERARE . DOMVM

TE . LAPSIꝑ^o . OBTESTOR . LEVITER

SVPER . OSSA . RESIDAS

NE . NOSTRO . DOLEAT . CONDITVS

OFFICIO

DESINEIAM ꝑ^o . FRVSTRA . MATER .

MATER . MEA . DESINE . FLETV . TE

MISERAM . TOTOS . EXAGITARE

DIES

NAMQVE . DOLOR . TALIS . NON .

NVNC . TIBI . CONTIGIT . VNI

HAEC . EADEM . ET . MAGNIS .

REGIEVS . ACCIDERVNT

D d d

Mu-

Muratorius *Vol. III. p. 1550. 4. in 3. lin. VREANA mater.*
 in 4. TERMINVS. in 5. VICENSIMVS. in 6. ANNVS. in 16. AT. . TEX.
 in 22. LAPIS. in 26. DESINE. IAM.

1. Gruterus *p. 984. 6. & idem Muratorius p. 1584. 3. in*
Castello El Rio in via Garciae Perez dant lap. in quo hoc est
distichon, & subscriptum

GRÆCA . SER. HIC . SITA EST .

VALE . IACCVS VIR DD

X X X V I.

Gorius . *Inscr. Ant. Etr. Parte II. p. 43.*

ΣΤΑΣ ΞΕΝΕ ΤΑΝΔ ΑΘΡΗΣΟΝ ΕΠΙΣΤΑΜΑΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΝ
 ΑΝ ΦΘΟΝΟΣ ΕΙΣ ΑΙΔΑΝ ΟΥ ΧΡΟΝΟΣ ΗΓΑΓΕΤΟ
 ΜΟΡΦΑΣ Α ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΕΧΕΙΝ ΔΩΡΗΣΑΤΟ ΚΥΠΡΙΣ
 ΕΡΓΑ Δ ΑΘΑΝΑΙΑ ΤΕΡΠΝΑ ΣΑΟΦΡΟΣΥΝΑΣ
 ΜΟΥΣΑ ΔΕ ΚΑΙ ΣΟΦΙΑΝ ΚΑΙ ΠΑΚΤΙΔΑ ΤΑΝ ΦΙΛΕΡΑΣΤΟΝ
 ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΒΡΑΤΟΙΣ ΜΕΙΞΑΜΕΝΑ ΜΕΛΕΣΙΝ
 ΚΑΙ ΓΝΟΥΣ ΩΣ ΘΑΝΑΤΟΙΟ ΟΥΔΕΝ ΓΑΤΚΕΡΩΤΕΡΟΝ ΑΤΤΑΣ
 ΖΗΘΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΙΝΑΣ ΟΥΡΙΟΝ ΕΤΦΡΟΣΙΝΑΝ
 ΕΙ ΚΑΙ ΣΟΥ ΚΕΤΘΕΙ ΚΑΛΛΟΣ ΝΕΟΝ Ω ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ
 ΤΥΜΒΟΣ ΚΑΙ ΦΡΟΥΔΟΝ ΣΩΜΑ ΛΕΛΟΓΧΕ ΚΟΝΙΣ
 ΑΛΛ ΑΡΕΤΑ ΒΙΟΤΑΣ ΑΙΕΝ ΖΩΟΙΣΙ ΜΕΤΕΒΣΤΙ
 ΨΥΧΑΣ ΜΑΝΥΤΟΣ ΕΧΚΛΕΑ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΝ

Nonnulla emendat Cl. Gorius .

Στὰς ξένη τὰνδ' ἄθρησον ἐπὶ σάλλα Κλεοπάτραν ,
 Ἄν φθόνος εἰς Αἶδαν ὃ χρόνος ἠγάγετο .
 Μορφᾶς δ' ἀπρωτέιον ἔχεν δωρήσατο Κύπρις ,
 Ἔργα δ' Ἀθαναία τέρπνα σαοφροσύνας .
 Μῦσα δὲ καὶ σοφίαν , καὶ πακτίδα τὰν φιλέραστον
 συμφώνιαν βράτοις μειξάμενα μέλοισιν .
 Καὶ γινέω βιοτοῖο οὐδὲν γλυκερώτερον αὐταῖς
 Ζηθί , καλὸν τείνας ἔριον ὠφροσύνην .
 Εἰ καὶ σὺ κείθει καλλὸς νεὸν ὁ Κλεοπάτρα
 Τύμβος καὶ φρέδον σῶμα λελόγη κόνις ,
 Ἄλλ' ἤρετὰ βιότας λίεν σοῦισι μετίτῃ ,
 Ψυχὰς μαλ' ὤς ἐκκλεα σωφροσύνην .

Ita

Ita vertit Cl. Antonius Maria Salvini.

*Stans hospes cippo Cleopatram conspice in isto,
Orco illam haud tempus, parca maligna tulit.
Huic primos formae Cypris donavit honores,
Atque opera huic Pallas grata pudicitiae.*

1. *Musa dedit sophiam, & laetis concentibus aureae
Permiscens una fila canora lyrae.
Noscens & vitae nil luce suavius ipsa
Tu vive, & da vela omnia laetitiis,
Si tumulto hoc tegitur juvenilis gratia formae,
Cleopatra, atque est corpus inane cinis.*

1. Hoc tertium distichon jubebat fortasse Cleopatram habere locum in V. Classe, cui adserenda erat & illa poetria, cujus est hoc elogium apud Mazochium pag. 89. VITVRIA VRSI ALI AVG. CAESAR. NEPTIS. QVAE. DE. PVDICITIA VERSVS CONDIDIT. VIX. AN. XL. M. X. D. IIII.

XXXVII

Extabat apud Franciscum Ficoronium.

Ex Mus. Veron. p. 295. 2.

D . M . S

MAXIMVS . HIC . RECUBO
DVLCISSIMVS . INFANS . BIMVLVS
IN . TERTIVM . ESCENDENS . SIT
MIHI . TERRA . LEVIS . DVLCIS
BRAM . MATRI . CARIOR
VSQVE . PATRI . FECERVNT
L. PETRONIVS . AMPLIATVS
ET . MASONIA . BRISEIS
FILIO DVLCISSIMO

XXXVIIII

Grut. p. 975.

CN. FLAVIVS . CN. L. SOSIA

CN. FLAVIVS . C. L. APOLLONIUS

SEIQUA RENASCENTES OPTANT CERTAMINA LAVDIS
EX NOSTRA ASPICIANT FACTA PRIORA FIDE

D d d 2

XXXIX.

X X X I X.

Grut. pag. 637. 5.

I. L. VALERIUS. ZABDAE MERCATORIS VENALICI

L. ARIES

SEV . STVPOR . HVIC . STUDIO . EST . SIVE . EST . INSANIA . NOMEN
 OMNIS . AB . HAC . CVRA . CVRA . LEVATA . MEA . EST
 MONVMENTVM ABSOLVI ET . IMPENSA . MEA . AMICA
 TELLVS . VT . DET . HOSPITIUM . OSSIBVS . QVOD . OMNES
 ROGANT . SED . FELICES . IMPETRANT . NAM . QVID
 EGREGIVM . QVIDVE . CVPIENDVM . EST . MAGIS . QVAM
 VDEI . LVCEM . LIBERTATIS . ACCEPERIS . LASSAE . SENECTAE
 SPIRITVM . IBI . DEPONERE . QVOD . INNOCENTIS . SIGNVM
 EST . MAXIMVM

Zabdam quendam Palmyrenorum ducem in bello contra
 Aegyptios Vopiscus memorat . Sed hic noster servili e genere .
Venalitii sunt venditores : vid. *Cic. Orat. pro Cornel. 2. & Sueton. de Cl. Rhetorib.* Glossarium habet *Venalitarius* *οικησιμ*
πρεσβ.

X L.

Romae . *Spon. Miscell. Erud. Ant. Sect. VI. p. 219.*

QVICVNQVE ES PVERO LACRIMAS EFFUNDE VIATOR
 BIS TVLIT HIC SENOS PRIMAevi GERMINIS ANNOS
 DELICIVMQVE FVIT DOMINI SPES GRATA PARENTVM
 QVOS MALE DESERVIT LONGO POST FATA DOLORI
 I. NOVERAT HIC DOCTA FABRICARE MONILIA DEXTRA
 ET MOLLE IN VARIAS AVRVM DISPONERE GEMMAS
 NOMEN ERAT PVERO PAGVS AT NVNC FVVS ACERBVM
 ET CINIS IN TVMVLIS IACET ET SINE NOMINE CORPVS

QVI VIXIT AN. XII

MEN. VIII. DIEBVS XIII. HOR. VIII

1. Monilis nomine intellige matronarum ornamenta omnia,
 quae dono dantur . Vid. *Isidor. Origin. XIX. 31.* Multa de
 monilibus *Diff. Glyptographica Cl. Commendatoris Viſtorii .*
De variis fervorum artibus confer Pignorium : interea audi Cic.
pro Sext. Roscio Amer. Familiam vero quantam , & quam va-
rias

rias cum artificiis habeat, quid ego dicam? mitto hasce artes vulgares, coquos, piftores, lecticarios: animi, & aurium causa tot habet homines, ut quotidiano cantu vocum, & nervorum, & tibiaram, tota vicinitas perfonet. Multo laudabilior Pomponius Atticus, qui usus est familia, si utilitate judicandum est, optima, si forma vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratiffimi, anagnostae optimi, & plurimi librarii, ut ne perdissequus quidem esset, qui non utrumque horum pulcre facere posset.

X L I.

Ex Donian. Inscr. Cl. X. p. 371.

DIS MANIBVS SACRVM

M. GELLIVS . MAXIMVS . PHOEBO . LIB. OPTVM.

HIC SITVS EST QVONDAM GELLI PARS MAXIMA PHOEBVS

ADPECTVS OMNES POSSIDET IPSE LAPIS

VIX CONSVMMAVIT SEPTEM QVINQVENNIA LVSTRI.

OSCVLA FERVENTEM NEC TENVERE ANIMAM

QVOD SI MVTVARI POTVISSENT FILA SORORVM

CAVDERET CONDI. MAXIMVS HOC TVMVLO

Ferretius & Donius & ex Donio. Muratorius scribunt extitisse hunc lapidem in agro Tusculano: Cittadinus Romae in S. Luciae in Orphaea. Murator. p. 1538. ante versus habet 3. lineas, legitque LIB OPTIMO. in 5. v. FATA pro *fila*. Grut. dat CAELIVS pro *Maximus*.

X L I I.

E Schedis Barberinis. *Fabrett. IV. 284. n. 185.*

VIPSANIA M. L. PHILVSA

VIXIT . ANN. XX.

I. TE . LAPIS . OPTESTOR *se* . LEVITER SVPER OSSA

RESIDAS . NE . NOSTRO . DOLEAS . CONDITA . OFFICIO

M. VIPSANIVS . SP. F. LATINVS . VIXIT ANN. L.

FILIVS . FACERE . QVOD . DEBVERAT . PATRI . MORS . INIQUA

INTERCESSIT . FILIO . FECIT . PATER

I. Idem hoc distichon, tantum posita B pro P in voce *obtestor*, & in pentametro CONDITVS pro *condita*, jam ad inscriptionem

398 *LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.*

nem XXXV. dixi esse alibi repetitum . Iidem quippe versus in diversis lapidibus inveniuntur . Ne multis utar , confer in hac Cl. inscr. XXXV. & XLIV.

X L I I I.

Romae in SS. Cosmae & Damiani .

Ex Donio Murator. p. 1640. II.

L. AVIANVS . DD

HI . SANCTE . COLVERE . DEOS . VIXERE *probat*
POST . OBITVM . ELYSIOS . VT . POSSENT *visere campos* .
DD. *decreto decurionum* , ut adnotat. inscr. XXXV.

X L I V.

Romae apud Ficononium . *Murat. p. 1589. 9.*

In latere anteriore .

IVLIA' C' L' APHE

I. VIRGVNCVLA' ANNORVM' XI' DEDVCTA IA . . .
C' IVLIVM' APOLLONIDAM' PIA' ET' SANCT . . .
SVO' ET PARENTIBVS VIXIT' ANNOS' XV
BREPTAM' VIRO' ET' MATRI' MATER' ME' TERRA' *recepit*
CVM' AD MORTEM' MATRIS' DE' GREMIO' RAPIOR
OMNIBVS' CARA' FVI VIVE' CARISSVMA' MATRI
ADVERSIS' QVAE' ME' SVSTVLIT' OMNIBVS
DESINE' IAM' FRVSTRA' MATER' MEA' DESINE' TE' MISERAM' TOTOS' E . . .
IV' QVI' ADSTITISTI' MEI' MONVMENTI *causa*
AMBYLA' ET' TE' ESSE' HOMINEM' FAC *memineris*

In opposito latere .

D

M

C. IVNIO . CLIRY . . .

ET . IVNIAE . EPTYC . . .

Q. IVNIVS . LVP . . .

PATRONVS . B. M. F. ET . SIBI . ET SVIS

LIBERTABVSQVE . POSTERISQ. EORVM

1. Hic animadvertite , inquit Cl. Muratorius , *antiquitatem commatum , seu virgularum , quibus nunc utimur* . Proso-
dia claudicat in 2. hexametro eliditur de more s in *omnibus* :
3. hexametrum dolor fraudavit pede , tempus nocuit pentame-
tro ,

pro, cui hanc ego medelam addo ex titulo XXXV.

TE MISERAM TOTOS EXAGITARE DIES.

X L V. Grut. pag. 332.

HIC . SVM . PESTIVS . VITAE

MODO . FINE . PERACTO

CONDITVS . HISTRIACAE . NOBILIS

ARTIS . HONOS.

TER . SENOS . ANNOS

ASCLEPIODORVS . AD . AEQVAM

MATREM . HABEO . TERRAM

QVA . PRIVS . ORTVS . ERAM

X L V I.

Romae. Grut. pag. 655. 2.

ΕΥΦΡΑΝΘΕΙΣ ΕΥΝΕΧΩΣ ΓΕΛΑΣΑΣ ΠΑΙΞΑΣΤΕ ΤΡΥΦΗΣΑΣ
ΚΑΙ ΦΥΧΗΝ ΙΛΑΡΩ ΠΑΝΤΩΝ ΤΕΨΑΣ ΕΝ ΑΟΙΔΑΙΣ
ΟΥΔΕΝΑ ΛΥΠΗΣΑΣ ΟΤ ΛΟΙΔΟΡΑ ΡΗΜΑΤΑ ΠΕΜΨΑΣ
ΑΛΛΑ ΦΙΛΟΣ ΜΟΥΣΕΟΝ ΒΡΟΜΙΟΥ ΠΑΙΗΣΤΕ ΒΙΩΣΑΣ
ΕΞ ΑΣΙΗΣ ΕΛΘΩΝ ΙΤΑΛΗ ΧΘΟΝΙ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΑΙ
ΕΝ ΦΘΕΙΜΕΝΟΙΣ ΝΕΟΣ ΩΝ ΤΟΥΤΟΜΑ ΜΗΝΟΥΦΙΛΟΣ.

Εὐφράνθεις εὐνεχῶς γέλασας, παιξάσθαι τρυφήσας.

Καὶ ψυχῇ ἰλαρῇ πάντων τέψας ἐν αἰοδαῖς:

Οὐδένα λυπήσας, ἢ λοιδόρα ῥήματα πέμψας.

Ἀλλὰ φίλος μουσῶν, βρομίου, παῖσθαι βιώσας.

Ἐξ Ἀσίας ἐλθὼν, Ἰταλῇ χθόνι ἐνθάδε κείμεαι.

Ἐν φθειμένοις νέος ὢν τόνονα μνηόφιλος.

Latine vertit Benedictus Aegius.

Affiduo lusu vitam per gaudia duxi,

Eque aliorum animis exemi carmine curas,

Non re, non verbis in quenquam injurius unquam:

Sed carus musis, Baccho, Venerique: profectus.

Ex Asia, Ausonia hic jaceo tumultus arena,

Praeda recens. Ditis nomine Menophilus..

Aliter idem.

Laetus ego in lusu vixi, luxuque perenni,

Cunctorumque animos jucundo carmine mulsi,

Nul-

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

*Nulli tristis eram , nulli convicia dixi :
Sed musis carus , Bromio , Paphiaeque : profectus
Ex Asia , Ausoniae jaceo hic tellure sepultus ,
Et juvenis perii nomine Menophilus .*

1. De servis musicis extat Ciceronianus ille lusus ad Atticum IV. 15. nullam ubi dixit esse spem praedae , nisi , ait , ex mancipiis , ex quibus nullos puto te litteris , aut musicis eruditos expectare .

X L V I I.

Romae . p. 654. 5.

HOC IACET IN TUMVLO SECVRA GLYCONIS HONESTO
DVLCEIS NOMINE ERAT ANIMA QVOQVE DVLCIOR VSQVE^a
QVE^b SIC NVQVAM^f TETRICOS EGIT^c SIBI LVCIS HONORE
SET MAGI^g LASCIVOS SVABIS BACCHQ. MADERE
SIMPLICITATE LOQVI CANTVS MOLLESQVE CHOREAS^d
LVSIBVS IPSA SVIS GENERABAT SAEPE ET AMORES
DVLCE SIBI NATISQVE SVIS QVOS PVBE RELIQVIT
EASTOREA FRATRES^e SVB IMAGINE QVOS GENERAVIT
DIGNA QVIDEM^f FRVI PERPETVA DE LVCE BENIGNA
SET CELERAT QVO NOS FATA BENIGNA^h VOCANT

P. MATTIVS . CHARITON CONIVGI B. M. F.

a Boiss. *ipsa* . b idem *Quae* . c idem *erit* . d Boiss.
& Ligor *coronas* . e Boiss. *fratris* . f idem *quid emerui* .
g idem *celerant* . h *severa* .

X L V I I I.

Fani Fortunae e schedis Barberinis . *Fabr. II. p. 80. n. 96.*

I. M. ANNIDIVS . M. L. PONTICVS . SIBI . ET . SABINI
DOCTA . LYRA . GRATA . ET . GESTV . FORMOSA . PVELLA
HIC . IACET . AETERNA . SABIS . NVATA . DOMV.
CVIVS . FATALES . PENSARE . OPTAVERAT . ANNOS
PONTICVS . HVIC . CONIVX . VLTIMA . DONA . DEDIT
SVNC . TITVLVM . SOCIOS . MANES . COMMVNE . SEPVLCRVM
fractus deinde lapis .

1. Cl. Muratorius Vol. III. pag. 1792. 6. e schedis Jacobi Valetii , & Farnesii emendatiorem prodit hunc lapidem . In fron-

Fronte habet v. r item AENILIUS pro *Annidius*, qui alibi est ANNIOIUS: SABINAE pro *Sabinii* ante versus habet tres lineas: in secundo v: legit DOMO, in quarto OPTAVERIT HORIS, in ultimo *sepulcrum* sine aspiratione. Ferretius dat mutilum hunc lapidem p. 350.

X L I X.

Romae. Grut. p. 330. Y.

LAUDATUS . POPULO . SOLITUS . MANDATA . REFERRE

1. ADLECTUS . SCENAE . PARASITUS . APOLLINIS . IDEM

MULTARVM . IN . MIMIS . SALTANTIBVS . UTILIS . AVCTOR

1. Sicuti hoc in fragmento, quod ultra pontem Milvium effossum est, *Adlector* vides, ita ibidem Gruterus dat *Adlectores*. Parasiti non modo Apollinis, sed etiam Herculis nominantur apud Athenaeum VI. Vid. *Casaubonus in hunc Athen. loc.*

L.

Romae apud Cl. Praefulem Franciscum Blanchinium.

Gorius in *Inscr. Ant. Etr. Part. II. pag. 174.*

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΕΙΞΑΣ

ΚΑΙ ΧΕΙΡΓΙΝ ΑΠΑΝΤΑ

ΛΑΛΗΣΑΣ ΕΝΠΕΙΡΟΣ ΒΡΟΜΟΙΟΙΟ

ΣΟΦΗΣ ΙΕΡΗΣ Ε ΧΟΡΕΙΑΣ ΣΥΝΠΑΣΧΩΝ

ΧΕΙΝΟΙΣ ΠΕΡ...ΚΕΙΝΕΙΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΙΣ

ΚΟΣΜΗΣΑΣ ΠΑΣΑΝ ΘΥΜΕΛΗΝ ΔΙΔΑΧΑΙΣ

ΠΟΛΥΔΕΞΟΙΣ ΟΥΤΟΣ ΟΠΑΙΔΙΑΣ

ΘΑΛΕΡΗΣ ΕΝΚΩΜΙΑ ΔΙΨΑΣ

ΚΕΙΤΕ ΔΕ ΤΗΡΑ ΒΕΒΑΡΗΝΟΣ

ΟΥΚ ΕΘΑΝΑΝ ΓΑΡ ΖΩΗΣ

ΕΥΧΟΡΟΙΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΑΡΕΤΑΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

Nonnulla emendat & supplet Gorius.

Ἱστορίας δ᾽ ἄλλας καὶ χερσὶν ἅπαντα λαλήσας,

Ἐμπειρὸς βρομῶ σοφῆς, ἱερῆς χορείας,

Συμπάσχων χεῖνοῖς περὶ μὲν καὶ τὸ προσώποις:

Κοσμήσας πᾶσαν θυμέλην διδασκαίς πολυδέξαις:

Οὗτος ὁ παιδείας θαλέρης ἐγκώμια λέψας

E c c

Καὶ-

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

Κῆται δαὶ γῆρα βιβασήμενος ἐκ ἔθνευ : γὰρ
Ζῶντος δι' ὁμοῖον πόντος ἀετῶνται μαθηταί.

Ita vertit C. Salvinius.

*Historias monstrans manibus, & cuncta loquutus,
Expertus doctam Bacchi, sacramque choream,
Illustrans omnem doctrina divite scenam:*

Affectus vanis personis edere motus.

Iste magisterii linquens encomia laeti

Hic situs est senio gravis, Haud mors funere merfit:

Discipulorum etenim virtute ars ludicra vivit.

Habes hic descriptum Pantomimum anonymum. Cl. Muratorius *Nov. Thes. Vol. II. p. 638. 6.* nullibi habet h pro H; in 7. lin. legit ΠΟΛΥΔΟΞΟΙΟ. De feminis pantomimis vid. *Gruter. p. 330. 2.* Plinius *Epist. VII. 24.* Benedictus Averanius *Diss. XVI. in Antholog.*

L I.

Placentiae in museo S. Augustini. *Murator. p. 2063.*

SABIDIA 7. Septimi L FVSCA V. A. XIIIX

TV . QVI . TENDES *sc.* . ITER . PROPERATIM . SISTE . PARVMPER . SI . GRAVE . NON
ANIMOST . FATAQVE . ACERBA . LEGE . TER . SENOS . AETAS . MEA . CVM
PROCESSIT . IN . ANNOS . ET . ME . SPECIE . FLORENTEM . MEI . VIDERE . SODALES
FRATREM . FLENTEM . EX . PARTE . ALTERA . DOLERE . MATER . NOLI
FACIVNDVM . HOC . FVIT . PROPERAVIT . AETAS . VOLVIT . HOC . FATVS *sc.* . MEVS
PREVENERE . DIEM . MEAE *sc.* . CRVDELIA . FATA . ET . RAPTAM . IN . FERNAE *sc.*
MEI . POSVERE . RATEM . HOC . LECTO . ELOGIO . IVENES *sc.* . MISERETE . IACENTIS
ET . DIC . DISCEDENS . SIT . TIBI . TERRA . LEVIS

L. FAENIVS . M. L. CIO . P

FAENIA . L. 7. L. HILARA . 'AA . P. SABIDIVS . FORTVN . F

a Videtur N fractum .

L I I.

Romae . *Ferrett. p. III.*

D . . . M

SERVILIA . IRENE . REVERENS . PIA . CASTA . PV DICA

BIS . QVINOS . DENOS . ET . SEX . PROVECTA . PER . ANNOS

SIT . TIBI . TERRA . LEVIS . CINERES . QVOQVE . FLORE . TEGANTVR

CHRYSES . B. M.

L III.

L I I I.

Romac. Grut. p. 674. 3.

D

M

FLAVIAE DIONISIADIS

HIC. IACET. EXIGVIS^a. DIONISIA. FLEBILIS. ANNIS

EXTREMVM. TENVI. QUAE. PEDE. RVPIT. ITER.

CVIVS. IN. OCTAVA. LASCIVIA. SVRGERE. MESSE

CEPERAT. ET. DVLCS. FINGERE. NEQVITIIS

QVOD. SI. LONGA. TVAE^b. MANSISSENT. TEMPORA. VITAE

DOCOLOR. IN. TERRIS. NVLLA. PVLLA. FORET

VIX. ANN. VII. MENS. XI. DIEB. XV. HOR. VII

ANTIA^c. TIBVILA. VERNAE. SVAE

DVLCISS. FECIT

1. Cittad. exuvilis. b idem suae. c idem fecit Annia Ihas.

L I V.

D

M

LASCIVAE IVCVNDAE VERNAE

Q. SVSPICII ABASCANTI

QVAE. NON. DVM. SEPTEN. VITAE. COMPLEVERAT. ANNOS

QVAE. CARVIT. LVCE. ET. TENEBRIS. SE. MISCVIT. ATRIS

LASCIVIA. NIMIVM. FATIS. CRVDELIVS. ORTA. EST

LIQVIT. ET. ORBATOS. MISEROS. FIDOSQVE. PARENTES

VBERIVS. DRESSIS. NVTRICEM. LIQVIT. AMANTEM

CONIVX. NVTRICIS. INFELIX. ILLE. RELICTVS

MAERET. ET. AD. CINERES. PLANGIT. SVA. PECTORA. PALMIS

NEC. SATIS. BREPTAM. LVCE. SIBI.

L V.

Fleetwod. p. 275.

SOMNO. AETERNALI. SACRVM. FECERVNT

LIBERTIS. LIBERTAE. Q. P. Q. EORVM

ENVIDE. QVID. GAVDES. ILLA. HIC. MIHI. MORTVA. VIVET

ILLA. MEIS. OCVLIS. AVREA. SEMPER. ERIT

ET Q. Q. MVCI EVTACTI ET IVLIANI

L. L. Q. P. Q. E.

Ecc 2

LVI.

E Schedis Barberinis. *Fabretti. p. 69. n. 34.*

L V I.

D

M

L VII.

Flaviae Nicopoli. fecit. T. Aelius. Avg. Lib. Stephanus. Coniugi
Optimae. Et. Sibi. Et. Suis. Libertabvsq. Posterisq.

Qui hoc. Monumentum. Venderit. Aut. Alienigenare. Voluerit. Dabit. Aenarium. Populi. Romani
..... Post. Me. Exterum. Corpus, intulerit. Avt. Is. Qui. Emerit
IN. F. P. X. IN. AG. P. XII

Si. futurum. nostrae. Patiens. Vis. Scire. Viator. Flavia. Nicopolis. Nomen. Dulce. Tuam
Coniugis. Et. matris. Titulis. Quid. Noster. Arator. Et. Tmavlo. Spargam. Saep. Meas. Lacrimas
Scripserit. ut. discas. Pavlum. Consiste. Docebo. Omih. Si. Vp. Pari. Vellent. Praestare. Roganti
Quam. miser. heu. liby. Qvondam. Carissima. Coniux. Vel. Roso. Vel. Pervp. Reo. Viola. Nitor
Illa. mihi. fuerat. Flavia. Nicopolis. Vt. Ave. Praeteriens. Gressu. Tardante. Viator
Quae. insidet. nunc. cura. Mihi. Cvm. Vita. Manebit. Vid. Rit. Hos. Flores. Tivlv. Legat. Et. Sibi. Dicat
Atque. ad. erit. jam. nulla. Ques. Nisi. Mortis. Imago. Hoc. Flos. Est. Corpus. Flaviae. Nicopolis
..... A. P. V. E. R. I. D. E. I. Vt. Tvo. De. Tmavlo. Flos. Ego. Cernere. Novum
..... DIRE. ITERABO. Crescere. Vel. Viridi. Ramo. Vel. Flore. Amaranthi

Gruterus pag. 1155. n. 9. Reinefusus Cl. XVII. n. 176. habent hoc marmor, sed in-
forme magis, & mire confusum. Inter Donianas inscr. pag. 92. interpunctio cum hac non
congruit; at annus significatur, quo venit in lucem, nempe 1591. Mens. Maji. Lacunae
ego utcumque supplevi, sicut alibi; ubi auctorem non laudo.

L V I I.

Romae. *Ex Domian. Inscr. Cl. X. p. 361.*

SPERATVS . VIX. MEN. VI. II.

FLET . DOMVS . ET . CARI . LVGVNT^{fo} . SINE . FINE . PARENTES

ABREPTVM . PATIS . CONTEGOR . HOC . TVMVLO .

QVIS . NON . EXEMPLI . DOLEATVR . MORTIS . ACERBAE .

SI . ME . VIDISSES . AVT . SE . MEA . FVNERA . NOSSES .

FVDISSES . LACRIMAS . HOSPEB . IN . OSSA . MEA .

I. SPERATVS . ATTALVS . POLITICE . MATER

I. Apud Murat. p. 1748. n. 1. in fine deest MATER

L V I I I.

E schedis Barberinis. *Fabrett. Ill. p. 189. n. 436.*

CLODIA . O . L .

ELEGANS

VIX. ANN. XXX

HIC . CLODIA . CARA

CVNCTIS . IVSTISQVE . RIIS

QVE . EST . SITA . ET . SVBITO

TEMPORE . RAPTA . ABIIT

QVEM . FLET . AMISSAM

ABTERNO . TEMPORE

CONIVNX

L I X.

Fabrett. pag. 8.

ZETHVS . T. VINI

I. ATRIENS . V. A. XX

OSSA SVB HOC TVMVLO PIA SVNT SED ACERBA PARENTE

AMPHIO MI FRATER HOC^{fo} TITVLVM POSVIT

PARCITE FATA MEIS VALEANT FRATRESQVE SORORES

SIT TAMEN IN VESTRO PECTORE CVRA MEI

I. Cicero in Paradoxis lautiores e servis Atrienfes, & Topiarios agnoscit, quod & docet Plautus in *Afin.* Servius *Aenead.* IX. Reinesius *Class. XI. inscr. 39.* Istorum praerogativam Gaspar Sagittarius ex eo colligit, quod imaginum curam haberent, quorum in numero est apud *Blanchin. Mon. Liv. Aug. pag. 28. inscr. 32.*

SYNE

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

SYNEROS TI. CAESARIS

AD. IMAGINES

Vid. Titi Popme de oper. servor. pag. 35. Atrienfium de grege erant & Tabularii a tablino dicti, quo honore claruit Theodorus ille Augusti lib. qui & Honoratus fuit. Blanchin. inscr. 33. Is codices & monumenta rerum in magistratu gestarum committebantur, cujus custodiae dignitatem ex Antinoe, leticissimo illo Hadriani delicio Pignorius arguit pag. 221.

L X.

Emeritae. Fleetwod. p. 315.

M. HELVIVS. M. L. MARSTA. AN. LX. MALLIA

I. M. L. GALLA. VXOR. ANN. XXXI. M. S. S. S. V. T. L

TV. QVI. CARPIS. ITER. GRESSV. PROPERANTE. VIATOR

SISTE. GRADVM. QVAESO. QVOD. PETO. PARYA. MORA. EST

ORO. VT. PRATERIENS

DICAS. S. T. T. L

1. Hic firi sunt: sit vobis terra levis.

L X I.

Fletwod. p. 316.

DIS. MAN

POPILIA FELIACLA PIA SANCTA CARA SVIS

ET MENOPHILO CONIVGI COLLIB. SVO V. A. XII

HVNC. EGO. NVNC. TITVLVM. TIBI. STATVO. CARISSIMA. CONIVX

LVCTVOSVMQVE. MIHI. QVI. SCIO. QVID. FVERIS

POSTREMVM. OFFICIVM. QVONIAM. TIBI. REDDERE. COGOR

ET. MERITO. HOC. FIERI. TESTIS. ET. IPSE. LOQVOR

NVNC. VOS. CONTESTOR. MANES. QVIBVS. OSSA. RELINQVO

TELLVS. HVIC. TVMVLO. NE. GRAVIS. ESSE. VELIS

L X I I.

Reinesf. Class. XIV. n. 105. Fabr. II. p. 64. n. 3.

D.

M.

INIICE. SI. PIETAS. VSQVAM. EST. SVSPERIA. ET. IMPLERE

MECVM. HOSPIES. LACRIMIS. MARMORIS. HOC. VACVVM

NAM. FORMAE. EXEMPLVM. PERIIT. CVM. OBIIT. MEA. LYDA

QVAM. PERIERE. HOMINES. VEL. PERIERE. DIS

LXIII.

LXIII.

Neapoli. *Fabrett. III. p. 190. n. 441.*

3. VERNÄ . PVER . PVER . O . MI . VERNÄ . QVIS . AH . QVIS . AB . AVRA
TE . IN . TENEBRAS . RAPVIT . PERDITVS . VT . MORERER
NI . TECVM . ASSIDVE . LOQVERER . NI . SAEPE . IOCANDO
FALLERER . HINC . DVM . TE . CONTINVO . ASPICIO
4. SEMPER . ERO . TECVM . ET . SI . ME . SOPOR . OCCVPET . VMBRAM
TE . VMERA . PETAM . ERGO . VNQVAM . NE . METVE . ABS . TE . ABREAM

Post primum distichon incavatus erat in medio lapis ad excipiendas libationes .

1. De vernis. Diff. num. VIII. tantum addo, maximi olim habitum hoc servorum genus, ideo legimus in Attici familia fuisse neminem, nisi *domi natum domique factum* .

2. Plato in *Phaedone* improborum animas vocat *umbras*, quod non purae decesserant: contra Virgilius piorum animas ita nuncupat. *Aen. II.*

Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creusae.

De umbris igitur idem ferme sentiendum, ac de Manibus, qui, si boni erant, domorum urbiumque Lares appellabantur, si secus, larvae ac lemures audiebant. *Martian. Capell. II. de Philolog. S. August. de C. D. IX. 11.* Quamquam Apulejus de *Deo Socr.* Lemures collocet inter bonos, aliter Varro de *Vit. Pop. Rom.* Perseus *Sat. I.* & Horat. *II. epist. 11.* ubi cum sagis conjungit Lemures:

Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,

Nocturnos Lemures, portentaque Thessala rides?

LXIV.

Mus. Veron. p. 170. I.

1. IVCVNDVS LIVIAE DRVSI CAESARIS
P. GRYPHI ET VITALIS
IN QVARTVM SVRGENS COMPENSVS DEPRIMOR ANNVM
CVM POSSEM MATRI DVECIS ET ESSE PATRI
2. ERIPVIT ME SAGA MANVS CRVDELIS VBIQVE
CVM MANET IN TERRIS ET NOCET ARTE SVA
VOS VESTROS NATOS CONCVSTODITE PARENTES
NE DOLOR IN TOTO PECTORE FIXVS EAT

Ju-

Jucundum genere Gryphus, & Vitalis servi Liviae minoris, quae uxor Drusi Caesaris fuit, Tiberii ex Agrippina. Fabrettus *I. p. 59.* emendat Sponium; qui in *Miscell. p. 142.* hanc Drusi Liviam cum Livia Augusti confundit, refragantibus *Dione 48. Svet. Aug. 62. & Tiber. 3.* Vitalis nomen in feminis *Grut. p. 1039.*

2. Sagae vox pro adjectivo hic usurpata, apud auctores nomen est substantivum. *Tibull. II. 2.*

Pollicita est magico sagae ministerio.

L X V.

Sulmone. *Fabrett. II. p. 191.*

SCOPENI. VIX. ANN. XI. VETTIA

NATALIS. VETTIA. PRIMA. P.

FATO. CRUDELI. SIQVA. EST. BREPTA. PVELLA

CERTE. EGO. QVAE. DOMINAE. CARA. PVELLA. FVI

QVAE. ME. OMNES. ARTES. DOCVIT. DOCTISSIMA. CVM

ESSEM. RAPTA. SCOPE. NVNC. TEGOR. HOC. TVMVLO

L X V I.

Tusculi. *Fabrett. I. p. 44. n. 251.*

RHANIDI. SVLPICIAE. L.

DELICIO

I.

NATA. BREVI. SPATIO. PARTV. SVBIECTA. NEC. ANTE

TESTATVR. DVSTO. TRISTIA. FATA. RHANOS

NAMQVE. BIS. OCTONOS. NONDVM. COMPLEVERAT. ANNOS

ET. RAPTA. EST. VITAE. RAPTA. PVERPERIO

PRAENTIS. TVMVLVVS. DVO. FVNERA. CORPORE. IN. VNO

EXEQVIAS. GEMINAS. NVNC. CINIS. VNVS. HABET

In latere sinistro.

SVLPICIA. TRIONIS. L.

RHANIS

1. Tenerae haec aetatis blanditia in utroque sexu solemnitas ac frequens est, illa rarior, imo rarissima, qua puer ibidem *Delicia* nuncupatur. Alia id genus blandimenta sunt *loc. cit. Margarition* dictus infantulus, italice *una perluccia*; triennis puer *Iffulus* & *Delicium*; puella *Iffula*, qua illecebra Martialis utitur in catella *I. epigr. 109.* *Iffa est deliciae catella Publi.*

L X V I I.

L X V I I.

3.

Comi in aede S. Laurentii .

D

M

ANNI AB

AGATHONICES

VITA . BREVIS . LONGO . MELIOR . MORTA
 LIEVS . AEVO . NAM . PARVO . SPATIO
 FLORVIT . HAEC . ANIMA . BIS . DENOS
 PERFUNCTA . ANNOS . SINE . CRIMINE
 MORVM . VITA . BEATA . FVIT . SPIRI
 TVS . HIC . NITVIT . AT . PATRVN . MISE
 RANDA . AETAS . ANIMA . CRUCIATVR
 POENA . QVE . DE . LONGO . TEMPORE . LON
 GA . DATA . EST . DE . SENIO . LVCTVS . SENI
 VM . PLATV . RENOVATVR . VTRAQVE
 RES . MORTIS . DVRIOR . EXITIO . DAT . TA
 MEN . HAEC . PATRONAE . PIETAS . SOLA
 CIA . FIDAE . IVGERA . QVOT . TERRAE
 DEDICAT . HIC . TVMVLVS

1. Hic titulus extat in ms. Benedicti Zobii Comensis col-
 lectaneis vet. monum. , quae Comi , & in ejus agro reperta sunt .

L X V I I I.

Romae in Museo Eñi Card. Alexandri Albani .

Murat. Vol. III. p. 1383.

DIS . MANIEVS . PIIS . S.

C. OCTAVIVS . MEMOR.

OCTAVIAE NEBRIDI CONIVGI LIBERTAEQ.
 CONDITA NEBRIS HABES TITVLVM QVEM
 SOLA MERERIS OCTAVI MEMORIS
 CONIVX QVAE VERA FVISTI ELYSIOS
 PRECOR VT POSSIS INVADERE CAMPOS
 MATRONAMQVE COLAS DITIS placidam
 QVE PRECERIS DET SEDES VT amica
 pias MERITOSQVE recessus.

Ac sinat umbrarum deus vt loca sancta frequentes

F f f

Vi-

416. *LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.*

Vignol. de Column. Anton. p. 282. legit q. OCTAVIVS in secunda linea; in nona QUI PRECE BIS DET &c. Lacunas ego implebam iratis musis.

L X I X.

Romae. *Inscr. Don. Cl. XII. p. 398.*

C. IVLIVS. C. L. ANTIOCHVS
VERATIA. C. L. ELEUTHERIS
SBIC. FLOREM. AETATIS. TENVIT
VERATIA. CASTE
NULLA VT PERCIPERET GAVDIA
DEDECORIS
CONIVGE NAMQVE VNO VIXIT
CONTENTA. PROBATO
CETERA DIGNA BONIS
FEMINA FACTA TVLIT
VERATIA C. L. SALVIA

L X X.

Romae. *Ficoronii Maschere Sceniche p. 226.*

D. M. SVCCESSI. PRIGENIA. SOR
RECIT. FRATRI. BENEMERENTI
ET PISSIMO PER. VII. ANNIS
EGO
LAMENTALE. PEREGI. NVNC
RAPI
OR. TENEBRIS. ET. TEGIT
OSSA LAP
DESINE SOROR. ME IAM. FLERE
SEPEVICO. HOC. ETENIM
MVLTI
REGIVS ORA TVLIT

Inventus hic lapis magnis litteris incisus, initio antiquae viae Praenestinae, in sepulcr. libert. & familiae L. Arruntii, consulis sub Tiberio Augusto. Murator. p. 1499. n. 10. ex Ficoronio dat in 1. lin. PRIMIGENIA, in 3. ITER, in 5. IAM FATALE pro *Lamentale*. Cur Ficoronius aliter misit, aliter edidit hunc

hunc titulum? Suspicio in exscribendo primo usum oculis alienis, deinde suis.

L X X I.

Romae. *Gudius p. 225.*

3. L. VETTIVS . NYMPHIVS
AVRIFEX V. A. XVII.
ET . TE . TERRA . PRECOR . LEVETER
SUPER . OSSA . RESIDAS
SENTIAT . VT . PIETAS . PRAEMIA
QUAE . MERUIT
ET . QVICVMQVE . SVIS . SINCERE
PRAESTAT . HONOREM
FELICEM . CVRSVM . PERFERAT
AD . SVPEROS .

1. Eadem est inscr. in Sponii *Miscell. Antiq. Erud. Sect. VI. p. 219.* sed differt in viri nomine.

L X X I I.

Romae in hortis Justinianeis. *Fabr. II. p. 88. n. 164.*

nunc in Collegio PP. Soc. Jesu.

SIC . TIBI . CONTINGAT . FELICITER , IRB , VIATOR
IMMATVRA . MEO . PERLEGE . FATA . LOCO
ZELOTOS . IACEO . VIXI . DVM . FATA . SINEBANT
SI . TAMEN . HAEC . VITA . EST . TAM . CITO . POSSE . MORI
BIS . MIHI . SEPTENIS . FINIS . DATVR . VLTIMVS . ANNIS

1. NOMINI , ME . RAPVIT . MORS . INIMICA . MEO

1. Muratorius ex editis a P. Scarfô Mon. Basil. legit in ultimo V. NOMINE .

L X X I I I.

Extabat apud Franc. Ficoron. *Ex Mus. Veron. p. 295. 4.*

VALERIA . D. L. LYCISCA
XII. ANNORVM . NATA
ROMAM . VENI

QUAE . MIHI . IVRA . DEDIT . CIVIS . DEDIT . ET
MIHI . VIVAE . QVO . INFERRER . TVM
CVM . PARVOLA , FACTA , CEINIS

Fff 2

LXXIV.

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

L X X I V.

Trebiae. Ex Prancisc. Aliger. in Aut. Vat.

C. POBLITIVS . C. L. Ambustus vixit annis

C. L. RVSTIA . C. L. Mater vixit an. 35. hoc Monum.

C. CLAVDIVS . FAVSTVS . VIVVIR faciendum curavit

TEMPORE SVPREMO FAVSTE EST

TIBI CVRA VIVENDI

SI PERLEGISTI VENIAS LICET ET

REQUIESCAS

ANNVIS ET REFVGIS FRVSTRA nam te auferet orcus

HAEC DOMVS HAEC REQVIES

OMNIEVS VNA MANET

HVC VENIENDVM INQVAM, seu te cita corripit hora,

Seu tremulum inficiet sera senecta caput.

Comminutus aeo hic jacet lapis, quem, ut vides, Ali-
gerius instauravit.

L X X V.

Brixiae. Ferrett. pag. 45.

MINICIA . FORTVNATA . SIBE . ET . MINE

CIAR . TRYBNAB . LIE

QVARERE . CESSAVI . NVNQVAM . NEC . PERDERE . DESI

MORS . INTERVENIT . NVNC . AB VTROQVE . VACO

VIVITE . FELICES . QVI . BEGITIS

L X X V I.

Juxta villam Tiburtinam Hadriani.

Inscr. Donian. Cl. XVIII. pag. 459. n. 10.

I. ALTORIAE . MERITAM . DICAT . HANC . OCTAVIVS . ARAM
ACRI . HOMINI . ATQVE . ALACRI . FORTI . FIDOQVE . VENVSIO
CVI . DOMVS . ASINIVS . FVERAT . CVM . QVINTIO . NOMEN
HIC . IN FEORE . CVEAT . LONGVM . SECVRS . IN AEVVM
POST . TER . VICENOS . ET . TRES . BENE . CONSITVS . ANNOS

1. Muratorius e schedis Ambrosianis pag. 1433. n. 5. ha-
bet in 1. ALTORIO . in 2. ADQ . ALACRI FORTI FIDO ADQVE VE-
NVSTO . in 3. ASYRIVS . in 4. AVVM . in 5. ac pro et , & QVINTIO
pro.

pro *Quintio*, notatque in schedis Canonici Scotti legi ALTERNIVS, & in aliis schedis in prima linea pro *Octavio* ACTORIVS.

LXXVII.

Rodostri a Constantinopoli leucis 24. in Graecor. coemeterio.

Scip. Mass. Antiq. Gall. Epist. 26.

THETIS. EADEM

BYRGAENA

ITALICI CORSICI

AVG. L. CON. CAR. ANN

XXVI. ET PERINTHIO

FIL. ANN. XII. H. S. S

SI FORTVNA SVOS POTVISSET FLERO

CTEREMANES HVM. C. TITVLVM

PATRI PONERE DEBVERAM

ITALICVS. SIBI ET

SVIS. V. F

LXXVIII.

E schedis Barberinis. *Fabrett. Ill. p. 189. n. 435.*

D. M. POMPEIO RHODONI

Q. POMPEIO RHODONI

QVI. VIXIT. ANN. XVII.

MENS. VI. DIEBUS. ET

Q. POMPEIO MARCIANO

FRATRI. QVI. VIXIT. ANN. V. QVOS

NOVEM. DIES. ERIPVERVNT

HIC. MISER. ANTEROS. POSUIT

DVO. CORPORA. FRATRVM

LXXIX.

Romae apud Ficolonium. *Murator. p. 1757. 6.*

TYRPILIA M. E. DIONYSIA

M. TYRPILIUS M. D. L. EROS

AEDIS. AEDIFICAT. DIVES. SABIENS

MONVMENTVM. HOSPITIVM. EST. ILLVD

CORPORIS. HIC. DOMVS. EST. ILLIC. PAVLISPER.

ROMORANVS. ADHIC. ABITAMVS. ILLVD

LXXX.

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

L X X X.

Romae . *Murator. ex Ligorio p. 1234. 7.*

PRIVS . HVNC . TITVLVM . MATRI . TV . NATA . DICASSES
 QVEM . MATER . MISERAE . NVNC . TIBI . NATA . FECIT
 SIS . SENOS . COMPLETAM . ANNOS . TE . FILIA . MATRI
 ERIPVIT . MISERAE . MORTIS . INIQA . DIES
 OPTESTOR . MANES . MERITAS . SANCTAEQVE . PATRONAE
 ET . COMPRECOR . VT . LEVI . TERRA . TEGAT . TVMVLO

L X X X I.

Sveffae in porticu aedis S. Eustachii . *Murator. Vol. II. p. 905. 9.*

D . M . S

IVLIA FIRMA SITA TVMVLO
 QVAE COMMVNE TORVM SERVAVIT CASTA
 MARITI . ET FIDEI PLENA PIETATE NOBILIS
 VIXIT SVRREPTA EST OCVLIS IVVENIS
 FATO DICTANTE INIQVO . M . OCIMVS
 SABINAE AVG . SORORIS LIB.
 TABVLAR . COIVGI B . M . F.

Dat Grut. p. 589. purgatorem hic habes .

L X X X I I.

In Hispania . *Mus. Veron. p. 423. 5.*

FIRMA . EPAPHRODITI

ANN. XXIII.

FIRMA . SATIS . FELIX . CVM . ME . MEA . VITA . MANERET
 CONIVGIS . OBSEQVIO . CVM . PIETATE . FVI
 CONIVGIS . ILLIVS . QVEM . VIX . AEQVARE . MARITI
 ADEFFECTV . POTERVNT . AVT . BONITATE . PARI
 CONLIBERTORVM . VVLTVS . ANIMOSQ . MEORVM
 PLACATOS . MERVI . SEDVLITATE . MEA
 PLACATOS . MERVI . PER . TE . MAGIS . OMNIS . VT . ANTAS
 SANGVINE . ME . IVNCTAM . CREDERET ESSE . SIBI
 QVI . TECVM . PIA . CASTRA . SEQVI . CONSVETVS . ET . ILLE
 QVEM . LEX . SERVITII . DISTRAHIT . A . DOMINO
 SOS . OMNES . TIBI . PRO . MERITIS . QVI . SIDERA . TORQVENT
 SECVM . PLACATOS . SEMPER . HABERE . VELINT

LXXXIII.

LXXXIII.

Offiae . Fabrett. V. p. 408. n. 332.

D M
L. CARVLLIVS

ERAPHRODITVS

VI. VIR. AVG. IIDEM. QQ

HIC . SVM . POSITVS . QVA

SEMPER . SINA . ORI

MINE . VIXI

ET . QVEM . MI . DEDERAT

CVRVM . FORTVNA

PEREGIT

CVIVS . OSSVA^{se} . ET . CINE

RES . HIC . LAPIS . IN

TVS . HABET

HVIC . VI. VIRI

AVG. POST . CVRAM

QVIQVENNALI

TATEM . OPTVLER

QVI . EGIT . ANNIS

CONTINVIS . IIII

LXXXIV.

Ferrariae in Museo publico . Murator. p. 2058. 4.

FESTO LABIRI PRIMIGIE DELIC.

Subest imago pueri avem dextra, sinistra racemum tenentis .

PARVA . SVB . HOC . TITVLO . FESTO

SVNT . OSSA . LAPILLO

^{se} QVAM . AERENS . FATO . CONDI

DIT . IPSE . PATER

QVI . SI . VIXISSET . DOMINI

I. IAM . NOMINA . FERRET

AD . CINERES

I. *Festus Labirii Primigenii delictum, & servus,*

Si diutius vixisset, domini libertus fuisset .

Senec. lib. 2. Epist. 12. Ego sum Philosti villici delictio-
lum

lum tuum, perfecte, inquam, iste delirat vetulus, etiam deliciolum meum factus est.

L X X X V.

Mus. Veronens. p. 170. n. 2.

NONVM . POST . DECIMVM . COMPLERAS

NVBILIS ANNVM

PERMISSV	VIBIA . CRVDELI . FVNERE . RAPTAVIRO	HERACLID
ATTI	DVM TIBI PROGENIES ANIMO DVM	TABVLAR
PRIMI	FIDIS IN ILLA	
GENIET	HEV FACINVS VICTRIX ME TVA VOTA GRAVANT	
	MOLLITER AD MATREM PLACIDI	DOMITIAE
	DESCENDITE MANES	
	ELYSIIS CAMPIS FLOREAT VMBRA TIBI	

M. ATTEIVS EPAPRODITVS

Monumenti locus Vibiae datus permissu Atti Primigenii, & Heraclidis, qui tabularii erant sive a tabulis Domitiae, sorte Domitiani uxoris.

L X X X V I.

Cordubae e sched. P. Catanei. *Murator. p. 1190. 5.*

D . M . S

MELITIAE ANN. V IIII M. VI. DI
ER. VII. HIC SITA EST INFANS PATRI PER
SAECVLA FLENDA . QVAM RAPTAM
ADSIDVE MATER MAERORE REQVIRIT .
GRATA BLANDIT VNA QVE QVALES
QVISQVE SIBI CVPIAT PRODVCRE NATOS .
HANC ANNIS X. PRIVAVIT MVNERE LVCIS .
CASVM QVISQVE LEGAT FATO MALEDICAT
INIQVO

S. T. T. L. CARPORHORVS

PATER TITILICVTA MATER

FILIAE PIENTISSIMAE

Mirum, patri tam garrulo filiam fuisse novem imo decem annos natam adhuc *infantem*.

LXXXVII.

L X X X V I I.

Tusculi. *Fabrett. IV. p. 283. n. 183.*

DIS . MANIBVS

M. PVBLICI . M. L. VNIONIS

TE . ROGO . PRÆTERIENS . HAC

MORA . ET . PERLEGE . VERSVS . QVOS . EGO

DICTAVI . ET . IVSSI . SCRIBERE . QVENDAM

EST . MIHI . TERRA . LEVIS . MERITO . SED . QVIESCO

MARMORE . CLAVSVS . REDDIDI . DEPOSITVM

COAGLAVI . SEMPER . AMICOS . NVLLIVS . THALAMOS

TVRBAVI . MEMO . QVERITVR . CONIVNS ^{sc} . KARA

MIHI . MECVM . BENE . VIXIT . SEMPER . HONESTE

PRESTITI ^{sc} . QVOD . POTVI . SEMPER . SINE . LITE . RECESSI

VNVS . AMICVS . ERAT . TANTVM . MIHI . QVI

PRÆSTITIT . OMNIA . SEMPER . HONESTE

T. FL. HERMES . ^v . Q

TVNC . MEVS . ASSIDVE . SEMPER . BENE . VIXIT . AMICE . FOCVS

FECIT . VNIO . SIBI . ET . GALLIAE . TYCHE

OPTIMAE . CONIVGI . ET . AEMILIO

ISIDORO . VERNAE . SVO . ET . POSTERISQ

SVORVM . ET . CONIVGI . SVAE

ET . ISIDORI . ET . EORVM . POSTERISQ . ET

M. PVBLICIO . FELICI . ALVMNO . SVO

L X X X V I I I.

Romae apud Ficoronium . *Murator. p. 1171. 9.*

HERENNIAE NICE

V. A. III. M. VIIII. D. XVI.

ANICETVS PATER FEC

CONDITA SVM NICE QVAE IAM

DVLCISSIMA PATRI . DVCENS

AETATIS TENERA QVAT

TVOR ANNOS . ABREPTA SV

PERIS FLENTES . IAM LIQVA

PARENTES

G g g

Vi-

Vide versus distinctos commate, sed unum & alterum claudicantem.

L X X X I X.

Reines. Class. XIV. 171.

L. CASSIO FERM
DORO. NAVCLERO.
QVI. ERAT. IN COLLEG.
SERAPIS. SALON. PER
FREYA. PER. MARIA. TRA
JECTVS. SAEPE. PER. VND
QVI. NON. DEBERAT
OBITVS. RAMANERE^{sc}
IN. AETERN. SET. MECVM
CONIVNX. SI. VIVERE
NOLVERAS. AD. STYGA
PERPETVA. VEL. RATE
FVNERRA. VTINAM
TECV. COMITATA
FVISSEM. VLP. CANDI
DA. DOMVS. SALON (XXX

M . . . P

AETERN. QVE. FVIT. COLL. YSID.

Vid. ibidem multa Isidis monumenta, ac praesertim Isidis
Reginae. Pighius gemmam laudat suam cum eogr. REGINA
ADIVVA ME.

X C.

Romae ponit Mazochius, Interamnae Apianus.

Grut. pag. 968. 12.

CLODIA. M. L.

SECUNDA

O. QVANTA. PIETAS. FVERAT. IN. HAC. ADOBESCENTIA
FIDES. AMOR. SENSVS. PVDOR. ET. CASTITAS
NOLI. DOLERE. AMICA. EVENTVM. MEVM
PROPERAVIT. AETAS. HOC. DEDIT. PATVM. MIHL

XCI.

XCI.

Treveris in monasterio S. Mathiae. *Murator. Vol. II. p. 903. 3.*

QVI DOLET INTERITVM MENTEM SOLETVR AMORE .
 TOLLERE MORS VITAM POTVIT POST FATA SVPERSTES
 FAMA VIGET . PERIIT CORPVS SED NOMEN IN ORE EST .
 VIVIT LAVDATVR LEGITVR CELEBRATVR AMATVR
 NVNCIVS AVGVSTI VELOX PEDE CVRSOR VT AVRA .
 CVI LATIAE GENTIS NOMEN PATRIAEQVE SABINVS .
 O CRVDELE NEFAS . TVLIT HIC SINE CRIMINE MONTEM .
 DAMNATVS PERIIT DÈCEPTVS FRAVDE LATRONVM .
 NIL SCELVS EGISTI . FAMA EST QVAE NESIT⁶⁶ OBIRE
 POSVIT PVRIVS

Hic fuit, inquit Muratorius, unus ex *Cursoribus* imperatoris, nunc appellamus *un Lacchè*, nisi malis *un Corriere*. NESIT in penultima lin. pro *Nescit*.

XCII.

Venafri. *Murator. p. 1215. 2.*

SERVILIA . C . L . HILARA
 VIVA . SIBI . ET . SVIS . FECIT
 HVNC . PVERVM NENI . AMISIT . LECTISSIMA . MATER
 VT . VITA . INSONTEM . SIC . PIETATE . BONVM
 AMISIT . LVXIT . LVGEBIT . ET . VSQVE . SEPVLCRVM
 NEC . NISI . DEFVERIT . DESINET . ESSE . DOLOR

XCIII.

Brixiae ex Vinaccesio. *Murator. p. 1339. 3.*

V. F.

Q. EGNATIVS
 Q. L. BLANDVS
 SIBI ET
 MINVCIAE VRBANAЕ
 VXORI

PRO PAVPERTATE HEIC SYMMO
 TIBI TEMPORE CONIVNX VT POTVI
 MERITIS PARVOLA DONA DEDI
 INNOCENS VIXIT ANNOS XXIIIX

Ggg 2

XCIV.

LIBERTOR. ET LIBERTAR. MON.

X C I V.

Romae apud Franciscum Ficoronium .

Murator. Vol. III. p. 1356. 7.

IVLIA METHE.

HIS FORIBVS . CARAE

RECVBANT . MIHI CONIVGIS OSSA.

EXSPECTANQVE . SVIS VT MEA

CONTRIBVAM.

TOSSIVS . ISTA . TIBI . PROMISIT

SABPE . PETENTI . PRAESTABIT.

MANIS . SI MODO TANGIT.

AMOR

I. MANIS pro *manes* : EXPECTANQVE lapididae sphalma .

X C V.

Romae apud Fulvium Ursinum . *Ferrett. p. 109.*

OPTATVS . NIREVS . ANTHVS

AMICI . SODALES.

PACTOLO

DE . FAMILIA . Q. SATRIENI . POLLIONIS

NOS . TIBI . DIGNA . TVAE . MONVMENTA . EXTREMA . FAVILLAE

PECIMVS . AT . NOBIS . TV . GEMITVM . ASSIDVOM

X C V L

E schedis Barberinis . *Fabr. V. p. 420. n. 381.*

HAVE . DVL CIS

POPILIA . ALEXANDRIA . RARISSIMA

FEMINA . A. XXXV. HIC . SITA . EST

M. VLPIVS . INGENVVS . B. M. ET . SIBI

DVL CIS . VALE

QVID . LACRIMAS . FACTVM . EST

VIR . BONE . VIVE . VALE

SED . TIBI . INVIDEO . PIO . QVI

OSSIVOLA . MEA . HIC . SITA . ESSR

GEMIS . MORTE . TARDA . VIVAS.

AIGER . INOPS.

XC VII.

XC VII.

Grut. pag. 971. 15.

G. CVRTIVS . C. L. ANTIOCHVS.

PATER

ET . ARICINIA . NAIS

MATER .

BASSO . FILIO . POSVERVNT

DEBIT . HOC . NATVS . NOBIS . PRAESTARE . DVORVS

VT . CINERES . PATRIOS . DEDERET . INFERIS

XC VIII.

Manliani in Sabinis . *Fabrett. p. 634. n. 290.*

D

M

IS . CIVIS . PER . CAPITA . VERSORVM . NOMEN . DECLARATVR

FECIT . SEVIVS . SIBI . ET . SVIS . OMNIBVS . LIBERTIS . LIBER

TABVS . POSTERISQVE . EORVM

1. LIBER NVNC CVRIS FVERIM QVI RESPICE LECTOR
2. NOTVS IN VRBE SACRA VENDENDA PELLE CAPRINA
EXHIBVI MERCES POPVLARIEVS VSIEVS APTAS
RARA FIDES CVIVS LAVDATA EST SEMPER VEIQVE
VITA VEATA EVIT STRVXI MIHI MARMORA FECI
SECVRE SOLVS SEMPER FISCALIA MANCEPS
IN . CVNCTIS SIMPLEX CONTRACTIBVS OMNIBVS AEQVVS
VT . POTVI NEC NON SVBVENI SAEPE PETENTI
SEMPER MONORIFICVS SEMPER COMMVNIS AMICIS
MAIOR ADHVC STAT LAVDIS HONOR POTIOR QVOQVE CVNCTIS
IPSE MEIS QVOD CONSTITVI TVMVLAMINA MEMBRIS
TALIA QVI FECI NON TAM MIHI PROVIDVS VNI
HEREDVM QVOQVE CVRA EVIT TENET OMNIA SECVM
RE . PROPRIA QVICVMQVE FACIT ME FAMA LQVETVR
EXEMPLVM LAVDIS VIXI DVM VITA MANEBAT
SOLICITVS MVLTIS REQVIEM FECI QVOQVE MVLTIS

L. NERSIVS . MITHRES.

1. Hinc exordire, habebisque defuncti nomen, ut in fine.
2. Vid. *Class. I. inscr. LXIV. not. 5.*

X C I X.

Placentiae in aede S. Sabinae e schedis Ambrosianis & Belloniis.

Muratorius pag. 1560. n. 1.

A. SOCCONI ATTICE . L

CHRESTO V. F

SIBI . ET . PATRONO

DIA . HOC . TITVLO . PATRONVM . PIETATIS . HONORAT

QVIDQVID . ID . EST . GRATVM . MANIBVS . OFFICIVM

. NON . IVSSA . TAMEN . NEC . VOCE . ROGATA

HIC . ALIIS . OBIIT . VIVIT . LIBERTAE . SVAVIS

. PATRONVS

Hanc excipiunt inscriptionem duo hermae cum his verbis :

Q. CAMVRIO

C. HOSTILIO

D. L. PRIMO

SP. F. CILVNCVLO

IN FR.

P. XII.

IN AGR.

P. XVI

H . M . H . N . S

Ceterum injuria temporum laesas tum hic , tum apud Gruterum. pag. 935. num. 5. & 954. num. 10. has inscriptiones habes . P. Stanislaus Bardetti e Soc. Jesu ita dedit .

A. SOCCONI CHRESTO

ATTICE . L. V. F

SIBI ET PATRONO

HOC TITVLO PATRONVM

PIETATIS HONORAT

QVIDQVID ID EST GRATVM

MANIBVS OFFICIVM

NEC IVSSA TAMEN

NEC VOTO ROGATA

HIC ALIIS OBIIT VIVVM

LIBERTAE SVAVIS PATRONVS

IN . FR. P. XII. IN . AG. P. XVI. H. M. H. N. S

SY-

SYNOPSIS.

Anctorum Martyrum magno pretio redempta corpora, sanguis, vestes. Christianorum in hoc officio pietas inter districtos gladios. II. Cadaverum abluendi ritus, mysterium, utilitas. Unctionis, & aromatum diversa genera. De extremo osculo, & lugentium statu. III. Lintheaminum, quibus involuta corpora, diversa species, materia, color explicatur. Quando luxus irrepserit? Quod inde damnum? quae utilitas? IV. De veste funebri. Digressio ad sacra filacteria. Unde mos genua flectendi Episcopis transeuntibus? V. Contra Tertullianum datae coronae mortuis commendantur. De florum sparsionibus ad Reliquias Martyrum. VI. Pompae funebres tempus apud Judaeos certum, secur apud Christianos. Quando vehicula efferendis mortuis in usu fuerint? De porta emortuali, de concursu populi, de lecticariis. VII. Cerei funebres pro temporum varietate aucti, vel imminuti. Placuerunt & cerei picti. Vigilantius refellitur. Cur lucernae in coemeteriis? Ethnicorum, & Fidelium diversa ratio. Candelabra cippis insculpta. VIII. Psalmorum concentus in exequiis certus, sed Psalmi incerti. De vigiliis ante funus, & ad sepulcra Martyrum. IX. Fidelium cadavera ante sepulturam conspectui data: quandiu? nihil certi decretum est. Laus B. Josephi Calasancii. X. Mortuorum laudatio habita, initio inter preces ad Deum fusas, deinde oratione continenti. Vita etiam per compendium descripta, & audiente populo recitata. XI. Christianis semper humatio placuit, nunquam combustio.

busio . Quid sibi velit in Martyrum coemeteriis pyra ? Hebraeorum ritus in regio funere . Aqua lustralis , & signa Crucis sollemnia in humatione . Immortalitatis symbola cum cadaveribus condita , itemque instrumenta , nonnunquam etiam Acta martyrii . Numismata , & pretiosi lapides aut inclusi , aut affixi oculis . XII. Sanctorum epitaphia a Novatorum calumniis defenduntur . Saepe obvius in oculis nominis contemptus , cujus loco adhibiti certi numeri , aut notae , aut Christi monogramma . Fronti inscriptum persaepe D. N. vel D. M. interdum DIS MANIBVS , sed sine superstitione . XIII. Insculpta oculis symbolorum varia genera numerantur , ex antiquo , & novo Testamento desumpta . XIV. Ferrarum , volucrum , piscium , serpentis etiam , arborumque diversae species sacris in coemeteriis aut insculptae , aut pictae quid sibi velint ? Navis , anchora , candelabrum , & alia id genus in Christianorum sarcophagis minime mysterio vacant . XV. Non omnia anaglypha semper symbolica , sed aliquando certas veluti sepulcri notas fuisse credimus . De fragmentis vitreis Bonarrotii opinio perpenditur . Ampullae cum sanguine certa Martyrii indicia . Christianorum insigne princeps fuit Christi monogramma , varie expressum . Ejus usus ante Constantinum tenere coepit . In Ethnicorum nummis consideratur . XVI. De cryptarum antiquitate , amplitudine , & forma . Multa praeter Romana in variis locis coemeteria recensentur . Varia eorum nomina & diversae hinc dicendi formulae derivatae . XVII. Cur coemeteria agrorum , templorumque nomine nuncupata ? Quandiu extra urbes sepulcra extructa sint ? Cur primo in templorum vestibulis , deinde in templis ipsis sepulcra parata sint , variae contra Novatores causae afferuntur .

DIS-

DISSERTATIO X.

De Luctu Christiano.

PATRI REVERENDISSIMO

LVDOVICO AB AVGVSTA TAVRINORVM

Procuratori Generali Ordinis Capuccinorum.

Uoniam Dissertationes duplici hoc volumine comprehensae, ne sui parum consciae viderentur, prodire in lucem non ausae sunt, nisi auspicio virorum fultae, quorum nobilitas, sive genus, sive doctrina consideretur, est ubique spectata satis, nolui, quae nunc subit, ab hoc honore esse vacuum, quum ordine sit quidem ultima, sed rerum, quas continet, splendore ac maiestate facile princeps, quippe quae pretium habet ab antiqua Christiana re, hoc est a ritibus ac monumentis omnium sanctissimis, maximeque memoria & patrocinio dignis. Sed quo patrocinio? eo videlicet, cui nec generis ornamenta desint, nec litterarum, insit praeterea virtus ac disciplina vitae, quae veterum sit Christianorum expressa imago. Non diu autem haec mihi imago, hoc patrocinium per te, Pater Reverendissime, quaerendum fuit. Quicquid enim in votis erat in te mihi feliciter & oblatum & datum est. Video equidem planeque

H h h

sen-

sentio , quoniam haec tua ingenuitas , haec modestia est , cum te scrupulum ac metum pungere , ne quid attingere hic ego audeam de laude tua . At hujusmodi a me quicquam ne metuas , obsecro . Nunquam id tentabo , quod sustinere non possim , aut si possim , tibi ingratisimum futurum sit . Tuorum opes , nobilitatem , copias commendent ii , qui commemorationem putent illarum tibi jucundam rerum , quas tu ad alta tendentibus esse pondera & impedimenta ratus , vix per aetatem licuit , firmitate animi corroborata illico effugisti , majoresque nactus a fuga vires eo profectus es , ubi praeclarum illud cum Nazianzeno usurpare merito potuisti , quod ex amplitudine , ex opulentia , quantumvis conferta & splendida , fructum hunc tantummodo derivasti , eam videlicet propter Christum relinquere , oblivisci . De eruditione , de doctrina , de litteris , silentium si mihi indixeris , taceo . An vitae sanctimoniam persequar , prudentiam , gravitatem ? expecta ne verbum quidem . Sic tecum agam , ut quod mihi per te liceat necesse est , de tuis , de toto Ordine dicam aliquid , de te nihil . Cujus procurationem integre casteque geris , Ordo habetur & est ejusmodi , ubi vulgare est , quicquid alibi magnum . Dicit hominem frugi , fortem , severum , gravem , qui perpetuo sibi indicto bello id propositum habeat , aliud non appetere , non probare , nisi quod vitam efficiat insuavem , asperam , laboriosam , sive , quod idem est , qui facere & pati fortia paratissimus rem pulcherrimam ducat , victu arido , vigiliisque ac sudoribus innutriri cum vita aequandis , haec sane laus alibi eximia est , sed tuorum communis omnium . Ordo nimirum tuus , utpote Evangelicae paupertatis custos , & fan-

sanctimoniae magister, cuncta, ut se minora, quae non perfecta, vitabundus tuetur, severe virtutem aestimat vel egregiam, caute admodum laudat, merita ornat, non nisi optima. Provinciae administratio si conferatur, eam quicumque acceperit, tanta aequitate praeditus esse debet, ut nemo magis virtutem excitet, vitia severius vindicet; tanta moderatione, ut aequae alios, ac se ipsum vincat; tanta prudentia, ut quid in quaque re vel rectum, vel secus fuerit, & acutissime id cernat, & opportunissime aut corrigat, aut confirmet; modestia demum, integritate, fide, iustitia tanta, ut eam privati adamant, suspiciant principes, populi venerentur. De dignitate agitur, quae spectet Ordinem universum? scilicet, qua nulla major, severitas erit arbitra. Scitum est enim Platonis illud, difficilia quae pulchra. Illa igitur tum virtus quaeritur, ille vir, qui ad religionem intus forisque compositus exemplo magis, quam verbo praesse possit; cujus ea sit auctoritas, is rerum usus, res gestae tales, ut, si quid senserit, sententia omnium unanimis judicetur; cujus sit tanta rerum vel anteaearum memoria, vel praesentium intelligentia, vel providentia futurarum, ut nulla sit difficultas, nullum negotium, quod ille non feliciter consilio possit explicare, conficere, providere. De tuis hactenus, ac de Ordine. Cujus, ubi de virtute, de dignitate agitur, quum gravissima sit & religio in approbando, & prudentia in deligendo, & severitas in praeficiendo, jam virtutes ac promerita per me tua latere iube, injussus etiam libentissime conticescam, sed nunquam, id ut taceam, impetrabis, quod tibi jucundissimum esse debet. Ita sit delicata, sit severa, sit rigida

H h h 2

vir-

virtus tua, ut, quam viri etiam praestantissimi non dissimulant, nihil eam laudis cupido moveat: an nihil etiam provinciae Pedemontanae, cui praefuisti cum summa gloria, maximus in te amor, nihil omnium provinciarum, quae sibi tuam procuracionem esse utilissimam sentiunt, grati animi testimonia, nihil Taurini, ubi natus atque educatus es, nihil Romae, ubi ad istum gradum ascendisti, publica te gratulatio commover, oblectat nihil? Pace dixerim tua, parum iis gratus, quibus es gratissimus, viderere, si ex cunctis ordinibus lectissimorum hominum, qui te impense adament, si doctissimorum Praefulum, ad quos tibi faciles patent aditus, si Cardinalium amplissimorum, qui te singulariter foveant, si Caroli Emmanuelis, cui probatissima est virtus tua, Regis optimi & cum antiquitatis gloria comparandi, si Pontificis omni commendatione majoris Benedicti XIV., qui te Episcoporum Examinatoribus, ut ajunt, & Congregationi Indulgentiarum adscriptum voluit, consensus in te laudando unanimis non tibi jucundissimus esse posset. Verum tu ista videris. Interim hoc me maxime recreat, quod nihil habet, quid optet amplius, postremus hic labor meus, si patrocinium, quod emixe implorat, obtineat tuum. Bono me autem animo esse jubet non observantia in te mea, sed tua in eos benevolentia, quos tanti facis, quanti optimos solet, & debet optimus. Ii vero sunt, quibuscum te haud semel adii, ad pulcherrima quaeque studia egregie magnamini Petrus Ubaldinus, & Eques Hierosolymitanus F. Antonius Rongellius Collegii Nazareni decus & ornamentum. Fuerunt ii mihi auctores hujusce officii, quod si minus probas, illis tribue, illos ad-
mone,

mone, ne quid simile in posterum, ac scias velim, praestantissimis Adolescentibus modestiam inesse tantam, ut illud Themistoclis immutare in melius soleant: quod enim acroama, aut cujus vocem libentissime audiant, interrogati, non illius, inquit, a quo sua virtus optime praedicetur, sed a quo ipsi prudenter admoneantur.

I. Quemadmodum Hebraei quanquam ab Aegyptiorum superstitionibus abhorrent, secum tamen, quum profectionem maturabant, eorum thesauros, ut ad cultum tabernaculi verterentur, quasi laborum, quos diu perpessi fuerant, certa ^a praemia detulerunt: ita ferme Christiani quosdam ritus ab Ethnicorum consuetudine, qua nihil habebant turpius, ad pium usum traducere, & veluti consecrare non dubitarunt. Iccirco primis Ecclesiae temporibus solemne fuit demortua Sanctorum corpora erectis ac supinis manibus excipere, gremio reponere, amice completi, illis adhaerescere, accurate lavare, ungere, osculari, decenter ornata linteo funebri involvere, caput directe statuere, pedes reducere, in caelum denique & ad orientalem plagam spectante vultu cadavera sepelire, quas caeremonias, etsi Dionysii Alexandrini ^b, Chrysostomi ^c, Basilii ^d, aliorumque Patrum auctoritatibus confirmatas Severanus, Aringhus, Casalius, alique descripserint, rem tamen spero haud omnibus ingratiſsimam fore, si dabo operam, ut, quae copiosius alibi tractata sunt, brevissimae hujus dissertationis ambitu comprehendantur. Ac prima omnium occurrit cura, qua Sanctorum cadavera consuevere ab hostibus ac satellitibus redi-

^a S. August. de Doctr. Christ. II. 18.

^b Apud Euseb. VII. 17. 22.

^c In Jobum.

^d De Spir. VIII. 27.

redimi summo pretio. Praedicat hanc pietatem Surius^a non uno in loco, eandemque Aringhus^b eruditissime exornat. Iniquitas vero temporum ea nonnunquam fuit, cui mitigandae christiana liberalitas impar esset. Ecclesiae Gallicanae ad fideles Asiae epistola data est luctu plena, quod Martyrum corpora humo tegendi nulla facultas concederetur, neque nox aliquid praesidii afferret, neque magna pecuniae vis ethnicorum an imos ulla ex parte emolliret. Quod quum liceret, nullum argenti aurique pondus non libentissime profundebatur^c, etiam ad capitis^d aequilibrium. Imo aliquando & ipsas carnificum vestes, quae Martyrum sanguine infusae erant, auro, gemmisque, & pretiosissimis ornamentis^e illustres feminae comparaverunt. Quid? quod inter ipsas satellitum manus, inter districtos enses ac secures pii homines, ac mulieres nequicquam militibus mortem exerto gladio militantibus, sacri cruoris guttas colligerent nunc spongia, nunc palliolis, nunc penicillis? Ita Prudentius de sanguine S. Hippolyti:

Palliolis etiam bibulae siccantur arenae,

Ne quis in infesto pulvere ros maneat.

Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis

Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit.

Parentes ipsos ad id muneris accessisse idem Prudentius memorat Hymno x. Sed quo non pervenit christiana pietas? Ethnicis ira percitis, & undique inspectantibus, quotquot dirae lanienae fideles aderant, in amphitheatri arenam linteamina projiciebant, ne qui indignissime fun-

^a Vol. I. 19. Martii. & VI. 1. Novembr.

^b Lib. I. 16.

^c Ibidem Aringh.

^d Surius Vol. VI. 9. Novembr.

^e Idem Vol. V. 8. Sept.

fundebatur, sanguinem pollui sinerent; quare in honorem S. Theodosiae haec leguntur in MS. Codice Lateranensi: *repletur amphitheatrum lintheaminibus: omnes enim ad sepulturam Sanctae Martyris, quod dignum habebant, iactabant, ne cruor tantae virtutis ad terram distillaret.* Illa verba *repletur amphitheatrum lintheaminibus* non tam constantiam, quam multitudinem indicant Christianorum, & perbelle cum iis consentiunt, quibus Tertullianus nostros ita loquentes inducebat: *externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatia, senatum, forum; sola vobis reliquimus templa.* Ac tantus quum esset numerus, certos tamen habebat fines, sed virtus nullos. Nam debacchante ubique tyrannide quoddam certamen crederes inter morientes ac superstites institutum. Illis omne supplicii genus, quanto crudelius, tanto jucundius erat: hos nulla instantis tyranni vis, nulla capitis decertatio, nulla mali facies deterrebat, quo minus fratrum cadavera disperfasque reliquias, utcunque tempus, ac locus sineret, in tuto collocarent. Quin imo ex iis, quae in hoc officii genere excogitari, quaeque fieri poterant, nihil non provisum, nihil non susceptum, non factum est; quot autem modis, quot periculis id praestitum sit, vix quisquam verbis facile persequatur. Hanc igitur partem, utpote in immensum patentem, omissam facio, & ad ritus propero, quibus Sanctorum funera curabantur, & sepultura.

II. Abluendi cadavera sicut Judaeorum^a, sic Christianorum

^a Levit. XX. 37.

norum mos antiquissimus fuit ^a, ac ne ipsius quidem Ecclesiae supremo Capiti denegatus teste praeter ^b Evangelistam, Chrysostomo ^c, & Epiphanio ^d, sic alloquente Iosephum Arimathaeum: *anne aqua Dei illius corpus abluis, qui omnes pro peccatis abluit & expiavit, omnibusque puritatem tribuit?* Fortunatus Scacchus ^e auctoritatibus conjecturam addit captam ex sacra Sindone, quae Augustae Taurinorum (frustra allatrantibus, qui hoc ei privilegium ^f abrogare audent) cultu religiosissimo adservatur. Siquidem ibi non modo totius divini corporis vestigia extant, sed etiam vulnerum. Atqui sanguis coagulatus corticem procul dubio induxerat, ideoque si sacrum corpus minime ablutum esset, & quidem calida, glutinum utique divini sanguinis, non vulnerum vestigia essent reliqua. Ab ipsis ergo Ecclesiae primordiis haec consuetudo, quae postea ubique tenuit, acceptissima fuit, tanquam expiationis symbolum ab omni scelere, nimirum *ut non ^g habentes maculam aut rugam coram Deo sistamur*. Notae sunt autem, quas hinc Ecclesia utilitates accepit duas. Aqua enim huic lotioni adhibita, & energumenos ^h, & paralyticos, & alios aegrotos novimus sanatos esse. Deinde illa etiam, quae christiana humilitas latere iusserat, voluntariae severitatis argumenta hic ritus edidit, qualia S. Gregorius ⁱ de S. Tharsilla refert, cujus in cubitis genibusque, qui hoc ei officium praestiterunt, obduratam cutem

^a Dionys. Alex. apud Euseb. Hist. Eccl. VII. 17. Gregor. Turon. de Glor. Confess. 104.

^b Joann. 19. Marc. 16.

^c Apud Theodoret Hom. 84.

^d Homil. de Sepult. Domini.

^e Lib. V. 24.

^f Jo. Jac. Chifflet. de linteis sepulchralibus Christi Salvatoris in Christi historica cap. 23.

^g Ephes. V. 26. 27.

^h Beda Vol. III. in vit. S. Guthberti. Surin 31. Jul.

ⁱ Homil. XXXIV. in Evang.

eutem camelorum instar ob diutinum orationis usum mirati sunt . Sequebatur lotionem unctio . In Evangelio ^a , & plurimorum in Actis Martyrum huiusmodi laudatur pietas , quae prae ceteris ad immortalitatem & memoriam consecravit Marcellum Praesbyterum , quia corpus Apostolorum Principis ^b *curatum aromatibusque conditum magnificentissime more regio , nedum Judaico , tradidit sepulturae* . Tertullianus ^c , Minuccius Felix ^d , Clemens Alexandrinus ^e , & alii varias Arabum merces memorant huic ministerio adhibitas : Prudentius autem myrrham praecipue nominat , ubi canit ; *asperaque myrrha Sabaeo corpus medicamine servat* . Corippus in funere Justiniani imperatoris complures memorat odorum species .

*Thura Sabaea cremant , fragrantia mella locatis
Infundunt pateris , & odoro balsama succo ,
Centum aliae species , unguentaque mira feruntur ,
Tempus in aeternum sacrum servantia corpus :*

De melle Nicephorus ^f mentionem facit ; de sale Robertus ad an. 1126. de Henrico imperatore scribens : *corpus ejus eiectionis intestinis SALE respersum Spiram relatum est* . Paupertas induxit & calcis usum , qua , quum nulla suppetere aromata , Sanctorum corpora ^g obducebantur . Quanquam calcis usum non paupertas semper , sed & modestia suasit . Austriacus ille imperator optimus , Maximilianus I. , qui capulum e querno ligno , arcae viatoriae inclusum , secum una , quacunque pergeret , toto ante

iii

mor-

a Joann. 19. Matth. 26. Marc. 14.

Luc. 23.

b Baronius Ann. 69.

c Apolog. 42. & de Resurrectione carnis .

d In Octav. pag. 107.

e Paedag. II 8.

f Hist. Eccl. XII. 46.

g Marc. Volserus de pass. Afrac n. 63. Maffejus Hist. Indiar.

mortem triennio circumferri jussit, id testamento cavit, ut cadaver suum sine ulla exenteratione rudi linteo involutum sepeliretur, naribus, ore, auribus viva calce oppletis. Veteres inter abluendi ungendique officia, Martyrum abscissa ^a membra in locum pristinum reducendo componebant, atque id temporis eorundem vulneribus oscula infigebant, qua de causa Julianus Cappadox ^b Caesareae in Palestina, ut Christianus delatus, lento igne jussus est comburi. De osculo illud extat decretum seculo septimo ^c: *non licet mortuis nec Eucharistiam, nec osculum tradi*. Primis enim temporibus sacerdos super cadaver sacram fundebat precem ^d, tum defunctum osculo salutabat, postque ipsum ceteri, quotquot aderant. Liberis porro, dum animam agerent, & ultimo spiritu laborarent, Christianos hoc officium praestitisse Chrysostomus auctor est, ubi parentum extremum pietatis indicium his verbis explicans ^e, ait: *os deosculantur ultimo parentum osculo*. Extinctis autem parentibus filios ad amplexus, ad oscula accessisse, multorum exemplis ^f historia docet; sed mihi inter Hebraeos Josephus ^g, inter Christianos Justinus est instar omnium, qui ^h

*Ut prius ingrediens corpus venerabile vidit,
Incubuit lacrimans, atque oscula frigida carpsit
Divini Patris.*

Qualis lugentium status? Hebraei quidem lugentes sedebant: nam de iis scribitur, quod Ecclesia pressa *sedet* in tenebris ⁱ; quod Maria Fratris obitum plorans *sedebat* domi;

^a Sarius 5. Novemb. 17. Januar.

^b Baronius Martyr. Rom. Januar. 17.

^c Concil. Antisiodor. Can. 12.

^d Dionysius Arcopag. Hier. Eccl.

^e Homil. I. de Patient. Jobi.

^f Gejer. V. 6. 11. Dillber. tom. I. Disput. Academ. g Genes. L. 1.

^h Corippus de Justin. Junior. Vid. Petri Muller comment. de Osculo Sancto. i Mich. VII. 8.

domi^a ; quod ad aquas Judaei interdum sedisse videbantur : *super flumina Babylonis illic sedimus , & flevimus*^b .

III. Linteorum , quibus inuncta conditaque corpora involvebantur , triplex traditur fuisse^c genus : Sudarium , Sindon , Fasciae sive institae . Sudario facies , sindone totum corpus , sindon institis obtegebatur , ut facilius , quibus corpus conditum erat , aromata servarentur , & membra partesque corporis occuparent quaelibet locum suum . Itaque obvolvi solebant mortui infantium^d more , quare Joannes Constantinopolitanus^e Lazarum dixit *in monumento cunabulis involutum* ; quo & allusit Nazianzenus ubi de Christo cecinit :

*En involutus linteis jaces ,
Prius involutus qui puer eras fasciis .*

Adrem quoque Prudentius habet in Apotheosi :

Solvite jam laetae redolentia vincla sorores .

Et quanquam esset Haebraeorum in primis haec consuetudo propria , qua & ipsi reges , virique principes^f tenebantur , ab ea tamen minime Christiani veteres abhorrerunt , quorum multa corpora in Vaticano Aringhus tradit inventa fasciis involuta . Congruum enim est , ut , unde vitam mortales auspicati sunt , inde supremum vitae terminum auspicentur , *nec tantum in cunis* , ut Chiffletius ait^g , *sed in sepulcro etiam vincula patiantur* . Idcirco sepulcrales Christianorum lapides haud semel^h La-

I i i 2

zari ,

^a Joann. XI. 20.

^b Psalm. 136. vid. Zornii Bibl. pag. 954.

^c Jo. Nicolai de luth. Christ. XII. 6. 7.

^d Joann. 20. Matth. 27. vid. S. Gregor. Homil. 37. in Evang.

^e Apud Bedam Hist. VI.

^f Casaubon. Exercit. XVI. VVilbel. Schikard de jure Regio VI.

^g De lint. sepulcr. c. 28.

^h Aring. Vol. II. pag. 540. 541. 658. Bonarrot. ad Virr. Tab. VII. Boldett. pag. 196. 523.

zari, qualiter involutus ad vitam rediit, imaginem delineatam ob oculos ponunt, nuperque in coemeterio S. Helenae inter duas lauros, ubi in praesens Turris vulgo *Pignattara*, comprobavit id rei sarcophagus, in quo caecus natus a Christo illuminatus, Panes ac Pisces multiplicati, & Lazarus ad vitam restitutus sacrae antiquitatis amatoribus delicias augent, quibus ne temporum invidia iterum obesse possit, Benedictus XIV. P. M. pro sapientiae praestantia, qua ubique lucet, eas undique in unum colligit museum Christianum adornaturus. Praeter fascias linteamina quoque, magnaeque sindones in usu erant, quod in confesso est apud eos, quibus urbis coemeteria scrutari licuit, testibus etiam Dionysio Alexandrino, & S. Hieronymo, quorum alter ad Martyrum obregenda corpora sindonem apud Eusebium ^a parat, alter eos *Fossarios* ^b nuncupat, quibus id muneris commissum erat. Linteorum materiam accepimus fuisse linum ^c. Nam sepelire aliquem indumentis holosericis, vestibusque deauratis, vel acu pictis ornatum Israelitae, quibus Christiani initio adhaeserunt, habuere ^d nefas. Quum dico nefas, caute id intellectum volo. Nec enim communis ritus non discrimen admittit aliquod dignitatis. Itaque Sozomenus in capite historiae ultimo, ubi agit de inventione corporis Zacchariae Prophetae, ait ad ejus pedes fuisse puerum, qui coronam capiti gestabat auream, & aureis calceamentis, pretiosisque vestibus indutus erat. De regio Hebraeo-

^a Hist. Eccl. VII. 20.

^b Epist. ad Rusticum Narbonens. Baron Ann. 44. Spondan. 2. 39. Surius 6 Septembr. Boldettus lib. I. 15. Bottarius T. II. p. 126. Multa Ma-

machius Vol. III. p. 162. Origin. in Antiq. Christ. lib. III.

^c Hackenberg. Diff. XII. de re funebr.

^d Drus. Praeter. lib. I. ad Matth. 26.

bratorum funere pauca inferius. Nunc ad Christianos, quibus funebris colorem vestis placuisse album Prudentius his verbis asserit: *candore nitentia claro praetendere lintea mos est*. Quod quidem non sine certa ratione factum censemus. Vestis enim ^a mortuorum candida perillustre salutis, qua illi in Domino perfruuntur, est argumentum, neque salutis minus, quam libertatis, qua nulla melior, nec libertatis tantum, sed victoriae etiam ac de terribilibus, quibus undique premebantur, hostibus triumphis amplissimi, neque triumphis modo, verum etiam gloriae ac dignitatis, quo milites jam emeriti evecti sunt, eorum numero jure adscripti, de quibus dicitur: *Isti ^b sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni*. Egregie igitur prudenterque majores nostri albas tunicas dedere mortuis, ut vestis illa nuptialis indicaretur, qua indutis magnae illius coenae aeterna gaudia adire licet, quo nemo admittitur, nisi qui detergo cinere ac pulvere candidissimam justitiae vestem induerit, quare sapienter Esdras caelo redditas animas *Candidatorum* vocabulo significavit. Sed ut raro praeclara quaelibet, ita vetus institutum non semper in gradu constitit. Successu temporis irrepsit luxus & ostentatio. Pro linteis albisque tunicis adhibitae olim sunt & pretiosissimae vestes, & lecti splendide exornati. Extant Hieronymi hac de re querimoniae: *Cur ^c, inquit, & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? cur ambitio inter luctus lacrimasque non cessas? An cadavera divitum, nisi in serico, putrescere nequeunt?* Non secus amplissi-

^a Joann. Nicol. loc. cit. §. 9.

^c In vit. S. Pauli.

^b Apocal. 7. 19.

plissimus Ecclesiae Antistes Chrysostomus ^a, & Origenes, aliique ^b hujusce luxus mentionem faciunt, unde factum est, ut sepulcra a furibus essent & a praedonibus parum tuta. Ideo Chrysologus permultos refert, ne id suis accideret, sic praecavisse: *tenuia ^c scindebant lineamina, multisque implebant aromatibus, ut duplici nomine furibus inutilia redderentur*. Clericos, si hujus sceleris convicti essent, a clericali militia deletos, & perpetua deportatione multatos ^d constat: sed mitius agi jussit Concilium Toletanum ^e, eosque ab ordine submovit suo, & poenitentiae triennio castigavit. De divitiis sepulcro traditis, de quibus Paulus Diaconus in Narsete, & nos alibi ^f prolixè diximus, audiendus est Cassiodorus ^g, ubi decretum refert Sajoni datum, ut aurum, vel argentum in sepulcris repertum *compendio publico fideliter vindicaretur*. Prudenter hoc quidem; sed illud magis laudabiliter est institutum, ut, quae in sepulcris cimelia occurrerent, sacris usibus addicerentur. Sic Halfrodi Vandraedascalcki corpus postquam cum trabea pretiosa satis, itemque armilla, & galea inclusum capulo, & e mari, quo projectum fuerat, ad sacras aedes relatum, & honorifice sepultum est, tum calicem ex armilla, pallam altaris ex trabea, candelabrum ex galea factum ^h legimus.

IV. Quoad vestes, quanquam earum splendori, ut diximus, interdum succenseant Ecclesiae Patres, nulla tamen nota non vacuus fuit, quicumque id genus honor iis habere-

^a Homil. 84.

^b Bernegger. quæst. Miscell. ad Tacit. quæst. 141.

^c Homil. 84. in Joann. & Homil. V. de Anna.

^d Cod. Theod. tit. 5. de sepult.

^e IV. Canon. 45. Si quis &c.

^f Diff. IV. n. 16.

^g Epist. IV. 34.

^h Joann. Nicol. l. c. 6. 10.

haberetur, qui gloriosum pro Christo sanguinem effudissent. Itaque apud Eusebium, Baronium, Surium, & alios summis ii laudibus celebrantur, qui fortissimos Christi athletas, ut certamen consummaverant, pretiosis indutos vestibus splendidissime sepelierunt. Collobii, seu Dalmaticae, quae vestis erat Martyrum propria, color erat purpureus. Episcopos, & Sacerdotes cum habitu Ecclesiastico sepeliri mos fuit, exemplo legis Mosaicae, cujus vi sicut Nadab, & Abia * cum indumentis sacerdotalibus sepulti sunt, ita haec consuetudo apud Christianos etiam inolevit. Id praeterea colligitur ex antiquis ritibus apud Durandum ^b, & in exequiis S. Cuthberti legitur: *oblata, calix ^c supra pectus sanctum posita: vestimento sacerdotali indutus, & obviam Christo calceamentis suis praeparatus, in sindone cerata involutus*. Surius ^d, & Canisius ^e, alique consuetudinem laudant, cum stola duplici, infulaque rubra e panno serico, cum cruce pariter e metallo pectori imposita, itemque cum calice, & anulo Episcopos tumulandi. Quoad Crucem, non corporibus tantum, sed urnarum etiam operculis imponi solitam docuit exemplo suo Constantinus Magnus, qui ad mensuram loci ^f, ubi S. Petri corpus conditum fuerat, ex auro purissimo crucem posuit pondo librarum 150., ibique nomen inscripsit, cujus largitatem aemulata est mater, eodem loco splendidissime exornato. Cum Sanctae Martinae corpore crux quidem lignea, sed operosa artificum manu affabre elaborata in lucem venit, quam

Urba-

^a Nicol. de Lyra X. Levitici.

^b Rational. VII. de Offic. Defuncti.

^c Fortunat. de Eccl. Offic. IV. 41. Surinus in vit.

^d Septembr. 4. & Decembr. 3 & 4. & alibi.

^e Lect. Ant. Vol. VI

^f Anastas. in S. Silvestro.

Urbanus VIII. P. M. tanquam nobilissimum pignus sibi addixit. Anno reparatae salutis 1607. 25. Maji ^a in Vaticano sarcophagus effossus est, ubi cadaver inerat sacerdotalibus indumentis egregie instructum, & inter cetera crux eminebat aurea, sed intus vacua, habensque in summitate ansulam, ut collo suspendi posset, quia fortasse Sanctorum reliquiis referta fuerat. Nam phylacteria, sive sacra amuleta Sanctorum reliquiis instructa gessisse veteres affirmat uterque Gregorius, Nyssenus ^b, & Turonensis ^c, itemque Joannes Diaconus ^d, Jacobus Gretserus ^e, Cangius ^f, & frequenter Baronius in Annalibus Ecclesiasticis. De mulieribus, ac pueris ita Chrysostomus ^g, *non cernis, ut mulieres, & parvi pueri prae magna custodia collo Evangelia suspendunt?* De magnis regibus sic S. Gregorius ^h: *excellentissimo filio nostro Adulovaldo regi transmittere phylacteria curavimus, idest Crucem cum Ligno S. Crucis Domini, & lectionem sancti Evangelii theca persica inclusam.* Graeci imperatores, ut refert Raynaldus ⁱ in solemnioribus diebus festis apophoreta gestabant collo suspensa, sicuti Episcopi sacra quoque mysteria ^k deferebant, unde qui ritus Ecclesiae exponunt, morem fluxisse putant ^l flectendi genua Episcopis transcuntibus. Non ita pridem Cl. Commendator Victorius plumbeam laminam, quae S. Laurentii martyrium repraesentat, ansula perforata superne ornatam, ut amuleti instar collo suspenderetur, in

^a Aringh I. 23.

^b In vita S. Macrinae.

^c De Gloria Confessor. 22.

^d Epist. ad Carolum.

^e Vol I. de Cruce II. 27. 28. 29.

^f In not. Hist. & Philolog. ad Alexianam
dem Annae Caesarissae.

^g Homil. XIX.

^h Epist. XII. VII.

ⁱ Ad Ann. Chr. 1205. n. 47.

^k Baronius in not. ad Martyrol Rom.
XVIII. Kal. Sept.

^l Vid. Dissert. Philolog. on Museo Fiorentino pag. 65.

in lucem prodidit, Dissertatione philologica, notisque uberrimis accuratissime explicatam. Vestes, & phylacteria excipiunt coronae, & flores.

V. Capita virginum flosculis coronandi mos est in Ecclesia vetustissimus, utpote ab ipsis Apostolis, quorum pietatem Damascenus celebrat, in exequiis Dei Parentis optimae consecratus. Id honoris ab Ecclesiae principibus ut coeptum fieri est, paulatim in funeribus, praecipue virginum, ac puerorum, quod etiamnum tenet, ubique apud fideles solemne fuit, quin Tertulliano, ubi post Montani damnationem ^a Catholicis allaturatur, subolere nulla debeat ^b superstitio. Hunc enim morem a sacris Ecclesiae ritibus quicunque expungit, in eum acute Paschalius ingerit ^c: *coronas, inquis, foet hominum polluit & profanavit: num ideo corona non est praeclarissimum institutum? At ethnica plebecula iis abusa est ad superstitionem. Tu rejecta superstitione coronas retine. Quidni ita? si quidem flores sacris in litteris passim pro virtutum symbolis usurpantur, & hac de causa Sacerdotum mitrae, ara foederis, candelabrum ^d, tum lances, boves, Cherubim in templo Salomonis ^e, tum facies templi in Apocalypsi ^f coronis aureis, scutulis, variisque floribus exornantur. Jure igitur in Ecclesia coronae sunt datae mortuis, tanquam virtutum, quibus inter vivos emiquerant, certa symbola. Praeterea cur quae templa inanima decorabant, non eadem darentur iis, qui diu templa fuerant animata? Huc enim facit, quod divinitus scripsit in hanc,*

K k k

fere

^a Baronius Ann. 337. n. 2. & 5.

^d Exod. 25. 39.

^b De corona militis. confer Baronium ad an. 29. n. 2. seq.

^e Regum III. 7.

^f Machab. I. 4.

^c De Coron. II. 1.

fere sententiam S. Thomas ^a: *corpus illud (Martyris ; aut cujuslibet Sancti) insensibile non adoramus propter se ipsum , sed propter animam , quae fuit ei unita , quae nunc fruitur Deo , & propter Deum , cujus fuerunt ministri .* Sed Christianorum antiqua pietas , aut sapientia mavis ^b coronarum florumque vim in sepulcra etiam , nedum in demortua suorum corpora congerebat , sicut res ipsa loquitur in veteribus coemeteriis , ubi non tam ad sepulcra Martyrum , quam ad ea , quae nullum habent martyrii indicium , saepe in marmore insculptae , saepe in calce , quandoque in vitris delineatae , & plerumque in ore columbarum , coronae virtutis indices enitescunt . Laudat hoc institutum S. Hieronymus ad Pammachium scribens , & in epitaphio Nepotiani . Prudentius maestatos ab Herode pueros innocentes nunc flores , nunc rosas nuncupat , & fidem ipsam inducit suos Martyres floribus coronantem ^c :

Martyribus Regina fides animarat in hostem :

Nunc fortes socios parca pro laude coronat

Floribus , ardentique jubet vestirier ostro .

Eleganter S. Paulinus Natali III. Sancti Felicis cecinit :

Spargite flore solum , praetexite limina sertis ,

Purpureum ver spiret hyems , sit florens annus .

In more deinceps fuit , ut si Sanctorum reliquiae aliquam in urbem exciperentur , populus flores diversi generis praeferebat obuius iret . Celebris est , quam refert S. Augustinus ^d , historia de translatione corporis S. Stephani , cui inter

^a In Summa Theolog. part. III. quaest. 25. Art. 6.

^b p. 134. Pammachius Orig. in Ant. Christi. in not. p. 74. T. III.

^c Aringhus Rom. Subterr. T. II. pag. 667. 1699. Bonarrotius Tab. XIX.

^d Pfschom. de pugn. Fidei. De C. D. XXII.

inter ceteros caeca occurrit femina, quae flores, quos ferebat, dedit, recepit, oculis admovio, protinus vidio. Novissime de his florum sparsionibus multa diserte scripsit P. Fr. Thomas Maria Mamachius, in Ordine Praedicatorum vir magni nominis.

VI. Ornatum sequitur pompa funebris. Hebraeis placuisse interdiu efferri mortuos exempla docent Sarae, Abrahami, & aliorum; itaque Sopranes David ^b apud Judeos, ait, *res mihi certa est, diurno tempore mortuos efferri consuevisse*. Christifidelibus circa hunc ritum temporis ratio varia fuit. Julianus diurna funera lege ^c vetuit. Felisacus ^d non post vesperam, non intempesta nocte, sed *mero die* celebratas in Graecia, & in Latio fidelium exequias scribit. Saevientibus in Ecclesiam tyrannis, nox & silentium Christiani funeris testes erant. Siquidem clanculum, & in tenebris, atque ut plurimum, ne rei suspicio delatoribus injiceretur, quorum avaritia, ut fit, semper insomnis erat, in vehiculis rusticis, seu birotis ^e ad sepulturam pretiosa pignora ferebantur. Hoc nomine in historia Ecclesiastica ^f Gamalielis pietas celebratur, qui noctu & clanculum, quibus commodum esset, Christianos habitatores Jerusalem hortatus est, ut corpus sancti Stephani Protomartyris in suo vehiculo deportarent ad villam suam, ibique planctum produci jussit ad septuaginta dies, & poni corpus in monumento novo, & in orientali theca. Quod vero rusticis de birotis & vehiculis dixi, non pro more stabili accipiendum est, utpote institutum, ut pia fidelium cura lateret Ethnicis. Ubi

K k k 2

nulla

^a Vol. I. lib. I. 3. §. 28. pag. 183.

^b Diff. 2. fol. 487.

^c Cod. Theod. tit. de sepult. violat.

^d Lib. I. Select. 16.

^e Surius 12. Maji & alibi.

^f Baronius Ann. 34.

nulla infidiarum suspicio esset, consuetudo humeris ferendi mortuos semper valuit, aequè observata a Christianis, ac Judaeis. Atque hi sane longissimam saepe viam emensunt, & hunc honorem ne malis quidem regibus denegarunt, referente Josepho, per ducenta stadia^a elatum Herodis corpus. Christiani non propinquorum^b modo, sed interdum & Sacerdotum, & Episcoporum, ut mox constabit, humeris elati sunt, praecedente Cruce, tanquam gloriae tropaeo, ejus meminit Gregorius Turo-nensis *lib. de vitis Patrum*. Generationem pro demortui, qui efferendus erat, virtutis fama, si temporum conditio sineret, comitatus erat fidelium plurimus. Testatur id Metraphrastes^c, & Damascenus^d in oratione de B. Vir-gine Dei Parente, cujus corpus tradunt in Sion in Geth-semane sacrum praedium Apostolicis humeris vectum esse. Diu sane per tyrannos minime Christianis licuit, quas decebat, suis exequias facere virtuti pares. Sed vix tan-dem Ecclesiae affulsit e caelo pax, tum pro meritis haberi pompa & decus funebre coeptum est. Interea prius quam reliqua, portam *amortualem* inspicias velim. Nobilium aedes portas habebant, praesertim e saxi quadratis ex-structam, quae nunquam, nisi efferendus esset ad Eccle-siam mortuus, aperiebatur. Hujus consuetudinis, quae & Graecis placuit, Etruria testis est. Florentiae id ge-nus portas, in praefens clausas, observavit Cl. Go-rius^e non una in demo. Cortonae id moris D. Philip-pus Laparellius^f Canonicus, & Patricius Cortonensis osten-

^a *De Bello I. c. ultimo.*

^b *Sidonius Epist. II. 8. vid. Carol. du Fresne Gloss.*

^c *Sarins 15. Aug.*

^d *Serm. de Dormit. B. Virg.*

^e *Florileg. Noſt Corythanan. cap. VIII. pag. 110. & seqq.*

^f *In nocte Corythana XLVIII.*

ostendit aliis exemplis, in primis domi suae, ubi in epistyllo tempus notatum est, quo *Porta Emortualis* condita fuerat. En tibi epigraphe:

† ANNO DÑI M. CC. LXX. III. T. F. E. DÑI G. P. P. X.

nempe anno Domini 1274. tempore Domini Gregorii Papae X. Nunc de populi comitatu. Fuit is quidem aliquando incredibilis planeque maximus. S. Gregorius Nyssenus^a ad exequias sororis suae Macrinae virginis auctor est, cum populi multitudinem convenisse, ut, tametsi domus, ubi virgo obierat, a templo, quo ferebatur, non amplius distaret, quam septem, aut octo stadiis, tamen totus prope dies in eo spatio conficiendo consumtus fuerit: *congrederentium enim*, sunt ejus verba, *multitudo non sinebat nos ex sententia progredi*. Refert praeterea, se se, & Araxium Episcopum pondus venerabile suis humeris extulisse, comitante cum cereis magno sacerdotum, & diaconorum numero, triplici demum choro psalmos & hymnos concinente. S. Gregorius Nanzianzenus^b populi frequentiam describens in sancti Basilii funere, plena tradit fuisse fora & porticus, *duplicia & triplicia tabulata hominum deducantium praecedentium, prosequentium, assistantium*, multa millia omnis generis & aetatis. S. Hieronymus^c ad Paulae funus totam Palestinam certatim confluisse tradit, & ita quidem, ut sacrilegium putaret, qui non tali feminae ultimum reddidisset officium. Idem in Fabiolae epitaphio scribit, ejusdem vix fama obitus pervulgata, totam urbem Romam, quasi suis excitam sedibus, ejus exequias honorasse, sed tam splendide, tam

lingue

^a Epist. ad Olymp. Monach.

^b Orat. de S. Basilii laud.

^c Epist. XXVII.

singulariter, ut non sic Furius de Gallis, non Papyrius de Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pompejus de Ponti gentibus triumpharit. Chrysostomus ^a, divite aliquo mortuo, non servos, non ancillas modo, sed & equos necessarios fassis sive operimentis lugubribus amictos, ductosque ab agasonibus memorat, qui sane ritus non aliunde, quam ab Ethnicis ortum habuit. Funeris comitatum & apud Judaeos solemnem fuisse, multa in sacris litteris exempla docent, praesertim Abner summi ducis, cujus feretrum sequebatur rex & propheta David cum ministris suis. Virgines, ut auctor Chrysostomus, aliquando a funere remotae sunt: aliquando, inquam; nam Palladius ^b ipsius Chrysostomi pompae funebri magnum tradit virginum numerum interfuisse. Haec funebri de comitatu satis. Illud interea non omittimus, quod ne cui Christifidelium vel de minuta plebe, postremus deesset honor, opportune providit Constantinus imperator semper augustus, hominum ordine constituto, quos ei muneri ^c mancipatos, Ecclesiae subiectos, a publicis muneribus immunes, a vectigalibus liberos esse voluit, ut decenter & gratuita opera ^d efferendis honorandisque mortuis invigilarent, quod decretum deinceps imperator Anastasius ^e confirmavit.

VII. Pompae funebri, quam multum populi frequentiae debuisse diximus, non parum decoris a luminibus, & circumfusis undique cereis accedebat. Jure in primis affectos Ecclesia voluit hoc honore Martyres. Brevitati
ut

^a Homil. III. ad Pop. Antiochen.

Rit. Eccl. 23.

^b Dialog. de fun. Chrys. Vid. Sulpit. Severus epist. V.

^d Baronius Ann. 336. Spondan. n. 14. & Novell. XLIII.

^c Justinian. Novell. 43. 59. Durant. l.

^e Surtius 23. Januar.

ut indulgeam, exempli causa Sophia prodeat, ornatissima matrona, quae in morte S. Clementis Ancyrani omni deposita sollicitudine ac maerore, *lucernarum^a accendit multitudinem, & tollens corpus mundis sindonibus involvit.* Quod Sophia, idem & Maximillam fecisse credibile est, quae S. Andreae Apostoli sublatum corpus *optimo loco cum aromatibus sepelivit.* Martyrum funera praeter cereos aliquando & victrices palmae comitantium gestatae manibus honestarunt, quo ritu elatus est S. Petrus Episcopus Alexandrinus & Martyr. Sed donec christiana res ab Ethnicorum, quibus undique opprimebatur, injuriis libera non respiravit, in funeribus utpote plerumque occultis, magna luminum frequentia deesse debuit: sic corpora Martyrum Patrocli, & Cypriani Episcopi^b cum cereis profecto, sed paucis admodum elata sunt. Vix tandem vero tuta ab tyrannis Ecclesia fuit, eo pompa luminum provecta est, ut quaedam funera triumphi speciem aemularentur. Ne latius pervager, Constantinopolim placet ad momentum temporis divertisse. Illic Eusebius^c narrat in Constantini funere eam fuisse cereorum multitudinem, quae luminibus circumfusus aurea super candelabra accensis, admirabile intuentibus spectaculum praebebat. Ibidem Chrysostomo^d post mortem ab exilio reduci tantus est honor habitus, ut nisi Ecclesiae annalibus esset traditus, incredibilis videretur. Ad rem haec accipe: *Fidelis hominum coetus pelagus navigiorum multitudine velut continentem effecit: Bosphori ostium ad Propontidem situm luminaribus cooperuere.* Pompa ut splendidior esset,

^a Savius 21. Januar

^c In vit. Constantin. IV. 66.

^b Ex Actis Proconsular. apud Ruinart.

^d Theodor. Hist. Eccl. V. 36.

esset, picti etiam cerei placuerunt, auctore S. Paulino in Natali ix. Sancti Felicis Episcopi Nolani:

*Ast alii pictis accendant lumina cereis,
Multiforesque cavis lychnos laquearibus aptent,
Ut vibrent tremulas funalia pendula flammæ.*

Hunc ritum audacissime, si quis alius, Vigilantius oppugnavit, quem Doctor Ecclesiae maximus^a sic prius allatrantem inducit: *prope ritum Gentilium videmus sub praetextu religionis introductum in Ecclesiis, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi*: deinde auctoritate Christi Domini Apostolos arguentis, ut mulieri, quae unguentum attulerat, subiratos vidit, acutissime refellit. Nam si mulieris liberalitas divinitus commendatur, Christianorum quoque in Sanctos pietas probanda est, quanquam hi cereis, sicut nec Christus balsamo, non indigerent, quorum causa luminaria ad laetitiae significationem accendebantur, digna propterea, quae cum lampadibus illarum virginum, quarum laus est in Evangelio, comparentur. At enim is erat usus ethnicis perfamiliaris. Quid inde? *Illud fiebat idolis, & ideo detestandum est; hoc fit Martyribus, & ideo recipiendum est*. Haec tenens S. Hieronymus, cuius & illa est ratio, quae non tantum Ecclesiis, sed & funeribus, nec martyribus modo, sed cunctis etiam fidelibus egregie favet. Luminaria quippe pro mortuis in usu erant *ad significandum*^b *lumine fidei illustratos Sanctos decessisse, & modo in superna patria lumine gloriae splendere*. Hinc sacris in coemeteriis frequenter lucernae obviae. Antiquissimo ex instituto placuerunt eae quidem Ethni-

^a S. Hieronymus, epist. contra Vigilant.

^b Idem loc. cit.

ethnicis, Aegyptiis ^a, Graecis, ac Latinis ^b. Sed apud ethnicos, & fideles longe fuit diversa ratio. Illis arduentes in sepulcris placuerunt lampades & lucernae, vel tanquam animae simulacra, cujus naturam putabant igneam; vel tanquam Deorum Manium, qui mortuis praeerant, summus honor; aut certa veluti insignia nobilitatis; aut demum quia nefas ducerent, animas, quas nonnulli cineribus adhaerere existimabant, sine luce in tenebris habitare. Lycetus primis rejectis opinionibus, postremas admittit duas. At quoquo spectaverit ille ritus, nihil omnino ad nobilitatem, nisi secus libertorum sepulcra doceant, plebejorumque vilissimorum, quibuscum lucernarum saepe alibi inventae sunt, tum paucis ab hinc annis in vinea Naria. Christianorum quae mens, qui finis esset, quanquam ex supra dictis jam satis constat, nemo tamen praeterea ignorat, coemeteria primas fuisse Ecclesias, ubi & columbae gemitus audirentur, & sacra mysteria fierent, & ideo illic lucernae passim affigebantur, quas Deus toties in Exodo, in Levitico, in Numeris & Salomon in templo suo ad tabernaculum ardere jussit. In lucerna quoque majores nostri tum Salvatoris humanitatem simul, atque divinitatem contemplabantur, quoniam scriptum est: *erat ille lucerna ardens* ^c, & *lucens*, tum Christum ipsum suspiciebant in caelo complectentem omnia luce sua, secundum illud ^d, & *lucerna ejus est Agnus*; quae dum secum ipsi tacite reputabant, recordabantur interea praeceptum illud, *lucernae* ^e *ardentes in*

L I I

ma-

^a P. Kircker. Vol. III. de Oedip. Aegypt. pag 531.

^b Vid. Fortunius Lycet. & Oñov. Ferrar. & al. de veterum Lucern.

^c Joann. cap. 5.

^d Apocalypf. cap. 2.

^e Luc. 12.

manibus vestris. Verum de hoc ritu plura afferri non possunt, quam quae dicta sunt ab Aringho, Bosio, Severano, Lyceto, Casalio, Bartholo, Boldetto, Bottario, Venuto, Passerio ^a, & aliis, qui lucernas aeneas, fistilesque, suburbanis & coemeteriis editas, & sacris emblematibus insignes illustraverunt. Quod si profanas interdum figuras exhibent, de iis idem, quod infra de fragmentis vitreis, sentiendum est. Sacer non semper erat earum usus, quod multae arderent, ut ingruentibus procellis, ubi perfugium aderat, cuniculos illuminarent. Si quidem fenestrae, de quibus infra, rarae admodum in arenariis erant. An vero, postquam lucernae ad loculos sunt abrogatae, antiquitati inservierit posterior aetas, cui placuit candelabrum sepulcris insculpere, affirmare videtur Marangonius ^b, sed mihi, quid certi afferam, non succurrit. Perversi ordinis me quispiam arguet. At pompae funebris luminaria ita cum lucernis sepulcralibus conjuncta sunt, ut vix dividi possint, si gravissima, quae utriusque favent, rationum momenta considerentur. Itaque ne quis esset repetitioni locus, una est a me positus uterque ritus. Quem initio proposui, nunc ad ordinem redeo.

VIII. Qui cereos in exequiis praeferebant, eosdem quam certum est in psalmis, & hymnis concinendis festivam modulationem depromere consuevisse, tam est incertum, quibus praesertim canticis uterentur. Justinianus imperator praeficarum loco substituit Psalterias, uti est in *Novell.* ^c: *non minus octo mulierum praecedentium lectum & psallentium*. S. Hieronymus in funere Paulae viduae ait,

^a *Duo Vol. Pisauri an. 1739. 1743.*

^b *Lib. cui titulus delle cose gentile.*

sche ad uso delle Chiese cap. 74.

^c *LIX. c. 4.*

ait, Hebraeo, Graeco, Latino, Syroque sermone psalmos in ordine personuisse. Canentium tres ordines recenset Nyssen^a, cui adstipulantur Hieronymus in Fabiolae exequiis, Chrysostomus^b, & Sulpicius^c Severus. At qui psalmi interea potissimum usurparentur, non liquet. In obitu Anthymi, solitarii cujusdam viri, apud Surium legitur^d, auditos Angelos versiculum ex psalmo 41. canentes: *transibo in locum tabernaculi admirabilis ad domum Dei*. Prudentius Romani Martyris, quem in suo Peristephano eximie laudat, matrem inducit canentem psalmum 115., & tum praecipue, quum earum caput carnifex obtruncabat:

Deinde dum ferit cerviculam

Percursor ense, docta mulier psallere

Hymnum canebat carminis Davidici,

Pretiosa Sancti mors ab aspectu Dei.

In funere Fabiolae Hieronymus scribit, cum psalmis identidem personuisse ALLELUIA. S. Augustinus^e praecedente Evodio psalmos, ac prae ceteris centesimum, se se cum aliis, qui aderant, decantasse fatetur in funere matris suae, unde etsi colligi videatur, certos olim, qui in exequiis usurparentur, minime fuisse psalmos: in antiquis tamen rituum codicibus, puta in *Sacramentario*, sive sacramentorum codice psalmi orationesque praescriptae sunt. Tanti semper est habita Psalmodia funebris, ut, si tyranni, quod saepissime evenit, Christianos juberent cum silentio ad sepulcrum duci, hinc magnae querelae exortae, quales edidit Victor Uticensis, quum in Africa rex Gense-

LII 2

ricus

^a In fun. Macrinae.

^b Homil. IV. in Epist. ad Hebr.

^c In vit. S. Martini.

^d Die V. Decembr.

^e Confess. IX. 12.

rius psalmorum cantus in exequiis vetuit. Causam, cur hymni in funeribus solemnes essent, hanc Chrysostomus tradit in *Homilia sup. cit.* Dic mihi quid sibi volunt istae lampades tam splendidae? quid etiam hymni? Nonne ut Deum glorificemus, eique gratias agamus, quod jam coronavit discedentem? Hinc hymni a psaltriis, & universo populo pie religioseque in exequiis, & in vigiliis concelebantur. Quanquam quid dixi a populo? Plenissima enim pietatis muneri praeter populum non sacerdotes, non Episcopi tantum, sed & Romani Pontifices, ut gregi forma virtutum essent, de more aderant. Sic Pius Pontifex Pudentis senatoris, Melchiades Timothei Martyris, Stephanus Symphoriani, & Olympii exequias hymnis, & canticis ^a celebrarunt; & id praeterea fecisse nunc ex more, nunc juxta traditionem Ecclesiasticam praedicantur. Atque eae quidem modulationes domi, ubi jacebat mortuus, initium habebant, perdurabantque, donec ad sepulturam defereretur, quod prae ceteris S. Gregorius Nyssenus testatur de forore sua, cujus in gratiam celebratas memorat *nocturnas pervigilationes*, quas Tertullianus nuncupat *nocturnas convocationes* ^b. Nimirum eae noctes erant, quae piorum funus, & Sanctorum diem festum praecedebant, quas veterum Christifidelium mos erat in psalmodiis & canticis recitandis insomnes ducere. Praeter Ecclesiae Patres, quorum bene multos Aringhus numerat ^c, etiam scriptores ethnici hunc morem testatum faciunt, nimirum Plinius ^d, Ammianus Marcellinus ^e, Lucianus; atque hic, utpote omnium insensissimus

mus

^a Aringh. I. 20. in fin.

^b Lib. II. ad uxorem. 4.

^c Ibidem ut supra.

^d Epist. I. 97.

^e Lib. XXVIII in fin.

mus christiano nomini, majores nostros sic loquentes inducit ^a: *ad hymnos tota nocte decantandos, vigilantes talia somniamus*. Est & ludibrio supplicium additum. Exemplo sunt Proculus, Ephebus, Apollonius, jussu Leontii consularis & comprehensi, & gladio caesi, dum ad S. Valentini corpus vigilias agerent. Neque vero ad unam tantum, sed ad plures noctes interdum vigiliae hujusmodi ad sepulcra Martyrum productae sunt. Eminent hoc laudis genere Justinus Presbyter, & Hyppolitus, qui in agro Verano jejunantes, ad corpus S. Laurentii vigilias noctis cum multa fidelium frequentia ad triduum traduxerunt. Sanctissimi porro viri etsi vigilias cum jejunio conjunxerint; olim tamen, quae festum praecedebant, vigiliae non idem ac jejunium erant, ut hodie fit. Quod aliud ab jejunio antiquitus vigiliae essent vel ex earum etymologia evinci arbitror. Nam sicut *sacrae stationis vox* (verbis utor Isidori Episcopi Hispalensis ^c) *de militari exemplo nomen accepit*, ita vigiliae Sanctorum a militaribus vigiliis nomen desumpsisse ^d videntur: vigiliae enim nocturnae erant ^e, diurnae excubiae. A sacris antiquorum vigiliis, de quibus multa annalium parens eminentissimus ^f, mos extitit celebrandi festa Sanctorum a primis vespers, sed ita, ut hae secundis solemniores essent. Jam ut reliqua aggrediamur, exequias honor excipit sepulturae.

IX. Sed prius quaeret fortasse quispiam, quot dies mortui consueverint, antequam tumularentur, domi,
aut

^a In Pbilon.

^b Martyrol Rom. 14. Febr.

^c Originum VI. 19.

^d Dissert. Philolog. ex Museo Vindob.

pag. 31. not. 2.

^e Isidor IX 3.

^f Baronius Ann. LL. num. 69. item

70 71.

aut in Ecclesia, populo ut satisfaceret, a veteribus detineri? Ritus Christianorum si perlustramus, cadavera olim conspectui data facile discimus a S. Luca ^a, qui mortuam Tabitam in caenaculo positam fuisse scribit, ad quem locum addit interpres ^b: *quae vivens bonis operibus ad summa conscenderat, mortua in altiore domus parte collocatur*. Certum est igitur, cadavera ante exequias exponi populo consuevisse: sed quandiu quis statuatur? Alii enim vix mortui, statim sequenti die depositi sunt, ut Boldettus annotat Asurii exemplo ^c: alii biduo ^d post mortem; alii triduo ^e, quem morem S. Hieronymus testatur in epitaphio Paulae. Pelagiam matrem beati Aredii Abbatis Gregorius Turonensis ^f scribit a filio postulavisse, ne ante diem quartum sepeliretur, ut famuli, famulaeque omnes viderent corpusculum suum, nec ullus non adesset exequiis suis. S. Augustinus ^g se se nescire ait, utrum inveniantur alicui sanctorum in scripturis celebratum fuisse luctum novem dies, quos apud Latinos Novendial appellant. Muratorius ^h in novo Thesauro antiquitatis lapidem Catanensem producit cujusdam Nilae Florentinae, quae obiit Hyblae in Sicilia die xxv. Septembris, & iv. Octobris sepulta est, die nimirum nona postquam fato functa est. Verum circa ritum, quo de hic agimus, nihil unquam, ut dicebamus, in Ecclesia decretum fuit, quamquam ut nobilitatis ratio haberetur, aut populi ut desiderio satisfaceret, nonnullorum cadavera plures dies, antequam conderetur, publice detenta sint, quod & de aliis, alii,

^a In Actis Ap. cap. IX. 37.

^b Alosf. Novarin Scđ. IV. n. 1019.

^c Lib. VI. 6 pag. 398.

^d Idem II. 6. pag. 396.

^e Idem II pag. 409.

^f Lib. de gloria Confess. 94.

^g In Genesim. 1.

^h Pag. MCMXVI. 4.

alii, & de Constantino M. Eusebius narrat, cujus corpus imperatoris insignibus exornatum tandiu in aula, quotidie ad feretrum, ac si princeps viveret, aulicis accedentibus, retentum fuit, quandiu Constantius ad pompam funebrem adveniret, redirentque cursores, frustra propter longinquitatem itineris, ad Caesares missi. Factum hoc scilicet & causa principis, & principatus. Quippiam simile si quando emeruit sola virtus, id enim vero gloriosius fuit. Hanc porro gloriam non raro Ecclesia vidit in Sanctis suis. Vera virtus, saepe numero impedimento fuit, quin ipsa corpora, quae consecrarat, statim sepulcro condita piorum oculos frustrarentur. Rei exempla, quae occurrunt plurima, aliena veneror, domesticum citra invidiam commemorare me posse existimo. Quid enim minus dignum, quam si occasione oblata Patris causam non agam mei? Beatus Josephus Calasancius mei fundator, auctorque Ordinis, ubi est vita functus, & de more in sacris aedibus conspectui datus, prae incredibili, quae ad ejus feretrum undique confluebat, hominum multitudine, signis portentisque virtutem ejus manifestissime confirmantibus, nisi noctu, clausisque januis, & post triduum sepeliri non potuit, Deo etiam ad immortalem ejus gloriam id postea permittente, ut, quum annus esset ab ejus obitu secularis, tum eundem nobis liceret eodem prorsus, quo ei parentatum fuerat, illo triduo, eodemque in loco, Beatorum adscriptum Ordini honorificentissime celebrare. Age vero quum multitudine urgente populi, piorum sepultura differri debuit, nullus dubito, quin interea, quod Calasancii gratia sponte sua viri ex aliis Ordinibus amplissimi susceperunt, eorundem laudes

des meditata oratio publice recenseret. Hoc de ritu ejusque apud Christianos antiquitate nunc pauca disseram.

X. Ex diuturno cum Aegyptiis commercio, quorum defuncto rege, per sacerdotem ^a ex alto suggestu tota vitae series recitabatur, an Hebraei cum alia multa, tum palam laudandi mortuos ritum acceperint, si minus libere affirmari, non sine causa posse arbitror dubitari. Sed unde unde id didicerint, solemnes certe apud Israelitas fuerunt conciones funebres. Imo quidam sunt, quibus illud Isaiae ^b *justus perit, & non est qui cogitet &c.* videtur laudatio funebris, quam ille habuerit in regis Ezechiae exequiis. Dionysius Areopagita ^c, scriptor antiquitate & eloquentia venerandus, earum in Ecclesia mentionem facit, ubi ritus describens aetatis suae, deferri mortuos consuevisse ad Pontificem tradit in loco sepulturae consistentem, a quo cum prece gratiarum actio peragebatur, solita quoque haberi post sepulturam, ut mox patebit S. Augustini exemplo. In quo sane officio vix fieri potuit, quin illius, pro cujus egregie gestis gratiae Domino agebantur, qualecunque laudum specimen enitesceret. Ut nihil de Basilio, de Chrysostomo, de Ambrosio dicam, rem satis edocet Augustinus ^d, ubi preces ad Deum pro matre fundit, in hunc plane modum: *fundo tibi, Deus noster, pro illa famula tua longe aliud lacrimarum genus, quod manat de concusso spiritu Illa vivificata, etiam nondum a carne resoluta sic vixerat, ut laudetur nomen tuum in fide moribusque ejus Scio misericordi-*

^a P. Kircker. Vol I. Oepid. Aegypt.

^b Cap. LVII. 1.

^c Cap. VI. Eccl. Hierarch.

^d Confej. lib. IX. 13.

corditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi & tu debita sua Namque illa imminente die resolutionis suae, non cogitavit suum corpus sumtuose regi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupivit, aut curavit sepulcrum patrum. Non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare suum fieri desideravit, cui nullius diei praetermissione servierat sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, &c. Non erat ergo sine demortui laude gratiarum actio. Coepit deinceps in concione prolixior haberi laus, sive oratio funebris. Hi autem usus percrebuisse in primis legitur quarto Ecclesiae seculo, sicut videre licet apud Socratem ^a, Theodoretum ^b, & Nicephorum ^c. Extant in praesens adhuc funebres orationes, v. g. Eusebii in Constantini exequiis; Nazianzeni in Basilii, & Caesarii, itemque Ambrosii in funeribus Valentiniani, Theodosii, Satyri, tum Gregorii Nysseni in obitu Basilii M. Omnes vero orationes, quas funebres nuncupamus, & in monumentis Patrum sanctissimis osculamur, ipsis in exequiis esse habitas, quis affirmare pro certo audeat? Emortualibus orationibus affinis ea diligentia fuit, quam veneranda antiquitas praeclare instituit, institutamque accuratissime custodivit, Martyrum natales dies, nomina, resque gestas quam studiosissime annotare, & populo ex ambone perlegere. Moris praeterea apud veteres id fuisse, quod aliquibus in locis etiamnum tenet, uti fidelium vita, postquam obierant, compendiaria scribendi ratione, itemque sine affectibus, sine fuco, sine ullo in speciem artificio exarata propalam

M m m

au-

^a Lib. V. *Hist.* 9. ^b *Hist. Eccl.* II. 14. & *Hist. Trip.* IX. 13. ^c Lib. XII. 9.

audiente populo recitaretur, posse videtur argui ex eo libro, cui titulus *de vitis Patrum*. Hinc & fortasse laudum origo ducitur, quae in cathedris Academicis celebrantur, quando in vivis illustis quispiam vir esse desiit.

XI. Conspectui datos, laudatosque mortuos nihil manebat aliud, quam quae serius ocyus expectat omnes, aeterna domus. Nunc ergo breviter de humandi ritu. Cur nostris semper humatio placuit, combustio nunquam? Causas enumerat Tertullianus ^a, Lactantius ^b, Origenes ^c, Augustinus ^d, Arnobius ^e, Minuccius Felix, qui Caecilio objicienti, quod Christiani *ignium sepulturam* damnarent, nostros respondet & nullum damnum sepulturae timere, sed *veterem & meliorem humandi consuetudinem* ^f sequi. Si pyram objicias, quae in sepulcralibus anaglyphis interdum cernitur, nihil inde exculpitur, nisi martyrium ^g igne consummatum, frequens sub Nerone ^h, & Alexandro Severo ⁱ, unde fideles & *Sarmentitii*, & *Semiaxarii* per contumeliam dicti sunt, quod ad semiaxis stipitem revincti sarmentis ^k comburebantur. Itaque sacris in coemeteriis nil pyra humationi obest, quae fuit ubique Christianorum propria. Ideo Carolus M. fide Catholica in Saxoniam inuenta vetitum voluit ^l, ne cadavera cremarentur. Apud Hebraeos etiam id moris constantissime ^m tenuit, nisi quod in regio funere nulli sindoni, nullis peristromatis, nullis cervicalibus, imo

^a *De anima* c. 35.

^b *Lib. VI* 12.

^c *Contr. Celsum VIII*.

^d *De C. D. I.* 13.

^e *Lib. VIII. adv. Gent.*

^f *Vid. Cic. de leg.*

^g *Aringb. Vol. II. pag. 685. Fabrett.*

in script. 566.

^h *Tacit. Annal. XV.*

ⁱ *Tertull. Apolog. 50.*

^k *Aring. lib. I. 5.*

^l *Bartholin. Antiq. Danic.*

^m *Kiping. IV. 6. & Gejer. de lusu Hebr. 6.*

imo nec regiae fellae parcere consueverant , sed * totam ,
 quanta aut qualis ea cunque esset , supellectilem regiam ,
 excepto sceptro , quod cum cadavere recondi debuit ,
 flammis injiciebant , quas thus lectissimum , & pretiosa
 thimiamata nutriebant . Jam pergo cetera . Christiani
 quum humarentur , non deerant sacrae preces , quibus
 superstites cum suam ipsi fidem de animarum immorta-
 litate , ac resurrectione corporum declarabant , tum pie
 defunctis omnium , si quid deliquerant , culparum ve-
 niam , ac salutem , requiem , beatitudinem futura resur-
 rectionis gloria consummandam sperare jubebant . Sicut
 superstites anxii de mortuis erant , ita , de quorum salute
 non dubitarent , eorum se precibus commendabant . Te-
 stis est Muratorii ^b ex Marangonio lapis , in coemeterio
 Callisti inventus : ATTICE SPIRITVS TVVS IN BONV ORA
 PRO PARENTIBVS TVIS . In ipsa humatione signa Crucis ,
 & aquae lustralis , vel potius *sanctae* , aspersiones quam
 solemnes essent , non modo in Ritualibus Durandus , sed
 ipsa coemeteria perdocent , in quibus vasa vitrea , & lu-
 tea reperta sunt , ibi ad hunc usum Casalio interprete ac-
 commodata . Christiani ut spem resurrectionis certissi-
 mam indicarent , sub mortuorum capitibus , aut corpori-
 bus hederæ , vel lauri frondes , quæ semper virorem ser-
 vant , in sarcophago * substernebant . Eæ frondes ali-
 quando aegrotis applicitæ ^c sanitatem restituerunt ; ali-
 quando ita virides inventæ sunt , ac si radicibus adhae-
 rescerent ^e , & aquis irrigarentur . Neque id moris an-

M m m 2 tiqua-

a Gejerus , in Schikard. cap. 6.
 theor. 19.

b Thesaur. Ant. Vol. IV. inscr. 1833.

c Durand. Ritual. VII. 35.

d S. Gregor. Turon. de Glor. Confes-
 sor. 84.

e Sarius 6. Sept. de S. Uberto.

inquatum omnino voluit posterior aetas. Testis, si quis alius, est Ordo meus. Cujus Auctor B. Josephus Calas Sanctius, quantum fieri potuit, eodem ferme, quo olim pauperes, quos impensissime aemulatus fuerat, sacro ritu humatus est. Quemadmodum calcem pro balsamo in in ejus curando cadavere adhiberi paupertas suasit, ita eidem filiorum amor lauri folia substerni jussit. De vestibus, de ampullis, de fragmentis vitreis, una cum cadaveribus recondi solitis, supra jam satis multa. De phylacteriis quoque, & ornamentis varii generis puerilibus, quae non semel cum Christianorum tenerae aetatis cineribus reperta sunt, in VIII. Dissertatione nonnihil diximus. Instrumenta martyrii cum corporibus una condendi ritum Rex ipse Martyrum docet exemplo suo, Servator Optimus, prope cujus sepulcrum crux & clavos repertos legimus^a. Ita SS. Clemens cum Anchora^b, Agricola^c, & Daniel^d cum cruce & clavis, quibus pro Christo mandati fuerant, sepulti sunt. Quid? quod interdum ipsi Martyres id jufferunt? Exempli causa S. Sabinus^e cum faxo, quo erat in flumen demergendus, & S. Babylas Episcopus^f cum suis catenis sepulcro mandari voluit. Atque ibidem Acta martyrii^g nonnunquam reponi solita compertum est. Totam hanc, quae ad martyrii instrumenta spectat argumenti praestantiam prolixè tractant Gallonius^h, Mamachiusⁱ, ac praesertim Aringhus^k, apud

^a Nicephor. VIII. 29. & al.

^b Baronius Ann. 102.

^c S. Ambros. exhort. ad Virg. initio.

^d Petrus Natal. II. 60.

^e Suetius 13. Martii.

^f Rom. Mart. 24. Jan. Chrysost. contr. Gent.

^g S. Ambros. Epist. VII. 53. Sarias 18. Jun.

^h De Cruciatib. SS. Mart.

ⁱ Vol. III. lib. III. §. & seqq.

^k Vol. I. 29. p. 151. & seqq. & Vol. II. p. 683. & seqq.

apud quem prae ceteris in *Vol. I. pag. 108.* excellit vitrea patera, in coemeterio S. Agnetis inventa, qua venenum putat S. Constantio Martyri propinatum tyranni jussu. Id vero conjicit ex patina alabastrina, quae suberat vitreae paterae, cui corona ex palmarum ramis, & hae litterae sunt insculptae: *non unda letalis est ausa Constanti ferre, quam licuit ferro coronam.* Nunc si forte inquiras, cur ethnicorum numismata in sacris coemeteriis, & cum fidelium ossibus fiant interdum obvia, rei interpretes tot praesto sunt, quot Romam subterraneam illustrarunt. Senator Bonarrotius ^a aliquibus hanc opinionem insedisse ait, certum indicari tempus, quo ille obiit, cujus vel intra, vel extra loculum essent nummi. Per saepe id quidem credibile videri potest, sed secus plane, ubi diversae aetatis complures nummi invenirentur, sicuti in Sanctae Agnetis coemeterio ^b decem numismata, eademque diversa singula, & uni affixa loculo occurrerunt. Tunc certe nummi non alio, quam ad ornatum referendi sunt, sicut caelaturae sive aeneae, sive eburneae, tum pretiosi lapides ^c, & fragmenta onychis, achatos, jaspidis, topatii, itemque opera encaustica diversi generis. Nec causam video, cur ab his ornamentis abhorreere debuerit Christiana pietas, cui nihil antiquius fuit, quam Sanctorum corpora honorare, pro quibus sepeliendis *distributionum, collectarumque* partem ^d esse statutam voluit. Arcam denique occlusam panno serico, vel laneo posteriora secula operiebant, quod tegumentum leges Salicae ^e *Aristationem*, sive *staplum*, & Turonensis *pallam* vocat, ubi mira-

^a *Op. de Fragm. Vitr. in Praef. p. XI.* ^d *Tertullian. de Anima 51. Apolog. 39.*

^b *Vid. Maranquius loc. cit. cap. 73.* ^e *Leg. Salic. Tit. LVII. §. 3.*

^c *Canonicus Boldest. lib. II. 13.*

miracula exponit S. Martini . Curato funere , more Ecclesiae antiquissimo , eleemosinae in pauperes erogabantur . Origenes ^a , Chrysostomus ^b , Ambrosius ^c , & alii hoc institutum in Ecclesia laudant , quod & in praesens multis in locis apud multos tenet . Postquam corpora jam sepulcro condita osculati sumus , ipsorum faciem loculorum extimam consideremus .

XII. Rei , quam hic tractandam sumimus , titulorum simplicitas , & religionis diversa symbola spectantium oculos admirationemque conciliant . Novatoribus , qui epitaphia ^d vel saxis , vel aeneis tabulis ad sepulcrum incidi vetant , sacrae litterae adversantur : siquidem *Jacob* ^e *erexit statuam super Rachelis sepulcro* , illius ut matronae , tam nobili conspecto cippo , nunquam memoria deleteretur . Majoribus nostris in hoc genere , ut in reliquis , maxime modestia placuit . Nam si aliquando in ethnicorum , frequenter in Christianorum sepulcris cernitur , contemntus nominis , cujus loco , ut mox cum Prudentio observabimus , certos numeros , vel quasdam notas , ac potissimum venerabile Christi monogramma , tanquam nobilissimam Christianorum tesseram , intuemur variis modis insculptum , aut pictum . Quanquam vero jactura nominis nihil fidelium animos commoveret , eorum tamen epitaphia , quae nervosam aliquam sententiolam , non vaniloquentiam continerent , innumera fuisse in Urbe Prudentius scribit ^f ad Episcopum Valerianum :

Innu-

^a Lib. I. in *Jobum* .

^b Hom. 61. in *Joan* : Hom. 3. in *I. ad Philipp.* Hom. 41. in *Epist. ad Corinth.*

^c Lib. II. de *excessu Satyri* .

^d *Lud. Lavater. de vit. Eccl. Tigur.* 324

^e *Genes.* 35. vid. 2 *Sam.* 18. *II. Reg.* 23. *Machab.* I. 29. *Exod.* 39. vid. *Brochard. descript. Terrae Sanctae.*

^f *Hymn.* IV. de *Pass.* S. *Hippolyti Mart.*

Innumeros cineres Sanctorum Romula in urbe
 Vidimus, o Christi Valeriane sacer.
 Incisos tumulis titulos, & singula quaeris.
 Nomina? difficile est, ut replicare queam.
 Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
 Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
 Sunt & muta tamen tacitas claudencia tumbas
 Marmora, quae solum significant numerum.
 Quanta virum jaceant congestis corpora acervis
 Nosse licet, quorum nomina nulla legis.

Si vero tituli non semper incisi in marmore, sed nonnunquam cinabro inscripti posteris tradebantur. Quod sibi, dum adhuc in vivis essent, aliqui epitaphia inscripserint, exemplis patet Sanctorum Casii Episcopi Narniensis ^a, Annonis Episcopi ^b Colonienfis, Auxibii Episcopi Solensis ^c, Amati Abbatis Romaricensis ^d. Fronti inscriptum nonnunquam praefigebatur D. N., nempe invocatio Domini Nostri ^e, item DEO SANCTO ^f VNI ^f, vel D.M., id est Deo Magno, aut Maximo, interprete Fabretto ^g, qui sententiam confirmat suam titulo, qui nunc Veronae adservatur ^h, ubi expresse legitur DEO MAGNO ET ETERNO &c. Mabillonii D. M. interpretantis *Diis Manibus* haec sunt verba ⁱ: *cruda adhuc quorundam in cordibus Christiana religio aliquid de paganici ritus superstitione retinebat: sed doctissimus Auctor, sapientum more veritati potius, quam sibi placere visus est* ^k; vix Fabretti argumenta novit,

^a Baronius ad Martyrol. 29. Junii.

^b Surius 4. Decembris.

^c Idem 19. Februarii.

^d Idem 13. Septembris.

^e Inscr. Ant. pag. 548.

^f Fabrett. p. 565. Mamachius Orig. 69

Antiq. Christ. Vol. III. p. 18. fig. 3.

^g loc. cit. VIII. p. 564.

^h Vid. Mus. Veron. Maff. p. 178.

ⁱ Itiner. Italic n. XX.

^k De cultu Sanctorum ignorer. §. V.

vit, ejus auctoritatem Boldettus ^a, Lupius ^b, Mamachi ^c, & quotquot in hoc genere claruerunt, fere ad unum omnes amplectendam existimant, excepto Muratorio, qui alias in D. M. ^d formulam ethnicam recognoscit, alias ^e dubitat, legi ne debeat *Deo Magno*, an *Diis Manibus*. Haec illum dubitatio cur tenuerit, causa est, quod Christiani interdum Ethnicorum sepulcrales lapides accipiebant, profanisque nominibus ^f aut absconditis, aut abrasis, aut etiam relictis, aliquando τὸ D. M. minime ablitterarunt; aliquando etiam, sed perraro, nec tam poetico stilo, quam soluta oratione ^g DIIS MANIBVS inconsiderate adhibuerunt, sicuti & in praesens *Mebercule*, & *Mecastor* iis in usu est, quibus nullus est Hercules, nullus Castor.

XIII. Jam symbola quis omnia persequi se posse existimet? quorum numerus & varietas mira est. Eorum indicare diversa genera satis esto. Porro alia Veteris, alia Novi testamenti historia dedit. Ac primum in sarcophagis Aringhus ^h, & Bottarius ⁱ, idemque in picturis ^k; in aerea lamina Bonarrotius ^l, idemque in vitris Adami ^m, Evae, arboris, serpentisque proditoris figuras exhibent. Tanquam invidiae typus, & mansuetudinis in sarcophago ⁿ est Caini imago, innocentisque Abelis,

^a Lib. I. 24. & II. 11.

^b Diff. in Monum. S. Severae pag. 57.

^c Ibidem in notis pag. 19.

^d Thes. Ant. Vol. IV. pag. 1878.

^e Ibidem pag. 1901.

^f Fabrett. p. 307. Bonarrot. ad vitra coemet. Tab. XXIV. pag. 167.

^g Fabrett. ibid. III. n. 1.

^h Rom. Subter. Vol. I. lib. II. 10. p. 277.

& cap. II. p. 315. & p. 325. 331. 427.

Vol. II. p. 143. 454. 395. 399.

ⁱ Sculture e Pitture sacre estrate dai cimiteri di Roma. T. I. p. 35. 46. 119. 147. 167.

^k Aringh. T. I. p. 541. 581. T. II. p. 509. 117. 123. 193. vid. Bottarius loc. cit.

^l Offerto. sopra frammenti di vasi antichi di vetro. T. I. fig. 1. vid. Diff. Ciampini in hoc monum.

^m Bonarrotius. ibid. tab. I. fig. 2. & 3.

ⁿ Aringhus lib. III. 3. p. 427. Bottarius T. II. p. 9.

Is, hujus agnum, illius uvas offerentis & spicas. Noemi Arca, figura Ecclesiae, aquis diluvii innatans, & Columba, pacis nuncia, ramum olivae gestans, frequenter picturis, operibusque anaglyphis expressa cernitur. Abrahami sacrificium^a; Josephi captivitas^c & varii casus; Moses nunc in Horebo ad rubum^d, nunc lapideas accipiens tabulas^e, nunc aquas de saxo^f eliciens; Pharaon cum exercitu mari obrutus^g; Sampsonis^h fortitudo; Jobiⁱ patientia; Davidis^k virtus; Eliae^l currus; Tobiae^m icon; Pueri Nabucodonosoris jussu in fornacemⁿ injecti; Daniel in lacu^o leonum; Jonas nunc de cete^p prodiens, nunc jacens sub cucurbita^q, aut hederâ; Ezechiel^r demum, ac septilustre candelabrum^s, facpissime majoribus nostris materiam dabant non tam sarcophagos adornandi, quam seipsos mysteriorum ibi latentium contemplatione ad innocentiam, ad fortitudinem,

N n n

nem,

^a Aringhus T. II. p. 67. 71. 101. 105. 111. 187. T. I. p. 325. 331. & alibi. Bottarius T. II. p. 23. 34. 129. & al. T. I. p. 147. 167. Bonarrotius loc. cit. Ciampirus Diff. de duobus Emblem. mus. Carpinei p. 18. Boldettus p. 22. & al. ^b Aringhus Vol. II. lib. V. p. 478. & 399. T. I. p. 277. 309. 317. & alibi. Bottarius T. I. p. 167. T. II. p. 1. 101. Bonarrot. Tab. I. fig. 1. Ciampin. loc. cit. ^c Bottarius T. II. p. 20. ^d Aringb. T. I. p. 587. n. 3. 588. 613. fig. 1. Bottarius T. I. p. 175. ^e Aringb. T. I. p. 291. 305. 309. T. II. p. 355. 395. Bottar. T. I. p. 71. 105. T. II. p. 3. 101. 147. 151. ^f Aringb. T. I. p. 291. 313. 319. & al. T. II. 395. 399. 545. 539. & al. Bottarius ibid. Ciampin. Bonarrot. l. c. ^g Aringb. T. I. p. 331. T. II. p. 397.	Bottarius T. I. p. 167. ^h Aringb. lib. IV. p. 331. fig. 2. Bonarrotius mus. Carpin. tab. 1. fig. 1. ⁱ Aringb. T. I. p. 277. 533. 551. T. II. p. 25. 75. & al. ^k Bottarius T. II. p. 30. ^l Aringb. T. I. p. 305. 309. 429. ^m Idem p. 551. fig. 2. Bottarius T. II. p. 34. Bonarrot. in vitro Tab. II. fig. 2. ⁿ Aringb. T. I. p. 379. 539. 619. T. II. p. 401. ^o Aringhus & Bottarius T. I. & II. saepe. ^p Idem lib. V. 22. p. 508. seqq. ^q Ibidem p. 507. Mamach. T. I. p. 253. seqq. ^r Aringb. Vol. I. p. 227. ^s Bonarrotius tab. II. fig. 1. Aringb. lib. IV. Boldettus p. 27. Bottarius in Praefat. IX. T. II. Gruterus, Reinesius. Fabricius. & alii. praesertim Lupinus monum. S. Severae p. 177.

nem, ad tolerantiam excitandi. Nunc sacra subeunt e Novo Testamento accepta symbola. Atque hic Christum maxime decet principem habere locum. Ejus iconem modo pascentis oves, modo ovem, quae perierat, humeris ad ovile gestantis in sarcophagis ^a, in vitris ^b, in lucernis ^c, in parietibus ^d, in gemmis ^e, in calicibus ^f videre licet. Cur vero Tertullianus, postquam ad Cathaphrygas defecit, in calicibus, qui communionem cum lapsis ad sanitatem redeuntibus indicabant, Christum exprimi aegre ferret ^g, consule Aringhum multa ^h in hanc rem eruditissime disputantem. Christi praeterea sub omni specie modo crucem ferentis, modo sine cruce in pictis sculpsisque tabulis per saepe cernitur extraque in gemmis in celeberrimo museo Victorio ⁱ. Pingi quoque aut sculpi solebat ^k Redemptor Optimus in monte docens, unde flumina, quae terram irrigabant, prodibant quatuor, in quibus aliqui aut virtutum cardinalium, aut Evangelistarum symbola recognoscunt. Et ea quidem flumina non tantum Christo, sed etiam cruci supposita in musivis operibus ^l observantur. Crux vero ipsa, quae post Constantinum ad labara, ad clypeos, ad galeas militum patere coepit, & fulgere in nummis, in statuis, in ^m columnis, pri-

a Saepe Arringbus T. I. Battarius T. I. & II. Mamachius Vol. III: tab. 1. fig. 3. p. 18 & alii.

b Praeter Bossum & cit. Auf. vid. Bonarrotius tab. IV. fig. 1. 2. 3. Tab. VI. fig. 2. Boldettus p. 200.

c Casalius de Ant. Sacr. Christianor. ritib. p. 228. Licetus VI 49. Bartholus de lucern tab. 28. 29.

d Aringh. T. I. & II. itemque Bossum, Battarius, & alii.

e Mamachius Vol. I. p. 78. not. 3.

f Tertullianus de Pudicitia VII. & X. g Ibidem.

h Rom. Subterr. VI. 18.

i Francisci Gerii. Dissert. de Nummo Aereo.

k Aringhus & Battarius T. I. & II.

l Mamachius T. I. p. 67. cit. Operis.

m Euseb. lib. IX. 9. Hist. Eccl. & de vita Constantini lib. I. 41. Bossum de Cruce Triumph. Groiseras de Cruce II 44. & alii.

privatim denique publiceque multo, quam antea, ornatior enitescere, crux, inquam, ipsa an ante Constantini tempora in sarcophagis, in lucernis gemmata extiterit, magna est inter eruditos quaestio. Sunt qui id pernegent, affirmant alii. Et hos quidem malim, si detur optio, quam illos sequi. Quotquot enim ^a Cruces in coemeteriis ornatae gemmis inveniuntur, eas omnes post Constantinum fuisse conditas, quis ^b certo aliquo argumento probare possit? Cur vero in plerisque Romae subterraneae cubiculis, ipsisque sarcophagis gemmata Crux vel Christi Domini ^c, vel S. Petri, aliorumve Martyrum ^d gestanda manibus adderetur, causam si cupis, Aringhum consule. Sensim sine sensu ad Sanctorum icones ventum est. Eae quippe in coemeteriis pars erant ornatus maxima cubiculorum, sepulcrorumque. Et fuit id quidem civitatum commune omnium, ut suorum quaeque Martyrum ^e annotarent in Calendariis nomina, & imagines in anaglyphis, in picturis, in marmoribus, in metallis, in vitris diligentissime conservarent. Itaque Bonarrotius ^f Ecclesiae Romanae id laudi tribuit, quod accuratissime in musicis operibus, aliisque monumentis, SS. Apostolorum Petri & Pauli veras ^g imagines custodierit, in quibus, quanquam diversis seculis expressae fuerint, eadem semper occurrit species, eademque lineamenta. Quod princi-

N n n 2 pes

^a Bosius *Rom. Subterr.* III. 23. Aringb. III. 22. Victorius *loc. cit.*
^b Vid. Mamachius *loc. cit.* p. 47.
^c Aringbus & Bottarius T. I.
^d Idem Aringb VI. 14.
^e Aringbus, & Ruinartius in *Act. SS. MM. sine Augustinus Orsus Differ. Apolog. pro SS Perpetua, Felicitate* &c. cap. I. Mamachius

loc. cit. pag. 87.
^f Tab. X. p. 75. vid. Boldettus I. 5. Blanchinius *Proh. T. III. Anal. Mabilon. Liturg. Gallic. II.*
^g Praeterea *cit. Auth. confer. Fabrett. inscr. Domest. VIII p. 597. Maran- gon. in not. ad Acta S. Victorini. Foggini de Romano S. Petri Ii- nere, & Apostolatu Ext. XX.*

pes Apostolorum duo, id quoque decoris habuerunt & alii Martyres, iique in primis, qui specimen constantiae extremum dedere in Urbe. Atque in his eminet, saepe in coemeteriis ^a, in musivis operibus, & vitris ^b obvia S. Laurentii imago, quem civem fuisse Romanum. post Doctissimum Iosephum Blanchinium ^c, prolixè evicit Cl. Commendator Victorius.

XIV. Pauca nunc de belluis, rebusque inanimis. Pietae sacris in coemeteriis, vel sculptae belluae nihil erant opinor aliud, quam alicujus aut virtutis, aut vitii symbola, illa ut deliciis esset, hoc fecus. Quid enim vulpes nisi fraudulentiam? quid lepusculi ^d, nisi libidinem, cujus indicium ^e erant, evitari admonebant quam studiosissime oportere? Ferae, leonesque potissimum, praeterquam quod Christum, ac Martyres ^f denotabant, erant enim vigilantiae indices ac fortitudinis ^g, & tacite Christi pugiles edocebant ^h standum in acie fortiter, & bestias pro fidei gloria contemnendas. Quid cervus? nunc caritatis erat, nunc poenitentiae ⁱ, nunc fugae symbolum. Et hoc sane Cataphrygas haereticos increpabat, qui negabant Christiano fugam in vitae periculo esse licitam, ideo Tertullianus, postquam eorum ad gregem transiit, non erubuit contra nostros Episcopos illud impudentissime evomere ⁱ: *novi & pastores eorum, in pace leones, in praelio cervos*. Christianos symbolis, ut refellerent nas-

scen-

^a Aringh T. II. p. 359. & al.

^b Bonarrotius Tab. XVI. & XIX. fig. 2. vid. Diff. Philologic. ex Museo Vindob. edit. ann. 1751.

^c Volun. IV. Opp. Anast. Proleg. pag. XXXVII. & adnot. in libell. Oration. An iq. Rit. Gothic Hispan. T. I. par. I. Apparatus ad Psalter. Card. Thomassii.

^d Aringh T. II. p. 95. Boldett. p. 370. Mamach. tab. XIV. cit. Vol.

^e Clem. Alex. Paedag. II. 10.

^f Boldett. I. 6. Aringh. VI. 32.

^g Mamachius loc. cit. p. 90.

^h Aringh. IV. p. 61. 63. 181. VI. 36. Casalius de vet. Christi. ris.

ⁱ De Corona militis cap. 1.

scientes haereseſ, uſos eſſe Bonarroſius * animadvertit .
E volucribus hae ſarcophagos , & vitra ornant , Phoenix ,
Pavo , Columba , Gallus . Fabuloſa phenix reſurrectionis
ſymbolum ^b habebatur, itemque ^c pavo . Columba modo
unica , modo plures ſeu cruci inſideant , ſeu circumſi-
ſtant , ſive ramum olivae deferant , ſive ad arborem , aut
alio convolant ^d , innocentiae ^e , concordiae ^f , amo-
ris ^g , manſuetudinis ^h , aliarumque proprietatum indi-
cia ſunt , quas Hugo Cardinalis hiſce verſibus comple-
xus eſt ⁱ :

Greſ , Viſus , Pulli , Fel , Oſcula , Pugna , Lapilli .

Grana , Latex , Nidus , Turris , Gemitus , Color , & Pes ,

Nuntia , Simplicitas , Fimus , Ova , Venus , Fuga , Cervix .

Gallus ſi S. Petri imagines comitaretur , quid ſibi vellet ,
teſtatum eſt ; ſi ſolus eſſet , vigilantiae hieroglyphicum
habebatur ^k ; ſi duo ſimul pugnantes ^l indicabant pro
Chriſto ſtrenue decertandum . Piſcis, de quo multa non
uno in loco Aringhus ^m diſputat , utpote innocentiae ⁿ ty-
pus , & Chriſti Domini , ſaepe in ſarcophagis , in lucer-
nis , in gemmis etiam annularibus invenitur , & hiſce
quidam Mamachius ^o putat a veteribus inſcribi ſolitum
ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ *Jeſus Chriſtus* , quia piſcis dictus
graece ΙΧΘΥΣ , quo item nomine Chriſtum ^p appellant

Pa-

a Tab. I p. 9. & ſeq.

b Clemens Rom. Epiſt. ad Corinth. v.
XXV. Boldet. p. 230.

c Aringhus VI. 3. p. 451. & VI. 36.
pag. 610.

d Idem VI. 35. p. 607. & ſeqq.

e Tertullian. de Baptiſm. 8.

f S. Cyprian. de unit. Eccl. 6.

g S. Auguſtin. in Pſalm. 54. Chryſoſt.
Hom. in cap. 3. Matth.

h Caſſiod. in Matth. c. 10.

i In cit. pſalm. 54.

k Aringh. VI. 37. p. 615. & ſeqq.

l Boldet. I. II. p. 156. Aringh. ibid.

m Lib. V. 19 & VI. 38.

n Pierius Hierogl. 31.

o Op. cit. Vol. III. p. 21.

p SS. Hieronym. epiſt. ad Bonof. 43.
Auguſt. de C. D. 18. & al. vid. Ar-
ringh. V. 19.

tres, & *pisciculos* Tertullianus ^a Christianos vocat ΙΧΘΥΣ porro initialibus litteris dat Christi nomen, ejusdemque praerogativas, nempe Ιησὺς Χριστὸς Θεὸς Υἱὸς Σωτὴρ ^b, *Jesus Christus Dei Filius Servator*. Atque ut piscibus, sic Delphinis coemeteria ^c exornabantur. Delphines enim & sepulturae cultores assertoresque ^d sunt, & aquis purioribus innatant, & *soli*, ut Plutarchus ait ^e, *hominem hoc solo nomine diligunt, quod sit homo*. Serpentem vero in tabulis ^f, in annulis, in numismatibus ^g esse aliud quis credat, quam aut victi prostratique tartarei hostis, aut ex Christi monito, prudentiae typum? Formica quoque, ad quam Salomon, ut inde solertior redeat, ignavum mittit, in sepulcralibus anaglyphis ^h habebat locum. Nec animalium figurae, quae significationem haberent suam, non aliae deerant. Sed de his satis. Nunc de arboribus eursim. Earum symbolis sunt, qui existiment ufos esse majores nostros, ut Christum Dominum, & bonos pariter, atque improbos ⁱ designarent. Sua vero cuique inesse debuit mysteriorum vis. Cypressus, quod semel abscissa non amplius germinat, mortis erat typus aequè apud Ethnicos ^k, ac Christianos; sed nostris quum certa esset indita resurrectionis spes, eadem arbor, sicut & cedrus, quaeque nunquam amittunt viriditatem suam, Ecclesiae firmitatem ^l, invictamque fidem ^m, atque immortalitatem animae ⁿ denotabant. Ac tum id maxime, quum

^a Lib. de Baptismo.

^b Aringh. l. c. Fibrett. p. 569.

^c Idem Aringh. VI. 39. p. 621.

^d Aristotel. Hist. de Animal 48.

^e De Nat. anim VI. 59. Aelian. VI.

43.

^f M. Michius l. c. tab. 1. fig. 3.

^g Aringh. p. 705. 706. T. II.

^h Boldestus pag. 386.

ⁱ Aringh. p. 628. & seqq.

^k Gregor. Turonens. de Glor. Confess. 89 & al.

^l Origen. & S. Gregor in Cant. Laquearia nostra cypressina.

^m S. Bernard. in ead. verba.

ⁿ S. Ambros. in Psal. 118.

quum cypresso, quod veteribus placuit ^a, palmae con-
 jungerentur. Prae ceteris enim symbolis erat hoc pal-
 mae ^b proprium, ut de hoste humani generis indicaret
 victoriam certam, & praemium gloriae. Lucernam, in
 qua palmae arbor expressa est, quo columbae convolant,
 Aringhus profert ^c: sarcophagos, vasa, picturas, annu-
 los, & reliqua monumenta hujusmodi enumerare vix
 quispiam poterit. Jam olivae symbolis plena sunt & ora-
 cula Prophetarum ^d, & commentaria Patrum. Praeser-
 tim lex, fides, sanctitas, candor, misericordia, pietas,
 fortitudo, virtutisque splendor, ac felix aeternitas ^e con-
 sideranda proponebatur olivae schemate. In Vite jam
 nemo est, qui vineam ^f electam, Synagogam videlicet,
 Ecclesiamque, ac Christum ipsum; in palmitibus Chri-
 stianos; in uvarum racemis ^g aut Christi ipsius, aut Mar-
 tyrum ^h sanguinem non ⁱ veneretur. In crypta, ubi
 olim Hebraeorum sepulcra erant, qui locus nunc italice
 audit *Monte Verde* ^k, multa cum Christianis communia
 symbola inventa sunt, nimirum Vitis, terrae divinitus
 promissae typus; Palma, Judaeae signum, ut in numis-
 matibus apparet; Candelabrum, Tabernaculum, ac po-
 tissimum Armarium, ubi bibliorum libri adservabantur ^l;
 item Cornu ad Regum unctionem, Fabretto interprete,
 desi-

^a Aringh. p. 631. T. II.

^b Idem VI. 42. p. 633. & seqq.

^c Pag. 636. T. II. vid. Mamach. T. III.
p. 95.

^d Vid. Aringh. T. II. p. 642. seqq.

^e SS. Ambros. lib. de Nge & Arca. 19. Hieron. in Osee 14. lib. 3. Greg.
Homil. 20. in Evang. August. in c. 5.
Joann. tract. 6. & al.

^f S. Hieron. in c. 2. Hierem. & 5. Isai. 1
Aug. Ps. 8.

^g S. Chrysost. Hom. 87. in Matth.

^h S. Hieron. in 9. Amos. S. Bernard.
in Cant. 6.

ⁱ Aringh. T. II. p. 648. Boldett. l. II.
5. p. 370.

^k Bassius Rem. Sorterr. II. 22. Dilbur.
Farrag. Rit. Sacr. & secul in fa-
scicul Crenii Vol. VIII. ad bist. phi-
lolog. sacr. 25.

^l Vid. Bonarrot. Vitr. Coemet. Tab. III.
n. 2. p. 20.

designandam, vel potius *unctum Domini*, ut P. Lupio visum est in monumento S. Severae, & Rodolphino Venuto in Dissertatione ad inscriptionem graecam ex Hebraei cujusdam sepulcro exculptam. Nunc se se offerunt domorum schemata ^a in sepulcris. Quum sacrae litterae domorum nomine tum sepulcra ^b nuncupent, tum nostra ipsorum corpora ^c, quibus dissolutis domus *non manufacta* in caelis promittitur, hinc liquido constat, cur fideles domorum figuras sarcophagis imprimerent, quod copiose Aringhus ^d explicat. Jam Cathedra, Navis, Anchora in mentem veniunt. Prima erat obsequii symbolum ac reverentiae ^e, quae docentibus, imperantibusque, praesertim Episcopis, ac Romano Pontifici deferri debet: altera, nunc Synagogam ^f sub Jonae typo, nunc Ecclesiam repraesentabat ^g, & intuentium animos, ne maris fluctibus opprimerentur, ad se se tacite invitabat: tertia demum spei pariter & fortitudinis ^h indicium erat, quare in sepulcro S. Faustinae M. anchora cernitur ⁱ cum epigraphae: *Virgini Fortissimae*. Quod dixi Ecclesiam navis symbolo designari, praeter Boldettum, auctorem sequutus sum virum in primis magnum, & omni doctrinarum lumine praestantissimum, Joannem Lamium, qui primus omnium ita interpretatus est ^k Gazae Mediceae lucernam aeream, ubi mystica extat navis, in cujus puppi Petrus, undique vestitos calceis habens pedes, gubernaculum moderatur, Paulus in prora Evangelium nunciat. Orphei

^a Aringb. T. II. p. 658.

^b Eccl. 12. Psalm. 48.

^c Apost. II ad Corinth. 5.

^d Ibidem. Vid. Mamach. p. 98.

^e Aringb. VI. 48.

^f Idem V. 22. p. 507.

^g Boldett lib. I 6.

^h Aringb. VI. 40 p. 627. seqq.

ⁱ Boldettus p. 389.

^k Lib. de Erudition. Apostolor. c. VI.

phæi lyra cur inter sacra symbola conspiciatur, doctissimus Joannes Bottarius ab intimo sacello Benedicti XIV. erudite ostendit. Christus nempe, qui efferratos Ethnicorum mores reddidit doctrina mites, sub Orphæi imagine ^a representatur, adeoque lyra inter alias significationes, quarum multas Aringhus ^b numerat, indicatur Crux, mirificum scilicet instrumentum, quo barbarorum fuerat victa immanitas. Quis jam cetera persequatur? Ut de innumeris pauca seligam, in virga Moysis majores ^c nostri typum habebant crucis, itemque doctrinae simul ac disciplinae, potestatisque sacerdotalis, ac regiae, praesertim Christi: in Voluminibus ^d, si ea essent implicita, Prophetarum, si explicata, Divini Agni, cui comperta sunt omnia, vel Apostolorum, quibus Scripturarum sensus apertus est, dignitatem venerabantur: in quatuor anni tempestatibus, quas in sarcophagis ^e saepe cernimus, auctorem ^f colebant parentemque suum, a quo noverrant rebus prospici tum singulis, tum universis: in statera ^g judicii, supplicii in falce ^h; in rete fidei, & Apostolicae praedicationis symbolum ⁱ designabant, & alia aliter, data opera ab Auctoribus toties jam citatis pulcherrime illustrata, ut in Calevii ^k sepulcro.

XV. At enim erit, qui haec symbolica fuisse omnia perneget. Etenim in coemeterio S. Agnetis inventus est

G o o

lapis,

^a Aringh. Vol. I. p. 547. & al. Boldett. p. 27 seqq. Bottar. loc. cit. p. 30. 43. seqq. Marangon. Oper. cit. XI. Mamach. loc. cit. p. 81.
^b Lib. VI. 21. & citati Auth.
^c Aringh. ibid. 15. p. 548.
^d Idem ibid. 16. p. 549.
^e Bottarius praef. p. 1. & p. 47. seq. T. I.

^f Minuc. Felix in Octavio. vid. Aringh. VI. 31. Boldett. 11. 12. Bonarrot. Tab. 1. p. 6 seqq. & al.
^g Aringh. VI. 47. p. 658.
^h Idem VI. 32. p. 600.
ⁱ Idem VI. 39. p. 620.
^k Idem VI. 47. p. 658.

lapis, cui insculpta navis, & ita inscriptum *: *Nabira
ia pace anima dulcis, qui bixit annos XVI. M. V. anima
meleja titulu factu a parentes signu Nabe*. Quid est aliud
hoc loco navis, quam certa sepulcri ^b nota, unde his locus
dignosceretur? Aliquando id eo consilio factum ^c au-
ctoritas persuadet, sed eadem inibi recognosci rem sacram
jubeat. Nam nihil impedit, quin eadem signi ratio &
sepulcrum distingueret, & sacrum symbolum designaret.
Aliter enim S. Clemens Alexandrinus ^d, non navim, quae
cursu in caelum feratur, non columbam, non piscem,
non lyram musicam, qua Polycrates, non anchoram nau-
ticam, qua Seleucus usus fuerat, esse in annulis Chri-
stianorum signacula ^e voluisset. Porro ex instrumentis,
quae sarcophagis, tanquam martyrii indicia, apponeban-
tur, non semper veritas exculpi potest. Quaedam enim
insunt, quae artis ne, an martyrii insignia sint, haud
commode conjici posse ^f fateor. Dictum & idem volo
de aliis notis, quae omnino incertae sunt. Quorundam
enim sarcophagis signa duntaxat aliqua insculpebantur,
quae privatim Christiani descripta in codice adservabant,
sub singulisque notis Martyrum nomina, gentem, pa-
triam, supplicii genus, causam, tempus accuratissime,
ne quid oblivione intercideret, litteris consignabant.
Sed plurima haec monumenta Diocletiani furor, aliorum-
que immanitas abolevit, quare Prudentius ^g;

Invidentur, inquit, nobis ista,

Fama

* Fabrett. *inscr. Dom. VIII. p. 386.*

^b Bonarrot in praef. p. IX. seq.

^c Mamachius loc. cit. p. 100.

^d Pedagog. III. 11.

^e Baldettus lib. I. 14. II. 3. & 4. &

Aringh lib. VI. 50. & alii.

^f Aringh. Vol. II. p. 684.

^g Hymn. de SS. Emetario, & Cbele-
donia.

*Fama & ipsa extinguitur :
Chartulas blasphemus olim
Nam satelles abstulit .*

Fragmenta vitrea, quibus oculorum pars extima facpe ornatur, cujus generis essent notae, arbitror latere neminem. Neque enim alio, quam ad martyrii lauream posteris testificandam, respexisse haud dubie sanguis admonet. Adest profecto, qui secus sentiat, sed minus recte. Immortalis Senator Bonarrotius existimavit fragmenta vitrea quosdam veluti tacitos characteres, quorum gratia consanguinei suorum loculos facile internoscerent, monerenturque, ut statuta pietatis officia in anniversariis persolverent. Sed qui rem oculis diligentius perpenderunt, parum id veri simile jure ducunt^a. Nam quod ad sepulcri notionem spectat, nihil ad rem erat aptius, quam nomen ipsum, cujus tamen jactura, ut diximus, fidelibus parvi erat. Quod autem dicitur de pietatis officiis, quam incertum, quam dubium sit, res ipsa loquitur. Etenim complures loculi, quibus infixae haec vitra fuerant, iis in locis inventi sunt, quo vix aditum ob angustias patuisse credas: Quid? quod interdum cuniculi, quorum in lateribus sepulcra erant, compleri arena, planeque obstrui debuerunt? Nam prae foetore, qui e cadaveribus exalabat, ne intus latentes enecarentur, nova sepulcra, extrui, & aperiri vias cuniculosque oportuit novos. Siquidem nostri^b sine summo periculo effossam arenam ad superficiem terrae deferre non poterant, ideoque vias ut aperirent novas, occludebant veteres, neque ullus ad loculos, ubi parentaretur, aditus erat reliquus. Ex il-

O o o 2

lis

^a Vid. Marangon Op. cit. cap. 70.

^b Bostarius Rom. Sotter. T. I. pag. 11.

lis ergo fragmentis vitreis, quibus dat pretium sparsus pro Christo Sanguis, argui tantummodo & paupertas, & martyrium potest, praeterea nihil. Notissimus est antiquorum mos, ut martyrii gloriam, qua sui claruerant, multiplici quidem modo, sed praecipue sanguinis documento testatam posteris esse vellent. Huc spectant affixa sepulcris vascula fictilia, aenea, encaustica, itemque conchae, globulique vitrei, & alia hujusmodi sacrosancto intincta sanguine, qui recens adhuc quum esset, & superflueret, rubicunda sui vestigia imprimebat in ipsa calce. Quoniam vero tum tyrannica urgente crudelitate, tum summa inopia, qua laborabant primaeui Christi milites, non vascula, non ampullas, quibus sanguinem commendarent, semper in promptu habebant, ideo persaepe fragmenta vitrea, quaecunque ad manum venirent, suorum oculis affigebant. Certe, nisi inopia obtitisset, videra saltem electa essent, figuris tantum sacris distincta, nunquam profanis, quales saepissime nacti sunt Severanus, Bosius, Bonarrocius, Boldettus, & alii. Atque id etiam tribui, quod fuit in vasculis usitatum, inopiae oportet. Ubi enim expressus e velaminibus sanguis reponebatur, nullo habito discrimine, cujusque generis erant vascula, cujusque formae. Quin imo ampullae, in quibus ethnici non lacrimas, sed unguenta pro libationibus recondabant, a Christianis ad sacri custodiam sanguinis, & martyrii indicium, raro quidem, sunt tamen quandoque adhibitae. Quod si quem suspicio fortasse inceserit, iis ampullis eadem de causa Christifideles, ac Ethnicos usos esse, tamen si Boldettus^a in lacrimis, quibus recondendis

^a Cap 34. Marangon. loc. cit.

dis infideles ea vascula adhibuisse existimabat, nihil superstitionis noverit, totus tamen in eo est, hujusmodi ut ampullarum omnem excludat usum, praeter quam sanguinis reponendi, quam consuetudinem ^a Leibnitius postquam perperam diu negaverat, re diligentius perspecta affirmare non dubitavit. Ampullarum quot essent genera, quam varia forma, apud toties jam laudatos sacrae antiquitatis interpretes, & in museis cernere palam licet. Inter ceteras dolii figura placuit, quae & picta, vel sculpta cernitur in ^b lapidibus. Cujus rei causae in primis afferuntur duae, quia nempe vinum, quod doliis committi solet, est sanguinis symbolum ^c, & quia lignorum commissuris, quibus dolia consistunt, mutua Christianorum ^d concordia & caritas indicatur. Ceterum symbolis haecenus enumeratis plerunque, tanquam Christianorum insigne princeps, uniceque proprium, monogramma Christi venerabile, & interdum non semel tantum ^e, sed trifariam in uno eodemque lapide, adjungebatur. Ejus descriptio non una placuit. Nam modo crucis formam ^f, praefert: modo ex P cum linea transversa ^g & X componitur: modo P laevorsum ^h spectat. Forma tamen omnium usitatissima hujusmodi ⁱ est. Qui nostris hoc monogramma, nisi Constantini aevo, in usu fuisse negant ^j, rem certam pergunt inficias ire. Quanquam enim optimi imperatoris jussu, sicut salutis signum, ut modo dixi-

^a Fabrett.

^b Aringb. Vol. II. p. 213, 259. & al. Boldett. I. 4. & 33.

^c Boldett. pag. 163.

^d Idem I. 33. pag. 164.

^e Vid. Mamach. I. c. tab. 1. fig. 3.

^f Cuperus in not. ad libr. de Mort. Persecut. Opp. Lactant. & Georg.

de Christi. Monogr. p. 23.

^g Boldett II p. 344. Lupius monum. S. Sever. p. 145.

^h Victorius de Nummo Aet. veter. Christi. par. I c. 39.

ⁱ Balthasius Hist. Jud. III. 23. & Hist. Eccl. XVIII. 6.

diximus, ita Christi monogramma in vitris ^a, in marmoribus ^b, in metallis ^c, in gemmis ^d, & uno Verbo in monumentis omnibus ^e palam ac libere lucere coeperit: tamen non Diocletiani ^f modo, sed Antoninorum ^g, & Hadriani temporibus ^h usurpatum a Fidelibus plane constat. Quid? si Christianorum nomen vix ortum habuit, eos statim hac tessera nonnulli existimant ⁱ ab Ethnicis distinctos esse? In Urbe quidem Sanctorum Martyrum Marrii, Alexandri, Primitii, Hermetis, Laurentii, aliorumque monumenta, antequam Constantinus imperium regeret, sacrosancto hoc monogrammate ornata sunt, & in sepulcris ^k praeterea inventa, ubi Casalius ^l, & Lyceus ^m Ethnicorum sepulcra fuisse autumant, eosdemque suis in monumentis illam, quae tota fuit nostrorum propria, notam imprimi voluisse. Falso. Etenim quoad sepulcra, si Christianis, ut mox videbimus, statutum hoc erat omnibus, suorum neminem Ethnicis proximos sepefrire, quis putet Martyres? multo minus. Quoad Christi monogramma, qui sanctissimam Ecclesiae notam ⁿ cum Ethnicis communicarunt, eorum errores Cuperus, Georgius, Menckenius doctissime emendaverunt. Nummus

por-

^a Aringb. III. 22. Boldett I. 39. Bonarrot tab. VIII. XIV. XV. XX. XXI.

^b Bosius II. 8. III. 30. Aringb II. 10. III. 22. Bottarius, & alii.

^c Gretser. de Cruce 37. Bandurius de Numism. imp. T II.

^d Boldett I. 14. Sponius Diss. X. Justus Fontanin Comment. de S. Columba, & alii.

^e Euseb in Vit. Const. Georg & Mencken de Monogr. Chr.

^f Caesar Becillus Comment. S. Caji P.

Aringb. III. 11. Mamach. loc. cit. pag. 54.

^g Mamach. Vol. I. pag. 433.

^h Idem ibid. p. 430 & al.

ⁱ Bonarrot. Praefat. p. XIII seq. & tab. V. fig. 1. Confer Mamachium pag. 56. not. 7.

^k Boldettus II. 4. & Georg loc. cit. pag. 6.

^l De vet. Christian. rit. c. II.

^m De lib VI. 30.

ⁿ Casalius, Basnagius, Licetus, Cagninus de Infer. Aevi numism. c. 24.

porro, quem post Choulium Cangius Maxentio ^a tribuit, Magnentii fuit ^b, qui propter Christianos milites, quorum habebat multos, Christi monogramma cum A. Ω in nummis suis, fratrisque Decentii ^c curavit imprimi. Quid nummus Decii, & Ptolomaei regis, quorum uterque ^d impressum habet? Graecarum ibi litterarum contractio est, praeterea nihil: in illo enim ΒΑΒΑΤΟΥ, id est *Baccharati* ^d, bis Stephanophori Magnesiorum, nomen contractis litteris descriptum est: in hoc vel nota ΧΡΗΘΗΠΙΟΥ oraculi Jovis Ammonis, vel epitheton regum Aegyptiorum, vel praefecti monetae signum ^e esse contenditur, cui nihil prorsus cum nostrorum tessera. At Cangius ^f Ethnicis adscribit gemmas, quas prodit duas, in quarum altera monogramma est, & epigraphē SAL DO N ALEX FIL LVCE, hoc est *salus Domini nostri Alex. filii luce*: in altera sub monogrammate cernuntur capita Jovis, Apollinis, ac Dianae, sculptaeque litterae VIVAS IN DEO F. Neutra enimvero non Cangium fallit. Prima quippe aut imperatorem spectat ex Alexiis ^g aliquem, aut si ad Alexandrum Mammatae ^h filium, opus Christiani artificis omnino fuit, Caesari, nostrorum ut moris erat, precantis bene: secundam Cupe-
rus ⁱ, si quisquam alius, in his doctrinis accuratissimus, quem Georgius, Bottarius, Mamachius secuti sunt, sculptam existimat a Christiano quopiam, in Ethnicorum fa-
bulis

^a In cit Dissert.

^b Cuperus loc. cit. cap. 44. Georgius, f
Mencken. ibid.

^c Baronius An. 350. v. II III. IV.

^d Trifan. Vol. II p. 595. Mencken. c. 2.
Georg. c. 7. de Monogr. Chr.

^e Pignori Epist. XXIV. Bottarius T. L.

p. 154. Georg. & Mencken. loc. cit.

^f Ibidem ut supra.

^g Cuperus in Luc. Caecil. cap. 44. Opp.
Lactant

^h Georg de Monogr. p. 45.

ⁱ Cuper & Georg. ibid.

bulis hospite prorsus ac peregrino. Semper igitur Christi monogramma fuit propria Christianorum tessera, Ethnicis ne nota quidem.

XVI. Tandem ad sanctas speluncas, sacrasque cryptas, ubi, quae hactenus mirati sumus, pleraque sunt reposita cimelia, & symbola, ventum est. Sicuti Hebraeorum sepulcra in speluncis ^a, in agris ^b erant, & communiter extra urbes ^c, Regum autem in arce Sion ^d, aut in extremitate ejusdem montis in horto regiae domus ^e, ita primaevi Ecclesiae filii sanctissimos Patriarchas Abraham, Isaac, Jacob, aut potius Christum Dominum studiosissime aemulari, specus subterraneas extra urbium strepitum delegerunt, in quibus & sibi ipsi, & suis pararent aeternitatis domum. Generatim eae cryptae non figura ubique eadem, sed persimili ^f extiterunt. Cuniculi erant subterranei in monte, aut in verruca per circuitum excavati, concameratique, in varios & multiplices vicos, atque angiportus distincti, ita ut intuentibus labyrinthi faciem praesferrent, quorum in parietibus ferro hinc inde excisi loculi, longa serie, ac mutuo haerentes videbantur, solo & perangusto calle, qui erat in medio reliquus, discriminante. Plerumque duplici constabant ordine, interdum triplici, de quorum superiore inimum gradibus descensus esset. Unde lumen & aer purior in loca horroris ac tenebrarum plena immitteretur, arcus in fornice perforati, seu fenestrae identidem erant ali-

^a Genes. 25. 95. Jos. 24.

^b Matth. 27. & alibi.

^c II. Reg. 13. Luc. 7. Joann. II. Gejer. de luctu Hebr. 6. Dio in Hadriano lib. LXIX.

^d Lib. II. Reg. 2.

^e Reg. II 21. 25 Paralip. II. 26. vid. Lorinus in Act. Apost. II 27.

^f Ambros. Leonius Descript. urbis Nola III. 2. Iter Italic. Mabillonii & XXI. & modo cit. Auctores.

aliquae ^a : at illae quidem , ne pluviis ^b , Ethnicorumque insidiis pateret aditus , non satis crebrae . Hinc lucernarum usus , de quibus supra . Quanta esset Romae amplitudo coemeteriorum , etiamnum cernimus mirabundi . Ac merito Baronius , *obstupuit* , inquit , *urbs , quum in suis suburbis abditas se novit habere civitates* . Cryptarum ejusmodi conditores primi fuerunt Ethnici ^c ad insanissimas substructionum moles ^d aedificandas . Multo post Christiani , quorum numerus infinitus in arenam damnatus ^e legitur , aut novas aperuerunt in agris piorum hominum , aut , quas Ethnici extruxerant , amplificaverunt , additis sedibus cathedrarum instar , & sacellis , & loculis , qui alicubi & octo sunt ^f sibi invicem insistentes . Ac ne nostrorum cineribus , ut supra diximus , deesse loculi unquam possent , Fossariorum ordo , quibus id oneris incumberebat , Constantini jussu institutus est , & extant eorum aliquot inscriptiones , imaginesque e coemeteriis expressae ^g . Ideo praeter Romana , quae Baronius an. 226. numerat sexaginta , Boldettus ^h alia bene multa variis in locis coemeteria numerat , Rinianense , Ocriense , Ortense , Interamnense , Spoletanum , Clusinum , Lucense , Patavinum , Brixienense , Aquilanum in provincia Valeria , Neapolitanum in Campania , Nolanum , Puteolanum , Mediolanensia (Fogginius addit ⁱ Florentinum) Antiochenum , Alexandrina , Salaminium in insula Cypro ,

P p p

Afri-

^a Prudentius , & Hieronym. loc. cit. f Bottarius Vol. I. pag. 12. Vid. Boldett. I. pag. 6. Bonarrot. ad fragm. Vitr. Praefat. &c. ^b Bottarius ibid. p. 10. ^c Severanus de Sept. Urb. Eccl. de Eccl. S. Sebast. Boldett. I. 2. &c. ^d Cicero Orat. pro Cluentio. ^e Baronius ad Martyrol. 11. Febr.	^g Aringh. I. 13 Boldett. I. 15. & al. Boldett. lib. II. 19. Mamach. loc. cit. pag. 159. seq. not. 2. ^h De S. Petri itinere & Apostol. p. 291.

Africana, Sicula, Melitense, Granatense in Hispania, Alba Urgavonense, Caesaraugustanum, Hispalense, Gallicana, Agathense, Colonienſe, Trevirenſe, Kiovienſe, & alia, quae Eusebius memorat ^a, & Tertullianus. Nuncupatae illae specus ab Ethnicis *Arenariae* ^b, a nostris *Areae* ^c; tum a speluncis in petra effossis, quas Epiphanius appellat *tumbas*, quarto Ecclesiae saeculo *Catacumbae* dictae sunt, communiter *Coemeteria*, quasi dulces stationes, in quibus mortui suaviter conquiescant. Nam Durandus coemeterium derivat ^d a voce *cimen*, quod est dulce, & *sterion*, quod est *statio*. Ad declarandam resurrectionis spem, divinamque omnipotentiam, cui tam facile est excitare mortuos ad vitam, quam potest commode quisque nostrum excitare dormientem, pulcherrimo quidem nomine, quae Graeci *coemeteria* dixerant, Latini ^e *dormitoria* nuncupaverunt. Atque hinc frequentissimae apud Patres illae dicendi formulae, nostrorum mortem non esse mortem ^f, sed *temporariam dormitionem*, aut *somnum consueti* ^g *longiorem*; sepulcra esse domos, in quibus *hospites dormire solent* ^h; in sepulcris *Christianorum esse requiem defunctorum* ⁱ, quos & *Quiescentes*, & *Pausantes* merito appellabant ^k. Cum Patrum testimoniis sepulcrales consentiunt tituli, in quibus sacrae antiquitatis interpretes saepe legunt, *dormit* ^l, vel *requiescit* ^m, tum *cesque* ⁿ, vel *quesce* ^o, aut *quiescet* pro *quiesce*, vel *quiescet*

^a Hist. Eccl. lib. IX. 2. & VII. 11.

^b Tertullian. ad Scapulam 3. Canghus in Glossar. Med. & Infim. Latinitat. ad v. Area.

^c Cicero loc. cit. Sveton. Ner. 48.

^d Lib. I. Ration. Divin. Off. V. n. 4.

^e Aringh. I. 1. Boldett. I. 1. 496.

^f Chrysost. Hom. II. ad pop.

^g Idem Hom. V. ad pop.

^h S. Ambros. de Off. II. 28.

ⁱ Cassian. Collat. II. 5.

^k Boldett. II. 6. Aringh. l. c.

^l Murator. Vol. IV. p. 1824.

^m Mamach. l. c. tab. I. fig. 3.

ⁿ Aringh. III. 22. p. 523.

^o Boldett. ibidem pag. 395.

scet IN PACE ; itemque *dormienti in pacem ; pausat , manet , reddit , exit , receptus , depositus in pace , aut in somno pacis* ^a , non somno nimirum *ferreo , non perpetuo , non aeterno , aut aeternali* , sicut ab Ethnicis vocata ^b mors , quia nullam habebant conceptam animo resurrectionis spem , nullam futurae in Deo felicitatis . Secus nostri , quorum in sepulcris fit passim mentio de meliore vita , de refrigerio , de requie *in Deo , in Christo Sancto , Domino , Deo ; in SPIRITU SANCTO* ^c ; in Sanctis ; item simpliciter *in refrigerio , vel tibi Deus refrigerit , aut Spiritum tuum Deus RE . FRI . GERET* ^d . Nec eodem non spectant illae acclamationes *vibas in Domino Jesu ; vibe in aeterno ; vi- ves , aut vivas in Deo ; IN D. V. id est in Domino , vel in Deo vivas* ^e , & aliae id genus sepulcrales formulae , quarum bene multas P. Mamachius ^f in unum congestas protulit , eas etiam doctissime commentatus . Quoad formulam *Dormitionis in pace* nostris familiarissimam , Fabrettus ait , Hebraeis minime fuisse ignotam secundum illud Psalmi : *in pace in id ipsum dormiam & requiescam* ; adeoque inscriptionis cujusdam , quae characteribus Latinis , vocibusque Hebraicis , stilo plus quam barbaro expressa est , finem interpretatur : *in pace dormitio ipsius* . In Ethnicorum titulis quanquam pacis ^g , refrigerii , Christi , Spiritus Sancti mentio nusquam fiat , depositionis tamen , secus ac Mabillonius ^h senserat , vestigium occurrit aliquod , ut in hoc epigrammate apud Vignolium ⁱ :

P p p 2

OP-

^a Boldett. pag. 419. P. Lupius Monum
S. Severae p. 166.
^b Virgil Aen. saepe Horat. Ode 24.
& III. 11.
^c P. Mamachius Vol. & lib. III. §. 3.
^d Boldett. ibid. p. 418.

^e Fabrett. inscr. p. 573.
^f Vol. & lib. III. §. 3. pag. 16. seqq.
^g P. Lupius loc. cit. p. 76. & 104.
^h De cultu Sanctor Ignor. num. VI.
ⁱ De Columna Anton. p. 331.

OPPIAE C. L

THEANONIS

OSSA . HIC

SVNT . SITA . AD

VII . K . IVL

GN . LENT . M . CRAS . COS

Etenim Gnei Lentuli, & M. Crassi Augusti consulatus ad annum pertinet v. c. 740. ante Christum natum fere 15.

XVII. Quae nos coemeteria, perbelle nonnulli nominant nunc ^a *agros Dei*, nunc *quasi templorum Atria*, quod in illis segetem Deus habeat suam, quodque olim ea templorum instar frequentarentur, & postea coeperint templis proxima aedificari. Vere in Martyrum cryptis sepulta dicitur feges Dei. Nihil enim ibi non sanctum erat, profanum nihil. Fuit hoc quondam, ut dicebamus, fuit Christianorum proprium, ut, si res, si tempus id postulare, solliciti darent Ethnicis sepulturam; at eorum quemquam in coemeteriis condere semper habuere ^b nefas. *A majoribus nostris*, verba sunt S. Maximi ^c, *provisum est, ut Sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, ut dum illos Tartarus metuit, nos poena non tangat, dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat*. Sanctorum Martyrum, qui pari agone victoriae palmam adepti fuerant, quanquam pretiosa pignora mos veteribus fuerit una pariter sepelire; illud tamen sacra antiquitas cautum voluit, ne liceret unum alteri superimponi ^d, quin huic instituto sepulcra obsessent, quorum alia bisoma vel disoma ^e, itemque trisoma, & quadrisoma ex cada-

^a Joann. Nicolai de Lusu Christian. IV. §. 2.

^c Idem An. 226. Spondan. num. 4.

^d Aringb. lib. I. 26.

^b Baronius An. 358. Spondan. num. 2.

^e Idem ibid. Boitar. T. I p. 12.

cadaverum ibi jacentium numero dicta sunt, quod ita factum intelligamus necesse est, ut corpora conderentur duo, aut tria, vel etiam quatuor una simul, sed quae sibi invicem ordine succederent, responderentque, distincta tamen ac mutuo separata. En vero causa, cur coemeteria haberent agrorum pariter, templorumque nomen. Quod ibi absconditam maneret segetem sempiterna vita, agri erant Dei; quod eo solerent boni, ut vota, ut preces, & sacra facerent, convenire, in cultu erant templorum instar. Revera in coemeteriis, tanquam in templis, consuevere Episcopi congregare synodos, ministrare sacramenta, facere verbum Dei, mosque in primis fuit Romanorum Pontificum, velut in sacrariis Ecclesiae amplissimis, in ore in oculis sanctissimorum Martyrum, ibidem concilia cogere, populum baptizare, instruere, confirmare, designare Episcopos, Sacerdotes initiare, & alia hujus generis Pontificia munia exercere, quod inter ceteros erudite, ut solet, multorum exemplis, ac testimoniis Paulus Aringhus * comprobat. Tum vero maxime haec consuetudo viguit, quum persecutio instabat. Haec si aliquando remitteret, e ligno aediculae, quae de terra assurgerent, super Martyrum tumulis extruebantur, ut illic nostri, dum vacabant sacris, ab hyeme, a frigore, solisque ardoribus protecti essent, Ethnicorumque forte transeuntium oculos frustrarentur, ne spectatores sacrorum essent irrisoresque. Quod si persecutio recrudesceret, eas aediculas demoliri prima erat cura, iterumque in cryptis aut catacumbis perfugium quaerere. Ibi autem quot inediae, foetoris, situs, conclusique aeris,

& mor-

* Lib. I. cap. 2.

& morborum incommodis afflicterentur, ne fidem, quam semel animo imbiberant, ejurarent, vix licet cogitando consequi, nedum scribendo, atque his de causis, & ob foetorem potissimum, quem cadavera exhalabant, Burnetius hanc nostris laudem detrahere ausus est, eosdem pernegans in coemeteriis, donec procellae iram deferbuisset intellexissent, delitescere potuisse. Bortarius, Praesul optimus, doctissimusque vir, foetorem duplici ratione ^a temperat. Ait enim, & sepulcrales vias arena fuisse occlusas, & catacumbas, jure civitatum nomine appellatas, tam late patuisse, ut inibi qui latebant, facile possent a cadaveribus recens conditis quam longissime habitare. At esto: ob fenestras minus crebras, urgente autem persecutione fortasse occlusas, coemeteria extiterint senta situ, nidore horrida: adde ostia quandoque ab Ethnicis ^b obturata: adde inopiam rerum omnium, cui piorum manus ^c, quantumvis liberales, atque hostibus parum cognitae, ubique haud poterant afferre subsidium opemque certam: iccirco tamen non eo adducar, ut, quod historia pro certo tradit, in dubium revocare audeam. Nam & Romae, & alibi vix bellum nostris indicabatur, statim id cautum legimus, ne in coemeteria convenirent ^d, quare apud Eusebium ^e, Aemilianus in Valeriani persecutione Dionysio Episcopo, Clericisque, ac Fidelibus Alexandrinis poenam capitis in Aegypto denunciavit, si coemeteria ingrederentur. Mos ergo fuit, cum tyrannorum instabat furor, in catacumbis latere, & omni tempore sacramenta ad sepulcra Martyrum ministra-

re.

^a Vol. I p. 12. Rom. Subter.

^b In Act. S. Theodoti Ruinart. num. V. Boldest. p. 11,

^c Ruinartius ibidem.

^d Onuphrius II. de Coemet.

^e Hist. Eccl. VII. 10.

re. De baptismo, ne multus videar, ita Prudentius^a:

Electus Christi locus hic, ubi corda probata

Provehat ad caelum sanguine, purget aqua.

Hic duo purpureum Domini pro nomine caesi

Martyrium pulchra morte tulere viri.

Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,

Ac veteres maculas diluit amne novo.

Qui cupit aeternum caeli conscendere regnum

Huc veniat sitiens: ecce parata via est.

Ante coronati scandeant ardua testes

Atria; nunc totae celsa petunt animae.

Caenae quoque, sive Agape natalitiae ac funebres, de quibus in Diff. VII. num. XII., diu fuere ad sepulcra celebres, quae donec viduarum, pupillorumque solatio extiterunt, & temperantiae limitibus detentae sunt, defensores habuere^b suos: sed ad luxuriam redactae superstitionem sapere vix coeperunt, a SS. Patribus^c, a Conciliis^d merito sublatae sunt. Itaque progressu temporis nonnullis ritibus in melius mutatio accidit. Et hanc non in solis duntaxat ritibus, sed in sepulcris etiam considerabimus. Mutata quippe orbis Romani facie, ac tranquillitate sub Constantino Ecclesiae parta, sicut Christianis habere templa in urbe licuit, sic sepulcra quasi templorum atria facta sunt. Etenim sepeliendis mortuis majores nostri vel spatia quaedam templis proxima destinarent, vel prisca Martyrum dormitoria servaverunt, vel nova condidere extra urbem, non longe tamen, interdum

^a Hymno 13.

^b Vid. Baronius An. 57. n. 40.

^c S. August. Serm. de Sanctis 15. de morib. Eccl. 34. & alibi. S. Ambros.

de jejunio 17. S. Cyprian. de duplici martyrio, & alii.

^d Concil. Carthagin. III. & Laodicea. Can. 28.

dum adjuncto templo, interdum nullo. Imperatoribus, summisque viris hoc datum fuit, eorum ut cadavera in templorum vestibulis conderentur: itaque Constantinus in vestibulo Ecclesiae SS. Apostolorum ^a; Honorius Romae in templo S. Petri ^b, & alii alibi sepulti sunt, quem morem S. Augustinus testatur ^c jam ante sua tempora tenuisse: quum vero apud omnes ordines invaluisset, vetitus decreto fuit imperatorum Gratiani, Valentiniani, Theodosii ^d, itemque Caroli M. ^e, & Theodorici Gothorum regis, a quo gravis poena indicta est iis, qui intra urbem Romam cadavera sepelirent: sed eorum legibus non diu obtemperatum esse cum aliorum testimonia evincunt, tum ille in primis, quem Onuphrius ^f texuit, cathalogus Pontificum, Regum, Episcoporum, Principum, aliorumque dignitate illustrium, qui ad limina, vel in porticibus Ecclesiarum, aut in Ecclesiis ipsis humati sunt. usque ad seculum vi. extra urbium portas consuevisse sepulcra extrui, scriptorum testimonia docent a Chiffletio congesta in Geminae matris titulo sepulchrali explicato, & a Fontanino in praefatione Commentarii de Disco Votivo argenteo cap. viii. in fine. Paulatim denique, ut Christianorum, unde vitam hauserant, ibi esset aeterna quies, communi omnium instituto decretum est. Causas, cur in templis mortuos humare deceat, complures colligunt Bellarminus ^g, Salmero, & inter alios Lobbetius ^h, cujus haec sunt, ubi causae hujusce Christiani ritus tres potissimum

^a Chrysostom. Hom. 26. in Epist. 2. ad Corinth.

^b Socrat. VII. 23.

^c Lib. de Cura pro mort. c. 4.

^d Lib. I. Cod. Justinian. tit. 2. de sacros. Eccles.

^e Lib. I. Capitularium.

^f Lib. VIII. de rit. sepel. mort.

^g Bellarminus de Purgator. II. 19. Salmero T. V. 24.

^h Ad Luc. VII. 12.

num afferuntur: Prima, ut amici templum aut coemeterium ingredientibus meminerint superos, Deumque pro mortuorum quiete precari, ut animas, si forte in expiatoriis ignibus detinerentur, ex illis in caelum evadant: secunda, ut sacrificiorum, quae in Missa, fiant animae participes, quarum exuviae in templo jacent: tertia, ut Sanctorum, qui illic quiescunt, & religioso cultu celebres sunt, precibus adjuventur, Haereticis lunam, ut inquiunt, allatrantibus, qui has rationes dicunt sacrificulorum esse totidem velamenta^a, ignes post mortem expiatorios & esse negant, & a Patribus sustinent admitti^b nullos, quin imò praedicant purgatorium exitiale Satanæ esse^c commentum, quod Christi crucem evacuat, quod contumeliam Dei misericordiae non ferendam irrogat, quod fidem nostram labefacit, & evertit, summi illi Theologiae antistites, & Ecclesiae Principes Eminentissimi Cardinales Bellarminus^d, Grotius^e, & alii strenue responderunt, & tanta sane nervorum contentione, doctrina tanta, ut, aut resipiscere, aut tacere omnino debeant. Ex compluribus, quas in medium proferunt, Scripturarum, Conciliorumque, ac Patrum auctoritatibus, una & altera huic meo opusculo finem dabit. S. Basilii in cap. ix. Isaiae, si per confessionem, inquit, detexerimus peccatum, jam succrescens gramen arefecimus, dignum plane, quod depascatur, ac devoret Purgatorius ignis. S. Augustinus licet in Libro 21. de Civitate Dei cap. 13. & 24., in lib. 2. de Genesi contra Manichaeos cap. 20., Christianum hoc dogma tueatur,

Qq q

prae-

^a Joann Nicolai loc. cit. XI §. 18.

^d Lib. de Purgatorio.

^b Piceninus Apolog. per i Reformato-
rii, & per la Relig. Rif. p. 290.

^e La vera Chiesa di Chr. dimostr. da' Segni, & da' Dogmi T. II. part. I. Art. X. §. 5. 6.

^c Calvinus lib. III. Inst. 5. §. 6.

praecipue tamen illud propugnat in Psalm. 37. ubi de Christianis fidelibus scribit, *quod si aedificarent aurum, argentum, & lapides pretiosos, de utroque igne securi essent, non solum de illo aeterno, qui in aeternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo, qui emendabit eos, qui per ignem salvi erunt.* Quare ad Deum conversus orat, *in hac vita purges me, & talem me reddas, cui etiam emendatorio igne opus non sit;* Etenim, *quamvis salvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quid quid potest homo pati in hac vita.* Hinc sermone 32. de verbis Apostoli nunc 172. hortatur Fideles, ut sacrificium mediatoris, orationes, & eleemosynas pro iis defunctis offerant, qui in expiatoriis ignibus detinentur, *Orationibus, namque, S. Ecclesiae, & sacrificio salvari, eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est, ait, dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt: Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia. Eis autem, ut animadvertit idem S. Doctor in Enchirid. cap. 110. Eis haec profunt, qui cum viverent, ut haec sibi postea possent prodesse, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem, nec tam malus, ut non ei profint ista post mortem: porro, ut repetit in lib. de cura pro mortuis cap. 4. Orationem prodesse non est dubium iis, qui cum in corpore viverent, ea sibi post hanc vitam prodesse meruerant. Videatur itidem Augustinus in Enchirid. cap. 69., & 109. apud Eminentiss. Gott. loc. cit.*

CLAS.

CLASSIS X.

Christiana Monumenta.

I.

Ticini ad S. Michaelis in Baptisterio .

Murator. p.1862. 2.

ENNODIVS VATES LVCI REDITVRVS IN ORY,
 HOC POSVIT TVMULO CORPORIS EXVBIAS
 CLARVS PROLE QVIDEM GENEROSIOR IPSE PROPINQVA
 QVOS FVNCTVS LAVDVM IVSSIT HABERE DIEM
 REDDEDIT HOS CAELO VIVACIVS ILLE FIGVRS
 CVM RECTE FAMAE VIVERE CONLOQVRS
 QVID MIRVM SI MORTE CARET POST BVSTA SVPEROYH
 QVI CONSANGVINEOS RESTITVIT SVPERIS
 QVANTQS ISTE FORET MVNDI CELEBRATOR IN MORTV
 NEC SILET OCCIDVI CARDINIS OCEANVS
 SCISMATA CONIVNXIT DVIVM DISCORDIA LEGI
 ADQVE FIDEM PETRI REDDEDIT ABCCLESII
 POLLENS ELOQVIO DVCTRINAE MOBILIS ARTE
 RESTITVIT CHRISTO INNVMEROS POPVLOS
 LARGVS VEL SAPIENS DISPENSATVRQVE BENIGNVS
 DIVITIAS CREDENS QVAS DEDIT IPSE SVAS
 TEMPLA DEO FACIENS YMNIS DECORAVIT ET AVRO
 ET PARIES FVNCTI DOGMATA NVNC LOQVITVR
 DEPOSITVS SVE. D. XVI. KAL. AVGVSTAS
 VALERIO . V. C. CONSVL.

Sirmondus & Fabrettus X. p. 733. n. 454. edidere funebre hoc elogium, sed a marmore nonnihil distans, ad cuius fidem Muratorius expressum praebet. Diem obiit an. Chr. 521. Valerio consule in Occidente. Ennodium quoque, ut virum in primis magnum, ac sanctum Confessorem laudant Summi Pontifices Nicolaus I. in *epist.* 8. ad *Michaellem Imperat.*, Joannes

nes VIII. in *epist. ad Bercharium Abbatem*, S. Gregorius VII. in *Dictatu*, (si tamen auctor illius Gregorius haberi debeat) Florianus ex Monasterio Romano in *epist. ad Nicetium Episcopum Trevirensensem*. Vid. *Sirmondus tom. I.*, *Severinus Binius apud Philippum Labb.*, & *Gabriel. Cossart. in collect. Concil. t. v. pag. 508.*, *Baron. ad Annum Christi 503.*, *Pagius in Critica historico-chronologica ad hunc annum*, *Natal. Alex.*, *Graveson.*, aliique.

I. I.

Ex Torrigio . *Fabrett. III. p. 237. n. 630.*

HIC VERVS QVI SEMPER VERA LOCVTVS

POST MORTEM MERUIT IN PETRI LIMINA SANCTA IACERE

OSSA TENET TVMVLVS. MENS. EST IN CAELO RECEPTA

CVIVS VITAE BONA REQVIRVNT DVLCES AMICI.

HOS QVINTILLA TIBI DICTABIT VERSVS AMATRIX.

QVAE POST MORTE TVA VOLVI ME FERRO NECARE.

SED DOMINI PRAECEPTA TIMENS CASTA ME IN EVIVRO PROMITTIT.

QVINQVAGINTA ET SEX VERVS DVXIT PER SECVLA MESSES.

Confer *Class. VII. not. ad inscript. XXVII.*

I. I. I.

Narniae . *Fabrett. III. p. 167. n. 310.*

CASSIVS . IMMERITO . PRAESVL . DE . MVNERE . CHRISTI

HIC . SVA . RESTITVO . TERRAE . MIHI . CREDITA . MEMBRA

QVEM . FATO . ANTICIPANS . CONSORS . DVLCISSIMA . VITAE

ANTE . MEVM . IN . PACEM . REQVIESCIT . FAVSTA . SEPVLCHRV

TV . ROGGO . QVISQVIS . ADES . PRECE . NOS . MEMORARE . BENIGNA

CVNCTA . RECEPTVRVM . TE . NOSCENS . CONGRVA . FACTIS

SD . ANN . XXI . M . IX . D . X . RQ . IN . PACE . PRID . HAL .

IVL . P . C . BASILII . VGE . ANN . XVII .

Electwodus in antiq. inscr. sylloge frustra miratur, Cas-
sum anno aetatis XXI. contra Canones Ecclesiasticos fuisse
Episcopum renuntiatum. Notae enim sd non ad vitam, sed ad
dignitatem spectant, neque anni, quibus vixit, sed quibus sd,
nempe sedit, numerantur. RQ. requiescit. *Fabr. loc. cit.*

Cl. Muratorius ex Boldetto dat hunc lapidem *Vol. I.*

p. 429.

p. 429., sed secus ac Febretius, & Baronius ad An. Chr. 558., legit in fine p. c. BASSI . IVC . ANN . XXVII . idest *post consulatum Basilii v. c. aut Basilii Junioris An. xxvii.* Tenenda est potius potius lectio Fabretti, & Baronii, ac referendus titulus ad An. iv. c. 1309. Chr. 557. Nam si legas. p. c. Basilii ann. xxvii. spectaret ad an. Aerae Chr. 568. Indictione prima, quo tempore designari coeperunt anni a consulatu Iustini junioris Augusti, qui 24. post an. a consulatu Basilii salutatus Imp. consulatus dignitatem renovare sibi honori duxit: *Nomenque negatum*

Consulibus Consul post tempora cuncta novabo.

Corip. in ejus Paneg. Vid. *Commendator Victorius* p. 7. seqq. I. V.

In Eccl. SS. Quatuor ex suo ms. *Fabrett. III. p. 190. n. 439.*

VIRGINIS HIC TENERAE LECTOR MISERERE SEPULCRO
VNIVS HVIC LVSTRI VIX FVIT ARCTA DIES
O QVAM LONGINQVAE FVERAT DIGNISSIMA VITAE
HEV, CVIVS VIVIT NVNC SINE FINE DOLOR
ADDAMVS MERITIS LACRIMAS TAM MORTIS ACERVAE
NAM QVAE GRATA FORENT SVNT MODO FLENDIA DIVA
HAEC THEODOTE HABVIT NOMEN QVAE GAVDIA MATRIS
PERCVLIT ABTERNO VVLNERE RAPTA CITO
SOLA TAMEN TANTI RESTANT SOLAMINA LVCTVS
QVOD TALES ANIMAE PROTINVS ASTRA PETVNT
VIXIT . ANN. IIIII. MEN. VII. D. XXV. DEP. III. NO. SEP.

V.

Carali e schedis Barberinis. *Fabrett. VIII. p. 583. n. 173.*

Hanc habet ex Bonfanto Murator. pag. 1861. 5.

✠ HIC . MIHL . CARA . PIO . TEGITVR . CONIVX . HCCB . SEPVLCE
BMERITA . SANCTIFICO . SEMPER . SOCIATA . PYDORE
BIS . DVODENOS . ET . FIDA . DEO . QVE . PERTVLIT . ANNOS
INVIOATA . MALO . FELICI . CONDITA . LVCI
SANCTIMONIVMQVE . GERIT . DOMINO . TRILEVENTE . CORONA
LAVRENTIVS CONTRA VOTVM

Baronius ad An. 416. n. 23. *Commendator Victorius Diss. Philologic. p. 28.* Muratorius habet *sepulcrum.*

VI.

V I.

Ex Torrigio . *Fabrett. III. p. 191. n. 445.*

DEPOS. VI. KAL. AP.

IN PRETA DVM FLUVII CURRENT DVM MONTESQUE VMBRAE
 EVSTRABUNT CONBERA POLVS DVM STIDERA PASCENT
 SEMPER AMOR DECUSQUE TVVM LAVDESQUE MANEBUNT
 O DVLCS CONIVX TENERIS BREPTA SVB ANNIS
 EXTINXISTI HIC MEQUE SIMVL MATREMQUE PATREMQUE
 PARETORIVS INIMITABILI CONIVGI RECIT

V I I.

Romae in Biblioth. S. Gregorii ex Mabillonio .

Murator. p. 1822. 6.

SANCTORVM VENERANDA COHORS SEDET ORDINE
 DIVINAE LEGIS MYSTICA VERBA DOCENS
 NOS INTER RESIDENS AGAPETVS IVRE SACERDOS
 CODICIBVS PVLCHRVM CONDIDIT ARTE LOCVM
 GRATIA PAR CVNCTIS SANCTVS LABOR OMNIBVS VNVS
 DISSONA VERBA QVIDEM SED TAMEN VNA FIDES

Sacerdos hic aut SS. Scripturarum codices , aut varia
 SS. Patrum volumina coegerat , & Bibliothecam adornaverat ,
 ubi eorum imagines adscrubantur .

V I I I.

Ravennae in Palatio Archiepiscopi ex Vandellio Mutinensi .

Murator. p. 1823. 1.

PONTIFICIS REQUIEM CAELESTI MVNERE
 AGNELLYS VIRTUTE DE NON PERDIDIT ILLAM
 QUI OPTATAM MERUIT LVCIS COGNOSCERE PACEM
 CORPORIS IPSE SVI TEMPLVM SERBAVIT VT ESSET
 IVSTVS CVM SCIS XPO MEDIANTE RESVRGET
 SIC QVOQUE PRO MERITIS GAUDEY QUI TALIA GESSIT

HIC RQ IN TC AGNELLYS ARCEPISC.

1.

QUI VIXIT ANNOS OCTVAGINIA TE TRES

DEPOSITVS EST SVB D. KAL. AVG. IND. II

1. Qui sedit . Contra Hieronymum Rubicum , qui legebat in
 fine epitaphii *ind. XIV.* , Muratorius cum Vandellio legens
ind.

ind. II. hujus Archiepiscopi mortem referendam putat ad annum 569. I. X.

Ex Aringho. Fabrett. II. p. 112. n. 377.

EPITAPHIUM REMO ET ARCONTIAS
QUI NATIONE GALLA GERMANI
FRATRES ADULTI VNA DIE
MORTUI ET PARITER TUMULATI
SUNT.

HAEC TENET VNA DVOS SEXV SED DICERE FRATRES
QVOS VNO LACHESIS MERSIT ACEREA DIE
ORA PVER DVBI SIGNANS L'AVGINE VESTES
VIX HIEMES LICVIT CVI GEMINARE NOVEM
NEC THALAMIS LONGINQVA SOROR TRIETERIDE QVINTA
TAENAREAS CRVDO FVNERE VIDIT AQVAE
ILLE REMI LATIO FICTVM DE SANGVINE NOMEN
SED GALLOS CLARO GERMINE TRAXIT AVOS
EST, HAEC GRAIVGENAM RESONANS ARCONTIA EINGVAM
NOMINA VIRGINIO NON TVLIT APTA CHORO
DEPOSITI NONIS NOVEMB. CONS. DIOSC. V. C.

Cl. Muratorius Vol. I. pag. 406. n. 2. ex Sirmondo dat hunc titulum, legitque in 6. v. TAENARIAS, in ultimo VIRGINEO. Conclusionem dividit in duas lineas, & habet CONSUL. DIOSCVRE, qui Consul cum Eudoxio fuit An. v. c. 1194. Acr. Chr. 442.

X.

Romae in S. Agnetis ex Sirmondo. Murat. 1834. 1.

ROC AVGVSTE QVIDEM TVMVLO TVA MEMBRA TEGVNTVR
SED NVMQVAM MERITVM PARVULA CLAVDIT HVIVS
CORPVS HABET TELLVS ANIMAM CAELESTIA REGNA
SIC SEDES PROPRIAS SINGVLA RITE TENENT
DENOVS DOMINO VIXISTE CORDE FIDELI
PRESBYTERI OFFICIVM SVS PIETATE GERENS
RARGVS PAUPERIBVS DIVES TIBI CARVS AMICIS
DIVINAS LEGIS LVSSA VERENDA COLENS
ET FELIX TANTO LAVDVM CVMVLATVS HONORE
PRESBYTERI MERITO IAM FAVITVR NONIS

In

in Basilica Marangonius legit AUGUSTVS in S. V. DIVINA
pro divinae.

X I.

Romae in S. Pauli ex Margarino : *Murat.* 1841. 10.

HIC BENEDICTVS ADEST MERITO SVB RVPE SEPVLCHRI
QUEM TENET ANGELICVS COEVS IN ARCE POLI
QVI FVERAT FORTUNA PIVS NATVRA DECORVS
MORIBVS ET CASTIS FVLST IN ORBE SATIS
DOGMATIS EGREGII PRORSVS DOCUMENTA MINISTRANS
OSTENDIT MVLTIS LVGIS ADIRE VIAM
AVREA SAECULA CUI PATEANT SINE FINE PER AEVVM
SORTE BEATIFICA SCANDAT VT AETHEREA

X I I.

Lucae in Basilica S. Martini ex Florentinio.

Murator. Vol. IV. p. 1820. n. 5.

HIC POPVLI LEGES SAXI SVB MOLE SEPVLCHRI
HIC IVS PASQUE IACENT HIC PATRIAE AVXILIVM
HIC CVSAT ALA SCVTVM DOLOR LACRYMAEQVE REPOSTAE
HIC OCVLVS CECI HIC PIETAS VIDVAE
HIC CLAVDI VESTIS NVDI SOLAMEN EGENI
NOSTER ADALBERTVS DVS BONVS ATQVE PIVS
GENTIBVS EXTERNIS TIMOR ATQVE PAVOR MINITANDVS
MILITIBVS PROPRIIS GLORIA SVMMA SVIS
QVAM FORTIS FVERIT NOVERVNT VLTIMA THVLE
QVA BONITATE FVIT DICERE LINGVA NEQVIT
AN SEXTO DECIMO SEPTEMBRE NOTANTE CALENDAS
HIC POSVIT MEMBRA FVNEREO GEMITV
QVISQVIS LEGIS TVMVLVM CVLPARV FACTA SVARVM
ANTE DEVM RECITA IN PRECIBVSQVE IVVA

Adalbertus II. Tusciae Dux cognomento *Dives*, obiit
An. Ch. 916. aut 917. Vid. Florentinius in *vita Comitissae Ma-*
thildis, & Cosmus de *Arena* in *serie Ducum Tusciae*, *Mura-*
torius Part. I. Antiq. Estenf. ab hoc enim Marchiones, Duces-
que Estenses s. & regiam Brunswicensium Ducum progeniem
descendere multis conjecturis Cl. Muratorius probat.

XIII.

X I I I.

Parmae in Cathedrali e schedis Cyriaci apud Philippum Stofsch
Baronem. *Murator. p. 1825. 8.*

AMBROSI QUID VIS. PATER HIC TVA MEMBRA QUIESCUNT
SED QVO. QVAESO TIBI MENS TVA CÉPIT ITER
FILI MAGNA PETIS TAMEN HIC IN FINE PATREVNT
CVM SIMVL ADDENTVR QVAE MODO SPARSA IACENT
EN PATER • FILI TRIVII QVO DOGMA RECESSIT
QUADRIVIIQVE SINVS DEVIITIAEQVE TVAR
MI FILI SECRETA TACE NON MVLTÀ LOQVARIS
VERBA FERENS MATVRVS ERIS FRENABIS ET IRAM
CEDE LOCVM NEC TVRPE REFER. MISEREERE CUNCTIS
ATQVE MORI FAC MENTE HABEAS. NEC LAEDERE QVEMQVAM

Trivii & Quadrivii mentio spectat ad secula barbarica;
nempe post an. Chr. 600. Vossius, & Cangius, aliique docent,
Trivii nomine Grammaticam, Rhetoricam, & Dialecticam,
Quadrivii vocabulo Astrologiam, Geometriam, Arithmeticam,
Musicam significari, quas omnes Ambrosius calluisse credendus
est. In 3. versu hic intellige pro HAEC.

X I V.

E coemeterio Priscillae via salaria in vinea Angelonia eruta
Fabretti aevo *II. p. 112. n. 276.*

• DACIA QVEM GENVIT SVCEPIT ^{fo} INCLITA RO:ma
MAEROREM PATRIAE TANTVM LVCTVSQ REMI:fit
• CVI PATER ALEXANDER QVIQ EO NOMINE DIC:tus
• MATER DIOCLIA ANNOQ VICENSIMO VI:xit
dVM POLLET STVDIIS FATIS DECESSIT INI:quis
• DEPOSIT. XVIII. KAL. SEPT. DIE. V.

X V.

Regii Lepidi e schedis P. Catanci.
Murat. p. 1905. 5.

VRNA BREVIS GEMINVM QVAMVIS TENET ISTA CADAVER
ATTAMEN IN CAELO SPIRITVS VNVS ADEST
VIXIMVS VNANIMES LVCTVSQVE ET FLAVIVS IDEM
SENSVS AMOR STVDIVM VITA DVOBVS ERAT

R I R

XVI.

X V I.

Lucae in S. Martini ex Florentinio . *Murat.* 1843. 1.

HOC TEGITVR TVMVLO COMITISSAE CORPVS HVMATVM

INCLITA PROGENIES BERTA BENIGNA PIA

VMOR ADALBERTI DVCIS ITALIAE FVIT IPSA

REGALIS GENERIS QVAE FVIT OMNE DECVS

NOBILIS EX ALTO FRANCORVM NOMINE REGVM

KAROLVS IPSE PIVS REX FVIT EIVS AVVS

QVAE SPECIE SPECIOSA EONO SPECIOSIOR ACTV

FILIA LOTHARII PVLCHRIOR EX MERITIS

PERMANSIT FELIX SAECLO DVM VIXIT IN ISTO

NON INIMICVS EAM VINCERE PRAEVALVIT

CONSILIO DOCTO MODERABAT REGMINA MVLTA

SEMPER ERAT SECVM GRATIA MAGNA DEI

PARTIBVS EX MVLTI MVLTI COMITES VENIEBANT

MELLIPLVVM CVIVS QVAERERE COLLOQVIUM

EXVLIBVS MISERIS MATER CARISSIMA MANSIT

ATQVE PEREGRINIS SEMPER OPEM TRIBVIT

CLARVIT HAEC MVLIER FORTIS SAPIENSQVE COLVMEN

TOTIVS VIRTVS GLORIA LVX PATRIAE

IDIBVS OCTAVIS MARTIS MIGRAVIT AB ISTA

VITA CVM DOMINO VIVAT * IN REQVIE

MORS EIVS MVLTI CONTRISTAT PROH DOLOR EHEV

EOVS POPVLVS PLANGIT ET OCCIDVVS.

NVNC EVROPA GEMIT NVNC LVGET FRANCIA TOTA

CORSICA SARDINIA GRAECIA ET ITALIA.

QVI LEGITIS VERSVS ISTOS VOS DICITE CVNCTI

PERPETVAM REQVIEM DONET EI DOMINVS.

AMEN.

ANNO DOM. INCARNATIONIS. DCCCCXXV. INDICT.

XIII. OBIIT DE MVNDO.

* Supple vt. BERTA UXOR Adalberti II. Tusciae Ducis : matre nata est Waldrada pellice Lotharii Lotharingiae Regis, qui filius fuit Lotharii I. Augusti . Vid. *Luitprandus*, & *Muratorius Part. I. Antiq. Estens.*

XVII.

XVII.

Neapoli in S. Andreae. *Murator.* p. 1846. 1.

HEV QUANTOS LVCTVS RENOVAS GRATISSIME FILI
 BONITE MORIENS O DECVS ATQVE DOLOR
 QVAM BENE CVM INGENIO FLOREBAS BARBVLA GRATO
 MORIBVS ORNATVS PVLCHER ET ACER ERAS
 OMNIBVS ET SVEITO REQVIESCIS NATE SVAVIS
 HEV SPES CLARA MIHI TE SINE VITA GRAVIS
 HOC GENITOR CECINIT TAVRVS LACRIMABILE CARMEN
 CVIVS FLAMMA VRIT PECTVS AMORE PIO
 HIC REQVIESCIT BONITVS QVI VIX. AN. XXIII
 DEP. VII. ID. AVGVSTI INDICT. VII.

XVIII.

Ibidem p. 1848. 2.

MORS QVAB PERPETVO CVNCTOS ABSORBEAT HIATV
 PARCERE DVM NESCIT SAEPIVS INDE FAEBT^{se}
 FELIX QVI AFFECTVS POTVIT DIMITTERE TVTOS
 MORTALEM MORIENS NON TIMET ILLE VIAM
 CANDIDA PRAESENTI TEGITVR MATRONA SEPVLORO
 MORIEVS INGENIO ET GRAVITATE NITENS
 CVI DVLCIS REMANENS CONIVX NATVSQVE SVPERSTES
 EX FRVCTV MATER NOSCITVR IN SVBOLE
 HOC PRECIBVS SEMPER LACRYMOSA HOC VOCE PETEBAT
 CVIVS NVNC MERITVM VOTA SECVNDATA PROBANT
 QVAMVIS CVNCTA DOMVS TE NVNQVAM FLERE QVIESCAT
 FELICEM FATEOR SIC MERVISSE MORI
 HIC REQVIESCIT IN PACE CANDIDA C. F. QVAE

I. VIX. PL. M. AN. L. D. P. DIE IIII. ID. SEPT
 IMP. D. N. N. MAVRITIO PP. AVGVSTO AN. IIII
 P. C. EIVSDEM . . . INDICTONE IIII.

I. PL. M. *plus minus* an. quinquaginta, deposita die iv. id. Septembris, id est An. 385. si cursum suum mense Septembri Indictio exorsa est. Confer notas Pagii ad hunc Annum. Circa litteras PL. MIN. in lapidibus multifariam inscriptas nonnullae ortae sunt quaestiones superioribus annis in commentando

Epitaphio Hilari, quod Bononiam misit BENEDICTUS XIV. P. M. Mazochius V. C. novam dedit explicationem, itemque doctissimi Praefules Bottarius, & Georgius dedere suam. Tandem Pontifex epistolam in lucem edidit, in qua omnia, quae ad rem facerent, eruditissime enucleavit. *Candidam* hanc cognomine *Junio*rem Neapolitani Sanctorum numero addiderunt: quibus tabulis freti id egerint, se nescire Muratorius ait. Ex titulo nihil exsculpiri, unde *Sancta* dicenda sit. Cl. Mazochius commentarium edidit in marmoreum Kalendarium, sed continens duntaxat sex menses: in reliquo, quod avide expectatur, fortasse de hac illustri femina sermo erit.

X I X.

Neapoli in S. Gregorii Majoris ex Ughellio.

Murator. p. 1864. 6.

QUISQVIS . AD . HAEC . SANCTI . FESTINAS . TEMPLA . IOANNIS .
 OBSEURO . SVBSISTENS . CARMINA . CERNE . MEA .
 HIC . QVOQVE . COGNOSCES . PEREANT . QVOD . REGNA . POTENTVM .
 PRAEDIA . DIVITIAE . VMBRA . VEEVT . TENVIS .
 HIC . EUPHIMIAE . REQVIESCVNT . MEMBRA . BENIGNAE .
 NVRV . GREGORII . QVAE . DVCIS . ALTA . FVIT .
 NAMQVE . VIRO . IVNCTA . STEPHANO . DVM . VIXIT . IN . ORBE .
 SEMPER . AMANDO . DEVM . AD . BONA . PROMPTA . FVIT .
 ORPHANVS . ET . PAVPER . HVIVS . SOLAMINE . VIXIT .
 TRISTIS . ET . AFFLICTVS . COMMODA . SENSIT . OVANS .
 SEMPER . ERAT . VIGILANS . MEDITANDO . GAVDIA . CHRISTI .
 QVALITER . IN . COELO . POSSIT . HABERE . LOCVM .
 TANDEM . POST . MVLTVM . FAMVLANDO . RITE . TONANTI .
 DEBITA . PERSOLVENS . PERGIT . AD . ASTRA . POLI .
 INCLYTE . PRAECVRSOR . DOMINI . ET . BAPTISTA . IOANNES .
 ꝑ DIGITO . DEVOTE . SAEPE . PRECANDO . DEVM .
 CHRISTE . SALVS . MYNDI . HOMINVM . PLASMATOR . OPIMVS .
 DONA . EUPHIMIAE . GAVDIA . SANCTA . TVAE .
 HAEC NOS GREGORIVS PRAEFECTVS . ET . ATHANASIVS
 LEVITA . TRISTIS . MATER AMANDA

Euphemia virum habuisse creditur Stephanum filium Gregorii

gorii Ducis Neapolitani, cum nempe, qui sublata e vivis uxore, Ecclesiasticae militiae se addixit, & An. Chr. 920. Cathedralam Episcopalem Patriae suae conscendit.

X X.

Mediolani. *Murat. e schedis suis p. 1855. 8.*

ACCEDERES QUAMVIS ORAT TE FLEBILE SAXVM
CONSPICIAS QVIS SIT CONDITVS HOC TVMVLO
CVRTIVS HIC SITVS EST PIETATE INSIGNIS ET ANNIS
VILANVS SVPERIS REDDIDIT AST ANIMAM
NE PVDEAT NOSTRVM TV QVI LEGIS ADVENA NOMEN
DICERE VILANO SIT PRECOR ALMA QVIES

X X I.

Nolae in Basilica. Versus sunt S. Paulini Episcopi Nolani
ex Francisco Blanchinio. *Murat. p. 1871.*

PARVVS ERAT LOCVS ANTE SACRIS AVGVSTVS AGENDIS
SVPPPLICIBVSQVE NEGANS PANDERE POSSE MANVS
NVNC POPVLO SPATIOSA PIIS ALTARIA PRAEBET
OFFICIIS MEDII MARTIRIS IN GREMIO
CVNCTA DEO RENOVATA PLACENT NOVAT OMNIA SEMPER
CHRISTVS ET IN CVMVLVM LVMLNIS AMPLIFICAT
SIC ET DILECTI SOLIVM FELICIS HONORANS
ET SPLENDORE SIMVL BROTVLIT ET SPATIO

X X I I.

Lucae in Aseeterio S. Iustinae ex Florentinio.

Murator. p. 1885. 3.

HIC FACET IN TVMVLO FELIX VENERABILIS ATQVE
HERMENGARDIS OLIM NAMQVE DICATA DEO
QVAM REX EGREGIVS LOTHARIVS EDIDIT IPSE
GERMANAEQVE DECVS FRANCORVMQVE POTENS
HVC QVISQVIS VENIENS EPIGRAMMATA LEGERIS ISTA
DIC FAMVLAE CHRISTE PROBRA REMICTE ⁶ TVAE

Hermengardis, sanctimonialis in urbe Lucensi, patrem
nacta est Lotharium Lotharii I. Augusti filium, Lotharingiae
Regem, quem Florentinius frustra quaesivit, Cosmus de Arc-
na perperam imperatorem fecit. Hermengardis soror fuit
Ber-

Berta inscr. 16. Hugonis Italiae Regis ex praecedenti conjugio mater, quae causa fuit, cur soror Hermengardis Lucae domicilium statuerit, & in monasterio permanferit, sublata e vivis ineunte seculo X., ut Muratorius opinatur.

X X I I I.

In Basilica Gradenſi Canonic. Bertoli miſit.

Murat. p. 1884. 3.

ATRIA QVAE CERNIS VARIO FORMATA DECORE
SQUALIDA SVB PICTO CAELATVR MARMORE TELLVS
LONGA VETVSTATIS SENIO FVSCAVERAT AETAS
PRISCA EN CESSERVNT MAGNO NOVITATIS HONORI
PRAESVLIS HELIAE STVDIO PRAESTANTE BEATI
HAEC SVNT TECTA PIO SEMPER DEVOTA TIMORI

An. Chr. 580. florebat Helias Aquilejenſis Archiepiſcopus. Vid. *Danduli hiſtoria inter Rerum Italicar.*, Cardinal. *Baronius*, *Vghellius* &c.

X X I V.

Vercellis in Cathedrali ex Montſauconio. *Murat. p. 1886. 3.*

PONTIFICIS SANCTI CINERES TENET HONORATI
ARCA HOMINIS VILIS QVAE MANET INGENIO
MVNC SANCTVM DOCVIT NVTRIVIT PASTOR ALVMNVS
EGREGIVS MARTYR PRAESVL ET EVSEBIVS
EXILII POENAS ET CARCERES ISTE SVEIVIT
DISCIPVLVS CARVS ET SOCIVS PARITER
AMBO FIDE DIGNI MERITIS ET NOMINE FRATRES
CVM CHRISTO IVNCTI PRAEMIA SVMMA TENENT

Ibidem.

TERTIVS HANC VRBIS SEDEM TENVIT HONORATVS
ANTISTES CVIVS SPIRITVS ASTRA TENET
EVSEBIVS PRAESVL PRIMVS QVI MARTYR ALVMNVS
CAELORVM POSTQVAM REGNA BEATA PETIT
HIC PATER ECCLESIAM DOCVIT HANC DOGMATE CERTO
SERMONES COMPLENS ACTIEVS IPSE SVOS
TERRIS AC CAELO CONSPICVVS VBIQVE MAGISTRO
EVSEBIO CONSORS HIC HONORATVS ADEſT

S. hic

S. hic Episcopus, ejus festus dies celebratur v. Kal. Novembr., quam S. Ambrosio jucundus fuerit, quamque egregie vixerit, vid. *Ughellius Vol. IV. Italiae Sacrae*.

X X V.

In S. Juvenalis extra oppidum Macereti
Spoletinae Dioeceseos.

PONTIA SIDEREIS ASPIRANS VULTIBVS OLIM
HIC IACET AETHEREO SEMINE LAPSA FVIT
OMNIS HONOS OMNIS TIBI CESSIT GRATIA FORMAE
MENS QVOQVE CVM VVLTVS DIGNA NITORE FVIT
TRADITA VIRGO THORIS DECIMVM NON PERTVLIT ANNVM
CONIVGIS INFELIX VNICA PROLE PERIT
QVANIVS AMOR MENTIS PROBITAS QVAM GRATA MARITO
QVAM GRATI MORES QVANTVS ET IPSE PVDOR
NIL TIBI QVOD FOEDVM VITIVM NEC MORIBVS VLLVM
DVM SATIS OBSEVERIS FAMVLA DICTA VIRI
DENIQVE TE MEMET FATIS ODIOQVE GRAVATVM
DVM SEQVERIS VIDIT CORSICA CVM LACRYMIS
TVTA VIRVM PERGENS CVRSV SVBVECTA ROTARVM
CONIVGIS HEV CVLTRIX DVRA SATIS PATERIS
TE PATER INFESTVS GENERO CVM TOLLERE VELLE
TENTASTI LAQVEVM SI FACERET GENITOR
CEDITE IAM VETERVM LAVDES OMNISQVE MARITAE
TEMPORA NVLLA DABVNT TALIA QVAE FACIANT
VIR TVVS INGENTI GEMITV FLETQVE RIGATVS
HOS FECI VERSVS PAVCA TAMEN MEMORANS

. . . . HIC LEGIT AVCTORES

Legi in ms. Eñi Cardinalis Philippi Monti. Occasione S. Visitationis Ferdinandus Passerinius. exscripsit hunc titulum incertae aetatis. in duobus marmoreis lapidibus, figuris ornatum, characteribus oblongis, spissis, & adeo confusis, ut vix exsculpi posset. Alicubi profodia, vel perspicuitas desideratur, sed versus non ubique inelegans. Habet hanc inscr. Murator. *Vol. IV. pag. 1926. 1.* In 4. v. legit sibi, in 6. CONIV-
GII, in 11. TENERAM pro *memet*, in 14. TVTE PVRGENT

CVM

CVM SVBIECTA ROTARVM, in 17. TESTANDI pro *tentasti*, in 18.
METRV M pro *veterum*, & MARITO.

X X V I.

Fuit in Basilica S. Petri. *Fabrett. X. p. 735. n. 463.*

CVL MEN OPES SOBOLEM POLLENTIA REGNA TRIVMPHOS
EXVVIAS PROCHERES MOENIA CASTRA LARES
QVAEQVE PATRV M VIRTVS ET QVAE CONGESSERAT IPSE
CAEDVAL ARMIPOTENS LIQVIT AMORE DEI
VT PETRV M SEDEMQUE PETRI REX CERNERET HOSPES
CVIVS FONTE MERAS SVMERET ALMVS AQVAS
SPLENDIFICVMQUE IVBAR RADIANTI CARPERET NAVSTV
EX QVO VIVIFICVS FVLGOR VBIQUE FLVIT
PERCIPIENSQUE ALACER REDIVIVAE PRAEMIA VITAE
BARBARICAM RABIE M NOMEN ET INDE SVVM
CONVERSVS CONVERTIT OVANS PETRV MQUE VOCARI
SERGIVS ANTISTES IVSSIT VT IPSE PATER
FONTE RENASCENTIS QVEM CHRISTI GRATIA PVRGANS
PROTINV S ALBATVM VEXIT IN ARCE POLI
MIRA FIDES REGIS CLEMENTIA MAXIMA CHRISTI
CVIVS CONSILIV M NVLLVS ADIRE POTEST
SOSPES ENIM VENIENS SVPREMO EX ORBE BRITANNI
PER VARIAS GENTES PER FRETA PERQVE VIAS
VRBEM ROMVLEAM VIDIT TEMPLVMQUE VERENDVM
ASPEXIT PETRI MYSTICA DONA GERENS
CANDIDVS INTER OVES CHRISTI SOCIABILIS IBIY
CORPORE NAM TVMVLVM MENTE SVPERNA TENET
COMMVTASSE MAGIS SCEPTORVM INSIGNIA CREDAS
QVEM REGNV M CHRISTI PROMERVISSE VIDES
HIC . DEPOSITVS . EST . CEADVAL . QVI . ET . PETRV S . REX
SAXONVM . SVB . DIE XII. CAL. MAIAR. INDICTIONE
II. QVI . VIX. ANNOS . PL. M. XXX. IMPERANTE
DNO. IVSTINIANO . PISSIMO . AVG. ANN. EIVS . CON
SVLATVS . IV. PONTIFICANTE . APLICO VIRO . DOMNO
SERGIO . PP. ANNO . SECVNDO
Grut. p. 1174. 11. habet mutilum .

XXVII.

X X V I I.

Vercellis in Cathedrali ex Francisco Rogerio Canonico

Vercell. *Murator.* 1903. 5.

I IMINE VIRGINEO HIC SPLENDIDA MEMBRA QUIESCUNT
 I NSIGNES ANIMAS CASTIS VELAMINE SACRO
 C RINIBVS IMPOSITO CAELVM PETIERE SORORES
 I NOCVAE VITAM MERITIS OPERVMQVE BONORVM
 N OXIA VINCENTES CHRISTO IUVANTE VENENA
 I NVISI ANGVIS PALMAM TENVERE PERENNEM
 A SPIDE CALCATO SPONSI VIRTVTE TRIUMPHANT

I ABTANTVRQVE SIMVL PACATAE IN SECVLA MISSAE
 E VICTIS CARNIS VITIIS SAEVOQVE DRACONE
 O BLVCTANTE DIV SVBIGVNT DVRISSIMA BELLA
 N AM CVNCTIS EXVTA MALIS HIC CORPORA CONDVNT
 T ANTVS AMOR TENVIT SEMPER SVB LVCE SACRATVS
 I VNGERET VT TVMVLO SANCTARVM MEMBRA SORORVM
 A LVVS QVAS MATRIS MVNDO EMISERAT VNA

I LORIBVS ET VARIIS OPERVM GEMMISQVE NITENTES
 L VCIS PERPETVAE MAGNO POTIVNVR HONORE
 A DVENTVM SPONSI NVNC PRAESTOLARI IVBENTVR
 V ESTE SACRA DOMINO COMPTAE DONANTE BEATAE
 I MMORTALE DECVS NVMEROSA PROLE PARENTES
 A ETERNO REGI FIDEM PIETATE SACRARVNT

A D CAELVM MITTET PARITER DOMVS VNA SEPVLCRI
 M IRIFICO GENITRIX FOETV QVAE QVATVOR AGNAS
 P ROTVLIT ELECTAS CLARIS QVAE QVATVOR ASTRIS
 E MICVIT CASTO DONO COMITANTE MARIA
 L AETATVR GAVDENS GERMANIS SEPTA PVELLIS
 I NGRESSA TEMPLVM DOMINI VENERABILE MVNVS
 A CCIPIVNT DVROS QVONIAM VICERE LABORES

NOMINA SANCTARVM LECTOR SI FORTE REQVIRIS

EX OMNI VERSV TB LITERA PRIMA DOCEBIT

HVNC POSVIT TITVLVM NEPTIS TAVRINA SACRATVM

Quo tempore floruerint Sanctae Virgines latet : nomina
tamen earum , Liciniam , Leontiam , Flaviam , Ampellam Mu-
ratorius existimat pertinere ad IV. vel V. seculum Aerae Chri-
stianae . Quatuor puellis adde duos adolescentes , incerti quoque
temporis , in vita unanimes , & post mortem uno in sepulcro
conditos , quos habes in hujus Classis inscr. XV. p. 497.

X X V I I I.

Mediolani in S. Vincentii e schedis suis .

Murator. p. 1885. 6.

HOC RECEBAT TVMVLO NVPER CONFOSVS IN ISTO

VIR HVNILIS FORMAQVE MICANS DVM VIVERET AEVO

HILDERAMNVS ERAT PROPRIO DE NOMINE DICTVS

QVEM DOMINVS VALLIS DE NOCTE VOCAVIT AD ASTRA

AETHERIA FELIX IVDEX IN ARCE LOCATVS

IYSTVM IVDICIVM LEGEMQVE TENEBAT IN AVLA

HVIC EVERAT CONIVX ALTA DE GENTE CREATA

SAGINTRVDA FORE PROPRIO DE NOMINE DICTA

ANTE PEDES TVMVATA VIRI CVM PACE QUIESCIT

O FACTOR HOMINVM HIS NVNC MISERERE ALVMNIS

ANNO INCARN^S D^S M^S I^S X^S DCCCCLII. INDIC. VI

Hinc apparet , indictionem VI. Mediolani An. Chr. 902.
decurrere mense Septembri coepisse .

X X I X.

Spoleti in S. Laurentii ad collem deliciarum e schedis

Minervii . *Murat. 1928. 9.*

HIC AVIAM NEPTEMQVE LOCVS POST FATA RECEPIT

QVASQVE DIES OLIM FECERAT VNANIMES

EVOLAT AD SVPEROS MENTIS QVOQVE GRATIA SIMPLEX

SEPVLCRVM DVPLEX CORPORA NVNC SOCIAT

ALTERIVS PRAESTANT VOTIS SIC LVMINI VERO

TVNC IACVERE SIMVL NISVS ET EVRIALVS

PROBATIA AVIA DP. XIII. KAL. NOVEMB.

CONCORDIA NEPVVS DP. FRID. KAL. SEPT.

XXX.

X X X.

Mediolani in S. Gregorii ad Palatium e schedis Francisci
Castelli. *Murat. 1915. 4.*

MARMORE CONCLVSVM TEGITVR VENERABILE CORPV
NATALIS PRAESVL QVI FVIT ORBE BONVS
GRANDIS HONOR PATRV FVERAT NAM PASTOR ET ALMVS
NOBILITATE VIXIT REXIT OVESQVE PATER
CONDIDIT HANC AVLAM CHRISTO PRAESTANTE INVAMEN
REX DEDIT ET RECTE PLVRIMA DONA QVOQVE
VNDE QVEANT VIGILES DOMINO SERVIRE PER AEA
PROQVE SVIS CVLPIS POSSIT HABERE PRECES
ECCLESIAM REXIT BIS SEPTEN MENSIVS ANNOS
SEXIES ATQVE DECEN QVOQVE DVOVS HABENS

In 4. versu lege cum Muratorio NOBILITER, in postremo
cvmqve. Natalis, quem uti Sanctum Mediolanenſes colunt, flo-
ruit seculo Christi octavo.

X X X I.

Spoleti in S. Fabiani. *Murator. Vol. I. p. 400.*

RAPTA IACET NATIS QVOS MATER AD VBERA LIQVIT
ATQVE VIRO PARITER QVEM CITO DESTITVIT
TRISTE MINISTERIVM GEMINI SVBIERE PARENTES
FVNERE DE TANTO QVOS COQVIT IPSE DOLOR
DEPOSITO SVPERARE DIEM QVINCTVM KL. IVLIARVM

I. CONSVLE CONSTANTIO V. C. QVAB VIXIT A XXVII

I. Flavius consul fuit An. V. C. 1166. Chr. 414.

X X X I I.

Ticini in aede S. Augustini. *Baronius ad An. D. 526.*

MAEONIA ET LATIA LINGVA CLARISSIMVS ET QVI
CONSVL ERAM HIC PERII MISSVS IN EXILIVM
ET QVIA MORS RAPVIT PROBITAS ME VEXIT AD AVRAS
ET NVNC FAMA VIGET MAXIMA VIVIT OPVS

Boethius nobilitate generis nulli secundus, quippe pro-
gnatus antiquissima Manlii Torquati familia, & eo, qui Chri-
stiana religione claruit, Anicio atavo. Gener fuit Symmachi
consularis, cujus ex filia Rusticella bis ipse consul duos filios

habuit. Quanta ejus doctrina fuerit, testis extat Theodorici Regis ad eum epistola, in qua *Translattonibus*, ille inquit, tuis *Pythagoras musicus*, *Ptolomaeus astronomus* leguntur *Itali: Nicomachus arithmeticus*, *geometricus Euclides* audiuntur *Ausonii: Plato theologus*, *Aristoteles logicus* *Quirinati* voce disceptant, *mechanicum etiam Archimedes Latialem Siculis reddidisti*. Et quascunque disciplinas, vel artes foecunda *Graecia per singulos viros edidit*, te uno auctore, patrio sermone *Roma suscepit*. Plura de ejus vita, exilio, interitu *Julius Mar-tian.*, & *Baron. An. D. 510. 526.*

X X X I I I.

Mediolani. *Canonicus Mezoch. de Ascia p. 143.**Fleetwod. p. 373.*

A B C

CERVIA. QVAE. FIDEI. VEXIT. FVNDAMINA. SECL
TERDENOS. AEVO. BING. QVATER. ATTVLIT. ANNOS.
LAETA. DOLIQ. EXPERS. CVLPA. PROCVL. IMPIGRA. HONESTA
ASTRIGERAM. SECAT. ABMA. VIAM. CAELOQVE. RECEPTA
HIC. VITAE. METAS. ET. INANIA. MEMBRA. RELIQUIT.

I.

BED. PRIDIE. NONAS. IANVARIAS

I. Prudenter emendat *Mazochius dep. pro ded.*

X X X I V.

Extra Romam in S. Pauli ex *Margarino.**Murator. Vol. I. p. 403. I.*

CONSULATE HIC REQUIESCIT DATIVA
IOHANNI AVG DEP. VI. KAL. FEB. IN PACE
CVM PRIMA DATIVAE SVBOLES MONSTRARET GAVDIA CARA
CVR SVBITO NOBIS LACRIMAS NON GAVDIA REDDAS.
NON ITA VOTA TVA MERERVNT SPECTARE PARENTES
ET BASILLA SOROR EIYS HIC REQUIESCIT DEP. V. IDVS MARTIAS

IN PACE

Raram hanc inscr. dat *Fabrettus pag. 418.* unde constat *Joannem tyrannum*, qui tribus annis in Occidente imperavit, consulatum etiam arripuisse, quo anno incertum, fortasse 1177-
V.C. & 426. *Aer. Chr.* ut conjicit *Muratorius*, quia id temporis
Theo-

Theodosius & Valentinianus consulatum gerebant in Oriente, dum Romae dominabatur Joannes, qui hoc anno trucidatus tyrannidem & vitam amisit.

X X X V.

Cajetae in Cathedrali. *Murator. p. 421. 1.*

RANDE TVAS PARADISE FORES SEDEMQUE BEATAM
 ANDREAE MERITVM SVSCIPERE PONTIFICIS
 CVLTOR IVSTITIAE DOCTRINAE ET PACIS AMATOR
 QUEM VOCAT AD SVMMVM VITA BEATA BONVM
 PLENVS AMORE DEI NESCIUIT VIVERE MVNDO
 AT FAMVLO CHRISTI GLORIA CHRISTVS ERAT
 QVAE MEDITATA FIDES ET CREDITA SEMPER INHAESIT
 HAEC TE VSQVE AD CARLOS ET SVPER ASTRA TVLIT
 NVMQVAM DE MANIBVS TIBI LEX DIVINA RECESSIT
 ELOQVIVM DOMINI VIXIT IN ORE TVO
 ROMANAMQUE PRIVS DECORAVIT PRESBYTER VRBEM
 CVLMINIS AVCTVS HONOR HIC DEDIT ESSE PATREM
 DISTRICTVS SVB IVRE PIO ET MODERAMINE CERTO
 VTQVE BONVS PASTOR REXIT AB HOSTE GREGEM
 HOSPITIBVS GRATVS SE IPSVM DONAVIT BOENIS
 ILLOS ELOQVIO HOS SATIABAT OPE
 PRAESVLE SVB TANTO FLORENS ECCLESIA MATER
 CREVIT MVNERIBVS CREVIT ET OFFICIIS
 VIXIT ANN. P. M. LXX. PRESB ROMANVS VIE
 ET IN EP. ANN. XXVII. M. X. D. XX
 REQUIRVIT IN PACI XVIII. KAL NOV.
 CONS. DECI IVN.

Decius Junior consul fuit solus An. V. C. 1281. *Chap. 529.*

X X X V I.

Romae in S. Martinæ ad Capitolium.

Marangonius dell' Anfiteatro Flavio p. 18.

SIC PREMIA SERVAS VESPASIANE DIKE PREMIATVS ES MORTE GAUDENTI LETARE
 CIVITAS VBI GLORIE TVE AVTORI PROMISIT ISTE DAT KRISTVS OMNIA TIBI
 QUI ALIVM PARAVIT THEATRVM IN CELO

Gaudentius hic noster Marangonio C. V., qui primus ti-

tu-

tulum e tenebris vindicavit , Titi amphiteatri architectus visus est . Rei suspicionem non certe absurdam dat ipse titulus . Nec obstat, quod Vespasianus novam in Christianos persecutionem non instauraverit : ipso enim imperante persecutio Neroniana perseveravit ; ideo S. Apollinaris Ravennae Episcopus *sub Vespasiano Caesare gloriosum martyrium consummarvit* . Praeterea idem Imperator quotquot essent ex stirpe Davidis , inter quos & Christianos fuisse , utpote Hebraeorum adhuc nomine nuncupatos , in comperto est , diligenter perquiri , crudeliterque occidi iussit . *Euseb. Hist. Eccl. III. 15. Baron. ad Ann. 74. Dio Cass. lib. LXVII.* Verba quidem ipsa , & characteres inelegantes sunt , neque in hoc minus , quam in aliis titulis ejusdem aevi , quo in urbe laus non perierat bonarum artium . Sed Christianorum inopiae cura non erat maxima de excellenti scalpello . Ceterum hosce versus si clarius italice cupias redditos , Marangonium consule , si latine , accipe quoquo modo :

Siccine , crudelis , virtuti praemia servas ?

Laus tua , Gaudenti , mors est : Laetare triumpho

Roma , tuae Auctori sponddit praemia laudis

Iste : tibi solvit nunc , Heros , omnia Christus .

X X X V I I .

Curiae in Rhetia in S. Lucii . *Murat. p. 425. 6.*

HIC IACET IN TVMVLO QVEM FLEVIT RHAETICA TELLVS,

MAXIMA SYMMORVM GLORIA PONTIFICVM

ABIECTIS QVI FVDIT OPES NVDATAQVE TRXIT

AGMINA CAPTIVIS PRAEMIA LARGA FERENS

EST PIETAS VICINA POLO NEC FVNERIS ICTVM

SENTIT OVANS QVI FETIT ASTRA BONIS

HIC POLLENS TITVLIS VALENTINIANE SACERDOS

CREDERIS A CVNCTIS NON POTVISSE MORI

QVI VIXIT IN HOC SECVLO ANN

PLS. MN. LXX. DPS. SVB DIE ID IAN

SPS. P. CS. BASIL. V. C. IND. V. PAVLI

NVS NEPOS IPSIVS HAEC FIERI OR

DINAVIT

In

In 6. versu, qui fortasse claudicat ex descriptoris oscitan-
tia, Schobingus legit pro *fecit* *fecit*, Muratorius censet *petit*.
In fine *pls. mn. plus minus*, *dps. depositus*, *sps. sepultus* p. cs.
post consulatum Basilii Junioris, qui consul fuit anno V. C.
1293. Ch. 541.

XXXVII.

In oppido Anse ex Marchione Maffejo . *Gall. Ant. Epist. XX.*
dat Murator. Vol. I. p. 423. I.

GERMINE SVBLIMI PROBA. NOMINE MENTE PROVATA
QVAE SVBITO RAPTA. EST HIC TVMVLATA IACET
IN QVA QDQVID *sc* HABENT CVNCTORVM VOTA PARENTVM
CONTVLERAT TRIBVENS OMNIA PVLCHRA *de*
NINC MESTVS *sc* PATER EST AVIAE MATRIQVE PERENNIS
Est dolor HEV FACINVS tanta PERIT PIETAS.
ACCIPERE QVI LACHRYMIS. PERFVNDIS IVCITER ORA
MORE NIHIL EST VITAM RESPICE PERPETVAM
QVAE VIXIT ANNIS V. MENSIS *sc* VIII
OBIIT *id* III. *id* OCTVBRIS *sc* PAVLINO V R

1. *id* id est deposita *sub die*. Fl. Theodorus Paulinus Ju-
nior consul cum Imp. Fl. Anicio Justiniano Aug. IV. An. V. C.
1286. Chr. 534.

XXXIX.

Romae in S. Agnetis, via Nomentana
Carmen S. Damasi.

FAMIA PREFERT SANCTOS. DVDVM: RETVLISSE PARENTES
AG:NEM CVM LVGVRES. CANTVS: TVBA CONCREPVISSET
N:VTRICIS GREMIVM SVBITO: LIQVISSE PVELLAM.
SPONTE TRVCIS. CALCASSE MIN:AS RABIEMQ. TYRANNE
VRERE. CVM FLAMMIS VOLV:ISSET. NOBILE CORPVS
VIRIB. IMMENSVM PARVIS SVPERASSE TIMOREM.
NVDAQVE PROFVSVM CRI:NEM. PER MEMBRA DEDISSE
NE DOMINI TEMPLVM FACIES PERITVRA VIDERET
Q. VENERANDA. MIHI SANCT:VM. DECVS. ALMA FVDORIS
ET DAMASI PRECIBVS. FAVEAS. PRECOR. INCLYTA MARTYR.

Autho-

Authographum carmen a S. Damaso PP. in S. Agnetis gloriam exaratum, ejusque Basilicae affixum, postquam injuria temporum inversis litteris in pavimento per multa secula latuisset, tandem in lucem rediit an 1728. quum pavementum renovaretur; sed nisi damno, quod jam instabat, Joannis Marangonii Vicentini V. C. diligentia opportunissime obstitisset, venerandum hoc monumentum penitus deletum esset. Nam quo momento sectores marmorum illud sectioni aptabant, vir summus adfuit, & id mali avertit. Vid. *ejusdem vol. II. Thesaur. Parochor. I. 4. p. 42. & Append. de Coemeter. SS. Thrajonis, & Saturnini pagg. 139. 140.*

X L.

Arimini in Eccl. Cathedr. e schedis Farnesiis.

Murator. p. 436. 1.

HVMANO GENERI LEGEM NATVRA CREATIS

HANC DEDIT YT TVMVLQ MEMBRA SEPVLTA TEGANT

LIBERII SOBOLES PATRI MATRIQVE SEPVLCRVM

TRISTE MINISTERIVM MENTE DEDERE PIA

HIC SVNT MEMBRA QVIDEM SED FAMAM NON TENET VRNA

NAM DV RAT TITVLIS NESCIA VITA MORI

REXIT ROMVLEOS FASCES CVRRENTIBVS ANNIS

SVCCESSV PARILI GALLICA IVRA TENENS

HOS NON IMBELLI PRETIO MERCATVS HONORES

SED PRETIVM MAIVS DETVLIT ALMA FIDES

AVSONIAR POPVLIS GENTILES RITE COHORTES

DISPOSVIT SANXIT FOEDERA IVRA DEDIT

CVNCTIS MENTE PATER TOTO MEMORABILIS AEVO

TERDENOS TRIS PROXIMVS OCCVBVIT

O QVANTVM BENE FACTA VALENT CVM MEMBRA RECEDVNT

NECIT FAMA MORI LVCIDA VITA VALET

Quis fuerit hic liberii filius, qui consulatu claruit, Gallias rexit, exercitibus praefuit, divinandum relinquit Cl. Muratorius, non immerito suspicatus in superiore marmoris parte insculptum fuisse illius nomen.

XLI.

X L I.

Viennae ad S. Petri. *Maffejus Gall. Ant. Epist. XX.*

FOEDVLA QVAE MVNDVM DOMINO MISERANTE
 RELIQVIT HOC IACET IN TVMVLO QVEM
 DEDIT ALMA FIDES MARTINI QVONDAM
 PROCERIS SVB DEXTERA TINTA CRIMINA
 DEPOSUIT FONTE RENATA DEI AD HVNC
 MARTVRI BV S EDEM TRIBVENTIBVS APTAM
 CARBASIVM PROCEREM PROTASIVMQ. COLIT
 E MERITAM REQVIEM TITVLO SORTITA FIDELI
 CONFESS

X L I I.

Romae ex ms. in Bibl. S. Crucis in Ierusalem.

PATRONO . MERITIS . FVERIS . QVI . CARVS . AMICIS
 HIC . REQUIRENDE . DIV . TV . MISERANDE . IACES
 EYCHARIS ✠ IANO IN PACE

X L I I I.

E coemeterio Callisti. *Fabr. Ant. Inscr. VIII. p. 577. n. 66.*

MAXIMVS HIC SITVS EST PRIMAEVO FLORE IVVENTAE
 FRATRIBVS ET NOBIS DVLCIS AMICVS OBIT
 OLLI QVIPPE AETAS VIGINTI EST ACTA PER ANNOS
 QVINTVM POST MENSEM QVARTVM AD VSQVE DIEM
avicula IN PACE ramus

X L I V.

Clusii in arca vetusta in aede S. Mustiolae ex ms.

Cl. Abbatis Rodulphini Venuti.

1. ✠ SPARGE . ROSAS . LECTOR . ET . LILIA . CANDIDA . PONE
2. ET . RIE . SACRVM . BEAERARE . LOCVM

Ibidem in altera parte muri.

VIRTVTVM GEAS. ET MORVM FLORE VENVSTA

HANC . IMITARE . VELIS . SI . BONVS . ESSE . CVPIſ

1. Vocales A in tribus prioribus lin. habent fere omnes in vertice transversam lineolam modo ad dexteram, modo ad laevam, marmorarii lusum.

2. RIE pro *pie* nulla quantitatatis ratione habita . BEAERARE, id

T t t

est

est venerare, & pro v frequens in lapidibus, & graecam pro x latina nusquam vidisse memini.

X L V.

Romae ad sepulcr. Bonifacii Papae.

Baron. anno 423.

POSTQVAM MORS CHRISTI PRO NOBIS MORTE PERISTE
IN DOMINI FAMVLOS NIL TIBI IVRIS ERIT
PONE TRUCEM RABIEI NON EST SAVIRE POTESTAS
AVT QVID VICTA FVRIS NIL NOCITVRA PIIS
HOC SIQVIDEM MELIVS. ^a DEMISSO VIVITVR ORBE
CVM TAMEN VT VIVAT HIC SIBI. QVISQVE FACIT
^b HIC SITA SVNT PAPAE BONIFACII MEMBRA SEPVLCHRO
PONTIFICALE SACRVM QVI BENE GESSIT OPVS
IVSTITIAE CVSTOS RECTVS PATIENSQVE BENIGNVS
CVLTVS IN ELOQVIIS ET PIETATE PLACENS
FLETE ERGO MECVM PASTORIS FVNERA CVNCII
QVOS. TAEDET CITIVS HIS CARVISSE BONIS
^a Alii habent *demisse*. ^b lege *hoc*.

X L V I.

Ex monum. Vaticanæ Basilicæ.

De eodem. Baron. *ibid.*

ATRIA MAGNIFICI SVNT MEMBRIS PLENA SEPVLTI
SEDIS APOSTOLICAE BONIFACII PRÆSVLIS ALMI

X L V I I.

Et hæc apud eund. cit. loc.

SACRI FONTIS HONOR LABOR EST MERITVMQVE DVORVM
PONTIFICVM PER QVOS CONTVLIT ISTA DEVS
NAM QVÆ MAGNIFICIS COEPTIS BONIFACIVS AVXIT
HÆC CAELESTINVS COMPSIT AD OMNE DECVS

Tam cito hæc Classis si ad finem venit, ne aegre id feras,
benigne Lector: spicilegium quippe duntaxat adornare statui ex
Christianis lapidibus, quos in multis voluminibus jam stultiose
dedit non unus Auctor.

CLAS-

CLASSIS XI.

Varii Generis Monumenta.

I.

Agamemnonis hermae inscriptum .

ANT ΕΥΕΡΤΕΣΙΗΣ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΣΤΗΣΑΝ ΑΧΑΙΟΙ

'Αντ' Εὐερτέσιης Ἀγαμέμνονα στήσαν Ἀχαιοί .

Ita vertitur in Antiq. Asiat. Edmund. Chissul. p. 41.

Sic meritum posuit Agamemnona coetus Achivum .

Addenda II. Class. pag. 329.

I I.

Prope Ephesiorum portum .

Edmundus Chissul. Antiq. Asiat. part. 2. pag. 7.

ΤΟΙ ΙΟΝΟΝΕΙΣΟΡΑΣ

Τ ΠΟΝΟΡΘΙΟΝΑΝΤΩΝΕΙΝΟΤ

ΔΩΡΟΘΕΟΣΠΤΕΛΕΗ

ΘΗΚΑΤΟΚΡΤΠΤΟΜΕΝΟΝ

Τῶν δὲ ἰσοεῶς τύπον ὁρῶν Ἀντωνίνου

Δωρόθεος Πτελή θήκατο κρυπτόμενον .

Latine reddit Edmund. Chissul.

Stantem hanc effigiem , quam conspicis Antonini ,

Clam tibi Dorotheus condidit in Ptelea .

Ptelea vetustum Ephesi nomen , ubi distichon inventum cum Antonini , fortasse M. Aurelii , effigie intra murum abdita . Cur vero abdita ? quia , ut auctor est Heraclitus Physicus civis & ipse Ephesius , intoleranda fuit illius civitatis malignitas , quae virtutis publica testimonia ferre non poterat . Heraclitus apud Strabonem IV. interprete Cicerone *Tusculan. V. universos* , ait , *Ephesios esse morte multandos* , quod , quum civitate expellerent *Hermodorum* , ita loquuti sunt : *nemo de nobis unus excellat : sin quis extiterit (aut potius excelluerit) alio in loco , & apud alios sit* . Hic ille est Ephesiorum princeps

T t t 2

Her-

Hermodorus, qui exul a patria statuan apud Romanos meruit .

I I I.

Romae . *Ex Donian. Inscr. Cl. V. p. 196.*

ILLE . EGO . QVI . QVONDAM . PRE

FAVCISQVE . DIEBVS

PRAETEXTATVS . AGRI . IVDEX . FINIS

QVE . REGENDI

IYSTITIAM . COLVI . MATREMQUE

AEQUALITER . AMBAS

HIC . SVM . QVEM . CERNIS . NVNC

CASSIVS . AGRIPPINVS

Extabat in domo Cardinalis Gymnasi , eratque lapis literis elegantibus , & secus ac alibi , eminentibus , non intus cavatis .

I V.

Sixianum marmor . *Murator. p. 799. §.*

ΗΛΥΘΕΣ ΟΥΚ ΑΒΟΑΤΟΣ ΕΝΙ ΤΡΙΣΣΑΙΣ ΔΕΚΑΔΕΣΣΙΝ

ΘΕΥΔΟΤΕ ΤΑΝ ΖΩΟΙΣ ΟΙΜΟΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑΝ

ΚΑΙ ΣΕ ΤΟΝ ΕΝ ΕΠΟΝΔΑΙΣΙ ΓΕΓΑΘΟΓΑ ΠΟΥΛΙ ΜΕΤΑΣΤΑΝ

ΜΑΤΗΡ ΑΙΑΖΕΙ ΜΥΡΟΜΕΝΑ ΠΥΤΤΑΝΙΝ

ΠΕΤΡΟΣ ΟΔΕ ΞΕΙΝΟΙΣΙ ΒΟΑΣΕΤΑΙ ΩΣ ΑΙΔΑΛΩΣ

ΑΣΦΑΛΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΟΥΘΕΝ ΕΝΕΙΜΕ ΤΥΧΑ

ΕΙΗΣ ΤΟΙ ΣΥΜ ΠΑΤΡΙ ΚΕΧΑΡΜΕΝΟΣ ΟΦΡ ΑΝ ΕΣΑΨΩ

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΕΝ ΦΘΙΜΕΝΟΙΣ ΜΥΡΙΟΝ ΑΙΟΝΟΝ ΕΧΗ

Ἡλυθες οὐκ ἀβοατος ἐνὶ τρισσαῖς δεκάδεσσιν

Θεῦδοτε τὰν ζωῶν οἶμον ὀφειλομένην ,

καὶ σὲ τὸν ἐν ἐπονδαῖσι γεγαθότα πούλι μετ' αἰσὶν

Ματὴρ αἰάζει μυρόμενα πυττανίη .

Πέτρος ὅδε ξεινοῖσι βοάσεται ὡς αἰδάλως

Ἀσφαλὶς ἀνθρώποις ἔδην ἐνέιμε τύχῃ ,

εἴης τοῖ συμ πατρὶ κεχαρμένος ὅφρ ἂν ἐσαψῶ

Σώστρατος ἐν φθιμένοις μυρίον αἶον ἔχη .

Ita vertit Jacobus Tollius .

Sextum intra vitae lustrum , sed non sine planctu

Fatatum cunctis Theudote carpis iter ,

7c-

*Teque inter cives libamina festa regentem
Laetitia in media mater obisse gemit .
Hopes ab hoc saxo discas licet , omnia caeco
Fortunae instabilis vertier arbitrio ,
At tu laetus agas cum patre , ut sit quoque laudem
Plurimam apud Manes Sostratus obtineat .*

Hic titulus cum sequenti addendus Cl. III. nam Theodotus Sostrati filius Prytanis fuit , sive curator reipub. Atheniensis . In Prytaneo quum cibum de more caperet , hilarius se se invitavit , & sequenti nocte mors eum insperata extinxit .

V.

Romae . *Murator. p. 435. I.*

FECEBAT EUFRANOR BACCHVM QVEM GALLVS HONORAT

FASTORVM CONSVL CARMINE TVRE SACRIS

Cognomine Gallos multos ibidem recenset Muratorius consules . Fortasse hic agitur de Bacchi statua , quam Eufra-
nor fecit , Gallus dedicavit , honoravitque carminibus , thure ,
& sacris de more , ut nos in I. Diss. ostendimus .

V I.

Romae in S. Mariae in Aquirio . *Grut. p. 652. 3.*

HIC . IACET . HELVIDIVS . FATIS . EXTINCTVS . INIQVIS

BREGIVS . IVVENIS . CAESARVM . ORATOR . HONESTVS

QVI . VIXIT . ANNIS . XXX

Addendus hic titulus V. Classi .

V I I.

De Oraculo Delph. *Plutarch. pag. 437.*

ΓΡΑΨΕ ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΘΑΣΙΟΣ ΓΕΤΟΣ ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΟΣ

ΤΙΟΣ ΠΕΡΘΟΜΕΝΑΝ ΙΛΙΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ

Γράψε Πολύγνωτος , Θάσιος γένος , Ἀγλαοφώντος

τίος περθόμεναν Ἰλίου ἀκρόπολιν .

Latine reddit Xylander .

Aglaophonte satus , patria Tasius , Polygnotus

Arcis depinxit Dardaniae excidium .

Ita inscriptus fuit celeberrimi crateris fundus sive basis ,
quam *hypocrateridem* Herodotus appellavit . Polygnotus cra-
teris

teris artifex, pictor, & caelator fuit. Primus omnium hic plurimum picturae profuit: siquidem picturas & os aperire, & dentes ostendere instituit primus: Delphis aedem, Athenis poecile pinxit: ejus tabula in porticu Pompeji laudatissima fuit. *Plinius H. N. XXXIV. 8. & XXXV. 9.*

V I I I.

Ad Timonis sepulcrum. *Plutarch. in Vit. M. Anton.*

ΕΝΘΑ Δ ΑΠΟΡΡΗΕΑΣ ΨΥΧΗΝ ΒΑΡΥΔΑΙΜΟΝΑ ΚΕΙΜΑΙ
ΤΟΥΝΟΜΑ Δ ΟΥ ΠΕΤΣΟΙΣΘΕ ΚΑΚΟΙ ΔΕ ΚΑΚΩΣ ΑΠΟΛΟΙΣΘΕ

Ἐἴθ' ὃν ἀπορρήξας ψυχῶν βαρυδαίμονα κῆμαί.

Τένομα δ' ὃν πρόσσιθι, κακοὶ δ' ἐκ κακῶς ἀπέλιθι.

Xylander latinitate donat.

Hic recubans abrupta anima infelice quiesco.

Nomen ne quaeras: mala pestis perde scelestos.

Hujus tituli auctorem fuisse Timonem ferunt adhuc superstitem. In eundem sic lusit Callimachus:

Τίμων μυστίνθερος ἰσοκίω· ἀλλὰ πρίλθι,

Οἰμῶζεν εἴπαις πολλὰ πρίλθι μόνον.

Timon Misanthropus hic jaceo: ast etiam hac tu

Transi dira precans, ac modo praetereas.

Eccui non exosus sit osor humani generis? Hic nempe ille, qui Alcibiadem osculatus stupenti Apemanto, causamque requirenti, cum ab se diligi dixit, quod Athenis multorum causa malorum futurus esset. Quid porro indignius ea oratione, quam in concione habuit, antequam ficum exsecaret? Halis juxta mare sepultus est, ubi unda circumfusa locum inaccessum reddidit.

I X.

Ephesi. *Edmund. Chifful. Antiq. Asiat. p. 12. n. 16.*

ΟΣΤΕ ΑΜΕΝ ΚΑΙ ΣΑΡΚΑΣ ΕΜΑΣ ΣΠΙΛΑΔΕΣ ΔΙΕΧΕΤΑΝ ΟΞΕΙΑ ΚΡΗ
ΜΝΩΝ ΑΔΑΜΤΠΟΔΕΞΑΜΕΝΑΙ ΨΙΧΗΔΑΙΘΕΡΙΟΝ ΚΑΤΕΧΕΙΠΟΔΟΝ
ΑΞΤΝΕΙΩΝ ΔΕ ΒΟΤΛΑΙΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΟΤ ΔΕ ΤΥΧΟΝ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ita distinguit & vertit idem Chifful.

Ὅστι μὴ καὶ σάρκας ἡμῶν σπύλας διέχουσιν

Ὅξῃαι κρυμμέν' ἄλμ' ὑποδείξάμεναι.

Ψυ-

Ψυχὴ δ' αἰδέειον κατὰ χεῖ πόλον . Ἀξιώπων δὲ
Βυλαῖς ἀνδρῶπων τῷ δ' ἔτυχον θανάτῳ .

Dum feror in praeceps scopulis illisus acutis

Ossa quidem & nervi disperiere mei :

Ast anima aethereas sedes habet . Insipientum

Consiliis hominum talia fata tuli .

Non hominum stultitia , ut indicare videtur ἀξιώτως , sed improbitate ac scelere (saepe enim stulti & improbi pro synonymis usurpantur) se praecipitem hic de scopulo dedit .

X.

Tusculi in Senticeto , vulgo *Macchia delle Sterpare* .

Ex Epitome Gr. Paleograph. P. Gregorii Placentini .

BACCOC ΕΓΩΝ ΟΔΕ

KEINOC ON EKTANE

ATCCOPOC ANHP

Βάσος ἐγὼν . ὁ δὲ καῖνος . ὃν ἔκτανε δύσσορος ἀνὴρ .

Sic ego vertebam .

Bassus ego : occidit vir : sit precor intumulus .

In lapide habetur illa tam Graeca , quam Latina forma vocalis **Ε** pro E , quam Sponius *Miscell. Erud. Ant. Sect. 8.* Graecis ait in usu fuisse tempore Domitiani , Latinis sub Justiniano , & Justino .

XI.

Thebis in S. Lucae . *Murator. p. 2061. 1.*

ΠΗΝΟC ΜΕΝ ΓΕΝΕΤΗΡΕC ΕΠΕΙ ΓΕΡΑΣ ΕCΤΙ ΘΑΝΟΥCΙ

ΚΕΙΡΟΝΤΕC ΚΛΑΙΕCΚΟΝ ΑΝΑΙCΘΗ ΤΩΙ ΠΕΡΙ ΤΤΜΒΩΙ

ΨΥΧΗ Δ ΙC ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΕΒΗΙ ΗΝ Δ ΟΥΝΟΜΑ ΤΟΤΜΟΝ

ΝΗΔΙΜΟC ΙΤΑΛΙΚΗC ΑΔΑΗC ΠΑΙC ΗΜΕΡΟC ΟΝΤΩC

ΟΤΚ ΗΜΗΝ ΕΜΠΡΟCΘΕ ΠΟΛΤΗ ΧΡΟΝΟΝ ΕΙΤ ΕΓΕΝΗΘΗΝ

ΕΙC ΟΛΙΓΟΝ ΕΤΕΩΝ ΑΝΑΡΙΘΜΙΟC ΑCΤΑΤΟC ΑΙΩΝ

ΟΤΚ ΑΝΑΔΡΑCΤΟΝ ΕΧΕΙ ΙΔΙΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΗC Δ ΕΛΑΧΕΝ ΤΙC

ΜΟΙΡΗC ΤΑΤΓΗΝ ΕΚ ΤΕΛΕCΕΙ ΚΑΙ ΓΑΡ ΒΑCΙΑΗC

ΤΑΤΤΑ ΕΠΕΓΡΑΨΕ ΠΑΤΗΡ Ο ΖΩCΙΜΟC ΕΙΝΕΚ ΕΜΕΙΟ

ΑΙΕΙ ΜΝΗCΤΟΝ ΕΧΩΝ ΨΥΧΗC ΠΟΘΟΝ ΑΘΑΝΑΤΟΙΟ

Πῆτος μὲν γρηθήεις ἐπὶ γέρας ὅτι θανέει
 Κέροντες κλαίοντες ἀναιδὴ τῷ πρὸς τυμβῶ.
 Ψυχὴ δ' ἐς τὸ δίκαιον ἐβῆ ἢν δ' ἔτομα τ' ἔμειν
 Νήδιμος Ἰταλικῆς Ἀδης παῖς ἡμεῖς ὄντας.
 Οὐκ ἦμιν ἔμπεδα πολὺν χρόνον ἄτ' ἐγνήθη
 Εἰς ὀλίγον ἰπίων· ἀναρίθμιος αἶψατος αἶων
 Οὐκ ἀνέδρασαν ἔχον ἴδον δρόμον ἧς δ' ἔλαχον τίς
 Μοῖρης ταύτῃς ἐκ πλείσσι καὶ γὰρ βασιλῆες.
 Ταῦτα ἐπὶ γράψαι πατὴρ ὁ Ζώσιμος ἄνικ ἡμῶς.
 Αἰὲ μῆσον ἔχων ψυχῆς πόθον ἀθανάτοιο.

Versio est Bricherii Columbi J. C.

*Flendo comas (vita functorum est hoc in honorem)
 Hunc circa tumulum maesti scidere parentes.
 Iverat ad superos jam tunc anima. Ipse vocabar
 Nedimus, ille Adae Italicae puer oppido dulcis.
 Haud fueram pridem; natus mox ad breve tempus
 Vixi. Exlex nimium, nimiumque instabile seclum
 Nunquam retrorsum graditur: sed fata subibit
 Quae nactus quisquis. Sors ipsis regibus una est.
 Zosimus haec genitor scripsit, nostri memor usque,
 Perpetuo flagrans animi immortalis amore.*

In hac Classe Nedimus habet locum, quia cum immortalī Muratorio vix possum non anceps esse, Christianus ne, an Ethnicus sit, qui lugetur. Comas scindere ad tumulum superstitionem sapit: sed anima immortalis, quae ad iudicium fertur in tertio versu εἰς τὸ δίκαιον, ex Evangelio est, nisi referatur ad inferorum fabulas. Fati mentio etiam in antecedenti Classe fuit obvia.

X I I.

Reines. p. 821. Murator. p. 1642. 5.

ΗΛΘΕΣ ΕΜΗΣ ΖΩΗΣ ΓΑΥΚΕΡΩΡΕ ΟΣ Μ ΑΠΕΑΤΣΑΣ
 ΝΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΚΑΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΓΕΡΑΣ ΠΟΔΑΓΡΑΣ
 ΑΤΡ. ΑΜΦΙΚΤΤΩΝ
 ΑΓΩΝ ΕΤΟΣΟ

*ΗΛ-

Ἡλθεῖς ἐμῆς ζωῆς γλυκερώτερος ὅς μ' ἀπύλας
 Νέσων καὶ καμάτων καὶ μογερῆς ποδάγρας.
 Ἀνρ. Ἀμφικτύων
 Ἄγων ἵππου.

Latine Sirmondus in notis ad Ennodium *Epist.* 42.

Venisti tandem vita mihi dulcior, & me

Solvisti morbis tristibus, & podagra.

Aurelius Amphictyō

Annum agens LXX.

X I I I.

Tanquam corollarium hunc habe titulum merito spuris adscri-
 ptum apud Murator. p. 1813.

INGENTES TIBI GRATIAS AGO MORS
 MORS FASTVS HOMINVM SEVERA VINDEX
 QVAE ME TERRICVLIS RAPACIS OROI
 VIVENTEM BENE NACTA LIBERASTI
 NEC VERO MALA TV SED HERMAE IN ASTRIS
 IN TERRA ES SIMILIS CHAMAEONTE
 NAM PVLVIS NIGRA PVLGIDISQVE AETHRA ES

X I V.

Beneventi antea, nunc Neapoli. *Murator.* p. 1719. 2.

ZOICVS HIC NOMEN NVDVN VANVMQVE RELIQVI
 IN CINERES CORPVS ET IN AETHERA VITA SOLVTA EST

X V.

Romae in columbario viae Latinae.

Murator. p. 1671. 3.

HAVEVE . ANIMAE . BONAE
 FINITVM . EVHODIAE . FATVM
 QVI . CONSPICIS ? *Hospes ?*
 DESINE . MIRARI . CORPVS

INANE . IACEVE . EVHODVS . VT
 VALEAT . PATER . OPTVMVS . OPTO

Animadvertite, quod rarum est, puncta interrogationis :
 cujus rei exempla forte suppeterent, si minuta quaelibet accu-
 rate inspicerentur.

V u u

X VI.

X V I.

Campigalliani in agro Mutinenū . *Murat. p. 1770. 5.*

ΕΝΘΑΔΕ ΜΕΝ ΚΕΙΜΑΙ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο ΤΥΜΒΟΝ
ΕΙΝ Η ΜΝΗΜΗ ΜΕΤΟΝ ΚΛΕΟΣ ΕCΤΙ ΤΑΦΟΣ

Ἐνθάδε μὲν κῆμαι καὶ σώματος οὗτος ὁ τύμβον.

Εἶν ἡ μνήμη μετὸν κλέος ἔστι τάφος.

Sic ego latine reddebam .

Hic equidem jaceo , tumulusque est corporis iste :

Laudis at est expers non lapis ipse meae .

Hoc fragmentum cum litteris semiuncjalibus insculptam
habet Venerem , & amores , aliosque deos , deasque hinc inde
adstantes . Anaglypha vetustatem testantur , sed appositi accen-
tus nullo adjecto spiritu rem dubiam Muratorio relinquebant .

X V I I.

Ex ms. Cl. Abbatis Rodulphini Venuti .

P E T R O N I O

B I R R O N I O

PARVA QVIDEM MONVMENTA TIBI PRO MVNERE VITAE

FECIMVS ET TVMVLO TEXIMVS OSSA LEVI

SED QVONIAM TACITIS ADSVNT SVA PRAEMIA VOTIS

TESTATVR TITVLVS PIGNVS AMICITIAE

SI DATVR EXTINGCTIS MENTEM RETINERE PRIOREM

RESPICE BIRRONI MVNVS AMICITIAE

Muratorius pag. 1489. I. habet huic similem titulum ,
fed informem .

X V I I I.

Romae . *Spon. Miscell. Erud. Ant. in fine .*

MONVMENTVM . ABSOLVI . SVMPTV . ET . IMPENSA . MEA

AMICA . TELLVS . VT . DET . HOSPITIVM . OSSIBVS

QVOD . OMNES . OPTANT . SED . FELICES . IMPETRANT

NAMQVE . QVID . EGREGIVM . QVIDVE . CVPIENDVM . EST . MAGIS

QVAM . LIBERTATIS . VBI . TV . LYCEM . ACCEPERIS

FESSAE . SENECTAE . SPIRITVM . IBI . DEPONERE

QVOD . INNOCENTIS . ARGVMENTVM . EST . MAXIMVM

Mazochius hoc epigramma deformatum habet , correctius

Gru-

Gruterus, Sponius hoc modo exscripsit, additque immortalis Scaligero visum fuisse foetum veteris alicujus, & elegantis poetæ comici.

X I X.

Narbone. *In Gallic. Antiq. Epist. XV. Cl. Maffei.*

SIC TIBI PRAETERITO REDDAT FELICIOR ANNVS

Longaeva ET FACILI *vita* REGATUR OPE

NEC DVRAE MORTIS SACRATOS LAEDERE MANES

ECCE MONENT LEGES ET LEVIS VMBRA ROGI

Grut. p. 905. 12. non dat sic. initio 2. v. habet . . . CAPER. in 3. omittit NEC.

X X.

Romae. *Grut. p. 904. 9.*

D . . . M

CAESIVS . AEQVIDIVS . IAM

CENTVM . CLAVSERAT . ANNOS

FELICES . ANNOS . TOT . TVLIY

HORA . BREVIS

P. . . P

X X I.

Ex Museo Veronensi p. 171.

P. ATINIVS . L. F. FAB

HIC . SITVS . EST

SI . LVTVS . AVT . PVLVIS

TARDAT . TE . PORTE

VIATOR . ARIDA . SIVE

SITIS . NVNC . TIBI . ITER

MINVIT . PERLEGE . CVM

IN . PATRIAM . TVLERIT . TE

DEXTERA . FATI . VT . RE

QVIETVS . QVEAS . DICERE

SAEPE . TVIS . FINIBVS . ITA

LIAE . VIDI . VOBERNA . IN

QVO . EST . CORPVS . ATINI

CONDITVM

V u u 2

Grut.

324 VARIJ GENERIS MONUMENTA.

Grut. p. 803. 1. ponit hunc lapidem Boarni ditionis Br-
xionis, legitque in 1. v. *si lutus si pulvis*. At Maffejus affir-
mat ita extare omnia, uti damus.

X X I I.

Mediolani. Grut. p. 917.

SISTE GRADVM FUGIAT QVAMVIS BREVIS HORA VIATOR

SIC FATI NVELVS TE DOLOR EXANIMET

LESBIA QVAM TVLERAT TELLYS PVLCERRIMA TARSIS

INDICIO SIT AMOR TOTIVS HESPERIAE

QVAM EREPTAM TERRIS PIA NVMINA SVETRAXERVNT

HANC SIBI SOLA DOMVM CORPORIS CONSTITVIT

Ferrettius in *Mus. Lapid.* putat esse Lesbiam Catulli: sed
4. versus reclamationem. Elide more veterum: in *corporis*.

X X I I I.

Lugduni. Grut. 661. I.

D M

M. AETERNAE. D. CE. RVFENI

CL. HVNC. VVIVS. STIGIAS. RVFINVS

AD. VMBRAS. INSTITVIT

TITVLVM. POST. ANIME^{sc}. REQV

IEM. QV. TESTIS. VITAE. FATIS.

SIT. LEGE. FVTVRVS. CVM. DO

MVS. ACCIPIENS. SAXEA. CORPVS. HA

BENS. QVODQVE. MEAM

RETINET. VOCEM. DATA. LITE

RA. SAXO. VOCE. TVA. VIVET

QVISQVE. LEGET. TITVLOS

ROTHIO. HIC. SITVS. EST. IVVE

NILL. ROBORE. QVONDAM

CVI. SIBI. MOXQ. SI. NVTRICE

MARCIAE. ITEM. VERINAE

COLLATIA. HAC^{sc}. MONV

MENTA. DEDIT. ET. SVB. ASCIA

DEDICAVIT

CVRANTE. CE. SEQVENTE. PATRONO

XXIV.

XXIV.

Cesanae in Flaminia . *Grut.* 684. 8.

D M

C. FONTEIO SPVRIANO FONTEIVS
DIONYSIVS . ET . AVRVNCEIA FLORA
FEC . ET . SIBI . POSTERISQ. EORVM

NEC . GRAVEVS . ROTR . NEC . BREVIVS . SVPERANTE . PARENTE
HIC . IACET . AETERNA . FILIVS . IN . REQVIR

XXV.

In regno Tunetano . *Mus. Veron.* 461.

SINT . LICET . EXIGVAB . FVGIENTIA . TEMPORA . VITAE
PARVAQVE . RAPTORVM . CITO . TRANSEAT . HORA . DIERVM
MERGAT . ET . ELISIS ^{se} . MORTALIA . CORPORA . TERRIS
ASSIDVE . RAPTO . EACHESIS . MALE . CONSCIA . PENSO

In turri prope locum *Cazarim* unde hoc fragmentum ex-
scriptum est, erant plurima carmina in quatuor columnas dis-
pertita, sed iis plus quam temporis, barbarorum injuria obfuit.

XXVI.

Romae in S. Silvestri . *Grut.* 928. 9.

VT . PERFERANTVR . SI . QVA . SVNT . AD . INFEROS
DATE . TERRAE . FRVCTVM . VT . TERRA . POSSIT . REDDERE
AB . ALIO . SPERES . ALTERI . QVOD . RECERIS

XXVII.

Aquini in pariete S. Joannis . *Grut.* 1133. 7.

DILS . MANIB. SACRVM

L. MANLIO . L. F. OVF. MONTANO
L. MANLIVS . GLAVCIO . SIBI . ET
ANIMISIAE . C. L. RESTITVTAE . VX
L. MANLIO . L. F. OVF. APRO
MANLIVS . HIC . SITVS . EST . MONTANVS . RARTVS . INIQV . .
FEMINEAQVE . MANV . INSPERANS . INCIDIT . AETAS
BAS . ERAT . VT . POTIVS . NATVS . PIA . FVNERA . NOBIS
FENDERET . ET . DIGNOS . COLERET . MANESQVE . PATRESQVE
SI . FORTVNA . RIE . SERVASSET . VOTA . PARENTVM

Addenda Cl. VII.

XXVIII.

X X V I I I.

Velati vico agri Mediolan. *Grut.* 1137. 9.

HOC . QVI . SCIRE . CVPI . IACEANT . QVAE . MEMBRA . SEPVLCHRO
DISCES . DVM . RELEGAS . HOS . MODO . VERSICVLOS

X X I X.

Veronae . *Fleetwod. Syllog.* p. 305.

SPONTE . FVI . PAVPER . TAM . RE . QVAM . NOMINE . FELIX
QVAESIVI . NOMEN . QVAERAT . AVARVS . OPES

X X X.

Romae ad S. Susannae . *Fabbrett.* pag. 283. n. 182.

MOLLITER . OSSA . CVBENT . DICAT . ROGO . QVISQVE . VIATOR
SIC . TIBI . DEFVNCTO . DICERE . DI . IVBEANT

X X X I.

In oppido Stromonis . *Fabrett.* p. 191. n. 443.

L. LICINIVS . PRISCVS . ET . FABIA . EVPLIA

L. LICINIO . SEVERO . FILIO . PIENTISSIMO

PARENTES

DE . GENITORE . MIHI . DOMVS . VMBRIA . DE . GENITRICE
OSTIA . TYERIS . IBI . VITREVS . NAR . HIC . CLVIT . ALBVS
ILLEGO ^{fr} . QVI . VIXI . BIS . DENO . CIRCILE . SOLIS
FLORE . GENAS . TENERO . VERNANS . ET . ROBORE . POLLENS
MILIS . ERAM . SVM . DEINDE . CINIS . DE . MILITE . FACTVS
NEC . SOLVM . HOC . QVIA . ME . RAPVIT . FATVM . MALE . FECIT
QVOD . PATER . ET . MATER . PLANGVNT . HOC . PLVS . MALE . FECIT
MAC . LVCE . SI . EXCESSI . SPES . ET . FORTVNA . VALETE
NIL . AMPLIVS . IN . ME . VOBIS . PER . SECLA . LICEBIT
QVOD . FVERAT . VESTRVM . AMISI . QVOD . ERAT . MEVM . HIC . EST

X X X I I.

Capuae . *Fabrett. l.* pag. 21. n. 93.

O . TV . QVI . MVLTAS

HOSPES . LVSTRA

VERIS . VRBES

DIC . QVO . VIDISTI

STEMMATA . PLV

RA . LOCO

XXXII

XXXII.

Pabrett. ibid. n. 89.

INFELIX . ANNOSA

VIRO . NATAEQ.

SUPERSTES

XXXIV.

Romae in Musaeo Marchionis Capponii, nunc Collegii

Romani . *Murator. p. 661.*

In altera tabula .

I. SEMPER IN HANC

VICTVS LEBATE

TABYLA HILARE

LVDERE NESCI

LVDAMVS AMICI

DALVSO RILOCVM

Jure Muratorius plaudit conjecturae eruditissimi Marchionis Capponii, qui in LEBATE jubebat legi & pro v idem ac italiane *levati su* . Quam diu ante secula barbarica initium habuerit lingua italica vid. Murat. *Antiq. Ital. Dissert.* 32. De tabula lusoria Daniel Souterius Flandro-Britannicus *I.* 12. & *seqq.* & Ficononius *de Talis Lusor.*

XXXV.

Norae in Sardinia . *Murator. 466. 4.*

SALVIS . DD. NN. IMPP

THEODOSIO ET PLACIDO VALENTINIANO AVGG

SVBDOCTOS OLIM LATICES PATRIAEQVE NEGATOS

RESTITVIT POPVLIS PYRO FLAVIOLVS AMORE

CVRANTE

VALERIO ENNODIO PRINCIPALE AC

PRIMARIO EIVSDEM VRBIS

In linea 4. alibi legitur TYRO pro Puro, & in ultima PRIMORE pro Primario .

XXXVI.

Ex Fulvio Ursino . *Fleetwed. p. 326.*

FELTRIA . PERPETVØ . NIMIVM . DAMNATA . RIGORE

FORTE . MIHI . POSTHAC . NON . ADEVNDA . VALE

Fulvius Ursinus in *commentar. de Viris Illustr.* dum C. Jul. Caesarem inter nobilissimos historicos, ac poetas numerat, illius

illius hosce versus fuisse existimat, in quem Agnilius Fleetwod.
illud Horatianum quadrare ait: *aliquando bonus dormitat Ho-*
merus.

X X X V I I.

Ad basim Obelisci Byzantini.

Edmund. Chissul. Antiq. Asiatic. pag. 43.

HIC . LAPIS . EST . VNVS . DIC . NVNC . QVA . EST . ARTE . LOCATVS

SI . NVNC . SVNT . BINI . DIC . VBI . CONTIGVI

X X X V I I I.

Romae . *Murator. 1969. I.*

VNDA LAVAT CARNES MACVLAS SED CRIMINA PVROAT

PVRIFICATQVE ANIMAS MVNDIOR AMNE FLYENS

QVISQVE SVIS MERITIS VENERANDA SACRARIA PAVLI

INGREDIENS SVPPLEX ABLVE PONTE MANVS

PERDIDERAT LATICVM LONGO AEVO INCVRIA CVRSVS

QVOS TIBI NVNC PLENO CANTARVS ORE VOMIT

PROVIDA PASTORIS PER TOTVM CVRA LEONIS

NAEC OVIEVS CHRISTI LARGA FLVENTA DEDIT

Erat hic olim lapis in loco cantari Aquae sanctae ante
portam Basilicae S. Pauli . De quo Leone Pont. sermo fit , non
apparet . Ferrettius pag. 188. dat duntaxat tertium distichon,
& legit LONGAeva pro *longo aevo* .

X X X I X.

Romae in ponte Salario .

QVAM . BENE . CVRBATI . DIRECTA . EST . SEMITA . PONTIS

ANTE . INTERRUPTVM . CONTINVATVR . ITER

CALCAMVS . RAPIDAS . SVBIECTI . FLVMINIS . VNDAS

ET . LIBET . IRATVM . CERNERE . MVRMVR . AQVAB

ITE . IGITVR . FACILES . PER . GAVDIA . VESTRA . QVIRITES

ET . NARSEN . RESONANS . PLAVSVS . VEIQVE . CANAT

QVI . POTVIT . RIGIDAS . GOTORVM . SVDERE . MENTES

HIC . DOCVIT . DVRYM . FLVMINA . FERRE . IVGVN

X L.

Ex Pausania in Boeoticis in fin. *Fabrett. X. p. 676.*

ΠΕΝΤ ΕΠΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΠΟΛΑΣ ΠΗΔΗΣΕ ΦΑΥΛΛΟΣ
ΔΙΣΚΕΥΣΕΝ Δ ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΤ ΑΠΟΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ

Πέτρ'

πέντ' ἐπὶ πεντηκόντα πόδας πηδῆσαι Φαύλλος
 Διοκλῆσιν δ' ἐκάτον πέντ' ἀποληπομένων.

Ibidem.

*Quinquaginta pedes salit cum quinque Phayllus
 Ad centum dissum, sed deme quinque jacet.*

Fabrettus vix credibilis hujus saltus auctorem fuisse con-
 jicit Phayllum Crotoniatem, quem idem Pausanias in *Phœtic.*
 nulla olympia palma insignem, sed Pythicis ludis duas, de sta-
 dio tertiam tulisse tradit.

X L I.

Scrofani. *Ex Ligorio Murat. p. 1133. 1.*

ΚΑΛΛΙΤΕΚΝΟΝ

ΣΕΜΝΗΝ ΟΔΕ

ΤΥΜΒΟΣ ΕΧΕΙ ΟΕ

ΑΦΟΔΕΙΤΗ

Καλλιτέκτον σέμνῳ ὄδῳ τύμβος ἔχει σὲ Ἀφροδίτῃ.

Id est.

Formosam ac miram tumulus tenet hic Aphoditen.

X L I I.

Ex Museo Veronensi p. 317. 1.

ΠΑΡΘΕΝΙΣ

ΕΝΘΑΔΕΚΕΙ

ΤΑΙΑΓΗΡΑΤΟΣ

ΑΘΑΝΑΤΗΤΕ

Ita distinguit, vertitque Cl. Maffesius.

Παρθένις ἐνθάδε καί ται ἀθάνατος ἀθανάτητι.

Parthenis heic immortalis minimeque senescens.

X L I I I.

Athenis. *Spon. Miscell. Erud. Ant. Sect. X. p. 320.*

ΕΝΘΑΔΕ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΘΑΡΩ ΠΤΡΙ ΓΥΙΑ ΚΑΘΗΡΑΣ

ΑΣΚΗΤΗΣ ΣΟΦΙΗΣ ΩΧΕΤ ΕΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ

ΕΝΘΑΔΕ ΔΙΑΛΟΓΟΙΟ ΣΑΟΦΡΟΝΟΣ ΟΣ ΓΕΑ ΚΕΤΘΕΙ

ΓΥΜΝΑΣ ΟΣ ΑΜΦ ΑΡΕΤΗΝ ΕΠΑΕΤΟ ΚΑΙ ΣΟΦΙΕΝ

ΑΛΛΑ ΤΑ ΜΕΝ ΚΕΤΘΕΙ ΜΙΚΡΑ ΚΟΝΙΣ ΑΜΦΙΚΤΘΕΙΣΑ

ΨΥΧΗΝ Δ ΕΚ ΜΕΛΕΩΝ ΟΥΦΡΑΝΟΣ ΕΤΡΙΣ ΕΧΕΙ

X x x

ΕΙΘΑ-

Ἐνθάδε Διάλογος, καθάρσ' πυρὶ γῆα καθήρας,

Ἀσκήτης σοφίης ὤκειτ' ἐς αἰθανάτης.

Ἐνθάδε Διαλογεῖο σαιοφρόνος ὅσα κέθρη,

Γυμνάς δ' ἀμφ' ἀρετῇ ἐπλάτο. καὶ σοφίην.

Ἀλλὰ τὰ μὲν κέθρη μικρὰ κόνις ἀμφικυθῶσα,

Ψυχῶ δ' ἐκ μελίων ἕρπυς ὥρως ἔχει.

Sic ego latine, usus in voce Dialogus licentia graeca.

Membra ubi Dialogus, nitida expurgavit in igne,

Pérrexit sophiæ cultor ad Elysios.

Dialogi hic frugi cineres conduntur & ossa,

Virtutis totus qui fuit & sophiæ.

Ille quidem exiguus cinis hoc jacet in monumento,

Ast animam extra artus amplius olympus habet.

X L I V.

Inter Farnesianas. Ex Mus. Veron. p. 318.

ΕΣΤΩΣΔΙΣΤΑΖΕΙΕ...

ΤΗΕΣΤΙΝΤΩΔΥΠΟΥΤ...

ΒΩΑΝΗΡΕΤΖΗCΑCΤΡΙC

ΕΤΕΩΝΔΕΚΑΔΑCΤΟΥΤ

ΝΟΜΑΠΟΛΔΟΦΑΝΗC

ΠΙCΤΕΙΜΕΓΑ...ΔΕΙΔΟ

ΚΗCΠΡΟΛΕΓΕΙΘΝΑΤΟΙC

ΕΤΦΡΟCΤΗΗCΜΕΤΕΧΕΙΝ

ΤΗΝΔΕΠΙΤΥΜΒΙΑΙΟΝ

ΤΟΥΤΩΘΗΚΕΝΧΑΡΙΝΟΝ

ΤΡΕΦΕΠΑΙΔΑΤΟΥΤΟΝΟ

ΜΑΚΑΙΤΕΧΝΗΗΝΗΝΔΙΟ

ΔΩΡΟCΟΔΕ

Cl. Maffejus notat in quinto superflucere τέτω.

Ἐσὼς διαζῆς, τίς ὑπάρχει τῶδ' ὑπὸ τύμβῳ;

Ἄνθρωπος ζῆσας ζῆς ἐπὶ τῶν δικαδῶν.

Τέτομον. Ἀπολλοφάνης, πῶς, μεγακύδι δόξη.

Ὅς φερόμενος θνατοῖς ἀφροσύνης μετέχων.

Τῶν δ' ἐπιτυμβιδίων θῆκεν χάριν ὃν ζῆς παῖδα,

Τέτομον καὶ τέχνην τῶν δώδεκα ὁδῶν.

Idem

Idem latine vertit .

Ambigis inspectans , tumulus quem contegat iste ?

Qui annorum exegit tres decades , hominem

Nomine Apollopheanem , virtute , & nomine magno ,

Qui vita functos laetitiam docuit .

Funereum hoc ponit donum illi filius . Hec est

Qui Diadoras re , & nomine rite fuit .

X L V.

Corinthe . Ex Cyriaco Anconitano p. 13. u. 135.

IN PRO TROPHIMO ΠΙΣΤΟΙ

ΘΗΡΕΤΑΙ ΑΝΔΡΕΣ

ΕΧΟΜΕΘΑ

ΑΝΘ. ΩΝ. ΧΑΛΚΕΙΗΝ. ΤΗΝ. Δ. ΙΚΟΝΑ. ΘΗΚΑΝΕΝ. ΑΝΔΡΟΣ

ΕΓΓΤΣ. ΘΗΡΕΙΩΝ. ΙΣΤΑΜΕΝΟΙ. ΣΤΟΜΑΤΩΝ

IN PRO TROPHIMO ΠΙΣΤΟΙ

ΘΗΡΕΤΑΙ ΑΝΔΡΕΣ ΕΧΟΜΕΘΑ .

ΑΝΘ' ΩΝ ΧΑΛΚΕΙΗΝ ΤΗΝ Δ' ΙΚΟΝΑ ΘΗΚΑΝΕΝ ΑΝΔΡΟΣ ,

ΕΓΓΥΣ ΘΗΡΕΙΩΝ ΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΣΤΟΜΑΤΩΝ .

Id est .

Io ante Trophimum obedientes

Venatores viri sumus .

Propterea hoc hominis simulacrum ex aere dicamus ,

Intrepidi stantes , ut deceet , ante feras .

IN sive io adclamatio est , qua Trophimo perillustri venatori plauditur .

X L V I.

Romae in clivo Capitolino . Grut. 701. 10.

ΕΙΣ ΘΡΗΝΟΥΣ ΕΦΤΑΛΕΑΣ ΑΤΙΝΙΑΝΩΙ ΚΑΚΕ ΔΑΙΜΟΝ

ΟΤΚ ΟΣΙΩΣ ΠΟΙΗΝ ΕΥΣΕΒΗΝΣ ΚΑΤΕΔΟΥ

ΡΟΥΣΤΙΚΟΝ ΗΓΕΜΟΝΗ ΑΠΟΣΙΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑ ΤΙΘΗΝΟΝ

ΠΟΜΠΗΙΟΝ ΜΑΖΩΙ ΘΕΛΓΟΜΕΝΟΝ ΓΑΤΚΕΡΩΙ

ΜΗΤΕΡΑ Τ ΑΡCΟΤΕΝΗ ΠΟΜΠΗΙΑΝ ΗΔΕ ΠΟΥΔΕΝΤΑΣ

ΤΙΟΝ ΚΑΙ ΠΑΠΠΟΝ ΦΕΥ ΘΑΝΑΤΩΝ ΑΝΙCΩΝ

ΠΑΠΠΟΣ ΜΕΝ ΓΕΝΕΗΣ ΠΡΟΠΑΤΩΡ ΠΕΛΕΗ ΗΙΘΕΟΙΔΕ

ΟΧΕΤ ΕΧΩΝ ΟΥΔΕΝ ΠΑΗΝ ΔΑΚΡΥΟΝ ΠΡΟ ΤΑΦΟΥ

X x x 2

ΕΙς

Εἰς θρήνους ἐφύλαξας Ἀπηνιανὸν κακὸν δαίμον ,
 Οὐκ ὁσίων πονηρὸν ὄψεβίης κατέδεν .
 Ρᾶσιον Ἡγεμόνι ἀποσὶν καὶ παῖδα πηδὸν
 Πομπήιον μύζῳ θαλγόμενον γλυκερῷ ,
 Μπέρα τ' ἀρσογάνῃ Πομπήϊαν , ἥ δὲ Πεδέιντας
 Ἰῖον , καὶ πάππον , φῶν θανάτων ἀνίσταν ;
 Πάππος μὲν γῆρας περπάτωρ πέλειν Ἡΐδοι δὲ
 ὄχετ' ἔχων ἐδὲν πλὴν δακρύων περὶ τάφου .

Sic vertit Benedictus Hegius .

*Daemon Atinianum in luctus scelerate reservas ;
 Hoc cine justitiae est , huc pietatis opus ?
 Rusticum Hegemonea virum , ac prae dulcia parvum .
 Pompejum exugentem ubera matris adhuc ,
 Tarsigenam matrem Pompejam , atque Pudentam .
 Filiolumque , & avum , haeu funera iniqua ! petis .
 Progenitor fuit ipse aetate . Innubus autem
 Ad feretrum lacrimas nil nisi habens abiit .*

XLVII.

Corcyrae . Murator . Thes . p . 1041 . 5 .

ΜΥΤΡΙ ΑΠΟΦΘΙΜΕΝΟΙΩ ΤΑΦΩ ΠΙΡΙ ΤΩΔΕ ΧΥΘΕΙΣΑ
 ΠΑΙΔΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΥΡΑΤΟ ΚΑΛΛΙΟΠΑ
 ΩΚΥΜΩΡΟΝ ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΝ ΕΠΕΙΘΕΤΟ ΤΑΔ ΕΠΙ ΓΑΙΑ
 ΕΠΤΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣ ΕΤΟΥΣ ΠΝΕΥΜΑ ΛΙΠΟΝΤΑ ΒΙΟΥ
 ΕΣΤΩΡΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΞΩ ΚΑΥΤΟΝ Ω ΠΟΚΑ ΛΗΣΤΑΣ
 ΑΝΔΡΟΦΟΝΟΥΣ ΑΛΙΑΙΣ ΚΤΕΙΝΕΝ ΕΠΙ ΣΤΡΟΦΑΣΙΝ
 ΑΛΛΑ ΙΘΙ ΝΥΝ ΠΑΡΟΔΙΤΑ ΤΟΝ ΕΚ ΚΘΟΝΟΣ ΚΛΙΝΟΟΙΩ
 ΚΑΙΡ ΕΙΠΩΝ ΑΓΑΘΟΥ ΠΑΙΔ ΑΓΑΘΟΝ ΣΑΤΥΡΟΥ
 Μύρα ἀποφθιμένοιο τάφῳ περὶ τῷδε κυθῆισα
 Παιδὸς Ἀλεξάνδρου μύρατο Καλλίοπα .
 Ὠκύμορον καὶ ἀτεκνον ἐπείθετο τὰδ ἐπὶ γαῖα
 Ἐπὶ δὲ καὶ εἰκος ἔτες πνεῦμα λίποντα βίης .
 Ἴστωρ παίδειας τόξῳ κεύτων ὧ πόκα ληστὰς
 Ἀνδροφόνους ἀλίας κτείνειν ἐπὶ στροφασίν .
 Ἀλλ' ἰθὺ νῦν παρόδιτα τὸν ἐκ κθόνος κλινούῳ ,
 Καίρ' εἰπὼν ἀγαθὸν παῖδ' ἀγαθὸν Σατύρου .

Sic

Sic ego latine .

*Hunc circa tumulum fundens unguenta parenti
Filii Alexandri Calliope illacrimans ,
Hic posuit sine prole virum , qui ut floruit annos
Septem & viginti , tristia fata subjt ,
Doctus , & insignis telo , quo furibus olim
Litora barbaricis eripuit Strophadum .
Ex terra Alcinoi jam nunc discede , viator ,
Sed Satyri dicens optime nate vale .*

Muratorius in 1. v. legendum ait ΜΥΡΑ pro ΜΥΡΙ , & ΧΕΟΥΣΑ pro ΧΤΘΕΙΣΑ , & in postremo pentametro ΕΠΩΝ vim habere Homerici verbi ΕΝΝΕΠΕ .

X L V I I I .

Fabrett. l. p. 29. n. 130.

1. STALLIVS . GAIVS . HAS . SEDES . HAVRANVS . TVETVR

2. EX . EPICVREIO . GAVDIVIGENTE . CHORO

1. Hoc distichon , cujus in hexametro bis eliditur littera finalis S , ut legatur ,

Stalliu' Gajus has sedes Hauranu' tuetur ,

marmore antiquo insculptum , Fabretti aevo Neapoli extabat , nunc museum ornat celeberrimi Antonii Francisci Gorii , quem amice Hagenbuchius arguit , nimis eum fecisse duriter , quod hunc lapidem e genuinorum numero ad spurios relegaverit *Inscript. Etr. Vol. III. p. 15. num. 70.* Graverolius extrema epistola , Sorberianis praefixa , hanc epigraphen , in qua tamen cum damno metri omisit HAS , ante Fabrettrum edidit , testatus non ita pridem inventam Capuae . Stallia gens in Fabr. p. 648. & in *Donian. inscr. p. 219.* nota est , quam in Muratorio p. 147. 1. per incuriam in Statiliam mutatam esse Hagenbuchius dolet , *Epist. Epigr. ad Gorium p. 478. seq.*

2. *In Gaudivigente Choro* Graverolius perfectam ideam sive imaginem recognoscit hominis Epicurei , quem diceres cum Horatio *Epicureum de grege porcum . Gaudivigens* vocula e vino nata . Quid *Hauranus* ? an gaudivigens chorus , seu combibones Epicureji Gajo Stallio hoc cognomen inditum volue-

luerunt ab hauriendō vino? sic *Biberius* pro Tiberio legitur, pro Claudio *Caldius*; pro Nerone *Alero*. *Suet. Tib. 42.* Vid. *Hagenbuchius loc. cit.*

X L I X.

Romae in Vaticano sub statua, quae manu poculum tenebat.

Fabrett. pag. 421. n. 387.

TIBER MIHI PATRIA AGRICOLA SVM VOCITATVS

FLAVIVS IDEM EGO SVM DISCVMBENS VT ME VIDETIS

SIC ET APVI^{se} SVPEROS ANNIS QVIBVS FATA DEDERE

ANIMVLAM COLVI NEC DECVIT VMQVA LYAEVS

PRAECCESSITQVE PRIOR PRIMITIVA GRATISSIMA CONIVNCIS^{se}

FLAVIA ET IPSA CVLTRIX DEAE PHARIAES CASTA

SEDVLAQVE ET FORMA DECORE REPLETA

CVM QVA TER DENOS DVLCISSIMOS EGERIM ANNOS

SOLACIVMQVE SVI GENERIS AVRELIVM PRIMITIVM

TRADIDIT QVI PIETATE SVA COLERET FASTIGIA NOSTRA

HOSPITIVMQVE MIHI SECVRA SERVAVIT IN AEVVM

AMICI QVI LEGITIS MONEO MISCETE LYAEVM

ET POTATE PROCVL REDIMITTI TEMPORA FLORE

CETERA POST OBIVM TERRA CONSVMIT ET IGNIS

L.

Fabrett. X. p. 752. n. 594.

I. QVI PATRIAS CONSVMPSIT OPES VENTRIQVE DICAVIT

HIC SITVS IGNAVAE GLORIA PRIMA CVLAR

QVIQVE SIBI IVGVLM SECVIT NE PAVPERE MENSA

FACTVS INOPS TRISTES DV CERET INDE DIES

SPARGE MERO DAPIBVSQVE IGITVR NON THVRE SEPVLCHRYM

HOC APICI REDEAT PRISCVS IN OSSA CALOR

Desumpsit Fabrettus e schedis Peniae, additque in ejus adversariis huic titulo inter spurios fuisse locum, quia Martialis *III. 22.* Apicium tradit veneno interiisse, postquam festerium trecenties, vel ter centies, ut Meursius legit, aut potius nongenties liguriverat, ut docet Seneca in *Consolat. ad Helviam*. At enim quod de veneno dicitur, tanti non est, ut hunc titulum nothis adjungamus. Nam gulosi ac nepotes omnes *Apicii*,

eti, aut *Apiciani* dicti sunt, & ille in proverbium abiit, qui & alpha helluonum audivit, & altissimus nepotum gurgis *Plin. H. N. X. 48.* Non unus, sed tres fuere Apicii magnae gulae, primus circa tempora Caesaris, secundus sub Tiberio, tertius sub Trajano. Ex iis, qui veneno interiit, secundum fuisse constat, ceteros latet. Quoniam vero fit mentio de liguritoribus, his addo multibibum, cujus lapis exstabat in atrio domus Cinciae sub vase utrinque ansato, & tigribus hinc inde alterum pedem anteriorem illi imponentibus.

L I.

Fabr. III. p. 115. n. 295.

CVM MIHI MORS ANIMAM

RAPIET. ET. IAM. NON. POTR

BO. BIBERE. FATAQUE VI

1. NVM IQVA SE APSTVLERINT SE

SIC SEPELITE ROGO SENECA

1. *Fata iniqua, fatus malus*, & huic similes dicendi rationes tam sunt tritae in marmoribus, ut notatione vix egeant.

Cl. Murator. p. 1743. 12. c. schedis Ptolomeis legit in 3. & 4. lin. FATAQUE VIVVM QVA, & in fine SENECA. Tum BIBERE interpretatur *vivere*, nec deesse hic ait, quae spurii tituli suspicionem ingerant. At Fabrettus, se ab autographo excerpisse fatetur.

Huc revoca T. Flavii Martialis titulum a nobis datum 1. Vol. p. 197., quam ad Epicureum cum Gorio spectare diximus. At Cl. Muratorius in *Nov. Thes. Vol. III. pag. 1677. 2. si Epicureum*, inquit, *hominem hic habemus, cur Deorum Mantum fit mentio?* scite ac perbene. Porro nisi demens, nemo dicat, se post mortem habere quod edit & bibit. Nimirum quia demens, ita Martialis loquitur. Ut enim digna liberalitatis est illa vox: *Quicquid amicis quis tribuit, id esse suum, ita intemperantiae est illa, quod ligurierit, se possidere, quod reliquerit, amisisse.* Faciunt ad rem, sive genuinae sint, sive spuriae, quae sequuntur, inscriptiones duae.

L II.

L I I.

Vivuli Potatoris .

*Ex Malvasia in Comment. Aelia Laelia Crispis Sc. p. 139.**Labbe Part. IX. Epist. 235.*

DOCTIBIBVS . IACET . HAEC . IS . QVI . DVM . VITA . MANEBAT
 NON . MERUIT . DICI . VIVVLVS . AT . BIBVLVS
 NAMQVE . VIDENS . TVMIDOS . PER . TOT . VINETA . RACEMOS
 OMNIA . POTIPOTENS . VINA . VETVSTA . BIBIT
 GRANDINE . PLVS . SOLITO . GRANDI . VINDEMIA . SICCIS
 EXHAVSTISQVE . CADIS . TOTA . ET . VBIQVE . CADIT
 VIVVLVS . EXCLAMANS . MISERO . SPES . ERGO . BIBENDI
 OMNIS . ADEMPA . MIHI . SIT . MEA . VITA . MORI
 ET . VERE . MORIENS . HAEC . VERBA . NOVISSIMA . DIXIT
 MALO . MORI . NVNC . QVAM . VIVERE . NEC . BIBERE

L I I I.

Ex eodem Malvasia loc. cit.

VIXI . EDI . ATQVE . BIBI . LVRCO . MERVS . ATQVE . PROPINO
 HAEC . MIHI . QVOT . CVRIS . VITA . PERACTA . PVIT
 QVI . LEGIS . HAEC . DIVAE . BONA . VERBA . PRECARE . VACVNAE
 NVNC . SALTEM . VACVO . DONET . VT . ESSE . MIHI

L I V.

Romae in pratis Mutiis . Grut. p. 792. l.

DIS . MANIBVS
 IVLIAE . FELICVLAE
 CONIUGII . BENEF
 MERENTI . EIVSDEM
 FILIO . NEPTVNALI . PATER
 FECIT . EVARISTVS . PVBLIC
 IVLIANVS . SIBI . ET . SVIS
 POSTERISQVE . EORVM
 HOSPEB . AD . HVNC . TVMVLVM
 NE . MEIAS . OSSA . PRECANTVR
 TECTA . HOMINIS . SET . SI . GRAVIS
 HOMO . ES . MISCE . BIBE . DA . MI

L V.

In ruinis Cortynae in Creta in vestigiis Hippodromi .

Grut. pag. 1116. 8.

ΕΣΠΗΡΙΗΣ ΠΑΣΗΣ ΧΘΟΝΟΣ ΟΒΡΙΜΟΝ ΙΘΥΝΤΗΡΑ
ΜΑΡΚΕΛΛΟΝ Ο ΘΡΑΣΥΣ ΜΑΡΥΕ ΜΟΡΟΣ ΤΑΜΙΗΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΓΛΑΟΝ ΕΡΝΟΣ ΕΥΔΟΚΙΗ ΚΥΚΛΑΔΟΝ ΓΗΣ
ΚΟΥΦΙΖΩΝ ΠΟΛΙΑΣ ΘΗΚΕΝ ΕΛΑΦΡΟΤΕΡΑΣ
ΤΟΥΤΕΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΡΟΙΣΙ ΔΙΚΙ Σ ΕΠΙΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΣΜΩΝ
ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΠΥΡΡΟΝ ΘΗΚΕΝ ΕΦΗΜΟΣΥΝΗ

Ἑσπερίας πάσης χθόνος ὀβριμον ἰθυώτερη

Μαρκέλλον ὁ θρασὺς μάρυε μόρος ταμίην .

Ἑλλάδος ἀγλαόν , ἔρνος εὐδοκίη κυκλάδων γῆς

Κυφίζων πόλιας θῆκεν ἐλαφρότερας .

Τῆνεκα καὶ προθυροῖσι δίκι σ' ἐπιμάρτυρα θεσμῶν

Βούλῃ , καὶ Πύρρον θῆκεν ἐφημοσύνη .

a Alibi δεσπῆς pro ὁ θρασὺς .

Furlanus ita latine reddit .

Marcellum Hesperiae ductorem fortia facta

Quaestorem insignis fecit & ipse labor

Grajugenam clarum , qui rexit Cycladas omnes ,

Atque agerent statu liberiore dedit .

Illi ideo Pyrrhi decreto , & lege senatus

Iustitiae hoc signum ponitur ante fores .

L V I.

Puteolis in villa M. T. Cic. Ex Plin. H. N. XXXI. 2.

QVO . TVA . ROMANAE . VINDE . CLARISSIME . LINGVAE

SILVA . LOCO . MELIVS . SVRGERE . IVSSA . VIRET

ATQVE . ACADEMIAE . CELEBRATAM . NOMINE . VILLAM

NVNC . REPARAT . CVLTV . SVB . POTIORE . VETVS

HIC . ETIAM . APPARENT . LYMPHAE . NON . ANTE . REPERTAE

LANGVIDA . QVAE . INEVSO . LVMINA . RORE . LAVANT

NIMIRVM . LOCVS . IPSE . SVI . CICERONIS . HONORI

HOC . DEDIT . HAC . FONTES . QVVM . PATEFECIT . OPE

VT . QVONIAM . TOTO . LEGITVR . SINE . FINE . PER . ORBEM

SINT . PLVRES . OCVLIS . QVAE . MEDEANTVR . AQVAE

Y y y

Post

Post Ciceronis caedem, ejus villa possessorem habuit Antistium Veterem, tum Hadrianum imperatorem, ubi & mortuus est: *Acl. Spartian. in vit.* 25. Ea villa celebrata erat porticu & nemore, quam & vocabat Cicero Academiam, ibi compositis voluminibus ejusdem nominis, in qua & monumentum sibi instauraverat, ceu vero, inquit Plinius, non & in toto terrarum orbe fecisset. Post ejus obitum, Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi, celebrati hoc carmine Laureae Tullii e libertis ejus, ut noscatur etiam illa majestas e ministerio, & ministerium ex illa majestate.

L. V I I.

Londini in museo Cl. D. Hans Sloane.

Ex Museo Veronensi 444. 6.

GALLIA . ME . GENVIT . NOMEN . MIHI . DIVITIS . VNDAE
 CONCHA . DEDIT . FORMAE . NOMINIS . APTVS . HONOS
 DOCTA . PER . INCERTAS . AVDAX . DISCVRRERE . SILVAS
 COLLIBVS . HIRSVTAS . ATQVE . AGITARE . FERAS
 NON . GRAVIBVS . VINCLIS . VMQVAM . CONSVETA . TEMERI
 VERBERA . NEC . NIVEO . CORPORE . SAEVA . PATI
 MOLLI . NAMQVE . SINV . DOMINI . DOMINAEQVE . IACEBRAM
 ET . NORAM . IN . STRATO . LASSA . CVBARE . TORO
 ET . PLVS . QVAM . LICVIT . MVTO . CANIS . ORE . LOQVEBAR
 NVLLI . LATRATVS . PERTIMVERE . MEOS
 SED . IAM . FATA . SVBI . PARTV . IACTATA . SINISTRO
 QVAM . NVNC . SVB . PARVO . MARMORE . TERRA . TEGET

L V I I I.

Romae in aed. Ducis Urbini in via lata ..

Fabrett. IV. p. 331. n. 490.

QVOD POTVI POSVI TIBI FIDA CAELLA SEPVLCVRVM
 DIGNA MAGIS CAELI MVNERE QVAM TVMVLI
 CANDENTI E LAPIDE HAEC TIBI CONVENIT VRNA FVISTI
 CANDIDA TOTA PILO CANDIDA TOTA FIDE
 SI CAELVM VT QVONDAM CANIBVS PATET HAVD TVA TERRAS
 INCENDET SED VER STELLA PERENNE DABIT
 TITAE CAELLAE BLANDISSIMAE ANTONIYS THEBALDEVS

Hoc

Hoc epigramma inter vetera recenset Gutherius de *Jur. Man. II.* 37. sed ut recentioris aetatis foetum dat liber Peniae manuscriptus. *Fabrett. ibid.*

L I X.

Romae e schedis Barberinis. *Fabrett. IV. p. 331.*

HIC . SITA . SVM . VARIOS . AVIVM . PERFINGERE . CANTVS
DOCTA . AVIS . E . SICVLO . PRAEDA . PETITA . SIN
VPER . HERVM . STVDIIS . FESSVM . CVRISQVE . LEVABAM
NVNC . MANES . BLANDIS . MYLCEO . RAPTA . SONIS

L X.

Ex museo Marchionis Maximi in vase minutissimis
characteribus. *Fabrett. p. 332. p. 494.*

DIS . AVIBVS

LVSCINIAE PHILVMENAE EX AVIARIO DOMITIOR
SELECTAE VERSICOLORI PVLERRIMAE ^{se} CANTRICI
SVAVISS. OMNIBVS GRATIIS AD DIGITVM PIPILLANTI
IN POCVLO MVRRHINO CAPVT ABLVENTI
INFELICITER SVMMERSAE HEV MISELLA
AVICVLA HINC INDE VOLITABAS TOTA
GARRVLA TOTA FESTIVA LATITAS MODO
INTER PVLLA LEPTYNIS LOCVLAMENTA
IMPLVMIS FRIGIDVLA CLAVSIS OCELLIS
LICINIA FILVMENA DELICIAE SVAE
QVAM IN SINV PASTILLIS ALEBAT
IN PROPRIO CVBICVLO ALVMNAE RARISS:
LACRVMAS POS.

HAVE AVIS IVCVNDISSIMA QVAE MIHI VOLANS
OBVIA BLANDA PERSONANS ROSTELLO SALVE
TOTIES CECINISTI CAVE AVIS AVIA AVERNA
VALE ET VOLA PER ELISIVM
IN CAVEA PICTA SALTANS QVAE DVLCE CANEBAT
MVTA TENEBROSA NVNC IACET IN CAVEA

L X I.

Romae ad portam Nomentanam in villa Emi Cardinalis
Silvii Valenti Gonzagae.

SCITA . HIC . SIT

PAPILIO . VOLITAS

TEXTO . RELIGATUS

ARANIST . ILLEI . PRAE

DA . REPENS . HUIC

DATA . MORS . SUBIT

AST

Papilio volitans texto religatus aranist;

Illei praeda repens, huic data mors subitast.

Minus usitatum est, praenomen illa rei proximae tribui,
ut huic papilioni, sed exemplo non caret apud Plautum.
SCITA pro *sita*: ILLEI pro *illi*.

L X I I.

Extra Neapolim. *Murat. p. 1689.*

D M

M. MARIO . PROCVLO

VIX. ANN. III. MENS. IIII. D. VIIII.

M. MARIVS . FRONTO

ET . COSCONIA . HYGIA

PARENT. INFELICISS.

FILIO . PISSIMO . FECERVNT . ET . SIBI

LIB. LIBERTAEVSQ. POSTERISQ. EOR.

SI . NON . FATORVM . PRAECEPT. HIC . MORTIS . OBISSET

MATER . IN . HOC . TITVLO . DEBVIT . ANTE . VENI

ET . TV . PRAETERIENS . DICAS

PROCVLE . SIT . TIBI . TERRA . LEVIS

L X I I I.

Inter marmora Oxoniensia. *Fabrett. pag. 301.*

ΚΑΛΑΔΙΟΣ ΙΗΘΗΡ ΑΓΑΘΗΜΕΡΟΣ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΑΙ

ΠΑΝΤΟΙΗΣ ΔΕΔΑΩΣ ΚΡΑΙΠΝΟΝ ΑΚΕΣΜΑ ΝΟΣΟΥ

ΕΥΝΟΝ ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΜΟΙ ΚΑΙ ΜΤΡΤΑΛΗ ΗΙΚΑ ΣΤΝΕΤΝΩ

ΜΝΗΜΑ ΜΕΤ ΕΥΣΕΒΕΩΝ Δ ΕΣΜΕΝ ΕΝ ΕΛΤΙΟΙ

Κλαί-

Κλαύδιος ἔντηρ Ἀγαθήμερος ἐνθάδε κῆμα,
 Παντοῖης διδάσας κραιπνὸν ἄκισμα ἴσους.
 Εὐὸν τὲ το δὲ μοῖ, καὶ Μυρτάλη ἦσα σκεδόντ
 Μνήμα· μετ' Ὀσεβίων δ' ἰσμεν ἐν Ἐλυσίοι.

Sic ego vertebam.

Claudius hic jaceo medicina Agathemerus ingens,

Qui omnigeni noram pharmaca certa mali.

Hoc mecum sortita simul commune sepulcrum

Myrtala: cumque piis nos tenet Elysiū.

L X I V.

Ad ripas fluvii Casulini. *Reines. p. 350.*

ΡΕΙΘΡΑ ΚΑΣΩΛΙΝΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΒΕΒΑΡΗΜΕΝΑ ΝΕΚΡΟΙΣ

ΔΕΞΑΤΟ ΤΥΡΣΗΝΗΣ ΗΙΟΝΟΣ ΚΡΟΚΑΛΗ

ΗΝΙΚΑ ΦΡΑΓΓΙΚΑ ΦΥΛΑ ΚΑΤΕΚΤΑΝΕΝ ΑΥΣΟΝΙΣ ΑΙΧΜΗ

ΟΠΠΟΣΑ ΔΕΙΛΑΙΩΙ ΠΕΙΘΕΤΟ ΒΟΥΤΙΛΙΝΩΙ

ΟΛΒΙΟΝ ΑΝ ΤΟΔΕ ΡΕΥΜΑ ΚΑΙ ΕΣΣΕΤΑΙ ΑΝΤΙ ΤΡΟΠΑΙΟΥ

ΑΙΜΑΤΙ ΒΑΡΒΑΡΙΚΩΙ ΔΗΡΟΝ ΕΡΕΤΘΟΜΕΝΟΝ

Ῥείθρα Κασωλίνου ποταμοῦ βεβαρήμενα νεκροῖς

Δίξατο τυρσηνὸς ἡόνος κροκάλῃ.

Ἠνικὰ φράγγικα φύλα κατέκτανεν αὔσονις αἶχμη

Ὅπποσα δειλαίῳ πείθετο βυτιλινῳ.

Ὀλβιον ἂν τοδὲ ρεῦμα καὶ ἔσεται ἀντὶ τροπαίου

αἵματι βαρβαρικῳ δῆρὸν ἐρετθόμενον.

Latine vertit Frid. Morellius ad Constant. Porphyr.

Plena cadaveribus, taboque infecta fluenta

Tusca Casulini cepit arena rubens.

Quum fractos acies populos Romana cecidit,

Et quot parebant agmina Butilino.

Nae felix amnis, qui praefert signa tropoei,

Dum rubet aeternum sanguine barbarico.

Secundum versum emendat mihi peramicus, & graecae, latinaeque eruditionis peritissimus Abbas Justinianus Orsinus.

Butilinum Germanum Francor. Rex Gothis foederatus contra Narsetem in Italiam misit, qua directa, quum in Campania hyemaret justo praelio victus periit. *Jovius lib. II.* flumen appellat

pellat Vulturium, hodie *Sanguigno*. Vid. *P. Diaconus II. Long. 2. Aimon. II. 32. Capas. II. Hist. Neap. 27.*

L X V.

Romae in aedibus Principis Praenestini *Murat. p. 1076. 4.*

ΤΙΟΣ ΕΓΩ ΓΕΝΟΜΗΝ ΑΓΑΠΩΛΛΕΝΟΥ ΩΜΕΛΛΙΓΕΙΣΑ
ΚΟΥΙΝΤΑ ΤΕΚΕΝ ΘΑΛΕΡΗ ΡΗΓΙΩ ΕΝ ΔΙΕΡΩ
ΕΝΑΤΚΕΩΣ Δ ΕΤΡΕΦΟΝ ΤΕ ΕΑΤΕΙΜΗΤΟΝ ΜΕ ΚΑΛΕССΑΝ
ΔΩΡΑ ΔΕ ΜΟΥΤΑΩΝ ΚΑΙ ΒΡΕΦΟΣ ΩΝ ΑΓΑΠΩΝ
ΔΩΔΕΚΕΤΗΣ ΗΛΘΟΝ ΡΩΜΗΝ ΦΙΛΕΤΗΣ ΜΕ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΗΔΕ ΝΕΟΝ ΒΩΛΟΣ ΠΑΤΡΙ ΛΙΠΟΝ ΤΑΧΕΑ

Τίος ἐγὼ γρόμιω Ἀγαπωλλένης • Ὠμελλιγιῆσα

Κοῖντα τέκεν θαλερή Ῥηγίῳ ἐν Διερά.

Ἐνδυκίως δ' ἔτρεφον τε ἱαταμήτην μὲ καλίσσαν,

Δώρεα δὲ Μυσάων καὶ βρέφος ὦν ἀγαπῶν.

Δωδεκίτην ἦλθον Ῥωμὴν • φιλέτης μὲ καλύπτει

Ἡ δὲ νεὸν βώλος πατρὶ λίπον ταχέα.

Sic ego metri causa.

Hic Agapolleni sum filius : Omeligisa

Quinta tulit juvenis Rhegio in undisono.

Perbene nutrierant, dignum quoque honore vocabant,

Musarum colerem quum sacra dona puer.

Romam adii duodennis adhuc : sed nuper amica

Condit humus, dum mors fallit acerba patrem.

L X V I.

Fabrett. p. 193. n. 454.

ΒΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΣΑΣ ΙΧΝΟΣ ΕΝΘΑΔΕ ΤΥΜΒΟΝ ΑΘΡΗΣΟΝ
ΠΑΙΔΟΣ ΑΦΩΩ ΜΑΘΩΝ ΜΗΤΡΟΣ ΑΠΟΠΤΑΜΕΝΟΥ
ΩΧΕΤΟ Δ ΕΝ ΝΕΚΤΕΣΣΙ ΛΙΠΩΝ ΠΑΤΡΙ ΠΕΝΘΟΣ ΑΛΑΚΤΟΝ
ΔΙΣΣΗΣ ΠΑΡΩΣΗΣ ΠΕΝΤΑΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ
ΤΟΙΟΣ ΔΗΝ ΓΕΓΑΩΣ ΟΙΟΣ ΠΟΤΕ ΦΤΣΕΝ ΙΑΚΧΟΣ
Η ΘΡΑΣΥΣ ΑΛΚΙΔΗΣ ΗΚΑΛΟΣ ΕΝΑΤΜΙΩΝ

Βαίον ἐπισήτας ἴχνος ἐνθάδε τύμβον ἄθρησον

Παιδὸς ἄφνω μαθὼν μητρὸς ἀποπταμένης •

Ὡχετο δ' ἐν νεκύεσσι λιπὼν πατρὶ πένθος ἄλακτον,

Διασῆς πληρώσει, πεντάδα τῶν συνόδων.

Τύος

Τείος δ' αὖ γεγάς, οἷος πότι φύσεν Ἰάκχος,
'Η Θρασυς Ἀλκίδης ἠγαλός Ἐνδύμων.

Sic ego reddebam latine.

*Hic paulum sistens, infantis cerne sepulcrum
Abrepti heu! subito matris ab uberibus,
Ad manes abiit, patri lacrimasque reliquit,
Bis lunae ut cursus quinque replere datum est.
Talis erat natus, fuit olim qualis Iacchus,
Fortis & Alcides, pulcher & Endymion.*

L X V I I.

Romae. Fabrett. pag. 723. n. 442.

ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΓΑΜΕΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΟΙΡΑΝ ΑΤΡΕΠΤΟΝ
ΕΝ ΣΤΕΡΝΟΙΣΙΝ ΕΧΩΝ ΙΔΙΟΣ ΠΟΣΙΣ ΩΝ ΕΤΙ ΖΩΟΣ
ΕΤΩ ΕΦΥ ΣΥΤΛΑΙΣ ΠΑΡΟΔΟΙ ΠΟΡΕΤΟΥ Θ ΤΠΕΤΡΑ Α
ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΤΥΠΟΣ ΗΝ ΑΤΤΗ ΧΡΥΣΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ
ΕΙΧΕ ΔΕ ΚΑΙ ΨΥΧΗΝ ΑΦΕΛΗ ΣΤΕΡΝΟΙΣΙ ΜΕΝΟΥΣΑΝ
ΗΝ ΑΓΑΘΗ ΝΟΜΙΜΟΙΣ ΔΕ ΘΕΟΥ ΠΑΡΕΓΕΙΝΕΤΟ ΠΑΣΙΝ
ΟΥΔΕΝ ΟΛΩΣ ΠΑΡΕΒΑΙΝΕ ΧΑΡΙΖΕΤΟ ΛΕΙΠΟΜΕΝΟΙΣΙΝ
ΔΟΥΤΙΣ ΤΠΑΡΧΟΥΣΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΝ ΕΛΕΤΘΕΡΟΝ ΕΣΧΕΝ
ΖΩΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΕΚΤΗΣΕ ΓΟΝΟΥΣ ΜΗΤΗΡ ΕΓΕΝΗΘΗ
ΔΙΣΣΩΝ ΑΡΡΕΝΙΧΩΝ ΤΟ ΔΕ ΘΗΛΥ ΤΡΙΤΟΝ ΚΑΤΙΔΟΥΣΑ
ΗΟΥΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ ΕΛΙΠΕ ΨΙΧΗΝ ΑΜΕΡΙΜΝΩΣ
ΚΑΛΩΣ Δ ΑΥ ΜΕΤΑ ΜΟΙΡΑΝ ΑΜΑΖΟΝΟΣ ΕΣΧΕΝ ΑΠΙΣΤΟΝ
ΩΣΤΕ ΝΕΚΡΑΣ ΠΛΕΟΝ Η ΖΟΣΗΣ ΕΙΣ ΕΡΩΤΑ ΦΕΡΕΣΘΑΙ
ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕ ΒΙΩΣΑΣΑΝ ΑΦΕΛΩΣ ΕΝΙΑΤΤΟΝ
ΜΑΡΚΙΑΝ ΤΗΝ ΕΛΙΚΗΝ ΖΟΦΕΡΟΣ ΤΑΦΟΣ ΕΝΘΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ

Docte hunc lapidem emendat Hagenbuchius.

Epist. Epigr. 48. & seqq.

Μνήμην τῆς ἰδίας γαμετῆς μετὰ μοῖραν ἀτρέπτον
'Εν στένοισιν ἔχων ἴδιος πόσις, ὧν ἔτι ζῶος,
'Εξω, ἔφη, σήλαις παρ' ὁδοιπύροι, τέθ' ὑπέγραψα.
Πρῶτον μὲν τύπος ἦν αὐτῇ χρυσεῆς Ἀφροδίτης,
Εἶχε δὲ καὶ ψυχὴν ἀφελῇ στένοισι μένουσαν.
'Ην ἀγαθὴ. Νομίμοις δὲ θεῶ παριγένετο πᾶσιν.
Οὐδὲ δόλως παρέβαινε. Χαρίζετο λειπομένοισιν.

Δε.

Δαλὶς ὑπάρχουσα τέφανον τὸν ἐλδύθεον ἔχεν.
 Ζωὸς ῥαῖς ἐκλήσθαι γόνους. Μήτηρ ἐγχεῖται
 Διασᾶν ἀρρενικῶν· τὸ δ' ἐπ' αὐτῇ κατὰ δ' ὅσον
 Ἦς ἐνδεχάτης ἔλπει ψυχῇ ἀμερίμωτος,
 Κάλλος δ' αὖ μετὰ μοῖραν Ἀμάζονος ἔχεν ἄπειρον,
 Ὡς νεκρῶς πλέον ἢ ζώσης ἐς ἔσχατα φέρεται.
 Εἰκοσὸν δ' ἐβίωσαν ἀφειλὰς ἐν αὐτῷ
 Μαρτίαν τὴν Ἑλύκην ζοφειρὸς πάρος ἐνθα καλύπτεται.

Sic ego latine .

*Conjugis usque memor post immutabile fatum
 Illam corde fovens vir carmine honorat , at extra
 Cipporum seriem , lapis est ubi primus ab urbe .
 Illa quidem fuerat Veneris typus inclytus aureae ,
 Cui simplex animus pudibundo in corde manebat :
 Lux probitatis erat , sacris aderatque Deorum
 Omnibus : haud ulli gravis , officiosa misellis ;
 Servaque quum fuerit , meruit ceu sponsa coronam
 Libera , tres foetus vivos enixa , duorum
 Facta parens marium , vidisset quumque puellam ,
 Undecima aurora vitam haud gemebunda reliquit ,
 Defuncta & speciem servavit Amazonis , & plus ,
 Credite , in extinctae , quam vivae traxit amorem .
 Postquam olli fluxit castae vicefimus annus ,
 Marcia in hoc Helice tenebroso est condita saxo .*

L X V I I I .

In Sicilia . Ferrettius pag. 119-

ALMO . THEON . THYRSIS . ORTI . SVB . MONTE . PELORI
 SEMINE . DISPARILI . LAVRENTE . LACONE . SABINA
 VITE . SABINA . LACON . SVLCO . SVE . COGNITA . LAVRENS
 THYRSIS . OVES . VITVLOS . THEON . EGERAT . ALMO . CAPELLAS
 ALMO . EVER . PVBESQVE . THEON . ET . THYRSIS . EPHEBUS
 CANNA . ALMO . THYRSIS . STIPVLA . THEON . ORB . MELODVS
 NAIS . AMAT . THYRSIN . GLAVCE . ALMONA . NISA . THEONEM
 NISA . ROSAS . GLAVCE . VIOLAS . DAT . LILIA . NAIS

Ferrettius haec carmina exscripta tradit vetusto e marmo-

more . Cytherio Sidonio nonnulli adscribunt . In quibusdam
codicibus Virgilio sunt ante Bucholicon . Repone inter suspecta .

L X I X.

In Barbicano .

QVID . GNATVM . CAEDIT . VENVS . ARCVN . PERDIDIT . ARCVN

QVIS . RAPVIT . TVSCO . FLAVIA . NATA . SOLO

QVI . FACTVM . PETIT . HAEC . DEDIT . HIC . NAM . LVMINE . FORMAE

DECEPTVS . MATRI . SE . DARE . CREDIDERAT

Inscriptus hic quidem titulus marmori antiquo, sed suspi-
cione non caret . Vid. Scaliger in notis ad Gruterum .

L X X.

Farnesianum marmor .

ΠΡΩΤΑ ΜΕΝ ΕΝ ΝΕΜΕΑ ΒΡΙΑΡΟΝ ΚΑΤΕΠΕΦΝΕ ΛΕΟΝΤΑ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΑΡΑΝ ΛΕΡΝΑΙΑΝ ΕΚΤΕΙΝΕ ΤΡΙΤΟΝ ΔΕ
ΚΑΠΡΟΝ ΕΝ ΑΡΚΑΔΙΑ ΣΤΙΚΤΗΝ ΕΛΑΦΟΝ ΔΕ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΠΕΜΠΤΟΝ ΔΕ ΣΤΡΟΥΘΟΥΣ ΣΤΥΜΦΑΛΙΔΟΣ ΗΛΑΣΕ ΛΙΜΝΗΣ
ΕΚΤΟΝ Δ ΑΥΓΕΙΑΟ ΕΦΟΡΕΙ ΚΟΠΡΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ ΕΛΘΩΝ
ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΤΑΥΡΟΝ ΜΕΓΑΝ ΗΓΑΓΕΝ ΟΓΔΟΟΝ ΙΠΠΟΥΣ
ΒΙΣΤΟΝΟΣ ΕΞΕΛΑΣΕΝ ΔΙΟΜΗΔΕΟΣ ΙΠΠΟΛΥΤΗΣΤΕ
ΖΩΣΤΗΡΑ ΕΞΕΚΟΜΙΣΕΝ ΑΜΑΖΟΝΙΔΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ ΔΕ
ΓΕΡΙΟΝ ΗΝ ΕΚΤΕΙΝΕ καὶ ΑΓΑΓΕ ΒΟΥΣ ΑΓΕΛΑΙΑΣ
ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ Δ ΕΞ ΑΔΟΥ ΑΝΗΓΑΓΕ ΚΕΡΒΕΡΟΝ ἰλθὼν
ΕΣΠΕΡΙΑΩΝ Δ ΕΝΝΕΓΚΕ ΜΟΛΩΝ εἰς Ἑλλάδα δριππὰ
ΧΡΥΣΕΑ ΜΗΛΑ ΔΡΑΚΟΝΤΑ ΛΑΘ . . . φονδύσας .
ΔΩΔΕΚΑ ΜΕΝ ΤΟΥΤΣ Δ ΕΞΕΝΝΕΥΚΩΝ ἔκταρε πολλές .
ΒΟΥΣΙΡΙΝ ΜΕΝ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ , Σαρπάδην , Νέασον ,
ΑΝΤΑΙΟΝ ΦΟΛΩΝ ΚΕΝΤΑύρους , Εὐρυτίωνα ,
ΚΥΚΝΟΝ ΚΑΙ ΑΕΤΟΝ ΤΟΞόδους , Κάρκινον , Ὀρθεον .
ΕΝ Δ ΑΥΤΟΙΣ ΠΥΜΑΤΙΣ ΧΘΟΝὸς ἴδρυσσε πύματα ὁδίας ,
ΟΥ ΤΟΝ ὅσον πᾶσιν Τερπινὸν φάος Αἰλίοιο .

Perperam dedere hoc marmor Tollius , ex Tollio Reine-
sius , ex autographo Sponius : dedit accuratius ex Blanchinio
Gorius , ex Gorio Muratorius : novissime Diff. cui tit. *Hercu-
lis Quies & expiatio* , felicissime illustravit P. Eduardus Cor-
sinus , lumen mei Ordinis immortale . Sic ego metricè .

Z z z

Pri-

*Primus honos Nemeae horrendum jugulasse leonem ,
 Lernaean fuit alter hydram : mox tertius Aprum
 Sustulit Arcadiae : quarto maculataque cerva ,
 Quinto & Stymphalidis volucres cessere paludis :
 Transtulit Augiae sextus mala stercora : taurum
 Septimus e Creta ingentem ; Diomedis abegit
 Bistonios octavus equos , & Amazonis idem
 Hippolytae abstraxit zonam : decimusque triformem
 Geryonem occidit , tauros rapuitque gregales :
 Cerberum at undecimus veniens eduxit ab orco ,
 Aurea & adveniens in Achajam poma tulisse
 Dicitur Hesperidum , custode dracone perempto .
 Talia quum ferret , multos in tartara misit ,
 Busiridem in Memphi , nec non Sarpedona , Nessum ,
 Antaeum , Pholoes Centauros , Eurytionem ,
 Cycnum , Aquilamque simul , Cancrum jaculatus , & Orthrum .
 Desinitque juas mundi cum limite curas ,
 Ponit ubi fines sibi lumen amabile solis*

L X X I.

Romae . *Fabrett. X. pag. 731. n. 449.*

ΜΗΝΟΦΙΛΟΝ ΤΑΦΟΣ ΟΥΤΟΣ ΕΧΕΙ ΠΟΛΥΠΕΝΘΕΑ
 ΠΑΙΔΑ ΟΝ ΧΑΡΙΤΩΝ ΠΡΙΣΣΩΝ ΠΑΝΕΠΗΡΑΣΤΟΝ ΕΙΔΟΣ
 ΕΧΟΝΤΑ ΑΙΝΟΤΟΚΩΝ ΕΩΝ ΦΘΟΝΟΣ ΗΡΠΑΣΕ
 ΝΟΝ ΚΑΘΟΡΑΤΕ ΟΚΤΩ ΜΟΝΟΙΣ ΕΤΕΣΙΝ
 ΒΕΒΙΩ ΚΟΤΑΛΛΗΣΙΤΕ ΠΕΝΤΕ

Habe distinctam ex Hagenbuchii *Epist. Epigr. pag. 42.*

Μηνόφιλον τάφος, ὅτος ἔχει πολυπένθεα παῖδα ;
 ὃν χάριτων πρίσσω πανήραστον εἶδος ἔχοντα
 Αἰνοτόκων ἐώνων φθόνος ἥρπασεν . ὃν καθόρατε
 Ὀκτὸ μόνοις ἔτησιν βεβιωκότα μῆσι τε πέντε .

Sic ego vertebam .

*Menophili est pueri lacrimabilis hocce sepulcrum ,
 Quem Charitum splendore trium formaque decorum
 Fatorum miseris tulit ordo parentibus atrox .
 Octo vix annos , & menses quinque peregit .*

SYL.

SYLLABVS INSCRIPTIONVM.

CLASSIS VI.

Coniugum.

A Ntoniae L. F. Maurae	117	M. Aemilius M. F.	137
pag.		Marcianae C. F. Verae	139
Apollonia quae vocitabar	114	Meja fui felix	110
Artilliae L. F. Pomptillae	133	Non potuit totos	104
Bassa vatis quae Laberi	114	Q. Fabio Augurino	111
C. Rubrius Urbanus	97	Q. Vibius L. F.	130
Claudia Lepidillae	117	Quisquis amore volens	113
Connubii decus	116	Restitutae	110
Debita Coniugio Apelles	116	Rubriae Tertulliae	107
Detrahe ferta comis	129	Semicapri quicunque	134
Hic pietatis honos	113	Servari thalamum	129
Hic sita quae vixit	135	Si quis forte velit	ibid.
Hospes quod deico	98	Sic pia sic felix	100
Immitis ferro secuit	119	Tarquitiae Modestae	103
Ingratae Veneri spondebā	119	T. Truppicus T. F.	121
Innocuus Aper ecce	121	Vibia Phryne vixit	131
Invida florentem	104	Δοιὼς Ἰππομήδοντας	125
Juliae Secundae.	102	Λέψανα Λυκίλλης	129
Julia quae longa fueras	109	Μαρκέλλης τάφος	128
Laeliae Clementinae	101	Μημ' ἀρετῆς μοίεος	138
Lesbiae ossa hic sita	100	Ξαντίπων Ἀκυλα	137
Laevitia con junx	113	Πόλλα Πειργυρὸ χαῖρε	122
Laomedon genuit	116	Ποπλίνης τάφος ἔτος	110
L. Petronius L. F. Primus	112	Ῥεφείνης τάφος ἔτος	135
L. Valerius Severinus	133	Σῆμα τοῦ Γλυκερῆ	140
Manes si saperent	131	Τὴν Δίος ἀντίπολον	114
		Z z z 2	Tὸν

Τὸν σοφὸν ἀνέχοντα

132

Φερέ τις γούρας

105

Τύμβον θεῶν παροδῶν

127

CLASSIS VII.

Liberorum.

<i>C. Acilii Erotis</i>	245	<i>Primilla F. suo</i>	231
<i>Cajus Tutilius Rufinus</i>	258	<i>Pylades Anni Novati</i>	242
<i>Camillus Aquilejus</i>	250	<i>Q. Caecilio Q. F.</i>	244
<i>Cinura mater sibi</i>	243	<i>Q. Aricinus Q. F.</i>	245
<i>D. Laelius D. F. Palatina</i>	262	<i>Quintum annum & dec.</i>	254
<i>Di manes manes sitis</i>	227	<i>Quod vixi flos est</i>	248
<i>Dispar damna lege</i>	264	<i>Sepulchrum Eugenii</i>	234
<i>Filius hic situs est</i>	252	<i>Si non factorum</i>	224
<i>Florentem speciem</i>	248	<i>T. Aelius Hopper</i>	252
<i>Funere non aequo</i>	241	<i>Ti. Antonio Rufino</i>	225
<i>Heu crudele nimis</i>	253	<i>Ti. Claudius Esquil. tr.</i>	263
<i>Hic Aquilae cineres</i>	241	<i>Traxit puer astricta</i>	264
<i>Hic puer octavo</i>	242	<i>Valeria Novella mater</i>	237
<i>Hic situs ille ego</i>	249	<i>Veruex & pueri</i>	259
<i>Hic situs Amphion</i>	262	<i>Ἀδ' Ἡρακλῆδην</i>	229
<i>Laberiae Alexandriae</i>	240	<i>Ἄνδρος ἐγὼ γρόμιον</i>	224
<i>L. Calpurnii Hypni</i>	244	<i>Ἄνδρα πολλὰ γρόμιον</i>	246
<i>M. Junio M. F.</i>	246	<i>Βασιλίδης ἐπὶν</i>	238
<i>M. Annaeus M. F. Esquil.</i>	250	<i>Εἰκενα τήνδε Ποσειδῶν</i>	230
<i>Me miserum fraternus</i>	226	<i>Ἐκτον ἐπ' εἰκοστῷ</i>	223
<i>Memoriae M. Lucei</i>	231	<i>Κεῖλος τόδε σῆμα</i>	261
<i>Murrae & Verecundo</i>	249	<i>Μάρκος Αὐρέλιος Εὐτυχος</i>	258
<i>N' Africa cum cantu</i>	243	<i>Μετεχέτης Ἀπολλωνίᾳ</i>	235
<i>Nec duro jam doleas</i>	225	<i>Μὴ πῶ γδοσάμβριος</i>	260
<i>Nomine quo genitor</i>	254	<i>Νυῦ βασιλῆος ἐγὼ</i>	255
<i>Nunc pater & mater</i>	242	<i>Πατρίδος ἐν Ζμύρῳ</i>	251
<i>Parvulus hic situs est</i>	237	<i>Πλείστην δὴ Σινηπῶν</i>	256
<i>Pater & mater titulum</i>	252	<i>Περσίδην ἐτι κερὸν</i>	247
<i>Phostilio P. F. Poblilia tr.</i>	257	<i>Τίμα βίη πλείστα</i>	259

Φλδ-

Φλόγης Καικιλίῳ Στάκ.

239

Ψυχ' ῥὸν ὕδωρ

228

CLASSIS VIII.

Puellarum.

<i>Aeliae P. F. Sabinæ</i>	324	<i>Salasiae L. F. Merulae</i>	324
<i>Artibus ingenuis cura</i>	305	<i>Eadem inemendata</i>	314
<i>C. Clodiae Filiae</i>	313	<i>Sum castae cinerum</i>	324
<i>Curtia hic sita est</i>	324	<i>T. Truppicus inconsiderate ite-</i>	
<i>Felix haec visa est</i>	318	<i>ratus lapis.</i>	323
<i>Hateria Talete</i>	324	<i>Verius hunc titulum</i>	313
<i>Haue Septima</i>	313	<i>Veturiae C. F. Bellae</i>	328
<i>Heus qui transis</i>	312	<i>Umbrarum secura quies</i>	311
<i>Hic sum Bassa sita</i>	316	<i>Ummidiae manes</i>	326
<i>Immatura quies</i>	328	<i>Volumniae Isiacae</i>	306
<i>Invida sors fati</i>	323	<i>Εἰκ' οἶν ἐξ λυγρὰς σισι</i>	326
<i>Iucunda iueis</i>	319	<i>Κλαύσαιτε πάντες</i>	315
<i>Juliae Helpidis</i>	327	<i>Νύμφαι κρυμπαῖαι</i>	307
<i>Musa & Megiste</i>	306	<i>Ὅν δ' αὖ μένον</i>	323
<i>Ninnia Cronis</i>	313	<i>Οὐκ ἴθαντες Περότω</i>	321
<i>Nome fuit nomen</i>	305	<i>Οὐχ ὁσίως ἡγεμίζεις</i>	309
<i>Quod dulcis nati</i>	318	<i>Σῆμα μὲν ἐν στήλῃ</i>	314
<i>Rapta sinu matris</i>	320	<i>Σώφρονα Κρησικενταῖνην</i>	319

CLASSIS IX.

Libertorum Libertarumque ac Mancipiorum.

<i>Ac veluti formosa rosa</i>	384	<i>C. Curtius C. L. Antiochus</i>	421
<i>Altorio meritam dicat</i>	412	<i>C. Julius C. L. Antiochus</i>	410
<i>Anniae Agathonices</i>	409	<i>C. Junio Cliry . . .</i>	398
<i>A. Socconi Attice L.</i>	422	<i>C. Octavius Memor</i>	409
<i>A. Socconi Chresto</i>	ibid.	<i>C. Poblitius J. L.</i>	411
<i>Athimetus Pamphili</i>	375	<i>C. Publicius C. L.</i>	483
<i>Aurelius L. L. Herma</i>	370	<i>C. Vibius C. L.</i>	385
<i>Θ. C. Fidicularius C. L.</i>	383	<i>Calpurnia Athia</i>	371
		<i>Clau-</i>	

<i>Claudiae Pistes</i>	385	<i>M. Gellius Maximus</i>	397
<i>Clodia J. L. Elegans</i>	405	<i>M. Helvius M. L.</i>	406
<i>Clodia M. L. Secunda</i>	418	<i>M. Publici M. L. Unionis</i>	414
<i>Cn. Flavius Cn. L. Sofia</i>	395	<i>Maximus hic recubo</i>	395
<i>Defuncta Chelidonae</i>	381	<i>Melitiae ann. VIII.</i>	416
<i>Dira precor tellus</i>	382	<i>Minicia Fortunata</i>	412
<i>Domestico qui vixit</i>	372	<i>Murria hoc titulo</i>	383
<i>Euticheti aurigae</i>	387	<i>... Nicopoli fecit</i>	404
<i>Fabiae Pyrallidi</i>	378	<i>Nomen qui retinens</i>	392
<i>Fato crudeli si qua est</i>	408	<i>Nonum post decimum</i>	416
<i>Festo Labirii Primigenii</i>	415	<i>Octavia L. & J. L.</i>	393
<i>Firma satis felix</i>	414	<i>Optatus Nireus Anthus</i>	420
<i>Flaviae Dionisiadis</i>	403	<i>O utinam vivo potuissem</i>	308
<i>Flet domus & cari</i>	405	<i>Popilia Felicia</i>	406
<i>Florus ego hic jaceo</i>	386	<i>Prius hunc titulum</i>	414
<i>Have dulcis Popilia</i>	420	<i>Qui colitis Cybelen</i>	369
<i>Herenniae Nice</i>	417	<i>Quicumque es puero</i>	396
<i>Hic dormit Lucas</i>	389	<i>Qui dolet interitum</i>	419
<i>Hic sum Pestejus</i>	399	<i>Quid sibi vult quaeris</i>	374
<i>Hoc jacet in tumulo</i>	400	<i>Q. Egnatius C. L.</i>	419
<i>Injice si pietas</i>	406	<i>Q. Pompejo Rhodoni</i>	413
<i>Is cujus per capita</i>	421	<i>Q. Viri Severini</i>	386
<i>Jucundus Liviae</i>	407	<i>Rhanidi Sulpiciae L.</i>	408
<i>Julia C. L.</i>	396	<i>Rusticella M. L. Cytheris</i>	381
<i>Julia Firma sita</i>	414	<i>Sabidia J. L. Fusca</i>	402
<i>Julia Methe</i>	420	<i>Sallustiae Aphroditae</i>	376
<i>Lasciviae Jucundae Vern.</i>	403	<i>Servilia C. L. Hilara</i>	419
<i>Laudatus populo</i>	401	<i>Servilia Irene</i>	402
<i>Liberta & conjux</i>	370	<i>Sic tibi contingat</i>	411
<i>L. Avianus D. D.</i>	398	<i>Semno aeternali</i>	403
<i>L. Carullius Epaphroditus</i>	415	<i>Succeffi Prigenia sor.</i>	411
<i>L. Cassio Firmo</i>	418	<i>Suetrius Hermes</i>	377
<i>L. Valerius Zabdae</i>	396	<i>Thetis eadem Byrgaena</i>	413
<i>L. Vettius Nymphae</i>	411	<i>Turpilia M. L. Dionysia</i>	ibid.
<i>M. Annidius M. L.</i>	400	<i>Valeria J. L. Lycisca</i>	411
		<i>Ver-</i>	

SYLLABVS INSCRIPTIONVM.

551

<i>Verna puer , puer o</i>	407	Ἐνθάδε καῖμαι ἀναυδον	380
<i>Vipsania M. L.</i>	397	Εὐφρανθας Διεκῶς	399
<i>Viro posuit conjunx</i>	377	Ἰσχυρίας δ' ἡζας καὶ	401
<i>Una juveniles domus</i>	371	Κήρυξ καὶ τάφος	390
<i>Xantippes sive Fajae</i>	381	Σεμῶν Πηνελόπην	379
<i>Zethus T. Vini</i>	405	Τὸν Ἰριβὸν ὅς	391
<i>Δαίμοσιν Δοσιβίον</i>	389	Σπῆς χίνε πάνδ'	394

CLASSIS X.

Spicilegium Inscriptionum Christianarum .

<i>Acceleres quamvis , orat</i>	501	<i>Hoc tegitur tumulo</i>	498
<i>Ambrosi quid vis</i>	497	<i>Humano generi legem</i>	512
<i>Atria quae cernis</i>	502	<i>In freta dum fluvii</i>	494
<i>Atria magnifici sunt</i>	514	<i>Limine virgineo hic</i>	505
<i>Cassius immerito</i>	492	<i>Maeonia & latia</i>	508
<i>Cervia quae fidei</i>	508	<i>Marmore conclusum</i>	507
<i>Culmen opes sobolem</i>	504	<i>Maximus hic situs est</i>	513
<i>Cum prima Dativae</i>	508	<i>Mors quae perpetuo</i>	499
<i>Dacia quem genuit</i>	497	<i>Pande tuas Paradise</i>	509
<i>Ennodius Vates</i>	491	<i>Parvus erat locus</i>	501
<i>Epitaphium Remo</i>	495	<i>Patrono meritis</i>	513
<i>Fama refert Sanctos</i>	511	<i>Pontia fidereis spirans</i>	503
<i>Foedula quae mundum</i>	513	<i>Pontificis requiem</i>	494
<i>Germine sublimi Proba</i>	511	<i>Pontificis sancti cineres</i>	502
<i>Heu quantos luctus</i>	499	<i>Postquam mors Christi</i>	514
<i>Hic aviam neptemque</i>	506	<i>Quisquis ad haec Sancti</i>	500
<i>Hic Benedictus adest</i>	496	<i>Rapta jacet natis</i>	508
<i>Hic jacet in tumulo</i>	501	<i>Sacri fontis honor</i>	514
<i>Hic jacet in tumulo quem</i>	510	<i>Sanctor. veneranda cohors</i>	494
<i>Hic mihi cara pio</i>	493	<i>Sic premia servas</i>	509
<i>Hic populi leges</i>	496	<i>Sparge rosas lector</i>	513
<i>Hic Verus qui semper</i>	492	<i>Virginis hic tenerae</i>	493
<i>Hoc Auguste quidem</i>	495	<i>Urna brevis geminum</i>	497
<i>Hoc recubat tumulo</i>	506		

CLAS-

CLASSIS XI.

Varii Generis Monumenta.

<i>Almo, Theon, Thyrsis</i>	544	<i>Sic tibi perpetuo</i>	523
<i>Caesius Aequidicus</i>	523	<i>Sint licet exiguae</i>	525
<i>C. Fontejo Spuriano</i>	525	<i>Siste gradum fugiat</i>	524
<i>Cum mihi mors animam</i>	535	<i>Sponte fui pauper</i>	526
<i>Doctibibus jacet heic</i>	536	<i>Stallius Gajus has</i>	533
<i>Fecerat Eufnor Bacch.</i>	517	<i>Tibur mihi patria</i>	534
<i>Feltria perpetuo</i>	527	<i>Vixi edi atq. bibi</i>	536
<i>Gallia me genuit</i>	338	<i>Unda lavat carnis</i>	528
<i>Havete animae bonae</i>	521	<i>Ut perferantur si qua</i>	525
<i>Hic jacet Helvidius</i>	517	<i>Zoicus hic nomen</i>	521
<i>Hic lapis est unus</i>	528	<i>Αὐτὸς Δαρπείνης</i>	515
<i>Hic sita sum varios</i>	535	<i>Βαίον ἐπισήσας ἴχθους</i>	542
<i>Hoc qui scire cupis</i>	526	<i>Βάσος ἐγὼ</i>	519
<i>Hle ego qui quondam</i>	516	<i>Γεγάψε Πολύγνωτος</i>	517
<i>Infelix annosa viro</i>	527	<i>Εἰς Θρήνης ἐφύλαξας</i>	531
<i>Ingentes tibi gratias</i>	521	<i>Ἐνθάδε ἀπορρήξας</i>	517
<i>Juliae Feliculae</i>	536	<i>Ἐνθάδε Διάλογος</i>	530
<i>L. Licinius Priscus</i>	526	<i>Ἐνθάδε μὲν κῆμα</i>	522
<i>L. Manlio L. F. Oufentina</i>	525	<i>Ἐσσηείνης πάσης</i>	537
<i>Lusciniae Philumenae</i>	539	<i>Ἐσὼς Δισάξης</i>	530
<i>M. aeternae L. Cl. Ruf.</i>	524	<i>Ἡλθες ἐμῆς ζωῆς</i>	520
<i>M. Mario Proculo</i>	540	<i>Ἡλυθες ἐκ ἀβοάπης</i>	516
<i>Molliter ossa cubent</i>	526	<i>Ἰνὸν περὶ Τερφίμου</i>	531
<i>Monumentum absolvi</i>	522	<i>Καλλιτέκνον στέφανον</i>	529
<i>O tu qui multas</i>	526	<i>Κλαύδιος ἱππὴρ</i>	540
<i>P. Atinius L. F.</i>	523	<i>Μνήμην τῆς ἰδίας</i>	543
<i>Petronio Birronio</i>	522	<i>Μύρε ἀποφθιμύοιο</i>	532
<i>Quam bene curvati</i>	528	<i>Ὅστια μὲν σάκεας</i>	518
<i>Qui Patrias consumpsit</i>	534	<i>Παρθενίς ἐνθάδε κῆται</i>	529
<i>Quod potui posui tibi</i>	538	<i>Πέντ' ἐπὶ πινυτιόντων</i>	528
<i>Quo tua Romanae vindex</i>	537	<i>Πῆγος μὲν ἡρωιήρης</i>	519
<i>Salvis DD. NN. Impp.</i>	527	<i>Ῥαίθεα Κασσολίνης</i>	541
<i>Scita hic sit papilio</i>	540	<i>Τέτον δὲ ἀποθέσας</i>	515
<i>Semper in hanc tabula</i>	527	<i>Τίδος ἐγὼ ἡρομῶ</i>	542

IN-

I N D E X

RERVM NOTABILIVM,

Quae in hoc Volumine continentur.

A

A Similis lamdae . pag. 124
A Abgari regis infelicitas. 225
Abluendi cadavera usus & utilitas
 apud veteres Christianos . 432
Accensorum variae species . 122
Acerra ad torum funebrem . 51
Achillis in Patroclum amor . 90
Adolere & cremare perperam di-
 stinguat Gutherius . 192
Aeris cathartica vis . 303
Aes idem ac assis . 9
Agape natalitia & funebris . 487
Alimentorum largitio . 89
Alleluja in funere Christiano. 451
Ambrosiae supplementum . 210
Amici in Elysiis . 90
Amor dux Psyche . 22
Amuleta sepulcro tradita . 167
Anaglypha mystica . 10. 13
 Ludicra in puerorū sepulcr. 162
Anculi & Anculae . 362
Anima cur magna . 209
 Conjuncta tribus corporibus. 198
Anima in primo ore . 39
Animae duces ad Elysiis . 16
 Descensus e caelo ac reditus . 23
Animantium picturae sepulcrales .
 pag. 165
Annorum curiosa computatio . 92
Annorum mensium dierum aequa-
 lis numerus . 103
Annuli perbelle inscripti . 69
Eleganter incisi . *ibid.*

Rogo & sepulcro traditi . 68
Annuli signatorii traditio . 11. 12
An cum cineribus sepultus . 11
Antinoi Apotheosis . 349
Apicii tres . 535
Apollinis potentia . 25
 Contra homicidas invocatus. *ibi.*
Apophreta Christianorum . 440
Aqua lustralis Christ. 459
Aquae vis cathartica . 200
Arae Deorum evercae ac lapida-
 tae in carorum morte . 185
Arae sepulcrales . 120
 Cur binae . 220
Arborum typus in coemeteriis. 470
Attalicae vestes . 54
 Sepulcris conditae . 55
Avare Genius . 97
Averrunci Dii . 35
Augustae prolis honores postumi .
 pag. 177. seqq.
Augusti pietas in Agrippam . 73
 Cura de educandis nepotib. 364

B

B Aldinus P. J. Franciscus . 243
Balsamum in sepulcris . 47
Barbarorum funus . 71
B. B in lapidibus . 112
Benedictus XIV. P. M. 293. 359
Bigariorum conditio . 387
Binae manus expansae . 25
Bottarius Jo. Praeful . 473
Bulla puerilis quando posita . 169
Bulla triumphalis rejecta . 168

A a a a

Bul-

- Bullae forma instar cordis repu-
 diata . 171
 Bullae puerorum sepultae . 163
 C
 Adavera rite composita . 40.
 429
 Varie condita aromatibus . 45. 433
 Custodita domi . 48
 Loco pignoris rapti . 49
 Conspectui data a Christianis . 454
 Deformia vestibis involuta . 153
 Caesarum amor in liberos . 347
 Calasancius B. Joseph . 455. 460
 Calcis usus pro aromatibus apud
 Christianos . 433
 Canaliculi obliqui in sepulcr. 202
 Canes macerati in funere . 161
 Cerae extremae . 10
 Cereorum copia in funere Chr. 446
 Vigilantius refutatus . 448
 Choragii pompa . 273
 Chorus gaudivigens . 533
 Christi monogramma varie expres-
 sum ante Constantinum . 477
 In ethnicorum numismatibus . 478
 Cicero de riciniis . 53
 Ejus honor singularis . 177
 Dolor in morte Tulliolae . 286
 Sollicitudo de ejus apotheosi . 287
 Cineres amicorum misti . 90
 Cinerum collectio . 161
 Cinxiae Deae . 107
 Circenses ludi . 80
 Claves filiae traditae . 11
 Coemeteria unde dicta . 487
 Cur agri & templa . 485
 A Christianis habitata . 486
 Eorum descriptio . 480
 Multitudo in variis locis . 481
 Coena funebris duplex . 186
 Coli usus in mensis . 201
 Comitatus funeris Christiani . 444
 Connubialis amoris formulae . 91
 Corbitores in funere . 86
 Corona Sacerdotalis . 30
 Coronae emortuales . 86. 441
 Virtute partae . 69
 Cupreae in sepulcris . 153
 An aureae in funere . 68
 Coronata decreto publico sepul-
 cra virorum ac mulierum . 65
 Crepundia in pueror. sepulcr. 164
 Crines tosti aut soluti in earorum
 obitu . 151
 Crux cadaveribus imposita . 439
 Cupressi raritas in urbe . 28
 Usus funebris . *ibid.*
 D
 Delicati ambigua vox . 238
 Delicii appellatio . 408
 D.M. in sepulcris Christianor. 463
 Depositionis vox non inusitata
 Ethnicis contra Mabillonii . 483
 Dii incusati in earorum obitu . 185
 Diocletiani furor in Christ. 474
 Diodori opinio de aromatibus . 44
 Dirae sono impedire . 34
 Dispensatorum conditio . 363
 Divinitatis impetrandae ratio . 200
 Insignia mortuis data . 18
 Divisionum munera . 88
 Divitiae sepulcrales . 68. 436
 De his decretum providum . *ibid.*
 Domini titulus emortualis . 164
 Domitiani insania . 186
 E
 Leemossinae in funere Chr. 462
 Elysiarum incerta sedes . 20. 63
 Ephesiorum malignitas . 515
 Episcoporum ac Sacerdotum ve-
 stis funebris . 439
 Epulae anniversariae . 188
 Epulum funebre . 85
 Ethnicos cum Christianis sepelire
 nefas . 484
 Fumenii grammatici opes . 365
 Exequii ritus . 186
 Expiationis ratio . 199
 Fa-

F Aces & cerei comites omnis
funeris . 155
Fax vitae mortisque index . 23
Feminarum laudatio funebris . 66
Luxus in gemmis . 67
Nomina saluari carmini adscri-
pta . 66
Fenestrae in catacumbis . 480
Filiorum filiarumque pietas in pa-
rentes . 78. seqq.
Fistulae in expiationibus . 200
Fleetyvodus castigatus . 492
Flores virtutum symbola . 441
Florum usus apud Christian. 442
Focus & acerra ad aegroti lectu-
lum . 30
Foecunditatis praemium funebre .
pag. 57. seqq.
Formulae Christ. sepulcrales . 483
Fossariorum ordo . 481
Francisci I. Francorum Regis ina-
nis in mumiis spes . 44
Funebris vestis color . 75. 437
Funeris paupertas, deinde luxus
apud Christianos . 436
Furiae in sepulcr. insculptae . 31
G
Quando inventa . 124
Genius bigarius in gem. 20
Genii concha vecti . 24
Genu flectendi ritus coram Epi-
scopis unde ortus . 440
Gorius Antonius Franc. 8. alib.
H
Ante consonantem rejecta. 99
Hagenbuchius Jo. Gaspar
pag. 119. alib.
Hebraeorum regium funus . 458
Hederae, laurique usus in sepelien-
dis Christianis . 459
Hercules animarum ductor . 20
Cur dictus *Μηλίορ* . *ibid.*
Dracones in gemm. strangulat. *ib.*

Delphinum calcat . 21
Ejus tunica stellata . *ibid.*
Auroram noctemque gerit . *ibid.*
Heredes Cestii laudati . 56
Heu & Vae in naeniis . 302
Hieronym. Mercurialis notatus. 46
Hominis creatio, vita, mors ex-
pressa anaglyphis . 19
Hora acerbi funeris . 154
Horarum enumeratio . 314
Hostia dum caedebatur fari nefas .
pag. 193

I

I Ajae cognomen ludicrum . 384
Ignis vis cathartica . 203
Imagines Sanctor. in sepulcr. 467
Incrementa in largitionibus . 89
Infantes minores rogo . 558
Infantium curiosa sepultura . 157
Infantium more involuti a Chri-
stianis mortui . 435
In imperio militari extinctis da-
tum funus in urbe secus ac Gu-
therio placet . 181
In Jovis diademate signa Parca-
rum . 24
Insepultorum umbrae . 373
Instrumenta martyrii sepulta . 460
Jupiter Parcarum dux . 24
Justitii publici forma . 183
Institutio contra Gutherium. 178

L

L Amentatorum vetustas . 301
Lamius Jo. Doctor. 269. 477
Laparellius Philippus Canonic. 444
Lapidatio sepulcri . 306
Larvata funera . 275
Latitudo & longitudo sepulcri va-
rie expressa . 117
Laudatio Homerica . 233
Lectuli Etrusci forma . 36
Libamina in inferiis . 194
Libatum Diis superis & inferis
eodem modo . 195

A a a a 2

Li-

Liberti superbe sepulti .	336
In sepulcri communionem a patronis admissi .	341
Libertorum societas in sepulcro parando .	339
Nomina unde petita .	351
Libel LIB nunquam LI .	352
Fabretti & Muratorii error .	354
Lilith Judaicum monstrum .	317
Linteorum pro cadaveribus triplex genus apud Christianos .	435
Litterarum apices .	97
Liviae & Tiberii calliditas .	179
Locatellius Marchio Joannes Petrus . 219. eidem dedicata Disser- sert: III. in I. Vol.	
Lucerna virtutis & Christi symbolum .	499
Euci claro nefas parentibus oculos sigillare .	41
Luctus domesticus .	10. 15. 36
Luctus intermittendi causae .	77
In luctu sponsalia freri licuit, non nuptias .	72
Secus facienti indicta poena .	ibi
Modestia Caesaris Augusti .	73
Ludi scenici .	82
Gladiatorii ad rogam & alibi : unde delati ad Graecos : quando inventi, & sublatis : pauperum mos .	83. 84
Ludorum funebrium vetustas, causa, varietas .	79. seq.
Aditus occlusus feminis .	81
Spectatorum corona & vestis .	ibi
P. Ludovico ab Augusta Taurinorum Proc. Gen. Ordinis Capuccinorum inscripta Diff. X. pag.	425
Lugendi tempus legitimum .	71
Lugendi, sublugendi, elugendi, ac prolugendi vis .	72
Lugentes Hebraei sedebant .	434
Lugentium vestitus, incessus .	37

M

Acci icuncula .	250
Maeviae legi data lux .	40
Tiraquelli & aliorum opinio refutata .	41
Massejo Marchioni Scipioni inscripta Diff. VII. 413. alibi	
P. Mamachius .	483
Manium adoratio ad feretrum .	51
De iis doctrina inconstans .	216
Eorum cultus unde ortus .	221
Martyrum corpora redempta .	430
Matronarum vestis funebris .	68
Matrum in filios extrema officia . pag.	150
Mazochius Canonicus .	500
Mel & lac in inferiis .	144
Mercurius animarum dux, quae- stor, janitor, nomenclator .	17
Cur cum volumine insculptus .	ibi
Ei vota facta in somno & itinere suscipiendo .	18
Monstra marina cur in anaglyphis sepulcralibus .	21
Morestellii falsa opinio .	33
Morientes splendide amicti .	12
Mortui pro Diis habiti .	216
Mulieris vestis in adversis .	52
Lipsii sententia incerta .	75
Mumiarum nulla virtus medica .	44
Herodoti & Diodori error .	45
Munia sacra in coemeteriis .	485
Musices usus in morbis .	33

N

Aenia triplex .	303
Naturae inter animam & corpus mediae purgatio .	39
Naulus Charonti datus .	282
Ritus origo inquiritur .	284
Nilus idem ac Jupiter & Sol .	24
Nomenclatorum duplex genus in urbe .	374
Nomen Christi varie expressum . pag.	469. 478
No-	

Nomina inflexa in ANVS .	356	Phylacteria sepulta .	279. 460
Nominis despectus .	225. 462	Pietas fraterna L. Antonii .	78
Nominum ratio inconstans in mulieribus .	109	Pli & Pliissimi cur dicti .	ibid.
Notae Christianorum dubiae .	474	Piscis typus innocentiae , & Christi Domini .	469
Numismata ethnicorum in Christianorum sepulcris .	461	Plato de anima .	22
Nuptiae Augustarum sine exemplo .	74	De inferis .	199
Nuptiae puellularum .	109	Plebejus secus ac de plebe .	60
O		Poenae sepulcri violatoribus apud Christianos .	436
Odores & unctura emortualis Ethnic. & Christianor. 39.	433	Pollentia urbs & Dea .	373
Ollae singulares & perpetuae .	344	Pomerii latitudo .	348
Oratio funebris Christianorū .	456	Pontifices Christianorum funerum comites .	452
Oratio lustralis .	206	Pontifici nefas cadaveri adesse .	26
Orationes funebres servatae .	173	Porta emortualis .	444
Oscillationis imago in sepulcris .	pag. 203	Portae in anaglyphis sepulcr. 17.	
Oscula morientibus data & accepta ab Ethnicis .	34	Preces in sepeliendis Christ. 515.	
Osculari mortuos apud Christian. usitatum , deinde vetitum .	434	Praeficarum munus .	297
Ovis typus in sarcophagis .	466	Praetorianorum sepulcra .	337
P		Psaltriae substitutae praeficis .	301
Paciaudius Proc. Gen. Cl. Reg. Theatin. 127. alibi .		Psalmodia certa , incerti Psalmi in Funere Christiano .	450
Pallae muliebris splendor .	59	Psyche figura varia .	21
Papiliones bijugi in gemma .	23	Ptelea Ephefi nomen .	515
Papilionis combusti symbolum .	22	Puellae fucatae in funere .	274
Sepulcrum .	540	Pretiosis vestibibus ornatae .	277
Parcae nentes .	19	A Diis raptae .	308
Dictae matres & matronae .	20	Puellae multifariam dictae .	109
Parcarum vestis & munus .	19	Puerorum laudatio funebris suppleta scriptis .	160
Parentalia noctu celebrata .	212	Mors dicta raptus Deorum .	235
Licita atro die .	213	Puticuli & culignae .	358
Parentum dolor & constantia in filiorum morte .	174. 286	Pyra cur in sepulcris Christ. 458	
Passerius Jo. Baptista .	8. alibi .	R	
P. Paulino a S. Joseph Praeposit. Gen. Schol. Piar. inscr. Diff. VI. 3.		Redemptores ab aerario .	339
Pedana vox explicata .	120	Redivivi in rogo .	43
Periscelia varii generis .	60	Reguli cujusdam levitas .	160
Pervigilationes nocturnae .	452	Resurrectio ethnicis nota .	115
		Ejus symbolum apud Christ. 469	
		Ricinii forma & materia .	51
		Variae opiniones .	53
		Riciniorum duplex genus .	54
		Ritus ethnic. in vitae exitu. 13. seq. Sa-	

S

S acerdotes coronati apud ethn- nicos & Christianos .	29
Cur tres morienti adsunt .	31
Sacerdotum ethnicorum munus in suorum extremo morbo . 14. seqq.	
Formulae ethnicorum in morte . pag.	32
Isdem licuit adesse mortuis .	27
Multo magis aegrotis .	28
Sacrificia in gravi morbo .	10
Deabus Cinxiis .	108
Sanctorum reliquiae summo pre- tio ac periculo redemptae .	430
Sarmenitii & Semiaxarii .	458
Jp. Scaliger emendatus .	52
Schlaegerus M. Carolus .	317
Scelerum sanabilium & insanabi- lium poena .	199
Sceleti figura elegans .	22
Scops saltatio mimica .	88
Scriptorum silentium de multis ri- tibus unde petendum .	8
Sepulcra diligenter abscondita .	93
Communia consanguineis , raro privignis .	175
Quomodo vendita & alienata .	339
Cur fanis similia .	288
Bifoma , difoma , trifoma .	484
A Christ. aedificata in vestibulis templorum , deinde in templis . pag.	488
Serpentis varia significatio .	229
Servi ordinarii & peculiare .	365
Lautiores .	405
Servis erant Vicarii non lib .	356
Servorum multitudo Romae .	341
Varia nomina .	357
Officia innumera .	366
Praecipua numerantur .	367
Sestertium aliud a puticulis ,	359
Silicernium explicatum .	187
Sine sorte & extra sortem ,	340
Sive servus sive libertus .	355

Sodalitiorum initium & finis .	242
Soloeccismorum foeditas in urbe Ciceronis aeyo .	346
Somno & morti statuae junctum erectae .	18
Sortes & auguria in morbo .	148
Sportulis quid dari solitum .	88
Staccolo Equiti Hieronymo in- scripta Diff. IX .	331
Sterilitatis infelicitas in fun .	57
Sterlichio March. Romualdo in- scripta Diff. VIII .	267
Stoica sepulcri contemptio .	335
Stolae Romanae luxus .	58
Symbola religionis ex vetere Te- stamento in sepulcris Christia- norum .	464
Ex novo desumpta .	466
E belluis rebusque inanimis .	468

T

T agetis aetas .	13
Tapetia belluata .	165
Tarquinius cur dictus superbus . pag.	335
Tertullianus refutatus .	466. 488
Testamentorum varia genera .	9
Testes alii a signatoribus .	10
Theffalicae artis species ,	34
Tibia in acerbo funere .	159
Dignitatis septemviral. index. <i>ibi</i>	
Tibicines in vitae exitu .	32
Ad tibicines mitti .	33
Titulorum barbaries Augusti ae- vo .	345
Torres Marchioni Gaspari dedi- cata Diff. VIII .	267
Tribus locus in lapidibus .	122
Trivii & quadrivii significatio in seculis barbaris .	497
Tuba in morte cur .	33
Tulliolae an verum fanum dedi- care voluerit Cicero .	286
Tutor quando daret morienti de- xteram .	14
	Va-

V		
Valenti Praeful Philippus & Comes Jacobus.	382	piorum. <i>ibid.</i>
Valeriae Augustae laus.	73	Victimae nigrae in inferiis. 190
Vas projectum mortis index.	19	In scrobe immolatae. 191
Vascula varii generis in inferiis.		Erant holocausta. 192
pag.	194	Victorius Commendator. 69. alibi
Lacrimatoria rejecta.	291	Vigiliae a jejuniis distinctae. 453
Baruffaldi error.	295	Virgines coronatae in funere
Leibnitii opinio inanis.	296	Christianorum. 441
Venus barbata.	120	Virginii & Virginiae. 92
Venus principium ac finis vitae.	233	Virorum dolor in uxorum funere. 50
Venutus Rodolphinus. 20. alibi		Viscerationis largitas. 88
Veraniae laus.	50	Vita Christianorum publice recitata post mortem. 457
Vergere ac fundere in sacris idem erat ritus.	195	Vitrea fragmenta in sepulcr. Christianorum. 475
Vernanus Deus.	362	Unctura mortuorum duplex. 43
Vernarum superbia.	<i>ibid.</i>	Unguenta exotica Romae vetita, nunquam deleta. 47
Officia selectiora.	363	Vota Deabus Cinxiis. 107
Verrii Flavii grammatici opes.	364	Vota matrum. 317
Vestis praetiosae sepultae. 276. al.		Urnae sepulcrales perforatae. 195
Candidae in luctu Christiano.	437	Uxoris perfidia in virum. 55
Vestis honor generosus.	64	Uxorum in viros denatos amor. 90
Color in parentalibus.	185	Z
Viator ad aerarium.	338	Acchariae Prophetiae cada-ver. 436
Vicariorum Vicarii.	365	Zonae datae Deabus Cinxiis. 108
Vicesima libertatum.	364	Zygiae Junonis aerarium. 273
Vicesima quinta venalium manci-		

FINIS.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
IN TWO VOLUMES
BY NATHANIEL BENTLEY
OF THE BOSTON BAR
AND
OF THE BOSTON BAR
IN TWO VOLUMES
BY NATHANIEL BENTLEY
OF THE BOSTON BAR
AND
OF THE BOSTON BAR

